

**YEDİNCİ
BEŞ YILLIK
KALKINMA PLANI
(1996 – 2000)**

**1998 YILI
PROGRAMI**

16 Ekim 1997 Gün ve 23142 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan
14 Ekim 1997 Gün ve 97/10075 Sayılı " 1998 Yılı Programının
Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu
Kararı Eki Olan " 1998 Yılı Programı 7 Kasım 1997 Gün ve 23163 Sayılı
Mükerrer Resmi Gazetede Yayımlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

1998 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar..... xii

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ, 1998 YILI PROGRAMININ TEMEL AMAÇLARI VE MAKROEKONOMİK HEDEFLERİ.....	1
1. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ	1
A. EKONOMİK GELİŞMELER	1
B. SOSYAL GELİŞMELER	3
2. 1998 YILI PROGRAMININ TEMEL AMAÇLARI VE MAKROEKONOMİK HEDEFLERİ	6
A. TEMEL AMAÇLAR	6
B. MAKROEKONOMİK HEDEFLER.....	8
II. DÜNYADA EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER.....	10
1. EKONOMİK GELİŞMELER	10
A. DÜNYA EKONOMİSİNDE GELİŞMELER.....	10
B. AVRUPA BİRLİĞİ EKONOMİLERİNDE GELİŞMELER	12
2. SOSYAL GELİŞMELER	14
A. DÜNYADA SOSYAL GELİŞMELER.....	14
B. AVRUPA BİRLİĞİNDE SOSYAL GELİŞMELER	15

İKİNCİ BÖLÜM

TEMEL YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ

I. İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ	16
1. EĞİTİM REFORMU	16
a) Mevcut Durum	16
b) Amaçlar.....	19
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler.....	22
2. NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI	22
a) Mevcut Durum	22
b) Amaçlar	25
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	26
3. SAĞLIK REFORMU	26
a) Mevcut Durum	26
b) Amaçlar	28
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	30
4. İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINJA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ	31
a) Mevcut Durum	31
b) Amaçlar	33
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	34
II. TARIM, SANAYİLEŞME VE DÜNYA İLE BÜTÜNLEŞME	35
5. TARIMSAL POLİTİKALAR İLE İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ	35
a) Mevcut Durum	35
b) Amaçlar	37
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	39
6. SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI	39
A. MADENCİLİK	39
a) Mevcut Durum	39
b) Amaçlar	40
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler.....	40

B. İMALAT SANAYİİ	41
a) Mevcut Durum	41
b) Amaçlar	44
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	45
7. BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ.....	45
a) Mevcut Durum.....	45
b) Amaçlar	46
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	46
8. DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ ...	47
A. AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLER	47
a) Mevcut Durum	47
b) Amaçlar	51
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	51
B. TÜRK CUMHURİYETLERİ İLE İLİŞKİLER	52
a) Mevcut Durum	52
b) Amaçlar	56
C. TÜRKİYE-İSLAM ÜLKELERİ İLİŞKİLERİ	56
a) Mevcut Durum	56
b) Amaçlar	56
D. EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI (EKİT-ECO)	56
a) Mevcut Durum.....	56
b) Amaçlar	57
E. KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ (KEİ)	57
a) Mevcut Durum.....	57
b) Amaçlar	58
F. VERİLEN DIŞ YARDIMLAR	58
a) Mevcut Durum.....	58
b) Amaçlar.....	58
9. DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ	61
A. REKABET HUKUKU VE POLİTİKALARI	61
a) Mevcut Durum	61
b) Amaçlar.....	61
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler.....	62

B. FİKRİ VE SINAİ HAKLAR	62
a) Mevcut Durum	62
b) Amaçlar	63
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	64
C. TÜKETİCİNİN KORUNMASI.....	64
a) Mevcut Durum	64
b) Amaçlar	65
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	65
D. BİLGİ SAĞLAMA VE KULLANMA	65
a) Mevcut Durum	65
b) Amaçlar	66
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	66
10. FİNANS REFORMU. MALİ PİYASALARDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI, DÜNYA İLE ENTEGRASYON VE MÜLKİYETİN TABANA YAYILMASI.....	67
a) Mevcut Durum	67
b) Amaçlar	68
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	68
III. EKONOMİDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASINA YÖNELİK YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ	70
11. VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER	70
a) Mevcut Durum	70
b) Amaçlar	70
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	71
12. SOSYAL GÜVENLİK REFORMU	72
a) Mevcut Durum	72
b) Amaçlar	73
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	74
13. KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI	75
A. GENEL	75
a) Mevcut Durum	75
b) Amaçlar	76
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	76

B. ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ	77
a) Mevcut Durum	77
b) Amaçlar	77
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	78
14. MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU	79
a) Mevcut Durum	79
b) Amaçlar	80
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	80
15. ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ	81
A. GENEL	81
a) Mevcut Durum	81
b) Amaçlar	81
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	81
B. ENERJİ	81
a) Mevcut Durum	81
b) Amaçlar	86
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	87
C. ULAŞTIRMA	87
a) Mevcut Durum	87
b) Amaçlar	89
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	92
D. HABERLEŞME	92
a) Mevcut Durum	92
b) Amaçlar	93
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	94
E. KENTSEL ALTYAPI	94
a) Mevcut Durum	94
b) Amaçlar	95
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	95
F. KIRSAL ALTYAPI	95
a) Mevcut Durum	95
b) Amaçlar	95
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	96

G. TURİZM.....	96
a) Mevcut Durum.....	96
b) Amaçlar....., ...	97
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler.....	98
16. ÖZELLEŞTİRME	98
a) Mevcut Durum	98
b) Amaçlar.....	99
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler.....	99
17. DEVLET İŞLETMECİLİĞİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ	100
a) Mevcut Durum	100
b) Amaçlar	100
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler.....	100
IV. BÖLGESEL DENGELERİN SAĞLANMASI	100
18. BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA	100
a) Mevcut Durum	100
b) Amaçlar	104
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler.....	105
19. METROPOLLERLE İLGİLİ DÜZENLEMELER	106
a) Mevcut Durum	106
b) Amaçlar	108
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler.....	108
V. ÇEVRENİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ	108
20. ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER	108
a) Mevcut Durum	108
b) Amaçlar ....., ...	109
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler.....	109

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. MAKROEKONOMİK GELİŞMELER VE PROJEKSİYONLAR	111
1. GSMH BÜYÜMESİ VE ÜRETİM	111
2. EKONOMİNİN GENEL DENGESİ	115
3. SERMAYE BİRİKİMİ	118
A. SERMAYE BİRİKİMİNİN KAYNAKLARI	118
B. YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI	118
C. KAMU YATIRIMLARI UYGULAMASI.....	123
D. TEŞVİK UYGULAMALARI	124
a) Yatırım Teşvikleri	124
b) Döviz Kazandırıcı Faaliyetlerin Teşviki	126
4. ÖDEMELER DENGESİ	126
A. DIŞ TİCARET DENGESİ.....	127
a) İthalattaki Gelişmeler.....	127
b) İhracattaki Gelişmeler.....	129
B. GÖRÜNMEYEN İŞLEMLER	130
C. SERMAYE HAREKETLERİ	131
D. YABANCI SERMAYE.....	134
E. SERBEST BÖLGELER	135
5. KAMU FİNANSMAN DENGESİ	136
A. KAMU GELİRLERİ.....	136
B. KAMU HARCAMALARI	137
a) Yatırım Harcamaları	137
b) Tüketim Harcamaları.....	139
C. KAMU KESİMİ BORÇLANMA GEREĞİ	139
D. KONSOLİDE BÜTÇE	144
E. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ	150
F. SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞLARI	157
G. FONLAR	159
H. MAHALLİ İDARELER.....	161
6. MALİ PİYASALARDA GELİŞMELER	162

7. FİYATLAR VE TARIM ÜRÜNLERİ DESTEKLEME FİYAT VE ALIMLARI	171
A. FİYATLAR	171
B. TARIM ÜRÜNLERİ DESTEKLEME FİYAT VE ALIMLARI	174
II. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR VE TEDBİRLER	178
EK: HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER	181

TABLOLAR

TABLO: 1.1-Temel Ekonomik Büyüklükler	9
TABLO: 1.2- Dünya Ekonomisinde Temel Göstergeler	11
TABLO: 1.3- Bazı Avrupa Birliği Ülkelerine İlişkin Temel Ekonomik Göstergeler	13
TABLO: 11.1- Eğitim Kademelerinde Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları.....	19
TABLO: II.2- Demografik Göstergelerdeki Gelişmeler	23
TABLO: II.3- Kuruluşlara Göre Hastane ve Yatak Sayıları	29
TABLO: II.4-Sağlık Personelinin Sayısal Gelişimi.....	30
TABLO: II.5-Reel Ücret Endeksleri	32
TABLO: II.6-Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler.....	34
TABLO: II.7-Kentsel İşgücü Piyasasında Gelişmeler.....	35
TABLO: II.8-Kayıtlı İşgücünde İşten Çıkartmalar	35
TABLO: II.9-Türkiye-AT Dış Ticareti	50
TABLO: 11.10- Türkiye-EFTA Dış Ticareti	50
TABLO: 11.11- Türkiye'de Öğrenim Gören Türk Cumhuriyetleri Öğrencileri (1996-1997) ...	53
TABLO: 11.12- Türk Cumhuriyetleri İle Ticaretimiz	54
TABLO: 11.13- Türk Cumhuriyetleri İle Ticaretin Diğer Ülke Grupları Ticaretiyle Karşılaştırılması	55
TABLO: 11.14- Türk Cumhuriyetlerinin Aldıkları Dış Yardımların Türkiye'nin Yardımları ile Karşılaştırılması	59
TABLO: 11.15- Toplam Yardımların Ülkelere Dağılımı	60

TABLO: 11.16-Toplam Yardımların İlk 20 Kuruluşa Dağılımı	60
TABLO: 11.17- Türkiye'de Sınai Haklar İle İlgili Başvurular.....	63
TABLO: 11.18- Reel Emekli Aylıkları Endeksi	73
TABLO: 11.19- Sosyal Sigorta Programlarının Kapsadığı Nüfus	74
TABLO: II.20- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Mahalli İdarelere Ayrılan Paylar	80
TABLO: 11.21- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Büyükşehir Belediyelerine ve Diğer Belediyelere Dağıtılan Paylar.....	80
TABLO: II.22- Enerji Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler	83
TABLO: II.23- Yakıt Cinslerine Göre Kurulu Güç, Üretim Kapasitesi ve Kapasite Kullanımı	84
TABLO: II.24- Elektrik Enerjisi Üretiminin Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı	84
TABLO: II.25- Elektrik Enerjisi Tüketiminin Kullanıcı Gruplarına Göre Dağılımı.....	85
TABLO: II.26- Ulaştırma Sektörü Yolcu Taşımalarında Gelişmeler	91
TABLO: II.27- Ulaştırma Sektörü Yük Taşımalarında Gelişmeler	91
TABLO: II.28- Haberleşme Hizmet Kapasitelerindeki Gelişmeler	93
TABLO: 11.29-Toprak ve Su Kaynakları Faaliyetlerinde Gelişmeler	96
TABLO: II.30- Turizm Sektöründeki Gelişmeler.....	97
TABLO: 11.31- Özelleştirme Kaynak ve Kullanımları	100
TABLO: II.32- İnşaat Ruhsatı ve Yapı Kullanma İzni Alan Konut Sayıları	103
TABLO: III.1- Katma Değer Artış Hızları	112
TABLO: III.2- Sektörlerin GSYİH İçindeki Payları	112
TABLO: III.3- Fert Başına GSMH.....	113
TABLO: III.4- Ekonominin Genel Dengesi (Cari Fiyatlarla, Milyar TL)	116
TABLO: III.5- Ekonominin Genel Dengesi (1994 Fiyatlarıyla, Milyar TL).....	117
TABLO: III.6- Kaynaklar-Harcamalar Dengesi	117
TABLO: III.7- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1996).....	119
TABLO: III.8- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1997).....	120
TABLO: III.9- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1998).....	121
TABLO: 111.10-Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (Milyar TL)	123
TABLO: 111.11-Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (Yüzde Dağılımı).....	124
TABLO: 111.12-1997 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Başlama Yıllarına Göre Dağılımı.....	124
TABLO: 111.13-1997 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Bitiş Yıllarına Göre Dağılımı	124

TABLO: 111.14- Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı.....	125
TABLO: 111.15-Yatırım Teşvik Belgelerinin Mahiyetlerine Göre Dağılımı.....	126
TABLO: 111.16- Döviz Tahsisleri ve Alınan Taahhüdler.....	126
TABLO: 111.17- Cari ve Reel Dış Ticaret Gelişmeleri.....	128
TABLO: 111.18- İthalatın Mal Grupları İtibariyle Dağılımı.....	129
TABLO: 111.19- İhracatın Sektörel Dağılımı.....	129
TABLO: III.20-Ödemeler Dengesi.....	131
TABLO: 111.21- Ödemeler Dengesine İlişkin Değişkenler.....	133
TABLO: III.22- Yıllar İtibariyle İzin Verilen Yabancı Sermaye Miktarlarının Sektörel Dağılımı ve Fiili Girişler.....	134
TABLO: III.23-Türkiye'de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayeli Kuruluşların Sektörel Dağılımı.....	134
TABLO: III.24-Türkiye'de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayeli Kuruluşların Ülkelere Göre Dağılımı.....	136
TABLO: III.25- Kamu Kesimi Toplam Gelir ve Harcamaları.....	138
TABLO: III.26- Kamu Kesimi Borçlanma Gereği ve Finansmanı.....	140
TABLO: III.27-1996 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi.....	141
TABLO: III.28-1997 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi.....	142
TABLO: III.29-1998 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi.....	143
TABLO: III.30- Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri.....	146
TABLO: 111.31- Konsolide Bütçe Temel Göstergeleri.....	147
TABLO: III.32-İç Borç Stokundaki Gelişmeler.....	148
TABLO: III.33- İşletmeci KİT Finansman Dengesi.....	152
TABLO: III.34- İşletmeci KİT Özet Finansal Göstergeleri.....	153
TABLO: III.35- İşletmeci KİT Kaynak ve Ödemelerinin Yüzde Dağılımı.....	154
TABLO: III.36- İşletmeci KİT'lerin Personel Giderleri ve Üretim Değeri.....	155
TABLO: III.37- İşletmeci KİT'ler Hakkında Özet Bilgiler.....	156
TABLO: III.38- Özelleştirme Kapsamındaki İşletmeci KİT Finansman Dengesi.....	157
TABLO: III.39-Sosyal Güvenlik Kuruluşları Gelir-Gider Dengesi.....	159
TABLO: III.40-Fon Gelir ve Giderleri.....	161
TABLO: 111.41-Mahalli İdareler Gelir ve Harcamaları.....	162
TABLO: MI.42-T.C. Merkez Bankası Vaziyeti.....	164
TABLO: III.43- Başlıca Parasal Büyüklükler.....	165
TABLO: III.44- T.C. Merkez Bankası Net Döviz Pozisyonu.....	166
TABLO: III.45- Mali Varlıklar.....	167

TABLO: 111.46- Menkul Kıymetler Borsalarında Çeşitli Göstergeler	168
TABLO: III.47-Eylül Ayı İtibariyle Fiyat Endekslerindeki Gelişmeler (1994=100).....	172
TABLO: 111.48- Toptan Eşya ve Tüketici Fiyat Endekslerindeki Gelişmeler.....	173
TABLO: III.49-Fiyat Artışlarını Etkileyen Faktörlere ilişkin Gelişmeler	174
TABLO: III.50- Bazı Tarımsal Ürünlerin Başlangıç Alım Fiyatları	175
TABLO: 111.51-Tarımsal Ürün Alım Fiyatlarındaki Gelişmeler	176
TABLO: III.52-Tarımsal Ürün Alım Miktarları ve Üreticilere Yapılan Ödemeler.	177

GRAFİKLER

GRAFİK: 1- GSMH ve Sektörel Büyüme Hızları.....	112
GRAFİK: 2- GSMH Büyümesine Katkılar	114
GRAFİK: 3- Kamu Yatırım Proje Tutarının Dağılımı.....	124
GRAFİK: 4- Cari İşlemler, Dış Ticaret ve Görünmeyenler Dengesi	127
GRAFİK: 5- Kamu Kesimi Borçlanma Gereği/GSMH.....	139
GRAFİK: 6- Konsolide Bütçe Harcamaları/GSMH	148
GRAFİK: 7- Konsolide Bütçe Vergi Gelirleri/GSMH	149
GRAFİK: 8- Konsolide Bütçe Dengesi/GSMH.....	149
GRAFİK: 9- İşletmeci KİT Borçlanma Gereği/GSMH	151
GRAFİK: 10- Merkez Bankası Net İç ve Dış Varlıkları	169
GRAFİK: 11- Reel Parasal Büyüklüklerde Gelişmeler	169
GRAFİK: 12- Faiz Oranlarında Gelişmeler	170
GRAFİK: 13- DİE Toptan Eşya ve Tüketici Fiyatları	171

Bakanlar Kurulu Kararı

Karar Sayısı : 97/10075

Yüksek Planlama Kurulu'nun, 13/10/1997 tarihli ve 97/84 sayılı Raporu ile Bakanlar Kurulu'na sunulan ekli "1998 Yılı Programı" ile "1998 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar"ın kabulü; 540 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 28 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 14/10/1997 tarihinde kararlaştırılmıştır.

1998 YILI PROGRAMININ UYGULANMASI, KOORDİNASYONU VE İZLENMESİNE DAİR KARAR

I. UYGULAMA

Madde 1- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1998 Yılı Programında yer alan ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmak amacıyla; makro politikaların, sektör programlarının ve yatırımların koordineli bir şekilde yürütülmesi esastır.

1998 Yılı Programı ve eklerinde yer almış bulunan yatırımların, hukuki ve kurumsal düzenlemelerin, sektör programlarının, ekonomik ve sosyal politikaların ve bunlarla ilgili tedbirlerin uygulanması, koordinasyonu ve izlenmesi, görevli bakanlık ve kuruluşların her kademesince programda belirtilen ilkelere uygun olarak hazırlanacak çalışma programına göre yürütülür.

Madde 2- Programın uygulanmasında, yatırımların, bütçeler ile programlarda değişiklik ve aktarma yapılmayacak şekilde gerçekleştirilmesi ve sektörlerarası dengelerin bozulmaması temel ilkedir.

1998 Yılı Yatırım Programında yer almayan herhangi bir proje için harcama yapılamaz. Proje ödenekleri yatırım ile ilgili olmayan amaçlar için kullanılamaz. Proje ödenekleri arasında bu Kararda belirtilen esaslar dışında aktarma yapılamaz.

Madde 3- Yıllık Programda yer alan finansman ihtiyacının kuruluşlara, finansman programlarında belirtilen miktarlarda ve zamanında intikali için gerekli tedbirler Hazine Müsteşarlığı ve kamu yatırım programına finansman sağlayan fon idarelerince alınır.

Madde 4- Eğitim, gençlik, spor ve sağlık hizmetleri vergisinin ihdası hakkındaki 3418 sayılı Kanun ile sağlanan ek kaynaktan eğitim ve sağlık sektörlerine ayrılan pay, eğitim ve sağlık altyapısı ve donanımının iyileştirilmesi amacıyla öncelikle yatırım harcamalarında kullanılır. Yatırımlara ayrılan kaynağın Yatırım Programında yer alan projelerle ilişkilendirilerek kullanılması esastır.

3418 sayılı Kanun gelirleri ile 4306 sayılı Kanun gelirlerinden finanse edilen projelerde ihtiyaç duyulacak yıl içi revizyonlar, bu Kararın 8 inci maddesindeki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca sonuçlandırılır.

Madde 5- Aşınan, eskiyen veya hasar gören tesislerin korunması amacıyla üretim kapasitesi veya özellikleri değişmeden, bir yıl içinde tamamlanması sözkonusu olan idame ve yenileme yatırımları için verilen ödenekler yeni sabit sermaye yatırımları ile rehabilitasyon ve modernizasyon yatırımlarında kullanılamaz. Bu ödenekler tahsis yapılan mevcut tesislerin idamesi için kullanılır.

Madde 6- 1998 Yılı Programında yer alan ödeneği toplu olarak verilmiş projeler ile toplulaştırılmış projelerde aşağıdaki hükümlere uyulur.

a) Ödeneği toplu olarak verilmiş yıllık projelerden;

- Makina-Teçhizat,
- Büyük Onarım,
- İdame-Yenileme,
- Tamamlama

projelerinin detay programları, kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın onayıyla tespit edilir. Detay programlara ait bilgiler; genel ve katma bütçeli kuruluşlar ile döner sermayeli kuruluşlar tarafından Sayıştay Başkanlığı, Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına, kamu iktisadi teşebbüsleri ile bağlı ortaklıkları tarafından Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına Yatırım Programının Resmi Gazetede yayımlanmasını müteakip 30 gün içinde bildirilir.

Ana proje grubunun karakteristik, süre, maliyet ve ödeneği değiştirilmemek kaydıyla detay programlarında;

- Yer değişikliği dahil mevcuda ilave ve çıkarmalar,
- Ödenek aktarmaları,

-Süre, karakteristik ve maliyet revizyonları kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın onayıyla yapılır. Yapılan değişiklikler ilgileri itibariyle yukarıda belirtilen kuruluşlara bildirilir.

Ana proje grubunun karakteristik, süre, maliyet ve ödeneğini değiştirecek mahiyette detay programı değişiklikleri bu Kararın ilgili maddelerindeki hükümler istikametinde sonuçlandırılır.

b) Alt harcama kalemleri itibariyle Yatırım Programında tadat edilmeyen toplulaştırılmış projelerin alt harcama kalemleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının olumlu görüşü alınarak kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın onayı ile tespit edilir. Bu bilgiler; genel ve katma bütçeli kuruluşlar ile döner sermayeli kuruluşlar tarafından Sayıştay Başkanlığı, Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına, kamu iktisadi teşebbüsleri ile bağlı ortaklıkları tarafından Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına Yatırım Programının Resmi Gazetede yayımlanmasını müteakip 30 gün içinde bildirilir.

Ana proje grubunun yer, süre, karakteristik, maliyet ve ödeneği değiştirilmemek kaydıyla alt harcama kalemlerinde;

- Maliyet değişiklikleri,
- Süre ve karakteristik değişiklikleri,

-Ödenek aktarmaları Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın onayıyla yapılır. Yapılan değişiklikler ilgileri itibariyle yukarıda belirtilen diğer kuruluşlara bildirilir.

Ana proje grubunun yer, süre, karakteristik, maliyet ve ödeneğini değiştirecek mahiyette alt harcama kalemi değişiklikleri ile mevcuda ilave ve çıkarmalar bu Kararın ilgili maddelerindeki hükümler istikametinde sonuçlandırılır.

c) Yatırım programında ödeneği toplu olarak verilen ve alt harcama kalemleri itibariyle tadat edilen projelerin alt harcama kalemlerinde yapılacak her türlü değişiklik bu Kararın ilgili maddelerindeki hükümler istikametinde sonuçlandırılır.

Bu işlemler sonucunda ana proje grubunda meydana gelebilecek revizyon ihtiyacı bu Kararın 8 inci maddesindeki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca sonuçlandırılır.

Madde 7- Yıl içinde programa proje alınması veya programdan proje çıkartılması hususunda aşağıdaki hükümlere uyulur.

a) 1998 Yılı Programına alınacak yeni projeler ile 1998 Yılı Programından çıkartılacak projelere ait taleplerden, maliyeti 7.000 milyar TL.ye kadar olanlar Yüksek Planlama Kurulunca, maliyeti bunun üzerinde olanlar ise Bakanlar Kurulunca karara bağlanır.

b) 1997 Yılı Programında yer alıp biteceği düşüncesiyle 1998 Yılı Programına dahil edilmemiş olan projelerden 500 milyar TL.ye kadar harcama ile yılı içinde tamamlanacak olanların programa alınmasına yönelik talepler Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca, bu miktarın üzerinde ödenek ihtiyacı gösteren projeler ile tamamlanması bir yıldan fazla sürecek projelerin programa ithali Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

c) Geçmiş yıl yatırım programlarında yer aldığı halde tasfiye edilmiş ve müteahhit nam ve hesabına ihale edilecek işler, bu maddedeki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca programa alınır.

d) Mahalli idareler dışında kalan kamu kurum ve kuruluşlarının yıl içinde ortaya çıkan ve geciktirilmeden yapılması zaruri olan işleri ile büyük onarım mahiyetindeki işlerden yılı içerisinde bitirilecek olup ve maliyeti 250 milyar TL.ye kadar olanlar için harcama yapılması hususu, konunun proje bazında programa ithali yoluyla Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca karara bağlanır.

Bu maddede belirtilen usullerle programa ithal edilen projelerin finansmanı, öncelikle kuruluşun programında yer alan diğer projelerin ödeneklerinden bu Kararda belirtilen esaslara göre yapılacak aktarmalarla sağlanır.

Madde 8- 1998 Yılı Programında yer alan projelerin yer, süre, karakteristik, proje maliyeti ve ödeneğinde yıl içinde yapılacak değişikliklerde aşağıdaki hükümlere uyulur.

a) Yer değişiklikleri;

-Aynı il sınırları içinde, maliyeti 500 milyar TL.ye kadar olan projelerde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca,

-Maliyeti 500 milyar TL.ye kadar olmakla beraber proje yerini il bazında değiştiren talepler ile maliyeti 500 milyar TL.nin üzerinde ve 7.000 milyar TL.ye kadar olan projelerde Yüksek Planlama Kurulunca,

-Maliyeti 7.000 milyar TL.nin üzerinde olan projelerde Yüksek Planlama Kurulu görüşü alındıktan sonra Bakanlar Kurulunca,

karara bağlanır.

b) Karakteristik ve süre değişiklikleri;

-Maliyeti 10.000 milyar TL.ye kadar olan projelerde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca,

-Maliyeti bunun üzerinde olan projelerde Yüksek Planlama Kurulunca,
karara bağlanır.

c) Maliyet değişiklikleri;

-Maliyeti 10.000 milyar TL.ye kadar olan projelerde ve maliyeti 10.000 milyar TL.den fazla olmakla beraber ödenek değişikliği sebebiyle maliyet değişikliği yapılması gereken projelerdeki maliyet değişiklikleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca,

-Maliyeti 10.000 milyar TL.den fazla olan veya maliyet revizyonunu müteakip 10.000 milyar TL.nin üzerine çıkan projelerdeki maliyet değişiklikleri Yüksek Planlama Kurulunca,

karara bağlanır.

Ancak;

-Yer ve karakteristiğinde değişiklik yapılmaksızın maliyeti 750 milyar TL.ye kadar olan projelerdeki yüzde 50'ye kadar maliyet değişiklikleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın onayıyla yapılır.

-Bu Kararın 6 ncı maddesinde belirtilen ödeneği toplu olarak verilmiş projelerin alt harcama kalemlerinde yapılacak maliyet değişiklikleri sebebiyle ihtiyaç duyulan ana proje maliyet değişiklikleri bu Karardaki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca sonuçlandırılır.

d) Ödenek değişiklikleri;

-Proje ödeneğinde yıl içinde aktarma ve/veya ek ödenek tahsisi suretiyle toplam 1.500 milyar TL.ye kadar ödenek değişiklikleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca, bunun üzerindeki değişiklikler Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır. Ancak, 1.500 milyar TL. ödenek değişikliği tavanı içerisinde Yatırımları Hızlandırma Ödeneği ve/veya Yedek Ödenekten Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca proje bazında yapılacak ek ödenek tahsisleri toplamı 350 milyar TL.yi geçemez. Yatırımları Hızlandırma Ödeneği ve/veya Yedek Ödenek tertibinden yıl içinde proje bazında toplam 350 milyar TL.yi aşan ek ödenek tahsisleri Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

-Yer ve karakteristiğinde değişiklik yapılmaksızın maliyeti 750 milyar TL.ye kadar olan projeler arasında yapılacak 150 milyar TL.ye kadar ödenek aktarmaları, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın onayıyla yapılır.

e) Genel ve katma bütçeli kuruluşların yatırım ödenekleri ile ilgili olarak Bütçe Kanununun bölümleri (Program), kesim (Alt Program), madde (Faaliyet ve Proje) ve harcama kalemleri arasında bu maddenin (d) fıkrasında belirtilen limitler içerisinde kalınmak şartıyla, proje bütünlüğünü değiştirecek nitelikte ödenek aktarması yapılmasında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının olumlu görüşü alınır ve konu Maliye Bakanlığınca sonuçlandırılır.

Bu Kararın 6 ncı maddesi ve 8/d maddesi uyarınca genel ve katma bütçeli kuruluşlar tarafından Bakan onayıyla yapılacak ödenek değişiklikleri sebebiyle Bütçe Kanununun bölümleri (Program), kesim (Alt Program), madde (Faaliyet ve Proje) ve harcama kalemleri arasında da ödenek aktarmasını gerektiren işlemlerin sonuçlandırılması için Maliye Bakanlığına başvurulur.

1998 Mali Yılı Bütçesine ek veya olağanüstü ödenek temin edilmesiyle ilgili kanun tasarılarının Maliye Bakanlığınca hazırlanmasından önce Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının olumlu görüşü alınır. Yatırımlarla ilgili değişiklik talepleri proje ödenekleri ile ilişkisi kurulmadan Maliye Bakanlığınca sonuçlandırılmaz.

f) Yatırımları Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca yürütülen genel ve katma bütçeli kuruluşların Programda yer alan projelerine ait süre, maliyet ve karakteristiklerinde yapılacak değişiklikler ile ödenek aktarması talepleri, proje sahibi kuruluşun olumlu görüşü de eklenerek Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

g) Kuruluşlar, inşaat projelerinin proje maliyetlerini tatbikat projelerini esas alarak belirleyeceklerdir. Sari ihale safhasında; bu proje maliyetlerinde yıllık fiyat artışlarının üzerinde bir artış olduğunda, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına iletilecek sari ihale taleplerine söz konusu artışın detaylı teknik gerekçeleri eklenecektir. Kuruluşlar, keşif özeti icmal tablosunu da sari ihale talepleriyle birlikte Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına göndereceklerdir.

h) Dış proje kredisi kullanımı sebebiyle hasıl olan cari yıl kur farklarından doğan maliyet ve ödenek revizyonları, bu maddede belirtilen limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca karara bağlanır. Devam etmekte olan yatırımlara ait geçmiş yıl kur farkları cari yılın program ödeneğine dahil edilmemekle birlikte toplam proje maliyeti ve geçmiş yıl harcamalarına dahil edilir. Dış proje kredisi kullanılmadığı halde ithalat sebebiyle hasıl olan kur farklarından doğan revizyonlarda ise bu madde hükümlerindeki limitlere uyulur.

i) Önceki yıl içerisinde kullanılmayan ve 1998 yılına devir eden dış proje kredisi ödeneklerinin Yatırım Programı ile ilişkilendirilmesinde ihtiyaç duyulacak revizyon, bu Kararın 8 inci maddesindeki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca sonuçlandırılır.

j) Fonlardan kısmen veya tamamen finanse edilecek kamu yatırım projelerinde, fonlardan yapılan tahsisatın revize edilmesi gereken durumlarda revizyon kararı alınmadan önce bu değişikliğin Yatırım Programı ile ilişkisi kurulur.

Bütçe dışı kaynaklardan ilave finansman sağlanması halinde, bu değişikliğin Yatırım Programı ile proje bazında ilişkisi kurulur.

1998 Yılı Yatırım Programında özelleştirme gelirlerinden kısmen veya tamamen finansmanı öngörülen projelerde yıl içinde hasıl olabilecek revizyon ihtiyacı bu Kararın ilgili hükümlerine göre sonuçlandırılır.

k) Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıklarının yatırım ve finansman programlarının revize edilmesi halinde, proje bazındaki revizyonlar bu maddedeki limitlere göre Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca veya Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

Madde 9- Genel ve katma bütçeli kuruluşlar, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları ile döner sermayeli kuruluşlar ve mahalli idarelere açılan dış kredilerin

tamamının kullanılmaması durumunda bu kredilerin, ihtiyacı olan kuruluşlara tahsisi Hazine Müsteşarlığınca sonuçlandırılmadan önce Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının uygun görüşü alınır.

Madde 10- Mahalli idarelerin (İl Özel İdareleri ve Belediyeler) yatırımlarında aşağıdaki hükümler uygulanır.

a) Mahalli İdarelere ait yatırım projelerinden dış kredi kullanımını gerektirenler, makro politikalar, sektör programları ve yatırım öncelikleri dikkate alınarak bu Karardaki esaslara göre Yatırım Programına alınır. Dış kredi yükümlülükleri ilgili mahalli idare tarafından yerine getirilir.

b) 3030 sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun gereği, büyük şehirlerde altyapı koordinasyon merkezleri ile ilgili kamu kuruluşlarının ortaklaşa hazırlayacakları altyapı taslak programları, ilgili kuruluşların bütçe tekliflerinde yer alması kaydıyla ve koordinasyonun sağlanması amacıyla, büyük şehir belediyeleri tarafından toplu olarak Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Madde 11- Bu Karara ekli listede yer alan Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki tarım, imalat sanayii, turizm ve diğer kamu hizmetleri (belediye hizmetleri-sosyal altyapı) kapsamına giren projelerin desteklenmesi amacıyla, il özel idareleri ve belediyelerin, müstakilen yapacakları yatırımların ve/veya mahalli teşebbüslerle yapacakları ortaklıkların, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bütçesinde yer alan "Mahalli İdarelere Yapılacak Yardımlar" ödeneğinden yararlanabilmesi için ilgili yönetmelikte belirtilen türdeki yatırımlar kapsamında yer alması gerekir. Ödeneğin tahsisi, harcanması ve denetimine dair esaslar söz konusu yönetmelik hükümlerine tabidir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere ile ilgili değişiklikler Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

Madde 12- Kamu kuruluşları yeni bir teşkilatlanmaya giderken Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ve 1998 Yılı Programında yer alan ilkeler, politikalar, hukuki ve kurumsal düzenlemelere uyarlar, bu tür düzenlemelerde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının uygun görüşünü alırlar.

Kamu kuruluşları, işletmeye alacakları tesisler için ihtiyaç duydukları personeli, ilgili bakanlığın olumlu görüşü alınmak suretiyle yatırım süresi içinde istihdam edebilirler.

Madde 13- Bakanlıklar ekonomik, sosyal ve kültürel politikalar ve tedbirlerle ilgili kanun tasarılarını Bakanlar Kuruluna sunmadan önce görüş alınmak üzere ilgili bakanlıklar ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderirler.

Madde 14- Genel ve katma bütçeli idareler ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar, kefalet sandıkları, hizmetlerini genel veya katma bütçelerin transfer tertiplerinden aldıkları ödeneklerle yürüten kuruluşlar, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların bağlı ortaklıkları, kamu bankaları, kuruluş şekli ne olursa olsun bütün fon idareleri ve fonları kullanan kuruluşlar 1998 Yılı Yatırım Programında yer alanlar dışında binek veya station wagon tipi taşıt alımı yapmayacaklardır.

Madde 15- Tüm kamu kurum ve kuruluşlarınca finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilecek yatırımlara 1998 Yılı Yatırım Programında yer verilir. Finansal kiralamaya konu olan yatırımın toplam proje tutarı, kiralamanın başlayacağı 1998 Yılı Yatırım Programında yıl ödeneği olarak yer alır. Müteakip yıl yatırım programlarında proje ile ilgili herhangi bir ödenek tahsisi yapılmaz. Projenin 1998 Yılı Yatırım Programı ile ilişkilendirilmesinde ihtiyaç duyulan revizyonlar, bu Kararın ilgili hükümleri

istikametinde sonuçlandırılır.

Madde 16- Kamu kuruluşları, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 1998 Yılı Programında belirtilen hedefleri, politikaları, öncelikleri, çevresel etkileri ve varsa sektör ana planlarını esas alarak proje düzeyinde beş yıllık yatırım programları hazırlarlar ve 15 Temmuz 1998 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderirler. Bu programların ilk yılı kuruluşların yıllık yatırım programı tekliflerini teşkil eder. Yatırım proje teklifleri, projenin fizibilite etüdü ile birlikte gönderilir.

Yatırım programlarının hazırlanmasına ve teklif edilecek projelerin fizibilite raporlarına dair usul ve esaslar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına belirlenir.

Madde 17- Uluslararası Teknik Yardım Faaliyetlerinin yürütülmesi ve koordinasyonu için Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bütçesine konulan ödenek, 1 Ağustos 1990 tarih ve 90/755 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve bu Karara dayanan 19 Aralık 1995 tarihli Yönetmelik esaslarına uygun olarak harcanır.

II. KOORDİNASYON

Madde 18- Merkezi düzeydeki koordinasyon hizmetleri ile bölge ve il düzeyindeki koordinasyon hizmetlerinde 1998 Yılı Programında yer alan hedef, ilke ve politikalar esas alınır.

Kuruluşların aralarında işbirliği ve koordinasyonu gerçekleştiremedikleri veya program uygulamalarında etkinliği artırma açısından gerekli görülen hallerde koordinasyon Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına sağlanır.

Madde 19- Ekonomik ve sosyal yapının tutarlı bir şekilde gelişmesini yönlendirmek için temel sektörlerle dair ana planlar ile bunlara dayalı uygulama plan ve projelerinin ilgili kamu kuruluşlarının yapımı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının koordinasyonu ve işbirliği ile sağlanır.

Madde 20- 1998 Yılı Programının gerçekleşmesi yönünden önemli olan ve/veya çeşitli kuruluşlarca birlikte yürütülmesi gereken projelerin merkezi hükümet ve bölge kademesindeki koordinasyonu Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına yürütülür.

Bu projeler için hazırlanacak uygulama programında ilgili kuruluşların görevleri, işbirliği esasları ve iş programları gösterilir.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, gerektiğinde, projenin yürütülmesinde ağırlığı bulunan merkez veya bölge kuruluşlarından birine koordinasyon görevi verebilir. Bu kuruluş verilen görevin yerine getirilmesinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına karşı sorumludur.

Madde 21- Genel ve katma bütçeli kuruluşlar doğrudan bölge veya ildeki birimleri vasıtasıyla;

-1998 Yılı Yatırım Programına ekli cetvellerde yer alan projeleri ve bu projeler için hazırlayacakları çalışma programlarını,

-Her bir proje için mahalline gönderilen ödenek miktarlarını, hizmetin ilgili bulunduğu valiliğe zamanında bildirirler.

Valiler; illeri dahilinde yer alan projelere dair ödeneklerin zamanında ve amacına uygun olarak kullanılması ve uygulamanın izlenmesi maksadıyla gerekli hallerde kuruluşlar arasında yardımlaşma ve koordinasyonu sağlarlar.

Valiler; yatırımların uygulama durumlarını, etkinliğin artırılmasına ve karşılaşılan güçlüklerin giderilmesine yönelik görüşleri ile birlikte, yıllık raporlar halinde ilgili bakanlığa ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirirler.

Madde 22- Bölge ve il koordinasyon kurulları; 1998 Yılı Programında yer alan ilke, politika ve tedbirler çerçevesinde kamu kuruluşlarının il ölçeğinde yürütülen projelerinin Program ilkelerine uygun şekilde ve belirtilen süre içinde gerçekleştirilmesi, üretim tesislerinin tam kapasitede verimli bir şekilde işletilebilmesi için gerekli koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması ve Program uygulamasının il düzeyinde takibinde valilere yardımcı olurlar. Bu amaçla il koordinasyon kurulları Şubat, Nisan, Ağustos ve Kasım aylarında toplanır. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, il koordinasyon kurulları toplantılarına gerektiğinde katılarak koordinasyon sağlanmasına yardımcı olur.

III. İZLEME

Madde 23- Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıklarının, fon idarelerinin, kamu bankalarının, Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ - Kur'un, büyük şehir belediyeleri ile nüfusu 50 bin ve daha fazla olan belediyelerin, nüfusu 50 bin'in altında kalmakla birlikte Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca tespit edilecek diğer belediyelerin, büyük şehir belediyeleri su ve kanalizasyon idareleri ile gaz ve otobüs işletmelerinin, il özel idareleri ve İller Bankasının, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü'nün, Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü'nün, Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü'nün, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı ve döner sermayeli kuruluşların Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen kabullere ve formlara uygun olarak hazırlayacakları 1997 yılı gerçekleşme, 1998 yılı birinci gerçekleşme tahmini konsolide yatırım ve finansman tabloları 15 Mayıs 1998 tarihine kadar, 1998 yılı ikinci gerçekleşme tahmini, 1999 yılı program konsolide yatırım ve finansman tabloları ise 15 Temmuz 1998 tarihine kadar, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Fon idarelerince doğrudan veya özelleştirme kapsamına alınan kamu kuruluşları aracılığı ile yapılacak yatırımlara dair teklifler, fonun yönetiminden sorumlu bakanlıklar veya fon idareleri tarafından en geç 15 Temmuz 1998 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen kabullere ve formlara uygun olarak hazırlayacakları konsolide yatırım ve finansman tablolarını Özelleştirme İdaresi Başkanlığının uygun görüşünü de ekleyerek en geç 15 Eylül 1998 tarihine kadar Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler.

Hazine Müsteşarlığı, ileride gelir ortaklığı senedi uygulamasına dahil edilecek altyapı tesislerine Kamu Ortaklığı Fonundan temin edilecek finansman miktarlarını proje bazında en geç 15 Eylül 1998 tarihine kadar Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderir.

Madde 24- Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları; Yüksek Planlama Kurulunca alınan genel prensip kararı çerçevesinde, mevcut iştiraklerindeki sermaye değişiklikleri ve yeni iştirakleri hakkında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile Hazine Müsteşarlığına bilgi verirler.

Madde 25- Kuruluşların yatırım ve işletme faaliyetleri ile hukuki ve kurumsal düzenlemelere ait tedbirler ve bilgiler, belirli zamanlarda verilecek raporlarla takip edilir.

a) Yatırım Uygulama Raporu: Yatırımcı kamu kuruluşlarının (projeleri programda yer alan belediye ve il özel idareleri dahil) yatırım projeleri kuruluş, sektör ve proje bazında yatırım uygulama raporları ile izlenir. Yatırım uygulama raporlarında her yatırım projesinin, uygulama yılı başından dönem sonuna kadar ve dönem içinde harcama ve gerçekleştirme durumları ve bunların finansman ayrıntısı (genel bütçe, fon, döner sermaye ve/veya dış krediden -nakit ve makina teçhizat olarak-hangilerinin kullanıldığı) belirtilir. Ayrıca Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülen fiziki hedeflere ilişkin olarak, dönemler itibariyle bu hedeflerin gerçekleştirme bilgileri bu raporlarda yer alır.

Ödeneği toplu olarak verilmiş ve/veya ödenekleri toplulaştırılmış projelerin alt detayları ile ilgili bilgilere, geliştirilmiş formlara uygun olarak Yatırım Uygulama Raporunda yer verilir.

Ödeneği toplu olarak verilmiş, ödenekleri toplulaştırılmış veya çeşitli illerdeki yatırımları kapsadığı için 1998 Yılı Yatırım Programında yeri "muhtelif" olarak belirtilen projelerin yatırım harcamaları il bazında izlemeye tabi tutulur ve yatırımcı kamu kuruluşları bu bilgilere yatırım uygulama raporlarında yer verirler.

Yatırım Uygulama Raporları:

- 1 Ocak - 31 Mart
- 1 Nisan - 30 Haziran
- 1 Temmuz - 30 Eylül
- 1 Ekim - 31 Aralık

dönemlerini kapsayacak şekilde hazırlanarak dönem sonlarını takip eden en geç 15 gün, 1 Ekim-31 Aralık dönem raporları ise en geç 30 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

b) Önemli Projeler Raporu: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca seçimi yapılacak önemli projelere ait izleme raporları, yatırımcı kuruluşlarca (a) bendinde belirtilen dönemler itibariyle dönem sonunu izleyen 30 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler İzleme Raporu: 1998 Yılı Programında yer alan hukuki ve kurumsal düzenlemelere ait tedbirler ve bilgiler bütün kuruluşlarca yılda dört defa üç aylık dönemler itibariyle dönem sonunu izleyen 15 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

d) Dış Kredi İzleme Raporu: Yatırım projelerinde dış kredi kaynakları kullanan kuruluşlar ve mahalli idareler, kredi kullanım durumlarını, belirlenen formlara uygun olarak hazırlayarak, (a) bendinde belirtilen dönemler itibariyle dönem sonunu izleyen 30 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler. Genel ve katma bütçeli kuruluşlar ile mahalli idareler bu formları ayrıca Maliye Bakanlığına da gönderirler.

e) KİT Veri Toplama Raporu: Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları, Veri Toplama Projesi (VTP) çerçevesinde hazırlayacakları tabloları üç ayda bir ilgili bakanlığa, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına ve Hazine Müsteşarlığına dönem sonunu takip eden bir ay içinde gönderirler.

f) İşletme Gerçekleşme Raporu: Kamu ve özel kesim işletmelerinin mal ve hizmet üretim gerçekleştirmeleri ile kapasite kullanımları aylık raporlarla izlenir. Kamu kuruluşlarının satış, dış ticaret, stok ve istihdam durumları da bu raporlarda belirtilir. Kuruluşlar, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca hazırlanacak örneklere uygun

olarak düzenleyecekleri raporları en geç ilgili olduğu ay sonunu takip eden 15 gün içinde söz konusu Müsteşarlığa gönderirler.

g) Destekleme Alımları ile ilgili Raporlar: Kooperatif birlikleri ile kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları destekleme alımlarıyla ilgili bilgileri, T.C. Merkez Bankası ve T.C. Ziraat Bankası destekleme kredisi kullanımlarıyla ilgili bilgileri formlara uygun olarak her ay Sanayi ve Ticaret Bakanlığına, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler.

h) Fon ve Hesaplar ile ilgili Raporlar: Tüm kamu kuruluşları sorumlu oldukları fonlarla, kamu bankaları sorumlu oldukları hesaplarla ve T.C. Merkez Bankası da bünyesinde açılmış veya açılacak fon hesaplarıyla ilgili bilgileri, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına hazırlanan formlara uygun olarak ve aylık bazda, her ayı takip eden 15 gün içerisinde Maliye Bakanlığına, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler.

i) Fiyat İzleme Raporu: Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları, ürettikleri mal ve hizmetlerin fiyatları ve ana girdi maliyetleri ile gelir ve giderlerinde meydana gelen değişiklikleri, 15 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile Hazine Müsteşarlığına bildirirler.

Madde 26- Hazine Müsteşarlığı yatırım teşviki ve yabancı sermaye, Dış Ticaret Müsteşarlığı ise ihracat teşviki ve serbest bölgeler ile ilgili bilgileri hazırlanan formlara uygun olarak ve aylık bazda her ayı takip eden onbeş gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına iletirler.

Madde 27- Mahalli idarelerin bütçe ve kesin hesap durumlarını belirleyen bilgiler İçişleri Bakanlığı ve Devlet İstatistik Enstitüsü kanalıyla 15 Temmuz 1998 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Madde 28- Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, ilgili kuruluşların Yıllık Program Karamameleri çerçevesindeki program uygulamalarını da denetimi içine alır. Başbakanlığa gönderilen denetleme raporlarının bir nüshası Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına da gönderilir.

Madde 29- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bütün kamu kurum ve kuruluşlarının teknik işbirliği çerçevesinde diğer ülkelere sağladığı yardımlarla ilgili faaliyetlerinin koordinasyonunu ve izlenmesini sağlar.

Tüm kamu kurum ve kuruluşları teknik ve ekonomik işbirliği çerçevesinde diğer ülkelere sağladıkları yardım faaliyetlerine ilişkin gelişmeleri altışar aylık dönemler itibarıyla Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirirler.

Madde 30- Daha önceki yıllarda bitirilmiş projelerin kesin hesap farklarının kapatılması neticesinde ortaya çıkan ödenek ihtiyaçları;

-Genel ve katma bütçeli kuruluşların transferler tertibinde yer alan "Yatırım Giderleri Geçen Yıllar Borçları" faaliyetinden karşılanır.

-Diğer kuruluşlarda ise yatırım harcamaları ile ilgilendirilmeden işletme bütçelerinden karşılanır ve bu ödenekler ödemenin yapıldığı yıl içinde proje maliyetine ilave edilir.

Yapılan bu işlemler sonucunda Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi verilir.

Madde 31- Kuruluşların proje revizyon talepleri, 15 Aralık 1998 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir. Bu talepler yıl sonuna kadar sonuçlandırılır.

Madde 32- Bu Karar 1/1/1998 tarihinde yürürlüğe girer.

KALKINMADA ÖNCELİKLİ YÖRELER LİSTESİ

BİRİNCİ DERECEDE ÖNCELİKLİ YÖRELER

1. Adıyaman	26. Kars
2. Ağrı	27. Kastamonu
3. Aksaray	28. Kırıkkale
4. Amasya	29. Kırşehir
5. Ardahan	30. Kilis
6. Artvin	31. Malatya
7. Bartın	32. Mardin
8. Batman	33. Muğ
9. Bayburt	34. Nevşehir
10. Bingöl	35. Niğde
11. Bitlis	36. Ordu
12. Çanakkale (Bozcaada ve Gökçeada İlçeleri)	37. Osmaniye
13. Çankırı	38. Rize
14. Çorum	39. Samsun
15. Diyarbakır	40. Siirt
16. Elazığ	41. Sinop
17. Erzincan	42. Sivas
18. Erzurum	43. Şanlıurfa
19. Giresun	44. Şırnak
20. Gümüşhane	45. Tokat
21. Hakkari	46. Trabzon
22. Iğdır	47. Tunceli
23. Kahramanmaraş	48. Van
24. Karabük	49. Yozgat
25. Karaman	50. Zonguldak

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ, 1998 YILI PROGRAMININ TEMEL AMAÇLARI VE MAKROEKONOMİK HEDEFLERİ

1. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ

A. EKONOMİK GELİŞMELER

Türkiye ekonomisi 1995 yılı ikinci çeyreğinden itibaren hızlı bir büyüme sürecine girmiştir. Arz yönünden sanayi ve ticaret sektörlerindeki canlılık bu sürece katkıda bulunurken, talep yönünden de iç talepteki genişleme büyümenin itici gücünü oluşturmuştur. İç talepteki canlılık bu dönemde uygulanan genişlemeci maliye politikaları ile buna uyum sağlayan para politikasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Böylece, 1997 yılında büyüme hızı yüksek seviyesini korurken, faiz dışı kamu kesimi dengesi tekrar açık vermeye başlamış ve fiyat artışları hızlanmıştır.

1996 yılında yüzde 7,1 olan GSMH büyüme hızı, 1997 yılının ilk yarısında yüzde 6,0 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde GSMH büyümesi sanayi ve ticaret sektörlerindeki üretim artışlarından kaynaklanmıştır. 1997 yılının ilk yarısında tarım sektöründe katma değer yüzde 1,5 oranında azalırken, sanayi sektöründe yüzde 10,1, hizmetler sektöründe ise yüzde 5,9 oranında büyüme sağlanmıştır.

Aylık sanayi üretim endeksi ile kapasite kullanım oranlarındaki gelişmeler, sanayi üretiminin artış eğilimini 1997 yılının üçüncü çeyreğinde de devam ettirdiğini göstermektedir. Bu kapsamda tarım sektöründe beklenen daralmaya rağmen GSMH büyümesinin 1997 yılının ikinci yarısında da devam edeceği ve yılın tamamında yüzde 6,0 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1997 yılında katma değer tarım sektöründe yüzde 2,8 oranında gerilemesi, buna karşılık sanayi sektöründe yüzde 9,5, hizmetler sektöründe ise yüzde 7,0 oranında artması beklenmektedir.

1997 yılının ilk yarısına ilişkin olarak ara, yatırım, tüketim malı ayırımında ihracat ve ithalat rakamlarının kesinleşmemiş olması nedeniyle harcamalar yoluyla GSYİH hesapları açıklanamamıştır. Bununla birlikte, tüketim ve yatırım talebine ilişkin göstergeler büyümenin iç talebe dayalı yapısını 1997 yılında da koruduğuna işaret etmektedir.

1996 yılında yüzde 8,2 olan özel tüketim artış hızının, 1997 yılında yüzde 5,2'ye inmesi beklenmektedir. Bu gelişmede özel harcanabilir gelir artış hızının, 1996 yılında yüzde 10,0 iken 1997 yılında yüzde 5,8'e gerilemesi belirleyici olmuştur. Tarımsal destekleme, ücretler ve memur maaşlarında sağlanan yüksek reel artışlara karşın özel harcanabilir gelirden gözlenen bu gelişme, kamunun iç borç faiz ödemelerinde borçlanma vadesinin uzaması nedeniyle meydana gelen yavaşlamadan kaynaklanmıştır.

1996 yılında sabit fiyatlarla yüzde 4,6 oranında artan kamu tüketiminin ise diğer cari harcamalardaki yükselmenin etkisiyle, 1997 yılında yüzde 5,6 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

1996 yılında sabit fiyatlarla yüzde 8,5 oranında artan özel sabit sermaye yatırımlarında, 1997 yılında yüzde 5,3 oranında artış beklenmektedir. Özel kesimin, enerji, eğitim, sağlık ve ulaştırma sektörlerine yönelik yatırımlarında yüksek oranlı artışlara karşın, imalat sanayi yatırımlarında duraklama gözlenmiş, konut yatırımlarındaki düşüş devam etmiştir.

Sabit fiyatlarla, 1996 yılında yüzde 27,8 oranında artan kamu sabit sermaye yatırımlarının, 1997 yılında reel olarak yüzde 17,7 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Eğitim, madencilik, konut, enerji ve diğer kamu hizmetleri sektörlerindeki yatırımlarda yüksek oranlı artışlar beklenmektedir.

Özel kesim stoklarında 1996 yılının özellikle son çeyreğinde gözlenen düşüş eğiliminin, 1997 yılında da devam ettiği tahmin edilmektedir. Kamu kesimi stoklarının ise tarımsal destekleme alımlarındaki artışa paralel olarak yükselmesi beklenmektedir. Böylece, 1996 yılında negatif 1,9 puan olarak gerçekleşen stok değişiminin GSMH büyümesine katkısının, 1997 yılında pozitif 0,5 puan olması beklenmektedir.

Bu gelişmeler çerçevesinde, 1996 yılında yüzde 6,8 olan toplam yurtiçi talep artışının 1997 yılında yüzde 6,5 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Uluslararası piyasalarda doların değer kazanması 1997 yılında dolar cinsinden ifade edilen dış ticaret büyüklüklerini önemli ölçüde etkilemiş ve dış fiyatların düşmesine neden olmuştur.

1997 yılının Ocak-Eylül döneminde Türk Lirasının reel olarak yüzde 2,3 oranında değer kaybetmesi ve ihracat pazarlarımızdaki büyümenin devam etmesi, ihracat artışına olumlu katkıda bulunmuştur. Diğer yandan, son iki yılda gözlenen yüksek oranlı ithalat artış hızı 1997 yılında önemli ölçüde yavaşlamıştır.

1997 yılı Ocak-Temmuz döneminde ihracat, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 9,2 oranında artarak 13,7 milyar dolar, ithalat ise yüzde 3,5 oranında artarak 25,1 milyar dolar olmuştur. Ocak-Haziran döneminde cari işlemler açığı, 2,7 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Bavul ticaretine ilişkin düzeltme dikkate alındığında yılın ilk yarısında cari işlemler açığı 1,9 milyar dolara düşmektedir.

1997 yılının tamamında ihracatın yüzde 12,2 oranında artarak 26,0 milyar dolar, ithalatın ise yüzde 7,1 oranında artarak 46,0 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Bu gelişmeler sonucunda, 1996 yılında 18,8 milyar dolar olan dış ticaret açığının, 1997 yılında 19,2 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir. 1997 yılında dış ticaret açığındaki bu artışın görünmeyen hizmet ve transfer dengesi fazlası ile telafi edileceği ve cari işlemler açığının 4,8 milyar dolar seviyesinde kalacağı tahmin edilmektedir. Bavul ticaretine ilişkin düzeltme dikkate alındığında 1997 yılında dış ticaret açığı 12,2 milyar dolara, cari işlemler açığı ise 2,4 milyar dolara düşmektedir.

1996 yılı sonunda 16,3 milyar dolar olan Merkez Bankası uluslararası rezervleri, Ağustos ayından itibaren hızla yükselerek 1997 yılı Ekim ayı sonunda 20,7 milyar dolara ulaşmıştır.

Kaynak paketlerinden sağlanacak gelirler dikkate alınarak denk olması öngörülen 1997 yılı Konsolide Bütçesi, vergi dışı normal gelirler içinde yeralan özelleştirme ve gayrimenkul satışları ile ilgili ilave gelirlerin sağlanamaması ve faiz dışı harcamalardaki yükselme nedeniyle Ocak-Eylül döneminde 1.148 trilyon lira nakit açığı vermiştir.

Toplam kamu gelirlerinin GSMH'ya oranının, 1997 yılında bir önceki yıl seviyesini koruyarak yüzde 21,8 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Vergi gelirlerinin GSMH içindeki payında artış beklenirken, faktör ve vergi dışı normal gelirlerin payının azalacağı, sosyal fonlardaki bozulmanın ise devam edeceği tahmin edilmektedir.

1996 yılında yüzde 30,8 olan, toplam kamu harcamalarının GSMH'ya oranının, 1997 yılında yüzde 31,3'e yükseleceği tahmin edilmektedir. 1997 yılında cari ve yatırım harcamalarının payında artış, transfer harcamalarının payında ise gerileme beklenmektedir. Bütçe faiz ödemelerinin GSMH içindeki payı, kamu borçlanma vadelerinin uzaması nedeniyle, 2,1 puan azalırken, faiz dışı toplam kamu harcamalarının payında 2,7 puanlık artış söz konusudur.

1996 yılında yüzde 9,0 olarak gerçekleşen kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH'ya oranının, 1997 yılında yüzde 9,5'e yükseleceği tahmin edilmektedir. Kamu kesimi borçlanma gereğindeki bu yükselmede, özellikle personel ve faiz dışı transfer harcamalarındaki artışlar nedeniyle Konsolide Bütçe açığının GSMH'ya oranının yüzde 8,3'den, 1997 yılında yüzde 9,0'a yükselmesi belirleyici olmuştur. Ayrıca 1996 yılında GSMH'nin yüzde 0,4'ü oranında fazla veren İşletmeciler KİT'lerin, 1997 yılında stok, yatırım ve vergi-temettü ödemelerindeki artış nedeniyle GSMH'nin yüzde 0,6'sı oranında açık vermesi beklenmektedir. Tasarrufçular KİT'lerin ise sermaye artırım ve görev zararı karşılığı bütçeden yapılan transferlerin de etkisiyle GSMH'nin yüzde 1,2'si oranında fazla vereceği tahmin edilmektedir. Konsolide Bütçe faiz ödemeleri hariç tutulduğunda, 1996 yılında GSMH'nin yüzde 1,0'i oranında fazla veren kamu kesimi finansman dengesinin, 1997 yılında GSMH'nin yüzde 1,7'si oranında açık vermesi beklenmektedir.

Merkez Bankası 1997 yılında da para politikası uygulamasında, enflasyonu kontrol etmeye yönelik politikalarla çok mali piyasalarda istikrarı sağlamaya ve döviz kurlarında aşırı dalgalanmayı önlemeye ağırlık vermiştir.

1997 yılı Ocak-Eylül döneminde Merkez Bankası Parası yüzde 76,0, rezerv para yüzde 70,7, emisyon hacmi yüzde 83,8 oranında artmıştır. Bu dönemde emisyon hacmindeki genişleme, esas olarak Merkez Bankası'nın net dış varlıklarındaki artıştan kaynaklanmıştır. Ocak-Eylül döneminde Merkez Bankası net dış varlıkları yüzde 194,7 oranında artarken, net iç varlıklarda yüzde 27,9 oranında gerileme olmuştur.

1997 yılı Ocak-Eylül döneminde M2 yüzde 60,0, M2Y yüzde 63,2 oranında artmıştır. Aynı dönemde toplam mevduattaki artış yüzde 62,3 seviyesindedir.

1997 yılında ekonomideki canlılık, kredi hacmindeki reel genişlemeyle de desteklenmiştir. Nitekim 1996 yılı Eylül ayında 2,5 katrilyon lira olan net kredi hacmi, 1997 yılı Eylül ayında yüzde 142,1 oranında artarak 6,0 katrilyon liraya ulaşmıştır. Bu dönemde mevduat bankalarının toplam kredileri yüzde 149,3 oranında artarken, Türk Lirası cinsinden kredileri yüzde 150,8, yabancı para kredileri yüzde 147,4 oranında artmıştır. Böylece 1996 yılı Eylül ayında yüzde 50,8 olan Mevduat Bankası kredilerinin toplam mevduata oranı, 1997 yılının aynı ayında yüzde 61,1'e yükselmiştir.

Para politikasının, Hazinesinin uyguladığı politikalar ile desteklenmesi amacıyla 30 Temmuz 1997 tarihinde Merkez Bankası ve Hazine arasında bir protokol imzalanmıştır. Bu protokolle, Hazinesinin para politikasını etkileyecek hususlarda Merkez Bankası'na önceden bilgi vermesi, kısa vadeli faiz oranlarının

belirlenmesinde Merkez Bankası'na yetki tanınması, para programının hazırlanmasında Hazinesinin katılımının sağlanması ve para programındaki gelişmelerin kamuoyuna aylık olarak duyurulması öngörülmüştür. Protokolün açıklanması ile birlikte, Hazine Merkez Bankası'ndan kısa vadeli avans kullanımını durdurmuştur.

İç borçlanma vadesi 1996 yılının Ocak-Eylül döneminde 159 gün iken, 1997 yılının aynı döneminde 380 güne yükselmiştir. Vade uzatımı, özellikle yılın ilk yarısında, yeni bir borçlanma aracı olan tüketici fiyatlarına endeksli (TÜFEX) 2 yıl vadeli borç senetlerinin sisteme dahil edilmesi ile sağlanmıştır. Aynı dönemler itibarıyla yıllık bileşik bazda devlet iç borçlanma senetleri faiz oranı ise yüzde 137,6'dan stopaj dahil yüzde 121,7'ye gerilemiştir. Hazine, Eylül ayından itibaren aylık borçlanma programı açıklamaya başlamış ve geri alım ihale sistemi uygulamaya konulmuştur.

Tarımsal destekleme fiyatları ile ücret ve maaşlardaki artışların yanısıra, faiz oranlarının yüksek seviyesini koruması enflasyonist beklentilerin kırılmamasında ve 1997 yılında fiyat artışlarının yüksek seviyesini korumasında etkili olmuştur.

TEFE artışı 1997 yılının Ocak-Eylül döneminde, geçen yılın aynı dönemindeki seviyesinde kalarak yüzde 60,9 olmuştur. Aynı dönemler itibarıyla fiyat artış hızı özel kesimde yüzde 56,3'den yüzde 58,0'e yükselirken, kamu kesiminde yüzde 76,2'den yüzde 70,6'ya gerilemiştir. Kamu kesimindeki bu gelişmede, 1996 yılının Ocak-Eylül döneminde yüzde 100,9 olan enerji sektöründeki fiyat artışının, 1997 yılının aynı döneminde yüzde 43,2 ile sınırlı kalması belirleyici olmuştur. Yılın ilk dokuz aylık dönemde, özel imalat sanayii fiyat artış hızı, bir önceki yılın aynı dönemine göre 5,0 puan artarak yüzde 58,1'e yükselmiştir.

Bu gelişmeler neticesinde 1996 yılı Eylül ayında yüzde 79,8 olan TEFE 12 aylık artış hızı, 1997 yılı Eylül ayında yüzde 85,4'e yükselmiştir. 1997 yılı sonu itibarıyla TEFE 12 aylık artış hızının yüzde 86,3'e ulaşması beklenmektedir. 1996 yılında yüzde 75,9 olan TEFE yıllık ortalama artış hızının ise 1997 yılında yüzde 80,6'ya yükseleceği tahmin edilmektedir.

Ocak-Eylül dönemi itibarıyla 1996 yılında yüzde 55,2 olan TÜFE artış hızı, 1997 yılında yüzde 63,9 olmuştur. Eylül ayı itibarıyla tüketici fiyatlarındaki 12 aylık artış hızı yüzde 89,9, yıllık ortalama artış hızı ise yüzde 80,9 seviyesindedir.

Özet olarak 1997 yılında gerçekçi olmayan kaynak paketleri gelirleriyle konsolide bütçe denk olarak bağlanmıştır. Ancak kaynak paketlerinden beklenen gelirlerin gerçekleşmemesi nedeniyle, bütçe gelirlerinin programlanan seviyenin çok altında kalması beklenmektedir. Ayrıca, 1996 yılında başlayan konsolide bütçenin faiz dışı harcamalarındaki artış eğilimi 1997 yılının ikinci çeyreğinden itibaren alınan kararların etkisiyle daha da hızlanmıştır. 1996 yılı sonu ve 1997 yılı ilk yarısında önemli ölçüde endeksli veya döviz cinsinden borçlanılması borçlanma vadelerini uzatmış, faiz yükünü 1998 yılına aktarmış ve böylece 1997 yılı faiz giderleri düşmüştür. Bu gelişme 1997 yılında kamu açıklarındaki bozulmayı bir ölçüde gizlemiştir. Ancak böyle bir ortamda yükselen faiz dışı kamu açıkları ve enflasyondaki hızlanma 1998 yılına ertelenen faiz yükünü daha da artırmıştır. Sene başından itibaren faiz dışı harcamalarda bütçe disiplinine uyulmaması ve gelirlerin öngörüldüğü ölçüde artırılmaması vade uzatımı ve dövizli veya endeksli borçlanmanın olumlu etkisinin yitirilmesine neden olmuştur. Bu uygulamalar sonucunda 1997 yılının ikinci yarısından itibaren dengeler bozulmaya başlamış, enflasyon yükselmiş ve 1998 yılında faiz dışı dengede çok ciddi bir düzeltme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Tedbir alınmadığı takdirde bütçe açıklarının ve enflasyonun 1998 yılından itibaren sürdürülemeyecek seviyelere ulaşması sözkonusu olacaktır. Bu durum ise ülkemizin uzun dönemli gelişme potansiyelini tahrip edecektir.

B. SOSYAL GELİŞMELER

Kentleşme ve eğitim düzeyindeki artışların da etkisiyle azalmakta olan nüfus artış hızının 1997'de yine de oldukça yüksek bir oran sayılan yüzde 1,64'e düştüğü, nüfusun da 63,7 milyona ulaştığı tahmin edilmektedir. Azalan doğurganlık hızı bölgeye göre önemli farklılıklar göstermektedir. Düşmeye devam etmekle birlikte yüzde 31,2 düzeyinde olan 0-14 yaş grubunun toplam nüfus içindeki payı nüfusun genç yapısını yansıtmaktadır.

İşgücüne katılma oranlarının düşmeye devam etmesi geçici olarak işgücü arzını dolayısıyla da işsizliği sınırlı tutmaktadır. DİE Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre Nisan 1997'de bir önceki yılın ortalamasına göre işgücü yüzde 1,2 oranında azalmış; kentsel istihdam değişmemiştir. Ekim 1997 Anketinin sonuçları ile birlikte sağlanacak yılın bütününe ilişkin sonuçların işgücünün yüzde 1,4'lük bir artışla 22,6 milyona, toplam istihdamın yüzde 1,8'lik bir artışla 21,3 milyona ulaşmış olduğunu, açık işsizlik oranının yüzde 5,7, eksik istihdam oranının yüzde 6 düzeyinde bulunduğunu göstereceği tahmin edilmektedir. Aynı şekilde tarımsal istihdamın yüzde 1,8'lik bir düşüşle 9,2 milyon, sanayi sektörü istihdamının yüzde 5,1'lik bir artışla 3,5 milyon, hizmetler sektörü istihdamının da yüzde 4,6'lık bir artışla 8,6 milyon düzeyinde olması beklenmektedir. Tarım sektörünün istihdamdaki payının yüzde 43,3'e düşmüş olması beklenmekle birlikte bu oran da Türkiye'nin gelişmişlik düzeyindeki bir ülke için çok yüksektir. Tarımda çalışanların yaklaşık yüzde 56'sı ücretsiz aile işçisi konumundadır.

Açık işsizliğin görece olarak düşük olması işsizlik sorununun önemi bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Açık işsizlik ile eksik istihdamın toplamı birlikte ele alındığında atıl durumda bulunan işgücü oranı yüzde 12'ye yakındır. Kentlerde bu oran yüzde 15'i geçmektedir. Kentlerde eğitilmiş gençlerde işsizlik oranı yüzde 30'u aşmaktadır. Kentlerde kadınların işgücüne katılma oranının yüzde 15 düzeyine düştüğü, işsizlik oranının ise yüzde 14,5 dolayında olduğu tahmin edilmektedir. Bu durum kadınların hem işgücü piyasasına hem de istihdama katılmalarının karşısındaki engellerin boyutunu ve bunları aşma doğrultusunda kadınlarda girişimciliğin teşviki ve benzeri faaliyetlerin yoğunlaştırılması gereğini ortaya koymaktadır.

12-14 yaş grubundaki çocuklarda işgücüne katılma oranının düşmesine ve zorunlu eğitim süresinin 8 yıla çıkarılmasıyla daha da düşecek olmasına rağmen çocuk çalıştırma sorunu ortadan kalkmış değildir ve sınırlı sayıda da olsa 12 yaşın altında çalıştırılan çocukları da kapsamaktadır. Asgari çalışma yaşı ile ilgili 138 sayılı ILO sözleşmesi TBMM'nin gündeminde yer almaktadır.

İşgücü piyasasının rekabetçi bir ekonominin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde modernleştirilmesi yönünde atılan adımlar 1997 yılında da sınırlı kalmıştır. İstihdam hizmetlerinin modernleştirilmesi ve özel kuruluşları kapsamasını da içeren Dünya Bankası destekli İstihdam ve Eğitim Projesi çerçevesinde 1997 yılı ortasına kadar toplam 50 bin işsiz istihdam garantili mesleki eğitim kurslarına katılmıştır. Meslek standartlarının geliştirilmesi konusundaki faaliyetler bir oranda hızlanmış olmakla birlikte bu alandaki ihtiyaca oranla sınırlı kalmıştır.

İşsizlik sigortasının oluşturulmamış olması ise sosyal koruma sistemi açısından çok büyük bir eksiklik oluşturmanın yanı sıra işgücü piyasasının ve istihdam hizmetlerinin etkinliğini de sınırlamaktadır.

Çalışma hayatına ilişkin mevzuatın geliştirilerek uluslararası normlara daha uygun hale getirilmesine yönelik olarak sürdürülen çalışmalar kamu görevlilerinin sendikal haklarını, mevsimlik ve geçici işçilerin yasal haklarını ve esnek zamanlı çalışma konularını kapsamaktadır.

1997 yılında Ekonomik ve Sosyal Konsey'in oluşumu Başbakanlık Genelgesi ile yenilenmiştir. Ekonomik ve Sosyal Konsey'in toplumsal yaşamda ve işçi-işveren ilişkilerinde AB ile ilişkiler ve diğer uluslararası gelişmelere de duyarlı, geniş çerçeveli, verimli bir uzlaşma kültürünün odağı haline getirilmesi öngörülmektedir.

1997 yılı içinde reel olarak ortalama net memur maaşının yüzde 18,9, kamu kesimi işgücü maliyetinin yüzde 39,6, özel sektörde toplu sözleşme kapsamındaki işçilere ilişkin işgücü maliyetinin yüzde 3,8 oranında artmış olacağı tahmin edilmektedir.

Asgari ücret 1 Ağustos 1997'den itibaren 1 Ağustos 1998'e kadar geçerli olmak üzere yüzde 108,3 oranında artırılarak 35,4 milyon TL'na, o tarihten 1998 sonuna kadar geçerli olmak üzere de 47,8 milyon TL'na çıkarılmıştır.

Çalışma, istihdam ve işsizlik alanında en büyük kısıtlama işgücünün ortalama kalifikasyon düzeyinin süregelen düşüklüğünden kaynaklanmaktadır. 1996'da hala işgücünün yüzde 70'e yakın bir bölümünün azami eğitim düzeyi ilköğretim düzeyindedir. Ekonomik ve sosyal politika alanlarının bütününe ilgilendiren bu durum VII.Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın dünya ekonomisi ile bütünleşmeye yönelik insan kaynakları ağırlıklı yeniden yapılandırma hedefi açısından da en kritik darboğazlardan birini oluşturmaktadır.

Eğitim sisteminin güçlendirilmesinin Türkiye'nin dünyadaki konumunu en ileri ülkeler düzeyine çıkarma süreci açısından oynayacağı kilit rol dikkate alınarak 1997 yılında, bu alanda uzun süreden beri öngörülen adımlar atılmıştır. Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Eğitim Temel Kanunu'nun uygulanması genel eğitim ve insan gücünün nitelik düzeyini yükselterek VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın hedeflerine ulaşılmasında etkili bir rol oynayacaktır. Bu hedefe ulaşılması aynı zamanda sekiz yıllık ilköğretimde nitelik olarak da ilerleme sağlanmasına bağlı olacaktır. İlköğretimden başlayarak bilgisayarlı eğitime geçilmesi amacıyla başlatılan Eğitim Teknolojisini Yükseltme projesi bu doğrultuda önemli bir adım olmakla birlikte bu alanda amaca ulaşılabilmesi için gerekli fiziksel altyapı, donanım, insan gücü ve organizasyonun sağlanmasına özen gösterilmesi de önem taşımaktadır.

Okullaşma oranının 1996-1997 yılı itibarıyla yüzde 54,7 olduğu ortaöğretimde de bu oranı artırmanın yanı sıra, nitelik açısından ilerleme sağlama ihtiyacı da sürmektedir. 1997'de mesleki ve teknik eğitimde 20.000 öğrencilik ek kapasite sağlanacağı öngörülmektedir. Mesleki ve teknik eğitimde koordinasyon, işgücü piyasası ile karşılıklı etkileşim, müfredatların güncelliği, donanım, talep alanlarına yönelme konularında güçlükler sürmektedir. Çıracılık eğitimindeki darboğazların giderilmesi de önemli bir ihtiyaç oluşturmaya devam etmektedir.

1996-1997 öğretim yılında yaygın eğitim ile kamu ve özel kesim eğitim merkezlerinde yaklaşık 1,9 milyon kişiye genel, kültürel, mesleki, hizmetçi eğitim ve çıracılık eğitimi sağlanmıştır.

AB'nin desteğiyle başlatılan 18,4 milyon ECU toplam maliyetli Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarının Modernizasyonu Projesi kapsadığı kurumlarda eğitimin niteliğinin artırılmasını amaçlamaktadır.

Bu gelişmelere rağmen mesleki ve teknik eğitimde sistematik iyileştirmeler sağlanması ihtiyacı gündemde bulunmaktadır.

Genelde hizmetçi eğitimin yaygınlık ve niteliği de ihtiyacın çok altında kalmaktadır.

1996-1997 öğretim döneminde üniversite sayısı, 16'sı vakıf üniversitesi olmak üzere 69'a, fakülte sayısı 515'e, yüksekokul sayısı 179'a, meslek yüksekokulu sayısı 478'e, enstitü sayısı da 252'ye ulaşmıştır. 1996-1997 öğretim yılında okullaşma oranının, yüzde 14,3'ü örgün olmak üzere, yüzde 23,2'ye ulaştığı yükseköğretimde eğitim kurumlarının önemli bir bölümünde kaynak, müfredatın etkinliği, işgücü piyasası ile iletişim sorunları bulunmaktadır.

Ulusal Enformasyon Altyapısı'nın kurulmasına ilişkin çalışmalar TÜBİTAK'ın koordinasyonunda sürdürülmektedir.

1997 yılında kamu kesiminin teknolojik gelişme için ayırdığı kaynağın gerçekleşme bazında yüzde 43,5 oranında artarak 4,8 trilyon TL'ye ulaştığı tahmin edilmektedir. Bununla birlikte AR-GE ve bilimsel ve teknolojik gelişmede uluslararası rekabetin gerektirdiği düzeye varabilmek için gerek kamu kesiminin gerekse özel sektörün bu alanlardaki faaliyetlerinin genişletilmesi gereği sürmektedir.

Gelişmenin en kritik faktörlerinden biri konumuna gelmiş bulunan bilginin sağlanması ve kullanımında belirleyici bir işlev kazanmakta olan ve gelişmiş ülkelerin çok büyük harcamalarda bulunarak oluşturmakta oldukları enformasyon süperotoyolları alanında geri kalınmaması Türkiye'nin ekonomik ve sosyal alanlardaki geleceği açısından son derece büyük bir önem taşımaktadır.

1997 yılı sonu itibariyle doğuşta hayatta kalma ümidinin 68,4 yıla yükselmiş olacağı tahmin edilmektedir.

Hastane sayısının 1.104'e, sağlık ocağı sayısının 5.185'e, sağlık evi sayısının 12.151'e ulaşması öngörülmektedir.

Kentsel yerleşim birimlerinde entegre hizmet sunumu sağlanamamasından kaynaklanan hastanelerde yığılma gibi sorunlar sürmektedir.

Hasta yatağı ve hekimlerin büyük kentlerde yoğunlaşmasının da etkisiyle sağlık imkanlarının bölgeler arasında dengesiz dağılımı sürmektedir. Uzman hekim açığı devam etmektedir.

Özel sektör tarafından 1997 yılı içinde hizmete sokulan yatak sayısı 655'tir.

Sağlık alanında reform ihtiyacının belirginleştiği 1997 yılı itibariyle bu reforma dayanak teşkil edecek nitelikteki çalışmaların önemli bir bölümü sonuçlandırılmış durumdadır.

Sosyal sigorta programları kapsamındaki nüfus 1996'da toplam nüfusun yüzde 84,7'sini, aktif sigortalılar da toplam istihdamın yüzde 50,7'sini oluşturmuştur. Sağlık hizmetleri bakımından sosyal sigortalar kapsamındaki nüfus yüzde 68,2'ye ulaşmıştır.

Sosyal güvenlik alanında hem sözkonusu hizmetlerin daha etkin bir şekilde sağlanması hem de sosyal güvenlik kuruluşlarının bütçe üzerindeki sürdürülemez yükünün sınırlandırılması için reform gerçekleştirme gereği 1997 yılında ertelenemeyecek bir noktaya ulaşmıştır. Aktif-pasif sigortalı oranı ikinin altına düşmektedir. Bu yıl Bütçe'den sosyal güvenlik kuruluşlarına 780 trilyon TL transfer edileceği tahmin edilmektedir. Bu miktar GSMH'nın yüzde 2,7'sini bulmaktadır.

Sosyal politikaların etkinliğinin artırılması açısından da önem taşıyan kamu yönetimi reformu ihtiyacı uluslararası gelişmeler de dikkate alındığında 1997'de daha da öne çıkmıştır. Kamu yönetiminin belirli yönleri ile ilgili olarak daha önce hazırlanan mevzuat değişiklikleri gerçekleştirilmemiştir.

Aynı şekilde büyük bir ihtiyaç haline geldiği Türkiye çapında giderek daha çok hissedilen Mahalli İdarelerin Güçlendirilmesi Reformu'na ilişkin çalışmalarda ilerleme sağlanmamıştır.

Bölgelerarası dengesizliğin azaltılması doğrultusunda 1997'de hayata geçirilen önlemler arasında organize sanayi bölgelerinin ve küçük sanayi sitelerinin yaygınlaştırılması ve GAP kapsamındaki yatırımların gerçekleştirilmesi de yer almaktadır.

1997 yılında kentleşme hızının yüzde 4,8'i, kentleşme oranının yüzde 64,5'e ulaştığı tahmin edilmektedir. Nüfusu bir milyonu aşan kentlerin nüfusunun toplam nüfus içindeki payının yüzde 30,1'e ulaşması beklenmektedir. Kentlerdeki fiziki ve sosyal altyapıların yetersizliği göçlerle daha da artmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı doğrultusunda etkin bir çevre yönetimi sağlamak amacıyla DPT koordinasyonunda yürütülen Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı hazırlıkları tamamlanmak üzeredir.

AB'nin desteğiyle Çevre ve Kalkınma Gözlemevi Kurulması projesi başlatılmıştır.

BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ile ilgili Kanun Tasarısı ve çölleşme ile mücadele ile ilgili BM Sözleşmesi TBMM'ne sevk edilmiştir.

2. 1998 YILI PROGRAMININ TEMEL AMAÇLARI VE MAKROEKONOMİK HEDEFLERİ

A. TEMEL AMAÇLAR

Kronik yüksek enflasyonun ekonomide endeksleme eğilimini güçlendirmiş olması, 1997 yılından devreden faiz ödemelerinin yüksekliği ve gelir dağılımındaki mevcut çarpıklık dikkate alındığında, üretim ve istihdam açısından katlanılacak maliyetleri en aza indirebilmek için, enflasyonla mücadelenin toplumsal uzlaşma sağlanarak orta vadeli bir program çerçevesinde kararlılıkla yürütülmesi gerekmektedir.

Orta vadeli programın hedefi 21 inci yüzyıla girerken Türk insanının her alandaki özlem ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek ve ülkeyi yeni çağın değişen koşullarında uluslararası boyutta rekabet edebilecek bir yapıya kavuşturmadır. Bu yapıyla üç yıllık istikrar ve yapısal uyum programı Türkiye optimali kapsamında uluslararası düzeyde tutarlılığı, güvenilirliği, kalıcılığı, şeffaflığı, istikrarı sağlayacak ve toplumdaki tüm kesimlerin üzerinde uzlaştığı orta vadeli politikaları belirlemeyi amaçlamaktadır.

1998 yılı Programı ekonomide yapısal uyumun ve istikrarın sağlanmasına yönelik olarak uygulanacak orta vadeli bu programın ilk dilimini oluşturmaktadır. Programın temel amacı, üç yıllık dönem sonunda tek haneli enflasyon oranına ulaşabilmek için yapısal reformların süratle gerçekleştirilmesiyle birlikte kamu açıklarının azaltılması ve ekonominin orta ve uzun vadeli büyüme potansiyelinin artırılmasıdır. Orta vadede sürdürülebilir bir büyümenin gerçekleştirilmesi, toplumun refah seviyesinin yükseltilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi, üretken istihdamın artırılması ve sanayileşmeye ivme kazandırılması ancak enflasyonla mücadelenin temel hedef olarak benimsenmesine ve bunda başarılı olunmasına bağlı bulunmaktadır. Enflasyondaki düşüş ile iç ve dış dengelerdeki istikrarın kalıcı olabilmesi, ekonomide verimlilik, kalite ve ihracatın artırılmasını da gerektirmektedir.

Makroekonomik istikrarı sürekli kılabilecek, enflasyonun kalıcı olarak durdurulmasına katkıda bulunacak, ülke kaynaklarının en verimli şekilde kullanılmasını sağlayacak ve bunu ekonomik ve sosyal hayata yansıtacak yapısal reformların, toplumun tüm kesimlerinin katılımı da sağlanarak hızla yürürlüğe konulması orta ve uzun dönemli stratejinin bir alt sistemi olarak gerekli görülmektedir. Bu kapsamda vergi, sosyal güvenlik ve mali sektör reformlarına ilişkin hazırlıklar tamamlanarak 1997 yılı sonuna kadar TBMM'ne sunulacaktır.

1998 yılında, enflasyonun temel nedeni olarak ortaya çıkan kamu açığının daraltılabilmesi için vergi gelirlerindeki artışa ilave olarak maaş-ücret ve tarımsal destekleme fiyatları, enflasyon hedefi ile uyumlu belirlenecek ve kamu kesiminin faiz dışı fazla vermesi sağlanacaktır.

Ekonomide uzun yıllardan beri devam eden enflasyon ve enflasyonla mücadeleye yönelik girişimlerin başarısızlığı, ekonomide enflasyonist beklentileri ve endeksleme eğilimini güçlendirmiş bulunmaktadır. Enflasyonist beklentilerin kırılabilmesi için, inandırıcılık, şeffaflık ve uygulamada tutarlılık büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede, Bütçede öngörülen mali uyum ile tutarlı ve enflasyonla mücadeleyi destekleyici para ve borçlanma programı hazırlanacaktır. Temel ekonomik büyüklüklerle ilgili hedefler dönemler itibarıyla yılbaşında belirlenip kamuoyuna açıklanacak, uygulama sonuçları konusunda kamuoyu bilgilendirilecek, ekonomide belirsizlik ortamı en aza indirilecek ve enflasyonist beklentiler aşıya çekilecektir.

Kamu finansman dengesinde kalıcı bir iyileşme, sadece harcamaların kısılması ile değil vergi politikasının etkin olarak uygulanması ile mümkün olacaktır. Vergi gelirleri, vergi ve çalışma yaşamını düzenleyen yasalarda yer alan ve kayıt dışılığı teşvik eden hükümler de kaldırılarak, kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması, vergi kayıp ve kaçaklarının bu yolla ve ayrıca etkin bir denetimle asgari bir düzeye indirilmesi suretiyle artırılabilecektir. Bu çerçevede, mali sistemdeki işlemler ile emlak ve taşıt alım satımlarında vergi numarası kullanımı zorunluluğu getirilecek, vergi mevzuatında basitlik ve etkinliğin sağlanması için halen değişik adlar altında vergi, pay ve fon şeklinde yapılan kesintiler Özel Tüketim Vergisi altında birleştirilecek, emlak vergisi matrahının enflasyona endekslenmesi sağlanacaktır.

Kamu harcamalarında tasarrufa gidilecek, israftan kaçınılacak, harcamalarda saydamlık, yerinde kullanım ve verimlilik denetimi imkanları geliştirilerek mali disiplin sağlanacaktır. Bu amaçla, kamu muhasebesi hesap kayıt sistemleri kamu gelir ve harcama politikalarının etkin olarak uygulanabilmesine ve kamu gelir ve harcamalarının bir bütün halinde izlenmesine imkan verecek şekilde yeniden yapılandırılacaktır.

Özelleştirmenin hızla yürütülebilmesi ve ekonomik etkinliğin artırılması amacıyla, enerji, telekomünikasyon, petrol arıtma ve doğalgaz sektörlerinde rekabetçi bir ortam sağlanmasına yönelik kurumsal yapı oluşturulacaktır.

Son yıllarda sosyal güvenlik kuruluşlarının finansman dengesi ciddi bir biçimde bozulmuş ve bu kuruluşların bütçe üzerindeki yükleri hızla artmıştır. Emeklilik yaşı, prime esas ücret tavanı, prim ödeme gün sayısı ve prim tahsilat oranlarının artırılması ve mevcut kaynakların daha etkin kullanımıyla sosyal güvenlik sisteminin gelir imkanları iyileştirilecek ve bütçe üzerindeki yükü azaltılacaktır. Bu düzenlemelerin toplumun ilgili kesimleri arasında uzlaşma sağlanarak gerçekleştirilmesine önem verilecektir. Sosyal güvenlik sisteminin daha rasyonel bir yapıya kavuşturulması amacıyla, sosyal sigorta kurumları ve sigorta kolları itibarıyla norm ve standart birliği sağlanacak, kurumların idari ve mali özerkliği tesis edilecek, özel sağlık ve özel emeklilik sigortası teşvik edilecektir.

Tarimsal destekleme fiyatları öngörülen enflasyon oranı ile uyumlu olarak dünya fiyatları ve kuruluşların finansman durumları dikkate alınarak belirlenecektir. Fiyat müdahaleleri ve girdi sübvansiyonları azaltılarak üreticiye doğrudan gelir desteği sağlayan sistemlerin yaygınlaştırılması, ürün borsalarının geliştirilmesi ve birliklerin serbest piyasa koşulları çerçevesinde faaliyet göstermeleri sağlanacaktır. Tarimsal destekleme politikalarının temel hedefi, üreticilerin arz fazlası olan ürünler yerine iç ve dış talebi olan ürünlere yönelmelerini özendirmek ve bu suretle üretici gelirlerini sürekli bir şekilde artırmaktır.

Finans sisteminde rekabet ortamının geliştirilmesine ve kaynak dağılımını olumsuz yönde etkileyen kamu bankalarının özelleştirilmesine hız verilecektir. Finans sektöründe riskleri en aza indirmek ve sistemin sağlıklı temellere oturmasını sağlamak için denetim sisteminin etkinliği artırılacaktır. Finansal araçların geliştirilmesi, mülkiyetin tabana yayılması ve finansal tasarrufların artırılması yönündeki politikalar iktisadi konjonktür dikkate alınarak uygulanacak, finansal yenilenme ve derinleşme artırılacaktır.

Bankacılık ve sigortacılık başta olmak üzere, finans sektöründe öncelikli yasal düzenlemeler yapılacaktır. Bu sektörlerin yapıları ve denetim mekanizmaları yeniden düzenlenerek, sermaye yapıları güçlendirilecek, şeffaf ve daha rekabetçi bir ortam çalışmaları temin edilecektir. Bu çerçevede, Bankalar Kanunu, sistemi denetleyen kamu otoritesinin siyasi baskıdan bağımsız ve tamamen özerk karar alma mekanizmasına uygun olarak ve Avrupa Birliği mevzuatı ile uluslararası standartlar dikkate alınarak yeniden düzenlenecek ve bu amaçla gerekli kurumsal yapı oluşturulacaktır.

Altyapının ekonomik ve sosyal gelişmenin önünde darboğaz oluşturmasına engel olmak amacıyla altyapı yatırımlarına öncelik verilecektir. Bu bağlamda, kamu kaynak tahsislerinde, sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim uygulamasından doğacak ihtiyaçlar da göz önünde bulundurularak başta eğitim olmak üzere, enerji, sağlık, ulaştırma-haberleşme, sulama ile içmesuyu ve kanalizasyon gibi altyapı yatırımlarına ağırlık verilecektir. Büyük altyapı projelerinin gerçekleştirilmesinde Yap-İşlet-Devret, Yap-İşlet ve benzeri modeller çerçevesinde özel kesim ve/veya yabancı sermayenin katılımına önem verilecektir.

Dışa açık büyüme stratejisi çerçevesinde, ihracat artışına süreklilik ve dinamizm kazandırabilmek için ihracata dönük kaliteli ve çevreye duyarlı mal üretebilecek bir kapasitenin oluşmasına, sanayinin rekabet gücünün verimlilik ve yüksek teknoloji kullanımıyla geliştirilmesine ve çeşitliliğin artırılmasına, yeni pazarlarda etkinliğin sağlanmasına öncelik verilecektir. Eximbank'ın sermaye yapısı güçlendirilerek kredi, garanti ve sigorta programlarını daha etkin uygulaması sağlanacaktır.

Teşvik politikaları, yeni istihdam imkanlarını geliştirecek, küçük ve orta boy işletmeleri (KOBİ) destekleyecek, kalkınmada öncelikli yörelerin gelişmesine ve teknolojik ilerlemeye katkıda bulunacak ve Gümrük Birliğinin gerektirdiği rekabete uyumu sağlayacak şekilde uygulanacaktır.

KOBİ'lerin üretim ve istihdamdaki paylarının artırılması, çağdaş teknoloji kullanarak uluslararası düzeyde rekabet edebilir hale gelmeleri için gerekli bütün tedbirler uygulamaya konulacaktır. KOBİ'lerin iç ve dış piyasalara ulaşabilme ve rekabet yeteneğinin artırılması amacıyla bilgiye erişim ve bilgiyi kullanabilme olanaklarının uluslararası düzeye yükseltilmesi temin edilecektir. KOBİ'lerin organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinde faaliyetlerini koordineli bir şekilde sürdürebilmeleri, sektörel ve çok ortaklı kaynaklarla desteklenmeleri sağlanacaktır.

Üretken istihdamın artırılmasında teknoloji ağırlıklı istikrarlı büyüme belirleyici rol oynayacak olmakla birlikte, bu doğrultuda küçük ve orta boy işletmelerin yanı sıra, yerel ekonomik girişim potansiyellerinden de yararlanılacaktır.

İşgücü piyasasının işleyiş ve kurumları modernleştirilecektir. İşsizlik sigortası kurulacaktır.

Sekiz yıllık zorunlu kesintisiz eğitim uygulamasının eğitim sistemi üzerindeki olumlu etkisinden yeterince yararlanılması için gerekli fiziksel altyapı ve öğretmen ihtiyacı karşılanacak, eğitimde kalite düzeyinin yükseltilmesine önem verilecektir.

Ortaöğretimden başlayarak eğitim sisteminin işgücü piyasasının ihtiyaçları ile daha doğrudan bir şekilde ilişkilendirilmesi sağlanacak, işgücünün kalifikasyon düzeyi yükseltilecektir.

Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmenin Türkiye'nin rekabet gücü açısından yakalanması zorunlu olan düzeye getirilmesini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

Türkiye'nin enformasyon süpertoyolları alanındaki gelişmenin dışında kalmaması sağlanacaktır.

Sağlık hizmeti sunumu ve finansmanının birbirinden ayrılmasını ve giderek genel sağlık sigortası sistemine geçilmesini hedefleyen sağlık reformu düzenlemeleri gerçekleştirilecektir.

Kamu yönetimi ve mahalli idareler reformları gerçekleştirilecektir.

Bölgelerarası dengesizliğin azaltılması doğrultusunda sanayi altyapısı güçlendirilecek ve GAP çerçevesindeki projelerin gerçekleştirilmesine hız verilecektir.

Kentlerin fiziksel ve insangücü altyapıları güçlendirilecektir.

Çevre alanında uluslararası normlara uygun düzenlemelere hız verilecektir.

B. MAKROEKONOMİK HEDEFLER

Türkiye uzun süreden beri dünyada en yüksek enflasyon hızına sahip ülkelerden birisidir. Uzun dönemli karar alınabilmesini engelleyen ve Türkiye'nin rekabet gücünü ve sosyal yapısını olumsuz yönde etkileyen bu olgunun sürdürülmesi mümkün görülmemektedir.

1998 yılında faiz dışı kamu kesimi finansman dengesinde ciddi bir iyileşme gerçekleştirilmesi ve enflasyonla mücadele öncelikli hedef olarak belirlenmiştir. 1997 yılında yüzde 83,0 olarak gerçekleşmesi beklenen GSMH deflatorünün, 1998 yılında yüzde 64,0'e gerilemesi hedeflenmiştir. 1998 yılında 12 aylık TEFE artışının ise yüzde 50,0'ye düşürülmesi öngörülmüştür. Yurt içi talepteki daralma, kamu gelir ve harcama politikasının enflasyon hedefi ile uyumlu bir çerçevede gelişmesi ve faiz dışı kamu kesimi dengesinde öngörülen iyileşme ile izlenecek para politikası, 1998 yılında fiyat artışlarının önemli ölçüde düşmesine katkıda bulunacaktır.

1998 yılında faiz dışı kamu kesimi dengesinde hedeflenen iyileşmeyi sağlamaya yönelik politikaların, yurtiçi talep üzerindeki daraltıcı etkisi dikkate alınarak, GSMH büyümesinin yüzde 3,0 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Büyüme hızı sanayi sektöründe yüzde 3,5, hizmetler sektöründe yüzde 3,0, tarım sektöründe ise yüzde 3,0 oranında öngörülmektedir.

Toplam kamu gelirlerinin GSMH'ya oranının 3,6 puan artarak, 1997 yılında yüzde 21,8'den, 1998 yılında yüzde 25,4'e yükseltilmesi öngörülmüştür. Konsolide Bütçe vasıtasız vergi gelirlerinde hedeflenen artışlar kamu gelirlerindeki yükselmeye katkıda bulunacaktır. Özelleştirme ve gayrimenkul satışlarından elde edilecek gelirlerin GSMH içindeki payında bir önceki yıla göre 0,7 puan artarak yüzde 1,3 olacağı beklenmektedir.

1997 yılında yüzde 31,3 olarak gerçekleşeceği tahmin edilen kamu kesimi harcamalarının GSMH içindeki payının, 1998 yılında 2,8 puan artarak yüzde 34,1'e yükselmesi öngörülmektedir. Kamu harcamalarındaki bu artış özellikle, transfer harcamalarında öngörülen 3,2 puanlık artıştan kaynaklanmaktadır. Transfer harcamalarındaki bu artışta, Konsolide Bütçe faiz ödemelerinin GSMH içindeki payının 1998 yılında bir önceki yıla göre 4,1 puan artarak yüzde 12,0'a yükselmesi etkili olmaktadır. Faiz dışı kamu harcamalarının payında ise 1,3 puan azalış gerçekleştirilecektir.

Kamu gelir ve harcamalarında öngörülen bu gelişmeler neticesinde, kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH'ya oranının, 1998 yılında yüzde 8,6 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bu gelişmede, Konsolide Bütçe açığının GSMH'ya oranının, 1997 yılında beklenen yüzde 9,0 seviyesinden yüzde 8,1'e gerilemesi belirleyici olacaktır. İşletmeciler KİT'lerin borçlanma gereğinin GSMH'ya oranının, 1997 yılına göre 0,2 puan azalarak yüzde 0,4 olacağı beklenmektedir. Özelleştirme gelirlerinde sağlanacak artışla fonların finansman dengesinin, 1997 yılındaki yüzde 0,2 oranındaki açığa karşın, 1998 yılında yüzde 0,2 oranında fazla vermesi hedeflenmiştir.

Konsolide Bütçe faiz ödemeleri hariç tutulduğunda, 1997 yılında GSMH'nın yüzde 1,7'si oranında açık vermesi beklenen kamu kesimi finansman dengesinin, 1998 yılında GSMH'nın yüzde 3,4'ü oranında fazla vermesi hedeflenmiştir. 1998 yılı Bütçesinde Telekom ve enerji sektörlerinde yapılacak özelleştirmelerden beklenen gelirlere yer verilmemiştir. Kamu kesimi dengesinde sadece 4046 sayılı

kanun çerçevesinde Özelleştirme İdaresince gerçekleştirilecek özelleştirme gelirleri yer almaktadır. Özelleştirme ve gayrimenkul satışlarından sağlanacak gelirler de hariç tutulduğunda ise 1997 yılında GSMH'nin yüzde 2,3'ü kadar açık veren faiz dışı kamu kesimi finansman dengesinin, 1998 yılında yüzde 2,1 oranında fazla vermesi öngörülmüştür.

TABLO: I.1- Temel Ekonomik Büyüklükler

	1996	1997 (1)	1998 (2)
BÜYÜME (Yüzde Değişme)			
Tarım	4,4	-2,8	3,0
Sanayi	7,1	9,5	3,5
Hizmetler	7,6	7,0	3,0
GSYİH	7,0	6,3	3,1
GSMH	7,1	6,0	3,0
DIŞ TİCARET (Milyon Dolar)			
İhracat (FOB)	23 167	26 000	29 000
İthalat (CIF) (Altın Hariç)	42 934	46 000	50 000
Dış Ticaret Açığı (Bavul Ticareti Hariç)	- 18 831	- 19 200	- 20 100
Dış Ticaret Açığı (Bavul Ticareti Dahil)	-9 989	-12 200	-13 100
Turizm Gelirleri	5 650	7 500	8 500
Cari İşlemler Dengesi (Bavul Ticareti Hariç)	- 4 766	- 4 840	- 4 900
Cari İşlemler Dengesi (Bavul Ticareti Dahil)	-1 823	-2 440	-2 500
FİYAT VE DÖVİZ KURU			
GSMH Deflatörü (Yüzde Değişme)	78,1	83,0	64,0
TEFE Yıllık Ortalama (Yüzde Değişme)	75,9	80,6	64,0
TEFE Yıl Sonu (Yüzde Değişme)	84,9	86,3	50,0
Kur Sepeti (TL/ 1 Dolar+1.5 DM) (Yıllık Ort.)	161 973	282 144	448 442
KONSOLİDE BÜTÇE GELİRLERİ (Milyar TL)	2 702 034	5 427 000	10 800 000
- Vergi Gelirleri	2 244 094	4 550 000	8 900 000
KONSOLİDE BÜTÇE GİDERLERİ (Milyar TL)	3 940 162	8 052 000	14 793 000
- Personel	974 148	2 100 000	3 500 000
- Diğer Cari	308 571	690 000	1 330 000
- Yatırım	238 085	600 000	1 000 000
- Transfer	2 419 358	4 662 000	8 963 000
- Faiz Ödemeleri	1 497 401	2 291 000	5 900 000
KONSOLİDE BÜTÇE AÇIĞI (Milyar TL)	- 1 238 128	-2 625 000	-3 993 000
- Faiz Dışı Denge	259 273	-334 000	1 907 000
- Bütçe Açığı / GSMH (Yüzde)	-8,3	-9,0	-8,1
- Faiz Dışı Denge / GSMH (Yüzde)	1,7	-1,1	3,9
KAMU KESİMİ BORÇLANMA GEREĞİ (GSMH'ya Oranlar, Yüzde)			
TOPLAM KAMU	9,0	9,5	8,6
Konsolide Bütçe	8,3	9,0	8,1
KİT	-0,5	-0,6	0,3
-İşletmeciler KİT	-0,4	0,6	0,4
Mahalli İdareler	0,4	0,4	0,1
Döner Sermayeli KURULUŞLAR	-0,0	-0,0	-0,0
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	0,2	-0,0	0,1
Fonlar	0,1	0,2	-0,2
Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar	0,5	0,5	0,2

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program

1998 yılında, kamu sabit sermaye yatırımlarının yüzde 4,3, özel sabit sermaye yatırımlarının yüzde 3,9, böylece toplam sabit sermaye yatırımlarının yüzde 4,0 oranında artması öngörülmüştür. Ancak, 1998 yılında Telekom ve enerji sektörlerinde yapılacak özelleştirmeden yıl içinde sağlanarak bütçeye kaydedilecek gelirden 400 trilyon lira tutarındaki kısmı, bütçe yatırımlarının finansmanında kullanılacaktır.

1998 yılında ilave kamu yatırım tahsislerinde ekonomik ve sosyal altyapının geliştirilmesi hedefi doğrultusunda eğitim, enerji, sağlık ve diğer kamu hizmetlerine ağırlık verilmiştir.

1998 yılında ihracatın yüzde 11,5 oranında artarak 29,0 milyar dolara ulaşması öngörülmüştür. Yurtiçi talepte beklenen daralmanın yanısıra ihracat pazarlarımızda öngörülen yüzde 8,8 oranındaki büyüme ihracat artışında rol oynayacaktır.

Yurtiçi üretim ve talepteki öngörülen yavaşlamaya paralel olarak, ithalatın (CIF) 1998 yılında yüzde 8,7 oranında artması ve 50,0 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi öngörülmüştür.

Bu gelişmeler çerçevesinde, 1998 yılında dış ticaret açığının 20,1 milyar dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

1998 yılında, turizm gelirlerinin yüzde 13,3 oranında artarak 8,5 milyar dolara ulaşacağı, işçi gelirlerinin ise 1997 yılındaki seviyesini koruyarak 3,6 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Bu gelişmeler sonucunda, 1997 yılında 4,8 milyar dolar olması beklenen cari işlemler açığının, 1998 yılında 4,9 milyar olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir. Bavul ticareti dahil edildiğinde, 1997 yılında 2,4 milyar dolar olarak beklenen cari işlemler açığının, 1998 yılında 2,5 milyar dolar olması hedef alınmıştır.

1998 yılında 7,5 milyar doları anapara, 5,1 milyar doları faiz ödemeleri olmak üzere toplam 12,6 milyar dolar tutarında dış borç servisi gerçekleştirilecektir. Buna karşılık, 8,3 milyar doları orta ve uzun vadeli, 3,2 milyar doları portföy yatırımı, 2,1 milyar doları ise kısa vadeli olmak üzere, toplam 13,6 milyar dolar dış kredi kullanımı öngörülmüştür.

Cari işlemler hesabı ve sermaye hareketlerindeki gelişmeler sonucunda, resmi rezervlerde 5,0 milyar dolar, bankacılık kesimi rezervlerinde ise 630 milyon dolar olmak üzere toplam uluslararası rezervlerde 5,6 milyar dolar tutarında artış öngörülmektedir.

II. DÜNYADA EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER

1. EKONOMİK GELİŞMELER

A. DÜNYA EKONOMİSİNDE GELİŞMELER

Bazı sorunlara rağmen, dünya ekonomisinde olumlu gelişmeler gözlenmektedir. Bir çok ülkede izlenen yapısal reform ve uyum politikalarının olumlu sonuçlar vermesi, özelleştirme uygulamalarının başarısı, genişleyen dünya ticaretine bölgesel entegrasyonların derinlik kazandırması ve giderek serbestleştirilen ticaret ve sermaye hareketleri, genel olarak ekonomilerde verimliliği artırmakta ve büyümenin istikrarlı bir yapıya kavuşmasında belirleyici rol oynamaktadırlar. Bu gelişmeler sonucunda, dünya genelinde enflasyonun aşağıya çekildiği, kamu açıklarının çok sayıda ülkede denetim altına alınarak uzun dönemli faiz hadleri üzerindeki baskının hafiflediği ve belli başlı paralar arasındaki çapraz kurların içinde bulunan makroekonomik koşullarla tutarlı olduğu görülmektedir. Bu gelişmeler, dünya ekonomisinin orta vadedeki performansına ilişkin olumlu ve iyimser beklentileri de güçlendirmektedir.

1995 yılında yavaşlayan Dünya hasılası 1996 yılında, Kıta Avrupası ülkelerindeki genel durgunluğa karşın, gelişmekte olan ülkeler grubunun yüksek büyüme hızlarını sürdürmeleri, ABD ve İngiltere'nin ekonomik performanslarını korumaları ve Japon ekonomisinde görülen canlanmanın etkisiyle yüzde 4,1 büyümüştür. Piyasa ekonomisine geçiş sürecindeki ülkeler grubunda da, merkezi planlama terkedildikten sonra, ilk kez 1996'da küçülme durmuştur. Afrika ülkelerinde ise yaklaşık 10 yıldan sonra ilk kez 1996'da kişi başına gelirlerde artış olduğu görülmektedir.

Dünya hasılasındaki bu olumlu gelişmeye karşılık, 1996'da dünya ticaretindeki artışın yavaşladığı görülmektedir. 1994 ve 1995 yıllarında, sırasıyla, yüzde 9,2 ve yüzde 9,5 büyüyen dünya ticareti 1996'da yüzde 6,3 büyümüştür. Bunun nedeni, başta gelişmekte olan ülkelerde olmak üzere, dünya genelinde serbestleştirilen uluslararası ticaretin başlangıç etkilerinin giderek azalması olup, bu eğilimin önümüzdeki yıllarda da devam etmesi beklenmektedir. Bunun yanında, 1996 yılında, dünya ithal talebinin yaklaşık 2/3'ünü oluşturan gelişmiş ülkelerin ithalatında görülen daralma ile gelişmekte olan ülkeler yönünden önemli olan petrol dışı temel mal fiyatlarındaki düşüşler de dünya ticaretinin yavaşlamasında rol oynamıştır. Dünya ticaretindeki artış hızının 1997 yılında yüzde 7,7 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Ülke grupları itibarıyla bakıldığında; gelişmiş ülkelerin devresel nedenlerle farklı konum ve koşullarda bulunduğu görülmektedir. ABD ve İngiltere ekonomilerinde genişleme süreci devam ederken, Kıta Avrupası ülkelerinde işsizlik rekor boyutlara ulaşmış, Japonya'da ise ekonomik iyileşme sağlanmıştır. 1996'da yüzde 2,7 büyüyen İleri Ekonomiler Grubunun 1997 ve 1998'de, sırasıyla, yüzde 3,0 ve yüzde 2,9 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir.

Son altı yıldır sürekli genişleme sürecinde olan ABD ekonomisi en güçlü dönemlerinden birini yaşamaktadır. Yüksek kapasite kullanımına rağmen enflasyon oranı yüzde 2'ye, işsizlik oranı da, artan işgücü arzına karşın, yüzde 5'e inmiş, bütçe açığının GSYİH'ya oranı ise yüzde 1,5'e gerilemiştir. ABD'nin şu anda en önemli sorunu, kronik dış açıktır. 1996 yılında yüzde 2,8 büyüyen ABD ekonomisinin 1997'de yüzde 3,7, 1998'de de yüzde 2,6 büyümesi beklenmektedir.

İngiltere de gelişmesini sürdürerek 1996'da yüzde 2,3 büyümüştür. Avrupa'da en düşük işsizlik oranlarından birine sahip olan İngiltere'nin 1997 ve 1998'de, sırasıyla, yüzde 3,3 ve yüzde 2,6 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir.

Tüm çabalarını Maastricht Antlaşması uyarınca 1 Ocak 1999 tarihinde geçilecek olan Ekonomik ve Parasal Birliğin öngördüğü koşulların gerçekleştirilmesi üzerinde yoğunlaşan Kıta Avrupası ülkelerinde

ise, bir bakıma mali konsolidasyonun sağlanması pahasına, işsizlik son elli yılın en yüksek düzeylerine çıkmıştır. 1996 yılına oranla daha yüksek gerçekleşeceği tahmin edilen 1997 yılı büyüme hızının işsizlik oranlarını önemli ölçüde düşürmesi beklenmemektedir. Avrupa Birliği genelinde halen işsizlik oranı yüzde 11 civarında olup, bunun yaklaşık 3/4'ü yapısal işsizliktir.

Japonya'da geçmiş yıllarda uygulamaya konulan teşvik programları nihayet sonuç vermiş ve Japon ekonomisi Yen'in de değer kaybetmesiyle 1996'da yüzde 3,5 büyümüştür. Ancak, son tahminler, 1997'nin ikinci çeyreğinden sonra ekonomik aktivitede yavaşlama meydana geldiğini ve 1997 büyümesinin yüzde 1 civarında gerçekleşeceğini ortaya koymaktadır. Japon ekonomisinin 1998 yılında yüzde 2,1 büyüyeceği tahmin edilmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler grubu 1996 yılında yüzde 6,5 oranında büyümüştür. En hızlı büyüyen grup olmakla birlikte, Asya grubu ülkelerinde, ihracat artış hızının azalması nedeniyle, 1996 yılında nisbi bir yavaşlama gözlenmiştir. 1997 yılının ortalarından itibaren Güneydoğu Asya Ülkeleri mali piyasalarında gözlenen dalgalanmalardan en yoğun olarak Tayland, Malezya, Filipinler ve Endonezya ekonomileri etkilenmiştir. Sözkonusu ülkelerin paraları ABD doları karşısında önemli ölçüde değer yitirmiş, sermaye piyasalarında ani düşüşler yaşanmıştır. Başta Tayland olmak üzere bu dört ülkede iç talebi kontrol altına alma yönünde uygulanacak olan stabilizasyon programlarının büyüme hızlarında önemli bir düşüşe neden olacağı tahmin edilmektedir. Bölgedeki ticaret hacmi dikkate alınarak diğer Güneydoğu Asya Ülkelerinin de, daha az oranda olmakla birlikte, bu durumdan etkileneceği ve mal ithalatı artış hızında geçmiş döneme göre ciddi bir azalma gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

TABLO: I.2. Dünya Ekonomisinde Temel Göstergeler

	(Yüzde Değişim)			
	1995	1996	1997(1)	1998(1)
DÜNYA HASILASI (2)	3,7	4,1	4,2	4,3
İleri Ülkeler	2,5	2,7	3,0	2,9
ABD	2,0	2,8	3,7	2,6
Japonya	1,4	3,5	1,1	2,1
Avrupa Birliği	2,5	1,7	2,5	2,8
Almanya	1,9	1,4	2,3	2,8
Gelişmekte Olan Ülkeler	6,0	6,5	6,2	6,2
Afrika	2,8	5,2	3,7	5,0
Asya	8,9	8,2	7,6	7,4
Latin Amerika	1,3	3,4	4,1	4,4
Orta Doğu ve Avrupa	3,5	4,8	4,6	4,2
Geçit Dönemi Ülkeleri	-0,8	0,1	1,8	4,1
Orta ve Doğu Avrupa	1,6	1,5	2,1	3,6
Bağımsız Devletler Topluluğu	-3,9	-1,9	1,5	4,9
DÜNYA TİC. HACMI (Mal ve Hizmet İthalatı)	9,5	6,3	7,7	6,8
İleri Ülkeler	8,9	6,1	7,1	6,4
Avrupa Birliği	6,6	3,6	5,6	7,8
Gelişmekte Olan Ülkeler	11,4	8,7	8,4	7,8
TÜKETİCİ FİYATLARI				
İleri Ülkeler	2,5	2,4	2,2	2,3
Avrupa Birliği	3,0	2,5	2,2	2,1
Gelişmekte Olan Ülkeler	22,7	13,2	10,0	8,9
Geçit Dönemi Ülkeleri	119,2	40,4	32,3	14,1
İŞSİZLİK ORANI (Yüzde)				
İleri Ülkeler	7,3	7,3	7,2	7,0
Avrupa Birliği	11,2	11,3	11,3	10,8
LIBOR (Altı Aylık, Yüzde)	6,1	5,6	5,9	6,3

Kaynak: World Economic Outlook, IMF, May 1997, October 1997.

(1) Tahmin

(2) Dünya Hasılası 29.935 Milyar Dolardır (döviz kurları cinsinden, 1996).

Diğer gelişmekte olan ülkeler, alt gruplar itibarıyla, 1995'e göre daha olumlu bir ekonomik performans sergileyerek daha yüksek büyüme hızlarına ulaşmışlardır. Meksika krizini atlaman Latin Amerika grubu yüzde 3,4 büyümüştür. Gelişme yolundaki ülkelerin sağladığı bu olumlu gelişmeler, temelde, dışa dönük, piyasa ekonomisi merkezli yapısal reformların gerçekleştirilmesine bağlanmaktadır. Bu reformlar sonucunda, hızlı yabancı sermaye girişi, ithalat ve ihracat artışı sağlayan gelişmekte olan ülkelerin gelecekteki büyümelerine ilişkin iyimser beklentiler mevcuttur. Çok az sayıdaki ülkenin küreselleşmeden yararlanamadığı düşünülmektedir. Gelişmekte olan ülkeler grubunun 1997 ve 1998 yıllarında yüzde 6,2 oranında büyümesi beklenmektedir.

Piyasa ekonomisine geçiş sürecindeki ülkeler grubunda, özellikle Rusya Federasyonu'nda yaşanan üretim düşüşlerinin durmasının da etkisiyle, 1997'de yüzde 1,8 oranında büyüme sağlanmış olacaktır. Bu ülke grubunda reformlara erken başlayan ve bunları kararlılık ve tutarlılıkla sürdüren

lkelerle uyum ve reform sürecine geç katılan ülkeler arasındaki politika ve performans farklılıkları sürmektedir. İlk grup ülkelerin dünya ekonomik ve mali sistemiyle daha çabuk btnleŖmekte olduğu görülmektedir. GeiŖ sürecindeki ülkelerin 1998 yılında yüzde 4,1 büyüyeceği tahmin edilmektedir.

Bu geliŖmeler sonucunda, dünya hasılası artıŖ hızının 1997'de yüzde 4,2 olarak gerekleŖmesi beklenmektedir.

Japon ekonomisinde beklenen durgunluğa karŖılık, ABD ve İngiltere'deki canlılığın sürmesi ve baŖta Almanya ve Fransa olmak üzere, Avrupa Birliği lkelerinde büyüme hızının artması, geliŖmekte olan ülkelerin hızlı büyümeye devam etmeleri, geiŖ dönemi ülkelerinde de önemli büyüme sağlanması sonucunda dünya hasılasının 1998'de yüzde 4,3 artacağı tahmin edilmektedir. Dünya ticaret hacminin ise yüzde 6,8 artması beklenmektedir.

B. AVRUPA BİRLİğİ EKONOMİLERİNDE GELİŖMELER

Avrupa Birliği lkeleri için 1997 önemli bir yıldır. 1998'in ilk yarısında, Maastricht AnlaŖmasına göre 1 Ocak 1999'da baŖlayacak olan Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB) içinde yer alacak ülkelerin tespitinde, ülkelerin 1997 yılı performansı esas alınacaktır. Avrupa Birliği lkelerinin, genel olarak, makroekonomik politikalarını bu hedefe uyarladıkları gözlenmektedir. Nitekim, takvim yaklaŖtıėıca, Maastricht AnlaŖmasında ngrlen sınır değerlere göre, ülkeler arasında gerek enflasyon oranları, gerek faiz hadleri bakımından yakınlama, hatta odaklaŖma, olduğu dikkati çekmektedir. Kamu açıkları önemli ölçüde azaltılmıŖ olup, döviz kurlarının devresel dalgalanmalar gözönüne alındığında, temel makroekonomik koŖullarla tutarlı olduğu görülmektedir.

Ekonomik ve Parasal Birlik hedef doğrultusunda Avrupa Birliği lkelerinin, özellikle enflasyonun dŖrlmesi ile kamu açık ve borçlarının azaltılması konusunda uyguladığı politikalar, aynı zamanda, ekonomik aktiviteyi yavaŖlatarak, büyüme hızının dŖmesine ve iŖsizliėin artmasına yol amıŖtır. AB genelinde büyüme hızı 1995'e göre yavaŖlayarak 1996'da yüzde 1,7'ye dŖmŖtr. Bu durum, özellikle Birliğin Kıta Avrupasındaki  büyük ülkesi olan Almanya, Fransa ve İtalya'daki büyüme hızının dŖmesinin sonucudur. Bu  ülke 1996 yılında, sırasıyla, yüzde 1,4, yüzde 1,5 ve yüzde 0,7 bymŖtr. İŖsizlik oranı da, yine bu  ülkede artan iŖsizliėin etkisiyle Avrupa Birliği'nde son 50 yılın en yüksek düzeyine ulaŖmıŖtır.

Genelde ekonomilerin bu olumsuz performansı büyük oranda bütçe açıklarını azaltmak amacıyla uygulanan daraltıcı maliye politikalarına atfedilebilirse de, özellikle 1997'de, enflasyon oranları da dŖk olduğundan, para politikasının gereğinden fazla sıkı uygulandığı anlaŖılmaktadır. Ayrıca, Avrupa Birliği lkelerinde yapısal iŖsizliėi azaltacak reformların gerekleŖtirilememiŖ olması da büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir.

Almanya halen birleŖmeden doğan sorunlarla uėraŖmakta olup, büyümesini daha çok dıŖ talebe dayalı olarak sürdürmektedir. İŖsizlik oranı yüzde 11,3'e ykselmiŖtir. İ tüketimin yılın ikinci yarısında canlanmasıyla 1997'de yüzde 2,3 büyümesi beklenen Almanya'nın 1998'de yüzde 2,8 büyüyeceği tahmin edilmektedir.

Fransa'da da 1996'da ekonomik aktivitede daralma meydana gelmiŖ, iŖsizlik oranı yüzde 12,8'e ulaŖmıŖtır. Hem zel tüketimin geniŖlemesi hem de ihracatın artmasıyla büyümenin 1997'de yüzde 2,2 olması beklenmektedir. Fransa'nın 1998'de yüzde 2,8 büyüyeceği tahmin edilmektedir.

TABLO: I.3- Bazı Avrupa Birliği Ülkelerine İlişkin Temel Ekonomik Göstergeler

	1992	1993	1994	1995	1996	1997(1)	1998(1)
BÜYÜME (Yüzde Değişme)							
AB	1,0	0,5	2,9	2,5	1,7	2,5	2,8
Almanya	2,2	-1,1	2,9	1,9	1,4	2,3	2,8
Fransa	1,2	-1,3	2,8	2,1	1,5	2,2	2,8
İtalya	0,6	-1,2	2,1	2,9	0,7	1,2	2,1
İngiltere	-0,5	2,1	3,8	2,7	2,3	3,3	2,6
İspanya	0,7	-1,2	2,1	1,2	3,7	3,8	4,1
İŞSİZLİK (Yüzde)							
AB	9,9	11,1	11,6	11,2	11,3	11,3	10,8
Almanya	7,7	8,9	9,6	9,4	10,3	11,3	10,6
Fransa	10,3	11,6	12,3	11,6	12,4	12,8	12,3
İtalya	10,7	10,2	11,3	12,0	12,1	12,3	12,0
İngiltere	9,7	10,3	9,3	8,2	7,5	6,2	6,0
İspanya	18,4	22,7	24,2	22,9	22,1	21,4	20,7
TÜKETİCİ FİYATLARI (%)							
Değişme)							
AB	4,5	3,8	2,9	3,0	2,5	2,2	2,1
Almanya	5,1	4,5	2,7	1,8	1,5	1,8	2,0
Fransa	2,4	2,1	1,7	1,8	2,0	1,6	1,8
İtalya	5,2	4,5	4,0	5,4	3,9	2,4	2,0
İngiltere	4,7	3,0	2,4	2,8	2,9	2,6	2,5
İspanya (2)	6,9	4,3	4,0	4,9	3,3	2,6	2,5
BÜTÇE DENGESİ/GSYİH							
(Yüzde)							
Almanya	-2,8	-3,5	-2,4	-3,5	-3,8	-3,3	-2,9
Fransa	-4,0	-5,8	-5,8	-5,0	-4,1	-3,3	-3,0
İtalya	-9,5	-9,6	-9,0	-7,1	-6,8	-3,3	-3,0
İngiltere	-6,3	-7,8	-6,8	-5,6	-4,4	-3,1	-2,1
İspanya	-4,1	-7,5	-6,8	-6,6	-4,4	-3,2	-3,0
KAMU BORÇ STOKU/GSYİH							
(Yüzde) (3)							
Almanya	44,1	48,2	50,4	58,1	60,7	61,8	62,0
Fransa	39,8	45,4	48,3	52,4	56,5	57,8	58,5
İtalya	108,4	119,4	125,4	124,7	124,3	123,3	122,2
İngiltere	41,8	48,3	50,2	54,0	54,5	54,1	52,8
İspanya	48,4	60,5	63,1	65,7	70,3	69,8	69,6

Kaynak: World Economic Outlook, IMF, May 1997, October 1997; Economic Outlook, OECD June 1997.

(1) Tahmin

(2) GSYİH deflatorünün yüzde değişimi

(3) Maastricht tanımı

İtalyan ekonomisi ise bir yandan Liretin değer kazanması, diğer yandan da öteki büyük ülkelerden yüksek olan kamu açığını azaltma çabaları sonucunda 1996'da durgunlukla yüzyüze gelmiştir. Sınai üretim gerilerken, işsizlik oranı yüzde 12,3'e çıkmıştır. İtalya'nın 1997 ve 1998'de, sırasıyla, yüzde 1,2 ve 2,1 oranında büyümesi beklenmektedir.

Üç büyük ülkede de bütçe açığı/GSYİH oranının 1997 yılında Maastricht referans değeri olan yüzde 3'ün çok az üzerinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Diğer Avrupa Birliği ülkelerinin bu üç büyük ülkeden daha yüksek büyüme hızına sahip olduğu görülmektedir. Genel olarak, fiyat istikrarının sağlanmış olması, kamu açıklarının denetim altına alınarak mali yapının güçlendirilmesi, faiz oranlarının düşme eğilimine girmesi ve döviz kuru mekanizması dışındaki paralarla olan paritenin gerçekçi düzeylerde tutulması AB ekonomilerinin orta vadede daha yüksek büyüme hızı gerçekleştirebilmeleri için elverişli bir ortam yaratmaktadır. AB'nin, üç önemli ülke ekonomisinde büyümenin hızlanmasıyla 1997 ve 1998 yıllarında, sırasıyla, yüzde 2,5 ve yüzde 2,8 oranında büyümesi beklenmektedir.

Ekonomik ve Parasal Birlik'in kurulması sadece Avrupa için değil dünya ekonomisi yönünden de önemli bir gelişmedir. Taşıdığı bazı belirsizliklere ve geçiş aşamasındaki güçlüklerle rağmen, Ekonomik ve Parasal Birlik'in gerçekleşmesi Bretton Woods'un çökmesinden sonra uluslararası para sisteminde meydana gelen en büyük değişiklik olacaktır. Bu oluşumun hem Avrupa Birliği içinde, hem de uluslararası alanda etkileri olacaktır. Birlik için etkileri bakımından, EPB'nin gerçekleşmesi, ulusal egemenlik haklarını kısıtlayacağı için, üye ülkelerin para ve maliye politikalarını belirleme ve uygulama alanlarını daraltacaktır. Ekonomik açıdan, EPB'nin; mali yapıların güçlendirilerek kamu dengesinin gözetilmesi ve tek bir merkez bankasının denetiminde fiyat istikrarının korunması halinde, ekonomik istikrarın yerleşmesine katkı yapması beklenmektedir. Bu durumda, genel olarak, reel faiz oranları aşağıya çekilecek ve bütünlüştür sermaye piyasaları derinleşme olanağına kavuşacaktır.

Birlik dışı etkileri kestirmek daha zor görünmektedir. Esasen, Birlik içinde meydana gelecek olumlu gelişmelerin Birlik dışı gelişmeleri de etkilemesi mümkündür. En geç 2002 yılında Birliğe katılan tüm üye ülkelerde dolaşıma girecek olan Euro'nun dünya ekonomisindeki önemi; Birlik içinde nisbi fiyat istikrarının sağlanması, Birliğin dünya ticaretindeki payı, mali piyasaların göstereceği gelişme, tek pazar olgusunun rekabeti artırması ve para politikasının Birlik içinde nasıl yürütüleceği gibi nedenlere bağlıdır.

2. SOSYAL GELİŞMELER

A. DÜNYADA SOSYAL GELİŞMELER

Dünyada geçtiğimiz birkaç yıl içinde ortaya çıkan olgular gelişmenin ekonomik ve sosyal faktörleri arasındaki karşılıklı etkileşimin boyutlarını daha da belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır. Ekonomilerdeki yapısal değişimin, olağanüstü bir potansiyele sahip teknolojik ilerlemenin ve uluslararasılaşmanın ortaya çıkardığı sosyal gelişme ihtiyacının yeterince karşılanmamış olmasından kaynaklanan sorunların etkileri 1997 yılında gelişmekte olan ülkelerin yanı sıra, yeni sanayileşen ülkelerle gelişmiş ülkelerde de daha yoğun bir şekilde hissedilmektedir. İnsan merkezli, piyasa mekanizmasına dayalı bütüncül kalkınma ve gelişme stratejisi 1995'te Kopenhag'da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'nde de en geniş mutabakatı sağlamıştır. Ancak bu yaklaşımın kısmen uygulanıyor olması sözkonusu sorunların çözümünü güçleştirmektedir. Yeni koşullarda devletin, doğrudan üretimde yer almak yerine, öncelikle bilgi toplumu için gerekli insan kaynaklarının geliştirilmesi, uygun ekonomik faaliyet ortamının sağlanması, altyapıların oluşturulması, regülasyonların belirlenmesi ve başta fırsat eşitliği olmak üzere eşitlik ve dayanışmanın sağlanması yönünde işlev görmesine ihtiyaç bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Bu işlevlere ağırlık veren bir devletin şeffaf, demokratik ve katılımcı bir yapıya sahip olması gereği aynı zamanda ekonominin performans düzeyinin sürdürülebilir bir şekilde artırılabilmesi için de zorunlu hale gelmiştir. Asya ülkelerinin birçoğunda Ekim 1997'de ortaya çıkan ekonomik kriz sözkonusu ülkelerde devletin bu doğrultudaki dönüşümleri yeterince gerçekleştirememiş olmasıyla da bağlantılı bulunmaktadır. Dünya Bankası'nın 1997 yılı Dünya Kalkınma Raporu'nda da "Değişen bir Dünyada Devlet" başlığı altında yeni dünya koşullarında devletin bu nitelikteki özellik ve işlevleri incelenmektedir.

İşlevlerindeki değişim devletin eğitim, sağlık, sosyal koruma, istihdam gibi alanlardaki sorumluluğunun kalktığı anlamına gelmemektedir. Değişen koşullarda devletin etkinlikle sosyal dayanışma arasında verimli bir dengenin oluşturulmasındaki rolü öne çıkmaktadır.

1997 yılında istihdam ve işsizlik bu tür bir dengenin sağlanmasına en çok ihtiyaç duyulan alanlardan biri olmaya, dünyanın bütün bölgelerinde ekonomik ve sosyal politika unsurlarının kesistiği en kritik sorun alanlarından birini oluşturmaya devam etmektedir. Bunun önemli nedenlerinden biri işsizliğin başta gençler için olmak üzere, toplumsal dışlanmaya yol açmasıdır. OECD ülkelerinde büyümedeki görece yükselişe karşın toplam işsiz sayısı 36 milyonun, işsizlik oranı da yüzde 7,5'in altına düşmemiştir. ABD'de işsizlik oranı düşmekte ama çok düşük ücretle çalışan geniş bir kitlenin yoksulluğu önemli bir sorun oluşturmaktadır. OECD çerçevesinde benimsenen ve özünde teknolojik gelişmenin desteklenmesi doğrultusunda kalifikasyon düzeyinin yükseltilmesi, iş kurma imkanının yaygınlaştırılması, sosyal hakların özüne dokunmadan işgücü ve ürün piyasalarının esnekleştirilmesi doğrultusunda önlemler öngören yaklaşım genelde yeterince hayata geçmemiştir. Yüksek yapısal işsizliğin sürdürüldüğü AB'de istihdam sorunu en temel sorunlardan biri kabul edilerek 1997'de Avrupa Birliği Anlaşması'na bu konuda yeni bir bölüm eklenmiştir. 1997 yılının ikinci yarısında İngiltere'de işsizlere kalifikasyon kazandırarak iş sağlamayı hedefleyen geniş bir program başlatılmıştır. Fransa'da Hükümet çalışma saatlerinin 2000 yılından itibaren 35 saate indirilmesi için hazırlık yapmaktadır. İstihdam ve işsizlik sorununun çözümününün teknolojik gelişmenin getirmekte olduğu sonuç ve imkanlarla yakından ilişkili olduğu giderek daha iyi ortaya çıkmaktadır. ABD'de gelişmiş ülkeler için düşük sayılmayan bir büyümenin 7 yıldır çok düşük bir enflasyon oranıyla kesintisiz olarak sürdürülebilmiş olmasının önemli bir ölçüde verimlilik artışından kaynaklandığı ve bu olgunun düşük enflasyon ve yüksek büyümenin birlikte var olabildiği yeni bir dönemin habercisi olduğu görüşü ağırlık kazanmaktadır.

OECD ülkelerinde istihdamın yanı sıra sosyal güvenlik alanında da ekonomik etkinlikle sosyal uyum arasındaki denge arayışı ve bu doğrultudaki reform çabaları sürmektedir. Nüfusun yaşlanmasının getirdiği sorunların, özellikle emekliliğin ve sürekli bakımın, devletin bu alandaki temel haklara ilişkin sorumluluğunu ortadan kaldırmayan ama aynı zamanda kişisel ekonomik gelişimden sosyal güvenlik ihtiyaçları için daha fazla pay ayrılmasını sağlayan ikili mekanizmalarla çözülmesi eğilimi belirginleşmektedir.

Benzeri reform çabaları geçiş sürecindeki Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin de gündemindedir. Diğer taraftan genelde düzelen ekonomik performanslarına karşın sözkonusu ülkelerde yoksulluk önemli boyutlara ulaşmıştır. 1997 BM İnsani Kalkınma Raporu'na göre bu ülkelerde nüfusun üçte biri bu kategoridedir.

1997 BM İnsani Kalkınma Raporu'nda da belirtildiği şekilde gelişmekte olan ülkeler yaşam standardında, eğitim ve sağlık hizmetlerinde yaşadığımız yüzyılın ikinci yarısında önemli ilerlemeler

sağlamıştır ama bu ülkelerde yaygın yoksulluk sürmekte ve gerek ülkeler içi gerekse gelişmiş ülkelere oranla uluslararası eşitsizlik artmaktadır.

Buna göre dünya nüfusunun en yoksul yüzde 20'lik bölümü 1991'de en zengin yüzde 20'lik bölümün gelirinin yüzde 1,6'sına sahipken, bu oran 1996'da yüzde 1,3'e düşmüştür.

Gelişmekte olan ülkelerde kalkınma sürecinin en kritik unsurlarından birini oluşturan kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasının sağlık, eğitim, istihdam ve girişimcilik alanlarında ilerleme kaydetmek bakımından ne kadar büyük bir önem taşıdığı giderek daha iyi ortaya çıkmaktadır. Genelde uygun ekonomik faaliyet ortamı ve fırsatının ve bunu kullanmak için gerekli bilgi ve beceri donanımının sağlanması küreselleşmenin hızlandığı bir dönemde devletin kalkınma ve gelişme sürecindeki temel bir hedefi haline gelmiştir. Bu hedefin gerçekleşmesinin en kritik faktörlerinden biri enformasyon ve iletişim teknolojilerinin fiziksel ve insangücü altyapılarının oluşturulmasıdır. Bu bakımdan uluslararası düzeyde alınabilecek en etkili önlemlerden biri de gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelerin oluşturmakta olduğu enformasyon süperyollarından dışlanma-malarını sağlamak olacaktır. Gelişmiş ülkelerin çok büyük harcamalarla kurmakta oldukları enformasyon süperyollarının dışında kalan ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişme perspektiflerinin çok ciddi kısıtlamalarla karşılaşacağı anlaşılmaktadır.

Uluslararası işbirliğinin en çok gerektiği diğer bir alanı oluşturan çevre konusunda özellikle enerji türleri ve kullanımı ile ilgili uluslararası ve kesimlerarası tartışmalar 1997 yılında yeni bir yoğunluk kazanmıştır.

B. AVRUPA BİRLİĞİNDE SOSYAL GELİŞMELER

1997 yılında AB'de ekonomik bütünleşme daha da ileri bir noktaya varırken, sosyal politika alanında kapsamlı yeni çözümler hayata geçirilmemiştir. Bunun bir nedeni AB ülkelerinin toplumsal çerçeveleri arasındaki farklılıklardır. İkinci bir nedeni de dünya ekonomisinin değişen koşullarının gerektirdiği ve sosyal politika alanını da kapsayan bütüncül yapısal dönüşümlerin yeterince gerçekleştirilmemiş olmasıdır. Bu tikanıklığın en çok yansıdığı alanların başında istihdam ve işsizlik gelmektedir.

İstihdamın niteliğinde gerek çalışma zamanları ve statüleri gerekse işlerin özellikleri bakımından önemli değişiklikler ortaya çıkmaya devam etmektedir. Yeni yaratılan istihdamda geçici çalışma statüsündekilerin payı yüzde elliye ulaşmıştır. İşgücü artışının tamamı kadınlardan kaynaklanmaktadır. Okullaşma oranlarında, değişik ölçülerde de olsa, AB çapında gözlenen bir yükselme eğilimi bulunmaktadır. Örneğin 19-21 yaş grubundakilerde okullaşma oranı Fransa'da yüzde 70'e, Yunanistan'da yüzde 50'ye varmaktadır. Bununla birlikte teknolojik gelişmenin gerektirdiği nitelik gelişmesi ancak kısmen karşılanabilmekte ve bu yetersizlik yüksek işsizliğin nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Sanayi yatırımlarının AB dışına kaydırılmasına bağlı olarak ortaya çıkan işsizliğin ise sınırlı kaldığı düşünülmektedir.

Haziran 1997'de Avrupa Birliği Anlaşması'nda yapılacak değişiklikleri belirlemek üzere Amsterdam'da toplanan Zirve'de, AB ülkeleri Anlaşma'ya istihdamla ilgili bir bölüm eklemeyi de kararlaştırmışlardır. Bu çerçevede benimsenen genel ilke AB'nin güçlü sosyal koruma düzenlemesinin ve her ülkenin benimsediği yaklaşımın özüne dokunmadan işgücünün niteliğinin yükseltilmesi ağırlıklı istihdam yaratma politikaları geliştirilmesi ve belirli bir ölçüde işgücü piyasasının esnekleştirilmesi doğrultusundadır. 1997 yılında yalnızca istihdam konusunun ele alınacağı bir Zirve'nin Lüksemburg'da toplanması da kararlaştırılmıştır.

Bu gelişmelere ve Amsterdam Zirvesi'nde AB Anlaşması'na bir de sosyal protokol eklenmiş olmasına rağmen, AB ülkelerinin gerek istihdam alanında gerekse sosyal politika ile ilgili diğer alanlarda ortak bir politikaya yaklaştıklarını söylemek bu aşamada mümkün değildir. Dayanışmanın daha güçlü olması gibi belirli ortak özellikler taşımalarına karşın AB ülkeleri sosyal politikaları henüz ortak bir Avrupa Sosyal Politikası oluşturmamaktadır. Bununla birlikte AB ülkelerinin ekonomik bütünleşme, dünyada rekabet, teknolojik gelişmenin gerektirdiği insangücünü yetiştirme, yapısal reformları ilerletme ve politik yakınlaşma gibi faktörlerin etkisiyle belirli bir süre içinde sosyal politikalarını belirgin bir şekilde yakınlaştıracakları öngörülebilir. Mal ve sermaye akımından sonra işgücünde de mobilite arttıkça bu eğilim güçlenecektir.

AB ülkeleri sosyal koruma alanında reform çabalarını ayrı ayrı sürdürmektedir. Sosyal koruma harcamalarının ortalama olarak GSYİH'nin yüzde 28'ine ulaşmış ve nüfusun yaşlanması ile birlikte bu oranın daha da çok artacak olması özellikle emekliliğe ilişkin yükün kuşaklararası daha adil bir şekilde dağılacağı, ekonomik performans kıstaslarıyla sosyal dayanışma ve uyumun daha iyi bir şekilde bağdaştırılacağı çözümleri gündeme getirmektedir. Bu sorunu çözecek belirgin bir formül bulunmamış olmakla birlikte, devletin doğrudan düzenlediği temel bir emeklilik gelirin ek olarak kişisel gelirlerle daha doğrudan ilişkili ikinci bir emeklilik geliri sisteminin yaygınlaştırılması tasarlanmaktadır. Aynı zamanda, aşamalı emeklilik süreçlerine de imkan veren ama fiili emekliliğin 65 yaşında başlamasını getiren yeni önlemler de öngörülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TEMEL YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ

I. İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ

1. EĞİTİM REFORMU

a) Mevcut Durum

Her kademedeki eğitimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması çalışmalarına 1997 yılında da devam edilmiştir.

4306 sayılı Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Temel Eğitim Kanunu ve bu Kanun istikametinde hazırlanan Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu İlköğretim Uygulaması ve Sosyal Yardım Projesi 1997-1998 öğretim yılında uygulamaya konulmuştur.

Sekiz yıllık ilköğretim programlarında da bazı değişiklikler yapılmıştır. Özellikle yabancı dil eğitiminin daha erken başlatılması günümüzün gelişen ihtiyaçlarıyla uyumun artırılmasını amaçlamaktadır.

Özel eğitime ilişkin esasları düzenleyen 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Özel eğitim içinde yer alan üstün zekalı çocukların yeteneklerine uygun bir ortamda yetiştirilmelerini sağlamak amacıyla başlatılan pilot proje uygulaması devam etmektedir.

1996-1997 öğretim yılında okullaşma oranları; 5-6 yaş grubundaki okulöncesi eğitimde yüzde 8,8, sekiz yıllık ilköğretimde yüzde 88,5, genel ve mesleki ve teknik liseleri kapsayan ortaöğretimde yüzde 54,7, yükseköğretimde ise yüzde 14,3'ü örgün öğretimde olmak üzere toplam yüzde 23,2'ye ulaşmıştır.

1997 yılı sonu itibarıyla, 531 (8.500 derslik) adet ilköğretim okulunun tamamlanarak hizmete alınması ve bu suretle ilave 255.000 öğrencilik kapasite yaratılması beklenmektedir. 45 adet genel lisenin bitirilmesi suretiyle 1997 yılı sonunda bu kademedeki ise 18.900 öğrencilik ilave kapasite hizmete alınmış olacaktır.

Mesleki ve teknik eğitimde, çeşitli branşlarda toplam 40 mesleki ve teknik lisenin 1997 yılı sonunda tamamlanarak toplam 20.000 öğrencilik ilave kapasitenin hizmete alınacağı tahmin edilmektedir.

4306 sayılı Kanun ile yürürlüğe giren Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu İlköğretim uygulaması kapsamında çıraklık eğitimine başlama yaşı 13'den 14'e çıkarılmış, Kur'an kurslarına ise hafta sonu ve yaz tatillerinde gidebilme imkanı getirilmiştir.

Sağlık Bakanlığı bünyesinde yer alan ve lise düzeyinde eğitim gören öğrencilerin daha nitelikli yetiştirilmesi amacıyla ebe, hemşire ve sağlık memurluğu dallarında eğitim veren 81 sağlık meslek lisesi yükseköğretim kurumlarına devredilmiştir.

Öğretmen dağılımındaki dengesizlik ve artan emeklilik talebi, özellikle ilköğretimde mevcut olan öğretmen açığını artırmıştır. Eğitim fakültesi mezunları öğretmen açığını karşılayamamaktadır.

İlköğretim öğretmeni ihtiyacının karşılanması amacıyla 1997-1998 öğretim yılı başında 16.371 yeni öğretmen ataması yoluna gidilmiştir.

Sınıf geçme uygulamasının ilk iki yılında henüz sistemin sonuçları alınmadan yapılan değişikliklerin muhtemel olumsuz etkilerinin süratle giderilmesi önem taşımaktadır.

1990 yılında başlatılan ve Dünya Bankası tarafından finanse edilen Milli Eğitimi Geliştirme Projesi 1997 yılında tamamlanamadığı için bir yıl uzatılmıştır.

İlköğretimden başlamak üzere eğitimin her kademesinde bilgisayarlı eğitime geçilmesi, her okula internet erişiminin sağlanması ve müfredat programlarının yazılım programı olarak üretilmesi amacıyla Eğitim Teknolojisini Yükseltme projesi başlatılmıştır. Bu projenin ikinci fazında eğitim sistemimizi 21. Yüzyıla taşıyacak her eve bilgisayar ve internet erişimi ile hanede interaktif eğitim modeline geçilmesi planlanmıştır.

Mesleki ve teknik liselerde sağlanan sayısal gelişmelere rağmen, başta endüstri meslek liseleri olmak üzere bu okullara öğrenci talebinin yoğun olması, kaynak yetersizliği, mevcut kaynakların etkin kullanılamaması ve özel kesim ile işbirliğinin yeterince kurulamaması gibi nedenlerle eğitimin bu kademesinde Plan hedeflerinin gerisinde kalınmıştır. Bu çerçevede; mevcut kapasiteden azami fayda

sağlamak amacıyla, mesleki ve teknik eğitim kurumları ile çıraklık eğitim merkezlerinde başlatılan Tam Gün Tam Yıl Eğitim Projesi uygulamasına devam edilmiş ve 1996-1997 öğretim yılında 184 okulda 31.128 öğrencilik ilave kapasite yaratılmıştır.

İş piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelik ve türde mesleki eğitim programlarının geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi ihtiyacı devam etmektedir. Başta çok programlı liseler olmak üzere mesleki ve teknik liseler, çıraklık eğitim merkezleri halk eğitim merkezleri belirli bir plan ve programa bağlı olmaksızın amacı dışında uygun olmayan ortamlarda açılmakta, bu durum kaynak israfına yol açmaktadır.

1996-1997 öğretim yılında yaygın eğitim ile kamu ve özel kesim eğitim merkezlerinde yaklaşık 1,9 milyon kişiye genel, kültürel, mesleki, çıraklık ve hizmetiçi eğitim imkanı sağlanmıştır.

Örgün mesleki eğitime göre maliyeti daha düşük olan çıraklık eğitiminde yeterli gelişme sağlanamamıştır. Bu eğitimin dışında kalan ve herhangi bir eğitim kademesine devam etmeyen çocuklar sosyal ve ekonomik yönden uygun olmayan ortamlarda çalışmakta, bu durum ruh ve beden sağlıklarını olumsuz yönde etkilediği gibi, insan kaynağımızın da verimsiz kullanımına neden olmaktadır.

Örgün ve yaygın mesleki-teknik eğitimin işgücü piyasası ile işbirliği içinde yürütülmesi, okulda sadece temel bilgi ve becerilere ağırlık verilerek uygulamanın işyerlerine kaydırılması eğitimin niteliği açısından büyük önem taşımaktadır.

1994 yılında Dünya Bankasından sağlanan 100 milyon ABD Doları kredi ile başlatılan Özelleştirme Uygulaması Teknik Yardım ve Güvenlik Ağı Projesi çerçevesinde yer alan İşgücü Uyum Projesi çalışmaları başlatılmıştır. Proje ile, özelleştirme kapsamındaki kuruluşlarda işsiz kalanlara yönelik işgücü uyum çalışmalarının yapılması hedeflenmektedir.

Avrupa Birliğince Türkiye'ye sağlanan 375 milyon ECU'lük yardım paketi çerçevesinde 13,9 milyon ECU'sü hibe, toplam 18,4 milyon ECU maliyetli Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarının Modernizasyonu Projesi başlatılmıştır. Proje ile, kapsama alınan eğitim kurumlarının kalitesinin yükseltilerek, eğitimin niteliğinin artırılması amaçlanmaktadır.

1994 yılında başlatılan Dünya Bankası kredili İstihdam ve Eğitim Projesi çerçevesinde kapsama alınan 250 meslekten 29'unun standardı belirlenmiş, 64.000 kişiye istihdam garantili kurslar verilmiş, merkezde ulusal, illerde yerel çalışma konseyleri kurulmuş, kadın istihdamının geliştirilmesine yönelik 11 adet araştırma tamamlanmış ve bu amaca yönelik bir dökümantasyon merkezi oluşturulmuştur. Ayrıca, proje amaçlarından biri olan sınav ve sertifikasyon sisteminin kurulması ile ilgili çalışmalara devam edilmiştir.

Kamu ve özel kesim kuruluşlarında yapılan hizmetiçi eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesi ihtiyacı önemini korumakta ve özel kesim kuruluşlarının hizmetiçi eğitim faaliyetlerine ilişkin bilgi eksikliği sorunu devam etmektedir.

Ülkemizde çevre temizliği, trafik düzeni, sağlık eğitimi, uyuşturucu madde kullanımı ve diğer sosyal ve kültürel konulardaki bilinç eksikliği toplumsal düzeni olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum örgün ve yaygın eğitimde konu ile ilgili programların yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

1996-1997 öğretim döneminde üniversite sayısı 16'sı vakıf üniversitesi olmak üzere 69'a, fakülte sayısı 515'e, yüksekokul sayısı 179'a, meslek yüksekokulu sayısı 478'e, enstitü sayısı da 252'ye ulaşmıştır.

Yükseköğretimde toplam öğretim elemanı sayısı, 1995-1996'da 49.234'den 1996-1997'de 52.907'ye yükselmiştir. Öğretim elemanlarının sayı ve nitelik yönünden geliştirilmesi ihtiyacı önemini korumaktadır.

Özellikle 3837 sayılı Kanun ile 1992 yılında kurulan Üniversiteler ve Yüksek Teknoloji Enstitüleri başta olmak üzere üniversitelerimizin fiziki altyapı ve öğretim elemanı ihtiyacı devam etmektedir.

Yükseköğretimde rekabetçi bir yapı kurulamamış, üniversite içinde olduğu kadar üniversiteler arasında da rekabet ortamı oluşturulamamıştır.

Yükseköğretime olan aşırı talep, etkili bir yönlendirme sisteminin kurulamayışı ve önceki yıllardan üniversiteye giremeyen öğrenciler nedeniyle üniversite önünde yığılmalar 1996-1997 öğretim yılında da devam etmiştir.

Nüfusun ve işgücünün eğitim düzeyinde iyileşmeler görülmele birlikte, Avrupa Birliği ülkeleri düzeyine ulaşmak için örgün ve yaygın eğitim sistemindeki gelişmelerin hızla devam etmesi gereği bulunmaktadır.

Meslek yüksekokulları ile ilgili yapılanmanın daha esnek bir şekilde ele alınarak işgücü piyasası ile

ilişkilerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Yükseköğretim gençliğinin barınma ihtiyacının karşılanmasına yönelik yurt yatak kapasitesi, 157.867'si Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu'na (YURT-KUR) ve 27.323'ü üniversitelere ait olmak üzere toplam 185.190 kişilik kapasiteye ulaşmıştır.

Yükseköğretimde, 1997 yılında tamamlanacak tesislerle 76.000 öğrencilik ilave kapasitenin örgün eğitim ağırlıklı olarak hizmete alınması beklenmektedir. Ayrıca, YURT-KUR'a ait 21 adet yurt inşaatının bitirilerek ilave 27.250 öğrenciye barınma imkanının sağlanması öngörülmektedir.

Kalkınmanın, çağdaşlaşmanın ve dışa açılmanın esasını oluşturan milli kültürün korunması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması önemini korumaktadır.

Zengin tarihi kökleri bulunan kültür hazinelerimizin gereğince değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılması, ulusumuzun sanattaki ve kültürdeki çağdaş yaratıcılığının geliştirilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

Kültür alanında nitelikli insangücü, finansman ve ilgili kuruluşlar arasındaki koordinasyon yetersizlikleri devam etmektedir.

Dünya ülkeleri ile ikili ilişkilerimizde kültür boyutunun önemle ele alınması, kültür değişim programları hazırlanması ve bu çerçevede AB ve Türk Cumhuriyetlerine öncelik verilmesi önem taşımaktadır. Özellikle Türk Cumhuriyetleri ve toplulukları ile kültürün her alanında çok sıkı bir işbirliğine gidilmesi ihtiyacı artarak devam etmektedir.

Başka ülkelerdeki soydaşlarımızın öz kültürlerini ve ana dillerini yaşatıp geliştirilebilmeleri için gerekli ortamın hazırlanması gerekmektedir. Bunun için uluslararası anlaşmaların veya buldukları ülke yasalarının sağladığı tüm haklardan ve özgürlüklerden yararlanabilmeleri için gerekli çalışma ve teşebbüslerin yapılması önemini korumaktadır.

Okuma zevk ve alışkanlığının küçük yaşlardan başladığı düşüncesinden hareketle, bunun sağlanmasında büyük rolü olan kütüphanelerin yaygınlaştırılması, hizmet niteliğinin yükseltilmesi, gerekli donanım malzemelerinin temini, kütüphanelerarası bilgi ağının kurulması, özürü vatandaşlara verilen hizmetlerin iyileştirilmesi ve gezici kütüphane sayısının artırılması önem arz etmektedir.

Genç nüfus grubunu oluşturan 15-24 yaş grubu toplam nüfusunun 1997 yılında 13.072 bin, ülke nüfusu içerisindeki payının ise yüzde 20,3 olması beklenmektedir. Bu nüfus grubunun yüzde 49'unu genç kadın nüfusu, yüzde 51'ini ise genç erkek nüfus grubu oluşturmaktadır.

1996-1997 öğretim yılında 132.815 öğrenci öğrenim kredisi için başvurmuş, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan burs alanlar çıkarıldıktan sonra geriye kalan 63.360 öğrenciye kredi tahsis yapılmış, belgelerini süresi içinde tamamlayan 37.406 öğrenciye kredi ödenmiştir. Bu öğretim yılında öğrenim kredisi ödemesi yapılan toplam öğrenci sayısı 208.096'ya ulaşmış ve öğrenim kredisi miktarı 1996-1997 döneminde 3.000.000 liraya yükseltilmiştir. Master öğrencilerine verilen öğrenim kredisi miktarı 6.000.000 TL'ye, doktora öğrencilerine verilen miktar ise 9.000.000 TL'ye çıkartılmıştır.

Yurtlarda barınan öğrencilerin akşam yemeklerine yapılan yardım Ocak 1997 tarihinden itibaren 25.000 TL'ye, Devletin koruması altındaki öğrencilere yapılan yardım ise 170.000 TL'ye çıkartılmıştır.

1996-1997 öğretim yılında 115.710 öğrenci harç kredisi için müracaatta bulunmuş, bunların 104.672'sine tahsis yapılmış, 64.771 senet ve belgelerini tamamlayan öğrenci (yüzde 61,97) kabul edilmiştir. Bu öğretim yılında toplam 222.411 öğrenci adına üniversitelere katkı kredisi ödenmiştir.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün tahminlerine göre 1997 yılında ülkemizde 22,6 milyon olan toplam sivil işgücünün yüzde 23,6'sını genç yaş grubu ve gençlerin de yüzde 61,9'unu erkekler, yüzde 38,1'ini ise kadın nüfusu oluşturmaktadır. Geçmiş yıllarla karşılaştırıldığında, genç nüfusun istihdamında sürekli bir gerilemenin görüldüğü ve bu gerilemenin daha çok kadınlarda olduğu gözlenmektedir.

Dünyada önemli toplumsal sorunlardan biri durumuna gelen ve kalkınmış ülkelerde çok ciddi boyutlara ulaşan "Madde Bağımlılığı" giderek ülkemizde de ciddi bir sorun alanı olmaya başlamıştır. Özellikle büyük şehirlerde ortaya çıkan bu sorun toplumumuzun her kesimini tehdit eder boyutlara ulaşmıştır.

Gençlerin serbest zamanlarının değerlendirilmesi, birbirleri ile tanışma ve kaynaşmaları ve dinlenmelerini sağlamak amacıyla, 1996 yılında 84 Gençlik Merkezi 76 il ve 8 ilçede faaliyet göstermiş ve bu merkezlerdeki 48 bin üye genç faaliyetlere katılmıştır. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nce

açılan 3 merkez 13 mahalli gençlik kampları aracılığı ile 1997 yılında 12-24 yaş grubunda yer alan 9.680 gence hizmet götürülmüştür. Ayrıca ulusal ve uluslararası sosyal ve kültürel faaliyetlere de devam edilmiştir.

Kitlelerin serbest zamanlarında eğitilebilmeleri amacı ile sivil toplum kuruluşları ve özellikle vakıf, merkezi ve mahalli idarelerin serbest zamanlara yönelik faaliyetlerinin desteklenmesi önem arz etmektedir. Serbest zamanları değerlendirmeye yönelik çok amaçlı tesislerin uydu kentlere ve kırsal kesime kadar yaygınlaştırılması çabalarının özendirilerek sürdürülmesine gerek vardır.

Serbest zamanların değerlendirilmesine ilişkin kaynak ve zaman israfını önleyici organizasyon çalışmaları yapılması ve eğitici insan gücü açığının kapatılması ihtiyacı sürmektedir.

Ülkemizin yurtiçi ve yurtdışı tanıtımıyla uğraşan kamu ve özel kurum ve kuruluşları arasında etkin bir koordinasyonu sağlamak, tanıtım faaliyetleri alanında ortaya çıkan sorunları tesbit etmek ve bunlara çözüm önerileri geliştirmek zaruri hale gelmiştir.

Tanıtım faaliyetlerinin kamu kurumları dışında özel kuruluş, vakıf ve dernekler tarafından da yürütülmesi hususu giderek önemini artırmaktadır.

TABLO: II.1-Eğitim Kademelerinde Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları

	1995-1996		1996-1997	
	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oranı (Yüzde)	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oranı (Yüzde)
Okul Öncesi Eğitim	199 000	7,7 (1)	229 000	8,8 (1)
Sekiz Yıllık Temel Eğitim	9 041 000	84,3	9 463 000	88,5
Ortaöğretim	2 223 236	55,0	2 225 000	54,7
Genel Liseler	1 277 115	31,6	1 252 000	30,8
Mesleki ve Tek. Liseler	946 121	23,4	973 153	23,9
Yükseköğretim	1 150 137	22,4	1 213 165	23,2
Örgün	690 677	13,5	749 970	14,3
Açıköğretim	459 460	8,9	463 195	8,9
Yaygın Eğitim	1 958 253 (2)	-	1 906 003 (2)	-

Kaynak: MEB, YÖK, DPT, Turizm Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve İİBK.

(1) 5-6 yaş grubu alınmıştır.

(2) Kursiyer sayısıdır.

1997 Yılında 1000 seyirci kapasiteli 2 adet spor salonu, 10000 seyirci kapasiteli 2 adet tribün, 1 adet güreş eğitim merkezi tamamlanarak hizmete açılmış ve böylece toplumun beden ve ruhen sağlıklı yetiştirilmesi için ihtiyaç duyulan spor alanlarının artırılması çalışmalarına devam edilmiştir. Ancak tesislerin yaygınlaştırılması ve sayılarının artırılması konularındaki program hedeflerine ulaşılamamış, tesislerin tam kapasite ile kullanılması konusunda önemli gelişmeler sağlanamamış, özel sektörün, mahalli idarelerin, spor kulüplerinin rolünü ve katkısını artıracak mevzuat düzenlemeleri sonuçlandırılmamıştır.

Eğitim, sağlık, bilim-araştırma, çevre ve turizm alanlarında eleman yetiştirilmesine öncelik verilecektir.

İnsangücünün eğitim düzeyinin uluslararası alanda rekabet gücünü artıracak şekilde geliştirilmesi esas olacaktır.

Dünyadaki gelişmeler ve Türkiye'deki hedefler doğrultusunda yeni meslek türleri ile ilgili olarak kamu ve özel kesim ile üniversitelerin işbirliğiyle politika ve programlar geliştirilecektir.

b) Amaçlar

1997-1998 öğretim yılında okullaşma oranlarının; 5-6 yaş grubundaki okulöncesi eğitimde yüzde 9, ilköğretimde yüzde 91,3, genel ve mesleki-teknik liseleri kapsayan ortaöğretimde yüzde 57,7, yükseköğretimde ise, yüzde 14,6'sı örgün öğretimde olmak üzere yüzde 24,9 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1998 yılında 1850 (30.000 derslik) adet ilköğretim okulu, 85 adet genel lise inşaatlarının tamamlanarak hizmete alınması, bu suretle ilköğretimde 900.000 öğrencilik, genel lisede ise 40.800 öğrencilik ilave kapasite yaratılacağı tahmin edilmektedir.

Mesleki ve teknik eğitimde, çeşitli branşlarda toplam 163 adet mesleki ve teknik lisenin hizmete alınarak 100.000 öğrencilik ilave kapasite yaratılması hedeflenmektedir.

Sosyo-ekonomik düzeyi düşük bölgelerde altyapı durumu müsait olan ilköğretim okullarına derslik ilavesiyle minimum maliyetli okulöncesi eğitim projelerine tedricen başlanacak ve ülke geneline yaygınlaştırılacaktır.

Sekiz yıla çıkarılan zorunlu temel eğitime ait gerekli fiziki altyapı çalışmaları 2000 yılına kadar tamamlanacaktır.

Zorunlu eğitim çağındaki özel eğitimi gerektiren çocukların, bu eğitimi görebilecek alanlarda zorunlu eğitim imkanı sağlanacaktır.

Zorunlu eğitim dışında kalan eğitim kademelerinde, hizmetten yararlananların hizmetin finansmanına katılımları sağlanacaktır. Fırsat eşitliği açısından ödeme gücü olmayan öğrencilerin hizmetten yararlanabilmesini sağlamak üzere, özel kesimin de katkısıyla dar gelirli aile çocukları kredi ve burs sistemiyle desteklenecektir.

Son yıllarda Anadolu ve Fen liselerinin hızla çoğalması bu okulların kalitesinin giderek düşmesine neden olmaktadır. Bu sebeple yeni Anadolu ve Fen liseleri açmak yerine mevcut liselerin kalitelerinin iyileştirilmesi çalışmalarına hız verilecektir.

Toplum psikolojisini olumsuz yönde etkileyen ve suça teşvik eden unsurları ortadan kaldırmak için yazılı ve görüntülü yayın organlarında eğitim programları yapılacaktır.

Okulöncesi çocuklara ve ilköğretim öğrencilerine trafik bilgisi vermek ve kurallara uyma alışkanlığı kazandırmak amacıyla ilköğretim müfredat programları yeniden gözden geçirilecek ve Gezici Çocuk Trafik Eğitim Parkları kurulması çalışmalarına başlanacaktır. Trafik kazalarının en aza indirilebilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı izniyle kurulan motorlu taşıt sürücü kurslarının etkin bir denetime tabi tutulması sağlanacaktır.

Eğitimde teknoloji kullanımı yaygınlaştırılacak ve bu konudaki çalışmalar desteklenecektir. Milli Eğitimi Geliştirme ve Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Temel Eğitim Projeleri kapsamında 1998-2000 yılları arasında toplam 13.700 okula bilgisayar laboratuvarı kurulması ve bu laboratuvarların internete bağlanması hedef alınmıştır.

Öğretmenlik mesleği cazip bir meslek haline getirilmeye çalışılacak, öğretmen yetiştirme düzeni lisans sonrası eğitim akademileri tarafından mesleki eğitim verilme suretiyle yeniden yapılandırılacaktır. Eğitim fakültesi mezunlarının öğretmen açıklarını karşılayamaması durumu dikkate alınarak, öğretmen ihtiyacının teminine yönelik çalışmalar program döneminde başlatılacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığına öğretmen açığı için kadro tahsisi yanında mevcut okul ve pansiyon binalarına ihtiyaç duyulan yönetici ve destek personel kadrolarının verilmesi eğitim ve öğretimde verimliliğin artırılmasında katkı sağlayacaktır.

Okullarda standard kadro uygulamasına geçilmesi ve ek ders ücretinin cazip hale getirilmesi ile mevcut öğretmen ihtiyacının asgariye indirilmesi temin edilecektir.

Yükseköğretime geçişte yığılmaları önlemek üzere ortaöğretim yeniden yapılandırılacaktır. Öğretim programları yükseköğretime, mesleki ve teknik eğitime ve hayata yönlendirilecek biçimde yeniden düzenlenecek, bu bağlamda ülkemizin ihtiyaç duyduğu ara insangücünü yetiştirmek için istihdama yönelik meslek kazandırıcı ve mesleki gelişmeyi sağlayıcı çıraklık ve mesleki teknik eğitime öncelik ve ağırlık verilecektir. Bu eğitimi alan gençlerimiz kendi işlerini kurmaları için özendirilecek ve kendilerine işyeri kurma kredisi sağlanacaktır.

Mesleki ve teknik eğitim kurumlarının farklı isimler altında ve ayrı ayrı genel müdürlüklere bağlı olarak eğitim ve öğretim hizmeti vermesi yerine, tek bir isim ve tek genel müdürlük altında birleşmeleri sağlanacaktır.

Çıraklık eğitimini yaygınlaştırmak ve niteliğini artırmak için altyapısı yeterli olmayan yerlere ayrı ayrı merkez ve atölye açmaktan kaçınılacak, ihtiyaç halinde öncelikle mevcut kapasiteden ve örgün eğitim imkanlarından yararlanılacaktır. İşyerlerinde yeterli beceri eğitimi alamayan öğrencilere ise, merkezi yerlerde kurulacak işletmelerüstü eğitim merkezleri ile telafi eğitimi verilecektir.

Çıraklık eğitiminin etkin ve verimli hale getirilmesi için bu kapsamda öğretilmesi gereken meslek dalları, mesleklerin standartları, programların geliştirilmesi, denetim, sınav ve sertifikasyon usulleri gözden geçirilecek, bu sistemde yetişenlere yatay ve dikey geçiş imkanları sağlanacaktır.

Mesleki ve teknik eğitimde hangi tür okul ve programların nerelerde açılacağı hususu, iş piyasasının ihtiyacı da dikkate alınarak başta Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki birimler olmak üzere, diğer kamu ve özel kesim kuruluşlarınca koordineli bir şekilde yürütülecektir.

Yaygın eğitim, insanlarımızın ve özellikle kadınlarımızın meslek edinmeleri ve el becerilerini geliştirerek üretime yönelmeleri için yeniden düzenlenecektir.

Yükseköğretim sistemi yeniden düzenlenecek ve YÖK sadece koordinasyonun sağlanmasından sorumlu yapıya kavuşturulacaktır. Yükseköğretim merkeziyetçi ve bürokratik yapıdan kurtarılacak, üniversite ve fakülte yönetim kurullarının yetkileri artırılacak, kaynak yaratma ve harcama konusunda hareket serbestliğinin getirilmesi ve üniversite-sanayi ilişkilerinin en üst düzeye çıkarılması sağlanacaktır. 1998 yılında 5 üniversitede torba bütçe uygulamasına geçilecektir.

Ekonominin ihtiyaç duyduğu ara insangücünün yetiştirilmesi amacıyla 2 yıllık Meslek Yüksek Okullarının geliştirilmesine ağırlık verilecektir.

Özel sektörün okul açması ve vakıfların özel üniversite kurmaları teşvik edilecek; eğitim, teknik yöntem ve teknolojilerinin geliştirilmesinde, eğitim araç ve gereçlerinin üretiminde bu kesimin daha fazla rol alması özendirilecek ve desteklenecektir.

Milli kültür faaliyetlerinin demokratik bir anlayış ve milli bütünlük ilkesi çerçevesinde gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Sosyal ve kültürel hayatın gelişiminde önemli rolü olan edebiyat, musiki, resim, folklor, sinema, tiyatro, opera ve balenin geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapılacaktır.

Kültür değerlerimizin ve varlıklarımızın korunmasına, yaşatılmasına ve tanıtılmasına önem verilecek, Anadolu kültür ve medeniyetinin tüm mirası aynı önem ve eşitlik içerisinde değerlendirilecektir.

Türk sanat geleneğinin korunması, geliştirilmesi ve sanat kurumlarımızın özleştirilmesi kültür politikamızın temel unsuru olacaktır.

Sorumluluk duygusu gelişmiş, yeni fikirlere açık, kültürel değerlerimizi benimsemiş ve demokratik tavırlar gösterebilen bir gençlik yetiştirilmesi temel amaçtır.

Gençlerin eğitim, sağlık, çalışma hayatı, sosyal güvenlik, istihdam ve serbest zaman değerlendirme konularındaki sorunlarının çözüme kavuşturulması yönünde gerekli tedbirler alınacaktır.

Ülkemizi yurtiçinde ve yurtdışında tanıtmakla görevli kuruluşlar arası koordinasyonu sağlamak ve bu kuruluşları çeşitli alanlarda desteklemek ve bir ulusal tanıtım politikası oluşturmak için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Bedenen ve ruhen sağlıklı bir toplumun yetiştirilmesi için spor tesislerinin ülke genelinde dengeli dağılımının sağlanması, tesis sayılarının artırılması, tesislerin tam kapasite ile kullanılması, spor alanındaki eğitim, sağlık, bilim ve teknolojiye yeniliklerin takibi ve uygulanması, spor faaliyetlerinin Avrupa Birliği ülkeleri ile uyum içinde yürütülmesi konularını düzenleyecek gerekli çalışmalar sonuçlandırılacaktır.

1998 yılında 35 adet spor salonu, 12 adet futbol sahası, 4 adet gençlik merkezi, 3 adet güreş eğitim merkezi, 1 adet açık yüzme havuzu, 4 adet kayak ve teleski tesisi, 1 adet sporcu sağlık ve kamp eğitim merkezinin tamamlanması hedef alınmıştır.

Dünya ülkelerinin geleneksel ve çağdaş sanatlarının halkımıza tanıtılması çalışmaları desteklenecek ve Türk eserlerinin yurtdışında sergilenmesi için gerekli hukuki ve kurumsal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Yurtdışındaki eserlerimiz de dahil olmak üzere tarihi ve kültürel varlıklarımızın tesbiti, korunması ve tanıtılması için başta teknolojik yenilikler olmak üzere her türlü imkandan yararlanılacaktır.

Gençlik kesiminin sorunlarının tespitine yönelik araştırma çalışmaları sürdürülecektir.

Gençleri zararlı alışkanlıklardan (uyuşturucu ve alkol kullanımı) koruyucu ve caydırıcı tedbirlerin alınması ile suça itilme ortamları yaratan unsurları yok edici çalışmalar için kuruluşlararası işbirliği yapılarak, bu konuda faaliyet planları hazırlama ve araştırma çalışmaları hızlandırılacak ve özellikle AIDS ve benzeri hastalıklar konusunda gençleri ve çevrelerini bilgilendirme çalışmalarına devam edilecektir.

Mahalli idareler, gençlere kültür, sanat, spor, folklor ve okuma alışkanlığı kazandırıcı faaliyetleri düzenleyici ve teşvik edici programlar hazırlayacaklardır.

Gençlik Merkezlerinin yurt düzeyine yaygınlaştırılması çalışmaları sürdürülecek ve bu merkezlerde uzman personel istihdam edilecektir.

Ülkemiz gençliği ile başta Türk Cumhuriyetlerinden davet edilecek gençler olmak üzere, diğer ülke gençlerinin tanışıp kaynaşmalarını sağlamak, ülkemizin tanıtımına katkıda bulunmak amacıyla ortak sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler organize edilecektir.

Yurtdışında bulunan Türk gençlerinin Türk Devletine ve Milli kültürümüze bağlılığını korumak ve geliştirmek, Türkiye Cumhuriyeti ile olan ilişkilerini kuvvetlendirmek, milli menfaatlerimize aykırı faaliyetlerden ve çeşitli sapmalardan uzaklaştırmak amacıyla yurtiçindeki gençlerimizle kaynaştırıcı ve bütünleştirici özellik taşıyan çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetlere önem verilecektir.

Sporda özel teşebbüsün, mahalli idarelerin, spor kulüplerinin rolünü ve katkısını artıracak, spor faaliyetlerinin Avrupa Birliği Üyeleriyle uyum içinde yürütülmesini sağlayacak, eğitim, sağlık, bilim ve teknolojiye yenilikleri takip edecek ve bunların ülkemizde uygulanmasını temin edecek yapısal ve hukuki düzenlemeler yapılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nda, merkez teşkilatında hizmet esasına dayalı bir yapılanmaya gidilmesi ve Bakanlık taşra teşkilatlarına yetki ve sorumluluk devredilmesi amacıyla değişiklik yapılacaktır.

Özel Öğretim Kurumları Kanunu; özel öğretim kurumlarına arsa tahsisi, vergi muafiyeti, vergi iadesi, cari harcamaların bir kısmına devletin katılması amacıyla yeniden düzenlenecektir.

Değişik kurum ve kuruluşlarca farklı mevzuatlarla yürütülen okulöncesi eğitim hizmetlerinde, eğitim programı, personel ve denetimde birlik ve sistem bütünlüğü sağlamak için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Yerel yönetimlerin eğitim harcamalarına katılımını sağlamak amacıyla mevzuatta yeni düzenlemeler yapılacaktır.

Sekiz yıllık zorunlu temel eğitim dışındaki daha üst eğitim kademelerindeki öğrencilerin ödeme gücü seviyelerine göre eğitim harcamalarına katılımını sağlamak için yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı personelinin özlük haklarıyla ilgili yeni düzenlemeler yapılacaktır.

Çıracılık ve mesleki eğitimin yaygınlaştırılması ve uygulamada aksayan hususların giderilmesi amacıyla 3308 sayılı Kanun'da gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Meslek Standartları Kurumu oluşturulması istikametinde kurumsal düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Yükseköğretimin merkeziyetçi ve bürokratik yapıdan kurtarılması, üniversite ve fakülte yönetim kurullarının yetkilerinin artırılması, kaynak yaratma ve harcama konusunda hareket serbestliğinin getirilmesi ve üniversite sanayi ilişkilerinin geliştirilmesi amacıyla gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Üniversitelerin kurulması aşamasında Fen Fakültesi veya Edebiyat Fakültesi ya da Fen-Edebiyat Fakültesi kurulması zorunluluğunun kaldırılması hususunda gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.

Vakıf dışı kuruluşların da özel üniversiteler kurması için Anayasa değişikliği dahil gerekli mevzuat düzenlemeleri için çalışmalar yapılacaktır.

Eğitimle ilgili her çeşit harcamanın gelir vergisi matrahından düşülmesine imkan verecek düzenlemeler yapılacaktır.

Vakıf yönetimi ile ilgili yeni mevzuat düzenleme çalışmaları başlatılacaktır.

Sivil mimari örnekleri ile sit alanlarındaki gayrimenkullerin korunmasında, hak sahiplerinin ihtiyaç ve menfaatlerini de dikkate alan mevzuat değişikliği çalışmaları yapılacaktır.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda yayımcılığın gelişmesi ve telif haklarının desteklenmesini sağlayacak değişiklik çalışmaları yapılacaktır.

Kültür Bakanlığı'nın döner sermaye mevzuatında yeni düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

2. NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI

a) Mevcut Durum

Ülkemizde azalma eğilimini sürdüren nüfus artış hızının, 1998 yılında yüzde 1,60 olarak gerçekleşeceği ve yıl ortası toplam nüfusun ise 64,8 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Ülke

genelinde toplam doğurganlık hızındaki azalmaya rağmen, bölgeler arasındaki ciddi farklılıklar devam etmektedir.

Ülkemizde VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'yla birlikte başlatılan yeniden yapılanma çerçevesinde, kamu ve özel sektörün hizmet alanlarının, hedeflerinin ve üretim kapasitelerinin belirlenmesinde nüfus verileri hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle, çağdaş devletin öncelikli görevlerinden biri de bu verilerin güvenilir, güncel ve nitelikli olarak toplanabilmesidir. Bu amaçla, hizmetlerin yürütülmesinde etkinliğin, sürekliliğin ve kuruluşlararası koordinasyonun sağlanabilmesi için yeni bir idari yapılanmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Genel Nüfus Sayımının yapıldığı 1990 yılından günümüze kadar yaşanan yoğun iç göçler nedeni ile yerleşim yapısında değişimler olmuştur. İllerin nüfus yapısı ve iller arası nüfus dağılımında izlenen bu gelişmeler, 2000 yılından önce yapılacak bir genel seçimde illerin çıkaracakları milletvekili sayıları ile yerel meclislerin üye sayılarını değiştirmiştir. Ayrıca mahalli idarelerin bütçeden alacakları payların da sağlıklı bir biçimde tesbitine olanak tanımak amacıyla, 30 Temmuz 1997 tarih ve 4300 sayılı Kanun ile ülkemizde genel nüfus tesbitine ve seçmen kütüklerinin güncelleştirilmesine gerek görülmüştür. 30 Kasım 1997 tarihinde yapılacak olan genel nüfus tespitinin daimi ikametgaha dayalı sonuçları, yürürlükteki mevzuatın uygulanmasında genel nüfus sayımı sonuçları hükmündedir.

Nüfus tespiti uygulamasından sonra Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından elde edilen daimi ikametgah ve kişisel kütük bilgileri MERNİS'e aktararak güncelleştirme ve veri tabanının oluşturulması sağlanacaktır.

Ülkemiz son yıllarda yoğun dış göç hareketlerine sahne olmaktadır. Yurda giren ve yerleşen nüfusun niteliklerinin tespiti, verilecek hizmetlerin yönlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı tarafından Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'ndan yararlanarak "Uluslararası Göç Alanında Veri Analizi ve Araştırma Kapasitesinin Geliştirilmesi" konulu bir proje uygulamasına geçilmiştir.

TABLO: II.2- Demografik Göstergelerdeki Gelişmeler

(Yıl Ortası)

Demografik Göstergeler	Birim	1995	1996	1997	1998
Toplam Nüfus (Yıl Sonu)	Bin Kişi	62 171	63 221	64 266	65 303
Toplam Nüfus (Yıl Ortası)	Bin Kişi	61 644	62 697	63 745	64 786
Yıllık Nüfus Artış Hızı (1)	Yüzde	1,71	1,68	1,64	1,60
Kaba Doğum Hızı	Binde	22,4	22,0	21,6	21,2
Kaba Ölüm Hızı	Binde	6,6	6,5	6,5	6,4
Toplam Doğurganlık Hızı	Çocuk Sayısı	2,62	2,55	2,48	2,43
Bebek Ölüm Hızı	Binde	44,4	42,2	40,0	38,3
Yıllık Doğum Sayısı	Bin Kişi	1 381	1 379	1 377	1 374
Yıllık Ölüm Sayısı	Bin Kişi	405	408	412	417
Doğuşta Hayatta Kalma Ümidi					
Toplam	Yıl	67,9	68,2	68,4	68,7
Erkek	Yıl	65,7	65,9	66,2	66,4
Kadın	Yıl	70,3	70,5	70,8	71,0
Nüfusun Üç Ana Yaş Grubu İtibariyle Dağılımı					
0-14 Yaş Grubu	Yüzde	32,3	31,7	31,2	30,7
15-64 Yaş Grubu	Yüzde	63,0	63,5	63,8	64,2
65 + Yaş Grubu	Yüzde	4,7	4,8	5,0	5,1
Nüfusun Eğt. İlgili Yaş Grup. İtibariyle Dağılımı					
4-6 Yaş Grubu	Yüzde	6,3	6,2	6,1	6,0
7-11 Yaş Grubu	Yüzde	10,8	10,6	10,4	10,2
12-14 Yaş Grubu	Yüzde	6,6	6,5	6,4	6,2
15-17 Yaş Grubu	Yüzde	6,5	6,5	6,4	6,3
18-21 Yaş Grubu	Yüzde	8,2	8,3	8,3	8,2

Kaynak: DİE, DPT

(1) Göçleri kapsamaktadır.

Ülkemizde oldukça yüksek seviyede olan anne ölümlerinin temel nedenlerini çok genç veya ileri yaşta doğumlar ile sık aralıklı çok sayıda doğumlar oluşturmaktadır. Ana sağlığı yanında yeni doğanların yaşama şansını da sınırlayan ve oldukça yaygın olan riskli gebeliklerin azaltılması için doğum öncesi bakım, sağlıklı doğum, doğum sonrası bakım ve yeni doğan bakımı hizmetlerinin tüm gebelere ulaştırılması, toplumun bu hizmetlere olan talebinin artırılması ve hizmetlerden yararlanmasının sağlanması önemini korumaktadır.

Kadın sağlığı ve aile planlaması ulusal stratejileri ve eylem planının, gençler ve erkekler dahil olmak üzere tüm risk gruplarını içine alan ve cinsel yolla bulaşan hastalıkları da kapsayan üreme sağlığı kavramı çerçevesinde gözden geçirilmesi, bu kapsamda sunulan hizmetlere entegre edilmesi önem taşımaktadır.

Ana ve çocuk sağlığının iyileştirilmesi konusunda güvenli annelik yaklaşımı ile sağlanan başarılar dikkate alınarak, bu yaklaşım çerçevesinde ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinin yaygınlaştırılmasında, toplumsal bilincin geliştirilmesinde ve hizmetlere olan talebin artırılmasında toplum katılımının sağlanmasına önem verilmektedir. Ana çocuk sağlığı ve aile planlaması (AÇSAP) konularındaki hizmet talebinin etkili ve sürekli olarak karşılanabilmesi amacıyla il ve ilçe merkezlerinde hizmet veren 274 AÇSAP Merkezi yanında, sağlık ocakları, sağlık evleri ve hastanelerde de ana çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmeti sunulmaktadır. Kadın doğum kliniği bulunan 470 hastanenin yüzde 54.7'sinde aile planlaması kliniği faaliyet göstermekte olup, bu uygulamanın 1997 yılı sonuna kadar Sağlık Bakanlığı'na bağlı tüm hastanelere yaygınlaştırılması çalışmaları sürdürülmektedir.

AÇSAP hizmeti veren tüm birimlerin gerekli ekipman ve malzeme ile donatılması, sağlık personelinin, özellikle aile planlaması konusunda eğitilmesi ve eğitilmiş personelin eğitim gördüğü alanda istihdamı, kadın sağlığı ve aile planlamasına yönelik eğitimin, üreme sağlığı yaklaşımı ile daha geniş bir kapsamda ele alınması önemini korumaktadır.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) bünyesinde faaliyet gösteren Toplum Merkezlerinin sayısı 10'a ulaşmış, açılışlarından 1997 yılı Nisan ayı sonuna kadar yaklaşık 3600 kişi ve aile sunulan hizmetler için başvurmuştur. Ailelere yönelik olarak koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici işlevleri olan Toplum Merkezlerinin daha etkin hizmet verebilir hale getirilmesi ve geçeköndü semtleri öncelikli olmak üzere sayılarının artırılması gerekmektedir. Gönüllü kuruluşların da benzer faaliyetler yürütmek üzere ve SHÇEK'le ortak hedef gruplara hizmet sunmak amacıyla Toplum Merkezleri kurma çalışmaları desteklenmektedir.

Aile Araştırma Kurumu'nun teşkilat ve görevleri ile ilgili yasal düzenleme çalışmaları sonuçlandırılmamıştır.

Kadınların ve kız çocukların eğitim, sağlık ve istihdam konularında karşılaştıkları sorunları giderme çalışmaları devam etmektedir.

Özellikle, 12 ve yukarı yaş grubunda okur-yazar olmayan genç kız ve kadınlar için okuma-yazma kursları açılarak 2000 yılına kadar kadınlarda okur-yazarlık oranının yüzde yüze çıkarılması beklenmektedir.

Kadınların çalışma yaşamına daha etkin katılabilmeleri için özellikle tarım dışı sektörlerde kadın girişimciliğini özendirme projeleri ilgili kamu kuruluşları, bankalar ve sivil toplum örgütleri tarafından desteklenmektedir.

0-14 yaş grubunu oluşturan çocuk nüfusumuzun toplam nüfus içindeki payının 1997 yılında yüzde 31,2 olduğu ve 1998 yılında yüzde 30,7'ye düşeceği tahmin edilmektedir.

Bebek ve çocuk ölümlerinin azaltılması ve çocuk sağlığı göstergelerinin iyileştirilmesi konularında son yıllarda önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Bununla birlikte, 1996 yılı tahminlerine göre her yıl 66 binden fazla beş yaş altı çocuk, büyük kısmı önlenebilir nitelikteki hastalıklar sebebiyle kaybedilmektedir. Sağlık Bakanlığı, bebek ve çocuk ölümlerinin önlenmesi ve çocuk sağlığına ilişkin göstergelerdeki yerleşim yerleri ve bölgelere özel farklılıkların giderilmesi amacıyla 14 ayrı program uygulamaktadır.

1997-2000 Çocuklara Yönelik Faaliyet Programı kapsamında hedef kitle olarak belirlenen, büyük kentlerin çevresindeki geçeköndü alanlarında yaşayan çocuklar ile sağlık ve eğitim göstergeleri düşük illerin kırsal kesiminde yaşayan çocuklara yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. İlgili göstergelerde bu hedef gruplarına götürülen hizmetlerle önemli gelişmeler sağlanmıştır.

Korunmaya ve bakıma muhtaç çocuklar, özel ilgi ve eğitim gerektiren çocuklar, çalışan çocuklar ve suçta itilen çocuklar da dahil olmak üzere güç koşullardaki çocukların sayısı ve nitelikleri ile ilgili bilgi açığı önemini korumaktadır.

Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ve Türk Ceza Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı TBMM gündeminde bulunmaktadır. Çocuk mahkemelerinin toplam sayısı 6'ya yükselmiştir. Çocukların yargılanmasında büyük önem taşıyan yaş hesaplaması ile ilgili olarak mahkeme kararlarının incelenmesi sonucu konu ile ilgili yanlış uygulamaların bulunduğu tespit edilmiş, Ankara Barosu Çocuk Hakları Komisyonu tarafından ichtihadın birleştirilmesi amacıyla Yargıtay'a gerekli başvuru yapılmıştır.

Suçta itilen çocukların sayısını ve işlenen suçların niteliğini belirlemek amacıyla bir veri tabanı oluşturulmasını amaçlayan çalışmanın pilot uygulaması tamamlanmış, veri toplama işlemi Türkiye genelini temsil edecek şekilde 1997 yılı başından itibaren uygulamaya konulmuştur.

Emniyet Genel Müdürlüğü, Küçükleri Koruma Şube Müdürlüklerinin ihtiyaca cevap verebilir fiziki yapıya kavuşturulması yönünde çalışmalar başlatılmış, personelin niteliğinin iyileştirilmesi amacıyla eğitim programları uygulamaya konmuştur. 1997 yılında Küçükleri Koruma Şube Müdürlüklerinde görevli

yöneticilerin eğitimi tamamlanmış olup, diğer personelin eğitimine yönelik hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir.

Çocuk tutukluların yetişkin tutuklu ve hükümlülerden tamamen ayrılmasını öngören çalışmanın bir parçası olarak, 1997 yılında İstanbul'da ilk Çocuk Tutukevi açılmıştır.

12-14 yaş grubu çocukların işgücüne katılma oranı, 1996 yılında da düşüş eğilimini sürdürmüştür. Bununla birlikte, 6-14 yaş grubu yaklaşık 12 milyon çocuktan istihdam edilenlerin sayısı 1 milyonu aşmakta, bunların yüzde 32.4'ünü 6-12 yaş grubu çocuklar oluşturmaktadır.

Çocuk işçiliğinin önlenmesi ve çalışan çocukların korunması amacıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) işbirliğinde yürütülen Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı'nın (IPEC) süresi 2001 yılına kadar uzatılmıştır.

1475 sayılı Kanun kapsamındaki çocuk işçi çalıştıran işyerlerinin çalışma koşulları, işçi sağlığı ve işyeri güvenliği açısından denetlenmesi konusunda iş müfettişlerinin eğitimi IPEC programı çerçevesinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

Özellikle kentlerde küçük ve orta boy işletmelerde çok sayıda 12-14 yaş grubu çocuğun çalıştığı üç kişiye kadar işçi çalıştıran 507 sayılı Kanun kapsamındaki işyerleri, çalışma koşulları, işçi sağlığı ve işyeri güvenliği açısından yeterince denetlenmemektedir. Bu kapsamdaki işyerlerinin denetlenebilmesi amacıyla gerekli yasal düzenlemelerin hazırlanması önemini korumaktadır.

ILO'nun asgari yaşla ilgili 138 sayılı sözleşmesi onaylanmak üzere TBMM'nin gündemindedir.

Özel eğitim ile ilgili mevzuatta yapılan düzenleme ile 12 Ekim 1983 tarihli ve 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu, 30 Mayıs 1997 tarihli ve 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu değişikliğe ilişkin yasal düzenleme çalışmaları sürdürülmektedir.

1997-1998 öğretim yılında özel eğitimde kaynaştırma yoluyla eğitim de dahil olmak üzere öğrenci sayısı 30 bine yaklaşmıştır. Özel eğitim konusunda lisans programları veren Anadolu Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültelerine ek olarak Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi de 1997 ders yılı için öğrenci almaya başlamıştır.

b) Amaçlar

Nüfus ve aile planlaması konularında verilerin güncel ve nitelikli olarak toplanabilmesi, kapsamlarının yeterli olması ve kullanıcılara süratli biçimde ulaştırılabilmesi için gerekli organizasyonlar geliştirilecektir.

Demografik göstergelerdeki olumlu gelişmelerin 1998 yılında devam ederek nüfus artış hızının yüzde 1,60'a, toplam doğurganlık hızının 2.43'e, bebek ölüm hızının binde 38,3'e, doğuştan kalma ümidinin ise 68,7'de olacağı tahmin edilmektedir.

Aile planlaması hizmetlerinin sunumunda hizmetlerden yararlanamayan gruplara ve bölgelere öncelik verilmesi, hizmete ulaşılabilirliğin artırılması, sektörlerarası işbirliği içinde hizmet sürekliliğinin sağlanması, hizmet kalitesinin yükseltilmesi, sağlık personelinin eğitimi ve eğitilmiş personelin eğitildiği alanda istihdamı, aile planlaması hizmetlerinin, gençler ve erkekler dahil olmak üzere tüm risk gruplarını ve cinsel yolla bulaşan hastalıkları da kapsayan üreme sağlığı yaklaşımı ile ele alınması temel amaçlardır.

Aile yaşamının desteklenmesi ve ailelerin karşılaşılabilecekleri sorunları daha kolay çözebilmelerine yönelik rehberlik ve eğitim faaliyetlerine ağırlık verilecek, bu alanda toplumsal ve gönüllü katılımlar desteklenecektir.

Aileyi desteklemeyi ve güçlendirmeyi hedefleyen, bu amaçla ailelere sorunlarının çözümünde yardımcı olmak üzere kurulan merkezlerin bir sistem bütünlüğü içinde yurt çapında yaygınlaştırılması temel amaçlardandır.

Ailelerin çocuklarındaki özürü erken tanımlarına imkan verecek, aileleri özürün nedenleri konusunda aydınlatacak, özürü kabullenmelerine yardımcı olacak, özürü çocukların bakım ve eğitimi konularında ailelere yol gösterecek eğitim programları hazırlanacak, bu konularla ilgili danışmanlık hizmetlerine önem verilecek ve bu alanlarla ilgili gönüllü girişimler desteklenecektir.

Kadınların ve kız çocukların eğitim, sağlık ve çalışma yaşamına ilişkin göstergelerdeki seviyelerinin yükseltilmesi çalışmalarına devam edilecektir.

Öncelikli olarak 1998 yılında kadınlar için okuma-yazma seferberliği gerçekleştirilecektir.

Çocuklarla ilgili temel göstergelerin iyileştirilmesi ve Ulusal Faaliyet Programı hedeflerinin gerçekleştirilmesi amacıyla, Faaliyet Program kapsamındaki faaliyetlerin sektörlerarası işbirliği içinde uygulanmasına ve çalışmaların izlenmesine devam edilecektir.

Çocuk cezaevi ve islahevleri, tutuklu ve hükümlü çocukların eğitilerek toplumla yeniden kaynaşmalarını sağlayacak fiziki altyapı, personel, eğitim imkanları ve rehabilitasyon programları ile desteklenecektir.

Çocuk işçi çalıştıran işyerleri düzenli olarak denetlenmesi ve çalışan çocukların mesleki eğitim imkanlarının artırılması sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Kamu yönetiminde gereksinim duyulan kayıt sisteminin güvenilir ve çok amaçlı bilgi üretebilmesi amacıyla, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün Başbakanlık bünyesinde yapılanmasına yönelik hazırlık çalışmaları başlatılacaktır.

Nüfus ve aile planlaması hizmetlerini yürüten kuruluşlar arası eşgüdümün sağlanması, hizmet açığı olan yörelere ve konulara ağırlık verilerek hizmetin yönlendirilmesi ve gerekli denetimin yapılabilmesi amacıyla bir üst kurulun oluşturulmasına yönelik çalışmalara başlanacaktır.

Göç yolu ile gelenler ve iltica edenlerin demografik, ekonomik ve sosyal niteliklerinin tespiti ve götürülecek hizmetlerin koordinasyonu ile ilgili çalışmalar başlatılacaktır.

1003 sayılı Binaların Numaralanması ve Sokaklara İsim Verilmesi Hakkında Kanun'a dayalı numaralama yönetmeliği gereğince, Belediyeler tarafından yeniden oluşturulan numaralama cetvelleri, güncelleştirilerek meydana gelen değişiklikler düzenli olarak Devlet İstatistik Enstitüsüne bildirilecektir.

Aile Araştırma Kurumu'nun teşkilat ve görevleri ile ilgili kanun taslağı hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.

Türk Medeni Kanunu'nun aile hukuku ile ilgili maddelerinde kadın erkek eşitliğini sağlayacak olan değişiklik taslağının Adalet Bakanlığı tarafından tasarı halinde TBMM'ye sunulması sağlanacaktır.

Türk Ceza Kanunu'nun 441. ve 442. maddelerinde gerekli değişiklik çalışmaları tamamlanarak, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen 441. maddenin, yasal süresi içinde yeniden düzenlenmesi için başlatılan çalışmalar tamamlanacaktır.

Kadının statüsü ve sorunları ile ilgili Kadın Hakları Genel Müdürlüğü kurulmasına ilişkin yasa tasarısı taslağının ilgili kuruluşlarca incelenmesi tamamlanarak tasarı halinde TBMM'ye sunulması sağlanacaktır.

Çocuk mahkemeleri ve islahevlerinin altyapı ve kadro eksiklikleri giderilecek, tutuklu çocukların yetişkin tutuklu ve hükümlülerden ayrılması için tutuklu çocukların islahevlerinde uygun bir bölüme veya ayrı bir binaya taşınması sağlanacak, bu çalışmalara büyük illerde öncelik verilecektir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile Emniyet Genel Müdürlüğü arasında 1994 yılında imzalanmış olan ve suç işlemiş, suça maruz kalmış, kimsesiz, terk edilmiş çocuklardan polise intikal etmiş olanlarla ilgili yasal işlemler yerine getirilirken bu çocuklarla uzman personelin ilgilenmesini öngören protokolün yasal bir zemine oturtulmasına ilişkin mevzuat düzenleme hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.

1475 sayılı Kanun'un 5. maddesi uyarınca kapsam dışında bırakılan üç kişiye kadar işçi çalıştıran 507 sayılı Kanun kapsamındaki tüm işyerlerinin, İş Kanunu kapsamına alınmasına yönelik yasal düzenleme çalışmalarına başlanacaktır.

İlk ve orta dereceli özel ve resmi eğitim kurumlarının çevrelerinin, çocuklar için tehlike oluşturacak her türlü kişi ve uyuşturucu satışı ve trafik gibi tehditlerden arındırılması amacıyla İçişleri Bakanlığı'na bağlı birimlerde okul polislerinin teşkilatlandırılmasına yönelik hazırlık çalışmalarına başlanacaktır.

3. SAĞLIK REFORMU

a) Mevcut Durum

1997 yılı sonu itibarıyla, doğuşta hayatta kalma ümidinin 68,4 yıla yükseleceği, 0-1 yaş arası bebek ölüm hızının binde 40'a düşeceği tahmin edilmektedir. Sağlanan bu gelişmelere rağmen, kalkınmışlık kriteri olarak değerlendirilen sözkonusu göstergeler henüz yeterli düzeyde bulunmamaktadır.

Sağlık altyapısı ve sağlık insan gücüne ilişkin göstergelerde önemli gelişmeler sağlanmış olmasına

rağmen yurt sathında dengesiz dağılımı devam etmektedir. 1997 yılı sonu itibariyle hastane sayısının 1.104'e, sağlık ocağı sayısının 5.185'e, sağlık evi sayısının 12.151'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. Hekim başına düşen nüfusun 876, hemşire başına düşen nüfusun 856 olacağı, yatak kapasitesi kullanım oranının ise yüzde 58 civarında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Sağlık hizmeti sunumunda kamu kesiminin ağırlığı devam etmektedir. Hasta yataklarının yüzde 95'i, koruyucu sağlık birimlerinin ise tamamına yakını kamu kesimine aittir.

Özellikle nüfusu artan kentsel yerleşim birimlerinde entegre hizmet sunumunu gerçekleştirecek bir temel sağlık hizmetleri modelinin geliştirilememiş olması, hastanelerin yüksek birim maliyetle birinci basamak tedavi hizmeti veren kuruluşlar haline gelmesine ve hasta yığılmalarına sebep olmaktadır. Kentsel yerleşim birimlerinde entegre hizmet sunmak amacıyla temel sağlık hizmet modelinin gerçekleştirilmesine olan ihtiyaç devam etmektedir.

Üniversite hastanelerinin asli görevleri olan eğitim ve bilimsel araştırma ağırlıklı hizmetler yerine genel sağlık hizmeti vermeye devam etmesi, eğitim ve öğretim hizmetlerinin aksamasına ve hizmet maliyetinin artmasına yol açmaktadır. Bu alanda herhangi bir düzenleme yapılamamıştır.

Sağlık enformasyon sisteminin kurulamaması sebebiyle yeterli, güvenilir, sürekliliği olan bilgilerin toplanamaması, her düzeydeki yönetim birimlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Sağlık veri tabanının oluşturulması amacıyla DİE koordinatörlüğünde başlatılan çalışmalara devam edilmektedir.

Hastanelerde mevcut kapasitenin tam olarak kullanılması ve vardiya sistemine geçilerek kesintisiz sağlık hizmeti verilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

Hastanelerin modern yönetim anlayışıyla işletilmemesi, hizmetlerde aksamalara, verimsizliğe ve israfa sebep olmaktadır. Hastanelerin toplam kalite yönetimi ve modern işletmecilik anlayışıyla yönetilmeleri ve hastane döner sermaye işletme mevzuatının günün şartlarına göre yeniden düzenlenmesi ihtiyacı devam etmektedir.

Koruyucu sağlık hizmetlerindeki yetersizlikler önemini korumaktadır. Ana ve çocuk sağlığı, üreme sağlığı, ruh sağlığı, dengesiz ve yetersiz beslenme, ağız ve diş sağlığı, aşılama, bulaşıcı hastalıkların kontrolü, çevre sağlığı, ilk ve acil yardım, iş ve işçi sağlığı, gençlerin zararlı alışkanlıklardan korunması hizmetlerindeki yetersizlikler önemli sağlık sorunlarına ve ekonomik kayıplara yol açmaktadır. Bu hizmetlerin temel sağlık hizmet birimlerine entegre edilerek yaygın, sürekli ve etkili verilebilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılmasına olan ihtiyaç devam etmektedir.

Sağlık hizmetleri açısından sigorta kapsamındaki nüfusun oranı yüzde 67.1 olmuştur. Yeşil kart uygulaması çerçevesinde 6.339.303 kişi yataklı tedavi hizmetleri açısından güvenceye kavuşturulmuştur. Ancak, sözkonusu uygulamanın yeterli ve sağlam finansman kaynağına dayandırılmaması sebebiyle ortaya çıkan aksaklıklar devam etmektedir.

Tıbbi cihazların kullanımı, ilaç, aşı, serum, kan ve kan ürünleri ile organ temini konularındaki sorunlar devam etmektedir.

Pilot uygulama olarak başlatılan, 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu'nun 5. maddesine istinaden idari ve mali yönden özerk bir işletme haline dönüştürülen Türkiye Yüksek İhtisas Hastanesinin bu görevini tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli hukuki düzenlemelerin yapılması ihtiyacı devam etmektedir.

Sağlık hizmetlerine toplum katılımının sağlanmasıyla ilgili çalışmalara yıl içinde devam edilmiştir. Özellikle, bazı hastane inşaatlarına ve bazı sağlık teşhis ve tedavi merkezlerinin donanımına hayırsever vatandaşların katkısının arttığı görülmektedir.

Sağlık insan gücünün ve altyapısının yurt düzeyine dengesiz dağılımı ve özellikle uzman hekim açığı devam etmektedir. Hasta yataklarının yüzde 38'i, hekimlerin ise yüzde 44'ü üç büyük kentimizde bulunmaktadır. Özellikle ilçe hastanelerinde yatak kullanım oranları yüzde 25'in altında kalırken, il merkezlerine ve büyük illere olan gereksiz hasta akımı devam etmektedir.

Sağlık altyapısının tam kapasite ile kullanılmadığı yerlere özellikle uzman hekim, hemşire ve ebe gönderilmesi için özendirici tedbirlerin alınması ihtiyacı devam etmektedir.

Sağlık insan gücü açıklarının tespiti, sağlık altyapısı ve insan gücünün yurt düzeyine dengeli dağılımı ve bu alandaki darboğazların giderilmesini öngören çalışmaya başlanılamamıştır.

Hemşirelik ve ebe eğitimi yüksek okul düzeyine çıkarılmış ancak, branşlaşma ile ilgili yönetmelik taslağı henüz tamamlanamamıştır.

Sağlık alanında bilim ve teknolojik araştırmaların desteklenmesine devam edilmektedir. Diğer taraftan, sağlık reformuna dayanak teşkil edebilecek nitelikteki "Sağlık Hizmetlerinin Kullanımı Araştırması", "Sağlık Hizmetlerinde Maliyet Araştırması", "Gelir Seviyesinin Belirlenmesi Araştırması", "İlçelerin Yaşam Kalitesine Göre Sıralanması Araştırması", "Sağlık Finansmanı Politika Seçenekleri Araştırması", "Sağlık Çalışanlarının Tutumu Araştırması" tamamlanmıştır. "Toplum Katılımı Araştırması II", "Yönetim Eğitimi", "Temel Sağlık İstatistikleri Modülü", "Birinci Basamak Sağlık Kuruluşlarında İş Yüküne Dayalı Personel İhtiyaç Saptama" araştırmaları ise devam etmektedir.

Aile hekimliği pilot uygulamalarının yapılabilmesi amacıyla Dünya Bankası'ndan finansman desteği sağlanan "Temel Sağlık Hizmetlerini Geliştirme Projesi" yatırım programına alınmıştır.

Sağlık altyapısının yetersiz olduğu yerlerde yeni 28 hastane, 130 sağlık ocağı, 250 sağlık evi, 3 halk sağlığı laboratuvarı, 2 dispanser, 4 ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması merkezi, 4 huzurevi, 7 çocuk bakım ve yetiştirme yurdu bu yıl içinde tamamlanmış ve mevcut kapasiteye 3828 yeni yatak ilave edilmiştir.

Özel sektör sağlık yatırımlarının teşvikine devam edilmiş, yıl içinde 665 yatak hizmete girmiştir. Ancak, özel sağlık sigortasının uygulanabilirliği ile ilgili herhangi bir çalışma başlatılmamıştır.

Yaşlı ve yatalaklar için yeni bakım ve tedavi merkezleri ile organ nakli, yanık ve rehabilitasyon merkezlerinin kapasitelerini artırma çalışmalarına devam edilmiş olup, yıl sonunda 2 rehabilitasyon hastanesi ile 2 organ nakli merkezinin hizmete girmesi beklenmektedir. Yaşlanmaya bağlı hastalıklar ile yatalak haline gelen hastaların bakımı, yanık ve organ nakli alanlarında hizmet verecek tedavi merkezlerinin sayıca artırılması ve niteliklerinin geliştirilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

Sekiz ilde uygulamasına devam edilen I.Sağlık Projesi bu yıl sonunda tamamlanacaktır. Bu kapsamda 138 sağlık birimi daha hizmete girmiş olacaktır. II. Sağlık projesinin uygulanmasına ise 23 il'de devam edilmektedir.

Trafik kazalarında ilk yardım ve acil sağlık hizmeti vermek amacıyla Gazi Üniversitesine ait pilot uygulamaya 1997 yılı içinde başlanılamamıştır.

Sağlık alanında öncelikli hizmet alanlarının belirlenmesi, sağlık ocaklarının güçlendirilmesi, karayolları acil yardım istasyonlarının kurulması, acil yardım servisleri ve hastane acil servislerinin iyileştirilmesi, kanser erken teşhis ve tedavi merkezlerinin kurulması ve yaygınlaştırılması amacıyla proje hazırlık çalışmaları başlatılmıştır.

b) Amaçlar

Sağlık hizmet sunumu ile finansmanının birbirinden ayrılması sağlanacak, sağlık güvencesine sahip olmayan nüfusun güvence altına alınabilmesi amacıyla öngörülen düzenlemeler tamamlanarak il bazında pilot uygulamaya geçilecektir. Bu uygulama sonuçlarına göre öngörülen düzenlemeler ülke geneline yaygınlaştırılacak ve tedricen genel sağlık sigortası sistemine geçilecektir.

Hastanelerin sağlık hizmet talebini etkili ve verimli olarak karşılayabilmeleri ve hastaneler arası rekabetin temin edilerek tüketici tatmininin artırılabilmesi için hastaneler idari ve mali özerkliğe sahip sağlık işletmeleri haline dönüştürülecektir.

Sağlık sevk sisteminin yeniden düzenlenmesi ve hastanelere olan aşırı talebin birinci basamak sağlık hizmetleri kademesinde önlenmesi amacıyla aile hekimliği sistemine geçilecektir. Bu sistemde tüketiciye hekim seçme serbestiyeti getirilecek ve hasta sevk zincirinin aile hekimliği basamağından itibaren organize edilmesi sağlanacaktır.

Bazı sağlık ocaklarının bulunduğu yörenin şartlarına göre kamu sağlığı merkezleri haline dönüştürülmeleri sağlanacak ve bu merkezler hasta sevk zinciri içerisinde etkili hale getirilerek hastane önlerindeki yığılmaların tedricen azaltılması temin edilecektir.

Sağlık veri tabanının oluşturulması ile ilgili çalışma tamamlanarak, hizmet kademeleri arasında sağlıklı veri ve bilgi akışını sağlayacak sağlık enformasyon sistemi kurulacaktır. Bu amaçla ilk etapta Sağlık Bakanlığı bünyesinde istatistik birimi kurulacaktır.

Yüksekokula dönüştürülen ve Sağlık Bakanlığına ait sağlık meslek lisesi binalarının amacı dışında kullanımı önlenecektir. Hemşirelikte branşlaşmaya gidilecek, diğer branşlarda ise sağlık meslek liseleri eğitimlerine devam edecektir. Hastane yatak kapasitesi 150'nin altında olan yerlere yeni sağlık meslek lisesi açılmayacaktır.

Sağlık sorunlarının nedenlerine, önlenmesine, kontrol altına alınmasına ve kontrol araçlarının tespitine yönelik çalışmalara devam edilecek, bu alanda başlatılan araştırmalar tamamlanacaktır.

Halk sağlığının korunması amacıyla Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı denetiminde bakteriyel aşı üretim kapasitesinin artırılması ve viral aşı üretiminin başlatılması amacıyla gerekli altyapının kurulması ve geliştirilmesi sağlanacaktır.

Halk sağlığını tehdit edici menenjit, hepatit ve bunun gibi hastalıkların zorunlu aşı kapsamına alınması ile ilgili etüd çalışması yapılacaktır.

Hastanelerin yüksek kapasiteyle ve daha kaliteli hizmet verebilmeleri için modernizasyon çalışmalarına devam edilecek, düşük kapasiteyle hizmet veren hastanelerin fiziki alan genişlemesi ve yeni yatak ilavesine gitmesi önlenecek, ancak mevcut kapasitenin tam olarak kullanılmasını müteakip yeni inşaat yapılmasına gidilebilecektir. Vardiya sistemine geçirilerek hastanelerde poliklinik ve teşhis ünitelerinin kesintisiz hizmet vermeleri sağlanacaktır.

Hastanelerin idari ve mali yönden özerk işletme haline dönüştürülebilmesine imkan veren 3359 sayılı Kanun'un uygulanmasından doğan aksaklıkların giderilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Üniversite hastanelerinin genel hastanecilik anlayışıyla hizmet vermelerini önlemek ve asli görevleri olan araştırma ve eğitim hizmetlerine ağırlık vermelerini sağlamak amacıyla gerekli düzenlemeler yapılacak, bu amaca uygun yatak kapasitesinin belirlenmesi için bir çalışma başlatılacaktır.

Sağlık altyapısının yetersiz olduğu yerlerde yeni sağlık birimlerinin hizmete alınmasına devam edilecektir. Bu çerçevede 45 hastane, 150 sağlık ocağı, 250 sağlık evi, 9 halk sağlığı laboratuvarı, 3 dispanser, 2 ana ve çocuk sağlığı merkezi, 2 huzurevi, 5 çocuk bakım ve yetiştirme yurdu, 24 adet diğer sağlık hizmet binası 1998 yılında tamamlanacaktır. Bu suretle, mevcut kapasiteye 5.500 yatak ilave edilmiş olacaktır.

Özel sektör sağlık yatırımlarının teşvikine devam edilecek, özel sağlık sigortasının uygulanabilirliğini tespit edecek envanter çalışmaları başlatılacaktır.

Yaşlılığa bağlı hastalıklar ile yatalak hastalar için yeni bakım ve tedavi merkezlerinin açılması, geriatri, organ nakli, yanık ve rehabilitasyon merkezlerinin kapasitelerinin artırılması çalışmalarına devam edilecektir.

1998 yılında doğuşta hayatta kalma ümidinin 68,7 yıla yükseleceği, 0-1 yaş arası bebek ölüm hızının binde 38,3'e düşeceği tahmin edilmektedir.

Sağlık insangücü sayısında 1998 yılı sonunda artışlar olacağı tahmin edilmektedir. Bu çerçevede, hekim sayısının 76.000 'e, dişhekimisi sayısının 16.000'e, eczacı sayısının 20.400'e, hemşire sayısının 79.000'e, ebe sayısının 53.000'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: II.3-Kuruluşlara Göre Hastane ve Yatak Sayıları

Kuruluşlar	1996		1997 (1)	
	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı
Sağlık Bakanlığı	682	78 347	692	79 902
Milli Savunma Bak.	42	15 900	42	15 900
S.S.K. Gn.Md.	115	25 359	115	25 609
K.I.T.	10	2 217	10	2 217
Diğer Bakanlıklar	2	680	2	680
Tıp Fakülteleri	35	22 056	36	23 058
Belediyeler	6	1 218	6	1 218
Yabancılar	5	609	5	609
Azınlıklar	5	934	5	934
Dernekler	15	1 263	15	1 263
Özel	159	7 236	176	7 901
TOPLAM	1 076	155 819	1 104	159 291

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, DPT.

(1) Geçici

TABLO: II.4- Sağlık Personelinin Sayısal Gelişimi

Sağlık Personeli	1996	1997 (1)
Hekim Sayısı	70 000	73 350
Bir Hekime Düşen Nüfus	903	876
Diğ. Hekimi Sayısı	14 200	15 365
Bir Hekime Düşen Nüfus	4 452	4 182
Eczacı Sayısı	18 560	19 265
Bir Eczacıya Düşen Nüfus	3 406	3 335
Hemşire Sayısı	71 400	75 011
Bir Hemşireye Düşen Nüfus	885	856
Ebe Sayısı	45 000	48 900
Bir Ebeye Düşen Nüfus	1 405	1 314
Sağ. Mem. ve Sağ. Tek. Sayısı	45 400	46 475
Bir Sağ. Mem. ve Sağ. Tek. Düşen Nüfus	1 392	1 382

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, DPT

(1) Geçici

Özellikle trafik kazaları, tabii afetler sonucu ölüm ve yaralanmalara karşı daha etkili hizmet vermek amacıyla ülke düzeyinde ilk yardım ve acil sağlık hizmetleri ağının kurulması için ilgili kuruluşların işbirliğiyle bir hizmet modeli geliştirilecektir. Trafik kazalarında ilk yardım ve acil sağlık hizmeti vermek amacıyla yürürlüğe giren proje 1998 yılında uygulamaya konulacak ve Ankara-Sivrihisar arası yol güzergahında Gazi Üniversitesi ile Sağlık Bakanlığı tarafından pilot uygulama başlatılacaktır.

Sağlık alanında öncelikli hizmet alanlarını belirlemek amacıyla Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan program kapsamında sağlık ocaklarının güçlendirilmesi, karayolları acil yardım istasyonlarının kurulması, acil yardım servisleri ve hastane acil servislerinin iyileştirilmesi, kanser erken teşhis ve tedavi merkezlerinin kurulması ve yaygınlaştırılması projeleri tamamlanarak uygulamaya geçilecektir.

Sağlık hizmetlerinde finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesi, maliyet, harcama ve fiyatlandırma konularının belli bir esasa dayandırılması amacıyla bir çalışma başlatılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Kamu sağlığının korunması, sağlık personeli eğitim ve istihdamı, hizmet sunumu ve mesleklerle ilgili hususların düzenlenmesini öngören yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Kırsal ve kentsel kesimde birinci basamak sağlık hizmetleri ile koruyucu sağlık hizmetleri sunumunda etkililiği, yaygınlığı ve sürekliliği sağlayacak bir model geliştirilecek ve bu çerçevede ihtiyaç duyulan kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

İkinci ve üçüncü basamak tedavi hizmeti sunumunda kaliteyi, verimliliği idari etkililiği ve tüketici tatminini sağlamak için hastanelerin idari ve mali özerkliği olan sağlık işletmelerine dönüştürülmesine ilişkin hukuki düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Sağlık hizmetleri açısından sosyal güvencesi olmayan kesimin sigortalı olmasını, uzun vadede sağlık sigortası uygulamalarına norm ve standart birliğinin sağlanmasını ve prim ödeme gücü olmayanlar için kamusal sübvansiyonu öngören yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Sağlık Bakanlığının doğrudan tedavi hizmeti sunan, hastane işleten ve personel istihdam eden bir yapı yerine, politika, standart ve norm belirleyen, sağlık alanını düzenleyen, denetleyen ve etkili koruyucu sağlık hizmetleri sunan bir yapıya kavuşturulması amacıyla merkez ve taşra teşkilatı yeniden yapılandırılacak ve bu çerçevede gerekli kurumsal düzenlemeler tamamlanacaktır.

Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı'nın milli bir araştırma kurumu haline getirilmesi amacıyla merkez ve taşra teşkilatı yeniden yapılandırılacak ve bu çerçevede gerekli kurumsal düzenlemelerle ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.

Ebelik ve Ebeler Birliği, Hemşirelik ve Hemşireler Birliği ile ilgili yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Tababet Uzmanlık Tüzüğü'nün ile Hususi Hastaneler Kanunu'na dayalı olarak çıkartılan Özel Hastaneler Tüzüğü'nün günümüzün ihtiyaçlarına cevap verebilecek hale getirilmesi ile ilgili çalışmalar başlatılacaktır.

4. İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ

a) Mevcut Durum

DİE Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre Nisan 1997'de bir önceki yılın ortalamasına göre işgücü yüzde 1,2 oranında azalmış, kentsel istihdam değişmemiştir. Ekim 1997 Anketinin sonuçları ile birlikte sağlanacak olan yılın bütününe ilişkin verilerin işgücünün yüzde 1,4'lük bir artışla 22,6 milyona, toplam istihdamın yüzde 1,8'lik bir artışla 21,3 milyona ulaşmış olduğunu, açık işsizlik oranının yüzde 5,7, eksik istihdam oranının yüzde 6 düzeyinde bulunduğunu göstereceği tahmin edilmektedir. Aynı şekilde tarımsal istihdamın yüzde 1,8'lik bir düşüşle 9,2 milyon, sanayi sektörü istihdamının yüzde 5,1'lik bir artışla 3,5 milyon, hizmetler sektörü istihdamının da yüzde 4,6'lık bir artışla 8,6 milyon düzeyinde olması beklenmektedir.

1996 yılında yüzde 44,9 olan tarım sektörünün istihdamdaki payının 1997'de yüzde 43,3'e düşmüş olması beklenmekle birlikte bu oran da Türkiye'nin gelişmişlik düzeyindeki bir ülke için çok yüksektir. Ayrıca, işgücü verimliliğinin uluslararası ölçütlere göre son derece düşük olduğu tarım sektörünün, işgücünün bu kadar geniş bir kesimini barındırması işgücü piyasasının bütününe etkinliği açısından da kısıtlayıcı bir etki yapmaktadır. Ücretli çalışmanın yüzde 5 düzeyinde kaldığı tarım sektöründe toplam istihdamın yaklaşık yüzde 56'sı ücretsiz aile işçisi konumundadır.

1996 yılında yüzde 15,9 olan sanayi sektörünün toplam istihdam içindeki payının 1997'de yüzde 16,4'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. İmalat sanayiinde istihdamın büyük bir kısmı küçük ve orta boy işletmelerde yoğunlaşmaktadır. Bu işletmelerin istihdam kapasitelerinin artırılmasının teşviki önemini korumaktadır.

Bir önceki yıl yüzde 39,2 olan hizmetler sektörünün toplam istihdam içindeki payının 1997'de yüzde 40,3'e yükselmesi beklenmektedir. Bu sektördeki istihdam artışında turizm sektöründeki hızlı gelişmenin önemli bir etkisi olmuştur.

Açık işsizliğin görece olarak düşük olması işsizlik sorununun önemi olmadığı anlamına gelmemektedir. Açık işsizlik ve eksik istihdam oranlarının toplamı dikkate alındığında atıl durumda bulunan işgücü oranı yüzde 12'ye yakındır. Sürekli göç nedeniyle işgücünün önemli bir artış gösterdiği ve modern işgücü piyasası kurallarının tam olarak işlemediği kentlerde bu oran yüzde 15'i geçmektedir. 1996'da yüzde 9,3 olan kentlerde açık işsizlik oranının 1997'de yüzde 8,5 olacağı tahmin edilmektedir. Bir önceki yıl yüzde 30,3 olan kentlerde eğitimli gençlerde açık işsizlik oranı Nisan 1997'de yüzde 30,1'e ulaşmıştır. Nisan 1997'de kentlerde kadınların işgücüne katılma oranı yüzde 15,3, açık işsizlik oranı da yüzde 14,6 düzeyindedir. Bu durum kadınların hem işgücü piyasasına hem de istihdama katılımlarının önündeki engellerin boyutunu ve bunları aşma doğrultusunda kadınlarda girişimciliğin teşviki ve benzeri faaliyetlerin yoğunlaştırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine göre 1996'nın ilk 6 ayında yaklaşık 61.000 kişi ekonomik nedenlerle işten çıkarılmışken geçici sonuçlara göre 1997'nin aynı döneminde bu sayı 74.000 olmuştur.

Aktif işgücü piyasası politikalarının etkin bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla 1993 yılında başlatılan İstihdam ve Eğitim Projesinin uygulanmasına devam edilmiştir. Bu proje ile; özel istihdam kuruluşlarına imkan vermek suretiyle istihdam hizmetlerinin etkinliğinin artırılması, işsizler ile beceri düzeyi düşük işçilerin üretken istihdamda çalışmalarının teşvik edilmesi, kullanıcıların işgücü piyasası hakkında en iyi şekilde bilgilendirilmesi suretiyle işgücü piyasası kararlarının etkinliğinin artırılması amaçlanmıştır.

İstihdam ve Eğitim Projesi çerçevesinde İİBK'nın merkez ve taşra teşkilatlarında kullanılmak üzere bilgisayar ve yeni yazılım programları alınmış ve kurumun etkin bir şekilde hizmet vermesi yolunda çalışmalar yapılmıştır. İşsizlere ve iş arayanlara daha iyi hizmet verebilmek için İİBK'da Mesleki Danışmanlık Sistemi kurulmaktadır. Bu çerçevede 200 meslekle ilgili kariyer geliştirme bilgileri hazırlanmış ve yayımlanmıştır. Mesleki danışmanlıkta görev alacak personel hizmetiçi eğitimden geçirilmiştir.

Nüfusun ve işgücünün eğitim durumundaki gelişmelerin hızlandırılarak devam ettirilmesi gerekliliği önemini korumaktadır.

Örgün ve yaygın mesleki-tekniğin işgücü piyasası ile ilişkilerinin geliştirilmesine, uygulamalı eğitimde işyerlerinin daha fazla sorumluluk almasına olan ihtiyaç devam etmektedir.

Meslek yükseköğretim kurumlarının işgücü ihtiyacı ve talebin yoğun olduğu alanlara yönelmesi gerekliliği devam etmektedir.

Meslek standartları, işgücü arzı ile işgücü talebini kesiştiren en önemli unsurlardan birisidir. İşgücüne nitelik kazandırmada önemli bir işlevi olan meslek standartlarını geliştirme konusundaki

çalışmalar ileri safhaya ulaşmıştır. İstihdam ve Eğitim Projesi çerçevesinde bugüne kadar 29 meslekte hazırlanan standartlar Meslek Standartları Komisyonu tarafından onaylanmış ve 46 meslekte ise standart hazırlama çalışmalarında son aşamaya gelinmiştir. Sınav ve belgelendirmeye esas teşkil etmek üzere standardı tamamlanan mesleklerde soru bankası oluşturulmaktadır. Meslek standardı oluşturulan 10 meslekte soru bankası hazırlanmıştır.

Etkin bir İşgücü Piyasası Enformasyon Sistemi oluşturulmasına yönelik çabalar İstihdam ve Eğitim Projesi kapsamında sürdürülmüş ve bu çerçevede bir dizi araştırma gerçekleştirilmiştir.

Özelleştirme uygulamalarının neden olabileceği olumsuz etkileri ortadan kaldırmak veya en aza indirmek amacıyla başlatılan İşgücü Uyum Projesinin uygulanmasına devam edilmiştir. İşgücü Uyum Projesi kapsamında Toplum Yararına Çalışma Programı düzenlenmiştir. 1997 yılı Eylül ayı sonuna kadar 6 program tamamlanmış olup 27 program ise devam etmektedir. Ayrıca, Yerel Ekonomik Gelişme Programı çerçevesinde 20 ilde proje çalışması tamamlanmıştır.

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Çalışma hayatı mevzuatının AB'ne uyum şartları da dikkate alınarak, ILO normlarına uygun bir şekilde geliştirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çerçevede, sendikal hak ve özgürlükler ve iş güvencesini geliştirmeye yönelik 87, 151 ve 158 sayılı ILO sözleşmelerinin iç hukuka yansıtılmasının gereği önemini korumaktadır.

TABLO: II.5- Reel Ücret Endeksleri

(1989=100)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997(2)
İşgücü Maliyeti (1)								
Kamu	122	179	187	201	191	144	110	154
Özel	117	173	171	174	137	111	114	119
Memur Aylık Maliyeti	123	128	136	137	102	96	107	124
Yıllık Ortalama Asgari Ücret (3)	113	129	142	150	118	112	133	150

Kaynak: DPT.

- (1) Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu ve Kamu İşveren Sendikaları Konfederasyonu verilerinden hesaplanmıştır. Söz konusu Konfederasyonların kayıtlı bilgilerini esas alan bu yeni seri ile 7.Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan seri farklılık arz etmektedir.
- (2) Tahmin.
- (3) 16 ve üstü yaş için sanayi ve hizmetler kesimi yıllık ortalama asgari ücretidir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca hazırlanmış bulunan "Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu Taslağı" yeniden ilgili kurum ve kuruluşların görüş ve değerlendirmelerine sunulmuştur.

Devlet Personel Başkanlığı'nca hazırlanan ve ilgili kurum ve kuruluşların görüşlerine sunulan "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Kanun Taslağı" ile "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Mali ve Sosyal Hak ve Yardımlarına İlişkin Kanun Taslağı" ile ilgili değerlendirme çalışmaları sürdürülmektedir.

Mevsimlik ve geçici işçilerin sosyal güvenlik haklarının ve çalışma sürelerinin düzenlenmesi önemini korumaktadır. Bu kapsamda çalışmalar sürdürülmektedir.

Kısmi Zamanlı Çalışma ve Esnek Zamanlı Çalışma konusunda değerlendirme çalışmaları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca sürdürülmektedir.

1 Ocak 1997 tarihinden geçerli olmak üzere memur maaşlarına yüzde 30, Nisan 1997'de yapılan ikinci bir düzenleme ile yine 1 Ocak 1997 tarihinden geçerli olmak üzere 31 Aralık 1996 tarihinde yürürlükte olan memur maaşlarına yüzde 18-40 oranında ek zam yapılmıştır.

1997 yılı ikinci dönemi için memur maaşları 1 Temmuz 1997 tarihinden geçerli olmak üzere ortalama yüzde 35 oranında yükseltilmiştir. Yıl içinde memur maaşlarında yapılan artış ve düzenlemeler neticesinde, ortalama net maaş artışının nominal olarak yüzde 116.4, reel olarak ise yüzde 18,9 oranında olacağı tahmin edilmektedir.

1997 yılı kamu kesimi toplu iş sözleşmelerinde aylık eşel-mobil sistemine geçilen bir yıl olmuştur. Bağlıtlanan sözleşmelerin birinci altı aylık kısmı için ücretlere ortalama olarak yüzde 84,4 oranında zam yapılmıştır. Sözleşmelerin geri kalan kısmında ise ücretlerin, her ay gerçekleşen aylık enflasyon oranı kadar artırılması kararlaştırılmıştır. 1997 yılında kamu kesimi işgücü maliyetlerinde nominal olarak yüzde 154, reel olarak ise yüzde 39,6 oranında artış olacağı tahmin edilmektedir.

1997 yılında özel kesimde ise toplu sözleşme kapsamındaki işçilerin işgücü maliyetlerinde yüzde 89,0 oranında nominal, yüzde 3,8 oranında da reel artış olacağı tahmin edilmektedir.

1 Ağustos 1997 tarihinden geçerli olmak üzere Asgari Ücret 16 yaşından büyükler için yüzde 108,3 oranında artırılarak 35.437.500 TL'ye, 16 yaşından küçükler için ise yüzde 107,8 oranında artırılarak 29.925.000 TL'ye yükseltilmiştir. Asgari Ücret, 1.8.1998 ile 31.12.1998 tarihleri arasında geçerli olmak üzere 16 yaşından büyükler için 47.839.500 TL ve 16 yaşından küçükler için ise 40.664.250 TL olarak belirlenmiştir. Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nca asgari ücretin 1999 yılından itibaren yürürlük tarihinin 1 Ocak olmasına karar verilmiştir.

23 Temmuz 1997 tarih ve 1997/44 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile Ekonomik ve Sosyal Konsey'in yapısı yeniden düzenlenmiştir. Konsey, yeni şekliyle toplantısını 25.8.1997 tarihinde yapmıştır. Konsey'in 3'ncü toplantısını müteakiben Eşel-Mobil ve Sosyal Güvenlik Alt Komisyonları kurulmuştur. Komisyonlar halen çalışmalarını sürdürmektedir.

Ücretliler arası gelir dengesizliklerini giderecek düzenlemeler, ücretlerin istihdamı geliştirme, büyüme ve yeni çalışma biçimleri dikkate alınarak iş, liyakat, verim, kıdem ve kariyerin karşılığı olarak belirlenmesine yönelik çalışmalar ile iş analiz ve değerlendirmesi sisteminin yaygınlaştırılıp geliştirilmesi önemini korumaktadır.

Ücretliler içinde kayıt dışı kesimde çalışmanın yaygınlığı, endüstriyel ilişkileri ve işletmeleri olumsuz yönde etkilemeğe devam etmektedir.

Ülke dışındaki yurtaşlarımızın sayısı 1997 yılı Haziran ayı itibarıyla 3.476.005 olup bunların 1.276.534'ünü çalışanlar oluşturmaktadır. Avrupa ülkelerinde yaşamakta olan 3.034.460 vatandaşımızın 51.000'i işadamdır.

İş ve İşçi Bulma Kurumu verilerine göre 1996 yılında, yüzde 63'ü Rusya ve diğer Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerine olmak üzere toplam 40.697 kişi kendi temin ettikleri işlerde çalışmak için yurtdışına gönderilmiştir. Ocak-Haziran 1997 döneminde bu sayı 17.181 olmuştur.

1997 yılında Türk işgücü göçü, 1990'lı yıllarda başlayan nitelikli ve geçici işgücü hareketine dönüşümünü sürdürmüştür.

Ülke dışındaki yurtaşlarımızın buldukları ülkelerle yapılan ikili sosyal güvenlik sözleşmelerinin günün koşullarına uyarlanmasına, sözleşme yapılamayan ülkelerle sosyal güvenlik anlaşmalarının gerçekleştirilmesine ilişkin çalışmalara devam edilmektedir.

b) Amaçlar

Gelişme sürecinde tarımın toplam istihdam içerisindeki payının kaçınılmaz olarak azalmasıyla birlikte ortaya çıkacak yeni işgücü fazlası açısından da büyük önem taşıyan üretken istihdam artışında istikrarlı ve teknoloji ağırlıklı ekonomik büyüme belirleyici rol oynayacaktır.

İstihdamın artırılması ve işsizliğin azaltılması bakımından küçük ve orta boy işletmelerin kapasitelerinden azami ölçüde yararlanılacaktır. Daha fazla üretim ve istihdam oluşturulması için yerel ekonomik potansiyeller harekete geçirilecektir. Bu amaçla küçük ve orta boy işletmeler ile bireysel girişimlere yönelik proje, finansman, organizasyon ve teknoloji alanındaki destekler artırılabilecektir. KOSGEB'in bu alandaki işlevleri güçlendirilecektir.

Aktif işgücü piyasası politikaları daha etkin bir şekilde uygulanmaya devam edilecektir. Bu çerçevede işsizleri, düşük ücretle çalışanları, beceri düzeyi düşük olanları, özelleştirme sonucu işsiz kalabilecek kişileri ve işsizlik riski ile karşı karşıya bulunan diğer kişileri tespit etmeye ve bunlara istihdam sağlamaya yönelik önlemler hayata geçirilecektir. Beceri kazandırma faaliyetleri bu önlemler içinde ağırlıklı bir yer tutacaktır.

İşgücü arzı ile talebinin belli bir noktada buluşmasında önemli bir yeri olan meslek standartları, sınav ve belgelendirmenin bir sistem haline getirilmesi ve bu sisteme süreklilik kazandırılması yönündeki çalışmalara hız verilecektir.

1998 yılında işgücünün 23.008 bin, istihdamın 21.654 bin ve işsizlik oranının yüzde 5,9 olacağı tahmin edilmektedir. Eksik istihdamın yüzde 6,1, açık işsizlik ve eksik istihdan nedeniyle atıl durumdaki toplam işgücünün de yüzde 12,0 düzeyinde olması beklenmektedir.

Devlet işçi ve işveren kesimlerinin sürekli diyalogu sağlanacak, çalışma barışı korunacak, çalışma hayatı mevzuatı AB ülkelerine uyum ve ILO normları doğrultusunda yenilenecektir.

İstihdamın geliştirilmesine yönelik olarak, standart dışı çalışma biçimlerine imkan tanıyacak düzenlemeler yapılacak, ücret belirleme yöntemlerinin objektif hale getirilmesine çalışılacaktır.

Yurtdışında çalışan vatandaşlarımızın haklarının korunması için her türlü çaba harcanacak, sosyal güvenliklerinin sağlanması, korunması ve gözetilmesi için sağlıklı politikalar oluşturulacaktır.

Yurtdışında bulunan ve sayıları önemli boyutlara ulaşan Türk işadamlarının etkin olmaları için her türlü çaba harcanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

İş ve İşçi Bulma Kurumu, çağdaş istihdam hizmetlerini yerine getirecek şekilde yeniden yapılandırılacaktır. İşe yerleştirme hizmetlerinde liberalleşme sağlanacak ve bu çerçevede Özel İstihdam Büroları kurularak faaliyette bulunmalarına imkan tanınacaktır.

Türkiye'deki yabancı uyrukluların istihdamı ile ilgili mevzuatın günün koşullarına göre yeniden düzenlenmesi, ilgili hükümlerdeki dağınıklıkların giderilmesi çalışmalarına devam edilecektir.

İstihdamla bağlantılı aşırı yük ve kesintiler, ilgili fonlara ilişkin mevzuatın değiştirilmesini de içeren önlemlerle kısıtlanacaktır.

Standart dışı çalışma biçimlerinin hukuki dayanağa kavuşturulmasına yönelik olarak yapılacak düzenlemenin boyutlarını ve ilkelerini belirleyen çalışmalar sürdürülecektir.

Onaylanan ILO sözleşmelerinin ve Anayasa değişikliğinin çalışma mevzuatına yansıtılmasını sağlayacak değişikliklere ilişkin çalışmalar devam ettirilecektir.

Kamu görevlilerinin sendikal hak ve yükümlülüklerini tanımlayıp yasal güvenceye kavuşturacak mevzuat hazırlık çalışması, Anayasa'da yapılan değişikliğin gerektirdiği düzenlemeler dikkate alınarak tamamlanacaktır.

İşçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatının teknolojik gelişmeleri izleyebilmesi ve mevcut sistemin esnekliğe kavuşturulması için yapılması gereken değişiklik çalışmaları sürdürülecektir.

Tarım kesiminde ücretli çalışanları kapsayacak Tarım İş Kanunu Tasarısı hazırlık çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Mevsimlik geçici işçilerin sosyal güvenlik haklarının ve çalışma sürelerinin düzenlenmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

Asgari ücret tespit yöntemlerini yeniden belirlemeye yönelik düzenlemeler sonuçlandırılacaktır.

Yurtdışındaki vatandaşlarımızın sorunlarının yakından izlenmesi ve çözümlenebilmesi için yurtdışındaki vatandaşlarımızın temsil edileceği "Yurtdışı Vatandaşlar Üst Kurulu" oluşturulacaktır.

Yurtdışında bulunan yurttaşlarımızın oylarını buldukları ülkelerde kullanabilmeleri için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

TABLO: II.6- Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler (1)

(15 + Yaş) Bin Kişi

	1994	1995	1996	1997 (2)
Sivil İşgücü	21 403	21 907	22 236	22 555
Sivil İstihdam	19 664	20 394	20 894	21 271
Tarım	8 806	9 538	9 379	9 209
Sanayi	3 223	3 111	3 327	3 497
Hizmetler	7 635	7 745	8 188	8 565
İşsiz	1 739	1 513	1 342	1 284
İşsizlik Oranı (%)	8,1	6,9	6,1	5,7
Eksik İstihdam (3)	1 756	1 474	1 401	1 353
Eksik İstihdam Oranı (%)	8,2	6,7	6,3	6,0
İşsizlik + Eksik İstihdam Nedeniyle Atıl İşgücü Oranı (%)	16,3	13,6	12,4	11,7

Kaynak: DİE, DPT.

(1) 1994, 1995 ve 1996 yılına ilişkin rakamlar DİE tarafından geçmişe doğru revize edilmiş olan Hanehalkı İşgücü Anketi verileridir. Bu nedenle VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan rakamlardan farklıdır.

(2) DPT Tahmini.

(3) Ekonomik nedenlerle 40 saatten az çalışıyor olup, daha fazla çalışmak isteyenler ve mevcut işinden elde ettiği gelirin azlığı ya da kendi mesleğinde istihdam edilmediği gibi nedenlerle iş arayanları kapsamaktadır.

TABLO: II-7- Kentsel İşgücü Piyasasında Gelişmeler (1)

(15 + Yat) Bin Kişi

	1994	1995	1996	1997 (2)
Sivil İşgücü	9 882	9 942	10 151	10 325
Sivil İstihdam	8 714	8 927	9 216	9 444
Tarım	468	414	513	472
Sanayi	2 515	2 479	2 582	2 644
Hizmetler	2 599	6 035	6 121	6 328
İşsiz	1 168	1 015	935	881
İşsizlik Oranı (%)	11,8	10,2	9,3	8,5
Eksik İstihdam (3)	844	724	623	629
Eksik İstihdam Oranı (%)	8,5	7,3	6,2	6,1
İşsizlik + Eksik İstihdam Nedeniyle Atıl İşgücü Oranı (%)	20,3	17,5	15,4	14,6

Kaynak: DİE, DPT.

- (1) 1994, 1995 ve 1996 yılına ilişkin rakamlar DİE tarafından geçmişe doğru revize edilmiş olan Hanehalkı İşgücü Anketi verileridir. Bu nedenle VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan rakamlardan farklıdır.
- (2) DPT Tahmini.
- (3) Ekonomik nedenlerle 40 saatten az çalışıyor olup, daha fazla çalışmak isteyenler ve mevcut işinden elde ettiği gelirin azlığı ya da kendi mesleğinde istihdam edilmediği gibi nedenlerle iş arayanları kapsamaktadır.

TABLO: II.8- Kayıtlı İşgücünde İşten Çıkartmalar (1)

SEKTÖR	1994		1995		1996		1997(2)
	1. Altı Ay	2. Altı Ay	1. Altı Ay	2. Altı Ay	1. Altı Ay	2. Altı Ay	1. Altı Ay
Kamu	36 803	32 186	15 704	11 243	8 571	4 649	12 834
Özel	101 673	90 838	54 510	34 171	44 600	56 291	61 123
TOPLAM	138 476	123 024	70 214	45 414	53 171	60 940	73 957

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.

- (1) Çıkarılma nedenleri: İşe ara verilmesi, işyeri kapanması, tenkiset, 1475 sayılı İş Kanunu'nun 13.ve 17. Maddeleri.
- (2) Geçici

II. TARIM, SANAYİLEŞME VE DÜNYA İLE BÜTÜNLEŞME

5. TARIMSAL POLİTİKALAR İLE İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

a) Mevcut Durum

1997 yılında, tarım sektörü üretiminin özellikle narenciye ve zeytindeki üretim azalmasına bağlı olarak bir önceki yıla göre 2,4 azalması beklenmektedir.

1997 yılında kimyasal gübre kullanımının 4,9 milyon ton, mücadele ilaçları kullanımının 42.500 ton olacağı, traktör parkının ise 870 bin adede yükseleceği tahmin edilmektedir.

Bitkisel ürünlerde yüksek ve iyi vasıflı tohumların geliştirilmesini hedef alan Tohumluk Programı çerçevesinde 1997 yılında 218.037 ton buğday, 32.792 ton arpa tohumu üretilmiştir. Diğer taraftan Eylül 1997 itibarıyla 6.153 ton hibrit mısır, 1.647 ton hibrit ayçiçeği, 25.000 ton pamuk, 2.222 ton sebze, 821 ton soya, 1.664 ton yem bitkileri, 424 ton nohut, 27.000 ton patates tohumu dağıtılmıştır.

Ülkemizde arazi kullanım planları bulunmamaktadır. Tarım arazilerinin tarım dışı kullanımının artışı ve erozyon gibi nedenlerle tarım alanları azalmakta, arazi mülkiyetindeki dağılımın bozukluğu sonucunda küçük işletmeler giderek artmaktadır. 1991 yılı itibarıyla işletme sayısı 4.092.000 adet olup, bu işletmelerin yüzde 99'unun alanı 50 hektarın altında bulunmaktadır.

Tarım sektöründe üretici örgütlerinin üretici kesimin temsil edilmesinde, üreticilere hizmet verilmesinde, ürünlerin pazarlanmasında daha etkin rol oynamalarını sağlamak üzere "Tarım Satış Kooperatif Birlikleri" ve "Üretici Birlikleri" ile ilgili iki ayrı yasa taslağı hazırlanmıştır.

Tarım politikalarının yönlendirilmesinde önemli bir koordinasyon görevi üstlenmesi beklenen "Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulu" oluşturulamamış, ancak bir başlangıç aşaması olarak "Tarımsal Destekleme Kurulu" oluşturulmuştur.

Üretimin pazar sinyallerine uygun olarak gelişmesini engellemesi, üretici gelirlerinde istikrarsızlık yaratması ve bazı ürünlerde stokların oluşmasına yol açtığı bilinen olumsuz etkilerine rağmen, tarımsal destekleme politikalarından biri olan fiyat müdahaleleri 1997 yılında artarak sürdürülmüştür.

"Ürün Borsalarının Geliştirilmesi" projesine Dünya Bankası kaynaklarından finansman temini çalışmaları sürdürülmektedir. Borsalarda ticari faaliyetlerin geliştirilmesi amacıyla yapılan yasal düzenlemeler hızlandırılmıştır.

Doğal tehlikeler nedeniyle ortaya çıkan belirsizliğin karar alma sürecinde önemli bir etkiye sahip olduğu tarım sektöründe, çiftçilerin prim ödeme güçlerinin yetersiz olması, etkin bir risk transfer aracı olan tarım ürünleri sigortalarının gelişimini engellemektedir.

Tarım sektöründe araştırma, eğitim ve yayım hizmetleri yeterli düzeyde bulunmamaktadır.

Tarımsal faaliyetleri gerçekleştiren kurumların havza bazında koordineli çalışmamları, kaynakların rasyonel kullanımını engellemektedir.

Tarım sektöründe Avrupa Topluluğu ile ilişkilerimizle ilgili olarak, Katma Protokol hükümlerine göre öngörülen 22 yıllık süre içinde Topluluk Ortak Tarım politikasına uyum sağlanamamış, 1/95 sayılı Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararında da bu hükümlerde yer alan yükümlülüklerimiz yinelenmiştir. Bu konuda mevzuat ve Topluluk Ortak Tarım Politikasına uyum çalışmaları sürdürülmektedir. Ayrıca, Katma Protokol ve Ortaklık Konseyi Kararları çerçevesinde tarım ürünleri ticaretinde karşılıklı taviz verilmesi konusunda Toplulukla yapılan görüşmeler 1997 yılında tamamlanmıştır.

1996/1 sayılı Bakanlıklararası Tütün Kurulu Kararıyla, 1996 yılı ülke tütün üretim kontenjanı 235 bin ton olarak belirlenmiştir. Ancak üretim 220.365 ton olarak gerçekleşmiştir. 1997 yılı ürünü için ülke tütün kotasının belirlenmemesi sonucunda üretimin yaklaşık 300 bin ton civarında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1994, 1995 ve 1996 ürünleri için getirilen tedbirler sonucunda, destekleme alımı yapılan tütün stokları önemli ölçüde azalma göstermiştir. Ancak 1997 yılında mevcut talebin çok üstünde üretim gerçekleşmesi, yıllardır ekonomiye büyük yük olan tütün stoklarının yeniden artmasına neden olacaktır.

93/4988 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca, tütün üretim kotası dışında kalan ekilmeyen alan için ödenen tazminat miktarı 1994 yılı ürünü için 2.079 milyar TL, 1995 yılı için 4.500 milyar TL ve 1996 yılı için ise 6.500 milyar TL olmuştur

Ülkemizdeki hayvan sayısı, tarımı ileri pek çok ülkeninkinden fazla olmasına rağmen, birim hayvan başına elde edilen verim düşüktür. Hayvancılığı ileri ülkelerde ortalama sığır karkas ağırlığı 250 kg dolayında iken, Ülkemizde 160-170 kg'dır. Sığır başına süt verimi bu ülkelerde ortalama 5.000-6.000 kg/laktasyon iken, Ülkemizde 1.400-1.500 kg/laktasyondur.

1996 yılı hayvancılık istatistiklerine göre genel hayvan popülasyonu içerisinde düşük verimli yerli ırk hayvanlar, sığır mevcudunun yüzde 43,6'sını, koyun mevcudunun yüzde 97,5'ini oluşturmaktadır.

Hayvancılığın geliştirilmesi konusunda çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çerçevede sun'i tohumlamaya, aşı-ilaç kullanımına, damızlık sığır ithalatına destek sağlanmaktadır. 1995 yılı içerisinde hayvancılık sektörüne 3 ayrı Bakanlar Kurulu Kararı ile yüzde 20 faizle toplam olarak 21.250 milyar TL'si kaynak tahsis edilmiştir. Ekim 1997 itibarıyla; 4.5.1995 tarih ve 95/6820 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Orman Bakanlığı'nca orman köylerine kullanılmak üzere açılan 250 milyar TL kredinin tamamı; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nca kooperatiflere tahsis edilen 1 trilyon TL'si tutarındaki kredinin 828 milyar TL'lik bölümü; 17.7.1995 tarih ve 95/7225 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde 2 il'e tahsis edilmiş bulunan 2 trilyon TL'si kredinin tamamı; 18.10.1995 tarih ve 95/7418 sayılı hayvancılığın geliştirilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı ile hayvancılıkla ilgili gerekli altyapıya sahip gerçek ve tüzel kişilere kullanılmak üzere tahsisi yapılan 18 trilyon TL'lik, kredinin 8 trilyon 629 milyar TL'lik kısmı T.C. Ziraat Bankası kanalıyla, 5 trilyon TL'lik kısmı Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca kullanılmıştır.

Hayvanların ıslahı maksadıyla, sun'i tohumlama faaliyetine devam edilmektedir. 1996 yılında 962 bin baş sığır sun'i tohumlama metoduyla tohumlanmıştır. 1997 yılında bu sayının 1 milyon 150 bin baş olması beklenmektedir.

1987-1996 döneminde belli bir program dahilinde toplam olarak 291 bin baş üstün verimli sığır ithal edilerek üreticilere dağıtılmıştır.

1995 yılında yurtiçinde kasaplık ve besi sığırı teminindeki sıkıntıyı hafifletmek amacıyla ithalattan alınan fonun düşürülmesi sonucunda ithalat 350 bin baş olmuş, 1996 sonu itibarıyla ise oldukça azalarak 75 bin baş olarak gerçekleşmiştir.

Yürürlükte bulunan Arazi Kanununun ihtiyaca cevap verememesi sonucu meralarda yapılan aşırı otlatma ve meraların tarlaya çevrilmeleri nedeniyle mera alanları azalmış ve vasıfları bozulmuştur. Bunun yanında yem bitkileri üretimi nicelik ve nitelik yönünden yetersiz seviyededir. Halen tarım üretimi yapılan alanın ancak yüzde 2,5-3'ü yem bitkileri tarımına ayrılmaktadır.

Hayvan hastalık ve zararlıları etkilerini sürdürmektedir.

Teknik bilgi yetersizliği, hayvan bakımı, beslemesi, hayvan barınakları, kontrol ve pazarlama imkanlarının istenilen şekilde iyileştirilememesi; girdi fiyatlarıyla ürün fiyatları arasında denge kurulamaması; yetiştirici birlikleri, kooperatifleri ve derneklerinin ülke genelinde yaygınlaşmamış olması hayvancılık sektörünün diğer temel sorunlarını oluşturmaktadır.

Ülke arazisinin yüzde 26 oranındaki bölümü orman rejimi altındadır. İyi vasıflı, verimli ormanların kapladığı alan yalnızca yüzde 11 gibi çok düşük bir miktarı oluşturmaktadır. Ülkemizde kişi başına düşen verimli orman alanı 0,14 hektar iken Avrupa'da 0,26 hektar ve dünya genelinde ise 0,67 hektardır.

Ormanların bulunduğu arazinin topoğrafik yapısı, bu bölgelerdeki mevcut yerleşim düzeni, ülkede hakim olan iklim şartları, gelişen turizm faaliyetleri ve her yıl artan şekilde oluşan odun hammaddesindeki arz açığı, ülkemizde kişi başına düşen verimli orman alanının zamanla daha da azalacağını göstermektedir.

Ayrıca, orman işletmeciliğinin ve korumanın ön şartı olan kadastro işleri henüz tamamlanamamıştır. 1997 yılı sonu itibarıyla toplamın yüzde 74'ünü oluşturan 14,9 milyon hektarda sınırlandırma çalışmaları ancak gerçekleştirilebilmiştir.

Birçok ülkede, ormanların yüzde 15'in üstünde bir oranı, çevre sağlığı ve gelecek nesillerin değerlendirmesine imkan verecek şekilde Milli Park ve Koruma Ormanı olarak ayrılırken, bu oran ülkemizde yüzde 6 gibi çok düşük bir seviyededir.

1997 yılında, orman yangınları ile 6 bin hektarlık alan tahrip olmuş, 8.500 hektarlık alan da yasalarla orman rejimi dışına çıkarılmıştır. Buna karşılık, orman eko-sistemini iyileştirme ve geliştirme ilkeleri doğrultusunda, toplam 64 bin hektarda ağaçlandırma ve erozyon kontrolü ve 5 bin hektarda da enerji ormanı tesisi gerçekleştirilmiştir. Aynı yıl, özellikle üretime dönük olarak inşa edilen yeni yol miktarı 1.800 km olmuş, yangınlarla mücadele amacıyla da toplam 4.225 km yangın emniyet yol ve şeridi yapılmıştır.

Son yıllarda su ürünleri üretiminde aşırı avlanma, kirlenme ve ekolojik değişimler sonucunda azalmalar olmuştur.

Su ürünleri üretimini etkileyen kirlenmenin önlenmesi için Karadeniz Ülkeleri arasında imzalanan ekonomik anlaşmaya benzer olarak, bu ülkelerle su ürünleri kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi için gerekli anlaşma paraf edilmiştir. Bu anlaşmaya göre kurulacak olan Karadeniz Balıkçılık Komisyonu'nun merkezi ve sekreteryası İstanbul'da olacaktır.

Su ürünleri sektöründe; kamuda etkin, yönlendirici, kaynakları yönetici ve geliştirici yeterli bir yapının bulunmaması, yetiştiriciliğin istenen düzeyde geliştirilmemiş oluşu, hastalıklar ve parazitler dahil koruma ve kontrol hizmetlerinin etkinlikle yürütülememesi, araştırma ve geliştirme faaliyetlerindeki yetersizlik, üreticilerin teşkilatlanmamış oluşu, soğutulmuş ve donmuş ürünlerin pazarlama sisteminin yetersizliği, kaynakların yıllık üretimleri ile bunları etkileyen faktörlerin iyi bilinmemesi önemli sorunlardır.

1997 yılında balıkçı barınaklarının işletilmesi ile ilgili olarak yeniden hazırlanan yönetmeliğin uygulanmasına devam edilmiştir.

İnşaatı tamamlanan balıkçı barınakları sayısı 1996 yılında 131'e ulaşmıştır. 1997 yılında ise 136'ya ulaşması beklenmektedir.

b) Amaçlar

Tarım sektöründe temel amaç; artan nüfusun dengeli ve yeterli beslenmesinin sağlanması, ihracatta mukayeseli üstünlüğe sahip olduğumuz ürünlere ağırlık vererek verimlilik, üretim ve ihracatın artırılması, üretici gelirlerinde istikrar sağlanması ve kamu kaynaklarının daha rasyonel kullanılmasıdır.

Üreticinin milli gelirden hak ettiği payı almasına yönelik politikalar bir bütün olarak uygulamaya konulacak, üretici tasarruf yapabilir ve ülkenin kalkınmasına katkıda bulunur duruma getirilecektir.

Tarım sektörünün teknolojik ve bilimsel gelişmelerle bütünleşmesi, ekonomik ve sosyal hedeflerle uyumlu gelişmeler sağlanması, kalite ve miktar yönünden pazar için üretim yapan bir sektör olmasını temin etmek için gerekli tedbirler alınacaktır. Tarım politikalarının Avrupa Birliğine uyum çalışmaları gerçekleştirilecektir.

Üretimde verimliliğin ve kalitenin artırılması için araştırma, eğitim, yayım hizmetlerinin geliştirilmesi ve etkinleştirilmesi faaliyetlerine 1998 yılında da devam edilecektir. Bu çerçevede II. Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi ve Tarımsal Araştırma Projesi uygulamaları ve araştırma-yayım-çiftçi ağı ile yeni teknolojilerin etkin bir şekilde çiftçilere götürülmesine devam edilecektir.

Bitkisel ve hayvansal üretimde girdilerin sağlanması, eğitim, yayım hizmetleri ve ürünlerin değerlendirilmesini entegre edecek sözleşmeli çiftçilik modelinin uygulanması desteklenecektir.

Ülkemizin taraf olduğu GATT/Uruguay Turu Nihai Senedi'nin tarımla ilgili hedefleri çerçevesinde tarım ürünlerinin rekabet ortamında pazarlanması ve devletin fiyat müdahalelerini azaltarak kayıtlı üreticilere doğrudan gelir desteği verilebilmesi için bir altyapı hazırlığı olarak, AT'da bulunan "FADN" benzeri bir "Tarım İşletmeleri Veri Sistemi" oluşturmak üzere çalışmalar başlatılacak ve 1997 yılında hazırlanan "Üretici Birlikleri" ve "Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri" yasa tasarıları ile birlikte değerlendirilerek sonuçlandırılacaktır.

Seçilmiş yörelerdeki pamuk ve hububat borsalarından başlamak üzere uygulanacak olan "Ürün Borsalarının Geliştirilmesi" projesinin dış kaynak desteği ve gerekli yasal düzenlemeler yapılarak başlatılması öngörülmektedir. Ayrıca, İzmir Pamuk Vadeli İşlemler Borsası'nın yıl içinde uygulamaya geçmesi beklenmektedir.

GAP Bölgesinde sulama yatırımı tamamlanacak 25 bin hektarlık ilave alanda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğumuz ürünlere ağırlık verilecek, ayrıca GAP Yöresi Eğitim ve Yayım Projesi çalışmaları hızlandırılacaktır.

1997 yılı ürünü için uygulanmayan ülke tütün kotasının, 1998 yılı ürünü için yeniden getirilmesinde yarar görülmektedir.

1998 yılında üretimin artırılması amacı ile hayvancılığa özel önem verilmesine devam edilecektir.

Yüksek verimli kültür ırkı hayvanlar öncelikle ülke içinden gerektiğinde ise ithalat yoluyla karşılanarak genel hayvan popülasyonu içerisindeki payı artırılacak, ayrıca sun'i tohumlama yolu ile yapılan melezleme çalışmalarının etkinliği sağlanacaktır. 1998 yılında 1.300 bin baş sığırın sun'i tohumlama metoduyla tohumlanacağı tahmin edilmektedir.

Ülke içinde damızlık hayvan üretimini geliştirmek için damızlık nüve işletmelerinin kurulmaları teşvik edilecektir.

Hayvan ıslahı, hayvan ve bitki hastalık ve zararlılarıyla mücadele edilerek gerekli destekleme tedbirleri uygulanacak, bu alanlara özel sektörün katılımı sağlanacaktır.

Karma yem sanayi üretiminde haksız rekabete yol açan kalite yetersizliğini önlemek üzere "Yem Sanayicileri Birliği" nin kalite denetimi faaliyetleri içinde yer alması sağlanacaktır.

Hayvancılık istatistiklerinin, toplanması ve yayımlanması gözden geçirilerek güvenilir bir veri tabanının oluşturulmasına çalışılacaktır.

Ormanların korunması, geliştirilmesi ve işletilmesiyle ilgili çalışmalarda, sürdürülebilir orman idaresi ilke ve prensiplerinin uygulanması esas alınacaktır.

Ormancılık sektöründe, teknolojik imkanlar kullanılarak yangınlarla mücadeleye devam edilecek, toprakların optimal verim gücünün değerlendirilmesi ve yangın riskini azaltma bakımından, orman bakım çalışmalarına öncelik verilecektir.

Eko-turizmi geliştirme, gelecek nesillerin ormanları değerlendirmesine imkan verme ve milli park ve benzeri koruma alanlarının artırılması amacıyla, orman içi kullanım planlarında revizyona gidilmesi ve ağaçlandırma ile işletmecilik çalışmalarında doğa peyzajı kriterlerinin uygulanması öngörülmektedir.

Ormancılık çalışmalarında, iş kazalarının önlenmesi ve işçi sağlığının korunması amacıyla, ergonomik eğitim ve uygulamalara gidilmesi; faaliyet noktalarına gerekli uyarı işaretlerinin konulması ve makina-teçhizat temininde aynı amaçları gözetilmesi gerekmektedir.

Araştırmalarda, genetik çeşitliliğin yerinde korunması, tohum ve ağaç ıslahı, çevre kirlenmesi, odun dışı ürünler, ormanlardan çok yönlü yararlanma, ekonomik analizler, Dünya ile entegrasyon ile uygulayıcı-araştırmacı işbirliğini sağlayıcı çalışma ve yöntemlere de ağırlık verilmesi gerekmektedir. Yurt içi ve yurtdışı eğitimlerde de, bu gerçeklerle beraber doğa peyzajı ve Milli Park-Koruma Ormanları planlama konularına ağırlık verilmesi önem arz etmektedir.

Ormancılık sektöründe, 1998 yılında 650 bin hektar yeni kadastro, 2.000 km yeni orman yolu, 700 km stabilize yol, 62 bin hektar ağaçlandırma ve erozyon kontrol ile 5 bin hektar enerji ormanı tesis çalışması yapılması beklenmektedir.

1998 yılında su ürünleri üretimini artırıcı kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasına ve yetiştiriciliğin geliştirilmesine yönelik olarak özellikle Karadeniz'de uygulama faaliyetlerine Dünya Bankası hibesi ve Japon Hükümeti Teknik Yardım Projeleri ile devam edilecek, Trabzon'da kalkan balığı

yetiştiriciliğine başlanacaktır. Aynı projeler kapsamında hazırlanacak lagünlerin ıslahı projelerinin, özel sektör kanalıyla etkin bir şekilde uygulanması temin edilecektir.

Su ürünleri sektöründe inşaatı tamamlanan balıkçı barınakları adedinin 1998 yılında 140'a ulaşması beklenmektedir.

1998 yılında tarım sektörü katma değer artışının sabit fiyatlarla yüzde 3,0 olması beklenmektedir.

Tarımsal destekleme için diğer transferler hariç 1998 yılında bütçeden 200 trilyon TL kaynak ayrılması öngörülmüştür.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Tarım Satış Kooperatifi Birliklerinin ortaklarına daha iyi hizmet verebilecek ve kooperatifçilik hizmetlerini daha etkin bir şekilde yerine getirebilecek özerk bir yapıya kavuşturulması, kooperatifçilik ve işletmecilik faaliyetlerinin birbirinden ayrılması için Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerine ilişkin 3186 sayılı ve 2834 sayılı kanunlarda yapılması öngörülen değişiklikler tamamlanacaktır.

Ürün borsaları konusunda altyapının düzenlenmesi amacıyla 5590 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Kanunu'nda öngörülen değişiklikler tamamlanacaktır.

Ülkemizde hayvancılığın meralara bağımlı olması nedeniyle, maliyet düşürücü bir unsur olarak meraların önemi büyüktür. Bugüne kadar, meraların tesbiti, tahsis ve amaçlarıyla ilgili olarak yasal bir düzenleme yapılmamış, bu konudaki düzenlemeler diğer yasalardaki ilgili hükümlere göre yürütülmüştür. Yasal boşluğu doldurmak, mera, yaylak ve kışlakların tesbit, tahsis ve amacına uygun kullanımını düzenlemek üzere hazırlanan Mera Kanunu T.B.M.M.'ne gönderilmiş bulunmaktadır.

Tarım sektörünün yapısal sorunlarının çözüme kavuşturulması ve belirlenen tarım politikası amaçlarına ulaşılabilmesine yönelik olarak, bu sektörde politikaları belirleyen ve faaliyetleri yönlendiren ilgili kamu ve özel sektör kuruluşları temsilcilerinden oluşan Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulu oluşturulacaktır.

1177 sayılı Tütün Tekeli Kanunu, 1196 sayılı Tütün Tarım Satış Kooperatifleri ve Bölge Birlikleriyle Türkiye Tütün ve Satış Kooperatifleri Genel Birliği Kanunu ve 196 sayılı Ekici Tütün Satış Piyasalarının Desteklenmesine Dair Kanunlar günün şartlarına uygun hale getirilecektir.

Üretici Birlikleri Yasası çıkarılarak üreticilerin ilgi alanına giren ürünlerin üretimi ve pazarlanması konularında üreticilere hizmet verilebilmesi ve yapısal uyum çerçevesinde önerilen gelişmelerin sağlanabilmesi için gerekli altyapıyı oluşturacak Üretici Birlikleri kurulacaktır.

Türkiye Ziraat Odalarının görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesine ortam yaratmak amacıyla 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Yasası'nda değişiklik yapılacaktır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın, Yapısal Uyum Projesi kapsamında kendisine verilmiş olan görevlerle yem ve gıda denetimleri ile ilgili görevlerini daha etkin bir şekilde yerine getirmesi amacıyla yeniden düzenlenmesi için bir yasa taslağı hazırlanacaktır.

Şeker Kanunu'nun, ihtiyaca cevap vermeyen maddeleri güncelleştirilerek, özel kesimin şeker sanayiinde etkin faaliyet göstermesi sağlanacaktır.

Doğal afetlerin tarımsal üretim üzerindeki olumsuz etkilerine karşı üreticilere yeterli düzeyde bir gelir garantisi temin etmek ve tarım sektörünün, tarımsal sigortalara yönlendirilmesi sonucunda sağlıklı bir şekilde gelişmesini sağlamak amacıyla gerekli yasal düzenlemelere ilaveten bir "Tarım Ürünleri Sigortası Kanunu" çıkarılacaktır.

6. SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI

A. MADENCİLİK

a) Mevcut Durum

Son yıllarda madencilik sektöründe görülen en önemli gelişme, ihracatın tekrar artış sürecine girmesi olmuştur. 1989 sonrası dönemde sürekli gerileyerek, 1993 yılında 233 milyon dolar seviyesine kadar düşen sektör ihracatı, 1995 yılında 391 milyon dolar düzeyine yükselmiştir. Bu gelişmede, dünya ekonomisindeki canlanmaya bağlı olarak, geleneksel ihraç ürünlerimize olan talebin artmasının yanısıra, fiyat artışları da birinci derecede etkili olmuştur. 1996 yılında ihracatın, fiyat değişimlerine bağlı olarak bir miktar azalmış olmasına karşın, 1997 yılında bir önceki yıl seviyesini koruyacağı tahmin edilmektedir.

Madencilik sektörü ithalatı içinde, ham petrol ve doğal gaz en önemli ürünler olmaya devam etmektedir. 1996 yılında ham petrol ithalatı 22.767 bin ton olarak gerçekleşirken, doğal gaz ithalatı 8,0 milyar m3 düzeyine yükselmiştir. 1997 yıl sonu itibarıyla petrol ithalatının 24.900 bin ton, doğal gaz ithalatının ise 9,6 milyar m3 düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Doğal gazda arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi politikası doğrultusunda, Marmara Ereğlisi'nde inşa edilen terminalin hizmete alınmasıyla, 1994 yılında Cezayir'den LNG ithalatına başlanmıştır. 1994 yılında 377 milyon m3 doğal gaz eşdeğeri olarak gerçekleşen LNG ithalatı, Cezayir'den ithalatın yanısıra spot piyasadan alımlarla 1995 yılında, 1,2 milyar m3 ve 1996 yılında ise 2,5 milyar m3 seviyesine yükselmiştir. 1997 yılında LNG ithalatının 3,0 milyar m3'ü aşacağı tahmin edilmektedir.

1996 yılında, doğal gaz tüketiminin yüzde 52'si elektrik üretiminde, yüzde 24'ü konutlarda ve yüzde 24'ü ise sanayide gerçekleştirilmiştir. 1997 yılında, konutlardaki tüketimin payı artarken, elektrik üretimindeki payın gerilediği gözlenmektedir.

Yerli ham petrol üretimindeki durgunluğa karşılık, son yıllarda yurtdışında petrol arama ve üretimine yönelik girişimlerden olumlu sonuçlar alınmış olup çalışmalar sürdürülmektedir.

Alternatif enerji kaynaklarının en önemlilerinden olan jeotermal enerji, talebin güvenli, ucuz ve çevre yönünden en az sorun yaratacak tarzda karşılanabilmesi bakımından önem arz etmektedir. Özellikle konutların ısıtılmasında uygun niteliklere sahip olan ülke jeotermal kaynaklarının, bu amaçla değerlendirilmesi yönünde çalışmalar geliştirilerek devam etmektedir.

b) Amaçlar

Madencilik sektöründe, yeraltı kaynaklarının yüksek katma değer sağlayacak şekilde ekonomiye kazandırılması, sanayinin hammadde ve enerji ihtiyacının güvenli ve ekonomik olarak karşılanabilmesi amacıyla yurtiçi ve yurtdışında petrol arama faaliyetleri sürdürülecek, sektörde verimli işletmeciliğin geliştirilmesine yönelik imkanlar sağlanacaktır.

Enerji talebinin karşılanmasında, ithalat zorunluluğu bulunmakla birlikte, yurtiçi kaynakların toplam içindeki payının korunması arz güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede, üretimin ekonomik olarak yapılabileceği linyit kaynaklarının değerlendirilmesi yönündeki çalışmalara devam edilecektir.

Doğal gazda tüketim artışına paralel olarak, arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi yönündeki çabalar sürdürülmektedir. Bu doğrultuda, Mayıs 1995'de bir protokol imzalanarak başlatılan İran'dan doğal gaz ithalatına yönelik çalışmalar, Ağustos-1996'da nihai anlaşmanın imzalanmasıyla önemli bir gelişme kaydetmiştir. İmzalanan anlaşmanın gereği olarak, gaz ithalatı için gerekli doğal gaz boru hattının inşasına yıl içinde başlanmıştır. Diğer taraftan, Rusya ve diğer bölge ülkelerinden ilave doğal gaz ithalatı için gerekli girişimler sürdürülmektedir.

Kömür ve diğer maden işletmeciliğinde gerekli sosyal ve teknik altyapı düzenlemeleri yapılarak, uygun olanlar özelleştirilecektir. Bu amaçla, sektörde faaliyet gösteren kamu iktisadi teşebbüslerinden özelleştirilmesi öngörülenlerin özelleştirilmeleri, diğerlerinde ise verimsiz birimlerin tasfiyesi konusundaki çalışmalara 1998 yılında da devam edilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Madencilik alanında mevzuat birliğinin sağlanması, yetki çatışmalarının önlenmesi ve madencilüğimizin daha etkin bir yasal düzene kavuşturulabilmesi amacıyla, 3213 sayılı Maden Kanunu'nun, Tuz Kanunu ve Taş Ocakçılığı Nizamnamesi ile düzenlenen hususları da kapsayacak şekilde yeniden ele alınmasına yönelik olarak başlatılan çalışmalar tamamlanacaktır.

Jeotermal enerji alanındaki yasal boşluğun doldurulması amacıyla hazırlanan Jeotermal Enerji Kaynakları Yasa Tasarısı'na son şeklini vermek üzere başlatılan çalışmalar tamamlanacaktır.

2804 sayılı MTA Kuruluş Yasası'nın değiştirilmesine yönelik Yasa Tasarısı çalışmaları yıl içinde tamamlanacaktır.

MTA Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan "Sondaj Karot Bilgi Bankası"na ilgili kuruluşlardan düzenli bilgi akışının sağlanmasına yönelik yasal düzenleme gerekliliğinin ve kurumsal düzenleme imkanlarının araştırılmasına devam edilecektir.

B. İMALAT SANAYİİ

a) Mevcut Durum

1995 yılında başlayan ekonomideki canlanmaya paralel olarak imalat sanayii üretimindeki artış devam etmektedir. Kamu kesiminde yüzde 3,2, özel kesimde yüzde 8,9 oranında olmak üzere imalat sanayii toplam üretimi 1996 yılında yüzde 7,7 oranında artmıştır.

1997 yılının ilk çeyreğinde imalat sanayii üretimi, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 11,2, ikinci çeyreğinde yüzde 11,3 artmıştır. Kamu kesimi imalat sanayii üretimi yılın ilk çeyreğinde yüzde 2,8 artarken, ikinci çeyreğinde yüzde 3,4 artmış ve aynı dönemlerde özel kesim imalat sanayii üretim artışı sırasıyla yüzde 13,8 ve yüzde 13,6 olmuştur. Böylece yılın ilk yarısında imalat sanayii toplam üretimi yüzde 11,2 artmıştır. Bu gelişmelere uygun olarak sanayii katma değerinin 1997 sonunda yüzde 9,5 artması beklenmektedir.

1996 yılında kapasite kullanım oranı, kamu işletmelerinde yüzde 82,0, özel kesimde yüzde 76,5 olmak üzere, imalat sanayiinde ortalama yüzde 78,0 olarak gerçekleşmiştir. 1997 yılının ilk çeyreğinde yüzde 77,0 olan imalat sanayii kapasite kullanım oranı ikinci çeyrekte yüzde 79,2 olarak gerçekleşmiştir. Böylece yılın ilk yarısında kapasite kullanım oranı genelde yüzde 78,1'e ulaşmıştır. Aynı dönemlerde kamu kesiminde kapasite kullanım oranı yüzde 78,9 ve yüzde 82,8 olarak gerçekleşirken, özel kesimde yüzde 76,3 ve yüzde 77,7 olmuştur.

1996 yılında sanayinin katma değeri yüzde 7,1 artarken, imalat sanayii katma değeri de aynı oranda artmıştır. 1997 yılının ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 10,0 artan imalat sanayii katma değeri, ikinci çeyreğinde yüzde 12,3 artmıştır.

İmalat sanayii açısından 1996 yılının en önemli gelişmesi AT ile gümrük birliğinin gerçekleşmesi ve buna paralel olarak AKÇT (Avrupa Kömür Çelik Topluluğu) ile bir serbest ticaret anlaşması imzalanması olmuştur. Türkiye, Topluluğa karşı, gümrük birliğine konu olan ürünlerde 1996 yılından itibaren gümrük vergilerini kaldırırken, üçüncü ülkelere karşı OGT (Ortak Gümrük Tarifesi) uygulamaya başlamıştır. Bu çerçevede, rekabet gücünü çekebileceği düşünülen kağıt, deri ve deri mamülleri, seramik, tarım alet ve makineleri ile karayolu taşıtları imalat sanayii sektörlerinin bazı mallarında üçüncü ülkelere karşı korumaların bir geçiş dönemi süresince ortak gümrük tarifesi hadleri üzerinde devam ettirilmesi sağlanmıştır.

AKÇT anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle taraflar arasındaki karşılıklı ticarete uygulanan gümrük vergisi ve eş etkili vergiler ile miktar kısıtlamaları kaldırılmış ancak, Türkiye'nin, çoğunluğunu uzun demir-çelik ürünlerinin oluşturduğu 132 kalem malda uyguladığı vergileri tedricen üç yılda kaldırması kabul edilmiştir. İmzalanan anlaşma ile devlet yardımlarının çevre, AR-GE, kapasite indirimine yönelik teşvikler ve kapasite indirimi sonucunda işten çıkarılan işçilere verilen sosyal yardımlarla sınırlı kalması öngörülmüştür. Ancak, Türkiye'nin, beş yıl süre ile yeniden yapılanma ve ürün dönüşümüne yönelik yatırımlara devlet yardımı vermeye devam etmesi sağlanmıştır.

AT ile gerçekleştirilen gümrük birliğinin en önemli etkisi ithalatta gözlenmiştir. 1995 yılında toplam sanayi ürünleri ithalatımızın yüzde 54,2'si AB ülkelerinden yapılırken, 1996 yılında bu pay yüzde 60,9'a yükselmiştir. AB kaynaklı dokuma, hazır giyim, ayakkabı, ağaç ürünleri, elektriksiz makineler ve karayolu taşıtları imalat sanayii ürünleri ithalatında yüksek oranlı artışlar gözlenmiştir. AB'nin toplam ithalatımız içindeki payının artmasında önemli bir etken, gümrük birliği kurulmasıyla üçüncü ülkelere karşı AB ülkelerinin rekabet gücünün artması ve daha önce üçüncü ülkelere yapılan bir kısım ithalatın AB ülkelerine kaymasıdır. Diğer taraftan, gümrük birliğine yapısal uyumu sağlamak üzere başlatılan yatırımlarla ilgili ithalattaki artış, sanayi ürünleri ithalatındaki artışta etkili olmuştur.

AB'ye ihracatımızda ise tersine bir gelişme gözlenmiş ve AB ülkelerinin sanayi ürünleri ihracatımızdaki payı 1995 yılında yüzde 51,9 iken, bu oran 1996 yılında, AB'ye üye ülke sayısının artmasına rağmen yüzde 50,0'a gerilemiştir. Gümrük birliği sonrasında Topluluğa üye ülkelere yapılan ihracatta beklenen artışın gerçekleşmemesinin en önemli nedeni, Topluluk ekonomisinde ortaya çıkan durgunluktur. Diğer bir neden ise, Topluluğun Türkiye çıkışlı sanayi ürünleri ithalatında uyguladığı gümrük vergisi oranlarının gümrük birliği öncesinde de düşük seviyede oluşu ve 1996 yılında gümrük birliğinin gerçekleşmesiyle bu oranlarda önemli bir değişiklik olmamasıdır.

1994 yılında yaşanan ekonomik krizin atlatılmasında önemli rol oynayan sanayi ürünleri ihracatındaki artış, 1995 ve 1996 yıllarında da devam etmiş ve imalat sanayii ürünleri ihracatı 1996 yılında yüzde 6,4 artmıştır. Aynı dönemde, imalat sanayii ihracatı 21,6 milyar dolara ulaşmış ve toplam ihracat içerisinde imalat sanayinin payı yüzde 94,6 olarak gerçekleşmiştir. Sanayi ürünleri ihracatı 1997 yılının ilk yarısında bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 9,8 artmıştır.

İmalat sanayi ithalatı 1996 yılında yüzde 19,4 artarak 36,2 milyar dolara ulaşmıştır. Aynı dönemde imalat sanayii ithalatının toplam ithalat içerisindeki payı yüzde 84,9 olmuştur. Gümrük birliği kapsamında

ithalde alınan gümrük vergileri ve fonlarda yapılan indirimler sonucunda koruma oranlarının düşmesi ile üretim, iç talepte gözlenen canlanma ve yatırım malları ithalatındaki artış, 1996 yılında ithalatın artmasında etkili olmuştur.

1997 yılının ilk yarısında toplam ithalat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 4,3 artarken, aynı dönemde imalat sanayii ürünleri ithalatı yüzde 4,2 artış göstermiştir.

Yeni pazarların açılmasını sağlayarak sanayi ürünleri ihracatının artmasında etkili olması beklenen serbest ticaret anlaşmalarıyla ilgili olarak, İsrail, Macaristan, Romanya, Çek ve Slovak Cumhuriyetleri ile Baltık Cumhuriyetlerinden Litvanya, Estonya ve Letonya ile görüşmeler tamamlanmış ve bunlardan İsrail anlaşması yürürlüğe girmiştir.

Yürürlükteki 'Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar' ile, mal ve hizmet üretimine, araştırma-geliştirme, çevre koruma, kalite ve standart geliştirme, yöresel el sanatlarının geliştirilmesine yönelik yatırımlarla küçük ve orta boy işletmelere destek sağlanarak, mevzuatımızın uluslararası yükümlülüklerimize uyumlu hale getirilmesi çalışmalarına devam edilmiştir. 1997 yılında, sözkonusu Karar'da yapılan değişikliklerle uygulanmakta olan sektörel teşvikler yerine bölgesel teşvikler ön plana çıkarılırken, özel önem taşıyan sektörlerin kapsamı genişletilmiştir. Ayrıca 96/8905 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde bulunan yarım kalmış veya işletme sermayesi yetersizliği nedeniyle üretime hiç geçememiş veya kısmen geçmiş yatırımların ekonomiye kazandırılması için düşük faizli kredi uygulaması getirilmiştir.

İmalat sanayiinde, 1996 yılında sabit yatırım tutarı 1.410 trilyon TL olan 3.304 adet, 1997 yılının ilk yarısında ise sabit yatırım tutarı 842 trilyon TL'ye ulaşan 1.454 adet Yatırım Teşvik Belgesi düzenlenmiştir.

Dünya ile bütünleşme politikalarına uygun olarak desteklenen yabancı sermayenin ülkemize girişi devam etmektedir. Yerli firmaların teknolojisini ve rekabet gücünü olumlu yönde etkileyen bu gelişme, firmaların AT ve dünya pazarlarına açılmalarını kolaylaştıracaktır. İmalat sanayii kapsamında 1996 yılında 641 milyon dolar tutarında 352 adet, 1997 yılının ilk sekiz ayında 620 milyon dolar tutarında 256 adet yabancı sermaye izni verilmiştir.

Artan kamu finansman açıklarının yurtiçi faiz oranları üzerindeki baskısının devam etmesi nedeniyle oluşan yüksek finansman maliyetleri ve özel kesim yatırılabilir fonlarının para piyasalarına yönelmesi, imalat sanayiindeki yatırımları olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir. Ancak, 1996 yılında gerçekleştirilen gümrük birliğine uyum çalışmaları çerçevesinde, imalat sanayiindeki özel kesim sabit sermaye yatırımlarında belirgin bir artış gözlenmektedir. İmalat sanayiinde özel kesim sabit sermaye yatırımları 1996 yılında yüzde 12,1 artarken, kamu kesimi yatırımları yüzde 7,5 azalmıştır. 1997 yılında, imalat sanayiindeki sabit sermaye yatırımlarının kamu kesiminde yüzde 20,5 gerileyeceği, özel kesimde ise yüzde 0,9 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

Savunma araç ve gereçlerinin yurtiçinden temini amacıyla başlatılan çalışmalar kapsamında "Türk Savunma Sanayii Politikası ve Stratejisi Esasları" dökümanı hazırlanarak ilgili kuruluşların görüşlerine sunulmuştur.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin, AT ile gümrük birliğine uyum sürecinde rekabet güçlerinin artırılması amacıyla DPT, KOSGEB ve diğer ilgili kuruluşların katılımı ile hazırlanan ve KOBİ'lere uygun finansman kaynaklarının sağlanması, yeni teknoloji ve modern yönetim sistemlerine geçişin kolaylaştırılması, KOBİ'lerin ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücünün yetiştirilmesi, KOBİ'lerin özellikle ihracatla ilgili bilgilere zamanında erişimi ve mevzuatla ilgili eksikliklerin giderilmesini amaçlayan KOBİ Eylem Planı'nda yer alan projelerden KOBİ'lerdeki kalite sistemlerinin iyileştirilmesi, KOSGEB laboratuvarlarının geliştirilmesi ve akreditasyonu ve AT bilgi ağına erişimi amaçlayan projeler 1996 yılında AT'ye, AT bütçe kaynaklarından hibe olarak finanse edilmek üzere teklif edilmiş olmasına rağmen finansman akışı henüz sağlanamamıştır.

1996 yılında KOBİ'lerin ihracat sektörü içinde bir organizasyon altında toplanarak dünya pazarlarına açılmalarını, dış ticarete uzmanlaşmalarını ve bu suretle daha etkin faaliyet göstermelerini teminen kurulan Sektörel Dış Ticaret Şirketleri'nin desteklenmesi sağlanmıştır.

1997 yılında Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu'nca çıkarılan beş adet Tebliğ ile; imalat sanayiinde faaliyette bulunan KOBİ'lere, ürünlerinin uluslararası pazarlarda karşılaştıkları çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uygunluk amacıyla kalite güvence sistemi ve çevre yönetim sistemi belgeleri ile CE işaretinin alınması için çevre maliyetlerinin desteklenmesi, yeni ihraç pazarları yaratmak ve geleneksel pazarlarımızda pazar payımızı artırmak maksadıyla pazar araştırması ve yurtdışından ofis-mağaza açma, işletme ve marka tanıtım faaliyetleri desteği, verimliliklerini artırarak dış ticarete rekabet edebilir mal üretmelerini kolaylaştırmak, elemanlarının niteliklerini artırmak ve dünya pazarlarına açılmalarını sağlamak amacıyla eğitim ve istihdam yardımı sağlanmıştır.

Küreselleşme sürecinde esnaf ,sanatkar ve küçük sanayicinin sosyal ve ekonomik rolü ulusal ve uluslararası boyutta giderek artmaktadır.

1997 yılında esnaf sanatkar siciline kayıtlı küçük işletmelerin sayısı 2 milyon 950 bine ulaşmıştır.

1997 yılında tamamlanan 675 işyeriyle birlikte Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca kredilendirilen küçük sanayi sitelerinde hizmete sunulan toplam işyeri sayısı 70.595'e, toplam istihdam kapasitesi 425.000'e ulaşmıştır.

AT ve Gümrük Birliği sonrasında rekabet gücünü çekebilecek KOBİ'lerin desteklenmesi ve yeni ürünler geliştirilebilmeleri amacıyla çıkarılan 96/8615 sayılı Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkındaki Karar'ın 1997 yılı uygulamasının ilk 9 ayında 1645 firmaya 21,5 trilyon TL devlet yardımı sağlanmıştır.Yıl sonuna kadar 4.000 firmaya 50 trilyon TL devlet yardımının tahsis edilebileceği tahmin edilmektedir.

Alman GTZ Kuruluşu işbirliğiyle kurulan ve KOBİ'lerin Halk Bankası'ndan kullandığı kredilere teminat veren Kredi Garanti Fonu'ndan 262 firmanın yaklaşık 1,5 trilyon TL tutarındaki kredi talebi teminata bağlanmıştır.

1997 yılı sonunda Halk Bankası'na esnaf, sanatkar ve küçük sanayiciye kullandırılan ticari kredinin 80 trilyon TL'ye, ihtisas kredilerinin 245 trilyon TL'ye ulaşması beklenmektedir.

Özelleştirme yoluyla kamunun imalat sanayiindeki rolünün azaltılması, özel kesim yatırımlarının ve dolayısıyla istihdam imkanlarının artmasına yönelik politikaların uygulanmasıyla, rekabetçi pazar yapısının geliştirilmesine imkan sağlanmaya devam edilmiştir. Özelleştirme çalışmaları kapsamında; 1997 yılında Ergani Çimento A.Ş., Petlas Lastik Sanayii A.Ş., Çemaş A.Ş., Filyos Ateş Tuğlası A.Ş., Bozüyük Seramik Sanayii T.A.Ş.'nin blok satış yoluyla, Köyteks ve Orman Ürünleri San. A.Ş.'ye ait bazı işletmelerin varlık satışı yoluyla özelleştirme işlemleri tamamlanırken, Sümer Holding ve Orman Ürünleri San. A.Ş.'ye ait bazı işletmelerin satış/devir onayı alınarak sözleşme imza aşamasına gelinmiştir. Ayrıca, Sümer Holding'e ait altı işletme, Kurtalan Çimento San. A.Ş. ve Meybuz A.Ş.'nin blok satışı ve Orman Ürünleri San. A.Ş.'ye ait dört işletmenin satışıyla ilgili ihale çalışmaları devam etmektedir. Bunun yanı sıra, henüz ihale aşamasına getirilemeyen, Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş.'deki kamu hisselerinin blok satışı, Sivas Demir Çelik İşletmeleri A.Ş.'nin blok satışı, Sümer Holding ve Orman Ürünleri San. A.Ş.'ye ait diğer tesis ve varlıkların satışı, Petkim'deki kamu hisselerinin satışı, Tüpraş'a ait rafinerilerden bir bölümünün satışı ve Erdemir'deki kamu payının satışı ile T.Gemi Sanayii'ne ait varlık satışı için ihale açılması öngörülmektedir. Ayrıca, T.Demir ve Çelik İşletmeleri, T.Gübre Sanayii A.Ş., T.Şeker Fabrikaları A.Ş., T.Selüloz ve Kağıt Fabrikaları ve Tekel'e ait sigara fabrikalarının özelleştirme kapsamına ve programına alınmasına yönelik çalışmalar da devam etmektedir.

Makroekonomik istikrarın sağlanamaması ve buna bağlı olarak yüksek enflasyondan kaynaklanan sorunlar, sanayinin rekabet gücünü ve gelişmesini olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir. Ayrıca, ölçek sorunları, uluslararası standartlarda ürün kalitesi ve pazarlama organizasyonunda yeterli gelişmenin sağlanamaması, teknolojik gelişmelerin yeterince izlenememesi, teknoloji üreten bir düzeye ulaşılamaması, girdi fiyatlarının ve finansman giderlerinin yüksek olması sanayinin başlıca yapısal sorunlarıdır.

Elektrik enerjisi maliyetine yansıtılan TRT payı uygulaması ve ücretler üzerinden alınan zorunlu tasarruf gibi kesintiler enerji ve işgücü maliyetini artırarak, sanayinin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir.

Yüksek finansman gereği ve ticari riskler, yeni teknolojilerin sanayide uygulanmasında önemli bir engel olmaya devam etmektedir. Bunun sonucunda, yeni teknolojilerin yerine yaygın olarak kullanılan teknolojiler benimsenmekte ve yeni teknolojilerle kazanılabilecek fırsatlar değerlendirilememektedir.

AR-GE faaliyetlerine yeterli kaynak ayrılmadığından sanayi, teknoloji üreten bir yapıya kavuşturulamamış ve sanayinin rekabet gücüne bu yönde önemli bir katkı sağlanamamıştır. AR-GE faaliyetlerinin devlet yardımlarıyla desteklenmesine ilişkin mevzuatın uygulanmasıyla, bu konudaki girişimlerin artırılmasına ve olumlu sonuçlar alınmasına imkan sağlanması amaçlanmaktadır.

Rekabet edebilir mal ve hizmet üretimi için gerekli olan kalite altyapısındaki eksikliklerin AT ile gümrük birliğine uyum sürecinde tamamlanmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir. Bu amaçla, akreditasyon sistemi, CE işaretlemesi, uluslararası izlenebilir ölçü sisteminin oluşturulması ve İstanbul Kalite Kampüsü'nün tamamlanması çalışmaları sürdürülmektedir. Ticarete kullanılan ve yasal metroloji kapsamında olan ölçü ve tartı aletlerinin kalibrasyonu ve izlenebilirliği sisteminin iyileştirilmesi için Alman teknik yardımı kapsamında finansman ve uzmanlık hizmetleri sağlanmıştır.

Ticarete teknik engel oluşturmasını önlemek için, Türk standartlarının AT ve ISO standartları ile uyumlu hale getirilmesi gereği önemini korumaktadır. Bu kapsamda AT ve ISO standartlarının türkçeleştirilmesi ve mevcut Türk Standartlarının revize edilmesi çalışmaları ile AT'nin standardizasyon,

ölçme, kalite, akreditasyon, test ve belgelendirme konularındaki mevzuatının, mevzuatımıza dahil edilmesi amacıyla Ürnlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısı'nın hazırlanması çalışmaları sürdürülmektedir.

Dünya piyasalarıyla bütünleşme ve AT ile gümrük birliği çerçevesinde, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile Patent Haklarının Korunması, Endüstriyel Tasarımların Korunması, Markaların Korunması Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararnameler ve Patent İşbirliğine Katılmamızın Uygun Bulduğuna Dair Kanun 1995 yılında yürürlüğe girmiştir. 1994 yılında yürürlüğe giren 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun gereğince kurulan Rekabet Kurulu 1997 yılında çalışmaya başlamıştır.

1995 yılında çıkarılan "Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair 560 sayılı KHK" ile Tarım ve Köyışleri Bakanlığına verilen görevlerin etkili bir biçimde yerine getirilebilmesi için 1996 yılında başlatılan "Gıda Denetim Hizmetlerinin Geliştirilmesi" projesinin bazı bölümlerinin finansmanı için AT hibe kaynaklarına başvurulmuştur. Toplam 14.139.000 ECU'lük proje 1997 yılında onaylanmış olup, 1998 yılında başlatılacak ve 10.123.000 ECU'lük bölümü AT(MEDA) programı kapsamında hibe olarak verilecektir.

b) Amaçlar

Sanayileşme yaklaşımının temel amacı; dünya piyasaları ile bütünleşme ve AB'ye uyum çerçevesinde dışa açık, katma değeri ve rekabet gücü yüksek ve ihracata dönük, küçük-büyük sanayi bütünleşmesinin sağlandığı, teknoloji üretebilen, hammadde ve insan kaynakları gibi avantajlarımızın değerlendirildiği bir sanayi yapısının özel kesim ağırlıklı olarak oluşturulmasıdır. Buna bağlı olarak rekabet edebilir üretim yapısı içinde üretim ve ihracat artışı yanında, istihdam artışı da gerçekleştirilecektir.

Sanayi katma değerinin 1998 yılında yüzde 3,5 oranında artması beklenmektedir.

Sanayi politikaları, küreselleşme ve teknolojik değişim yanında, özel kesimin gelişmesi için uygun ortamın hazırlanması ve insan kaynaklarının geliştirilmesine yönelik politikaların birbirini tamamlamasını sağlayacak biçimde belirlenerek, bilgi toplumuna geçiş süreci hızlandırılacaktır.

Sanayide yeni teknolojilerin kullanılmasıyla kazanılabilecek fırsatların değerlendirilmesi amacıyla, yeni teknolojileri ilk kullananları korumaya ve riskini azaltmaya yönelik finansman olanaklarının geliştirilmesi çalışmaları devam edilecektir.

Sanayide, AR-GE ve teknolojik gelişme öncelikli olmak üzere çevre koruma, küçük ve orta boy işletmeleri destekleme, bölgelerarası gelişmişlik farkının azaltılmasına katkıda bulunma ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu sağlama konularının desteklenmesine devam edilecektir.

Sanayinin rekabet gücünün artırılması için ileri imalat tekniklerinin uygulanması, bilgi teknolojisi, biyoteknoloji ve ileri malzemelerle ilgili alanlarda teknoloji geliştirilmesi ve ticarete konu edilmesine yönelik faaliyetler desteklenecektir.

Savunma sanayiinde dışa bağımlılığın azaltılması amacıyla; yerli ve yabancı özel kesime açık, rekabet gücüne ve ihracat potansiyeline sahip, yeni teknolojileri kullanabilen ve teknoloji üretebilen bir yapı oluşturulmasına yönelik çalışmalar desteklenecektir.

KOBİ'ler, devlet yardımları yanında bilgiye erişimin ve sermaye temininin kolaylaştırılması ve bürokrasinin azaltılması yoluyla da desteklenecektir.

Gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu sağlamaya yönelik yatırımlar, Topluluğun mali olanaklarından ve teknik yardımından azami ölçüde yararlanılarak desteklenecektir.

1998 yılında, rekabet edebilir mal ve hizmet üretimi için gerekli olan kalite altyapısındaki eksikliklerin giderilmesi çalışmaları sürdürülecektir. Bu kapsamda, AT ile gümrük birliğinin gerektirdiği uyum çalışmaları çerçevesinde akreditasyon, CE işaretlemesi ve metroloji sistemlerine işlerlik kazandırılacaktır.

AT ile ticaretimizdeki teknik engellerin kaldırılması amacına yönelik olarak başlatılan, Türk Standartlarının, Yeni Yaklaşım Direktifleri kapsamındaki standartlar başta olmak üzere, AT standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi çalışmaları sürdürülecek ve AT'nin standardizasyon, ölçme, kalite, akreditasyon, test ve belgelendirme konularındaki mevzuatının, mevzuatımıza dahil edilmesi amacıyla Ürnlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısı'nın hazırlanması çalışmaları tamamlanacaktır.

AT ile gümrük birliği kapsamında ortak ticaret politikalarına uyum sürecinde yeni pazarların açılmasını sağlayarak sanayi ürünleri ihracatının artmasında etkili olması beklenen serbest ticaret anlaşmalarıyla ilgili çalışmalara devam edilecektir.

Sanayinin rekabet gücünün artırılması ve girdilerin daha düşük fiyatlardan sağlanabilmesi açısından, üçüncü ülkelerden yapılan girdi ithalatında, AT ile gümrük birliği kapsamında OGT üzerinden alınan gümrük vergilerinin en az AB ülkelerinin sözkonusu üçüncü ülkelere uyguladığı hadlere indirilmesi çalışmaları sürdürülecektir.

1998 yılında Halk Bankası'nca esnaf, sanatkar ve küçük sanayiye 425 trilyon TL ihtisas kredisi, 150 trilyon TL ticari kredi kullandırılması programlanmıştır.

Küçük sanayi sitesi inşaatlarına sanayi gelişme potansiyeli olan bölgelerde ağırlık verilecektir.

1998 yılında bitirilecek 8 adet küçük sanayi sitesinde 905 işyeri hizmete açılacak ve 5.400 kişilik istihdam imkanı sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Akreditasyon kurumunun eksikliği, laboratuvarlarla, ürün, hizmet, sistem ve personel belgelendirmesi yapan kuruluşlarca verilen belgelerin uluslararası geçerliliği konusunda tereddütlere neden olabilmektedir. Bu nedenle akreditasyon kurumunun, akreditasyona tabi faaliyetlerden bağımsız bir yapıda oluşturulması için hazırlanan tasarının yasalaşması gerekmektedir.

AT'nin standardizasyon, ölçme, kalite, akreditasyon, test ve belgelendirme konularındaki mevzuatının, mevzuatımıza dahil edilmesi amacıyla Ürünler İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısı'nın hazırlanması çalışmaları tamamlanacaktır.

1995 yılında, gıda sanayiinde toplum sağlığı ve tüketici çıkarlarının korunması ve dış ticarete rekabet gücünün artırılması amacıyla çıkarılan "Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair 560 sayılı KHK"nin yasalaşması gerekmektedir.

Kamu sabit sermaye yatırımı niteliğinde olmayan küçük sanayi siteleri projelerini banka kredi sistemine dahil edecek hukuki düzenleme çalışmaları başlatılacaktır.

KOBİ'lere yeni ve ucuz finansal kaynaklar sağlamak amacıyla KOBİ'lerin sermaye piyasasında menkul kıymet ihraç edebilmelerini sağlayacak mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.

Büyük sanayi-yan sanayi ilişkilerinin sağlıklı gelişmesini ve işlemlerini sağlayacak yan sanayi mevzuatı çalışmaları başlatılacaktır.

7. BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ

a) Mevcut Durum

Sanayinin rekabet gücünün yükseltilmesini temin amacıyla, çağın teknolojilerini yakalama çalışmaları sürdürülmüştür. Bilim ve teknoloji yeteneğinin artırılması, eğitim ve öğretim sistemi ile teknolojinin entegre olarak ele alınması çalışmaları ve ileri teknolojilerin transfer yoluyla edinilmesi faaliyetlerine devam edilmiştir.

Mikroelektronik, telekomünikasyon, temiz enerji teknolojileri, yeni malzeme teknolojileri, biyoteknoloji gibi jenerik teknoloji alanında istenen seviye yakalanamamıştır. Uzaktan eğitim, otomotiv ve biyoteknoloji gibi alanlarda, eğitim ve AR-GE merkezleri oluşturma çabaları yoğunluk kazanmış, uzay araştırmalarına Türkiye'nin girmesini temin edecek olan uydu ve uydu yer istasyonları AR-GE faaliyetleri başlatılmıştır.

Kamu araştırma kurumlarının ve üniversitelerin AR-GE faaliyetlerine ve sanayinin AR-GE projelerine Kamunun desteği artarak devam etmekte, 1997 yılı sonuna kadar 4.588 milyar TL harcama yapılacağı tahmin edilmektedir. 1997 yılında Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) tarafından 5.160.000 Dolar, Dış Ticaret Müsteşarlığı kaynaklarından 1.026 milyar TL AR-GE desteği yapılması beklenmektedir.

İleri teknolojiyi elde edecek, uyarlayacak, kullanımı ve yayılmasını sağlayacak yurtiçi ve yurtdışı bilgi ağları altyapısı oluşturulması çalışmaları sürdürülmüştür. Bu kapsamda internet uygulamaları yaygınlaşmakta, üniversiteleri birbirine bağlayacak olan ULAKBİM projesinin sonuçlandırılması çalışmaları hızlandırılmıştır.

Bilimsel ve teknolojik faaliyetlerin etkinliğinin artırılmasında kamu-özel kesim arasında işbirliğini geliştirici çalışmalara ve üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinde yürütülen teknoparkların, yenilik merkezleri ve AR-GE Merkezlerinin faaliyetlerine ve geliştirilmelerine devam edilmiştir.

1997 yılında İTÜ, Boğaziçi, Erciyes ve Yıldız Teknik Üniversitelerindeki yenilik merkezlerinin tamamlanması beklenmektedir.

Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Deprem Araştırma Merkezince yürütülen Depremlerin Önceden Belirlenmesi Araştırma Merkezi ile Türk-İslam Astronomi Aletleri Müzesi hizmete alınmıştır.

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu 3. toplantısı 25.8.1997 tarihinde yapılmıştır. Bu toplantıda, bilgi otoyollarının geliştirilmesi, Ulusal Akademik Bilgi Merkezi projesinin hızlandırılması, Bakanlar Kurulu Video Konferans Sistemi ile sanal toplantıların oluşturulması, Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı'nın hazırlanması, beyin gücü kaynaklarının geliştirilmesi, Üniversite-Sanayi Ortak Araştırma Merkezleri ile benzer konuların teşvik edilmesi kararlaştırılmıştır.

Teknopark ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu Tasarısı taslağı hazırlanarak Başbakanlığa sunulmuştur.

Araştırmacı şirketlerin kurulmasını sağlayacak mevzuat ile araştırmacı personel mevzuatı ve Risk Sermayesi Kanunu'nun hazırlanması çalışmalarına devam edilmiştir.

Planlı dönemin başından beri, ülkemize sağlanan teknik yardımlar, insan kaynaklarımızın niteliğinin artırılmasına, mevcut kuruluşlarımızın günün şartlarına uyum sağlamasına ve ihtiyaç duyulan yeni kurumların oluşturulmasına katkıda bulunması prensibi dahilinde kullanılmıştır.

Ülkemizin gelişmişlik düzeyi ile ilgili olarak sağlanan dış yardımlar giderek azalmaktadır. Bu bağlamda ikili teknik yardım sağlayan ülkelerin belli başlıları F.Almanya, Japonya, İtalya, İsrail ve Hollanda'dır. Çok taraflı işbirliğinde Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, UNFPA, UNICEF, ILO, UNIDO, FAO, UNESCO gibi BM Kuruluşlarının yardımları devam etmektedir.

Ülkemizin, uluslararası seviyede düzenlenen ekonomik, sosyal, bilimsel, teknik ve benzeri faaliyetlere daha aktif ve etkin bir biçimde katılması ve bu tür faaliyetlerin ülkemizde yapılması sağlanmaktadır.

b) Amaçlar

Bilim ve teknoloji yeteneğinin yükseltilmesi için kamu ve özel kesim AR-GE faaliyetlerinin geliştirilmesine ağırlık verilecektir.

Üniversite-Sanayi işbirliğinin geliştirilmesi ve bilgiye dayalı ekonomiyi gerçekleştirmek üzere teknoloji üretilmesi amacıyla teknoparkların ve teknoloji geliştirme merkezleri ile AR-GE ve eğitim merkezlerinin kurulması çalışmaları hızlandırılacaktır.

Afyon Kocatepe, Çukurova, Gaziantep, Marmara, Sakarya, Selçuk ve Uludağ Üniversiteleri ile Gebze ve İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsünde 8 adet yenilik merkezi kurulması faaliyetleri ile ODTÜ, İTÜ ve Marmara Araştırma Merkezinde Teknopark altyapı çalışmalarına 1998 yılında devam edilecektir.

Kamu Araştırma Kurumları ve Üniversitelerin AR-GE faaliyetlerini desteklemek üzere, 3.080 milyar TL'si özelleştirme gelirlerinden karşılanmak üzere toplam 9.500 milyar TL harcama yapılması öngörülmektedir. Bu kapsamda, 1998 yılında biyoteknoloji, tohumculuk ve ileri teknoloji alanlarında olmak üzere 18 adet AR-GE ve Eğitim Merkezi projesi başlatılması programlanmıştır.

Sanayinin AR-GE faaliyetlerini desteklemek üzere uygulamaya konulan AR-GE yardımı çerçevesinde sanayi kuruluşlarına Dış Ticaret Müsteşarlığı kaynaklarından toplam 4.308 milyar TL AR-GE desteği sağlanması öngörülmektedir.

Çok taraflı ve ikili teknik işbirliğinin etkinliğini artırmak amacı ile ülke kaynak ve önceliklerinin dengeli bir biçimde dağıtım ve kullanılması DPT tarafından belirlenecektir.

Modern teknoloji için gerekli teknik eleman yetiştirilmesine yönelik eğitim programlarına öncelik verilecek, diğer ülkelerdeki projelerde ve uluslararası kuruluşlarda daha fazla sayıda Türk uzmanın çalıştırılması özendirilecektir.

Çeşitli kaynaklardan sağlanan sınırlı teknik yardımlardan ve uluslararası faaliyetlerden en iyi şekilde yararlanmak için kurumların planlama, koordinasyon, takip ve değerlendirme çalışmalarına hız verilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Risk Sermayesi Kanunu Tasarısı Taslağı hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.

Üniversite ve sanayi ilişkilerini ekonomik düzeyde geliştirmek üzere üniversite-sanayi işbirliği

mevzuatı ve KOBİ'lerin rekabet gücünü artıracak faaliyetleri desteklemek ve teknoparklarda çalışacak personelin özlük haklarını iyileştirmek amacıyla Teknopark ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu çıkarılacaktır.

AR-GE faaliyetlerini takip etmek, elde edilen sonuçların sanayiye ve üretime intikali için aracı rol oynayacak araştırmacı şirketlerin kurulmasını sağlayacak mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır.

Akreditasyon Kanunu çerçevesinde yasallaşması beklenen Metroloji Enstitüsü Kanunu Tasarısı Taslağı hazırlıkları tamamlanacaktır.

Araştırmacı personel açığının kapatılması ve araştırmacılığın teşvik edilmesi amacı doğrultusunda, mevzuat düzenlemesi çalışmaları tamamlanacaktır.

Bilgi ağlarının kullanımı ve yaygınlaştırılmasını sağlayacak mevzuat düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

8. DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM) PROJESİ

A. AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLER

a) Mevcut Durum

Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi Belgelerinin 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmesiyle ivme kazanmış bulunmaktadır. Anılan belgeler, Türkiye ile AT arasındaki ortaklığın son dönemi olan sanayi ürünlerinde gümrük birliğinin işleyişine ilişkin düzenlemeleri tespit etmektedir. Öte yandan, Türkiye'nin AB'ye tam üye olma yönündeki nihai hedef ve çabaları da gerek gümrük birliğinin gerçekleştirilmiş olması, gerek AB'nin genişleme sürecine ilişkin olarak son dönemlerde ortaya çıkan bir dizi gelişme sonucunda, yeni boyutlar kazanmış bulunmaktadır. Böylece, bir taraftan gümrük birliği sürecindeki yükümlülüklerimiz doğrultusunda faaliyetler sürdürülürken, diğer yandan AB'nin genişleme sürecinde yer alma yönündeki girişimler de yoğunlaştırılmıştır.

Bu çerçevede, AB Dışişleri Bakanlarının 15-16 Mart 1997 tarihlerinde Hollanda'nın Apeldoorn kentinde gerçekleştirdikleri toplantıda, 1963 Ankara Anlaşması ve 1989 AT Komisyonu Görüşünde belirtildiği şekilde Türkiye'nin tam üyeliğe ehil bulunduğu teyid edilmiş olup; adaylık konusunda Türkiye'ye diğer aday ülkelerle aynı kıstasların uygulanacağı belirtilmiştir. Bu anlayış, 29 Nisan 1997 tarihli Türkiye-AT Ortaklık Konseyinde de tekrar edilmiştir.

Önemli bir değişim sürecinin içinde bulunan AB'nin yapısal ve kurumsal açılardan güçlendirilmesi ve genişleme hazırlıklarının tamamlanması ile ilgili kararların alınması aşamasındaki bir diğer gelişme olan ve 16-17 Haziran 1997 tarihlerinde Amsterdam'da gerçekleştirilen AB Zirvesinde ise, hiçbir aday ülkenin ismi zikredilmemiş; ancak Türkiye zirveyi izleyen 27 Haziran tarihli bilgilendirme toplantısına diğer adaylarla birlikte eşit şartlar altında katılmıştır. Bu gelişmeleri izleyen dönemde Avrupa Komisyonu, 16 Temmuzda genişleme süreci politikalarına ilişkin olarak "Gündem 2000" başlıklı raporu yayınlayarak 10 Merkezi ve Doğu Avrupa ülkesi (MDAÜ) ile Kıbrıs'ın genişleme sürecine dahil edilmesini öngörmüş olup; Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovenya ve Estonya ile tam üyelik müzakerelerinin açılmasını önermiştir.

Anılan raporda Türkiye'ye genişleme boyutunda yer verilmekle birlikte, ülkemiz ne katılma müzakereleri açılacak ülkeler arasına, ne de katılma öncesi stratejiye dahil ülkeler kapsamına konmuştur. Bu çerçevede Türkiye, AB Komisyonunun "Gündem 2000" ile aynı zamanda açıkladığı ve Türkiye ile ilişkilerin güçlendirilmesini hedef alan "Bildirim" çerçevesinde ele alınmış olup; sadece ilişkilerin gümrük birliği ötesine geçecek şekilde geliştirilmesi önerilmiştir. Böylece, Türkiye'nin tam üyeliğe ehil olduğu ve aday ülkelerle aynı standart ve objektif kriterler temelinde değerlendirileceği yolunda Ortaklık Konseyinin Nisan ayındaki toplantısında verilen taahhütlerin Komisyonca dikkate alınmadığı ortaya çıkmış bulunmaktadır. Ancak, "Gündem 2000" raporunun tavsiye niteliğinde olması ve nihai kararın Aralık 1997'de gerçekleşecek Lüksemburg Zirvesinde verilecek olması gözönünde tutularak, Türkiye'nin genişleme sürecine dahil edilmesine yönelik çabalar ikili düzeydeki siyasi temaslar kapsamında yürütülmeye başlanmıştır.

Öte yandan, Türkiye-AB ilişkilerinin diğer boyutu olan gümrük birliği çerçevesindeki faaliyetler de sürdürülmektedir. Bu bağlamda 6 Mart 1995 tarihli ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK) yanında, yine aynı tarihli, Türkiye ile Topluluk arasında ortaklık ilişkisinin güçlendirilmesine ilişkin İlke Kararı ve Türkiye ile mali işbirliğinin yeniden başlamasına ilişkin Topluluk Bildirisi önem taşımaktadır.

Türkiye, 1.1.1996 tarihi itibarıyla, Topluluğa karşı, 12 ve 22 yıllık listelerde yer alan ürünlerde, gümrük vergilerini kaldırmış ve üçüncü ülkelere karşı, bazı ürünler dışında Topluluk Ortak Gümrük Tarifesini uygulamaya başlamıştır. Ayrıca, Topluluğun dış ticaret politikasına uyum amacıyla, ithalatta korunma, gözetim ve kota uygulamalarına, dahilde ve hariçte işleme rejimine, haksız ticari uygulamalara, tekstil ürünleri ithalatına ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Türk dış ticaret politikası ile Topluluğun ortak ticaret politikası arasında uygulama paralellliği sağlanması amacıyla tekstil ticareti

ile ilgili olarak 23 ülke ile ikili anlaşma imzalanmıştır. Aynı amaçla kurumsal alanda da İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu, İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulu, Türkiye'nin Ticari Haklarını Değerlendirme Kurulu ve Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulu kurulmuştur.

Gümrük birliğinin aksamadan işlenmesini sağlamak amacıyla 1615 sayılı Gümrük Kanununda değişiklik yapan 564 sayılı KHK çıkarılmıştır. Ancak sözkonusu KHK, akçeli ve cezai hükümler içermediğinden, bu hükümleri de kapsayacak şekilde, Topluluğun Gümrük Kodunu ve uygulama tüzüğünü esas alan yeni bir Gümrük Kanunu Tasarısı hazırlanmıştır. Anılan Tasarı halen TBMM Genel Kurul gündeminde bulunmaktadır. Ayrıca Türk Gümrük İdaresini teşkilat ve altyapı itibarıyla Topluluk sistemiyle uyumlu hale getirmek amacıyla Gümrük Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu Tasarısı hazırlama çalışmaları sürdürülmektedir.

Madencilik Fonuna maden ithalatı ve ihracatından yapılan kesintilerin kaldırılması amacıyla "Maden Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı" TBMM'ye sunulmuştur. Tasarı yasalara kadar soruna çözüm bulunması amacıyla, "Maden Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik" ile, ithalattan alınan Madencilik Fonu sifıra indirilmiştir.

Topluluk ile Türkiye arasında, gümrük alanında uygulanacak rejimi belirleyen "Köprü Mevzuat"ın Türk gümrüklerinde uygulanmasını teminen gerekli düzenleme yapılmıştır. Ayrıca, Köprü Mevzuatın A.TR. Dolaşım Belgelerinin uygulanmasına ilişkin hükümlerini belirleyen A.TR. Dolaşım Belgeleri Yönetmeliği 1.7.1996 tarihinden geçerli olmak üzere 24.8.1996 tarih ve 22737 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

6326 sayılı Petrol Kanununun 112'nci maddesinin 5'inci fıkrasına göre üçüncü ülkelerden muaf ithal edilen ham petrole rafineri çıkışında Gümrük Tarife Cetvelinde yer alan ortak gümrük tarifeleri uygulanmakta, bu ise rafinelerin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, Petrol Kanununun, sözkonusu olumsuzlukları ortadan kaldıracak şekilde değiştirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

İhracı izne bağlı mallar ile yasak mallar listesini de kapsayacak şekilde, ihracatta uygulanan ortak kurallarla ilgili ve Topluluk mevzuatına özü itibarıyla benzer mevzuat 1995 yılı sonu itibarıyla uygulamaya konmuştur.

Ticaret politikası araçlarına ilişkin Topluluk mevzuatına uyum sağlanması çerçevesinde, daha önce ihracında Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu (DFIF) kesintisi uygulanan ürünlerden fındık, zeytinyağı, çavdar, hayvan derileri ve postları haricindeki ürünlere uygulanmakta olan sözkonusu kesinti kaldırılmıştır.

Öte yandan Türkiye, 1/95 sayılı Karar kapsamında, 1996 yılından itibaren 5 yıllık bir süre içerisinde AT'nin üçüncü ülkelere karşı uygulamakta olduğu tercihli rejimleri üstlenmek durumundadır. Bu çerçevede, İsrail, Macaristan, Romanya, Litvanya, Estonya, Çek ve Slovak Cumhuriyetleri ile Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) imzalanmış ve Letonya ile parafe edilmiştir. Polonya, Bulgaristan ve Slovenya ile teknik görüşmeler devam etmektedir. Fas, Tunus ve Mısır'a da anlaşma taslak metinleri tevdi edilmiş bulunmaktadır. Bu kapsamda İsrail ile imzalanan STA, 1.5.1997 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir. Macaristan, Romanya, Litvanya ve Estonya ile imzalanan anlaşmalar ise onay için TBMM'ne sevk edilmiş bulunmaktadır. EFTA ülkeleri ile ticari ilişkiler ise, 1992 yılında yürürlüğe giren Türkiye-EFTA Serbest Ticaret Anlaşması ve EFTA üyesi ülkelerle ikili bazda tarım ürünleri ticaretini düzenleyen anlaşmalar çerçevesinde sürdürülmektedir.

3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanunda 1/95 sayılı Kararda öngörülen AT mevzuatı ile uyum sağlanabilmesi amacıyla gerekli değişikliklerin yapılması için bir Tasarı hazırlanmış ve TBMM'ne sevk edilmiştir.

Türkiye ile Topluluk arasında karşılıklı tarım taviz görüşmeleri Nisan 1997 tarihinde tamamlanmıştır. Domates salçası ile ilgili rejim 1997 yılı itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

İşlenmiş tarım ürünlerindeki sanayi paylarının tedricen kaldırılması doğrultusunda, Türkiye 1997 yılında da 1/95 sayılı Kararda öngörülen takvim ve oranlara uygun olarak ürün bazında bu alandaki yükümlülüklerini yerine getirmiştir.

Bitki sağlığı, hayvan sağlığı ve gıda kontrolü tedbirleri bakımından Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve Topluluk kuralları göz önünde bulundurularak yapılan çalışmalar sonucunda gıda mevzuatımız uluslararası normlarla uyumlu hale getirilmiştir. Gıda Kanunu, 560 sayılı KHK ile değiştirilmiş ve ilgili yönetmelikler Topluluk mevzuatı esas alınarak hazırlanmış bulunmaktadır.

Devlet yardımları alanında AT'ye uyum doğrultusunda geçmiş yıllarda alınan tedbirlere ek olarak 1997 yılında, yurtdışı fuar ve sergilere katılım desteği uygulaması bir tebliğ ile revize edilmiş ve bu arada eğitim yardımı ve istihdam yardımı gibi esasen KOBİ'lere yönelik olarak uygulanan yeni yardım türleri devreye sokulmuştur. Ayrıca, yurtdışında ofis-mağaza açma, işletme ve marka tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi hakkında da bir tebliğ çıkarılmıştır.

Fikri ve sınai mülkiyet hakları alanında, Türkiye, 1/95 sayılı OKK'dan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla, gümrük birliğinin başlangıcından önce, bir çok uluslararası sözleşmeye katılım sağlamış ve bir dizi hukuki düzenleme gerçekleştirmiştir. 1997 yılında da Markaların Uluslararası Tescili Konusundaki Madrid Sözleşmesi Protokolüne, Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Sınıflandırılmasına İlişkin Lokarno Anlaşmasına, Patent İşlemleri Amacıyla Mikroorganizmaların Tevdi Edilmesinin Uluslararası Kabulü Konusunda Budapeşte Anlaşmasına Türkiye'nin katılımı sağlanmıştır. Ancak fikri haklar alanında, 1/95 sayılı OKK'dan kaynaklanan yükümlülüklerin tam anlamıyla yerine getirilebilmesi için 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununda yapılması gerekli değişiklikler ve düzenlemeler henüz gerçekleştirilememiştir. Ayrıca sınai haklar alanında, Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline İlişkin Lahey Sözleşmesine Türkiye'nin katılımı sağlanamamıştır. Bunun yanı sıra, sınai haklarla ilgili çıkacak ihtilaflara bakmak amacıyla, sınai hakların korunması ile ilgili mevzuatta kurulması öngörülen ihtisas mahkemeleri kurulmadığından, bu konuda geçici olarak Asliye Ticaret, Asliye Hukuk ve Asliye Ceza Mahkemeleri görev yapmaya devam etmiştir.

Tüketicinin korunması alanında, tüketicinin sağlık ve güvenliğinin ve ekonomik çıkarlarının korunması konusunda, AT'de kabul edilen esaslara uyum sağlanabilmesi için, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda bazı değişikliklerin ve yeni düzenlemelerin yapılması amacıyla, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı bünyesinde başlatılan çalışmalar sürdürülmektedir. Ayrıca 4077 sayılı Kanun uyarınca kurulması öngörülen tüketici mahkemeleri henüz kurulmadığı için, bu alanda geçici olarak Asliye Ticaret ve Asliye Hukuk Mahkemeleri görev yapmaya devam etmektedir.

Özel Tüketim Vergisi Kanun Tasarısı TBMM'nin Plan ve Bütçe Komisyonu gündemindedir.

1/95 sayılı OKK'nın ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki 8/2. maddesinde hükme bağlanan listenin hazırlanabilmesi için, AT Komisyonu yetkilileri ile yürütülen çalışmalar sonucu, Ortaklık Konseyi 21.5.1997 tarihli ve 2/97 sayılı Karar ile, Türkiye'nin 5 yıl içinde uygulamaya koyması gereken düzenlemeleri ve bunların şartlarını tespit etmiştir. Öte yandan, 29.4.1997 tarih ve 97/9196 sayılı, "Türk Ürünlerinin İhracatının Artırılmasına Yönelik Teknik Mevzuatı Hazırlayacak Kurumların Belirlenmesine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı" yürürlüğe konmuştur. Aynı yönde olmak üzere, Türkiye Akreditasyon Konseyi Kurulu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı TBMM'ye sevk edilmiştir.

Kamu ihaleleri alanında, 2886 sayılı Devlet İhale Kanununda AT mevzuatına uygun değişikliklerin yapılması amacıyla geçmiş yıllarda yapılan çalışmalarını sonuçlandırmak üzere yeni bir Kanun Tasarısı hazırlama çalışmalarına devam edilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) arasında 1.8.1996 tarihinde yürürlüğe giren "Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu Kuran Antlaşmanın Yetki Alanına Giren Ürünlerin Ticareti ile İlgili Anlaşma" uyarınca, Türkiye'nin, çoğunluğunu uzun ürünlerin oluşturduğu mallarda uyguladığı vergilerin tedricen 3 yılda kaldırılmasına ilişkin yükümlülüğü çerçevesinde, 1997 yılına ilişkin indirimler gerçekleştirilmiştir.

Rekabet Hukuku alanında 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda kurulması öngörülen Rekabet Kurulunun üyeleri, Şubat 1997'de Bakanlar Kurulu tarafından atanmış ve 5 Mart 1997 tarihi itibarıyla Kurul görevine resmen başlamış bulunmaktadır. Kurul, 1997 yılı içerisinde gerek Kanunun, gerek gümrük birliğinin rekabet kurallarının öngördüğü mevzuat uyumlaştırmasını sağlamak ve Kanuna işlerlik kazandırmak amacıyla çeşitli konularda tebliğler yayımlamıştır. Ancak, Rekabet Kurulunun görevine resmen başlamasına rağmen, Rekabet Kurumunun ana hizmet birimleri henüz tam olarak oluşturulamamıştır.

Türkiye'nin OKK'nın 41'nci maddesi mucibince üstlenmiş bulunduğu, kamu teşebbüsleri ve teşebbüslere tanınan özel veya inhisari hakların tabii olduğu kuralların, Topluluk mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi yükümlülüğünün gereğini yerine getirmek açısından henüz sistematik bir çalışma başlatılamamıştır. Ancak, 1/95 sayılı OKK'nın 42'nci maddesi çerçevesinde 1942 tarih ve 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisari Kanununda, TEKEL İdaresinin, alkollü içkilerin dağıtım ve ithali üzerindeki inhisarını kaldırmayı amaçlayan düzenlemeler içeren bir kanun tasarısı hazırlanmıştır.

İşçilerin serbest dolaşımı konusunda, Topluluk üyesi ülkelerde bulunan Türk işçilerine Anlaşmalardan ve Ortaklık Konseyi Kararlarından doğan haklarını üye ülkelerde kullanabilmeleri için hukuksal alanda gerekli destek hizmetlerinin verilmesine devam edilmektedir.

Çevre sektöründe, Türk mevzuatının Topluluk çevre mevzuatına uyumunun sağlanmasına yönelik olarak kurulmuş olan "Türk-AT Mevzuat Uyumu Sürekli Ö.İ.K Çevre Alt Komisyonu" nun raporu Ağustos 1997 tarihinde yayınlanmıştır.

Gümrük birliğinin Türk ekonomisi üzerindeki etkilerini izlemek amacıyla DPT Müsteşarlığı ile DİE Başkanlığının ortaklaşa yürütmekte olduğu araştırma projesi kapsamında, öncelikle İstanbul ve Kocaeli illerinde olmak üzere bir anket çalışması yapılmış olup; anket değerlendirme çalışmaları sonucu ışığında, projenin 1998 yılında Türkiye genelinde uygulanması hedeflenmektedir.

TABLO: II.9- Türkiye-AT Dış Ticareti

	1995			1996			1996(*)		1997(*)		
	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış
Türkiye'nin Toplam İhracatı	21635,9	100,0	19,5	23167,5	100,0	7,1	10780,9	100,0	11751,2	100,0	9,0
AT'ye İhracat	11070,8	51,2	28,2	11476,9	49,5	3,7	5313,6	49,3	5598,2	47,6	5,4
Türkiye'nin Toplam İthalatı	35709,0	100,0	53,5	42933,8	100,0	20,2	20399,6	100,0	21287,3	100,0	4,4
AT'den İthalat	16860,6	47,2	54,5	22704,5	52,9	34,7	10780,4	52,8	10824,1	50,8	0,4
Türkiye'nin Toplam Dış Ticaret Açığı	-14073,1	100,0	172,5	-19766,3	100,0	40,5	-9618,7	100,0	-9536,1	100,0	-0,9
Türkiye'nin AT ile Dış Ticaret Açığı	-5789,8	41,1	153,9	-11227,6	56,8	93,9	-5466,8	56,8	-5225,9	54,8	-4,4
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)		60,6			54,0			52,8		55,2	
AT'ye İhracatın AT'den İthalatı Karşılama Oranı		65,7			50,5			49,3		51,7	

Kaynak : DPT, DİE

(*) Ocak-Haziran

TABLO: II.10- Türkiye-EFTA Dış Ticareti

	1995			1996			1996(*)		1997(*)		
	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış
Türkiye'nin Toplam İhracatı	21635,9	100,0	19,5	23167,5	100,0	7,1	10780,9	100,0	11751,2	100,0	9,0
EFTA'ya İhracat	293,8	1,4	6,1	345,2	1,5	17,5	169,6	1,6	188,7	1,6	11,3
Türkiye'nin Toplam İthalatı	35709,0	100,0	53,5	42933,8	100,0	20,2	20399,6	100,0	21287,3	100,0	4,4
EFTA'dan İthalat	892,0	2,5	58,5	1223,4	2,8	37,2	558,1	2,7	657,2	3,1	17,8
Türkiye'nin Toplam Dış Ticaret Açığı	-14073,1	100,0	172,5	-19766,3	100,0	40,5	-9618,7	100,0	-9536,1	100,0	-0,9
Türkiye'nin EFTA ile Dış Ticaret Açığı	-598,2	4,3	109,4	-878,2	4,4	46,8	-388,5	4,0	-468,5	4,9	20,6
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)		60,6			54,0			52,8		55,2	
EFTA'ya İhracatın EFTA'dan İthalatı Karşılama Oranı		32,9			28,2			30,4		28,7	

Kaynak: DPT, DİE

(*) Ocak-Haziran

Türkiye ile Topluluk arasında mali işbirliğinin yeniden başlanmasına ilişkin Topluluk Bildirisi çerçevesinde Yenileştirilmiş Akdeniz Programı (YAP) kaynağından 339,5 Milyon ECU'lük kredinin Türkiye'ye tahsisi işlemi tamamlanmıştır. Öte yandan, yine AB'ye üye olmayan Akdeniz ülkelerinin yararlandırılmasına yönelik olarak uygulamaya konan yeni MEDA programı çerçevesinde 1997 yılında toplam 15 projeye 33,1 Milyon ECU hibe tahsis edilmiş bulunmaktadır.

Buna karşılık, bildirinin yukarıda belirtilen kalemler dışında kalan kısımları ile ilgili olarak AB'nin Türkiye'ye yapacağı mali yardımlar konusunda somut bir gelişme sağlanamamıştır.

Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin güçlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmekte olan çalışmalara hız ve etki kazandırma yolunda 55. Hükümet bünyesinde, 1997/56 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile, AB ile ilişkilerle Görevli Devlet Bakanı görevlendirilmiş olup; Bakan'ın başkanlığında Koordinasyon Kurulu ve Danışma Kurulu çalışmaları başlatılmış bulunmaktadır.

b) Amaçlar

Türkiye başta sanayi ürünlerinde gümrük birliğinin daha sağlıklı işlemesine yönelik tedbirler olmak üzere AB ile ilişkilerinin güçlendirilmesi amacına yönelik olarak, her türlü tedbiri alma çabasını sürdürmektedir. Öte yandan, Türkiye'nin AB ile ilişkilerini güçlendirme yönünde aldığı tedbirlerin büyük bir kısmı, ülkemizin, dışa açılma ve dünyaya entegrasyon süreci açısından da ilerleme kaydetmesini sağlamaktadır. Nitekim, özellikle malların serbest dolaşımı açısından Türkiye'nin geçmiş yıllarda gerçekleştirdiği yasal ve idari düzenlemeler ve bu bağlamda aldığı tedbirlerin önemli bir kısmı DTÖ Anlaşması çerçevesinde Türkiye'nin üstlenmiş bulunduğu yükümlülükler ile yakın ilgi içerisinde bulunmaktadır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Ortaklık Konseyinin 1/95 sayılı Kararı uyarınca çeşitli ülkelerle yürütülmekte olan Serbest Ticaret Anlaşmaları görüşmelerinin tamamlanması ve diğer bazı ülkelerle de görüşmelerin başlatılması sağlanacaktır.

Gümrük mevzuatının AT mevzuatına uyumu için gerekli düzenlemelerin tamamlanması yanında, gümrük idarelerinin modernizasyonu ve otomasyonu çalışmalarına hız verilecektir. Bu kapsamda, Gümrük Kanunu ve Gümrük Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu'nun yasalaşması için çaba gösterilecektir.

Nisan 1997'de tamamlanan tarım tavizi görüşmeleri kapsamında, domates salçası dışındaki ürünlerle ilgili rejimin 1998 yılı başından itibaren yürürlüğe girmesi yönünde gerekli düzenleme yapılacaktır.

İşlenmiş tarım ürünlerindeki sanayi payının sınırlanması sürecinin 1999 yılında tamamlanması öngörülmesi bulunduğundan, bu alandaki düzenlemelere anılan yıla kadar devam edilecektir.

Sinai mevzuat alanında AT sistemine uyum sağlanması yönündeki mevzuat değişiklikleri ile ilgili çalışmalar hızlandırılacaktır.

Fikri mülkiyet hakları alanında, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununda, 1/95 sayılı OKK'dan kaynaklanan yükümlülüklerimize uygun olarak, gerekli değişikliklerin sonuçlandırılmasına çalışılacaktır. Sinai mülkiyet hakları alanında ise Marka Kanunları Harmonizasyonu Antlaşmasına, Avrupa Patent Sözleşmesine, Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline İlişkin Lahey Sözleşmesine ve Bitki Türlerinin Korunması Hakkında UPOV Sözleşmesine Türkiye'nin taraf olması sağlanacaktır. Ayrıca, entegre devrelerin topografyalarının, biyoteknolojik buluşların ve bitki türlerinin korunması amacıyla, AT mevzuatına uygun hukuki düzenlemeler gerçekleştirilecektir. Fikri ve sinai mülkiyet hakları alanında çıkacak ihtilaflara bakmak üzere ihtisas mahkemelerinin kurulması konusunda gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Kamu ihaleleri alanında, özellikle rekabetin ve şeffaflığın tam olarak sağlanabilmesi amacıyla, 2886 sayılı Devlet İhale Kanununda gerekli değişiklikler yapılması çalışmaları tamamlanacaktır.

Vergilendirme alanında öncelikle 1/95 sayılı OKK'nın 50'nci maddesi çerçevesinde dolaylı vergilere ilişkin düzenlemelerin tamamlanmasına çalışılacaktır.

Tüketicinin korunması alanında, tüketicinin sağlık ve güvenliğinin ve ekonomik çıkarlarının korunması konusunda, mevzuatımızda, AT'de kabul edilen esaslara uygun değişiklikler ve düzenlemeler gerçekleştirilecektir. Tüketici mahkemelerinin kurulması yönündeki çalışmalar tamamlanacaktır.

Rekabetin korunmasını amaçlayan mevzuatın etkili biçimde uygulanması temin edilecektir. Bu amaçla, öncelikle, 4054 sayılı Kanunun uygulayıcısı olan Rekabet Kurumunun etkili çalışmasını sağlayıcı tedbirlere öncelik verilecektir.

Kamu teşebbüsleri ve kendilerine özel veya inhisari haklar tanınan özel teşebbüslerle ilgili olarak Topluluk mevzuatı ve içtihadında yer alan ilkeler doğrultusundaki mevzuat değişiklikleri tamamlanacaktır.

Türkiye'nin, OKK'nın 42'nci maddesi mucibince üstlenmiş bulunduğu, ticari nitelikli tüm devlet tekelininin, Türk vatandaşları ile AB üyesi devlet vatandaşları arasında, malların üretimi ve pazarlanması koşullarında ayrımcılık yapılmamasını temin edecek biçimde yeniden düzenlenmesi yükümlülüğünü yerine getirmek açısından sistematik bir çalışma başlatılacaktır.

Devlet yardımlarına ilişkin Türk mevzuatı, Topluluğun bu konudaki mevzuatına uygun hale getirilirken, OKK'da Türkiye için öngörülen özel imkanlardan yararlanmak üzere, Türkiye'nin az gelişmiş yörelerinin kalkınmasını sağlayacak ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu kolaylaştıracak devlet yardımları tespit edilecektir. Bunun için Topluluğun bölgesel kalkınmışlık kriterlerine uyum amacıyla başlatılan çalışmalar tamamlanarak, yardımlar bu bazda uygulanacaktır.

Çevre ve ulaştırma sektöründe Türk mevzuatının AT mevzuatına uyum çalışmalarına hız verilecektir.

Bilim ve teknoloji alanında 1998 yılında Topluluk Çerçeve Programlarından uygulamaya girecek olan "Beşinci Çerçeve Programı"na (1998-2002) Türkiye'nin etkin katılımının sağlanması amacıyla gerekli girişimlerde bulunulacaktır.

Hizmetlerin serbest dolaşımının tedricen gerçekleştirilmesi amacıyla yönelik düzenlemelerin gözden geçirilmesi ile ilgili çalışmalar hızlandırılacaktır.

AB ile bütünleşme sürecinde izlenecek temel strateji doğrultusunda, politikaların oluşturulması ve hizmetlerin etkin biçimde yürütülmesi ve Topluluk ile ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla, çeşitli kurumlar arasında bilgi akımını ve etkili işbirliğini sağlamaya yönelik koordinasyonun gerçekleştirilmesi için gerekli kurumsal düzenlemeler tamamlanacaktır.

Gerek küreselleşme ve AB ile entegrasyon yönünde politikaların oluşturulması ve uygulanmasında, gerek yeniden düzenlenecek kurumsal yapının işleyişinde kalifiye insan gücü ve özellikle ekonomi, dış politika ve hukuk alanlarında sorunlara, uluslararası ilişkilerin gerektirdiği açılardan yaklaşabilen uzman personel yetiştirilebilmesini teminen yüksek öğretim programlarında uluslararası konulara ağırlık verilecek biçimde gerçekleştirilmesi gerekli değişikliklere yönelik çalışmalara hız verilecektir.

B. TÜRK CUMHURİYETLERİ İLE İLİŞKİLER

a) Mevcut Durum

Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları ile ilişkilerimiz dış politika hedeflerimiz doğrultusunda, orta ve uzun vadeli milli menfaatlerimize ve bölgenin menfaatlerine uygun şekilde 1997 yılında da sürdürülmüştür.

Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları ortak yazı dilinin gerçekleştirilmesi, Türk Kültürü'nün muhafazası ve gelecek nesillere aktarılması çalışmaları kapsamında hazırlanmakta olan "Türk Lehçe ve Şivelerini Birbirine Yaklaştırma ve Genel Türk Dilinin Taslak Grameri" ile "Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü" çalışmalarının 1998 yılı sonunda tamamlanması öngörülmektedir. Türk tarih ve edebiyatı lise ders kitaplarının yazımı tamamlanmış olup tercüme ve redaksiyon çalışmaları devam etmektedir.

TİKA'nın Karayolları Genel Müdürlüğü ile ortaklaşa yürüttüğü proje kapsamında, Türkmenistan ve Kırgız Cumhuriyeti Karayolları idarelerinde çalışan Türk uzmanlar konu ile ilgili teknik yardım ve eğitim faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedirler. Benzer bir çalışmanın Gürcistan'da da başlatılması TİKA tarafından planlanmaktadır.

THY, Tacikistan dışındaki Cumhuriyetlerden, Azerbaycan ve Türkmenistan'a düzenli sefer yapmaktadır. Söz konusu Cumhuriyetlerin havayollarının da Türkiye'ye düzenli seferleri bulunmaktadır.

Türkiye'nin bazı Türk Cumhuriyetlerinde yürüttüğü petrol arama faaliyetleri devam etmektedir. Bu çerçevede TPAO'nun Kazakistan'daki harcamaları 64,9 milyon dolara, Azerbaycan'daki harcamaları 98,1 milyon dolara ve Türkmenistan'daki harcamaları 2,7 milyon dolara ulaşmıştır.

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin Özbekistan'da yüzde 53,7 hisse ile ortak olduğu 3.000 ton pancar/gün kapasiteli şeker fabrikası yüzde 75 oranında tamamlanmış olup 1998 yılı içinde işletmeye açılması beklenmektedir.

Ortak vagon fabrikası kurulması konusunda TCDD ile Azerbaycan, Türkmenistan ve Kazakistan makamları arasında görüşmeler devam etmektedir. Ayrıca, Türmenistan'da yapılacak Kazanhik-Tuarkyk Demiryolu Komple İnşaatı ile ilgili konsorsiyuma TULOMSAŞ da ortak olmuştur.

TURKCELL Azerbaycan ve Gürcistan'da GSM cep telefonu şebekelerini kurarak bu sistemi Azerbaycan'da ve Gürcistan'da faaliyete geçirmiştir.

NETAŞ ile Kazakistan Haberleşme Bakanlığı'nın ortaklaşa kurdukları kırsal telefon santral sistemlerinin Kazakistan'da üretimine başlanmıştır.

TRT Avrasya yayınlarının sürdürülmesi ve daha yoğun izlenmesi konusunda tespit edilen problemlerin çözülmesi için çalışmalara devam edilmektedir.

Kazakistan'ın Türkistan şehrinde kurulan Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nde öğretim devam etmektedir.

Kazakistan'daki Hoca Ahmet Yesevi Türbesi, Moğolistan'daki Türk Anıtları ile Türkmenistan'daki Sultan Sencer Türbesi'nin restorasyonları devam etmektedir.

Kırgız Hükümeti tarafından arazisi tahsis edilen ve inşaatı tamamlanmış bulunan Küçük İşletmeler Sitesi'nde muhtelif Türk-Kırgız ortaklıkları faaliyet göstermektedir.

TABLO:II.11- Türkiye'de Öğrenim Gören Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Öğrencileri (1996-1997)

Ülke	Orta		Yüksek				Toplam
	Öğretim	Tömer	Ön Lisans	Lisans	Lisans	Doktora	
Azerbaycan	14	98	110	1 437	29	2	1 690
Kazakistan	7	123	96	771	22	21	1 040
Kırgız Cum.	29	58	129	453	28	40	737
Özbekistan	0	0	73	309	20	1	403
Türkmenistan	268	50	601	1 084	10	8	2 021
Diğer Asya	11	202	295	1 081	65	3	1 657
Balkanlar	108	237	93	849	15	0	1 302
GENEL TOPLAM	437	768	1397	5 984	189	75	8 850

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı

TİKA ve DİE tarafından Azerbaycan, Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti, Özbekistan ve Türkmenistan'ın istatistik faaliyetlerinin güçlendirilmesi için yapılan yardımlara devam edilmiştir.

Avrasya Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği (ATSOB)'nin kurulmasına yönelik çalışmalar tamamlanmıştır.

1996-1997 Öğretim yılı itibarıyla Türk Cumhuriyetleri ve topluluklarından ülkemizde öğrenim gören öğrenci sayısı 8.850 dir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Türk Cumhuriyetleri'nde açılan 12 okul ve 6 Türkiye Türkçesi Öğretim Merkezi'nde Türkiye'den gönderilen 184 öğretmen görev yapmakta ve 2437 öğrenci eğitim görmektedir.

Ticaret

Türk Cumhuriyetleri ile ticaretimiz 1994 yılında yeniden başlayan artış trendini sürdürmüştür (Tablo 2). Ticaret dengesi Türkiye'nin lehine olarak sürmüştür ancak, toplam ticaretimiz içinde yüzde 1,7'lik bir pay almıştır. Türk Cumhuriyetleri içinde Kırgız Cumhuriyeti ile ticaret (53 milyon dolar) en düşük düzeyde kalırken diğer cumhuriyetlerle 200 milyon doların üzerinde gerçekleşmiştir.

TABLO:II.12-Türk Cumhuriyetleri İle Ticaretimiz

Ülke		1992		1993		1994				1995			1996		
		Değer	Toplam İçindeki payı yüzde	Değer	Bir önceki yıla göre değişim yüzde	Toplam İçindeki payı yüzde	Değer	Bir önceki yıla göre değişim yüzde	Toplam İçindeki payı yüzde	Değer	Bir önceki yıla göre değişim yüzde	Toplam İçindeki Payı	Değer	Bir önceki yıla göre değişim yüzde	Toplam İçindeki Payı
Azerbaycan	İhracat (a)	102	0,7	68	-33,3	0,4	132	94,1	0,7	161	22,0	0,7	239	48,4	1,0
	İthalat (b)	35	0,2	34	-2,9	0,1	9	-73,5	0,0	22	144,4	0,1	38	72,7	0,1
	Tic.Hacmi (a+b)	137	0,4	102	-25,5	0,2	141	38,2	0,3	183	29,8	0,3	277	51,4	0,4
	Tic.Dengesi (a-b)	67		34	-49,3		123	261,8		139	13,0		201	44,6	
Kazakistan	İhracat (a)	19	0,1	68	257,9	0,4	132	94,1	0,7	151	14,4	0,7	163	7,9	0,7
	İthalat (b)	11	0,05	44	300,0	0,1	32	-27,3	0,1	87	171,9	0,2	94	8,0	0,2
	Tic.Hacmi (a+b)	30	0,15	112	273,3	0,3	164	46,4	0,4	238	45,1	0,4	257	8,0	0,4
	Tic.Dengesi (a-b)	8		24	200,0		100	316,7		64	-36,0		69	7,8	
Kırgız Cumhuriyeti	İhracat (a)	2	0,0	17	750,0	0,1	17	00	0,1	38	123,5	0,2	47	23,7	0,2
	İthalat (b)	1	0,0	3	200,0	0,01	4	33,3	0,02	6	50,0	0,02	6	0,0	0,0
	Tic.Hacmi (a+b)	3	0,0	20	566,7	0,04	21	5,0	0,05	44	109,5	0,1	53	20,5	0,1
	Tic.Dengesi (a-b)	1		14	1300,0		13	-7,1		32	146,2		41	28,1	
Özbekistan	İhracat (a)	54	0,4	214	296,3	1,4	66	-69,2	0,4	139	110,6	0,6	230	65,5	1,0
	İthalat (b)	21	0,1	32	52,4	0,1	79	146,9	0,3	62	-21,5	0,2	56	-9,7	0,1
	Tic.Hacmi (a+b)	75	0,2	246	228,0	0,5	145	-41,1	0,4	201	38,6	0,4	286	42,3	0,4
	Tic.Dengesi (a-b)	33		182	451,5		-13	-107,7		77	-692,3		174	126,0	
Türkmenistan	İhracat (a)	7	0,05	84	1100,0	0,5	84	0,0	0,5	56	-33,3	0,3	127	126,8	0,6
	İthalat (b)	21	0,1	77	266,7	0,3	66	-14,3	0,3	112	69,7	0,3	100	-10,7	0,2
	Tic.Hacmi (a+b)	28	0,1	161	475,0	0,4	150	-6,8	0,4	168	12,0	0,3	227	35,1	0,3
	Tic.Dengesi (a-b)	-14		7	-150,0		18	157,1		-56	-411,1		27	-148,2	
Türk Cumhuriyetleri	İhracat (a)	184	1,3	451	145,1	2,9	431	-4,4	2,4	545	26,5	2,5	806	47,9	3,5
	İthalat (b)	89	0,4	190	113,5	0,6	190	0,0	0,8	289	52,1	0,8	294	1,7	0,7
	Tic.Hacmi (a+b)	273	0,7	641	134,8	1,4	621	-3,1	1,5	834	34,3	1,5	1.100	31,9	1,7
	Tic.Dengesi (a-b)	95		261	174,7		241	-7,7		256	6,2		512	100,0	
Türkiye Genel Toplamı	İhracat (a)	14.715	100,0	15.345	4,3	100,0	18.110	18,0	100,0	21.636	19,5	100,0	22.827	5,5	100,0
	İthalat (b)	22.871	100,0	29.428	28,7	100,0	23.272	-20,9	100,0	35.709	53,4	100,0	42.574	19,2	100,0
	Tic.Hacmi (a+b)	37.586	100,0	44.773	19,1	100,0	41.382	-7,6	100,0	57.345	38,6	100,0	65.401	14,0	100,0
	Tic.Dengesi (a-b)	-8.156		-14.083	72,7		-5.162	-63,3		-14.073	172,6		-19.747	40,3	

Kaynak:DPT

TABLO: II.13- Türk Cumhuriyetleri ile Ticaretin Diğer Ülke Grupları Ticaretiyle Karşılaştırılması

Ülke	1992 Değer	1993			1994			1995			1996				
		Toplam İçindeki payı yüzde	Değer	Bir önceki yıla göre değişim yüzde	Toplam İçindeki payı yüzde	Değer	Bir önceki yıla göre değişim yüzde	Toplam İçindeki payı yüzde	Değer	Bir önceki yıla göre değişim yüzde	Toplam İçindeki Payı yüzde	Değer	Bir önceki yıla göre değişim yüzde	Toplam İçindeki Payı yüzde	
Türk Cumhuriyetleri	İhracat (a)	184	1,3	451	145,1	2,9	431	-4,4	2,4	545	26,5	2,5	806	47,9	3,5
	İthalat (b)	89	0,4	190	113,5	0,6	190	0,0	0,8	289	52,1	0,8	294	1,7	0,7
	Tic.Hacmi (a+b)	273	0,7	641	134,8	1,4	621	-3,1	1,5	834	34,3	1,5	1.100	31,9	1,7
	Tic.Dengesi (a-b)	95		261	174,7		241	-7,7		256	6,2		512	100,0	
İslam Ülkeleri (Türk Cum. hariç)	İhracat (a)	2.799	19,0	2.894	3,4	18,9	3.194	10,4	17,6	2.926	-8,4	13,5	3.067	4,8	13,4
	İthalat (b)	3.231	14,1	3.251	0,6	11,0	3.391	4,3	14,6	4.254	25,4	11,9	5.189	22,0	12,2
	Tic.Hacmi (a+b)	6.030	16,0	6.145	1,9	13,7	6.585	7,2	15,9	7.180	9,0	12,5	8.256	15,0	12,6
	Tic.Dengesi (a-b)	-432		-357	-17,4		-197	-44,8		-1.328	574,1		-2.122	59,8	
AT	İhracat (a)	7.600	51,6	7.599	0,0	42,0	8.635	13,6	47,7	11.071	28,2	51,2	11.027	-0,4	48,3
	İthalat (b)	10.049	43,9	13.874	38,1	59,6	10.915	-21,3	46,9	16.861	54,5	47,2	21.688	28,6	50,9
	Tic.Hacmi (a+b)	17.649	47,0	21.473	21,7	51,9	19.550	-9,0	47,2	27.932	42,9	48,7	32.715	17,1	50,0
	Tic.Dengesi (a-b)	-2.449		-6.275	156,2		-2.280	-63,7		-5.790	153,9		-10.661	84,1	
OECD	İhracat (a)	9.346	63,5	9.072	-2,9	59,1	10.758	18,6	59,4	13.213	22,8	61,1	13.990	5,9	61,3
	İthalat (b)	15.422	67,4	20.000	29,7	68,0	15.330	-23,4	65,9	23.595	53,9	66,1	29.189	23,7	68,6
	Tic.Hacmi (a+b)	24.768	65,9	29.072	17,4	70,3	26.088	-10,3	63,0	36.808	41,1	64,2	43.179	17,3	66,0
	Tic.Dengesi (a-b)	-6.076		-10.928	79,9		-4.572	-58,2		-10.382	127,1		-15.199	46,4	
	İhracat (a)	14.715	100,0	15.345	4,3	100,0	18.110	18,0	100,0	21.636	19,5	100,0	22.827	5,5	100,0
Türkiye Genel Toplamı	İthalat (b)	22.871	100,0	29.428	28,7	100,0	23.272	-20,9	100,0	35.709	53,4	100,0	42.574	19,2	100,0
	Tic.Hacmi (a+b)	37.586	100,0	44.773	19,1	100,0	41.382	-7,6	100,0	57.345	38,6	100,0	65.401	14,0	100,0
	Tic.Dengesi (a-b)	-8.156		-14.083	72,7		-5.162	-63,3		-14.073	172,6		-19.747	40,3	

Kaynak:DPT

b) Amaçlar

Kalkınma Planı'nda belirtilen amaçlar, ilkeler ve politikalar doğrultusunda Türk Cumhuriyetleri ile her alanda ilişkilerimizin ve işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla başlatılan çalışmalara devam edilecek ve yeni işbirliği imkanları araştırılacaktır.

Bu kapsamda ulaşım, haberleşme, TV yayını, bankacılık gibi ekonomik ve kültürel faaliyetlerin yürütülmesinde altyapıyı teşkil eden konulardaki programlara özel önem verilecektir.

Bu ülkelerle akdedilmiş bulunan işbirliği anlaşma, protokol ve mutabakat zabıtlarının uygulamaya konulmasına öncelik verilecektir.

C. TÜRKİYE-İSLAM ÜLKELERİ İLİŞKİLERİ

a) Mevcut Durum

İslam Ülkeleriyle ilişkilerimizin geliştirilmesine yönelik çabalar ikili ve çok taraflı olarak sürdürülmektedir. Çok taraflı faaliyetler meyanında, İSEDAK İzleme Komitesi 13. Toplantısı Mayıs 1997'de Ankara'da düzenlenmiştir. Toplantıda Dünya Ticaret Örgütü çerçevesinde İslam Konferansı Teşkilatı (İKT) Üyesi Ülkeler arasında işbirliği imkanları, İslam Ülkeleri Standartlar ve Metroloji Enstitüsü, Bölgesel Gruplaşmaların İKT Üyesi Ülkelerin Ekonomilerine Etkileri konusunda yapılacak görüş alışverişi oturumlarının hazırlıkları gibi konular görüşülmüştür.

İKT Üyesi Ülkeler Arasında Para, Finans ve Sermaye hareketleri konusunda sektörel uzmanlar grubu toplantısı Eylül 1997'de İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Toplantıda, Sermaye Piyasası Kurulu, İMKB ve İstanbul Altın Borsası'nın somut işbirliği önerileri ilgi ile karşılanmıştır.

Bir İSEDAK projesi olarak faaliyete geçmiş olan İslam Ülkeleri Yatırım ve İhracat Kredi Sigortası Kurumu'nun sermayesine olan katkı payımızın ödenmesi ile ilgili işlemler son aşamaya getirilmiştir.

İSEDAK toplantılarında üye ülkeleri yakından ilgilendiren dünya ekonomisindeki güncel sorunların ele alındığı görüş alışverişi oturumlarının düzenlenmesine devam edilmektedir. Kasım 1997'de İstanbul'da yapılan 13. İSEDAK Toplantısında, "Bölgesel Gruplaşmaların, Özellikle Avrupa Birliğinin Üye Ülke Ekonomilerine Etkileri" konusu ele alınmıştır.

İslam Ülkeleri özel sektörleri arasındaki işbirliği artırılmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede, Özel Sektör Toplantılarının Dördüncüsü Ekim 1997'de Karaçi'de (Pakistan) yapılmıştır.

1996 yılında Türkiye'nin İslam Ülkelerine ihracatı 1995'teki 3,886 milyar dolardan, 3,547 milyar dolara gerilemiştir. Bu ülkelerden ithalat ise, 1995'teki 4,613 milyar dolardan 5,243 milyar dolara çıkmıştır. Böylece Türkiye'nin İslam ülkesiyle olan dış ticaret hacmi, yüzde 3,4'lük bir artışla 8,499 milyar dolardan 8,790 milyar dolara yükselmiştir.

b) Amaçlar

Yedinci BYKP'de belirlenen ilkeler ve politikalar doğrultusunda, İslam ülkeleriyle ikili ve çok taraflı ilişkilerimizin geliştirilmesi amacıyla başlatılmış olan çalışmalar sürdürülecektir.

Gelişen dünya ekonomik koşullarına göre İSEDAK'ın etkinliğini artırmaya yönelik çabalar desteklenecektir.

İSEDAK projeleri olarak İslam Kalkınma Bankası bünyesinde ihdas edilmiş olan Orta Vadeli Ticaret Finansmanı, Yatırım ve İhracat Kredi Sigortası gibi Bankanın ek finansman kolaylıkları ile mevcut kredi imkanlarından yararlanılmaya çalışılacaktır.

Orta Doğu'da yoğunlaşmış olan İslam ülkeleri ile dış ticaretimizin, Uzak Doğu'da Malezya ve Endonezya gibi dinamik bir ekonomik kalkınma sürecine girmiş olan ülkelerle de geliştirilebilmesi için başlatılmış olan çalışmalar sürdürülecektir.

D. EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI (EKİT-ECO)

a) Mevcut Durum

14 Eylül 1996 tarihinde İzmir'de yapılan EİT Bakanlar Konseyi Olağanüstü Toplantısında kabul edilen Uygulama Planı doğrultusunda Ocak 1997'den itibaren teşkilatın yeniden yapılanması aşamalı olarak başlamıştır. Bu çerçevede ülke temsilcilerinden oluşan Teknik Komiteler kaldırılarak, bunların yerine Tahran'da yerleşik Genel Sekreterlik bünyesinde direktörlükler oluşturulmuştur.

Bölge içinde ticaretin geliştirilmesi öncelikli hedefiyle uyumlu olarak, Genel Sekreterlikteki Ticaret Direktörlüğünün Türkiye'ye tahsisi sağlanmış ve buraya bir Türk Direktör atanmıştır.

EİT Bölgesel Planlama Konseyi tarafından Yüksek Düzeyli bir Uzmanlar Komitesinin kurularak, başta tarife ve tarife dışı engellerin kaldırılması olmak üzere bölgede ticaretin geliştirilmesine yönelik öneriler hazırlanması kararlaştırılmıştır.

Merkezi İstanbul'da kurulacak olan EİT Ticaret ve Kalkınma Bankasının Kuruluş Anlaşmasında sonradan ortaya çıkan değişiklik önerileri üç ortak üye Türkiye, İran ve Pakistan tarafından imzalanmıştır. Anlaşma, üç ülkenin parlamentolarınca onaylandıktan sonra Banka faaliyete geçecektir.

Ulaştırma, haberleşme ve enerji konuları ile ilgili olarak 13-14 Mayıs 1997 tarihlerinde Aşkabat'ta EİT Olağanüstü Zirve Toplantısı yapılmıştır. Zirve Toplantısında kabul edilen bir Deklarasyonda, üye ülkelerin öncelikli karayolu, demiryolu, petrol ve doğalgaz boru hatları güzergahları ele alınmıştır.

Türkiye'nin 1996 yılı içinde EİT ülkelerine ihracatı 1,187 dolar, bu ülkelerden ithalatı ise 1,184 dolar olarak gerçekleştirilmiştir. 1996 yılında, Türkiye'nin EİT ülkelerine ihracatında yüzde 31, bu ülkelerden ithalatında ise yüzde 7 oranında bir artış kaydedilmiştir.

b) Amaçlar

Yedinci BYKP'nda belirtilen ilkeler ve politikalar ile çeşitli EİT forumlarında alınan kararlar doğrultusunda başlatılan çalışmalar sürdürülecektir.

Dönem başkanlığını Türkiye'nin yaptığı EİT Genel Sekreterliğinin reorganizasyonunun tamamlanması çalışmaları desteklenecektir.

Yeni İzmir Anlaşması ile, EİT Ticaret ve Kalkınma Bankası ve EİT Reasürans Şirketine Türkiye'nin katılımı için gerekli onay ve imza işlemleri tamamlanacaktır.

E. KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ (KEİ)

a) Mevcut Durum

Türkiye, kuruluşunda olduğu gibi daha sonra da KEİ içerisindeki etkin ve öncü konumunu güçlendirmek için yoğun bir faaliyet gerçekleştirmek çabasında olmuştur. Kuruluşun dönem başkanlığı 25 Ekim 1996 - 30 Nisan 1997 tarihleri arasında Türkiye tarafından yapılmıştır.

KEİ Uluslararası Daimi Sekreteryası, Türkiye tarafından tahsis edilen İstanbul'daki yeni binasına taşınmıştır. Bu vesile ile 7 Şubat 1997 tarihinde KEİ'ne üye ülkelerin ekonomiden sorumlu bakanlarının da katılımı ile bir KEİ Dışişleri Bakanları Özel Toplantısı gerçekleştirilmiştir.

Toplantıda kabul edilen bir deklarasyonla KEİ üyesi ülkelerin kendi aralarında ve KEİ üyesi ülkelerle Avrupa Birliği (AB) arasında serbest ticaret anlaşmaları akdedilebilmesine imkan tanınmakta ve KEİ bünyesinde Serbest Ticaret Alanı kurulmasına yönelik pratik adımların tedricen atılabilmesi hedeflenmektedir. AB ile KEİ arasında Serbest Ticaret Alanı kurulması amacına yönelik ilk görüşmeler Türkiye'nin dönem başkanlığı ve etkinliği ile başlatılmış bulunmaktadır.

KEİ Dışişleri Bakanları 9. Toplantısı 30 Nisan 1997 tarihinde Türkiye'nin başkanlığında İstanbul'da, 10. Toplantısı ise 22 Ekim 1997 tarihinde Kiev'de yapılmıştır.

KEİ üyesi ülkelerin üst düzey hükümet ve özel sektör temsilcileri ve dünyanın önde gelen işadamlarının katılımı ile, Nisan 1997'de İstanbul'da, "Karadeniz Ekonomik İşbirliği Bölgesinde İş ve Yatırım İmkanları Konferansı" düzenlenmiştir. Konferans; enerji, ulaşım, telekomünikasyon, tarım ve tarımsal sanayi ile çevre konularında yoğunlaşmıştır.

İtalya, Türkiye, Ukrayna ve Rusya Federasyonu arasında tesis edilen İTUR denizaltı fiberoptik kablo sistemi Ağustos 1996'da, Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler arasında deniz altından telekomünikasyon irtibatı kurulmasına yönelik KAFOS denizaltı fiberoptik kablo sistemi ise Ekim 1997'de hizmete sokulmuştur.

Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankasının onay işlemleri Türkiye dahil 7 ülke tarafından tamamlanmıştır. Böylece onaylayan ülkelerin toplam hisse oranı yüzde 80'i aşmış bulunmaktadır. Merkezi Selanik'te olan Banka'nın başkanlığına dört yıl süre ile bir Türk atanmıştır.

KEİ elektrik şebekelerinin birleştirilmesi konusunda fizibilite çalışmaları sürdürülmektedir.

Karadeniz Bölgesi Ulaşım Şebekesi Master Planının yapılarak Avrupa ve Asya Ulaşım Şebekelerine bağlantıları tespit etmeye ve KEİ Üyesi ülkeler arasında iletişim bağlarını kurmaya yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Bu bağlamda, üye ülkeler mevcut ulaşım şebekelerini KEİ faktörünü dikkate alarak revize etmişler ve harita teatisinde bulunmuşlardır.

KEİ'nin kurumsal ve hukuki statüsünü güçlendirmeye yönelik çabalar sürdürülmektedir.

KEİ ülkeleri ile Türkiye'nin ticari ilişkileri 1991 yılından bu yana düzenli bir artış göstermektedir. 1996 yılında KEİ ülkelerine Türkiye'nin ihracatı 2,9 milyar dolar; bu ülkelere ithalatı ise 3,8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1995 yılına göre ihracatta yüzde 21 artma, ithalatta ise yüzde 5 oranında azalma kaydedilmiştir. 1997 yılında bu değerlerin, Türkiye'nin toplam dış ticaretindeki gelişmelere paralel olarak artması beklenmektedir.

b) Amaçlar

Yedinci BYKP'nda belirlenen ilke ve politikalar, KEİ forumlarında alınan kararlar doğrultusunda işbirliği faaliyetleri sürdürülecektir.

F. TÜRKİYE'NİN DIŞ YARDIMLARI

a) Mevcut Durum

Ulusal bir dış yardım politikasının oluşturulması amacıyla, Türkiye'nin 1992-1996 döneminde yapmış olduğu dış yardımlar envanterinin çıkarılması için DPT tarafından yapılan çalışmada bazı geçici sonuçlar alınmıştır.

Bu geçici sonuçlara göre, Türkiye'nin yapmış olduğu dış yardımlar 1,6 milyar dolar düzeyindedir.

Eximbank kredileri dahil dış yardımların türlerine göre dağılımı Tablo 4'de, ülke ve ülke gruplarına göre dağılımı Tablo 5'de ve Kuruluşlara göre dağılımı Tablo 6'da verilmektedir.

Bu tablolardan anlaşıldığı gibi, ekonomik yardımlar birinci sırada yer alırken, Türk Cumhuriyetleri'nin yaptığımız dış yardımlardan aldığı pay yüzde 85 düzeyine çıkmıştır.

Ağırlıklı olarak Türk Cumhuriyetleri ve Topluluklarına olmak üzere, Gelişmekte Olan Ülkelere yönelik ekonomik, teknik, insani ve kültürel yardımlara 1997 yılında da devam edilmiştir.

1997 yılında teknik ve ekonomik yardımların ağırlıklı olduğu yaklaşık 35 milyon dolar tutarında hibe yardımı yapılmıştır.

Bu yardımlar başta Millî Eğitim Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı olmak üzere muhtelif kamu kurum ve kuruluşları ile kamu yararına çalışan dernekler ve vakıflar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Dış İşleri Bakanlığının öncülüğünde, dış yardımların koordinasyonu için yapılan çalışmalar sonucunda, 1998 yılı içinde yapılacak yardımların bütçe içinde bir ana kalem altında toplanması hususunda mutabakat sağlanmış ve Maliye Bakanlığınca Bütçe Kanunu'nda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

b) Amaçlar

Başta Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları ile tarihi bağlarımız olan ülkeler ve İslam Konferansı Teşkilatı Üyesi Ülkeler olmak üzere Gelişmekte Olan Ülkelere Yönelik ekonomik, teknik, insani, ve kültürel amaçlı yardımlara imkanlar ölçüsünde devam edilecektir.

Uzun ve kısa vadeli hedefleri belirleyecek, gönüllü kuruluşların ve özel teşebbüsün katılımını da kapsayacak bir ulusal yardım politikası ile takip, değerlendirme ve rapor sistemi oluşturulması konusunda başlatılan çalışmalara devam edilecektir.

TABLO: II.14- Türk Cumhuriyetlerinin Aldıkları Dış Yardımların Türkiye'nin Yardımları ile Karşılaştırılması

(Milyon Dolar)

	1992	1993	1994	1995	1996	1991-5
ÖZBEKİSTAN						
1) Aldığı Toplam Dış Yardım	1,4	7,5	103,3	489,7		601,9
A) İki Taraflı	1,4	3,8	31,4	278,9		315,5
B) Çok Taraflı	0,0	3,7	71,9	210,8		286,4
2) Türkiyeden Yapılan Yardım	583,9	82,5	2,2	2,2	44,2	670,9
A) Hibe	30,9	5,0	2,2	2,2	44,2	40,3
B) Diğerleri	553,0	77,6				630,5
(2)/(1) (yüzde)	41.706,8	1.100,4	2,1	0,5		111,5
TÜRKMENİSTAN						
1) Aldığı Toplam Dış Yardım	5,4	77,2	50,0	38,5		171,1
A) İki Taraflı	5,4	24,8	37,9	28,5		96,6
B) Çok Taraflı		52,4	12,1	10,0		74,5
2) Türkiyeden Yapılan Yardım	79,5	27,6	6,7	6,2	7,5	120,1
A) Hibe	79,5	13,4	6,7	6,2	7,5	105,9
B) Diğerleri		14,2				14,2
(2)/(1) (yüzde)	1.473,0	35,7	13,4	16,2		70,2
KAZAKİSTAN						
1) Aldığı Toplam Dış Yardım	110,2	388,2	634,9	464,4		1597,7
A) İki Taraflı	110,2	359,6	415,4	243,3		1128,5
B) Çok Taraflı		28,6	219,5	221,1		469,2
2) Türkiyeden Yapılan Yardım	184,1	3,1	2,6	51,8	47,7	241,6
A) Hibe	16,3	3,1	2,6	51,8	47,7	73,8
B) Diğerleri	167,8					167,8
(2)/(1) (yüzde)	167,1	0,8	0,4	11,1		15,1
KIRGIZ CUMHURİYETİ						
1) Aldığı Toplam Dış Yardım	3,5	118,5	174,0	329,9		625,9
A) İki Taraflı	3,4	69,4	87,3	97,3		257,4
B) Çok Taraflı	0,1	49,1	86,7	232,6		368,5
2) Türkiyeden Yapılan Yardım	16,8	47,7	3,0	4,0	7,1	71,5
A) Hibe	16,8	3,5	3,0	4,0	7,1	27,4
B) Diğerleri		44,1				44,1
(2)/(1) (yüzde)	478,8	40,2	1,7	1,2		11,4
AZERBAYCAN						
1) Aldığı Toplam Dış Yardım	5,6	21,9	165,7	120,6		313,8
A) İki Taraflı	1,0	4,9	26,8	42,7		75,4
B) Çok Taraflı	4,6	17,0	138,9	77,9		238,4
2) Türkiyeden Yapılan Yardım	31,0	106,1	17,6	14,5	43,6	169,3
A) Hibe	6,4	36,5	5,4	14,5	43,6	62,8
B) Diğerleri	24,7	69,6	12,2			106,5
(2)/(1) (yüzde)	554,3	484,5	10,6	12,1		53,9
GENEL TOPLAM						
1) Ülkelerin Ald. Top. Dış Yrd.	126,1	613,3	1.127,9	1.443,1		3.310,4
A) İki Taraflı	121,4	462,5	598,8	690,7		1.873,4
B) Çok Taraflı	4,7	150,8	529,1	752,4		1.437,0
2) Türkiyeden Yapı. Yrd. Top.	895,4	267,0	32,1	78,8	150,0	1.273,3
A) Hibe	149,9	61,5	19,9	78,8	150,0	310,1
B) Diğerleri	745,4	205,5	12,2			963,2
(2)/(1) (yüzde)	710,0	43,5	2,8	5,5		38,5

Kaynak: OECD: Geographical Distribution of Financial Flows, 1997.

TABLO: II.15- Toplam Yardımların Ülkelere Dağılımı

(Milyon Dolar)

	Yıllar					92-96 Dönemi	
	1992	1993	1994	1995	1996	Toplam	Dağ.%
A. ÜLKELER							
1 Özbekistan	583,9	82,5	2,2	2,2	44,0	714,9	44,0
2 Kazakistan	184,1	3,1	2,6	51,8	47,7	289,3	17,8
3 Azerbaycan	31,0	106,1	17,6	14,5	43,6	212,9	13,1
4 Türkmenistan	79,5	27,6	6,7	6,2	7,5	127,5	7,8
5 Kırgız Cum.	16,8	47,7	3,0	4,0	7,1	78,5	4,8
6 Gürcistan	16,4	42,8	2,1	0,4	0,3	61,9	3,8
7 Bosna-Hersek	4,8	1,6	2,0	14,3	22,5	45,2	2,8
8 Tacikistan	3,5	20,0	0,02	0,2	0,2	24,0	1,5
9 Mısır		0,003	0,001	9,5	1,2	10,7	0,7
10 Irak	0,1	0,1	0,0	8,3	1,9	10,4	0,6
11 Diğer Ülkeler (92 ülke)	2,1	14,1	8,8	19,0	7,2	51,1	3,1
TOPLAM	922,3	345,6	45,1	130,4	183,1	1626,5	100,0
B. ÜLKE GRUPLARI VEYA BÖLGELER							
1 Türk Cumhuriyetleri	895,4	267,0	32,1	78,8	149,8	1.423,1	87,5
2 Türk Toplulukları	0,2	0,5	0,3	1,5	1,1	3,5	0,2
3 Balkan Ülkeleri	6,2	9,2	4,6	16,6	23,2	59,8	3,7
4 Kafkas Ülkeleri	16,4	42,8	2,1	0,4	0,3	61,9	3,8
5 İKT Ülkeleri	899,1	287,8	33,0	106,2	155,2	1.481,3	91,1
6 İKT (Türk Cum.Hariç)	3,7	20,8	0,9	27,4	5,4	58,2	3,6
7 KEİ Ülkeleri	16,5	45,9	3,1	2,4	1,2	69,2	4,3
8 ECO Ülkeleri	895,4	267,0	32,1	84,3	149,8	1.428,7	87,8
9 Afrika	0,1	0,8	0,8	11,4	3,1	16,2	1,0

Kaynak: DPT

TABLO: II.16- Toplam Yardımların İlk 20 Kuruluşa Dağılımı

(Milyon dolar)

No KURULUŞ	Yıllar					92-96 Dönemi	
	1992	1993	1994	1995	1996	Toplam	Dağ.%
1. Eximbank	377,1	264,7	12,2			653,9	40,2
2. Hazine Müsteşarlığı	360,0	1,1	1,0	2,0	20,0	384,1	23,6
3. TMO	139,6	40,6	2,2			182,3	11,2
4. TPAO				65,2	87,1	152,3	9,4
5. MEB	0,0	14,4	14,4	14,4	14,4	57,7	3,5
6. T.Şeker Fabrikaları					41,6	41,6	2,6
7. TİKA	14,1	3,9	4,1	4,8	2,7	29,5	1,8
8. Kızılay				21,5	3,8	25,3	1,6
9. Türk Telekom	24,8					24,8	1,5
10. Diyanet İşleri Başkanlığı	1,1	2,6	2,9	3,1	3,1	12,8	0,8
11. Ziraat Bankası		4,0		7,1		11,1	0,7
12. T.Diyanet Vakfı	0,5	2,4	2,4	1,6	2,4	9,3	0,6
13. Milli Piyango İdaresi				2,1	5,0	7,0	0,4
14. Tarım Bakanlığı	1,4	4,6	0,0	0,1	0,0	6,1	0,4
15. DPT	0,2	1,1	0,9	1,9	1,9	6,0	0,4
16. Sağlık Bakanlığı	2,4	1,6	0,6	0,5	0,1	5,2	0,3
17. Halk Bankası	0,6		1,9	2,3		4,8	0,3
18. Savunma Bakanlığı		1,2	2,1	1,0	0,0	4,2	0,3
19. TÜPRAŞ		1,7		2,0		3,7	0,2
20. Türk. Bank. Birliği	0,2	1,4	0,1	0,0	0,0	1,7	0,1
21. Diğer (18 KURULUŞ)	0,3	0,4	0,5	0,9	0,9	2,9	0,2
GENEL TOPLAM	922,3	345,6	45,1	130,4	183,1	1.626,5	100,0

9. DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ

A. REKABET HUKUKU VE POLİTİKALARI

a) Mevcut Durum

Rekabet Kurumu, 1994 yılında yürürlüğe giren 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun ile kurulmuş bulunmaktadır. Kurum'un karar organı olan Rekabet Kurulu'nun üyeleri ise 27.2.1997 tarih ve 97/9090 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenmiştir. Rekabet Kurumu Personel Yönetmeliği 13.6.1997 tarihli, Rekabet Kurumunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ise 97/9468 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ek'i olarak 21.6.1997 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmış ve böylece Kurumun personel ve idari altyapısı oluşturulmuştur. Kanun'u uygulamakla görevli Rekabet Kurumu'nun teşkilatını oluşturduğunu ilan eden 1997/5 sayılı Tebliğ, 4.11.1997 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Rekabeti bozucu anlaşmaları, devralmaları, karar ve uyumlu davranışları ve hakim durumun kötüye kullanılmasını önlemek üzere Kanunla kendisine verilmiş görevler çerçevesinde Rekabet Kurulunca hazırlanan; "Rekabet Kurulu'ndan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında 1997/1 sayılı Tebliğ", "Anlaşmaların, Uyumlu Eylem ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Kanununun 10uncu Maddesine Göre Bildiriminin Usul ve Esasları Hakkında 1997/2 sayılı Tebliğ", 1997/3 sayılı "Tek Elden Dağıtım Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği" ve 1997/4 sayılı "Tek Elden Satınalma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği" Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu Tebliğler, yukarıda belirtilen ve teşkilat oluşumunu ilan eden 1997/5 sayılı Tebliğin yayımlanması ile yürürlüğe girmiştir.

12.8.1997 tarihinde yayımlanan 1997/1 sayılı Tebliğ ile, hukuki geçerlilik kazanabilmesi için Rekabet Kurulu'na bildirilerek izin alınması gereken birleşme ve devralmalar belirlenmiştir. Buna göre; bağımsız iki ya da daha fazla teşebbüsün birleşmesi, herhangi bir teşebbüsün ya da kişinin diğer bir teşebbüsün malvarlığını yahut ortaklık paylarından tümünü veya bir kısmını ya da yönetimde kendisine hak sahibi olma yetkisi veren araçları devralması veya kontrol etmesi, ortak girişim (joint-venture) hallerinde, söz konusu teşebbüslerin ilgili ürün piyasasındaki toplam pazar paylarının %25'i geçmesi veya bu oran aşılmaya bile toplam cirolarının 10 trilyon TL'den fazla olması durumu ortaya çıkacaksa Rekabet Kurulundan izin alınması gerekmektedir.

Aynı tarihte yayımlanan 1997/2 sayılı Tebliğ ile, Rekabet Kurulu'na bildirilmesi zorunlu olan anlaşma, uyumlu eylem ve teşebbüs birliği kararlarının bildirim usul ve esasları belirlenmiştir. Buna göre; belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacı taşıyan veya bu etkiyi doğuran ve özellikleri Kanun'da belirtilen anlaşma, uyumlu eylem ve kararların yapıldıkları tarihten itibaren bir ay içinde Rekabet Kurulu'na bildirilmesi gerekmektedir. Kurul tarafından çıkartılan grup muafiyeti tebliğleri kapsamına girenlerin ise bildirilmesine gerek bulunmamaktadır.

4.9.1997 tarihinde yayımlanan 1997/3 sayılı Tebliğ ile tek elden dağıtım anlaşmalarına ilişkin grup muafiyeti koşulları belirlenmiştir. Buna göre; yalnız iki teşebbüsün taraf olduğu ve bir tarafın belirli malları ülkenin tamamında ya da belirlenmiş bir bölümünde yeniden satması amacıyla yalnızca diğer tarafa sağlamayı kabul ettiği anlaşmalar, Tebliğ'de belirlenen diğer koşullara uygun olması halinde, Kanun'da belirtilen yasaklamadan grup olarak muaf tutulmaktadır.

9.9.1997 tarihinde yayımlanan 1997/4 sayılı Tebliğ ile tek elden satın alma anlaşmalarına ilişkin grup muafiyeti koşulları belirlenmiştir. Buna göre; satıcı ve sağlayıcı durumundaki iki teşebbüsün taraf olduğu ve belirli malları yeniden satmak amacıyla sadece sağlayıcıdan ya da sağlayıcının belirleyeceği diğer bir teşebbüsten satın alma konusunda yapılan anlaşmalar, Tebliğ'de belirlenen diğer koşullara uygun olması halinde, Kanun'da belirtilen yasaklamadan grup olarak muaf tutulmaktadır.

b) Amaçlar

Rekabet politikasının temel amaçları; rekabeti bozucu anlaşma, karar ve uyumlu davranışların etkin kontrolünün sağlanması, rekabeti ortadan kaldıracı tekelleşmelerin ve hakim durumun kötüye kullanılmasının önlenmesi, piyasada çalışan tüm teşebbüsler arasında fırsat eşitliğinin korunması, küçük ve orta boy işletmelerin ekonomik güçlerini artırıcı önlemlerin alınması, tüketicilerin hak ve çıkarlarının korunmasıdır.

Bu amaçların gerçekleştirilmesine yönelik olarak Rekabet Kurumu, sektörel bazda yoğunlaşmaları tespit ederek kritik düzeyi aşan sektörlerde ve özelleştirme uygulamalarında rekabet kurallarının işlenmesini sağlayacak tedbirleri alacaktır.

Kurumun faaliyetlerine ve rekabet politikalarının ülkemizdeki uygulamasına esas teşkil edecek olan tebliğlerin hazırlanması çalışmaları sürdürülecektir.

BM, OECD gibi uluslararası kuruluşların, Avrupa Birliği'nin ve diğer ülkelerde faaliyet gösteren benzer kuruluşların rekabetin korunmasına ilişkin çalışmaları ile dünyadaki gelişmeler Kurum tarafından izlenmeye devam edilecek ve ülkemiz koşullarına uygun yeniliklerin uygulanabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen uygulamaya yönelik tebliğler çıkarılacak, muafiyetler ve yasaklara ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.

Kanun kapsamına giren ekonomik birimlere, özellikle küçük ve orta boy sanayiye, rekabet hukuku ve politikaları ile ilgili tanıtım ve bilgilendirme mahiyetinde eğitici çalışmalar yapılacaktır.

Toplumun rekabet konusunda eğitilmesi ve bilgilendirilmesi sağlanacaktır.

Rekabet konusu, üniversitelerin ilgili fakültelerinde eğitim programı kapsamına ayrı bir ders olarak alınacaktır.

Kurum bünyesinde, rekabet hukuku ve politikaları alanındaki gelişmelerin izlenebileceği ve bu konudaki literatürün takip edilebileceği bir dokümantasyon merkezi oluşturulacaktır.

B. FİKRİ VE SINAİ HAKLAR

a) Mevcut Durum

Fikri haklarla ilgili olarak; Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararı'nda yer alan AT mevzuatına uyum sağlanması amacıyla, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 4110 sayılı Kanunla getirilen hükümlere ek olarak yeni bir takım düzenlemeler yapılması ihtiyacı devam etmektedir.

Sinema ve müzik alanında fikri haklara ilişkin sorunların giderilmesi, bu sektörlerin geliştirilmesi ve uluslararası alandaki yeni gelişmelere uyum sağlanması amacıyla, 23.1.1986 tarih ve 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu'nda değişiklik yapılmasına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.

5846 sayılı Kanunla korunma altına alınmış olan ve resmi ve özel televizyon kanallarında gösterilen yerli ve yabancı eser sahiplerinin haklarının korunması ve uygulanacak yöntemlerin açıklığa kavuşturulması amacıyla hazırlanan tebliğ, 16.9.1997 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yerli ve yabancı filmler arasında farklı belediye rüsumu uygulamasına son verilmesine ve her iki kaynaklı filmlere eşit oranda rüsum uygulanmasına yönelik vergi mevzuatı çalışması Maliye Bakanlığı'nca sürdürülmektedir.

Fikri ve sınai haklara ilişkin mevzuatta kurulması öngörülen ihtisas mahkemelerinin kuruluşuyla ilgili çalışmalar Adalet Bakanlığı'nca yürütülmekte olup, geçici bir çözüm olarak Ticaret ve Asliye Hukuk Mahkemelerine bu konuda görev verilmiştir. Söz konusu ihtisas mahkemelerinin kuruluşu, altyapısının oluşturulması ve personel ihtiyacının süratle karşılanabilmesini temin etmek üzere Bakanlık tarafından hazırlanmış olan proje teklifi, AB Komisyonu'na gönderilmiştir. Maliyetinin yüzde 80'i AB, kalan kısmı ise Türkiye tarafından karşılanacak olan Proje kapsamında 12 ayrı merkezde ihtisas mahkemesi kurulması öngörülmektedir.

Markaların uluslararası tescil işlemlerinde kolaylık sağlayan Madrid Protokolü ile Tasarımların Sınıflandırılmasına İlişkin Lokarno Anlaşması ve Mikroorganizmaların Uluslararası Saklanması İlişkin Budapeşte Antlaşması'na katılım için gerekli çalışmalar tamamlanmıştır. Üyelik süreci, Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Teşkilatı'na (WIPO) bildirimler tamamlandıktan sonra başlayacaktır. Marka Kanunu Anlaşması (TLT), Avrupa Patenti Sözleşmesi (EPC) ve Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Saklanması İlişkin Lahey Anlaşması'na katılım çalışmaları sürdürülmektedir.

TABLO: II.17- Türkiye’de Sınai Haklar ile İlgili Başvurular

	1994	1995	1996	1997(1)
Marka	14 223	15 781	21 978	13 390
Yerli	11 573	12 605	15 984	10 288
Yabancı	2 650	3 176	5 994	3 102
Patent	1 392	1 731	905	891
Yerli	148	210	187	158
Yabancı	1 244	1 521	718	733
Tasarım		1 533	1 810	329
Yerli	--	1 506	1 646	298
Yabancı	--	27	164	31
Coğrafi İşaretler			30	4
Yerli	--	--	30	4
Yabancı	--	--		
Faydalı Model			181	156
Yerli	--	--	178	150
Yabancı	--	--	3	6
İlaç Patent Başvuruları		250	97	135
Yerli	--	--	5	2
Yabancı	--	250	92	133

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü.
(1) Eylül 1997 itibarıyla.

Yıldız Teknik Üniversitesi bünyesinde, Türk Patent Enstitüsü ve Üniversitenin ortak çabalarıyla Sınai Haklar Enformasyon Merkezi açılmıştır.

Çeşitli kamu kuruluşları ve üniversite öğretim üyelerinin katılımıyla, Ankara Üniversitesi bünyesinde Fikri ve Sınai Haklar Araştırma ve Uygulama Merkezi (FİSAUM) kurulmuştur.

Türk Patent Enstitüsü'nün altyapı olanaklarının geliştirilmesi amacıyla Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın finansal desteğiyle Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Teşkilatı (WIPO) ile birlikte bir proje, ayrıca Avrupa Topluluğu'nun finansal desteği ile de Türk sınai mülkiyet sisteminin modernizasyonu amaçlı bir başka proje yürütülmektedir.

İlaç ürünleri ve ilaç üretim yöntemlerine patent koruması sağlanması hususunda 1999 yılına kadar geçiş süresi tanınmış olmasına rağmen, TRIPS Anlaşması'na göre bu alanda yapılacak başvuruların ülkemizce kabul edilme zorunluluğu çerçevesinde; Anlaşma'nın yürürlüğe giriş tarihi olan 1.1.1995 tarihinden itibaren Türk Patent Enstitüsü'ne yapılan başvurular 1997 yılı Eylül sonu itibarıyla 482'ye ulaşmıştır.

Sınai haklar mevzuatının uygulanması sonucunda ortaya çıkan gelişmeler ise aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

b) Amaçlar

Fikri haklar koruma altyapısı bu alandaki gelişmelere paralel olarak güncelleştirilecek, Kültür Bakanlığının ilgili biriminin teşkilat yapısı ve personel altyapısı ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilecektir.

Fikri hakların korunması konusunda hizmet veren meslek birliklerinin desteklenmesine ve güçlendirilmesine önem verilecektir.

Fikri haklarla ilgili davaların yürütülmesinde etkinlik sağlanması amacıyla, ihtisas mahkemelerinin biran önce kurulması sağlanacak ve bu mahkemelerde görev alacak yargı elemanlarının eğitimine hız verilecektir.

Sınai hakların korunmasında sağlanan gelişmeler ile bu alandaki uygulamalar hakkında toplumun ilgili kesimlerine yönelik tanıtım ve eğitim faaliyetlerine ağırlık verilmeye devam edilecektir.

Sınai hakların korunmasına yönelik olarak oluşturulan vekillik müessesesinin güçlendirilmesine ve kurumsallaşmasına önem verilecektir.

Sınai haklarla ilgili davaların yürütülmesinde etkinlik sağlanması amacıyla, ihtisas mahkemelerinin biran önce kurulması sağlanacak ve bu mahkemelerde görev alacak yargı elemanlarının eğitimine hız verilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Kültür Bakanlığında fikri haklar ile ilgili çalışmaları yürüten birim yeniden yapılandırılacak ve bu alanda nitelikli personel yetiştirilmesine öncelik verilecektir.

3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu'nda değişiklik yapılarak mevcut sorunlar giderilecek, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ise AT normlarına uyumun tam olarak sağlanması amacıyla yeniden gözden geçirilecektir.

Meslek birliklerinin Kültür Bakanlığı ile koordineli çalışmalarını ve fikri hakların takibinde daha etkin hizmet vermelerini sağlamak üzere, bu birliklerin altyapıları desteklenecek ve güçlendirilecektir.

Kültür Bakanlığı bünyesinde "Telif Hakları Bilgi Merkezi" kurulacak, böylece hak sahipleri, uygulayıcılar, kullanıcılar, kurulması öngörülen ihtisas mahkemeleri için bir bilgi bankası oluşturulacaktır.

Fikri haklar ile ilgili olarak; yargı ve gümrük personeline, emniyet görevlilerine ve sektör temsilcilerine seminerler ve eğitim programları düzenlenerek telif haklarının korunması hususunda bu kesimler bilgilendirilecek, ayrıca toplumun bu konudaki eğitimine önem verilecektir.

İçerisinde eser bulunan kitap, kaset gibi fiziki ortamlar üzerine, burada bulunan eserlerin fikri haklar kapsamında koruma altında olduğu ve izinsiz çoğaltım ve herhangi bir şekilde ticarete konu olmasının yasalara aykırı ve cezayı gerektirici haksız eylemler olduğuna dair halkı aydınlatıcı ibareler konulacaktır.

Markaların korunmasına ilişkin mevzuatın uygulanmasında karşılaşılan sorunların giderilmesi amacıyla, ilgili mevzuatta yeni düzenlemeler yapılacaktır.

Entegre devre topoğrafyalarının korunmasına ilişkin mevzuat hazırlanacaktır.

Sinai haklar ile ilgili mevzuatın daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi ve gerekli inceleme sürecinin eksiksiz yürütülebilmesi için Türk Patent Enstitüsü'nün altyapısının güçlendirilmesine ve nitelikli personel yetiştirilmesi için eğitim faaliyetlerine devam edilecektir.

Türk Patent Enstitüsü, sinai haklar ile ilgili kayıt, belgelendirme ve tescil işlemlerinin yanısıra yurtiçi ve yurtdışı teknolojik gelişmeleri izleyerek yeni teknolojilere ilişkin bilgileri derleyip kullanıcıların yararlanmasına sunacaktır.

Sinai haklar alanındaki uluslararası anlaşma ve sözleşmelere katılım çalışmaları sürdürülecektir.

Sinai haklar ile ilgili olarak toplumun bilgilendirilmesi ve eğitilmesi amacıyla yayın ve eğitim faaliyetlerine devam edilecektir.

Sinai hakların korunmasına yönelik olarak Türk Patent Enstitüsü nezdinde işlem yapacak olan vekillere ait bir Birlik oluşturulması için çalışmalar başlatılacaktır.

C. TÜKETİCİNİN KORUNMASI

a) Mevcut Durum

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca 1997 yılı Kasım ayı içinde yapılacak olan 2. Tüketici Konseyi toplantısı hazırlık çalışmalarına başlanmıştır.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un gereği kurulmuş olan hakem heyeti üyelerinin tüketicinin korunması ve şikayetlerin değerlendirilmesi konusunda eğitimine 1997 yılında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından Türkiye genelinde başlanmıştır.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanmasından doğacak ihtilafların çözümü için Kanun'da öngörülen Tüketici Mahkemeleri kurulamamıştır.

Tüketicinin eğitimi ve bilgilendirilmesi çalışmalarına devam edilmiştir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, meslek kuruluşları ve tüketici örgütleri tarafından toplantılar düzenlenmiş, broşür, dergi-kitap gibi yayınlar çıkarılmıştır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından bankacılık, taşımacılık, taksitli-kampanyalı satışlar, kapıdan satışlar, turistik geziler, elektrik-su, doğalgaz hizmetleri gibi alanlarda standart sözleşmelerin oluşturulmasını sağlayacak olan Genel İşlem Şartları konusunda mevzuat düzenleme ön çalışmalarına başlanılmıştır.

Piyasaya arz edilen ürünlere ilişkin düzenlemeler ve bunlarla ilgili gerçekleştirilecek bildirimlere ilişkin usul ve esasları belirleyen; ürünün insan sağlığı, can ve mal güvenliği, hayvan veya bitki yaşam ve sağlığı, çevre ve tüketicinin korunması açısından sahip olması gereken asgari güvenlik koşullarını

belirten "Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısı" hazırlık çalışmaları devam etmektedir. TSE tarafından mamül standartlarında AT standartları ile uyumlaştırma çalışmalarının büyük bir çoğunluğu tamamlanmıştır.

b) Amaçlar

AB'ne uyum çalışmaları doğrultusunda, tüketicinin korunması ile ilgili mevzuat uyumlaştırması dahil gerekli düzenlemeler yapılacak, eğitim kurumlarından ve kitle iletişim araçlarından yararlanılarak tüketicilerin bilinçlendirilmeleri sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanmasından doğacak ihtilafların çözümü için Tüketici Mahkemeleri kurulacaktır.

Tüketicileri haksız sözleşme şartlarına karşı koruyacak olan Genel İşlem Şartları konusunda düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Zararlı ve tehlikeli kimyasal madde ve ürünlerin üretilmesi, depolanması, taşınması, ambalajlanması, etiketlenmesi, saklanması ve denetlenmesine ilişkin mevcut yönetmelik yeniden düzenlenecektir.

Turist tüketicilerin gezi sözleşmelerini imzalamadan önce, sözleşme esnasında ve tatil sonrasında haksızlıklara ve zararlara karşı korunabilmesi amacıyla Turistik Gezi Sözleşmelerine ilişkin düzenleme yapılacaktır.

Uluslararası standartlara uygunluk açısından, hizmet sunumu sonucu oluşabilecek zararlardan ötürü hizmet sunanların sorumluluğu ve tüketicilerin zararlarının tazminini içeren hizmetten sorumluluk konusunda yasal düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

Aldatıcı ve yanıltıcı reklamlara ilişkin mevzuattaki dağınıklığın giderilmesi amacıyla birleştirici bir düzenleme yapılacaktır.

D. BİLGİ SAĞLAMA VE KULLANMA

a) Mevcut Durum

Çağdaş bir Türkiye için ekonomik ve sosyal gelişmeyi bilişim teknolojilerine dayandırmak önem arz etmektedir. Bu değişimin bilimsel ve teknik tarafı olduğu kadar sosyal, kültürel ve siyasi boyutları da bulunmaktadır.

Dünyada başdöndürücü bir hızla gelişmekte olan bilgi ve iletişim teknolojileri ile buna paralel olarak gittikçe genişleyen bir yelpazede hizmet veren bilişim sektörü, Türkiye'de de belirli bir atılım yapma potansiyeline sahip olup, özellikle sektörün gelişmesini engelleyen unsurların ve neler yapılması gerektiğinin somut olarak tesbiti faaliyetleri üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Ulusal Enformasyon Altyapısının kurulması için nasıl bir kurumsal yapılanmanın sağlanması ve ne tür araçların kullanılması gerektiğinin 1998 yılında bitirilmesi planlanan ve TÜBİTAK tarafından sürdürülen kamu-özel karma bir komite tarafından izlenmekte ve denetlenmekte olan "Enformasyon Ana Planı" çalışması ile belirlenmesi beklenmektedir.

Söz konusu çalışmanın halen birbirinden bağımsız sürdürülmekte olan, fakat gerektiği ölçüde koordineli bir şekilde yürütülemeyen çalışmalara yön vereceği öngörülmektedir. Daha önce başlatılan "Ulusal Bilgi Sistemi ve İstatistik Altyapısı Geliştirme Projesi"nin genel esprisi doğrultusunda bazı çalışmalar sürdürülmüş, ancak proje tamamlanamamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nca sürdürülmekte bulunan Bilgisayar Destekli Eğitim'in Internet olanaklarının verimli kullanımıyla yaygınlaşarak gelişmesi öngörülmektedir. Bu faaliyetin, şu anda geliştirme çalışmaları sürdürülen Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) üzerinden başlatılması düşünülmektedir.

ODTÜ ve TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi (MAM) bünyesinde teknopark çalışmaları başlatılmış olup, Ankara'da ilk yazılım parkının temeli atılmıştır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Dünya Bankası destekli, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) Yazılım Geliştirme Projesi sürdürülmekte, TÜBİTAK-MAM ve Gebze Organize Sanayi Bölgesi (GOSB) tarafından geliştirilen Yazılım Teknolojileri Merkezi Projesi ise AB'den finansman desteği beklenmektedir.

İnternet kullanımında ve yazılım teşviklerinde sağlanan gelişmeler, yazılım ihracatı için özendirici teşvikler, sektörün sorunlarına sahip çıkmak üzere oluşturulan çeşitli meslek kuruluşlarının faaliyetleri bilgi teknolojileri sektörü ile ilgili gelişmeleri olumlu yönde etkileyen önemli hususlardır.

TUR-NET'in devreye girmesiyle gelişen İnternet kullanımında, Türk Telekom'un kendi yurtdışı hattını kullanmak isteyen servis sağlayıcılarla sözleşme yapabilmesine imkan sağlayan kararın Ulaştırma Bakanlığı'nca onaylanmış olması ile daha süratli gelişmeler sağlanacaktır.

Yazılım üretiminde uluslararası standartlara uygunluk ve tescil (akreditasyon) ile ilgili uluslararası çalışmalara katılmaktadır.

Teknoparklar ve AR-GE faaliyetleri kanalıyla yazılım sektörüne doğrudan teşvikler sağlanması, ihracat alanında Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDTŞ) statüsünden yararlanacak yazılım şirketlerinin sağlanan bir dizi özel teşvikten pay almaları teşvik alanındaki olumlu gelişmelerdir.

KOSGEB'in kuruluş yasası gereği oluşturulacak teknopark yönetmeliği ile ek bazı teşviklerin gündeme getirilmesi beklenmektedir.

Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından hazırlanan "İhracata Yönelik Devlet Yardımları" kapsamında 31 Temmuz 1997'de yürürlüğe girmiş olan kararlarda, TURSOFT'un da aralarında yer aldığı Sektörel Dış Ticaret Şirketlerine (SDTŞ) yeni teşvikler verilmesi sözkonusudur. Bu teşvikler arasında, eğitim ve istihdam yardımları, çevre maliyetlerinin desteklenmesi, yurtdışında ofis açma vb. harcamaların destek görmesi öngörülmektedir.

1996 yılında ODTÜ'de kurulan Enformatik Enstitüsü, disiplinlerarası yaklaşımı içeren bilişim eğitimi konusunda bir ilk girişim olarak 1997-1998 öğretim yılında lisansüstü eğitime başlamaktadır.

Yazılım alanında insangücü açıkları önemini korurken sözkonusu alanda AR-GE harcamalarının düşüklüğü dikkati çekmektedir.

b) Amaçlar

Ulusal Enformasyon Altyapısının kurulması için ne tür bir kurumsal yapılanmanın sağlanması ve hangi araçların kullanılması gerektiği ile ilgili olarak sürdürülen çalışmaların TÜBİTAK tarafından yürütülen "Enformasyon Ana Planı" çalışması ile koordinasyonu sağlanacak ve Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile entegre edilecektir.

Üniversitelerde disiplinlerarası yaklaşımı içeren bilişim eğitiminin yaygınlaştırılması desteklenecektir.

Bilgi teknolojisi alanında AR-GE çalışmaları desteklenecektir.

Fikri ve sınai haklar konusundaki yasal düzenlemeler, Gümrük Birliği ve AB'ye uyumu dikkate alarak ülke koşulları çerçevesinde uygulamaya konulacak ve sürekli güncelleştirilecektir. Bilim ve teknoloji merkezlerinin yerli ve yabancı sermaye katkısıyla kurulmaları özendirilecek, teknoparkların geliştirilmesi ve desteklenmesi çalışmaları hızlandırılacaktır.

Kamu kuruluşları ihtiyaçlarını karşılayacak yazılıma uygun donanım seçimi konusunda bilinçlendirilecektir.

Kamu kuruluşlarının ihtiyaç duydukları yazılım ürünlerini serbest rekabet ortamında edinmelerine özen gösterilecektir.

Kamu ve özel kuruluşlarda bilişim kültürünün geliştirilmesi ve bilgisayar okur-yazarlığının yaygınlaştırılması sivil meslek kuruluşlarından da yararlanılarak sağlanacaktır.

Bilgi toplumuna yönelik hizmetleri yürütmek amacıyla bir "Kurum" oluşturulması çalışmaları başlatılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Yazılım üreten değişik statülerdeki gerçek kişilerin ücretlendirilmesinin telif ücretleri kapsamında ele alınmasına yönelik çalışmalar başlatılacaktır.

Personel rejimi içinde kamu bilişim çalışanlarının ünvan ve statü açısından sağlıklı bir yapıya kavuşturulmaları sağlanacaktır.

10. FİNANS REFORMU, MALİ PİYASALARDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI, DÜNYA İLE ENTEGRASYON VE MÜLKİYETİN TABANA YAYILMASI

a) Mevcut Durum

29 Aralık 1996 tarihinde yayımlanarak 1 Ocak 1997 tarihinden itibaren yürürlüğe giren kararla, devlet iç borçlanma kağıtlarına uygulanacak stopaj oranı yüzde 10'dan yüzde 12'ye çıkarılırken, DTH ve mevduata yürütülen faiz ve temettü ile katılma hesapları karşılığı ödenen kar paylarından da aynı oranda stopaj kesilmesine karar verilmiştir.

11 Ocak 1997 tarihinde özel finans kurumlarının oluşabilecek risklere karşı korunmaları amacıyla Sermaye Tabanı/Risk Ağırlıklı Varlıklar, Gayri Nakdi Krediler ve Yükümlülükler Standart Rasyosuna tabi olmaları karara bağlanmış ve bu rasyo asgari yüzde 8 olarak belirlenmiştir.

22 Ocak 1997 tarihinde SPK tarafından İMKB Kotasyon Yönetmeliğinde değişiklik yapılarak, "Halka Açık Hisseler" tanımı değiştirilmiştir. Buna göre, bir ortaklığın halka açık olarak kabul edilebilmesi için halka açık hisselerin, ortaklığın yüzde 10'una sahip gerçek ve tüzel kişi ortaklar ile ortaklıkta üst düzey idari görevlerde bulunanlar ve bunların birinci derecede akrabalarının sahip oldukları hisseler dışında kalan hisse senetlerinin en az 250 ortağın elinde bulunması zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca, kota alınmış menkul kıymetlerin ve kota alınmamış menkul kıymetlerin Borsa'da işlem görme esas ve usulleri tekrar belirlenmiştir.

28 Ocak 1997 tarihinde İMKB bünyesinde kurulan uluslararası bono ve tahvil piyasasına ilişkin yönetmelik yayımlanmış ve bu piyasada işlem yapılmaya 24 Şubat 1997 tarihinde başlanmıştır.

11 Mart 1997 tarihinde yayımlanan KKDF Hakkında 19 sayılı Tebliğ'le yapılacak ithalatın finansmanında kullanılmak üzere, bankaların yanısıra ithalatçı firmaların da borçlu sıfatıyla sağladıkları krediler muafiyet kapsamına alınmıştır.

9 Nisan 1997 tarihinde yayımlanan 4233 sayılı Kanun'la, bir veya birden çok maddenin alım satımının yapılabileceği ihtisas borsalarının Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca kurulacağı kabul edilmiştir. Borsada işlem gören mali temsil eden senetler ile vadeli işlem ve opsiyon işlemleri sözleşmeleri kıymetli evrak hükmünde olup, vadeli işlem piyasaları kurma konusunda da Sanayi ve Ticaret Bakanlığı yetkili kılınmıştır. 6 Ağustos 1997 tarihinde, Ticaret Borsaları Vadeli İşlemler Piyasası Genel Yönetmeliği yayımlanmıştır. Söz konusu Yönetmelikle, vadeli işlemler piyasasında Takas Merkezinin kontrolünde ve kullanımında olmak üzere, "Garanti Fonu ve Tanzim Fonu" oluşturulmuştur.

10 Mayıs 1997 tarihinde "Bankaların Konsolide Mali Tablolar Düzenlenmesine ve Konsolide Mali Tabloların İlanına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ" yayımlanmıştır. Bu düzenlemeyle finansal kurumlar topluluğuna dahil ana ortaklık ile bağlı ortaklıkların ve kontrolü ana ortaklıkta olan iştiraklerin hesapları tek bir ortaklığa aitmiş gibi gösterilerek, topluluğun bir bütün olarak finansal durumu ve faaliyet sonuçları hakkında ilgililere bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

4 Haziran 1997 tarihinde, 97/1 sayılı T.C. Merkez Bankası Genelgesiyle, I-M sayılı Genelge'nin "Kredi Mektuplu DTH Açılması" ile "Süper Döviz Hesabı Açılması"na ilişkin maddelerinde değişiklik yapılmıştır. Bu düzenlemeyle;

-Hesap sahibinin aksine bir talimatı olmadıkça hesaplar vade bitiminde, tahakkuk eden faizi ile birlikte aynı vade ve cari faizle uzatılacaktır.

-Merkez Bankasına, özel anlaşması bulunan bankalar aracılığı ile hesaplardan bir defada yapılacak nakit ödemelere limit koyması ve vekile ödenebilecek miktarı sınırlamasına imkan tanınmıştır.

-2 yıl vadeli Süper Döviz Hesabı açılabilmesine de imkan tanınmış ve Kredi Mektuplu DTH'larda olduğu gibi, süper döviz hesaplarından da bir defada yapılacak nakit ödemelerle vekile yapılacak ödemeleri Merkez Bankasının sınırlamasına imkan tanınmıştır.

2 Temmuz 1997 tarihinde yayımlanan 97/9522 sayılı BKK ile "Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulunun Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik" yürürlüğe konulmuştur. Aynı gün 97/9523 sayılı BKK ile "Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair 4208 Sayılı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" yayımlanmıştır. 14 Ağustos 1997 tarihinde yayımlanan 97/2 sayılı TCMB Genelgesiyle, kambiyo konusundaki düzenlemelerin yer aldığı I-M sayılı Genelgede değişiklik yapılarak bu çerçevede döviz alım-satımında kimlik tespitinin sürdürülebilmesi için gerekli düzenlemeler yürürlüğe konmuştur. 28 Eylül tarihinde 97/9983 sayılı BKK yayımlanarak "Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair 4208 Sayılı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik"te Değişiklik Yapılmıştır. Bu suretle, 1 Ekim 1997 olan sözkonusu Yönetmeliğin yürürlük tarihi 1 Ocak 1998 olarak değiştirilmiştir.

30 Temmuz 1997 tarihinde Hazine ve Merkez Bankası arasında koordinasyonun sağlanması amacıyla bir protokol imzalanmıştır. Buna göre, temel olarak Merkez Bankasının 1998 yılından itibaren etkin bir parasal program uygulamasını sağlamak amacıyla, Hazine ile kısa vadeli avans da dahil olmak üzere her türlü parasal ilişkisini programı bozmayacak şekilde sürdürmeleri konusunda mutabakata

varılmıştır.

Hazine, ilk kez Ağustos ayında bir geri alım ihalesi açarak iç borç ödemelerini nakit ve piyasadaki likidite durumuna göre ayarlama uygulamasına geçmiştir. Bunun yanı sıra, Eylül ayından itibaren aylık borçlanma programları hazırlanarak kamuoyuna ilan edilmeye başlanmıştır.

6 Ağustos 1997 tarihinde "Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) Yönetmeliği" yayımlanmıştır. Bu Yönetmelikle, TMSF, mali bünyesi zayıflayan bankalarla ilgili düzenlemeler içeren Bankalar Kanunu'nun 64. Maddesi kapsamındaki bir bankanın sermayesinin asgari yüzde 51'ine sahip olabilme, zararını devralabilme, bankayı yönetimi kendisinde olan başka bir bankaya devretmek veya birleştirmek gibi yetkilerle donatılmıştır.

15 Ağustos 1997 tarihinde İstanbul Altın Borsasında vadeli işlemler başlatılmıştır.

20 Ağustos 1997 tarihinde yayımlanan 97/9807 sayılı BKK ile; kanuni faiz ve temerrüt faiz oranlarının 1.1.1998 tarihinden geçerli olmak üzere, senelik yüzde 30'dan yüzde 50'ye çıkarılması kararlaştırılmıştır.

1989 yılından itibaren değişmeyen tarımsal kredi faiz oranları, enflasyon oranındaki artış ve tarımsal sübvansiyonların rasyonelasyonu çerçevesinde 8 Eylül 1997 tarihinde 11 ila 20 puan arasında değişen oranlarda artırılmış ve ortalama tarımsal kredi faiz oranı yüzde 50'den yüzde 70'e çıkartılmıştır. Diğer taraftan Halk Bankası Ekim ayında Esnaf ve Sanatkarlar Kefalet Kooperatifleri'nin kefaletiyle kullandığı kredilerin faiz oranlarını 10 puan, kendi kaynaklarından kullandığı faiz oranlarını 5 puan artırmıştır.

b) Amaçlar

Para politikalarının sürdürülebilir açık kavramını temel alan mali bir programla desteklenerek bir parasal program çerçevesinde, enflasyonla mücadele hedefi esas alınarak uygulanması temel amaçtır.

Ekonomik faaliyetlerin ihtiyaç duyduğu kaynakların temini amacıyla; mali derinleşmenin artırılarak etkinliğin sağlanması, mali piyasaların uluslararası piyasalarla bütünleşmesinin tamamlanması, sermayenin tabana yayılması ve bu hedeflere ulaşılabilmesi için gerekli mevzuat ve denetim düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Mali araçların geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi ile mali tasarrufların artırılması yönündeki politikalar iktisadi konjonktür de dikkate alınarak uygulanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Bankalar Kanunu, sistemi denetleyen kamu otoritesinin siyasi baskıdan bağımsız ve tamamen özerk karar alma mekanizmasına uygun olarak yeniden yapılanması gereği ve Avrupa Birliği mevzuatı ile uluslararası standartlar dikkate alınarak, yeniden düzenlenecektir. Mali sektörün siyasi etki dışına çıkartılabilmesi amacıyla, Bankalar Kanununda yapılacak değişikliklerle Mali Sektör Yüksek Kurulu kurulacaktır.

Ülkemizde kullanımı gittikçe yaygınlaşan banka ve kredi kartları ile ilgili işlemleri denetlemek ve mevcut belirsizlikleri ortadan kaldırmak amacıyla, Banka ve Kredi Kartları Kanunu çıkartılacaktır. Çeklerin bankalar arasında hesaben tasfiyesini sağlayan bankalararası takas odalarında işlemlerin elektronik ortamda yapılması yaygınlaştırılacaktır.

Bankalar ile özel finans kurumlarının yasal yükümlülüklerinden kaynaklanan farklılıkları gidermek amacıyla yapılmaya başlanan düzenlemelere devam edilecektir.

Ticari bankalarla benzer faaliyetlerde bulunan özel finans kurumları ve diğer mali kurumlar, Merkez Bankası Risk Santralizasyonu kapsamına alınacaktır.

Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun'da öngörülen uygulamaya yönelik tebliğler çıkarılacak, muafiyet ve yasaklara ilişkin düzenlemeler ile Kanun'da sayılan yükümlülüklerin aydınlatılması için tanıtım ve bilgilendirme mahiyetindeki çalışmalar yapılacaktır.

Mali kuruluş ve araçların derecelendirilmesini yaygınlaştırmak üzere gerekli yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Sermaye piyasasındaki kuruluşların rekabet güçlerinin artırılmasına yönelik tedbirler çerçevesinde, sermaye yeterliliğine ilişkin standart rasyolar uluslararası normlara uygun hale getirilecektir.

Vadeli işlemlerin yatırımcı açısından güvenilir bir biçimde işletilebilmesi amacıyla gerekli kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

Sigortacılık sektörünün daha etkin çalışmasını sağlamak amacıyla; Sigortacılığın Düzenlenmesi ve

Denetlenmesi Hakkında Kanun, Sigorta Ekspertleri, Sigorta Ekspertleri Odaları, Sigorta Ekspertleri Odaları Birliği Kanunu, Tarım Sigortalarının Geliştirilmesi Hakkında Kanun ve Aktüerler Birliği Kanun tasarıları hazırlanacaktır. Bu düzenlemelerle sektörün Avrupa Birliği sigortacılık kriterlerine uyumu sağlanacaktır.

Hayat sigortacılığındaki yapısal sorunların giderilmesi için, belli bir uyum süreci sonunda yeni bir sisteme geçilmesini sağlayacak bir yönetmelik hazırlanacaktır.

III. EKONOMİDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASINA YÖNELİK YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ

11. VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER

a) Mevcut Durum

Vergi idaresi ve denetiminin daha etkin hale getirilmesi amacıyla yönelik olarak, vergi daireleri ile mükelleflerin ekonomik faaliyetlerinin tek bir merkezden izlenmesini sağlamak üzere tek vergi numarası verilmesi uygulaması 1997 yılında da sürdürülerek vergi dairelerinde kaydı bulunan mükelleflere numara verme işlemi tamamlanmış, ayrıca potansiyel vergi mükellefleri ile vergi mükellefi olmayıp ithalat yapan gerçek ve tüzel kişilere de tek vergi numarası verilmiştir. Ekonomik faaliyetlerin maddi delillere dayandırılması amacıyla tek vergi numaralarının kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerce yapılacak işlemlerle ilgili kayıtlarda ve düzenlenecek belgelerde kullanılmasına yönelik çalışmalar kapsamında, gayrimenkul ve taşıt alım-satımı yapanlara vergi numarası verilmesi ile ilgili çalışmalar ise devam etmektedir.

Otomasyon uygulaması 15 il ve 5 ilçe merkezinde toplam 117 adet vergi dairesinde sürdürülmektedir. 1997 yıl sonu itibarıyla 13 vergi dairesinde daha otomasyon uygulamasına geçilmesi ve böylece otomasyonlu vergi dairesinin 130'a ulaşması beklenmektedir. Otomasyon uygulaması bulunmayan 208 adet vergi dairesi ve 577 adet malmüdürlüğünün vergi tahakkuk ve tahsilat işlemlerinin ise 15 günlük periyodlarla merkezden izlenmesi yönünde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Otomasyon uygulaması bulunmayan vergi dairelerinden mükellef sayısı açısından en büyük 100 tanesinde kişisel bilgisayarlar merkezi bilgisayar sistemine bağlanmıştır. Böylece, bu vergi dairelerinin sicil otomasyon uygulamaları ve tahakkuk tahsilat işlemleri de merkezden izlenmeye başlanmıştır.

Vergi tahsilatının bankalar aracılığıyla yapılması uygulaması 1997 yılında aracı banka sayısı 7'den 10'a çıkarılmak suretiyle yaygınlaştırılmıştır. Vergi tahsilat işlemlerinde bankacılık sisteminin giderek artan oranda kullanılması nedeniyle, bankalar aracılığıyla yapılan tahsilatların mükellef hesaplarına manyetik ortamda intikalini sağlama yönündeki çalışmalara başlanmış, Ankara, İstanbul ve İzmir Bölge İşlem Merkezlerindeki bilgi giriş sistemleri yenilenmiştir.

İstihdam üzerindeki mali yüklerin azaltılması politikası çerçevesinde, özel indirim tutarı yüzde 75, gelir vergisi tarife dilimleri ise yüzde 66,7 oranında artırılmıştır. Ayrıca Kalkınmada Öncelikli Yörelere bulunan bazı iller için farklı özel indirim tutarı belirlenmesi uygulaması başlatılmış ve özel indirim tutarı bu iller için normal yörelerin iki katına çıkarılmıştır. Çalışanları Tasarrufa Teşvik Kesintisinin kaldırılması konusunda ise çalışmalar sürdürülmekte olup, zorunlu tasarrufların değerlendirilmesi konusunda kurulan Meclis Araştırma Komisyonu çalışmalarını tamamlayarak hesabın tasfiyesini de içeren raporunu Mart 1997 itibarıyla tamamlamıştır.

Ekonomik ve mali zorluklar nedeniyle borçlarını ödeyemeyen mükelleflere bir defaya mahsus olmak üzere borçlarını ödemede kolaylık sağlanması ve bu alacakların bir an önce hazineye intikalini sağlamak amacıyla, sözkonusu vergi borçlarının, yıllık yüzde 6 oranında faiz uygulanmak suretiyle tecil ve taksitlendirmeye tabi tutulması uygulaması getirilmiştir. Diğer taraftan, amme alacaklarında erken ödemeye teşvik eden yasal düzenlemeye, erken ödeme indirimi sıfırlanmak suretiyle son verilmiştir.

Mevduat, kamu menkul kıymetleri gibi menkul sermaye iratları üzerindeki gelir vergisi tevkifat oranları, 1 Ocak 1997 tarihinden geçerli olmak üzere yüzde 12'ye yükseltilmiştir. Petrol ürünleri üzerinden alınmakta olan Akaryakıt Tüketim Vergisi oranları ise 14 Temmuz 1997 tarihinden geçerli olmak üzere yeniden belirlenmiş, ağırlıklı efektif vergi oranı yüzde 102'den yüzde 150'ye çıkarılmıştır.

Sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim giderlerinin finansmanında kullanılmak üzere, 1 Eylül 1997-31 Aralık 2000 tarihleri arasında uygulanmak üzere bazı işlem ve kağıtlara eğitim katkı payı kesintisi getirilmiştir. Aynı amaçla kullanılmak üzere, eğitim, gençlik, spor ve sağlık hizmetleri vergisi yukarıda belirtilen dönem için nispi hale getirilerek, verginin oranı yüzde 10 olarak belirlenmiştir.

Kamuoyunun vergisel istatistikler konusunda düzenli olarak bilgilendirilmesi ve bu suretle toplumda vergi bilincinin artırılması amacıyla, en son 1992 yılında çıkarılan Vergi İstatistikleri Yıllığı, 1992-1996 dönemini de kapsayacak şekilde güncelleştirilerek Ağustos 1997 tarihinde kamuoyunun bilgisine sunulmuştur.

b) Amaçlar

Yedinci Plan döneminde vergi alanında benimsenen temel amaç, Avrupa Birliği vergi politikası ve vergi yapısını dikkate alarak tüm ekonomik faaliyetleri kapsayan, üretim faktörleri üzerindeki vergi yükünü azaltan bir sistem oluşturmaktır. Öncelikle vergi idaresi ve denetiminin daha etkin hale getirilmesi ve idarenin güçlendirilmesi, bu sistemi oluşturmak için temel araç olarak benimsenirken, vergilemede yata ve dikey adaletin ve açıklığın sağlanması temel ilke olarak kabul edilmiştir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Bu temel amaçlar çerçevesinde, Plan döneminin üçüncü yılı olan 1998 yılında yapılması öngörülen düzenlemeler aşağıda özetlenmektedir:

Tek vergi numarası verme işlemine devam edilecek ve 18 yaşını doldurmuş her vatandaşın bir vergi numarasına sahip olması sağlanacaktır. Vergi numarası kullanma zorunluluğunun gayrimenkul ve taşıt alım-satımı, bankalarda hesap açılması, borsada işlemde bulunabilme gibi diğer ekonomik faaliyetlere de yaygınlaştırılmasını sağlayacak düzenlemeler yapılacak, elde edilen bilgilerin denetim bilgi bankasında toplanması sağlanacaktır. Diğer taraftan, tek vergi numarası uygulamasının vatandaşlık numarasına geçilmesini sağlayacak çerçevede genişletilmesi çalışmaları 1998 yılında da sürdürülecektir.

Almanya ile yapılmış olan Teknik İşbirliği Anlaşması çerçevesinde yürütülmekte olan Bilgisayarlı Denetim Projesi kapsamında, vergi istihbarat merkezinin daha etkin ve fonksiyonel hale getirilmesi için yeniden yapılandırılmasına, toplanan bilgilerin organize edilerek yönetim ve denetim amaçlı kullanılmasına yönelik çalışmalara devam edilecektir.

Taşra teşkilatında bilgi işlem, istihbarat ve denetim hizmetlerinin daha etkin bir şekilde sürdürülmesi amacıyla Gelirler Bölge Müdürlükleri kurulacaktır. Vergi dairelerinin işyükünün azaltılması ve iş akışında sürat ve etkinliğin sağlanması amacıyla yeni vergi daireleri ve vergi dairesi başkanlıkları kurulacaktır. Gelir idaresinde çağdaş yönetim tekniklerinin uygulanması sağlanacak ve bu kapsamda taşra teşkilatında vergi toplama başarısına dayalı performans değerlendirme sistemi uygulanacaktır.

Halen değişik adlar altında vergi, pay ve fon şeklinde yapılan kesintiler, Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) adı altında birleştirilerek vergi sisteminde etkinlik artırılabilecektir. Bu kapsamda, petrol ürünlerinden alınmakta olan 3, otomotiv ürünlerinden alınmakta olan 3, alkol ve tütün ürünlerinden alınmakta olan 6 adet vergi, pay ve fon kesintisi kaldırılarak, bunların yerine sadece ÖTV uygulanmak suretiyle vergileme rejimi sadeleştirilecektir. ÖTV yeni bir gelir kaynağı olarak görülmeyecek, sadece mevcut vergilerin konsolidasyonu amacıyla yönelik olacak, bu ise Hazinesinin etkin bir nakit yönetimi yapmasını kolaylaştıracaktır.

Vergi kayıp ve kaçığının azaltılması, vergilemede yatay ve dikey adaletin sağlanması, enflasyonun vergi sisteminde oluşturduğu bozucu etkilerin asgariye indirilmesi amacıyla, gelir ve kurumlar vergisinde enflasyondan kaynaklanan farkların vergileme kapsamından çıkarılması, menkul sermaye iratlarının adil ve dengeli bir vergilendirme yapısına kavuşturulması, götürü vergilemenin ve istisnaların gözden geçirilerek kapsamın daraltılması, vergi oranlarının kademeli olarak indirilmesi gibi uygulamaları kapsayan yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Katma Değer Vergisi (KDV) uygulamasının basitleştirilerek vergi kaçırma eğiliminin azaltılması amacıyla, KDV oranları yeniden gözden geçirilerek oran sayısının azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır. Ayrıca, bu verginin Hazineye intikalini hızlandırmak amacıyla beyan ve ödeme dönemi erkene alınacaktır.

1998 yılının Emlak Vergisi için genel beyan dönemi olduğu gözönünde bulundurularak, emlak vergisi değerinin daha gerçekçi seviyelerde tespit edilmesi ve emlak vergisinin yeniden değerlendirme oranına endekslenmesi suretiyle mahalli idarelerin daha verimli bir gelir kaynağına kavuşmaları sağlanacaktır.

Ücretlilerin vergi yükünün düşürülmesine yönelik olarak, gelir vergisi tarifesi, doğuracağı mali kayıplar da göz önüne alınarak tedricen yumuşatılacaktır. Diğer taraftan istihdam üzerinde yük oluşturan vergi benzeri kesintilerin azaltılmasına yönelik düzenlemeler sürdürülecektir. Bu çerçevede, Çalışanları Tasarrufa Teşvik Hesabı kesintilerinin kaldırılması ve hesabın tasfiye edilmesi yönündeki çalışmalar tamamlanacaktır.

Toplumda vergi bilincini artırabilmek amacıyla vergi istatistikleri, sektörler ve faktörler itibarıyla oluşan vergi yükleri, coğrafi vergi istatistikleri, vergi istisna ve muafiyetleri nedeniyle ortaya çıkan vergi kayıpları (vergi harcamaları), vergi denetimleri ve denetim sonuçları, efektif vergi oranlarını da kapsayacak bir veri seti şeklinde bir takvime bağlı olarak yayınlanacak ve kamuoyu düzenli olarak bilgilendirilecektir. Böylece vergi yükleri ve bu yüklerin toplumsal katmanlara dağılımı konusunda bilgilendirme tam olarak yapılabilecek ve toplumun vergi politikasını yönlendirebilmesine imkan sağlanacaktır. Bu kapsamda, vergi gelirleri bütçe dökümanlarında çeşitli yasalar uyarınca ayrılması öngörülen paylar ayrılmadan önceki brüt tutarlarıyla gösterilecek ve bu suretle istatistiklerin şeffaflığı sağlanacaktır.

12. SOSYAL GÜVENLİK REFORMU

a) Mevcut Durum

Sosyal sigorta programları tarafından kapsanan nüfus oranı 1996 yılında toplam nüfusun yüzde 83,6'sına, aktif sigortalıların toplam sivil istihdama oranı yüzde 50,7'ye ve sağlık hizmetleri bakımından sosyal sigortalar kapsamındaki nüfus oranı yüzde 67,1'e ulaşmıştır.

Ülkemizde aktif sigortalılar ile pasif sigortalılar arasındaki denge olumsuz yönde gelişmesini sürdürmüş ve sosyal güvenlik sistemine prim ödeyen aktif sigortalı sayısı 1996 yılında yüzde 3,4 oranında artarken, pasif sigortalı sayısı yüzde 12,6 oranında artmıştır. 1995 yılında ortalama 2,4 aktif sigortalıya 1 pasif sigortalı düşerken 1996 yılında aktif sigortalı sayısı 2,2'ye gerilemiş ve bu sayı Emekli Sandığı'nda 1,9, Bağ-Kur'da 2,4 ve SSK'da 2,3 olarak gerçekleşmiştir. İsteğe bağlı sigortalılar hariç tutulduğunda SSK'da pasif sigortalı başına düşen aktif sigortalı sayısı 1,9'dur.

1997 yılında Emekli Sandığı emeklilerinin aylıklarında yüzde 9,8 ile 28,8 arasında, SSK emeklilerinin aylıklarında yüzde 8,3 ile 15,5 arasında ve Bağ-Kur emeklilerinin aylıklarında yüzde 20,4 ile 34,0 arasında değişen oranlarda reel artış sağlanmıştır. Prim karşılığı olmaksızın ödenen sosyal yardım zammı (SYZ) SSK'da 4.690.000 TL seviyesinde sabit tutulurken, Bağ-Kur'da 4.500.000 TL olan SYZ ödemesi 1'den 12'nci basamağa kadar 5.850.000 TL'ye yükseltilmiş, 13'den sonraki basamaklar için artış yapılmamıştır.

Bağ-Kur'da sigortalılığın cazip hale getirilmesi, emekli aylıklarının yükseltilmesi ve finansman yapısının iyileştirilmesi amacıyla 1479 sayılı Kanun'da yapılan değişiklik sonucunda sigortalılara basamak yükseltme imkanı getirilmiştir. Bu uygulamadan yararlanmak üzere 42.158 kişi başvuruda bulunmuştur.

SSK ve Bağ-Kur kanunlarına göre tahakkuk eden prim ve diğer alacakların tahsilatının hızlandırılması hakkındaki 4247 sayılı Kanun 16.5.1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

4228 sayılı Kanunla 5.2.1997 tarihinde 4792 sayılı SSK Kanununda değişiklik yapılarak Kurum gayrimenkullerinin satışı konusunda Yönetim Kuruluna yetki verilmiştir.

SSK ve Bağ-Kur'da pasif sigortalı sayısındaki hızlı artışa karşılık aktif sigortalı sayısının yeterince artırılamaması, bağımlı sayısının fazla olması, emeklilikte yaş sınırının kaldırılmış olması ve yaşlılık riskiyle karşılaşmadan sigortalılara emekli aylığının bağlanması, prim karşılığı olmayan ödemeler yapılması, prime esas kazancın tavanının düşük tutulması ve prim tahsilat oranlarının düşük olmasından dolayı aktüeryal dengeler kurulamamış, kurumların finansman yapısı olumsuz yönde etkilenmiş ve kamuya getirdiği mali yük nedeniyle mevcut sosyal güvenlik sistemi sürdürülemez duruma gelmiştir.

Sosyal güvenlik kurumlarının mevcut teşkilat yapıları ile etkili hizmet verilmesi sağlanamamaktadır. Kurumların kendi kaynaklarıyla yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için sigortacılık normlarına uygun olarak idari ve mali açıdan yeniden yapılandırılması ihtiyacı devam etmektedir.

Sosyal güvenlik kurumları arasında, sigorta programları, üyelerin aylığa hak kazanma şartları, emekli aylıklarının alt ve üst sınırları, prim oranları, sağlanan haklar ve yükümlülükler açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Sosyal güvenlik sisteminde yeniden yapılanmaya esas teşkil edecek çalışmalara devam edilmiş, bu çerçevede Sosyal Güvenlik Temel Yasası Taslağı hazırlanmış, Dünya Bankası desteği ile Sosyal Sigorta Kuruluşlarının Hesaplarının Denetlenmesi ve Mali Yönetim konulu projenin hazırlık çalışmaları sürdürülmüştür.

Yeniden yapılandırılan Ekonomik ve Sosyal Konseyin Ağustos 1997'de yapılan toplantısında sosyal güvenlik sisteminin sorunları ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının koordinatör-lüğünde ilgili kesimlerin katılımı ile çalışmalar yapılmış, Konsey'e sunulmak üzere bir rapor hazırlanmıştır.

Özel hayat sigortacılığında elemanların yeterli mesleki bilgiye sahip olmaması, acentaların müşteriyi yeterince bilgilendirmemesi, kamu oyunun iyi aydınlatılmaması ve tazminatların zamanında ödenmemesi bu alandaki gelişmeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Özel sigortacılık alanında değişiklik yapılarak hayat sigorta branşının diğer sigorta kollarından ayrı olarak yapılması sağlanmış, Hayat Sigortaları Yönetmeliği 1.8.1997 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

Sosyal Sigortalar Kurumu'nun sigortalılarına sağlık hizmeti sunması, bir taraftan hizmetten yararlananların tercih hakkını sınırlayarak tüketici tatmininin yetersiz düzeyde kalmasına yol açmakta, diğer taraftan ihtisas ve çağdaş işletmecilik gerektiren tedavi hizmeti sunumunda kaynakların verimsiz kullanılmasına sebep teşkil etmektedir.

Ülkemizde sosyal hizmetler alanında faaliyet gösteren kamu ve özel kurum ve kuruluşlar yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği sağlanamamış, ortak kriter ve hizmet standardı oluşturulamamıştır. Nitelikli personel teminindeki yetersizlikler de sosyal hizmetlerin yürütülmesinde önemli aksaklıklara sebep olmaktadır.

Özürülere yönelik olarak yürütülen kamu hizmetlerinin düzenli ve etkin şekilde sürdürülebilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak üzere Başbakanlığa bağlı Özürülere İdaresi Başkanlığı kurulmuştur.

Muhtaç durumda bulunan vatandaşlara yardım amacıyla kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'nun 1997 yılında 95 trilyon lirayı aşacağı tahmin edilen kaynaklarının, Fon'un kuruluş amacı doğrultusunda kullanımında büyük aksaklıklar görülmektedir.

b) Amaçlar

Sosyal güvenlik sisteminde sosyal sigorta kurumları ve sigorta kolları itibariyle norm ve standart birliği sağlanacak, kurumlar idari ve mali özerkliğe kavuşturulacaktır.

Sigorta hizmetleri, nimet-külfet dengesi içinde kurumların aktüeryal yapılarını bozmadan kendi finansman kaynaklarından karşılanacak ve prim karşılığı olmayan ek yükümlülükler getirilmeyecektir.

Prim ödeme gün sayısı, emeklilik yaşı, prime esas ücret tavanı ve prim tahsilat oranlarının artırılması ve mevcut kaynakların daha etkili değerlendirilmesi suretiyle sistemin gelir imkanları iyileştirilecek ve sosyal güvenlik kurumlarının bütçe üzerindeki yükü azaltılacaktır. Bu yöndeki reformların gerçekleştirilmesi çerçevesinde daha yüksek emekli aylığı almak isteyen sigortalılara asgari imkanları sağlayan kamusal zorunlu sigortalara ilave olarak, mevcut sosyal güvenlik kurumları tarafından ihtiyari emeklilik ve sağlık sigortası programları başlatılacaktır.

TABLO:II.18- Reel Emekli Aylıkları Endeksi (1)

(1989=100)

Kurumlar	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Emekli Sandığı	117	117	119	117	91	81	99	109
SSK	108	106	105	100	78	75	90	103
Bağ-Kur	102	96	139	134	105	104	164	212

Kaynak: Emekli Sandığı, SSK, Bağ-Kur, DPT.

(1) Ortalama emekli aylığı memur emeklisi için 3/1, işçi emeklisi için 8955 gösterge ve Bağ-Kur emeklisi için 6.Basamak esas alınmıştır.

TABLO: II.19- Sosyal Sigorta Programlarının Kapsadığı Nüfus (1)

(Bin kişi)

KURULUŞLAR	1994	1995	1996
I. EMEKLİ SANDIĞI TOPLAMI	10 109	10 222	10 862
1. Aktif Sigortalılar	1 896	1 880	1 964
2. Aylık Alanlar	901	952	1 048
3. Bağımlılar	7 312	7 389	7 850
4. Aktif Sig./Pasif Sig.(1/2)	2,10	1,97	1,87
5. Bağımlılık Oranı(3+2)/1	4,33	4,44	4,53
II. SOSYAL SİGORTALAR KURUMU TOPLAMI	24 810	26 536	27 989
1. Aktif Sigortalılar	4 203	4 411	4 624
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	772	981	1 056
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	213	253	244
4. Aylık Alanlar	2 175	2 338	2 540
5. Bağımlılar	17 448	18 554	19 525
6. Aktif Sig./Pasif Sig.(1+2+3)/4	2,38	2,41	2,33
7. Bağımlılık Oranı(5+4)/(3+2+1)	3,78	3,70	3,72
III. BAĞ-KUR TOPLAMI	13 448	13 490	13 709
1. Aktif Sigortalılar	1 839	1 791	1 767
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	83	79	87
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	779	799	797
4. Aylık Alanlar	826	881	1 110
5. Bağımlılar	9 922	9 940	9 949
6. Aktif Sig./Pasif Sig.(1+2+3)/4	3,27	3,03	2,39
7. Bağımlılık Oranı(5+4)/(3+2+1)	3,98	4,05	4,17
IV. ÖZEL SANDIKLAR TOPLAMI	258	291	308
1. Aktif Sigortalılar	71	71	71
2. Aylık Alanlar	47	52	59
3. Bağımlılar	140	168	178
4. Aktif Sig./Pasif Sig.(1/2)	1,51	1,36	1,22
5. Bağımlılık Oranı(3+2)/1	2,63	3,11	3,31
V. SAĞLIK HİZMETLERİ BAKIMINDAN SOSYAL SİGORTALAR KAPSAMI	38 405	39 979	42 428
VI. GENEL TOPLAM	48 625	50 540	52 868
1. Aktif Sigortalılar	8 008	8 153	8 426
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	855	1 060	1 143
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	992	1 053	1 041
4. Aylık Alanlar	3 949	4 223	4 756
5. Bağımlılar	34 821	36 051	37 502
6. Aktif Sig./Pasif Sig.(1+2+3)/4	2,50	2,43	2,23
7. Bağımlılık Oranı(5+4)/(3+2+1)	3,93	3,92	3,98
VII. GENEL NÜFUS TOPLAMI	61 110	62 171	63 221
VIII. SİGORTALI NÜFUS ORANI (Yüzde)	79,6	81,3	83,6
IX. SAĞLIK KAPSAMINDAKİ NÜFUS ORANI (Yüzde)	62,8	64,3	67,1

Kaynak: Emekli Sandığı, SSK, Bağ-Kur, DPT.

(1) 1996 yılı itibarıyla özel sigorta şirketlerinin hayat sigortası kapsamında 6.386.979 sigortalı mevcuttur. Bu sayı başka bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olup, ek sigorta haklarından yararlanmak isteyenler ile herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmayan kişileri kapsamaktadır.

Ödenmeyen primler ile gecikme zammı affına ve sigortasız hizmetlerin borçlanma yoluyla sigortalanmasına imkan verilmeyecektir.

Özel sağlık ve özel emeklilik sigortası teşvik edilecek ve sosyal güvenlik kurumlarının sağlık hizmetlerini satınalma yoluyla temini sağlanacaktır.

Sosyal güvenlik sistemi kapsamındaki aktif sigortalı nüfus artırılacaktır. Denetim hizmetlerinin etkinleştirilmesi suretiyle sigortasız çalışma ve çalıştırma önlenecektir.

1998 yılında sigortalı nüfusun toplam nüfusa oranının yüzde 88.1'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Sosyal hizmet ve yardımları sağlayan kamu kurum ve kuruluşları ve yerel yönetimler ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği oluşturularak tespit edilecek gerçek ihtiyaç sahiplerine azami şekilde ulaşılabilmesi amaçtır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Sosyal güvenlik kurumlarının içinde bulunduğu finansman sıkıntısını gidermek, idari etkililiği artırmak, norm ve standart birliği için temel esasları belirlemek, gelirleri artırıcı ve giderleri azaltıcı düzenlemeler yapmak, fonların etkili bir şekilde işletilmesini sağlamak amacıyla sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin temel esaslarını ve kurumsal yapılarını belirleyen Sosyal Güvenlik Temel Kanunu Tasarısı TBMM'ne sevk edilecektir.

Kurumların aktif-pasif sigortalı oranlarının yükseltilmesi için emekliliğe yönelik asgari prim ödeme süresi artırılabilecek, emekli aylığı ödemelerinin başlayacağı asgari yaş sınırı getirilecektir.

SSK'nın içinde bulunduğu finansman sıkıntısından kurtarılması, Kurumun çağdaş anlamda yeniden yapılandırılması ve daha özerk hale gelmesi için mevzuat düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Bağ-Kur'da aktif sigortalıların primlerini zamanında ödemelerini sağlayacak ve finansman darboğazını giderecek mevzuat düzenleme çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Çalışmakta iken işsiz kalanların gelir kayıplarını kısmen karşılamak üzere İşsizlik Sigortası Kanun Tasarısının hazırlıkları sonuçlandırılacaktır.

Sosyal yardımlarda ortak kriter oluşturma ve kaynakların etkin kullanımı amacıyla ilgili kuruluşların işbirliğiyle mevzuat çalışması başlatılacaktır.

13. KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI

A. GENEL

a) Mevcut Durum

Kamu yönetiminin örgütlenme, işleyiş ve personel yapısının değişen koşullara uyumunu sağlayacak yenilenme ihtiyacı devam etmektedir. Bu çerçevede; devletin kamusal hizmetlerle ilgili görevlerinin yeniden değerlendirilmesi, teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi, dengesiz istihdamın düzeltilmesi ve halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi gereği önemini muhafaza etmektedir.

Kamu yönetiminde görev ve yapı arasındaki dengenin kurulamamış olması, merkezi yönetim görevlerindeki oransal artış ve görevlerin merkez, taşra ve yerel yönetimler arasında dağılımının yeterince sağlıklı bir biçimde gerçekleştirilememesi, kamu hizmetlerinin beklenen ölçüde etkili, verimli ve hızlı sunulmamasına neden olmaktadır.

Mahalli idarelerin faaliyet alanlarını yeniden düzenleyerek, idari ve mali yönden güçlenmelerini sağlayacak ve yerel yönetimler ile merkezi idare arasındaki yetki karmaşasını gidermeye yönelik değişikliklerle ilgili tasarılar hazırlanmasına rağmen kanunlaşmamıştır.

Kamu yönetimi kapsamındaki bir takım görevlerin yürütülmesinde, hizmette birlik ve bütünlüğün sağlanamamış olması, bazı alanlarda teşkilat genişlemesi nedeniyle amacı aşan bir örgütsel büyüklüğe ulaşılmış bulunulması önemli bir sorun olarak kendini göstermektedir.

Kamu yönetiminde performansın ölçülmesine yönelik denetimin ön plana alınması ve denetim yoluyla idarenin geliştirilmesi gereği ortaya çıkmıştır.

Kamu personeli arasında ücret, ek ödemeler, sosyal hak ve yardımlar açısından dengenin sağlanması, aynı ünvanda bulunan personel bakımından kurumsal ve sektörel düzeydeki ücret farklılıklarının giderilmesi ve hiyerarşiyi bozmayan, iş ve görev tanımına dayalı kariyer, liyakat, aleniyet ve eşit işe eşit ücret ilkesini getirecek, mevzuatta kodifikasyonu sağlayacak yeni bir ücret rejiminin yürürlüğe konulması ihtiyacı devam etmektedir.

Kamu kesiminde ücret adaletsizliğini doğuran nedenler temelde, asıl ücret ile ek ödemeler arasındaki oranın giderek ek ödemeler lehine bozulması, çok sayıda ödeme türünün ortaya çıkmış olması ve ücret unsurlarının tamamının vergi matrahına dahil olup olmaması gibi konulardan kaynaklanmaktadır. Benzer nitelikteki ödeme unsurlarının farklı ad ve şekillerde ödenmesi, ücret sisteminin karmaşık bir yapıya dönüşmesine ve ödeme unsurları arasındaki bağlantıların kaybolmasına sebep olmuştur. Mali ve sosyal hak ve yardımların tek ve ortak bir Kanunda yer almamış olması, teşkilat kanunlarında ücretle ilgili düzenlemelere yer verilmesi ve belirli sınıf ve statüler için zaman zaman yapılan özel düzenlemeler ücret rejimindeki karmaşıklığın daha da artmasına sebep olmaktadır.

Kamu kesimindeki istihdam biçimlerinin ve ücret rejiminin farklılıklar taşıması da ücretler arasında dengesizliklere ve giderek adaletsizliklere yol açmaktadır.

Kamuda çalışan personel açısından mevcut durumun tespiti ve değerlendirilmesine yönelik olarak görev tanımlarının oluşturulması ve iş analizlerine dayalı norm kadroların hazırlanması ihtiyacı devam etmektedir.

Çeşitli kanun ve kanun hükmünde kararnemelerde öngörülen mali ve sosyal hak ve yardımların ayrılanarak, tüm kamu kurum ve kuruluşlarının ücret rejiminin tek ve ortak bir Kanunda düzenlenmesi amacıyla "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlerinin Mali, Sosyal Hak ve Yardımlarına İlişkin Kanun

Tasarısı Taslağı” hazırlanmış, ancak henüz kanunlaşmamıştır.

Devletin asli ve sürekli işlerini gören memurlar ile diğer kamu çalışanları arasındaki ayrımı temin etmek, üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esaslarını düzenlemek, ortak görev ünvanlı kadrolara personel alımının merkezi sınavla yapılmasını sağlamak amacıyla hazırlanan “Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Kanun Tasarısı Taslağı” hazırlanmış, ancak henüz kanunlaşmamıştır.

İdari usul ve işlemlerin basitleştirilmesi, vatandaşa doğrudan hizmet sunan birimlerde beyan esasına dayalı uygulamaların geliştirilmesi ve gereksiz formalitelerin kaldırılması ihtiyacı devam etmektedir.

b) Amaçlar

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasında, hizmetin gerekli kıldığı büyüklükte, verimli bir devlet yapısına geçilmesi, bu amaçla Devletin ekonomide ticari ve üretici faaliyetlerden çekilerek asli görevlerine dönmesi temel hedef olarak kabul edilecek; tüm kamu kurum ve kuruluşları üstlendikleri görevle uyumlu bir teşkilat yapısına kavuşturulacaktır.

Devlet, ekonomik faaliyetlerini en aza indirecek, sübvansiyon dağıtan bir yapıdan uzaklaşacak, mali piyasalar üzerinde baskı oluşturmayacak, etkin kaynak tahsisi için uygun makroekonomik ortamı oluşturarak kural koyucu ve orta vadede belirsizlikleri giderici genel bir yönlendirme görevi üstlenecektir.

Kamu hizmetlerinde etkinliğinin artırılması, şeffaflık, gerekli sayı ve nitelikte personelin istihdamı, ücret adaletinin sağlanması, katılımcılık, vatandaşa güvenen ve bireyi ön plana çıkaran bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi esas olacaktır.

Memurun Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat günün koşullarına ve ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Devletin teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi için, Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında 3046 sayılı Kanun, Başbakanlık Teşkilatına Dair 3056 sayılı Kanun, 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve tüm kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat kanunları gözden geçirilecek ve gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Bakanlar Kurulunun iş yükünün azaltılması amacıyla, Bakanlar Kurulunda görüşülüp karara bağlanacak konuların hukuki çerçevesi; genel yürütme yetkisi, ekonomik ve mali düzenlemeler ve atamaya ilişkin hususlar göz önünde bulundurularak yürürlüğe konulacak bir yasa ile belirlenecektir. Bu amaçla, kuruluşların teşkilat kanunları ve genel düzenlemeler öngören kanunlar gözden geçirilecek, gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Yerinden yönetim ilkesi dikkate alınarak, merkezi yönetim tarafından görülmekte olan bazı hizmetlerin il özel idarelerinden başlamak üzere yerel yönetimlerin ve taşra birimlerinin yetki ve sorumluluğuna bırakılabilmesi amacıyla 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları hakkında 3046 sayılı Kanun ve kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat kanunlarında gerekli değişiklikler yapılacaktır. Ayrıca, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, 1580 sayılı Belediye Kanunu, 3030 sayılı Büyük Şehir Belediyesi Kanunu, 442 sayılı Köy Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu ile vergi kanunlarında değişiklik yapılarak mahalli idarelerin idari ve mali yönden güçlendirilmesi sağlanacaktır.

Performans ölçülmesine ilişkin denetim sistemine geçilebilmesi için, 1050 sayılı Kanun çerçevesinde Kesin Hesap Kanununa ilişkin düzenlemeler, Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların TBMM’ce Denetlenmesi Hakkında 3346 sayılı Kanun ve kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat kanunlarında yer alan denetim birimleriyle ilgili hükümler gözden geçirilecektir. Denetim birimlerinin mevzuata uygunluk denetimi yanında denetim yoluyla idareyi geliştirme anlayışı içinde çalışmaları sağlanacaktır. 832 sayılı Sayıştay Kanununda 4.7.1996 tarih ve 4149 sayılı Kanunla bu yönde yapılan değişikliğin hayata geçirilmesi için başlamış olan çalışmalara devam edilecektir.

Kamu Denetçisi (Ombudsman) sisteminin yapısı, statüsü ve çalışma esaslarının belirlenmesine ilişkin çalışmalara başlanarak mevzuatı oluşturulacaktır.

İdare ile birey arasındaki ilişkilerde uygulanmak ve bireyin bilgi edinme özgürlüğünü sağlamak üzere bir “Genel İdari Usul Yasası” yürürlüğe konulacaktır.

Yolsuzluklarla en etkili bir biçimde mücadele etmek amacıyla gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Kamu personel rejimi reformunun gerçekleştirilebilmesi için çeşitli Kanun ve Kanun Hükmünde Karanemelerde yer alan mali ve sosyal hak ve yardımlar ayıklanarak, tüm kamu kurum ve kuruluşlarının

ücret rejiminin tek ve ortak bir Kanunda yer almasını sağlamak amacıyla hazırlanan Taslağın hayata geçirilmesi sağlanacaktır.

Devletin asli ve sürekli işlerini gören memurlar ile diğer kamu çalışanları arasındaki ayrımı temin etmek, ortak görev ünvanlı kadrolara personel alımının merkezi sınavla gerçekleştirilebilmesini sağlamak ve üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla hazırlanan Taslağın kanunlaşması sağlanacaktır.

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması ve personel reformu kapsamında bürokrasinin üretken ve rasyonel bir şekilde çalışmasını sağlayacak hukuki altyapı oluşturulacaktır.

Ekonomik ve Sosyal Konseyin toplumsal uzlaşmaya yönelik olarak, etkin bir biçimde hizmet verebilmesi amacıyla bir yasa yürürlüğe konulacaktır.

B. ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ

a) Mevcut Durum

Adalet hizmetlerinde teşkilat yapısının yeniden gözden geçirilmesi, hukuk eğitiminin yeniden değerlendirilmesi, hukuk kurallarının iyileştirilmesi, hakim, savcı ve yardımcı hizmetlerdeki kadro açığının giderilmesi ve altyapının modernizasyonu ihtiyacı sürmektedir.

Adalet Reformu Paketi içinde yer alan Kanun Tasarılarından;

3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul gündeminde bulunmaktadır.

-Uzlaştırma Kurullarının Kuruluşu, Görev ve Yetkilerine Dair Kanun Tasarısı ile

-Bazı Kanunlardaki Cezaların İdari Para Cezasına Dönüştürülmesine Dair Kanun Tasarısı

Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarında görüşülmektedir.

Yargının tam bağımsızlığını temin etme amacına yönelik olan Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarında bulunmaktadır.

Kamu avukatlarının yetki ve sorumluluklarının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Eylül 1997 tarihi itibarıyla 1997 yılında, Erzurum Ilıca, İstanbul Ümraniye ve Çankırı Kızılırmakta adli teşkilat kurulmuş; Diyarbakır, Kırıkkale, Ordu, Silvan, Gebze, Edremit, Yazıhan ve Hekimhan adliye binaları hizmete açılmıştır. Ayrıca 3 adet Devlet Güvenlik, 5 adet Ağır Ceza, 11 adet Asliye Ceza, 2 adet Sulh Ceza, 2 adet Asliye Hukuk, 1 adet Sulh Hukuk, 1 adet Ticaret, 2 adet Çocuk, 4 adet İş ve 2 adet İdare Mahkemesi olmak üzere 33 adet yeni mahkeme ile 7 adet yeni İcra Dairesi kurulmuştur.

Güvenlik güçlerimiz eğitim ve donanım açısından gelişmekle beraber, polis sayımız nüfusa oranla gelişmiş ülkeler düzeyine çıkarılamamıştır.

Güvenlik hizmeti gören kuruluşların yetki alanlarının tanımından doğan güçlükler devam etmektedir. Kişilerin şehirler ile kırsal alan arasındaki günlük ve mevsimlik hareketliliği de, özellikle izleyici zabıta açısından, sanıkların izlenmesi ve yakalanmasında olduğu kadar delillerin tespit edilmesinde, toplanmasında ve değerlendirilmesinde de ciddi sorunlara sebep olmaktadır.

Güvenlik hizmetlerinde halkla ilişkileri geliştirecek, bürokrasiyi azaltacak ve şeffaflığı sağlayacak çalışmalar devam etmektedir. Personeldeki ihtisaslaşma eksikliği ve destek hizmetlerinin emniyet hizmetleri sınıfına mensup personel tarafından yürütülmesinden kaynaklanan sorunlar devam etmektedir.

Önleyici ve izleyici zabıta hizmetlerinin temel altyapısını oluşturan istihbarat hizmetleri ayrı bir proje olarak yürütülmeye başlanmıştır.

Sahil Güvenlik Komutanlığında devamlı personel yapısı oluşturulması amacıyla hazırlanan kanun tasarısı, ilgili kuruluşların görüşlerine sunulmuştur.

b) Amaçlar

Adalet hizmetlerinde adil, hızlı, etkin ve ekonomik sonuç almayı sağlamak üzere köklü düzenlemeler yapılacaktır.

Adalet Reformu Paketi içinde yer alan Kanun Tasarılarının gözden geçirilerek gerekli revizyon çalışmalarının yapılmasına devam edilecektir.

Ceza infaz kurumları ile tutukevlerinin kuruluş ve idaresi yeniden düzenlenecektir.

Yürürlükteki kanunlar gözden geçirilerek günün şartlarına cevap vermeyen hükümlerinde gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Kişisel verilerin kullanılması halinde bu verilerin ve kişi haklarının korunmasını sağlamak üzere başlatılmış olan yasal düzenleme çalışmaları sürdürülecektir.

Yargı sisteminin modern araç ve gereçler ile takviyesi ve bilgisayar kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

Güvenlik güçlerinin vatandaş ile yeniden kaynaşması sağlanacak, güvenlik güçlerine duyulan güven ve saygınlık artırılabilecek ve şeffaflık sağlanacaktır.

Güvenlik güçlerinin eğitiminin geliştirilmesine ve teknolojik gelişmeye uygun donanım sağlanmasına devam edilecektir.

Güvenlik hizmeti gören kuruluşların çalışmalarında etkinliği artırmak amacıyla 1998 Yılı Yatırım Programında teknoloji ağırlıklı yatırımlara imkanlar ölçüsünde öncelik verilecektir.

İnsan haklarının korunması konusunda Türkiye'nin uluslararası taahhütlerinin gereği olan polis ve jandarma karakolları nezarethanelerinin iyileştirilmesi amaçlı çalışmalar 1998 yılında da devam edecektir.

Bu çalışmayı tamamlayıcı nitelikte olan, 1997 Yılı Programındaki güvenlik kuruluşlarının teşkilatlanma, teknik donanım ve çalışma esaslarının yeniden düzenlenmesi tedbiri kapsamında yer alan ve delilden sanığa gidilerek insan haklarının çağdaş ve evrensel ölçülere göre korunmasını öngören, kriminal hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi ile ilgili çalışmalara 1998 yılında başlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Adalet Reformu Paketi, adaletin hızlı, etkin ve verimli çalışmasına yönelik önemli düzenlemeler öngörmektedir. Bu kapsamda yer alan Tasarılardan üzerindeki çalışmalar henüz tamamlanmamış olanlar;

Adliye mahkemelerinin teşkilatlarının yeniden düzenlenmesini, ilk derece adliye mahkemeleri ile Yargıtay arasında üst mahkemeler kurulmasını amaçlayan, Adliye Mahkemeleri ile Üst Mahkemelerin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı,

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun yürürlükten kaldırılarak hukuk yargılama usulünün yeniden düzenlenmesini amaçlayan, Hukuk Yargılama Usulü Kanun Tasarısı,

Ceza yargılama usulünde yenilikler öngören 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı,

5521 sayılı İş Mahkemesi Kanununun yürürlükten kaldırılmasını, iş mahkemelerinin görev alanlarının genişletilmesini öngören, İş Mahkemelerinin Kuruluşu, Görevleri ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun Tasarısı,

İcra işlemlerinin daha hızlı yürütülmesini sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılmasını amaçlayan, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı,

İdare ve vergi mahkemelerinde tıkanıklığa neden olan sebeplerin ortadan kaldırılması, idare ve vergi mahkemelerine daha rahat çalışma olanağı sağlanmasını amaçlayan, Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun Tasarısı,

Bir Kira Tespit Komisyonu oluşturularak ülke genelinde kira belirlemelerinde birlikteliğin sağlanmasını ve kiralayana ile kiracı arasında kira artışından doğan hukuki ihtilafların ortadan kaldırılmasını amaçlayan, 6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanuna Bazı Maddeler Ekleneğine Dair Kanun Tasarısı,

Toplu yapı uygulamasının ortaya çıkardığı çok yönlü sorunların çözümlenmesini amaçlayan, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına ve Kanuna Toplu Yapı ile İlgili Maddeler Ekleneğine Dair Kanun Tasarısı,

Avukatlık mesleğinin en etkin biçimde yapılabilmesi için temel değişiklikler getirilmesini amaçlayan, 1136 sayılı Avukatlık Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısıdır.

Adli ve idari kolluk görevlerinin birbirinden ayrılarak doğrudan Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı olarak çalışmak üzere adli kolluk oluşturulmasını amaçlayan Adli Kolluk Kanun Tasarısına ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır.

Ceza infaz kurumları ile tutukevlerinin kuruluş ve idaresinin yeniden düzenlenmesi amacıyla hazırlanan Kanun Tasarısı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Ceza Kanununda yer alan cürüm ve kabahatleri yeni bir değerlendirmeye tabi tutarak köklü değişiklikler öngören Türk Ceza Kanunu Tasarısına ilişkin tüm çalışmalar sonuçlandırılacaktır.

Türk Medeni Kanununu günün ihtiyaç ve şartlarına uygun hale getirmek amacıyla hazırlanan Türk Medeni Kanunu Tasarısına ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır.

5680 sayılı Basın Kanununda günün ihtiyaçları çerçevesinde gerekli değişiklikler yapılması amacıyla hazırlanmış olan Kanun Tasarısı çalışmaları tamamlanacaktır.

Kişisel verilerin kullanılması halinde bu verilerin ve kişi haklarının korunmasını sağlamak amacıyla başlatılmış olan kanun taslağı hazırlanması çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Güvenlik hizmeti gören kuruluşların teşkilatlanma, teknik donanım düzeyi ve çalışma esaslarını Avrupa Birliği ülkelerindeki örnekler gözönüne alınarak yeniden düzenlemeye yönelik çalışmalara devam edilecektir.

Sahil Güvenlik Komutanlığında devamlı bir personel yapısı oluşturulması konusunda hazırlanan kanun taslağı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Güvenlik hizmetleri sektöründe yer alan kuruluşların günün ve geleceğin şartlarına göre yeniden yapılanmasını ve işbirliğini amaçlayan bir master plan çalışması yapılacaktır.

Organize suç örgütleri ile kararlılıkla mücadele edilecek ve yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Halkın ve gençlerimizin uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklardan korunması için gerekli yasal düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

14. MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU

a) Mevcut Durum

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminin ilk iki yılı tamamlanmasına rağmen merkezi idare ile mahalli idareler arasında, görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımını etkili şekilde gerçekleştirecek, Mahalli İdarelerin Güçlendirilmesi Reformu'na ilişkin çalışmalar tamamlanamamıştır.

1997 Eylül ayı itibarıyla belediye sayısı 2.836 olup, belediyelerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranının yüzde 79.7'ye ulaştığı tahmin edilmektedir. Büyükşehir belediyelerinde yaşayan nüfusun belediyeler toplam nüfusu içindeki oranının ise yüzde 42.6 olması beklenmektedir.

Nüfus artışına paralel olarak kentsel hizmet talebindeki artışa rağmen, yerel yönetimlerin ve özellikle de belediyelerin öz gelirlerinin payı artırılmamış ve yeterli kaynak yaratılmamıştır. Bu durum, belediyeleri, teknoloji transferi ve büyük finansman gerektiren yatırım projelerinin yanısıra diğer projelerinde de dış kredi kullanmaya yöneltmiştir. Diğer taraftan, hizmetlerin yürütülmesinde verimliliği artırmak ve rekabet ortamı sağlayarak hizmet kalitesini yükseltmek amacıyla, bazı belediye hizmetlerinin özelleştirilmesi yönünde çalışmalara devam edilmektedir.

1996 yılında 230.4 trilyon liraya ulaşan, mahalli idarelere Genel Bütçe vergi gelirlerinden ayrılan toplam kaynakların, 1997 yılında 475.3 trilyon liraya yükselmesi beklenmektedir.

1996 yılında bir önceki yıla göre yüzde 95.6 oranında artarak 421.5 trilyon lira olarak hesaplanan belediye gelirlerinin, 1997 yılında 801.9 trilyon liraya ulaşacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: II.20- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Mahalli İdarelere Ayrılan Paylar

(Cari Fiyatlarla Milyar TL)

Payın Adı	1996 (1)	1997 (1)	1998 (2)
2380 Sayılı Kanun Gereği Belediyelere Dağıtılan (3)	120 359	248 760	483 987
(Yüzde)	52,2	52,3	52,7
3030 Sayılı Kanun Gereği Büyükşehir Belediyelerine Dağıtılan (4)	75 834	161 760	314 729
(Yüzde)	32,9	34,0	34,2
Belediyeler Fonu (5)	11 238	15 225	24 000
(Yüzde)	4,9	3,3	2,6
İl Özel İdarelerine Dağıtılan	19 840	43 006	83 676
(Yüzde)	8,6	9,0	9,1
Özel İdare Fonu (5)	2 381	4 613	10 000
(Yüzde)	1,0	1,0	1,1
Mahalli İdareler Fonu (5)	749	1 924	3 000
(Yüzde)	0,4	0,4	0,3
TOPLAM	230 401	475 288	919 392
(Yüzde)	100,0	100,0	100,0
TOPLAMIN GSMH İÇİNDEKİ PAYI (Yüzde)	1,54	1,64	1,87

Kaynak : DPT

(1) Tahmin.

(2) Program.

(3) 2380 sayılı Kanun gereği belediye ve büyükşehir belediyelerine genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından yüzde 6 pay ayrılmaktadır.

(4) 3030 sayılı Kanun gereği büyükşehir belediyelerine buldukları il merkezinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından yüzde 5 ilave pay ayrılmaktadır.

(5) Fonlar içinde yer alan rakamlar Hazineye ve diğer fonlara yapılan transferler düşüldükten sonraki net rakamlardır.

TABLO: II.21- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Büyükşehir Belediyelerine ve Diğer Belediyelere Dağıtılan Paylar

(Cari Fiyatlarla Milyar TL)

	1996 (1)	1997 (1)	1998 (2)
2380 Sayılı Kanun Gereğince Belediyelere Dağıtılan Paylar (Yüzde 6,0)	120 359	248 760	483 987
3030 Sayılı Kanun Gereğince Büyükşehir Belediyelerine Verilen Paylar	75 834	161 760	314 729
Toplam (Dağıtılan Paylar)	196 193	410 520	798 716
Belediye Geliri	421 533	801 855	1 494 350
Dağıtılan Payların Toplam Belediye Geliri İçindeki Yüzde Payı	46,5	51,2	53,4

Kaynak: DPT

(1) Tahmin

(2) Program.

b) Amaçlar

Merkezi idare ile mahalli idareler, üniter yapı içinde idarenin bütünlüğü ilkesine uygun olarak, iş bölümü ve koordinasyona dayalı bir yapıya kavuşturulacak ve bu çerçevede mahalli idarelerin teşkilat yapısı yerinden yönetim anlayışına ağırlık verilerek yeniden düzenlenecektir.

Halkın ortak yerel ihtiyaçlarını karşılayacak kamu hizmetlerinin mahalli idarelerce yürütülmesi sağlanarak bu hizmetlere etkinlik, verimlilik ve hız kazandırılacaktır. Bu çerçevede, mahalli idarelerin kesintisiz gelir kaynaklarına sahip olması için gerekli mali düzenlemeler hayata geçirilecektir.

1998 yılında belediyelerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranının yüzde 81'e ulaşacağı, toplam belediye nüfusunun yüzde 42,7'sinin ise 15 büyükşehir belediyesinde yoğunlaşacağı tahmin edilmektedir.

1998 yılında genel bütçe vergi gelirlerinden belediyelere ayrılan kaynağın toplam belediye gelirleri içindeki payının yüzde 53,4'e, mahalli idarelere ayrılan kaynağın GSMH içindeki payının ise yüzde 1,87'ye ulaşacağı tahmin edilmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Kamu hizmetlerinde etkinliğin ve rasyonel kaynak kullanımının sağlanması amacıyla demokratik, katılımcı ve yerinden yönetim ilkesine uygun olarak merkezi idare ile mahalli idareler arasında görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımının temel esaslarını belirleyen Çerçeve Kanunun çıkarılmasına yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.

Mahalli idareler tarafından yürütülmesi ile etkinlik, hız ve verimlilik sağlanacak yerel nitelikli hizmetlerin, il özel idarelerinden başlamak üzere mahalli idarelerin yetki ve sorumluluğuna bırakılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Mahalli idarelerin idari ve mali yapıları ile denetimlerinin esas ve usulleri yeniden belirlenecektir.

Mahalli idare meclisleri, muhtarlar dahil, halk temsilcilerinin daha büyük oranda katılımına imkan verecek şekilde yeniden düzenlenecektir.

Yeni mahalli idare modeline uygun olarak, köy, belediye, il özel idareleri ve büyükşehir belediye yönetimlerinin yeniden yapılanması çalışmalarına başlanılacaktır.

Yerel yönetimlerin ve özellikle belediyelerin öz gelirlerini artırmak üzere mevcut vergi, harç ve harcamalara katılma paylarının kapsamı genişletilecek, maktu tarifelerin aşınmasını önleyici bir sistem geliştirilecektir. Yeni vergilerin ihdası yanında yerel nitelikli vergilerin belediyelere devri konusunda düzenlemeler yapılacaktır.

15. ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

A. GENEL

a) Mevcut Durum

Altyapı hizmetlerinin özelleştirilmesinde uygun sektör politikaları ve özelleştirme stratejilerinin belirlenememiş olması ve düzenleyici kurumların henüz oluşturulamaması gecikmelere neden olmaktadır.

Altyapı hizmetlerinde aynı konu ile ilgili yasalardaki çelişki ve eksiklikler hukuki sorunlar doğurmakta ve uygulamada aksaklıklara neden olmaktadır.

Altyapı hizmetlerinde özelleştirme yöntemlerinden biri olan YİD modelinin hukuki altyapısında mevcut sorunlar halen devam etmekte olup Anayasa Mahkemesinin 20.3.1996 tarih ve Esas 1994/71 sayılı Kararıyla Yap-İşlet-Devret sözleşmelerinin kamu hizmeti imtiyaz sözleşmesi olduğu ve bu sözleşmelerin kamu hukukuna tabi olacağı hükme bağlanmıştır. Bu durumda, YİD sözleşmeleri idari sözleşmeler olduğu görüşüyle, Danıştay denetimine tabi kılınmış olmaktadır.

1996 yılında, özel kesimin enerji alanında faaliyet göstermesini kolaylaştırmaya yönelik olarak Yap-İşlet-Devret modelinin yanısıra, Yap-İşlet modeline ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. 1997 yılında bu düzenlemeler yasal bir çerçeveye oturtulmuştur.

b) Amaçlar

Ekonomik ve sosyal kalkınmaya darboğaz teşkil etmeyecek şekilde altyapının geliştirilmesi esastır.

Altyapı hizmetlerinde kaynak ihtiyacını karşılamak ve etkinliği artırmak üzere özel kesim katılımının sağlanması amaçlanmaktadır. Bunun mümkün olmadığı alanlarda devletin bizzat bu yatırımları gerçekleştirmesi sağlanacaktır.

Altyapı sistemlerinin özelleştirilmesinde, ekonomik etkinliğin artırılması ve tüketici haklarının korunması esas alınarak düzenleyici kurumlar oluşturulacaktır. Altyapı hizmetlerinin rekabete açılacak faaliyet alanlarında rekabete uygun yapının oluşturulması ve korunması sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Altyapı hizmetlerinin özel kesime devrinde sorun yaratan imtiyazla ilgili mevzuatın, sisteme işlerlik kazandıracak biçimde yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır.

3996 sayılı Yap-İşlet-Devret Yasası'nın imtiyaz gerektiren faaliyet alanları ile sınırlandırılması, diğer alanlarda serbestleştirmeye gidilmesi sağlanacaktır.

Yap-İşlet-Devret çerçevesinde yapılacak yatırımlarda yatırımcı açısından caydırıcı bir nitelik taşıyan yeniden değerlendirme yapılamaması konusunda ilgili mevzuatda düzenleme yapılarak, modele işlerlik kazandırılacaktır.

B. ENERJİ

a) Mevcut Durum

Birincil enerji tüketimi, 1996 yılında 72,3 milyon ton petrol eşdeğeri olan düzeyinden, 1997 yılında gerçekleştirilen ekonomik büyümeye paralel olarak yüzde 6,2'lik bir artışla 76,8 milyon tona ulaşmıştır. Böylece kişi başına enerji tüketimi 1176 kg petrol eşdeğerine yükselmiştir.

Birincil enerji tüketiminin kaynaklar itibariyle gelişimine bakıldığında, 1996 yılında hidrolik enerji hariç tüm kaynakların kullanımında artış kaydedildiği görülmektedir. Birincil enerji tüketiminde santraller en yüksek paya sahiptir. Bunu sanayi, teshin ve ulaştırma sektörleri izlemektedir. 1997 yılında, sektörler itibariyle enerji tüketiminde santrallarda yüzde 7,9, sanayi sektöründe yüzde 7,0 ve ulaştırma sektöründe yüzde 8,0 artış olmuştur. Teshinde ise bu artış yüzde 0,9 civarında kalmıştır.

1997 yılında birincil enerji üretimi yüzde 0,8 azalarak, 1996 yılında 34,3 milyon ton petrol eşdeğeri olan değerinden 34,0 milyon ton petrol eşdeğerine gerilemiştir. Böylece ülke toplam birincil enerji talebinin yaklaşık yüzde 44'ü yurtiçi kaynaklarla karşılanabilmiştir.

Önümüzdeki yıllarda artan talebi karşılamaya yönelik olarak yeni doğalgaz bağlantıları için anlaşmalar yapılmıştır.

1996 yılında yüzde 10,7 düzeyinde büyüyerek 94,8 milyar kWh'e ulaşan elektrik tüketiminin, 1997 yılında da yüzde 8,0 oranında artarak 102,4 milyar kWh'e ve kişi başına elektrik tüketiminin 1568 kWh/yıl'a yükselmesi beklenmektedir. 1997 yılında 100 milyar kWh üretim ve 2,4 milyar kWh net ithalat ile 108,6 milyar kWh düzeyinde oluşması beklenen elektrik arzının, 105 milyar kWh'lik talebi karşılamakta yetersiz kalacağı tahmin edilmektedir.

Elektrik üretim sisteminde 1997 yılında, 168,9 MW'lık Seyhan-Çatalan HES ve 411,3 MW'lık Yap-İşlet-Devret ve Otoproduktör santrallerinin devreye girmesiyle toplam 580,2 MW'lık kurulu güç artışı sağlanmıştır. Böylece, elektrik santralleri toplam kurulu gücü 21.827 MW'a, ortalama üretim kapasitesi de 108,6 milyar kWh'a ulaşmıştır. Fıili elektrik üretiminde hidrolik santraller yüzde 38,3, linyit santralleri yüzde 30,4 ve doğal gaz santralleri yaklaşık yüzde 19,8'lik paya sahiptir.

1990'lı yılların ilk yarısında elektrik sektöründe büyüyen nüfusun ve gelişen ekonominin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak başlanılması ve hızlandırılması gereken yatırımlarda yetersiz kalmıştır. Bu yıllarda özellikle yeni santral projelerine girilememesi nedeniyle yatırımı süren proje stokunda azalma olmuş ve 1997 yılından başlamak üzere elektrik arzında yetersizlik ihtimali ortaya çıkmıştır.

Ancak 1996 yılından başlayarak elektrik enerjisi yatırımlarında yeniden bir canlanma sürecine girilmiştir. Sektördeki kamu proje stokunu geliştirmek amacıyla 1996 yılında 1505 MW kurulu güce sahip 4 adet hidro-elektrik santral projesi (İlisu-1200 MW, Cizre-240 MW, Çine-45 MW ve Manyas-19,5 MW) ile 2490 MW kurulu güce sahip 4 adet termik santral projesi (Seyitömer B-150 MW, Çan-300 MW, Fuel-Oil-680 MW, Afşin Elbistan B-1360 MW) yeni proje olarak Yatırım Programına alınmış ve böylece proje stoku toplam 3995 MW artırılmıştır. 1997 yılında, 670 MW kurulu güce sahip Deriner HES projesinde temel atılması beklenmektedir.

Halen karşı karşıya olunan arz yetersizliğinin aşılabilmesi ve hızlı artışını sürdüren elektrik talebinin önümüzdeki yıllarda kesintisiz ve emniyetli bir şekilde karşılanabilmesi için enerji yatırımlarında sürekliliğin sağlanması, kamu ve özel santral projelerinin geliştirilmesi zorunlu görülmektedir.

Ancak halen Yap-İşlet-Devret modeliyle gerçekleştirilecek projelerde enerji alımı ve fiyat garantisinin verilmesi ve sözleşmelerin yüksek alım fiyatlarıyla bağlanması nedeniyle sektörde uzun vadede rekabetin geçerli olacağı bir serbest piyasa düzeninin kurulabilmesi imkanı giderek sınırlanmakta, pahalı bir enerji sistemine dönüşüm izlenmektedir.

Ayrıca genel olarak sektörde özelleştirme ve özel şirket faaliyetlerinin yaygınlaştırılması sonrasında, rekabetin hangi esaslara ve mekanizmalara göre sağlanacağı konusunda da belirsizlikler bulunmaktadır.

TABLO:II.22- Enerji Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler

BİRİNCİL ENERJİ	BİRİM	1989	1990	1991	1992	Yıllık Gelişmeler		1995	1996	1997(1)	1998(2)
						1993	1994				
ÜRETİM	BTEP	27.826	28.829	28.629	30.572	31.579	32.554	32.686	34.279	34.000	35.783
TÜKETİM	BTEP	52.149	55.757	57.072	59.939	64.694	62.927	67.260	72.341	76.820	79.752
Kişi Başına Tüketim	KEP	948	992	997	1.028	1.089	1.040	1.076	1.132	1.176	1.195
ELEKTRİK ENERJİSİ											
KURULU GÜÇ	MW	15.806	16.315	17.206	18.714	20.358	20.857	21.148	21.247	21.827	22.846
Termik	MW	9.209	9.551	10.093	10.335	10.653	10.993	11.284	11.312	11.723	12.257
Hidrolik	MW	6.597	6.764	7.113	8.379	9.705	9.864	9.864	9.935	10.104	10.589
ÜRETİM	GWh	52.043	57.543	60.246	67.342	73.727	78.322	86.341	94.862	100.100	105.000
Termik	GWh	34.103	34.395	37.563	40.774	39.764	47.736	50.800	54.387	61.800	66.300
Hidrolik	GWh	17.940	23.148	22.683	26.568	33.963	30.586	35.541	40.475	38.300	38.700
İTHALAT	GWh	559	176	759	189	213	31	-	270	2600	2800
İHRACAT	GWh	-	907	506	314	589	570	696	343	300	300
TÜKETİM	GWh	52.602	56.812	60.499	67.217	73.351	77.783	85.645	94.789	102.400	107.500
Kişi Başına Tüketim	kWh	956	1.011	1.057	1.153	1.235	1.271	1.370	1.483	1.568	1.611

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

TABLO: II.23- Yakıt Cinslerine Göre Kurulu Güç, Üretim Kapasitesi ve Kapasite Kullanımı

	1996				1997 (1)				1998 (2)			
	Kurulu Güç MW	Ortal. Ürt.GWh	Fiili Ürt.GWh	Kapas. Kull.%	Kurulu Güç MW	Ortal. Ürt.GWh	Fiili Ürt.GWh	Kapas. Kull.%	Kurulu Güç MW	Ortal. Ürt.GWh	Fiili Ürt.GWh	Kapas. Kull.%
Taþkömürü	342	2.052	2.574	125,4	342	2.052	3.200	155,9	342	2.052	3.200	155,9
Linyit	6.048	36.288	27.840	76,7	6.048	36.288	30.400	83,8	6.048	36.288	31.700	87,4
Fuel-Oil	1.168	7.008	6.175	88,1	1.168	7.008	7.400	105,6	1.168	7.008	7.400	105,6
Motorin	219	657	365	55,6	219	657	700	106,5	219	657	700	106,5
Doğal Gaz	3.051	19.832	17.174	86,6	3.447	22.621	19.800	87,5	3.975	26.054	23.000	88,3
Jeotermal	15	90	84	93,3	15	90	86	95,6	15	90	86	95,6
Diğer	14	84	175	7,4	19	122	214	175,4	14	70	214	305,7
Çok yakıtlı	455	2275			466	2794			476	2858		
TERMİK	11.312	68.286	54.387	79,6	11.723	71.632	61.800	86,3	12.257	75.077	66.300	88,3
HİDROLİK	9.935	36.410	40.475	111,2	10.104	37.004	38.300	103,5	10.589	38.268	38.700	101,1
TOPLAM	21.247	104.696	94.862	90,6	21.827	108.636	100.100	92,1	22.846	113.345	105.000	92,6

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

TABLO: II.24- Elektrik Enerjisi Üretiminin Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı

(M: GWh)

	Taþkömürü		Linyit		Akaryakıt		D.gaz., Jeoter.		Termik		Hidrolik		Toplam	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
1989	317	0,6	19.952	38,3	4.247	8,2	9.587	18,4	34.103	65,5	17.940	34,5	52.043	100,0
1990	621	1,1	19.560	34,0	3.942	6,9	10.272	17,9	34.395	59,8	23.148	40,2	57.543	100,0
1991	989	1,6	20.562	34,1	3.391	5,6	12.598	20,9	37.540	62,3	22.680	37,7	60.220	100,0
1992	1.815	2,7	22.756	33,8	5.320	7,9	10.883	16,2	40.774	60,5	26.568	39,5	67.342	100,0
1993	1.778	2,4	21.901	29,7	5.235	7,1	10.850	14,7	39.764	53,9	33.963	46,1	73.727	100,0
1994	1.978	2,5	26.257	33,5	5.600	7,1	13.901	17,7	47.736	60,9	30.586	39,1	78.322	100,0
1995	1.653	1,9	25.934	30,0	6.569	7,6	16.644	19,3	50.800	58,8	35.541	41,2	86.341	100,0
1996	2.574	2,7	27.840	29,3	6.715	7,1	17.258	18,2	54.387	57,3	40.475	42,7	94.862	100,0
1997(1)	3.200	3,2	30.400	30,4	8.314	8,3	19.886	19,9	61.800	61,7	38.300	38,3	100.100	100,0
1998(2)	3.200	3,0	31.700	30,2	8.314	7,9	23.086	22,0	66.300	63,1	38.700	36,9	105.000	100,0

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

TABLO: II.25- Elektrik Enerjisi Tüketiminin Kullanıcı Gruplarına Göre Dağılımı

(M: GWh)

	Konutlar		Ticarethane.		Resmi Daire.		Sok. Aydın.		Sanayi		Diğer		İç Tük.-Kayıp.		Arz=Top.Brüt.Tük.	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
1989	8.437	16,0	2.300	4,4	1.278	2,4	916	1,7	27.603	52,5	2.586	4,9	9.483	18,0	52.602	100,0
1990	9.162	16,1	2.558	4,5	1.463	2,6	1.231	2,2	29.212	51,4	3.194	5,6	9.991	17,6	56.812	100,0
1991	11.002	18,2	3.054	5,0	1.864	3,1	1.418	2,3	28.352	46,9	3.593	5,9	11.216	18,5	60.499	100,0
1992	12.100	18,0	3.400	5,1	2.100	3,1	1.550	2,3	31.850	47,4	3.800	5,7	12.417	18,5	67.217	100,0
1993	12.950	17,7	3.750	5,1	2.350	3,2	1.750	2,4	35.000	47,7	4.000	5,5	13.551	18,5	73.351	100,0
1994	15.200	19,5	4.300	5,5	2.600	3,3	2.100	2,7	34.900	44,9	4.500	5,8	14.183	18,2	77.783	100,0
1995	17.470	20,4	4.850	5,7	2.930	3,4	2.320	2,7	37.920	44,3	4.700	5,5	15.455	18,0	85.645	100,0
1996	19.200	20,3	5.400	5,7	3.100	3,3	2.500	2,6	40.500	42,7	4.950	5,2	19.139	20,2	94.789	100,0
1997(1)	21.100	20,6	5.800	5,7	3.200	3,1	2.600	2,5	44.000	43,0	5.100	5,0	20.600	20,1	102.400	100,0
1998(2)	22.700	21,1	6.150	5,7	3.300	3,1	2.600	2,4	46.500	43,3	5.200	4,8	21.050	19,6	107.500	100,0

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

Mevcut özelleştirme mevzuatı uygulamada bazı sorunlara cevap verememektedir. Çok amaçlı hidrolik projelerle sınır aşan sular üzerinde bulunan baraj ve santrallerin özel şirketler eliyle gerçekleştirilmesi sorunlar doğurmaktadır. Ayrıca özel şirket girişimlerinde, su kaynaklarının optimal kullanımını ve gelişimini amaçlayan havza gelişim planlarına tam olarak uyulamamaktadır.

Uygulamada ortaya çıkan bu tür sorunlar nedeniyle özelleştirme çalışmalarından beklenen faydalar sağlanamamıştır. YİD paketindeki belirsizliklerin giderilmesine, kamu ve özel şirketler arasındaki görev dağılımının belirlenmesine ve kamu kuruluşları arasındaki koordinasyonun sağlanmasına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Yap-İşlet-Devret modeli kapsamında yürütülen santral projelerinin sorunları zaman içinde uygulamanın geliştirilmesiyle aşılmaya çalışılmaktadır.

Yap-İşlet-Devret modeline ilave olarak özel sektörün bu alanda faaliyet göstermesini kolaylaştırmak üzere 1996 yılında geliştirilen Yap-İşlet modeli 1997 yılında yasal bir çerçeveye oturtulmuştur. Bu çerçevede, yerli ve/veya yabancı sermaye şirketlerinin hidroelektrik, jeotermal ve nükleer enerji alanları dışında, elektrik enerjisi üretmek üzere kendi tesislerini kurmalarına imkan sağlanmıştır. Bu yaklaşım içinde Yap-İşlet modeli ile toplam 5.200 MW kurulu güce sahip 6 adet termik santral projesinin gerçekleştirilebilmesi amacıyla 1996 yılında yapılan ihale çalışmaları 1997 yılı içinde sonuçlandırılmış bulunmaktadır.

Mevcut çevre mevzuatındaki şartlar nedeniyle yeni proje gerçekleştirilmesinde ve mevcut santrallerin düzenli şekilde işletilmesinde hukuki ve finansal sorunlarla karşılaşmaktadır.

Dağıtım hatlarında ve şebekelerde görülen yüksek oranlı kayıplar ile kaçak elektrik kullanımı ve tahsilat yetersizlikleri sektördeki diğer önemli sorunlar olarak dikkati çekmektedir. 1997 yılında, halen TEDAŞ Genel Müdürlüğü tarafından ifa edilen elektrik dağıtım hizmetlerinin özel sektör tarafından sağlanmasını temin etmek üzere, elektrik dağıtım tesislerinin işletme haklarının özel sektöre devredilmesini amaçlayan bir ihale gerçekleştirilmiş olup; bu konudaki çalışmaların yıl sonuna kadar tamamlanması beklenmektedir.

Diğer yandan yeni yatırımlar için kaynak yaratılmasına yönelik olarak mevcut bazı termik santrallerin işletme haklarının özel şirketlere devrini amaçlayan ihale çalışmaları da kısmen sonuçlandırılmış bulunmaktadır. Bu santrallerin özel şirketlere devri 1998 yılı içinde gerçekleşecektir. Bu santrallerle dağıtım müesseselerinin özel şirketlere devri yoluyla elde edilecek kaynaklarla, diğer sektörlerin yanısıra enerji sektöründe yatırımı devam eden hidrolik projelerin desteklenmesi ve yeni hidroelektrik santral projelerine başlanılabilmesi mümkün olacaktır.

b) Amaçlar

Enerji arzında sürekliliğin ve güvenilirliğin sağlanması esastır. Bunun yanısıra sanayide bir üretim ve toplumsal hayatta bir refah girdisi olarak enerji maliyetinin istikrarlı bir şekilde ucuz ve kaliteli olarak temini amaçlanmaktadır.

Çevre açısından temiz ve verimli kullanılacak enerji kaynaklarına öncelik verilecek, özellikle doğal gaz, kaliteli kömür ve yenilenebilir kaynaklara dayanan enerji projelerine ağırlık verilecektir.

VII.Plan döneminin ilk yılı olan 1996 ve 1997 yıllarında kamu yatırımları içinde sektöre ayrılan pay önemli oranda artırılmıştır. 1998 yılında da sektördeki kamu yatırımlarının nominal olarak yüzde 155 oranında artırılması öngörülmüştür.

Yıl içinde birincil enerji ve elektrik enerjisi üretim ve tüketim değerlerinde hedef alınan ekonomik büyüme hızına paralel artışlar beklenmektedir. Bu çerçevede 1998 yılında birincil enerji tüketiminin yüzde 3,8 oranında artarak 79,8 milyon tona, kişi başına tüketimin ise 1195 kg petrol eşdeğerine ulaşması beklenmektedir.

Birincil enerji üretiminin ise 35,8 milyon ton petrol eşdeğeri olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir.

1998 yılında yurtiçi kaynakların toplam enerji arzı içindeki payının yüzde 44,9 mertebesinde oluşması beklenmektedir. Elektrik talebindeki artışa bağlı olarak linyite olan talebin ve linyit üretiminin artmaya devam edeceği tahmin edilmektedir.

Birincil enerji tüketiminin kaynaklara göre dağılımında bir önceki yıla göre önemli bir değişiklik beklenmemektedir.

Elektrik enerjisi tüketiminin, hedeflenen ekonomik büyümeye paralel olarak, 1998 yılında yüzde 4,9 artışla 107,5 milyar kWh'a ulaşacağı tahmin edilmektedir. Buna göre kişi başına elektrik tüketimi 1611 kWh/yıl olacaktır. Yıl içinde toplam 485 MW kurulu güce sahip hidro-elektrik santral projesi (Kralıkızı-Dicle-204 MW, Kuzgun-23 MW, Özlüce-170 MW, Çamlıgöze-32 MW, YİD kapsamında Çamlıca-1 (42 MW), Gönen (10,6 MW), Sütluce (2 MW) ve Lamas-Gökler (1,6 MW) olmak üzere toplam 56,2 MW) ile YİD kapsamındaki Marmara Ereğlisi projeleri üniteleriyle çeşitli otoprodüktör santrallerinin katkısıyla

toplam 528 MW'lık termik gücün devreye girmesi sonucunda toplam 1.013 MW güç ilavesiyle kurulu gücün 22.846 MW'a, ortalama üretim kapasitesinin de 113,3 milyar kWh'a ulaşması beklenmektedir.

Yıl içinde Nükleer Santral Projesinin ihalesinin sonuçlandırılması beklenmektedir.

1998 yılı program uygulamasında kısa dönemde elektrik açığını hafifletmek için ithalata ve otoprodüktör sistemi uygulamasına devam edilecek, yatırımı tamamlanma safhasına gelmiş projelere hız verilecektir. Ayrıca rehabilitasyon çalışmalarıyla mevcut santrallerin verimleri artırılacaktır. Yap-İşlet-Devret modeli uygulamasında firma tecrübesine ve projelerin kısa sürede tamamlanabilir olmasına önem verilecektir.

Elektrik dağıtım kayıplarının ve kaçaklarının azaltılması amacıyla gerekli yatırımlara ve çalışmalara devam edilecektir. Tahsilatın hızlı ve sağlıklı yapılabilmesi için alternatif teknolojilerin ve yöntemlerin (kartlı sayaç, uzaktan kumanda ile sayaç okuma yöntemi vb.) uygulanabilirliği imkanları araştırılacaktır. Elektrik dağıtım tesislerinin işletme haklarının devrine yönelik çalışmaların 1998 yılı içinde sonuçlandırılması beklenmektedir.

Enerji tasarrufuna ilişkin çalışmalar üretim aşamasından nihai kullanım aşaması dahil, tüm faaliyetleri kapsayacak şekilde genişletilecek ve ülke enerji tasarruf programı hazırlanması çalışmaları başlatılacaktır.

Ülkemizin elektrik enerjisi talebinin orta ve uzun vadede güvenilir bir şekilde karşılanabilmesi için yapımı devam eden projelerin zamanında tamamlanması ve planlanan projelerin geciktirilmeden ele alınması gerekmektedir. Bu çerçevede yakıt ve santral işbirliğinin geliştirilmesi, kuruluşlar arasındaki kopuklukların giderilmesi ve entegre yürütülmesi gereken etüd ve yapım projelerinde koordinasyonun sağlanması önem arz etmektedir. Bu doğrultuda 1998 yılı program döneminde santral proje stokunu artırmaya yönelik olarak yeni termik ve hidrolik santral etüd projelerine önem verilecektir. Böylece kamu ve özel kesim şirketleri için yatırım seçenekleri artırılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1998 yılında, sektörde kamu ve özel kesim şirketlerinin bir arada, sağlıklı bir şekilde yatırım ve işletme faaliyetlerini sürdürebilmelerini teminen mevzuatta yapılması gerekli değişiklikler ve yenilikler üzerinde durulacaktır. Bu çalışmaları gerçekleştirmek üzere kamu ve özel kesim temsilcilerinden oluşacak ve sektörün planlanmasına ve yönetimine katkı sağlayacak bir karar mekanizmasının ve kurumsal yapının oluşturulması konusundaki çalışmaların 1998 yılı içinde tamamlanması hedeflenmektedir.

C. ULAŞTIRMA

a) Mevcut Durum

1997 yılında ulaştırma sektöründe toplam 218,6 trilyon TL'lık kamu sabit sermaye yatırımı öngörülmüştür. Yıl içinde karayolu, havayolu ve boruhattı projelerine sağlanan ilave kaynaklar nedeniyle, yıl sonu itibariyle 336,3 trilyon TL'lık yatırım gerçekleşmesi beklenmektedir. Yıl sonu itibariyle yatırımlar alt sektörler bazında incelendiğinde, karayolunun yüzde 66,5, havayolunun yüzde 17,2, boruhattının yüzde 8,1, demiryolunun yüzde 5,2 ve denizyolunun ise yüzde 3,0 pay aldığı görülmektedir.

Yurtiçi yük taşımalarında karayolunun yüzde 87,3 payla ağırlığını koruduğu ve geri kalan payın demiryolunda yüzde 5,6, denizyolunda yüzde 5,2 ve boruhattında yüzde 1,8 olmak üzere dağıldığı görülmektedir. Yurtiçi yolcu taşımalarının ise yüzde 95'i karayolu ile yapılmıştır. Yurtdışı yük taşımaları denizyolu, yolcu taşımaları ise havayolu ağırlıklı yapısını korumuştur.

Yeni bir yaklaşımla Ulaştırma Ana Planının hazırlanması, alt sektörlerarası gerekli koordinasyonun sağlanması ve yapısal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi konularındaki gereksinimler 1997 yılında da önemini sürdürmektedir.

Ulaştırma sistemlerinin niteliklerine uygun özelleştirme programları oluşturulamamış ve özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda istenilen düzeyde bir gelişme sağlanamamıştır. HAVAŞ'ın özelleştirilmesi tamamlanmış, THY, TDİ ve D.B. Deniz Nakliyat T.A.Ş.'nin özelleştirilmesi çalışmalarına ise devam edilmiştir. Limanların otonom bir yapıya kavuşturulması veya özelleştirilmesi yönünde ise yeterli gelişme sağlanamamıştır.

Büyük can ve mal kaybına neden olan trafik kazalarını asgari seviyeye indirmek amacıyla, uygulamada karşılaşılan aksaklıkların giderilmesi ve trafik hizmetlerinin süratli, verimli ve ekonomik bir şekilde yürütülebilmesi için 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununda yapılan değişiklikler yasallaşarak yıl başından itibaren yürürlüğe girmiş, trafik hizmetlerinde faaliyet gösteren çeşitli kuruluşlar arasında eşgüdümün sağlanması ve trafik güvenliği sorunlarına etkin çözümler geliştirilmesi amacıyla oluşturulan Karayolu Güvenliği Yüksek Kurulu ile Karayolu Trafik Güvenliği Kurulu çalışmalarına başlamıştır.

Bağlantı yolları ile birlikte 1996 yılında 195 km, 1997 yılında ise 115 km otoyol hizmete açılarak, daha önce yapılanlarla birlikte toplam otoyol ağı 1.596 km'ye ulaşmıştır. Yıl içinde ilgili Kuruluşların katılımı ile, kalan otoyol kesimlerinin 2000 yılına kadar tamamlanmasını hedefleyen ve buna göre termin programları ile kalan yatırım gereğini ve bu gereğin yıllara dağılımını belirleyen bir Rapor hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. İzmit Körfez Köprüsünü içeren Dilovası-Orhangazi Otoyolunun Yap-İşlet-Devret Modeli ile yaptırılması konusundaki ihale çalışmaları sonuçlandırılmış, Türk-İngiliz-Japon Ortak Girişimi ile bir anlaşma imzalanmıştır. Ayrıca, GAP Bölgesinin Akdeniz limanlarına otoyol bağlantısını sağlayacak olan Gaziantep-Şanlıurfa otoyolu ile Kapıkule-Habur güzergahında otoyol bütünlüğünü sağlayacak olan Ankara-Pozanti otoyolu projelerinin başlatılması için çalışmalar sürdürülmektedir.

1996 yılında 102 km'si bölünmüş olmak üzere toplam 968 km'lik Devlet Yolu projesi tamamlanmıştır. Tüm karayolu ağında ise, 400 km beton asfalt yapımı ve yenilemesi ile 700 km asfalta sathi kaplama yapımı gerçekleştirilmiştir. 1997 yılında ise, Ankara-Polatlı-Sivrihisar, Antalya-Alanya ve Doğu Karadeniz Sahil Yolu gibi önemli kapasite artırıcı bölünmüş yol yatırımlarının yanısıra mevcut yolların geometrik ve fiziki standartlarının iyileştirilmesi çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Yıl içinde 201 km'lik Devlet Yolu projesinin tamamlanması beklenmektedir. Günlük ortalama 500 ağır taşıt trafiğine göre devlet ve il yollarında 15.000 km olması gereken beton asfalt yol uzunluğu 1997 yılında gerçekleştirilen 550 km yapım ve yenileme çalışması sonucunda yıl sonu itibarıyla ancak yaklaşık 5.300 km'ye ulaşabilmiştir. Bu durum karayolları bakım-onarım giderlerinin olması gerekenin çok üzerinde gerçekleşmesine neden olmaktadır. 1997 yılında ayrıca 1.000 km sathi kaplama çalışması yapılmıştır.

Taşıtların teknik güvenliğini artırmak ve çevreye olumsuz etkilerini azaltmak için araçların teknik yöntemlerle kontrollerini amaçlayan ve TSE tarafından kurulması öngörülen araç muayene istasyonlarının beklenen düzeyde gerçekleştirilmesi sağlanamamıştır.

Köy yollarında Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü yatırımlarıyla 1996 yılında 7.000 km stabilize, 5.000 km asfalt ve 300 km beton yol yapımı gerçekleştirilmiştir. 1997 yılında yaklaşık 5.000 km stabilize, 8.000 km asfalt ve yenileme, 650 km beton yol yapımı gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

Demiryollarının piyasa koşullarına uygun, etkin ve ticari odaklı hizmet üretmesini sağlayacak yasal çerçeve ve politika belirlenmesine yönelik olarak TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılanması etüdü 1996 yılında tamamlanmıştır.

Ancak, TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılanmasını amaçlayan projenin sonuçlarının uygulamaya geçirilmesini sağlayacak eylem planı hazırlanması ve gerekli yasal düzenleme çalışmaları gerçekleştirilememiştir.

Demiryollarında; 1996 yılında 200 km yol yenilemesi yapılmış olup, 1997 yılında da 300 km yol yenilenecektir. 1996 yılında Menemen-Aliağa Çift Hatlı Demiryolunun birinci hattı, 1997 yılında ise 189 km'lik Çerkezköy-Kapıkule Elektrifikasyon Tesisi tamamlanarak işletmeye açılmıştır. Böylece, elektrikli hat uzunluğu 1.713 km ile toplam anahatların yüzde 18'ine ulaşmıştır.

Demiryollarında 1997 yılında yolcu taşımalarında yüzde 7,2 ve yük taşımalarında yüzde 6,6 artış gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

Asya-Avrupa Demiryolu Bağlantısı ve Boğaz Tüp Geçişi Projesinin Yap-İşlet-Devret Modeli çerçevesinde gerçekleştirilmesi kararından vazgeçilerek kredili olarak yapımı yönünde girişim başlatılmıştır. Bu kapsamda Gebze-Haydarpaşa-Halkalı Banliyö Hattının İyileştirilmesi ve Boğaz Geçişi ulaşım talebi çalışmalarının yenilenmesi ile ilgili etüd çalışmalarına devam edilmiş ve avan projeleri tamamlanarak uygulama projelerinin hazırlanması aşamasına gelinmiştir.

1996 yılında 128,7 milyon ton olan limanlarımızdaki yükleme-boşaltma faaliyetlerinin 1997 yılında 135 milyon ton'a, 1996 yılında 816.328 TEU olan konteyner trafiğinin de 1997 yılında 1.100.000 TEU'ya ulaşması beklenmektedir.

Türkiye Denizcilik İşletmelerine ait 7 limanın (Antalya, Tekirdağ, Hopa, Giresun, Ordu, Rize ve Sinop) işletme hakkının özel sektöre devri yoluyla özelleştirilmesi kararı alınmıştır.

1996 yılında 10,3 milyon DWT olan deniz ticaret filosu tonajının 1997 yılında kiralık gemiler hariç 11 milyon DWT'a ulaşması ve filonun dış ticaret taşımalarından aldığı payın yüzde 35 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

T. Denizcilik İşletmeleri A.Ş. bünyesinde yer alan Kıyı Emniyeti ve Gemi Kurtarma İşletmesi, 7.4.1997 tarih ve 97/12 sayılı ÖYK Kararı çerçevesinde Denizcilik Müsteşarlığına devredilmiş ve Bakanlar Kurulunun 12.5.1997 tarih ve 97/9466 sayılı Kararı ile Kıyı Emniyeti ve Gemi Kurtarma İşletmeleri Genel Müdürlüğü adıyla yeni bir KİT olarak yapılandırılmıştır.

İstanbul ve Marmara yöresi liman ihtiyacını belirleyecek etüd çalışması tamamlanmış ve Tekirdağ yöresinde yeni bir liman yapımı gereği belirlenmiştir.

Türkiye-İtalya arasındaki Ro-Ro seferleri toplam 8 gemi ile sürdürülmektedir. Ayrıca, toplam 14 gemi ile Samsun-Novorossiysk, Samsun-İliçevsk, Trabzon-Soçi, Derince-İliçevsk, Derince-Köstence ve Zonguldak-Yalta hatlarında da Ro-Ro seferleri gerçekleştirilmektedir.

1997 yılında havalimanı ve meydanlarında gerçekleşen yolcu trafiğinin dışhatlarda 1996 yılındaki 19,9 milyon seviyesinden yüzde 13 artışla 22,5 milyona, toplamda ise 1996'daki 30,8 milyon seviyesinden yüzde 10 artışla 34,5 milyona ulaşması beklenmektedir.

Antalya ve Atatürk başta olmak üzere Adnan Menderes ve Dalaman Havalimanlarının altyapısı yoğun uçak ve yolcu trafiği nedeniyle özellikle yaz aylarında oldukça yetersiz kalmıştır.

Programlanmış yatırımlar ile mevcut alanların modernizasyonu ve kapasitelerinin artırılmasının yanısıra, turizm açısından önemli merkezlerde hava meydanlarının yapımı ve geliştirilmesi konusu önemini korumaktadır.

1997 yılı içinde Isparta Havaalanı, Bodrum/Milas Havaalanı Uçuş Üniteleri, Dalaman Havalimanı Paralel Taksirüt, Apron, Kuvvetli ve Zayıf Akım Elektrik İşleri, Atatürk, Adnan Menderes, Dalaman Havalimanları Gelişim Etüdüleri, Ağrı, Edremit Stol Havaalanları tamamlanmıştır. Yıl sonu itibarıyla Kayseri Havaalanı Terminal Binasının tamamlanmasıyla 2,1 milyon yolcu/yıllık ilave kapasite yaratılmış olacaktır.

Yap-İşlet-Devret Modeli kapsamındaki projelerden Antalya Havalimanı Yeni Dışhatlar Terminal Binası'nın yapımına 1996 yılında başlanmış olup, 1998 yılı turizm sezonuna yetiştirilmesi beklenmektedir. Bu model çerçevesinde gerçekleştirilecek Atatürk Havalimanı Yeni Dış Hatlar Terminal Binası projesi ise yıl içinde 306 milyon dolar üzerinden 3 yıl 8 ay 20 gün işletme süresi karşılığında ihale edilmiştir. Projenin yapım süresi 30 ay olup meydana 14 milyon yolcu/yıllık ilave kapasite yaratılacaktır.

Sürdürdüğü modernleşme ve gelişim politikaları sonucunda 1997 yılı itibarıyla 3 adet kargo uçağı ile birlikte 66 uçak ve 10.038 koltuk kapasitesine ulaşan THY filosu, 5,9 olan yaş ortalaması ile dünyanın genç filoları arasında yer almaktadır. Ayrıca filonun önemli ölçüde yenilenecek geliştirilmesi çalışmaları yapılmaktadır.

THY'nin, yurtiçi ve yurtdışı yolcu-km değerlerinin 1997 yılında sırasıyla yüzde 10 ve yüzde 13,9 oranında artması beklenmektedir.

9 adet özel havayolu işletmesi ise 62 uçak ve 12.272 koltuk kapasitesi ile 1997 Eylül sonu itibarıyla, dışhat yolcu taşımacılığında yüzde 48'lik pazar payına ulaşırken yabancı şirketlerin pazar payı yüzde 33'e düşmüştür.

DHMİ Genel Müdürlüğüne işletilen havalimanı ve meydanlarının sayısı 16'sı uluslararası statüde olmak üzere yıl içinde Isparta, Bodrum/Milas, Ağrı, ve Edremit Havaalanlarının da işletmeye alınmasıyla 29'a ulaşmıştır.

Türkiye'deki en önemli ham petrol boru hattı olan Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı, Irak ile Birleşmiş Milletler Örgütü arasında yapılan anlaşma sonucunda geçici olarak kısmen hizmete açılmıştır. Ancak bu hattaki petrol taşımacılığı faaliyeti asgari düzeyde bulunmakta ve bu durumun sektörel yatırımların finansmanı konusundaki olumsuz etkisi devam etmektedir. Buna karşılık, Orta Asya ve Kafkasya Bölgelerinde üretilecek ham petrol ve doğal gazı Türkiye üzerinden Batı Avrupa pazarlarına ulaştıracak boru hatlarının gerçekleştirilmesine yönelik girişimler sürdürülmektedir. 1996 yılında İran ile imzalanan doğal gaz anlaşması çerçevesinde, Türkiye-İran Doğal Gaz Boru Hattının inşasına başlanmıştır. Ayrıca Rusya doğal gazının Karadeniz'den geçerek Samsun üzerinden Ankara'ya ulaşımı konusunda çerçeve anlaşması yapılmıştır. Bakü-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Projesi'nin ise Dünya Bankası'nca desteklenen fizibilite çalışmalarına devam edilmektedir.

Doğal gaz kullanımının ülke çapında yaygınlaştırılmasına yönelik yatırımlara devam edilmektedir. Bursa Doğal Gaz Dağıtım Şebekesi Projesinde yapım çalışmaları tamamlanma aşamasına gelmiş ve doğal gaz kullanan abone sayısı 80.000'e ulaşmıştır. Eskişehir Doğal Gaz Dağıtım Şebekesi Projesi'nin yapım çalışmaları sürdürülmekte olup, projenin tamamlanmasıyla 60.000 aboneye doğal gaz arzı sağlanabilecektir. Eskişehir'de halen 20.000 abone doğal gaz kullanmaktadır.

b) Amaçlar

Sektörde verimliliğin artırılması, mevcut kapasitelerin etkin kullanımı, ulaşım modları arasında dengenin sağlanması ve kalkınma hedeflerine ulaşılmasına en fazla katkı sağlayacak altyapının oluşturulması temel amaçtır.

Yeni bir yaklaşımla ele alınacak Ulaştırma Ana Planının veri tabanının oluşturulması ve kuruluşlar arasında gerekli koordinasyonun sağlanması için öngörülen, Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde yeni bir birim kurulması çalışması sürdürülecektir.

Trafik güvenliğinin sağlanması yönündeki hizmetlere önem ve öncelik verilecektir.

1998 yılında, mevcut altyapıdaki iyileştirme faaliyetleri ile bakım-onarım çalışmalarına öncelik verilecektir.

Yük taşımacılığında maliyetleri düşürmek üzere kombine taşıma sistemlerine ağırlık verilecektir.

AB ile entegrasyon sürecinde, ulaştırma politikalarında uyum sağlanması için gerekli yasal ve kurumsal düzenlemelerin hazırlık çalışmalarına hız kazandırılacaktır. Türk Devletleriyle gelişen ekonomik ve uluslararası ilişkilerin gerektirdiği ulaştırma altyapısının ülke yararları ve olanakları gözönünde tutularak, uluslararası ulaştırma politikamızın esas ve öncelikleri çerçevesinde değerlendirilmesi yapılacaktır.

Karayollarında; ülkemizin Ortadoğu, Asya ve Avrupa bağlantılarındaki avantajlı konumundan faydalanmak ve yurtiçi ekonomik ve sosyal gelişimin gerektirdiği karayolu altyapısını oluşturmak üzere, karayolu ağı trafiğin gerektirdiği kesimlerde otoyol ve bölünmüş yol sistemi ve köprü bağlantıları ile geliştirilecek, Karadeniz ve Akdeniz sahil yolları ve bağlantılarının bitirilmesine önem verilecek, önemli şehir geçişlerinin çevre yollarına dönüştürülmesine devam edilecektir.

Yapımı devam eden otoyollardan, 1998 yılında 82 km otoyol ve 33 km bağlantı yolu olmak üzere toplam 115 km'lik kesimin hizmete açılması planlanmıştır. Böylece, toplam otoyol ağı uzunluğu 1.711 km'ye ulaşacaktır.

1998 yılında 72 km'si bölünmüş yol olmak üzere 602 km'lik Devlet Yolu Projesinin tamamlanması, tüm karayolu ağında ise 300 km beton asfalt ve 500 km sathi kaplama yapımı planlanmıştır.

Köy yollarında, grup köy yolu yapımına önem verilecek, bu yollar ile köy merkezlerine ulaşan yolların öncelikle asfaltlanması sağlanacak, 1998 yılında yenileme dahil 4.000 km asfalt, 7.000 km stabilize ve 500 km beton köy yolu yapımı gerçekleştirilecektir.

Demiryolu ve denizyolu taşımacılığının ulaştırma sektörü içindeki rolü yeniden belirlenecek, çağdaş ve etkin bir işletmecilik anlayışı içinde bir yapıya kavuşturulacaktır.

Bu çerçevede; TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılanmasını amaçlayan projenin sonuçlarının uygulamaya geçirilmesi amacıyla 1997 yılında başlanan eylem planı hazırlama ve gerekli yasal düzenleme çalışmaları 1998 yılında tamamlanacaktır.

1998 yılında İzmit Kentiçi Dört Hatlı Demiryolu Geçişi ve Aliağa-Menemen Projelerinin altyapı inşaatı tamamlanacaktır. Mevcut Demiryolu şebekesinden en üst düzeyde yararlanılmasını sağlamak üzere iyileştirme, modernizasyon ve bakım yatırımlarına öncelik verilecektir.

Türkiye (Kars)-Gürcistan (Tiflis) arasında demiryolu bağlantısını sağlamak üzere başlanmış bulunan etüd-proje çalışmaları tamamlanacak ve projenin kredili olarak yapımına hız kazandırılacaktır.

1998 yılında 400 km demiryolu yenilenecek, 5 adet manevra lokomotif, 25 adet yolcu ve 750 adet yük vagonu temin edilecektir.

1998 yılında deniz ticaret filosu tonajının 11,5 milyon DWT'a ulaşması beklenmektedir. Limanlardaki yükleme-boşaltma faaliyetlerinin yıl sonunda 145 milyon ton'a ve konteyner trafiğinin de 1.300.000 TEU'ya ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Tamamlanan Marmara ve İstanbul Yöresi Liman İhtiyacı Etüdünün sonuçları dikkate alınarak yeni liman yatırım kararlarının yıl içinde verilmesi beklenmektedir.

Liman işletmeciliği çağdaş bir anlayış içerisinde uluslararası gelişmelere uyumlu bir yapıya kavuşturulacak ve gerekli yerlerde yeni liman kapasiteleri oluşturulacaktır.

1998 yılında havalimanı ve meydanlarında yolcu trafiğinin iç ve dış hatlar toplamında 38 milyona ulaşması beklenmektedir.

TABLO: II.26- Ulaştırma Sektörü Yolcu Taşımlarında Gelişmeler

ALT SEKTÖR	(Milyon Yolcu-Km)				
	1996	1997	1998	Yıllık Artış (%)	
	Gerçekleşme (1)	Ger. Tahmini (2)	Tahmin (3)	1997 (2/1)	1998 (3/2)
YURTIÇİ					
Karayolu (1)	167 871	178 900	184 000	6,6	2,9
Demiryolu	5 177	5 550	6 000	7,2	8,1
Denizyolu	551	590	620	7,0	5,1
Havayolu (2)	2 763	3 039	3 234	10,0	6,4
TOPLAM	176 362	188 079	193 854	6,6	3,1
YURTDIŞI					
Denizyolu	100	120	125	20,0	4,2
Havayolu (2)	9 542	10 872	12 630	13,9	16,2
TOPLAM	9 642	10 992	12 755	14,0	16,0

(1) 1996 yılından itibaren Otoyol+Devlet Yolu+İl Yolu taşımaları toplamıdır.

(2) Yalnız kamu sektöründe yapılan taşımalardır.

TABLO: II.27- Ulaştırma Sektörü Yük Taşımlarında Gelişmeler

ALT SEKTÖR	Yıllık Artış (%)				
	1996	1997	1998	Yıllık Artış (%)	
	Gerçekleşme (1)	Ger. Tahmini (2)	Tahmin (3)	1997 (2/1)	1998 (3/2)
YURTIÇİ					
Karayolu (1)	135 781	142 800	145 000	5,2	1,5
Demiryolu	8 675	9 250	10 200	6,6	10,3
Denizyolu (2)	8 140	8 400	8 800	3,2	4,8
Havayolu (3)					
Yolcu Dahil (3a)	241	262	278	8,7	6,1
Kargo + Posta + F.Bagaj (3b)	16	17	18	8,7	5,7
Boruhattı					
Ham Petrol	3 021	3 047	3 190	0,9	4,7
D.Gaz (milyon Nm küp)(4)	5 525	6 500	8 900	17,6	36,9
TOPLAM	155 633	163 514	167 208	5,1	2,3
YURTDIŞI					
Demiryolu	229	350	450	52,8	28,6
Denizyolu (2)	504 798	518 000	532 000	2,6	2,7
Havayolu (3)					
Yolcu Dahil (3a)	1 105	1 204	1 324	9,0	10,0
Kargo + Posta + F.Bagaj (3b)	201	230	253	14,2	10,2
Boruhattı					
Ham Petrol (Transit)	448	9 804	10 436	2.088,4	6,4
TOPLAM	505 676	528 384	543 139	4,5	2,8

(1) 1996 yılından itibaren Otoyol+Devlet Yolu+İl Yolu taşımaları toplamıdır.

(2) Denizyoluyla yapılan taşımaların tümünü kapsamaktadır. Hesaplanmış tahmini taşıma miktarlarıdır.

(3) Yalnız kamu sektöründe yapılan taşımalardır.

(3a) Yolcu ağırlığı ve bagajı (20 kg./yolcu'ya kadar) dahil taşınan yük. (Toplama dahil edilmemiştir).

(3b) Taşınan kargo + posta + fazla bagaj. (Toplama dahildir).

(4) Rusya Federasyonu-Türkiye DGBH ile yapılan doğal gaz taşımalarıdır. (Toplama dahil değildir).

Yap İşlet Devret ihaleli Antalya Havalimanı Yeni Dış Hatlar Terminal Binasının yanı sıra, Bursa/Yenişehir, Tekirdağ/Çorlu, Nevşehir Havaalanları ile Bodrum/Milas, Konya, Kocaeli-Cengiz Topel, Trabzon ve Van Havaalanları Yeni Terminal Binalarının bitirilmesiyle yıllık 16 milyon yolculuk ilave kapasite yaratılması beklenmektedir.

Ülkemiz toplam yolcu trafiğinin yüzde 43'ünü karşılayan Atatürk Havalimanında Yap-İşlet-Devret modeli ile gerçekleştirilecek Yeni Dışhatlar Terminal Binası Projesi ile uyumlu olarak meydanın uçak kapasitesini artıracak 3. Pistin yapımına 1998 yılında başlanacaktır.

İstanbul-Kurtköy Havaalanı projesi 1998 yılında ihale edilecektir.

Bakü-Ceyhan Hampetrol Boruhattı başta olmak üzere uluslararası petrol ve doğal gaz projelerine özel önem verilecektir.

Doğal gazda arz güvenliğinin sağlanmasına yönelik kaynak çeşitlendirmesi politikası doğrultusunda, Türkmenistan ve Rusya Federasyonu'ndan ilave doğal gaz ithali amacıyla, Doğu Anadolu Bölgesi'nden ve Karadeniz üzerinden Türkiye'ye giriş yapacak yeni doğal gaz boru hatlarının inşasına yönelik girişimlerden olumlu sonuçlar alınması beklenmektedir. Gaz arzındaki gelişmelere paralel olarak, Doğal Gaz Ege İletim Hattı Projesinin Karacabey-İzmir bölümüne başlanması öngörülmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde, ulaştırma alt sektörlerinde faaliyet gösteren kuruluşların koordinasyonundan sorumlu ayrı bir birim oluşturulması için, gerekli Hukuki düzenlemeler ile 3348 sayılı Ulaştırma Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da yapılacak değişiklikler konusunda çalışmalar sürdürülmektedir.

Kentlerarası karayolu taşımalarında, büyük ve güvenilir ortaklıklar ile örgütlenmelerin özendirilmesi ve taşımacılığın sağlıklı bir yapıya kavuşturulmasını amaçlayan Karayolu Taşıma Yasa Taslağı tamamlanma aşamasına gelmiştir. Tasarının yasallaşması durumunda Yurtiçi Yük Taşımacılığı Yönetmelik tasarısı üzerinde çalışmalar başlatılacaktır.

Karayollarında taşımacının sorumluluklarını belirleyen Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin, Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi (CMR Konvansiyonu) hükümleri ile uyumlandırılması çalışmasına devam edilecektir.

Demiryollarında örgütsel yapıdaki yetersizlik ve eksikliklerden kaynaklanan sorunların çözüme kavuşturulması amacıyla TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılanmasını amaçlayan etüd çalışmaları tamamlanmıştır. Etüd sonuçlarının uygulamaya aktarılmasını sağlayacak yasal düzenleme çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Liman işletmeciliğinin otonom bir yapıya kavuşturulması veya özelleştirilmesi suretiyle etkin bir hizmet düzeyine getirilmesi için gerekli idari ve hukuki düzenleme çalışmalarına öncelik verilerek sonuçlandırılacaktır.

Dünya deniz ticareti koşullarına tam uyum sağlayabilmek için deniz sigortaları, çevre, finansal kiralama, gemi acenteliği mevzuatlarında yapılması gerekli düzenlemeleri belirleyecek çalışmalar tamamlanacaktır.

Deniz Ticaret Filosunun geliştirilmesi için Türk Uluslararası Gemi Sicili konusunda gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Altyapıların işletmelere rayiç bedelle devrini sağlayacak yasal düzenleme sonuçlandırılacaktır.

Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nü yarı otonom ve yaptırım gücü yüksek bir yapıya kavuşturmak amacıyla başlatılan yasal düzenleme çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Stol havaalanlarının yapımı, mülkiyeti, işletilmesi ve idamesi konularında yetki ve sorumlulukların belirlenmesi amacıyla yasal düzenleme çalışmaları başlatılacaktır.

D. HABERLEŞME

a) Mevcut Durum

1997 yılında telefon santral kapasitesinin 18 milyon hatta, telefon abone yoğunluğunun ise yüzde 24,5'e ulaşması beklenmektedir.

GSM-Sayısal Mobil Haberleşme Sisteminin yurt düzeyinde yaygınlaşması devam etmekte olup, 1997 sonu itibarıyla GSM (cep telefonu) abone sayısı 1,5 milyon adede ulaşarak toplam mobil telefon abone yoğunluğunun yüzde 2,3'e erişeceği tahmin edilmektedir.

Telekomünikasyon alanında serbestleştirme ve özelleştirmeye yönelik bazı gelişmeler olmasına rağmen devlet tekeli ve mülkiyeti devam etmektedir. Sektörde özelleştirme öncesi hazırlanması gereken mevzuat henüz tamamlanamamıştır.

Türk Telekom A.Ş.'nin özelleştirilmesi ile ilgili danışman firmanın nihai raporunu hazırlayarak 1997 sonunda değer tespiti ve yöntem konularındaki çalışmaların tamamlanması beklenmektedir.

GSM mobil haberleşme sisteminde iki özel firma ile lisans sözleşmeleri imzalanmıştır.

TABLO: II.28- Haberleşme Hizmet Kapasitelerindeki Gelişmeler

Haberleşme	1996	1997	1998
	Gerçekleşme	Gerçekleşme Tahmini	Tahmin
Telefon Santral Kapasitesi (Bin Hat)(sabit)	15 830	18 000	19 250
Telefon Abone Sayısı (Bin Adet)	14 294	15 800	18 000
Telefon Abone Yoğunluğu (%)(sabit)	23,0	24,5	27,5
Mobil Telefon Abonesi			
Analog (NMT 450)	113 560	127 500	140 000
Sayısal (GSM)	692 779	1 500 000	2 100 000
Mobil Telefon Abone Yoğunluğu (%)	1,3	2,3	3,8
Kırsal Telefon İrtibatı	47 000	47 300	47 700
Ankesörlü Telefon Sayısı	63 376	73 380	98 380
Kartlı	29 180	39 180	64 180
Tehiriçi Telefon Dağıtım Tesisleri (Bin Çift Hat)			
Prensipal Tebeke	23 850	25 500	27 000
Lokal Tebeke	33 212	35 600	38 000
Fiber Optik Hat Uzunluğu (Km)	31 000	37 000	47 000
Radyo-link Sistemleri (Alıcı-Verici)	6 492	6 750	7 800
Çağrı Abonesi	133 280	135 000	160 000
Kablo TV Abonesi	483 150	700 000	1 000 000

Sektörün düzenlenmesinden sorumlu kuruluş, Haberleşme Genel Müdürlüğü regülasyon ile ilgili çalışmalarını bir yabancı danışman firma ile birlikte sürdürmektedir.

İnternet ağının omurgasını oluşturmak üzere gelir ortaklığı bazında bir firma tarafından yatırımları yapılan Turnet servisi pazardaki talebi karşılayacak kapasiteye erişememiştir. İnternet hizmetlerinde yüksek maliyet ve düşük hız, internet erişim yoğunluğunu olumsuz olarak etkilemektedir.

Elektronik medya konusunda mevzuat düzenlemelerinin daha ileri aşamada olması dolayısıyla serbest rekabet ortamı tesis edilmiş ve yerel bazda özel televizyon kanallarına lisans verilmesine başlanılmıştır. Bunun yanında TRT kanallarının lisans altında özelleştirilmesi konusunda herhangi bir gelişme gözlenmemektedir.

b) Amaçlar

Serbest rekabet ortamında ucuz, verimli, süratli, kaliteli ve güvenli hizmetler sunan, kullanıcıya alternatif seçim olanakları tanıyan telekomünikasyon, radyo, televizyon ve bilgi ağlarının; çağdaş dünya ile bütünleşmeyi ve bilgi çağı toplumuna uyumu sağlayacak şekilde kurulması ve geliştirilmesi temel amaçtır.

Sektörde tüketici refahını artırmak için, rekabet ortamının hızla gerçekleştirilmesi ihtiyacı devam etmektedir. Bu bakımdan; sektörün yeniden yapılandırılmasında özelleştirme kadar serbestleştirme de önem arz etmektedir. Pazarın tamamen serbestleştirilmesi için Dünya Ticaret Örgütüne verilen temel telekomünikasyon hizmetlerinde, pazarı 2005 yılında açma taahhütünün 2001 yılına çekilmesi planlanmaktadır.

Telekomünikasyonda, rekabet ortamının tesisi yönünden, şebekenin işleticileri ile regülator kurumun birbirinden ayrı olarak yapılandırılması zorunlu görülmektedir.

1998 yılında Türk Telekom hisselerinin bir bölümünün satılması ve katma değerli hizmetlerde özel sektöre lisans verilmesi hedeflenmektedir. İki yeni mobil telefon operatörüne lisans verilerek pazarda rekabetin sağlanması hedeflenmektedir.

Telekomünikasyon şebekesinin genişlemesinde büyük yerleşim merkezlerine göreceli olarak ağırlık verilerek, 1998 yılında kamu tarafından gerçekleştirilecek 750 bin hattın yanısıra, gelir paylaşımı esasına göre özel sektörce yapılan yatırımlarla birlikte mevcut kapasiteye toplam 1.250 bin hat telefon santrali ilave edileceği tahmin edilmektedir. Böylece sabit telefon abone yoğunluğunun yüzde 27,5'e yükselmesi, mobil telefon abone yoğunluğunun ise yüzde 3,8'e ulaşması beklenmektedir. 1998 sonunda İnternet erişiminin 300 bine, Kablo TV abonesinin 1 milyona, telefonlu kırsal yerleşim yeri sayısının ise 47.700'e ulaşması beklenmektedir.

Telekomünikasyon yatırımlarında şebeke genişletmesi yerine erişim kanallarının kapasitesini artıracak ve artan veri trafiğine paralel olarak ses telefonu temelli yapı yerine hızlı ve güvenilir veri ve görüntü haberleşmesine imkan tanıyacak bir altyapı planlamasına ağırlık verilecektir.

Eğitim Teknolojisini Yükseltme Projesine paralel olarak her eve ve okula bilgisayar temini ve internet erişiminin sağlanması planlanmaktadır. Bu amaçla internet erişimini yaygınlaştırmaya, hızlandırmaya ve ucuzlatmaya yönelik olarak ilk aşamada Türk Telekom tarafından ikinci bir İnternet ağı

tesis edilecek, özel ağ işleticilerine de internet ağ yatırımı yaparak hizmet verebilmeleri için lisans tahsisi yapılacaktır.

1996 yılında çalışmalarına başlanılan Enformasyon Altyapısı Master Planının 1998 yılı içerisinde tamamlanması beklenmektedir. Ayrıca Başbakanlık bünyesinde kamu kurumlarının veri altyapılarını birbirine bağlayacak Muhabere Elektronik ve Bilgi Sistemleri etüdüne başlanılacaktır.

Radyo Televizyon Üst Kurulu tarafından özel ve kamu kanallarına ulusal frekans tahsislerinin yapılması ve lisansların verilmesi beklenmektedir.

Posta hizmetlerinde güvenilirlik ve süratin sağlanması için otomasyon ve mekanizasyon yatırımlarına devam edilmektedir. Ayrıca Posta İdaresinin yeniden yapılandırılması için gerekli çalışmalara hız kazandırılacaktır.

Radyo, televizyon ve telsiz yayınlarının yapılan frekans tahsislerine olan uygunluğunu izlemek amacıyla kurulması planlanan Milli Monitör Sistemi projesinin 1998'de mühendislik hizmetleri ve ilk cihaz teslimatının yapılması öngörülmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Telekomünikasyon pazarının regülasyonu ile ilgili mevzuat hazırlıkları özelleştirme öncesi tamamlanacak, serbestleştirme ve lisans işlemlerine hız verilecektir.

Posta İdaresinin verimliliğinin artırılması ve hizmet kalitesinin iyileştirilmesine yönelik olarak yeniden yapılandırılması ve pazarın serbestleştirilmesi için gerekli etüdlere yapılacak, geçerliliği kalmayan mevzuat güncel hale getirilecektir.

E. KENTSEL ALTYAPI

a) Mevcut Durum

Hızlı kentleşme sonucu, kentsel altyapı hizmetlerine olan ihtiyaç süratle artmakta, ilave kentiçi su dağıtım şebekeleri ile atıksu toplama sistemi ve bertaraf tesislerinin yapımı ve mevcutlarının bakım, onarım ve yenilenme çalışmalarının hızlandırılması gerekmektedir.

İller Bankası tarafından 1997 yılında 123 beldede içmesuyu tesisi tamamlanmıştır. Ayrıca Büyükşehir Belediyeleri'nin Su ve Kanalizasyon İdareleri'nce de kentiçi içme ve kullanma suyu temini ile kanalizasyon ve atıksu arıtma tesisi yapımına ilişkin projelere devam edilmiştir.

Belediyeler, içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma tesisleri gibi altyapı hizmetleri için finansman sağlamakta ve bu tesislerin işletmesinde yeterli sayı ve nitelikte eleman istihdam etmekte güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Kentiçi su dağıtım şebekelerinde bakım, onarım ve yenileme çalışmalarındaki gecikmeler, ülke genelindeki su kayıplarının önemli boyutlara ulaşmasına yol açmaktadır. Bu amaçla, özellikle büyükşehirlerde, su kayıplarının önlenmesi amacıyla yapılan çalışmalara hız verilmiştir.

Kentsel altyapı hizmetlerinin yürütülmesinde verimliliğin artırılması ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi amacıyla bazı belediyelerde özelleştirme çalışmalarına başlanılmıştır.

Yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının korunmasında, planlamasında ve yönetiminde yetersizlikler bulunmaktadır. Su kullanım planlamasının havza bazında ele alınması ile içmesuyu kaynaklarının korunması amacıyla kontrolsüz yapılaşmanın engellenmesi önemini korumaktadır. Özellikle büyük kentlerde içmesuyu havzalarında imarsız ve kontrolsüz yapılaşmanın içmesuyu kaynaklarını kirlenmesi önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir.

Kuruluşlar arasında proje yapım, inşaa, bakım-onarım ve işletme safhalarında gerekli eşgüdüm ve bilgi akışını sağlayacak kurumsal yapıya olan ihtiyaç devam etmektedir.

Gelişen arıtma teknolojilerinin takibi, ülkemiz koşullarına uyarlanması ve denetim mekanizmasındaki yetersizlikler yatırım maliyetlerinin artmasına yol açmaktadır.

b) Amaçlar

Kentsel altyapı yatırımlarının finansmanında önemli bir paya sahip olan merkezi idare ile birlikte yerel yönetimlerin bu görevi üstlenmelerine önem verilecek, bu alanda Yap-İşlet-Devret modeli ve benzeri uygulamalar özendirilecektir.

İçmesuyu ve atıksu tarifeleri, işletme-bakım-onarım giderleri de gözönüne alınarak modern işletmecilik esaslarına göre düzenlenecek ve şebeke su kayıplarını azaltabilmek için gerekli olan

yenileme çalışmalarına devam edilecektir.

Kentsel altyapı tesislerinin yapım ve işletme aşamalarında, belediyelerin ortak çözüm üretebilmeleri amacıyla, Mahalli İdare Birlikleri'nin kurulması ve kentsel altyapı hizmetlerinin projelendirilmesi desteklenecektir.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün, 1053 Sayılı Kuruluş Kanunu'na göre içmesuyu hizmeti yürüttüğü nüfusu 100 binin üzerindeki yerleşmeler, Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre tekrar düzenlenecektir.

1998 yılında İller Bankası tarafından 147 beldenin içmesuyu, 8 beldenin kanalizasyon sisteminin tamamlanması hedeflenmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Sadece büyükşehir belediyelerinde kurulan su ve kanalizasyon idarelerinin, nüfusu 100 bini geçen belediyelerde de oluşturulmasına çalışılacaktır.

F. KIRSAL ALTYAPI

a) Mevcut Durum

Toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesiyle tarımsal altyapının oluşturulmasında, kaynak yönetimi ve etkin kullanımı önemini korumaktadır.

1997 yılında sulama sektörüne toplam 89,8 trilyon TL'lik kamu sabit sermaye yatırımı öngörülmüştür. Yıl içinde yapılan ödenek revizyonları sonucunda 114,7 trilyon TL'lik harcamanın gerçekleşmesi beklenmektedir.

Toprak ve su kaynakları kullanımının planlanması ve yönetimi konusunda ülke genelinde belirlenmiş kapsamlı bir politikanın ve sınırlı olan bu kaynakların tahsis, kullanım ve yönetimine yönelik yeterli mevzuatın bulunmayışı, doğal ve ekonomik kaynakların israfına yol açmaktadır.

Yatırım politikalarının oluşturulmasında, yatırımdan faydalanacakların katılımlarının sağlanamaması, yatırımların kamu imkanlarıyla yürütülmesine ve tamamlanan tesislerin kullanıcılar tarafından benimsenmemesine ve etkin kullanılmamasına neden olmaktadır.

Yatırımcı kuruluşların aynı ve birbirini tamamlayıcı nitelikteki hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde yeterli koordinasyon sağlanamamaktadır.

Kontrollü sulama sistemlerinin yaygınlaştırılmaması ve uygulanan sulama bedellerinin düşük olması, suyun israfına, bilinçsiz kullanımına ve drenaj problemlerine neden olmaktadır.

Diğer yandan Yatırım Programında yer alan proje paketinin büyüklüğü nedeniyle Bütçe imkanları çerçevesinde yürütülen projelerin ekonomik fizibilitesi azalarak projelerden beklenen faydanın zamanında temini sağlanamamakta ve ülkenin tarımsal altyapı ihtiyacı arzulan düzeyde karşılanamamaktadır.

1997 yılı sonu itibariyle toplam kamu sulamaları 3 milyon 500 bin hektara ulaşacak ve halk sulamaları ile birlikte, ekonomik olarak sulanabilir 8,5 milyon hektar alanın 4 milyon 555 bin hektarı sulanabilir hale gelecektir.

Sulamanın yanısıra verim artışı sağlamaya yönelik arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetlerinde 1997 yılı sonu itibariyle toplam 852 bin hektara ulaşılmış olacaktır.

Yatırım Programında yeralan toplam 15 bin hektarlık Rüzgar Erozyonu Önleme Projesi kapsamında 200 hektarlık alanda erozyon çalışması gerçekleştirilmiş olacaktır.

1997 yılında, Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında yürütülen Aşağı Fırat I. Merhale Sulamaları ile Şanlıurfa-Harran ovasının 60 bin hektarında sulama gerçekleştirilmiş olup, ilave 20 bin hektarlık alanda sulama yatırımı tamamlanacaktır. Şanlıurfa-Harran Ovasında 5000 hektarlık alanda tarla içi geliştirme hizmetleri ile Gaziantep yöresinde 450 hektarlık alanda arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, GAP kapsamında yeralan toplam 393 bin hektarlık 5 adet yeni proje 1997 Yılı Yatırım Programına alınmıştır.

b) Amaçlar

Tarımsal politikalar doğrultusunda dengeli, sürdürülebilir ve çevreyle uyumlu tarımsal kalkınmanın sağlanmasına yönelik tarımsal altyapının oluşturulması temel amaçtır.

1998 Yılı Yatırım Programında yılı içinde tamamlanacak projeler ile barajı biten sulama projelerine, Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında yer alan projelere ve arazi toplulaştırma projelerine öncelik verilmiştir. Yatırım Programına yeni proje alınmaması ve öncelikle uygulanmasına devam edilecek projelerin yürütülmesi ile mevcut proje paketinin tamamlanması esas alınmıştır. Bu çerçevede, 1998 yılında 7 adet büyük su işi projesinin bitirilmesi, 6 adet barajın tamamlanması ve Güneydoğu Anadolu Projesinin ilerletilmesi programlanmıştır.

1998 yılında, Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında yürütülen Aşağı Fırat I. Merhale Sulamaları ile Şanlıurfa-Harran ovasının 80 bin hektarı sulanacak olup, ilave 25 bin hektarlık alanda sulama yatırımı tamamlanabilecektir. Böylece Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamındaki projelerle toplam sulanacak 1,8 milyon hektar alan; 174 bin hektarlık kısmı sulanmakta, 259 bin hektarlık kısmında ise yatırım sürdürülmektedir. Ayrıca, yörede ilave 24 bin hektarlık alanda arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetleri gerçekleştirilecektir.

1998 yılında 10 bin hektarlık taşkın koruma, 2.900 hektarlık toprak muhafaza, 3.700 hektarlık drenaj, 57 bin hektarlık tarla içi geliştirme ve 107.800 hektarlık yeni sulama şebekesinin gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Böylece 8,5 milyon hektar toplam alanın yüzde 54,8 'ini teşkil eden 4 milyon 662 bin hektar alan sulanabilir olacaktır.

TABLO: II.29- Toprak ve Su Kaynakları Faaliyetlerinde Gelişmeler

Faaliyet Kolu	(Hektar)		
	1996 Gerçekleşme	1997 Gerç. Tahmini	1998 Program
Sulama	90 668	105 833	107 800
Tarla İçi Geliştirme	35 761	27 579	57 100
Toprak Muhafaza	3 071	1 764	2 910
Taşkın Koruma	10 000	15 000	10 100
Drenaj ve Kurutma	3 000	4 410	3 700

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Ülkemizdeki nüfus artışına ve kalkınma düzeyine paralel olarak suya olan talebin artması, sınırlı su kaynaklarının kullanımına yönelik sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle yerüstü sularının tahsisi, korunması, sektörel ve sektörler arası kullanımının planlanması konularında hukuksal boşlukları dolduracak ve var olan ancak güncelleştirilmesi gereken Yeraltı Suları Yasasını da kapsayacak Su Yasasının hazırlanması amacıyla suyla ilgili tüm mevzuat ele alınarak incelenecektir.

Toprakların tahsisi, korunması, sınıflandırılması, sektörel ve sektörler arası kullanım ve üretim için planlanması konularındaki Hukuki aksaklıkları ve yetki karmaşasını düzenlemeye yönelik olarak çıkarılacak Toprak Yasasının hazırlanması amacıyla mevcut mevzuat ele alınarak değerlendirilecektir. Bu konuda, Toprak Yasası içinde yer alması uygun olan ancak aciliyeti nedeniyle öne çıkan, arazi toplulaştırma hizmetlerinin uyumlu ve etkin şekilde yürütülmesini temin edecek "Arazi Toplulaştırma Kanunu" Tasarısı Taslağı 1997 yılında ilgili kurumca hazırlanmış ve görüşe sunulmuştur.

Mevcut altyapının etkin kullanımı ve yeni tarımsal altyapı yatırımlarının ülke ihtiyacı doğrultusunda gerçekleştirilebilmesi amacıyla; çiftçi organizasyonlarının oluşturulmasını, faydalananların her türlü katılımını ve mevcut uygulamadaki aksaklıkları gidererek hizmetlerde bütünlük sağlayıcı yönde 6200 sayılı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ve 3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Yasaların düzenlenmesi için yasa değişikliği tasarıları hazırlanacaktır. Bu çerçevede katılım politikasına ters düşen 2032 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılacaktır.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün tarımsal altyapı faaliyetlerini daha etkin yürütmesini temin etmek amacıyla yeniden yapılandırılması sağlanacaktır.

G. TURİZM

a) Mevcut Durum

Uluslararası turizm talebi son 10 yıllık dönemde yüzde 45 düzeyinde bir artış göstermiş ve uluslararası turizm geliri 1996 yılında 425 milyar dolara ulaşmıştır. 1997 yılında turist sayısının 605 milyona, turizm gelirlerinin 450 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

Son 10 yılda Türk turizminin uluslararası turizm geliri içindeki payı binde 3'ten yüzde 1,4'e; yabancı turist sayısı 2,8 milyondan, 9,7 milyon kişiye, Turizm Bakanlığında belgeli yatak kapasitesi ise 106 binden 308 bin yatağa yükselmiştir. Belediye belgeli otellerdeki 354 bin yataklık kapasite, ikincil konutlar ve yatırım aşamasındaki 216 bin yatakla birlikte 1 milyonun üzerinde yatak kapasitesine ulaşılacaktır. Ayrıca sektörde 2705 seyahat acentası faaliyet göstermektedir.

1996 yılında ülkemize gelen turist sayısı 8,6 milyon kişi turizm geliri ise 5,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1997 yılında, ülkemize gelen turist sayısının 9,7 milyon kişi, turizm gelirinin ise 7,5 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1996 yılında İstanbul'da Lütfi Kırdar ve 1997'de Antalya'da Piramit Kongre Merkezleri sektörün hizmetine girmiştir. Böylece Habitat'tan sonra, 2000 yılı öncesinde turizm alanındaki en büyük organizasyon olan Dünya Turizm Örgütü 12. Genel Kurulu ve Dünya Ormancılık Kongresi dahil pek çok uluslararası toplantının ülkemizde gerçekleşmesi sağlanmıştır.

1997 yılı itibarıyla 24 adet yat limanının, Yap-İşlet-Devret modeli veya ilanen tahsis yöntemiyle özel kesim eliyle yapılması kararlaştırılmıştır. Bunlardan; toplam 1.300 yat kapasiteli 4 yat limanı ihale edilmiş olup, 950 yat kapasiteli 5 yat limanı ihale aşamasındadır. Ayrıca 19 yat limanının inşaatına kamu eliyle devam edilmektedir.

Son yıllarda turizmde kaydedilen olumlu gelişmelere ve hızlı yatak kapasitesi artışına karşın tanıtım ve pazarlama, hava ve deniz taşımacılığı ve teknik altyapı konularında kısa sürede giderilmesi gereken sorunlar ve eksiklikler önemini korumuştur.

Turizmin yoğunlaştığı Ege ve Akdeniz kıyılarında çevre kirliliğinin önlenmesi ve turizm altyapılarının tamamlanması amacıyla başlatılan Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) projesinin dış kredi kullanımı ve yerel yönetimlerin organizasyonu açısından sorunları henüz çözülememiştir.

Turizm sektörünün hava ulaşımı alanında, turist giriş ve çıkışlarının yoğun olduğu havaalanlarında alt ve üst yapı eksikliklerinin neden olduğu tıkanıklıklar, kaydedilen önemli gelişmelere rağmen kısmen devam etmektedir.

Sektörde tanıtım ve pazarlamaya daha fazla önem verilmesi ve bu alanda özel sektörün daha fazla katılımının sağlanması gerekmektedir.

Turizmde kurumsallaşmanın güçlendirilmesi ve Turizm Bakanlığının sektörün gerektirdiği esnek ve yönlendirici yapıya kavuşturulması için başta Bakanlık Teşkilatı yasası olmak üzere örgütlenmeye yönelik yasaların çıkarılması ihtiyacı devam etmektedir.

b) Amaçlar

Rekabet gücü yüksek ve verimli bir turizm ekonomisinin geliştirilmesi, doğal ve kültürel değerlerin zenginleştirilerek sürekliliğinin sağlanması ve yerel halkın ve turistlerin turizmde beklentilerinin karşılanması sektörün temel amaçlarıdır

Mevcut üst yapılardan daha etkin yararlanılması ve doğal sermayenin korunması esastır.

Öncelikli bölgelerde mevcut ikincil konutların pazarlanmasına yönelik organizasyonlar geliştirilecektir.

Turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişen tüketici tercihleri dikkate alınarak potansiyel alanlar yaratmak amacıyla golf, kış, dağ, yayla, termal, sağlık, yat, kongre, karavan, kruvaziyer, eğlence ve üçüncü yaş turizmi geliştirme faaliyetlerine devam edilecektir.

Kullanan öder-kirleten öder ilkesi uyarınca kamu eliyle yapılacak teknik altyapının finansmanına kullanıcıların katılımı sağlanacaktır.

Turizmin yaygınlaştığı bölgelerde, üstyapının yeterli bir altyapı ile bütünleştirilmesi ve teknik altyapı yatırımlarının halkın, yerel yönetimlerin ve diğer kullanıcıların katılımı ile gerçekleştirilmesi amacıyla Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) Projesi çerçevesinde öncelikli havzalarda uygulamalar sürdürülecektir.

TABLO: II.30 Turizm Sektöründeki Gelişmeler

	1996	1997	1998	Yıllık Ort. Artış (%)	
	Gerç.	Gerç.Tah.	Program	1997/96	1998/97
Yurda Gelen Yabancı Sayısı (Bin kişi)	8 614	9 700	11 000	12,6	13,4
Yurt Dışına Çıkan Vatandaş Sayısı (Bin kişi)	4 261	4 700	5 000	10,3	6,4
Turizm Geliri (Milyon \$)	5 650	7 500	8 500	32,7	13,3
Turizm Gideri (Milyon \$)	1 265	2 000	2 250	58,1	12,5

Talep yapısındaki yeni eğilimlere bağlı olarak sektörde küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine öncelik verilecektir.

Yat limanlarında Yap-İşlet-Devret modelinin uygulanması yaygınlaştırılacaktır.

1998 yılında Turizm Bakanlığında belgeli yatak sayısının 350 bin'e, belediye belgeli yatak sayısının ise 360 bin'e ulaşacağı, ülkemize gelen turist sayısının 11,0 milyona, turizm gelirinin ise 8,5 milyar dolara yükseleceği tahmin edilmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevlerine ilişkin Kanun çalışmaları tamamlanacaktır.

Türkiye Seyahat Acenteleri ve Seyahat Acenteleri Birliği Kanununun günün koşullarına uygun hale getirilmesi çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Turistik Otelciler ve Turizm İşletmecileri Birliği Kanunu çalışmaları tamamlanacaktır.

Deniz Turizmi Birliği Kanunu çalışmaları tamamlanacaktır.

Turist Rehberleri ve Turist Rehber Odaları Kanunu çalışmaları tamamlanacaktır.

Pansiyon İşletmeleri ve Türkiye Pansiyon İşletmecileri Birliği Kanunu çalışmaları tamamlanacaktır.

Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Özel Kanunu düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Yat Turizm Yönetmeliği yeniden düzenlenecektir.

16. ÖZELLEŞTİRME

a) Mevcut Durum

Ülkemizde, özelleştirme uygulamalarının başladığı 1984 yılından bu yana, özelleştirmenin sosyal boyutuna ilişkin sorunların çözülmemesi, gerekli yasal düzenlemelerin yeterince yapılamaması, özelleştirmenin sadece mülkiyetin devri yönüne ağırlık verilerek yönetimin devri uygulamalarının denenmemesi ve kamuoyu desteğinin sağlanamamış olması gibi nedenlerle özelleştirmede öngörülen hedeflere ulaşamamıştır.

Özelleştirme uygulamalarında karşılaşılan sorunların aşılması için 27.11.1994 tarih ve 4046 sayılı Kanun ile geniş kapsamlı bir düzenleme yapılmıştır. 4046 sayılı Kanun özelleştirmenin kurumsal ve teknik altyapısı yanında, daha önceki uygulamalarda yaşanan sorunların çözümüne yönelik düzenlemeleri de içeren ayrıntılı bir yasal çerçeve belirlemektedir. Kanun kapsamında, imtiyazlı hisse oluşturulması ve iş kaybı tazminatı gibi özelleştirmenin sosyal boyutuna ilişkin düzenlemeler de yer almaktadır. 3.4.1997 tarih ve 4232 sayılı Kanun ile 4046 sayılı Kanunun değer tespiti ve ihale işlemlerine ilişkin hükümleri yeniden belirlenerek özelleştirme işlemlerinde karşılaşılan teknik aksaklıklar ortadan kaldırılmış ve özelleştirmenin şeffaflık ilkesi güçlendirilmiştir.

3 Mayıs 1995 tarih ve 4107 sayılı Kanun ile 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu'nun bazı maddeleri değiştirilerek Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin hisselerinin yüzde 49'a kadar olan bölümünün özelleştirilmesine imkan sağlanmıştır. Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen 4107 sayılı Kanun'un ilgili maddeleri Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçeleri dikkate alınarak 1 Ağustos 1996 tarihli ve 4161 sayılı Kanun ile yeniden düzenlenmiştir.

16 Temmuz 1997 tarih ve 4283 sayılı Kanun ile yap-işlet modeli çerçevesinde elektrik enerjisi üretim tesislerinin kurulması ve işletilmesi ile enerji satışına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. 3096 ve 4283 sayılı Kanun ile 96/8269 Kararname çerçevesinde yap-işlet modeline göre ve işletme hakkı devri suretiyle özel kesim tarafından yaptırılması ve işletilmesi öngörülen enerji santrallerine ilişkin ihale işlemleri devam etmektedir.

Özelleştirme kapsamına alınarak Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na (ÖİB) devredilen kuruluşların sayısı 1997 yılı Ağustos ayı sonu itibarıyla 160'a ulaşmıştır. Bu kuruluşlardan 102'si sermayelerindeki kamu payının tamamı satılarak özel kesime devredilmiş, 13'ü değişik nedenlerle özelleştirme kapsamından çıkarılmış, 1'i de tasfiye edilmiştir. Özelleştirme kapsamındaki kuruluşların 28'inde kamu payı yüzde 50'nin üzerindedir. Halen kapsamda, 44 kuruluş ile bazı kuruluşlara ait taşınmazlar bulunmaktadır.

Özelleştirme uygulamalarının başlangıcından 1997 yılı Eylül ayı sonuna kadar, temettü geliri hariç, 3,5 milyar dolar tutarında özelleştirme yapılmıştır. Özelleştirme işlemlerinin 422,0 milyon dolarlık kısmı 1997 yılında gerçekleştirilmiştir.

1997 yılında Deniz Nakliyatı T.A.Ş., Konya Krom Magnezit Tuğla Sanayii A.Ş., Etibank A.Ş., Sivas Demir Çelik İşletmeleri A.Ş. ve HAVAŞ'daki kamu payları ile Sümer Holding A.Ş. ve ORÜS Orman Ürünleri A.Ş.'ye ait bazı tesis ve varlıkların kullanım haklarının devri veya satış suretiyle özelleştirilme işlemlerinin sonuçlandırılması beklenmektedir.

b) Amaçlar

Özelleştirme programının temel amacı, dünya piyasalarına entegre olma, AB'ye tam üyelik hedefi ve gümrük birliğine uyum sürecinde, ekonomide verimliliğin ve maliyet yapısının rekabet edebilir seviyelere getirilmesi ve serbest piyasa koşullarının sağlanmasıdır. Böylece, bir yandan sermayenin tabana yayılması ve teknolojik yenilenme sağlanırken, diğer yandan da kamu açıklarını azaltmak, kamunun mali piyasalar üzerindeki baskısını hafifletmek ve kamu borç stokunu düşürmek mümkün olabilecektir. Ayrıca, devletin işletmecilikten vazgeçmesiyle özel kesime daha geniş bir faaliyet alanı kalacağından, girişim özgürlüğüne, ekonomik hayata katılıma ve demokrasinin geliştirilmesine katkıda bulunulacaktır.

Özelleştirme programının uygulanmasında, rekabet ortamında faaliyet gösteren, nihai mal ve hizmet üreten, büyük ve acil yatırım gerektirmeyen, zarar eden ve güvenlik bakımından stratejik niteliği olmayan kuruluşlara öncelik verilecektir. Kısa sürede özelleştirilmesi mümkün olmayan kuruluşlar kapsamdan çıkarılarak orta vadede özelleştirmeye hazırlanacaktır.

1998 yılında, Türk Telekom A.Ş., PETKİM, Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş., ERDEMİR, POAŞ, Türkiye İş Bankası ve sigorta şirketlerinde bulunan kamu hisseleri ile TÜPRAŞ'a ait bazı rafinerilerin, Sümer Holding A.Ş., ORÜS, TURBAN, T. Gemi San. A.Ş. ve Türkiye Denizcilik İşletmeleri'ne ait varlık ve taşınmazların satış ve işletme hakkı devri suretiyle özelleştirilmeleri hedeflenmiştir. Bu çerçevede 500 milyon doları TELEKOM GSM lisans satışından ve 2 milyar doları Özelleştirme İdaresi portföyündeki kuruluşların özelleştirilmesinden olmak üzere 2,5 milyar dolar gelir elde edilmesi beklenmektedir. Buna ilave olarak TELEKOM hisselerinin özelleştirilmesinden ve 3096 sayılı Kanun kapsamında bulunan tabii kaynakların ve tesislerin kullanım haklarının devrinden elde edilmesi beklenen gelirlerin Bütçe'ye aktarılarak 400 trilyon liraya kadar olan kısmının yatırımların finansmanında, bu hedefin aşılması halinde bakiyenin kamu borçlarının tasfiyesinde kullanılması öngörülmektedir.

1998 yılında, İskenderun Demir ve Çelik Fabrikası, Türkiye Gübre Sanayii A.Ş., Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş., SEKA ve TCDD'ye ait limanlar ile TEKEL'e ait bazı sigara fabrikalarının özelleştirme kapsamına alınması hedeflenmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Enerji, telekomünikasyon, petrol arıtma ve doğal gaz sektörlerindeki özelleştirme uygulamalarında, rekabetçi bir yapının oluşturularak tüketici haklarının korunması ve gerekli yatırımların yapılmasını temin etmekle görevli olacak kurumsal yapıların oluşturulması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Üretim birimlerinin tamamı özelleştirilmiş olan kamu iktisadi teşebbüslerinin zarara neden olan idari faaliyetlerinin ve tüzel kişiliklerinin tasfiyesi yönünde gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

TABLO: II.31 - Özelleştirme Kaynak ve Kullanımları

	(Bin US Dolar)			
	1985-1994	1995	1996	Toplam
KAYNAKLAR	2 669	543	560	3 771
Brüt Özelleştirme Gelirleri	2 123	440	222	2 786
Blok Satış	873	265	168	1 306
Gecikmeli Halka Arz	6			6
Halka Arz	425			425
İMKB'de Satış	502	20	2	524
Uluslararası Borsalarda Arz	316			316
Tesis Satışı/Devri	1	156	52	209
İMKB'de Alımlar	-134			-134
Net Özelleştirme Gelirleri	1 989	440	222	2 651
Rehinli His. Sen. Satışı Gelirleri		29	31	60
Temettü Gelirleri	672	72	306	1 050
Diğer Gelirler	8	2	0	10
KULLANIMLAR	2 458	689	639	3 786
Özelleştirme Giderleri	327	136	101	564
İlgili Kuruluşlara Ödeme	279	120	94	493
Denetim- Danışmanlık Hiz.	23	11	3	38
İlan ve Reklam Giderleri	24	6	3	33
Diğer Giderler	22	8	4	34
Sermaye İştirakleri	1 704	142	180	2 026
Hazine'ye Aktarma	404	403	355	1 162
KAYNAK-KULLANIM FARKI	211	-146	-80	-14
Net Borçlanma	0	263	4	267
Özelleştirme Hesabı dengesi	-211	-409	-83	-281

Kaynak: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı

17. DEVLET İŞLETMELERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

a) Mevcut Durum

Uluslararası bağımlılığın arttığı ve ekonomimizin dışa açıldığı bir ortamda devlet işletmelerinin rekabetten uzak bir verimlilik ve maliyet yapısıyla çalışması, ekonominin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir. Gümrük Birliği nedeniyle gümrük duvarlarının ve döviz kuru gibi koruma imkanlarının ortadan kalkmış olması, devlet işletmeciliğinde yapısal bir değişimi zorunlu kılmaktadır.

Özellikle KİT'ler, bir çok amacı aynı anda yüklenmiş olmaları sonucunda aşırı büyük, verimsiz ve hantal bir yapıya dönüştükleri için, bir yandan kamu finansmanı, diğer yandan da serbest piyasanın işleyişi üzerinde olumsuzluklara yol açmaktadırlar.

b) Amaçlar

Ekonominin uluslararası alanda rekabet edebilecek bir yapıya kavuşturulması için, başta KİT'ler olmak üzere, genel ve katma bütçeli idarelere, sosyal güvenlik kuruluşlarına, döner sermayelere ve yerel yönetimlere ait işletmelerin verimlilik ve etkinlik ilkeleri gözönünde bulundurularak yeniden yapılandırılmaları temel amaçtır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

KİT'lerde yönetim özerkliğini ve piyasa şartlarına uygun olarak çalışmayı sağlamak üzere, 233 sayılı KHK'de, merkezi yönetim ile KİT'lerin ilişkisinin sadece finansal ve ekonomik verimlilik ve etkinlik denetimi ile sınırlı tutulmasına, mevcut atama sürecinin değiştirilmesine, etkin bir performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesine ve karar alma özerkliğinin sağlanmasına yönelik düzenlemelerin yapılmasına imkan verecek çalışmalar başlatılacaktır.

IV. BÖLGESEL DENGELERİN SAĞLANMASI

18. BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA

a) Mevcut Durum

Bölgesel Gelişme

1990 Yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre binde 21,71 olan nüfus artış hızının refah düzeyinin artması ve eğitim düzeyinin yükselmesine paralel olarak 1997 yılında binde 16,4'e düştüğü tahmin edilmektedir. 1997 yılı ortası itibarıyla toplam nüfusumuz ise 63,7 milyon olmuştur. Nüfusun en yoğun olduğu bölge Marmara Bölgesidir. Bunu sırasıyla İç Anadolu, Ege, Akdeniz ve Karadeniz Bölgeleri takip etmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin toplam nüfus içindeki payları

sırasıyla yüzde 9,9 ve yüzde 8,5'dir.

1997 yılında Aksaray, Giresun, Karaman, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde, Ordu, Rize, Samsun ve Trabzon Kalkınmada I. Derecede Öncelikli Yörelere kapsamına alınmıştır. Böylece 49 il ve 2 ilçeden oluşan Kalkınmada I. Derecede Öncelikli Yörelere ülke nüfusunun yüzde 35,5'ini oluşturmaktadır.

1996 yılı Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasıla değeri, 1987 yılı sabit fiyatlarıyla 104,7 trilyon lira olmuştur. Bölgelerin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya katkıları bakımından Marmara Bölgesi yüzde 37,4 ile birinci sırada bulunurken, Doğu Anadolu Bölgesi yüzde 3,3 ile son sırada yer almaktadır. Diğer bölgelerin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya katkıları ise sırasıyla; Ege Bölgesi (yüzde 17,1), İç Anadolu Bölgesi (yüzde 15,7), Akdeniz Bölgesi (yüzde 11,9), Karadeniz Bölgesi (yüzde 9,3) ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi (yüzde 5,2)'dir.

1996 yılında, bir önceki yıla göre Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'ndaki gelişme yüzde 7,0 olmuştur. Türkiye ortalamasının üzerinde gelişme gösteren bölgelerimiz sırasıyla; Karadeniz Bölgesi (yüzde 10,3), Ege Bölgesi (yüzde 7,7), Marmara Bölgesi (yüzde 7,5), ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi (yüzde 7,1) iken; Türkiye ortalamasının altında gelişme gösteren bölgelerimiz ise, yine sırasıyla; Akdeniz Bölgesi (yüzde 5,5), İç Anadolu Bölgesi (yüzde 5,2) ve Doğu Anadolu Bölgesi (yüzde 3,4)'dir.

Aynı yıl Türkiye'de Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 1987 yılı fiyatlarıyla 1,7 milyon lira olmuştur. Marmara ve Ege Bölgelerinde Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla miktarı Türkiye ortalamasının üzerinde olup, sırasıyla 2,5 milyon ve 2,1 milyon liradır. Akdeniz Bölgesinde 1,6 milyon lira, İç Anadolu Bölgesinde 1,5 milyon lira, Karadeniz Bölgesinde 1,2 milyon lira ile Türkiye ortalamasına yakındır. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla miktarı ise 889 bin lira ve Doğu Anadolu Bölgesinde ise 648 bin lira ile ortalamanın çok altındadır.

İmalat sanayiinde çalışanların yüzde 49,9'u sanayinin en yoğun olduğu Marmara Bölgesi'nde çalışmaktadır. Sivil işgücünün imalat sanayiinde ikinci yoğun olarak çalıştığı bölge ise yüzde 16,1 ile Ege Bölgesidir. Doğu Anadolu Bölgesi ise (yüzde 2,2), bölgeler arasında son sırada yer almaktadır.

Halen, İç Anadolu Bölgesi'nde 69, Karadeniz Bölgesi'nde 55, Ege Bölgesi'nde 48, Marmara Bölgesi'nde 44, Akdeniz Bölgesi'nde 30, Doğu Anadolu Bölgesi'nde 25 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 18 adet Küçük Sanayi Sitesi hizmete sunulmuş durumdadır. Bunlardan 90 adedi Kalkınmada I. Derecede Öncelikli Yörelere yer almaktadır.

Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında 17 adet Küçük Sanayi Sitesi tamamlanmış olup faaliyettedir. Bunlardan 6'sı Diyarbakır, 6'sı Gaziantep, 3'ü Şanlıurfa ve 1'er adedi de Mardin ve Batman illerinde yer almaktadır.

1997 Yılı Yatırım Programında toplam 195 adet Küçük Sanayi Sitesi yer almıştır. Bunlardan 40'ı Karadeniz Bölgesi'nde, 32'si Doğu Anadolu Bölgesi'nde, 30'u Marmara Bölgesi'nde, 27'si Akdeniz Bölgesi'nde, 26'sı Ege Bölgesi'nde, 24'ü İç Anadolu Bölgesi'nde, 16'sı ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunmaktadır. Toplam olarak 35.227 işyerinin bulunacağı bu Küçük Sanayi Sitelerinin bitirilmesi ile 211.362 kişiye istihdam imkanı sağlanacaktır. Bu Küçük Sanayi Sitelerinden 87 adedi ise Kalkınmada I. Derecede Öncelikli Yörelere yer almaktadır.

İç Anadolu Bölgesinde 8, Ege Bölgesinde 8, Marmara Bölgesinde 6, Karadeniz Bölgesinde 5, Akdeniz Bölgesinde 4, Doğu Anadolu Bölgesinde 3 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 2 olmak üzere toplam 36 Organize Sanayi Bölgesi tamamlanmıştır.

1997 Yılı Yatırım Programında etüd-proje aşamasında 73 adet, kamulaştırma aşamasında 26 adet, inşaat işleri devam eden 69 adet proje olmak üzere toplam 168 adet Organize Sanayi Bölgesi yatırımı yer almıştır. Etüd-proje, kamulaştırma ve inşaat aşamasında olan Organize Sanayi Bölgesi projelerinin 40'ı Marmara, 31'i Ege, 15'i Akdeniz, 29'u İç Anadolu, 28'i Karadeniz, 14'ü Doğu Anadolu ve 11'i ise Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

1997 Yılı Yatırım Programında yer alan Kalkınmada Öncelikli Yörelere Organize Sanayi Bölgesi yatırımlarından 9 adedi tamamlanmış, 19 adedinin etüd proje çalışmaları yürütülmekte olup, 36 adedi kamulaştırma ve inşaat aşamasında bulunmaktadır.

Bu projelerden Ağrı Organize Sanayi Bölgesi ile Elazığ Besicilik Organize Sanayi Bölgesi etüd çalışmaları tamamlanmış olup, kamulaştırma aşamasında bulunmaktadır. Bitlis, Hakkari, Muş, Siirt Organize Sanayi Bölgelerinin etüd çalışmaları ise devam etmektedir. Diğer taraftan, Adıyaman, Bartın, Batman, Bingöl, Ereğli (Zonguldak), Karabük, Kastamonu, Siirt, Sinop, Tunceli, Van ve Yozgat Organize Sanayi Bölgelerinin kamulaştırma işlemleri tamamlanmış olup inşaatlarına devam edilmektedir. Ayrıca devam eden projelerden Amasya, Bartın ve Yozgat Organize Sanayi Bölgelerinin inşaatlarının 1997 yılında tamamlanması beklenmektedir.

Türkiye'de kamuya ait 53, özel kesime ait 16 olmak üzere toplam 69 üniversite bulunmaktadır.

Bunlardan 25'i Marmara Bölgesinde, 16'sı İç Anadolu Bölgesinde, 8'i Ege Bölgesinde, 7'si Akdeniz Bölgesinde, 5'i Karadeniz Bölgesinde, 5'i Doğu Anadolu Bölgesinde, 3'ü ise Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında yer alan enerji projelerinin yüzde 56,3'ü işletmede, yüzde 8,4'ünün yatırımı sürmekte ve yüzde 35,3'ü ise planlama aşamasındadır. Bu projelerin toplam yatırım tutarı 10,7 milyon dolar olarak tahmin edilmektedir.

GAP kapsamında 7 adet baraj, 2 adet hidroelektrik santral ve 10 adet sulama projesi tamamlanmıştır. Tamamlanan Karakaya ve Atatürk Barajları hidroelektrik santrallerinden Eylül 1997 itibarıyla toplam 120.345 milyon KWh enerji elde edilmiştir.

Bugüne kadar Fırat Havzasında yer alan sulama potansiyelinin yüzde 6'sı, Dicle Havza potansiyelinin yüzde 4'ü işletmededir. GAP kapsamında bugün için sulanabilen toplam alan ise sadece 154 bin hektardır. Diğer bir ifade ile hedeflenen sulama alanının ancak yüzde 8,5'i realize edilebilmiştir.

Fırat Havzasında yer alan Şanlıurfa Tünellerinden T1 Tüneli tam kapasite ile hizmete girecek şekilde tamamlanmıştır. 1997 yılı sulama mevsimi sonunda ise "bypass" yapısı tamamen devreden çıkarılacaktır. T2 Tünelinin ise program döneminde tamamlanması öngörülmektedir.

Dicle Havzasındaki projelerden Kralkızı ve Dicle Barajlarında gövde inşaatı tamamlanmış ve Ekim 1997'de su tutma işlemine geçilecektir. Gövde inşaatı tamamlanan Batman Barajında ise su tutma işlemine başlanabilmesi için kamulaştırma çalışmalarının tamamlanması gerekmektedir.

Yap-İşlet-Devret modeli ile gerçekleştirilecek olan Birecik Barajının inşaatına başlanmış olup, inşaat işleri yüzde 30 oranında tamamlanmıştır. Çalışmalar hızla devam etmektedir.

Karkamış Barajında birinci aşama derivasyon seddesi, santral ve dolu savak kazıları ile iki üniteli emme borusu montajı tamamlanmıştır. Çalışmalar devam etmektedir.

Derivasyon tüneli ile ulaşım yolları tamamlanan Kayacık Barajında inşaat işleri yüzde 37 oranında tamamlanmıştır.

Gövde inşaatı tamamlanan Çamgazi Barajında kısmen su tutulmaktadır. Kamulaştırmadan sonra tam su tutma işlemi de gerçekleşecektir. Barajın inşaat işleri yüzde 96 oranında tamamlanmıştır.

İlisu Barajı ve Hidroelektrik Santrali ihale çalışmaları devam etmektedir. İlisu Barajı'nın inşaatına başlandıktan sonra Cizre Barajı ve Hidroelektrik Santrali ihale edilecektir.

Çamgazi, Bozova Merkez, Kayacık ve Belkis - Nizip Pompaj sulamalarının inşaatına başlanmıştır.

Yeşilirmak ve kollarının kapsadığı havzada kirliliğin, su taşkınlarının ve erozyonun önlenmesi, sosyal ve ekonomik gelişmenin sağlanması amacıyla yürütülen Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi kapsamında Coğrafi Bilgi Sistemi kurulması çalışmaları başlatılmıştır.

Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi kapsamında 304 hektarlık alan sulama imkanına kavuşturulmuş olup, 39 köy ünitesine içmesuyu tesisi, 226 kilometre köy yolu tesviyesi, 165 kilometre stabilize yol yapımı, 308 hektar alanda ağaçlandırma ve 6911 hektar alanda enerji ormanı gerçekleştirilmiştir.

Yozgat Kırsal Kalkınma Projesinde ise 1829 hektarlık alan sulama imkanına kavuşturulmuştur. Ayrıca, 25 köy ünitesine içmesuyu tesisi yapılmış, 3846 hektar alan ağaçlandırılmış ve 900 hektar alanda enerji ormanı tesis edilmiştir.

Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi uygulamasına 1997 yılında başlanmıştır.

Fiziki Planlama ve Kentleşme

1997 yılında kentleşme oranının yüzde 64,5, kentleşme hızının ise yüzde 4,8 olacağı beklenmektedir.

Kentleşme olgusunun özellikle hissedildiği bir milyonu aşan nüfuslu kentlerin toplam kent nüfusu içindeki payının yüzde 46,7, toplam nüfus içindeki payının yüzde 30,1 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Kentsel alanlarda esasen yetersiz olan mevcut altyapı ve sosyal hizmet yetersizliği, göçler nedeniyle daha belirgin hale gelmiş bulunmaktadır. Altyapı, sosyal hizmet unsurları ve çevre sorunlarının yanısıra sosyo-kültürel değer ve davranışlardaki değişimler, istihdam yapısındaki darboğazlar; kural dışı işlemlere yaygınlık kazandırmaktadır.

Mekanı etkileyen temel unsur olan kent rantlarının azaltılması, yönlendirilmesi ve kamuya geri dönüşünün sağlanması ihtiyacı devam etmektedir.

Fiziki planların kademeli olarak bir bütünlük içinde hazırlanmasına ve bu işlemler için gerekli yasal düzenlemelerin ele alınarak günün şartlarına uygun bir çerçeve oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

1997 yılında 650 hektar büyüklüğünde 3 adet organize sanayi bölgesinin tamamlanacağı tahmin edilmektedir.

Organize Sanayi Bölgesi Yer Seçimi Yönetmeliği 28.06.1997 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kırsal Alana Götürülen Hizmetler

Sosyal altyapı hizmetleri çerçevesinde kırsal alana götürülmekte olan şebekeli içmesuyu sistemlerinin yaygınlaştırılmasına duyulan ihtiyaç devam etmektedir. Ayrıca çevre ve insan sağlığını olumsuz yönde etkileyen ve şebekeli içmesuyu yapımının yaygınlaşması ile önem kazanan kanalizasyon ve atıksu tesislerinin eş zamanlı olarak yürütülmesi önem kazanmaktadır.

Kırsal alan yerleşim düzeninin planlanması ve altyapı hizmetlerinin daha etkili olarak götürülmesinin sağlanması amacıyla ülke genelinde 4103 kırsal yerleşme "Merkez Köy" olarak belirlenmiştir.

Yerel nitelikli hizmetlerin il özel idareleri sorumluluğunda yürütülmesine ilişkin çalışmalar doğrultusunda kırsal alana götürülen hizmetlerin, il özel idareleri tarafından planlanması, uygulanması ve izlenmesinin desteklenmesi amacıyla başlatılan modernizasyon çalışmaları sürdürülmektedir.

Enerji ve sulama amaçlı baraj inşaatlarının hızlanması, çok sayıda ailenin yaşadığı köy ve mezralarda baraj gölü altında kalan taşınmaz mal varlıklarının kamulaştırılması bu durumdaki ailelerin yeniden iskan ihtiyacını artırmıştır. Ayrıca, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşamakta olan göçer ailelerin yerleşme talepleri artmakta ve önem kazanmaktadır.

Kırsal alanda yaygınlaşarak işlevlerini sürdüren kırsal kalkınma amaçlı kooperatif ve birliklerin ve her türlü girişimciliğin geliştirilmesi, etkinleştirilmesi ve desteklenmesi önemini korumaktadır.

Konut

1996 yılında 460 bin olan toplam konut ihtiyacına karşılık yapı kullanım izni alan konut sayısı 263.491 adettir. Yasal konut üretiminin konut ihtiyacına cevap verecek seviyede olmaması sonucunda kaçak yapılaşma ve gecekondular sorunu artarak devam etmektedir.

Toplu Konut İdaresi'nce 1996 yılında kredi açılan konut sayısı 25.976 iken 1997 yılı Ağustos ayı itibarıyla bu rakam 16.173 olmuştur. Bugüne kadar çeşitli şekillerde kredi sağlanan konutlardan 89.389'unun inşaatı devam etmekte olup bitirilen konut sayısı 914.304 adettir.

Toplu Konut İdaresi tarafından İdare arsaları üzerinde bugüne kadar 33.993 adet konut tamamlanmış olup 474 adedinin inşaatı devam etmektedir.

Arsa ve finansman konusu, konut arz ve talebinin ana meselesi olup sorun alanları olarak önemini devam ettirmektedir.

TABLO:II.32- İnşaat Ruhsatı ve Yapı Kullanma İzni Alan Konut Sayıları

Yıllar	İnşaat Ruhsatı Alan Konut Sayısı	Yapı Kullanma İzni Alan Konut Sayısı
1989	413 004	250 480
1990	381 408	232 018
1991	392 943	227 471
1992	467 024	268 804
1993	548 129	269 695
1994	523 791	245 610
1995	518 236	248 946
1996	445 633	263 491
1997 (1)	450 000	270 000

Kaynak: DİE, DPT.

(1) Tahmin

b) Amaçlar

Bölgesel Gelişme

Bölgelerin özellikleri, farklılıkları, gelişmişlik düzeyleri ve temel sorunları ile potansiyellerinin belirlenmesine yönelik çalışmalara devam edilecektir.

İllerin temel yönetim birimleri olduğundan hareketle, tüm kamu hizmetlerinin halka daha etkin ulaşması açısından bölge planlama kararları çerçevesinde İl Gelişme Planı yaklaşımı ile çalışmalara devam edilecektir. Bu çerçevede istatistiksel veri tabanı oluşturulması çalışmaları sürdürülecektir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri başta olmak üzere, yerleşmelerin çok dağınık olduğu yörelerimizde yapılacak kamu yatırımlarında, seçilecek bölgesel gelişme merkezlerine öncelik verilmeye devam edilecektir. Bu merkezlerin çevrelerindeki daha alt kademe yerleşme merkezlerine de hizmet verecek şekilde sosyal, fiziki ve teknik altyapı yatırımları ile donatılmaları sağlanacaktır.

Ülkemizin sosyo-ekonomik göstergeler yönünden en az gelişmiş bölgesi olan Doğu Anadolu Bölgesinin kalkınmasına yeni bir ivme kazandırmak amacıyla Doğu Anadolu Bölgesel Gelişme Projesi çalışmalarına 1998 yılında başlanacaktır.

Çok hızlı bir gelişme sürecine giren Marmara Bölgesinin aşırı nüfus birikimine yol açan göçle birlikte artan konut, sanayi, ulaşım ve çevre gibi öncelikli sorun alanlarına yönelik çözüm üretmek ve sosyal, ekonomik ve mekansal gelişmeyi yönlendirerek denetim altına alabilmek üzere Marmara Bölgesel Gelişme Projesi etüd çalışmalarına 1998 yılında başlanacaktır.

Amasya, Samsun, Tokat, Çorum ve Yozgat illerinin yer aldığı bölgede su taşkınlarının, erozyonun önlenmesini ve ekonomik gelişmenin hızlandırılmasını amaçlayan Yeşilirmak Havzası Bölgesel Gelişme Projesi kapsamında Coğrafi Bilgi Sistemi Kurulması çalışmaları 1998 yılında tamamlanacaktır.

Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasında bir araç olarak kırsal kalkınma projeleri uygulamalarına devam edilecektir.

Kalkınmada öncelikli illerde istihdamı artırmak amacıyla özel sektörün yatırım yapabileceği yeni yatırım alanları, il ve bölge potansiyellerini harekete geçirme konularında, bilgilendirme ve yönlendirme çalışmalarına devam edilecektir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde önem arzeden hızlı demografik gelişmeler ve işsizlik sorunlarını çözebilmek amacıyla, yerel kaynakları değerlendirecek tarımsal gelişme projeleri uygulanmasına devam edilecektir. Bu kapsamda, hayvancılık ve sulu tarıma dayalı alanlarda meyve-sebze ve katma değeri yüksek sınai bitkilerin yetiştirilmesi ve bunları işleyecek olan kırsal sanayilerin kurulması desteklenecek, kırsal üretken istihdam artırılacak ve başta konut sektörü olmak üzere emek yoğun projeler uygulamaya konulacaktır.

Özel sektörün Kalkınmada Öncelikli Yörelere yatırım yapmasını özendirmek ve bu yörelerdeki tesislerin verimli bir şekilde işletilmesini sağlamak amacıyla yapılacak kamu yatırımları, uygun talep eşliğine ulaşabilecek nitelikteki bölgesel gelişme merkezlerinde yoğunlaştırılacaktır.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere il özel idarelerinin ve belediyelerin tarım, imalat sanayii, turizm ve diğer kamu hizmetleri sektörlerindeki projelerinin desteklenmesi sürdürülecektir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere dış pazarlara ihracat imkanları geliştirilecektir. Bu konuda komşu pazarlara öncelik tanınacak, sınır ticaretinin ve serbest bölgelerin geliştirilmesine devam edilecektir.

Çok amaçlı bir bölgesel kalkınma projesi olarak yürütülen Güneydoğu Anadolu Projesi çalışmaları ve uygulamaları özel önem verilerek sürdürülecektir.

Fırat Havzasında yer alan Şanlıurfa Tünellerinden T1 Tüneli ile Atatürk Barajı'ndan sulanacak arazi 1998 yılı sonu itibarıyla 60 bin hektardan 100 bin hektara ulaşacaktır. Böylelikle Harran Ovasında sulanan toplam arazi 200 bin hektarı aşmış olacaktır. T2 Tünelinin ise 1998 yılında tamamlanması programlanmıştır.

Karkamış Barajının inşaatına ve Yap-İşlet-Devret modeli ile gerçekleştirilecek olan Birecik Barajının inşaatına hızla devam edilecektir.

Çamgazi sulaması, Bozova Merkez ve Belkıs-Nizip pompaj sulamalarının inşaatlarına devam edilecektir.

GAP yöresinde tarla içi hizmetleri ile sulama hizmetlerinin uyumlu hale getirilmesi çalışmalarına devam edilecek, bölge çiftçisinin eğitimi, arazi toplulaştırma ve sulama faaliyetleri sürdürülecektir.

Diğer bölgelere göre orman varlığı az olan GAP bölgesinde barajların ekonomik ömürlerinin uzatılmasının sağlanması ve aynı zamanda istihdam imkanlarının artırılması amacıyla enerji ormanı tesisi, ağaçlandırma, fidan ve tohum üretimi, mera ıslahı ve erozyon kontrolü çalışmalarına devam edilecektir.

Toplu Konut İdaresi'nce Dünya Bankası Kredisi ile yaptırılacak olan 10.000 adet düşük maliyetli konut üretimi projesi 1998 yılında başlatılacaktır.

Nüfus artış hızının nispeten yüksek olduğu bölgelerde aile planlaması ve kadının statüsünün güçlendirilmesi çalışmalarına özel önem verilecektir.

Fiziki Planlama ve Kentleşme

1998 yılında kent nüfusunun 43,4 milyona, kent sayısının 280'e ulaşması beklenmektedir. Kentleşme hızının 4,7, kentlerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranını gösteren kentleşme oranının ise yüzde 66,5 olacağı tahmin edilmektedir.

Göç olgusu, genellikle büyükşehirlerde yoğunlaşmaktadır. Akımların bu alanlar yerine orta büyüklükteki yerleşim birimlerine yönlendirilmesi amacıyla, bu yörelerde cazibe merkezleri oluşturacak yatırımlara ağırlık verilecektir.

Organize sanayi bölgelerinin ülke geneline dengeli bir şekilde yaygınlaştırılmasına özen gösterilecektir. 1998 yılında, toplam 2191 hektar büyüklüğünde 10 adet organize sanayi bölgesi ile 1 adet arıtma tesisinin hizmete açılması programlanmıştır.

Kırsal Alana Götürülen Hizmetler

Kırsal alandaki yerleşim birimlerinin içme ve kullanma suyu ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla 775'i yeni yapım, 1.000'i şebeke yenileme ve bakım onarım olmak üzere toplam 1.775 yerleşim yerine içmesuyu hizmeti götürülecektir.

Kırsal yerleşmelerde kanalizasyon ve arıtma sistemlerinin yaygınlaştırılmasına devam edilecek ve yıl içinde 150 yerleşim birimine kanalizasyon hizmeti götürülecektir.

Göçmen ve göçer aileler ile, baraj yapımı gibi yeni yatırımlar sonucu yerleri kamulaştırılan ailelerin iskanının sağlanmasına devam edilecek ve 681 ailenin iskanı gerçekleştirilecek, köylerin toplulaştırılması amacıyla 2.000 aileye konut kredisi sağlanacaktır.

Tarımsal potansiyelin değerlendirilmesi, girişimciliğin desteklenmesi ve kırsal alanda sosyo-ekonomik gelişmenin hızlandırılması politikaları doğrultusunda kooperatiflere teknik ve mali destek uygulamalarına devam edilecek ve tarımsal amaçlı 12 kooperatifin rehabilitasyonu için destek sağlanacaktır.

Tarıma dayalı ve tarım dışı kırsal sanayii geliştirmeye yönelik teşvik ve danışmanlık hizmetleri artırılarak sürdürülecektir.

Konut

Kentlerdeki barınma sorununa sağlıklı bir çözüm getirilmesi amacıyla arsa üretimi ve toplu konut uygulamalarının desteklenmesine devam edilecektir.

Toplu Konut İdaresi ana görevi olan kredi verme ve arsa üretme görevlerine ağırlık verecektir.

Kamu konutları yapımına öncelikli kuruluşlar için ihtiyaç olan yerlerde özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde devam edilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

3360 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda gerekli değişiklikler yapılarak, özel idareler güçlendirilecektir. Bu kapsamda hizmet üretiminde etkinliği artırmak ve kaynakların rasyonel kullanımını sağlamak amacıyla, kamu hizmetlerinin halka en yakın yönetim birimlerince yerine getirilmesi ilkesi çerçevesinde turizm, çevre, kültür, spor, köy hizmetleri ve sosyal hizmetlere öncelik vererek, merkezi yönetim tarafından sağlanmakta olan bazı hizmetlerin İl Özel İdarelerinden başlamak üzere mahalli idarelerin yetki ve sorumluluğuna bırakılması hedeflenecektir.

3360 Sayılı Kanun'da yapılacak değişikliklerle; Valiliklerin, il yönetiminde uzmanlık bilgi ve deneyiminden yararlanabilecekleri ve proje geliştirme çalışmalarında değerlendirebilecekleri elemanların istihdamı kolaylaşacaktır. Böylece, ihtiyaç duyulan elemanların il planlama faaliyetlerinde çalıştırılmaları imkanı getirilecektir.

1580 Sayılı Belediye Kanunu günün ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenecek, bu konudaki çalışmalar kısa zamanda sonuçlandırılarak, belediyelerin yetki ve sorumlulukları, yerinden yönetim ilkesi çerçevesinde artırılabilecektir. Böylece belediyeler düzeyinde kaynakların en verimli kullanımını sağlayacak düzenlemeler ve tedbirler getirilecektir.

3194 Sayılı İmar Kanunu'nda; planlama ve uygulama sürecinde yaşanan yetki karmaşasını gidermek, plan kademelerinin yeniden tanımını yapmak ve imar planlarının uygulanmasında etkinliği sağlayabilmek için gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Planlama ve uygulama sürecinde yaşanan yetki karmaşasının önlenmesi için merkezi ve yerel yönetimler arasında plan hazırlanması ve uygulanması hususunda yetki ve sorumluluk sınırlarını belirleyen düzenlemeler yapılacaktır.

Fiziki Planlama ve Kentleşme

Yerleşme alanlarının düzenli bir şekilde gelişmesi ve mekanda sağlıklı bir ortamın sağlanabilmesi amacıyla imar mevzuatında gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Organize Sanayi Bölgelerinin kuruluş ve işleyişiyle ilgili esaslar yeniden düzenlenecektir.

Kırsal Alana Götürülen Hizmetler

Kırsal alanda dağınık yerleşimin düzenlenmesini, göçmenlerin, göçerlerin ve yerleri kamulaştırılanların yerleştirilmesini sağlamak için 2510 sayılı İskan Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi çalışmaları tamamlanacaktır.

Baraj projelerinin yapımlarında, ana proje ile yan projelerin birlikte planlanması ve eş zamanlı uygulanmasını sağlamak amacıyla, 6200 sayılı DSİ Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkındaki Kanun'un 2.maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının yasalaşması sağlanacaktır.

Konut

Konut arz ve talebine yeterli kaynak sağlamak üzere rekabetçi piyasa koşulları içerisinde yeni finans imkanları ve kurumları geliştirilecek, yapı tasarruf sandığı sisteminin uygulamalarına batı standartları ölçeğinde geçilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısı ile Alınacak Tedbirler İle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun yeniden düzenlenecektir.

Kat Mülkiyeti Kanunu site yönetimini de içine alacak şekilde yeniden düzenlenecektir.

775 sayılı Gecekondu Kanunu günün şartlarına uygun hale getirilecektir.

19. METROPOLLERLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

a) Mevcut Durum

Metropollere büyük bir yük getiren göç olgusunun dengelenmesi için ülke genelinde gelişme kutuplarının desteklenmesi ihtiyacı önemini korumaktadır.

Hızlı artan konut ihtiyacını karşılamak, gecekondu ve kaçak yapılaşmayı önlemek amacıyla, metropollerin yakın çevrelerinde kentsel gelişme alanlarının planlama çalışmalarına ve toplu konut uygulamalarına devam edilmektedir.

İstanbul'da sanayinin kent dışına taşınmasının özendirilmesine devam edilmektedir.

İstanbul'un ulaşım sorununa uzun vadeli ve köklü bir çözüm sağlanması amacıyla İstanbul Ulaşım Etüdü yenilenmiş, 63 kilometrelik banliyö hattının 3 hatta çıkarılarak yüzeysel metroya dönüştürülmesi ile ilgili avan projeleri hazırlanmış ve uygulama projelerinin hazırlanmasına geçilmiştir.

Ulaşım Etüdünde geliştirilen 1985 Yılı Ulaşım Talep Tahmin Modeli 1996 yılı verilerine göre güncelleştirilmiştir. 2015 hedef yılı için 13,4 milyon nüfus tahminine göre ulaşım talepleri belirlenmiştir. Buna göre, Boğazda saatteki tek yön yolculuk talebi 2005 yılında 49 bin, 2015 yılında 65 bin kişiye ulaşacaktır.

Ulaşım ve trafik sorununun çözümünde önem taşıyan İstanbul ve Ankara Metrolarının inşaatlarına devam edilmiştir.

İzmir çevreyolunun (61 km) Kemalpaşa yolu-Tahtalı Kavşağı (21 km) ile Işıkkent-Karabağlar Kavşağı (10 km) arası trafiğe açılmıştır. Karabağlar Kavşağı-İkiztepe Kavşağı (9 km) arasının 1997

yılında açılması planlanmıştır.

Ankara çevreyolunun (114 km) 88 km'si trafiğe açılmıştır. Samsun Yolu-Yakupabdal Arası (10 km) 1997 yılında açılması planlanmıştır.

İstanbul Anadolu yakasında yapılacak olan ve ana pist, apron, taksiruttan oluşan altyapı tesisleri ile 10 milyon yolcu/yıl kapasiteli terminal binası ve kargo binası, hangar ve havacılık merkezinden oluşan Kurtköy Havaalanı Projesinin etüd çalışmaları tamamlanmış olup, ihale edilme aşamasına gelmiştir.

Atatürk Havalimanı Gelişim Etüdü çalışmaları tamamlanmış olup, yatırımı programlanmıştır. Atatürk Havalimanı Yeni Dış Hatlar Terminal Binası tamamlandığında havalimanının kapasitesi 14 milyon yolcu/yıl'a ulaşacaktır.

Atatürk Havalimanı paralel pist, apron ve bağlantı yolları yapımı projesi, yeni dış hatlar terminal binası yapımı sonucu havalimanının yolcu kapasitesinde yaratılacak yüzde 100'lük artışa karşılık olarak meydanın uçak operasyon kapasitesinin artırılmasını amaçlamaktadır.

İstanbul şehir merkezindeki deniz trafiği yükünün düzenlenmesine yönelik olarak Marmara Denizi Liman Geliştirme Ana Plan Etüdü çalışması sonuçlanma aşamasına gelmiş olup, sonuç raporuyla ilgili çalışmalar sürmektedir.

Marmara yöresinde artan konteyner trafiğini karşılayabilmek için 1. Aşamada 700 bin TEU kapasiteli olarak Derince Limanında yapımı planlanan Derince Konteyner Terminali Projesinin ihale işlemlerinin 1997 yılı sonuna kadar tamamlanması beklenmektedir.

İzmir Körfez Taraması Projesi kapsamında İzmir Limanı giriş kanalının büyük gemilerin limana girişini engellemeyecek hale getirilmesi amacıyla taranması ve silt perde yapımı planlanmıştır. Proje ile ilgili Çevresel Etki Değerlendirme araştırması tamamlanmıştır.

Çöp alanlarının çevreye olan olumsuz etkilerini gidermek amacıyla yeni çöp alanları tespiti ve katı atıkları ayıklayan, geri kazanan, düzenli ve sağlıklı bir şekilde depolayan katı atık yönetim sistemlerinin kurulması çalışmaları ve bu amaçla İstanbul ve Ankara metropollerinde yürütülen projeler devam etmektedir.

İzmir Katı Atık Yönetimi Rehabilitasyon Projesi kapsamında; Harmandalı Düzenli Atık Depolama Tesisinin Rehabilitasyonu, Uzundere Kompost Tesisi ile Uzundere Çöp Depolama Alanının Rehabilitasyonu ve 2 adet yeni Transfer İstasyonunun Kurulması ile Taşıma Sistemlerinin İyileştirilmesi Projeleri ihale edilme aşamasındadır.

Büyük İstanbul İçmesuyu Projesinin önemli bir bölümü tamamlanmış olup, halen kentin su ihtiyacı bu projeden karşılanmaktadır. Kente yılda 684 Hm3 su temin edilmektedir. Proje tamamlandığında kentin 2005 yılına kadar olan su ihtiyacı (11 milyon kişi ve 1413 Hm3/yıl) karşılanacaktır.

İstanbul'un uzun vadeli içmesuyu ihtiyacını karşılayacak olan Büyük Melen Projesi kapsamında yürütülen işlerden Yeşilçay-Kurfalı Pompa istasyonu yapımı ile Bakırköy-Darlık-Ömerli isale hattı ve tünel inşaatı ihale edilme aşamasındadır.

b) Amaçlar

İstanbul'un uluslararası düzeyde çağdaş bir metropol haline getirilmesi, planlı gelişmesinin sağlanması, sosyal, kültürel ve ekonomik fonksiyonlarının güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla İstanbul'un ve çevre illerin sorunlarını çözmek ve sosyo-ekonomik orta vadeli gelişme desenini belirlemek için tüm Marmara Bölgesi'ni içine alan alanda Marmara Bölgesel Gelişme Projesi etüd çalışmalarına 1998 yılında başlanacaktır.

Bölgesel Gelişme Planlarının yanısıra bu planlarla uyumlu olarak fiziki plan çalışmaları da yapılacaktır. Bu çerçevede geliştirilecek ticaret, sanayi ve konut politikaları ile çevre ve mekan kaliteleri korunacak ve kentsel büyüme denetim altına alınacaktır.

Metropollerde merkezdeki yoğunlaşmanın önlenmesi, özellikle İstanbul'un kentsel fonksiyonları itibarıyla çok merkezli bir yapıya kavuşturulması için çalışmalara devam edilecektir.

İstanbul ve çevresinde önemli bir sorun haline gelen sanayi tesislerinin bölge dışına taşınması özendirilmeye devam edilecek, bu çerçevede İstanbul ve çevresinde bazı sektörlerde yatırım teşviklerinde sınırlamalar getirilecektir.

İstanbul'da kentiçi yolcu taşımacılığının karayolu ağırlıklı durumundan çıkartılarak raylı ulaşım sistemlerinin payını artırmak üzere, doğu-batı hattında yapımı devam eden metro ile entegre olacak şekilde raylı taşıma sistemlerinin bütünlüğünü sağlamaya yönelik olarak Asya yakasında, Gebze-

Söğütlüçeşme ve Avrupa yakasında Sirkeci-Halkalı arasındaki mevcut çift banliyö hattı, düşük bir kamulaştırma maliyeti ile 3 hatta çıkarılacaktır.

İlave edilecek 3. hat kentiçi ulaşımın yoğun olduğu saatlerde şehirlerarası yük ve yolcu trenleri için kullanılacak, diğer iki hat ise gerekli iyileştirmeler yapılarak 63 kilometre uzunluğunda yüzeysel metroya dönüştürülecektir. Bu şekilde halen tek yönde saatte 10 bin kişi olan banliyö hattının kapasitesi 75 bin kişiye çıkarılmış olacaktır.

Ulaşım ve trafik sorununun çözümünde önem taşıyan İstanbul ve Ankara metrolarının inşaatlarına devam edilecektir.

İzmir çevreyolunun Karşıyaka kesiminin (21 km) 2000 yılı sonunda açılması öngörülmektedir.

Ankara çevreyolunun Yakupabdal-Gölbaşı Arası (16 km) trafiğe açılarak, 1998 yılında çevreyolunun tamamı bitirilecektir.

İstanbul'un uzun vadeli içmesuyu ihtiyacını karşılamak amacıyla yürütülen Büyük Melen Projesine devam edilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

775 Sayılı Gecekondu Kanunu'ndaki cezai hükümlerin gecekondu ve imara aykırı yapılaşmayı önlemede yaptırım gücü kalmamıştır. Kamu kurum ve kuruluşlarına ve gerçek kişilere ait arazilerin rızasız ve zor kullanılarak ele geçirilmesinin önlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda caydırıcı önlemlerin uygulamaya konulması, belediyelere arsa sağlanmasının yeniden düzenlenmesi amacıyla 775 Sayılı Kanun'da gerekli değişiklikler yapılacak ve belirtilen Kanun güncelleştirilecektir.

V. ÇEVRENİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ

20. ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER

a) Mevcut Durum

Çevre konularında temel politikaları saptamak ve kuruluşlar arasında koordinasyonu ve işbirliğini sağlamakla görevli olarak kurulmuş olan Çevre Bakanlığı'nın bu fonksiyonlarını yerine getirmedeki yetersizliği devam etmektedir. Bakanlığın iller düzeyindeki teşkilatlanması henüz tamamlanamamıştır.

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı doğrultusunda etkin bir çevre yönetimi sağlamak üzere Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının koordinasyonunda yürütülmekte olan Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planına nihai şeklinin verilmesi aşamasına gelinmiştir.

1992 yılında yapılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'ndan bu yana ülkemizin yerine getirmesi gerekli sorumlulukları belirleme amacına yönelik olan Ulusal Gündem 21'in hazırlanması çalışmaları sürdürülmüştür.

Çevre politikalarının, ekonomik ve sosyal politikalarla entegre edilebilmesi için gerekli olan çevre ve kalkınma ile ilgili veri ve bilgi erişim sistemini oluşturmak üzere Avrupa Topluluğu'ndan mali destek sağlanarak, Çevre Bakanlığı'nın koordinasyonunda Devlet Planlama Teşkilatı ve Devlet İstatistik Enstitüsü'nün işbirliği ile "Çevre ve Kalkınma Gözlemevi Kurulması" projesi başlatılmıştır.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ile Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşme ile Mücadele için Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı TBMM Genel Kuruluna sevk edilmiştir.

Çevre konusundaki uluslararası taahhütlerimizi yerine getirmede kalkınma çabalarımızı engellemeyecek ve haklarımızı savunabilecek hukuki, kurumsal ve teknik altyapının oluşturulması zorunluluğu önemini korumaktadır.

Bakanlıkça hazırlanarak TBMM'ne sevk edilen Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile Hayvanları Koruma Kanunu Tasarısı TBMM Çevre Komisyonu'nda görüşülme aşamasındadır. Çevre Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında 443 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun Tasarısı ise Çevre Komisyonu'nda görüşülerek Plan ve Bütçe Komisyonu'na sevk edilmiştir.

Çevre Bakanlığının kuruluş ve görevleri hakkında çıkarılmış olan 443 sayılı Kanun Hükmünde Kararname çerçevesinde oluşturulan Yüksek Çevre Kurulu Haziran 1997 tarihinde ikinci toplantısını yapmış, ülkenin öncelikli çevre sorunları üzerinde mutabakat sağlanmıştır.

1993 yılından beri yürürlükte bulunan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği, uygulamalarda bazı sadeleştirmelere gidilmesi yönünde revize edilmiş, yeni yönetmelik 23 Haziran 1997 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe konulmuştur.

Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde koruma-kullanım dengesini sağlayarak bölgenin kalkınmasını sürdürülebilir kılmak amacıyla Türkiye'de ilk kez bir Çevre Yönetim Planı yerel halkın da katılımıyla hazırlanmıştır.

b) Amaçlar

Çevre ve kalkınma politikalarının uyumlaştırılması ilkesi doğrultusunda çevrenin korunması ve çevre sorunlarının çözülmesiyle doğrudan ve dolaylı ilgili olan kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği sağlamaya yönelik mekanizmalar geliştirilecek, etkili ve eşgüdüm içinde çalışan çevre denetim sistemi kurulması çalışmaları başlatılacaktır.

Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı sonuçları, Devlet Planlama Teşkilatı ve Çevre Bakanlığı arasında imzalanacak protokolü müteakip uygulamaya konulacaktır.

Çevre alanında kurumsal yetki ve sorumlulukların, kurumların çalışma kapsam ve yöntemlerinin karşılaştırmalı olarak belirlenmesi için gerekli analizler yapılacaktır.

Anayasa dahil olmak üzere Çevre, Orman, İmar, Maden, Turizm, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma, Umumi Hıfzıssıhha, Belediyeler, Vergi Kanunu ve Medeni Kanun ile bunlara dayalı olarak çıkarılan her türlü mevzuatın çevre ile ilgili uygulamalarındaki örtüşme, çelişme ve karmaşayı gidermek amacıyla gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı doğrultusunda çevre politikalarının ekonomik ve sosyal politikalara entegre edilerek çevre ve kalkınmanın uyumlaştırılmasını sağlamak üzere yürütülen çalışmalara hız verilecektir.

Gündem 21 kararlarının bölgesel, ulusal ve mahalli ölçekte uygulanması ve izlenmesi amacıyla, ilgili kurumların katılacağı Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu'nun oluşturulması çalışmalarına devam edilecektir.

Uluslararası sözleşmelerin ülke çıkarlarına uygun takibinin sağlanması amacıyla oluşturulan ulusal komisyonların etkin çalışmaları sağlanacaktır.

Çevrenin korunmasına yönelik bilinçlendirme, eğitim ve katılım çalışmalarına önem verilecektir.

Çevre yönetim sisteminin ekolojik yönden bütünlük gösteren havzalar temelinde kurulması ve işletilmesi yaklaşımı doğrultusunda ülkemizdeki ekolojik havzaların belirlenmesi çalışmalarına başlanacaktır.

Tehlikeli atıkların toplanması ve bertarafı için ulusal uygulama planı hazırlama çalışmaları sürdürülecektir.

Kıyı alanlarında faaliyet gösteren ve toksik, biyoakümülatif ve kalıcı özelliklere sahip maddeleri içeren deşarjları yapan sektörlerin, bu deşarjlarını izlemek, azaltmak ve ulusal mevzuat ve uluslararası yükümlülüklerimiz çerçevesinde belirlenen sürelerde ortadan kaldırmak amacıyla uyum planları hazırlama çalışmalarına devam edilecektir.

Egzos gazlarından kaynaklanan hava kirliliğinin önlenmesi için ölçüm, denetim, yakıt iyileştirme, teknolojik değişim ve trafik düzenlemeleri konusunda yapılan çalışmalar geliştirilecek ve köklü tedbirler alınacaktır. Isınma kaynaklı hava kirliliğini önlemek amacıyla kaliteli yakıt kullanımına özen gösterilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Çevre Kanunu, çevresel yaptırımları etkinleştirmek, çevresel kararlara halkın katılımını sağlamak, çevre yönetiminde merkezi idare, yerel yönetimler ve kuruluşlar arasındaki yetki ve sorumluluk dağılımını netleştirmek üzere yeniden düzenlenecektir.

Turizmi Teşvik Kanunu'nda turizm yatırımlarında doğal çevrenin korunmasını sağlamak üzere yeniden düzenleme çalışmalarına devam edilecektir.

Orman Kanunu'nun doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi ve ormanların tahribatını önleyecek şekilde yeniden düzenlenmesi çalışmaları sürdürülecektir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda kültür varlıklarını korumanın yanında tabiat varlıklarının da korunması doğrultusunda düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Çevre Kanunu kapsamında çıkarılmış olan Hava Kalitesinin Korunması, Su Kirliliği Kontrol, Gürültü Kontrol ve Çevre Kirliliğini Önleme Fonu Yönetmeliklerinin revizyonu çalışmaları tamamlanacaktır.

Çevresel verilerin toplanması, işlenmesi, değerlendirilmesi, veri tabanlarının oluşturulması, bilgiye dönüştürülerek karar alıcılara ve diğer kullanıcılara sunulması, bilgiye erişimin kolaylaştırılması için ihtiyaç duyulan yasal ve kurumsal yapılanma sağlanacaktır.

Çevre yönetiminin etkinleştirilmesi için Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı doğrultusunda öngörülen hukuksal ve kurumsal düzenlemelerle ilgili idari ve teknik altyapı oluşturma çalışmaları hızlandırılacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. MAKROEKONOMİK GELİŞMELER VE PROJEKSİYONLAR

1. GSMH BÜYÜMESİ VE ÜRETİM

1995 yılının ikinci çeyreğinden itibaren tekrar büyüme sürecine giren ekonomi, bu eğilimini 1996 yılında ve 1997 yılının ilk yarısında da devam ettirmiştir. 1996 yılında yüzde 7.1 olan GSMH büyüme hızı, 1997 yılının ilk yarısında yüzde 6.0 seviyesinde gerçekleşmiştir. 1997 yılının ilk yarısındaki büyüme arz yönünden sanayi ve ticaret sektörlerindeki üretim artışlarından kaynaklanmıştır.

Tarım sektörü katma değeri 1997 yılının ilk yarısında yüzde 1.5 oranında gerilemiştir. Bu gelişmede, ormancılık kesimi katma değerinin yüzde 3.3, çiftçilik ve hayvancılık kesimi katma değerinin ise yüzde 1,7 oranlarında gerilemesi etkili olmuştur. Aynı dönemde, balıkçılık kesimi katma değeri yüzde 8.0 oranında artmıştır.

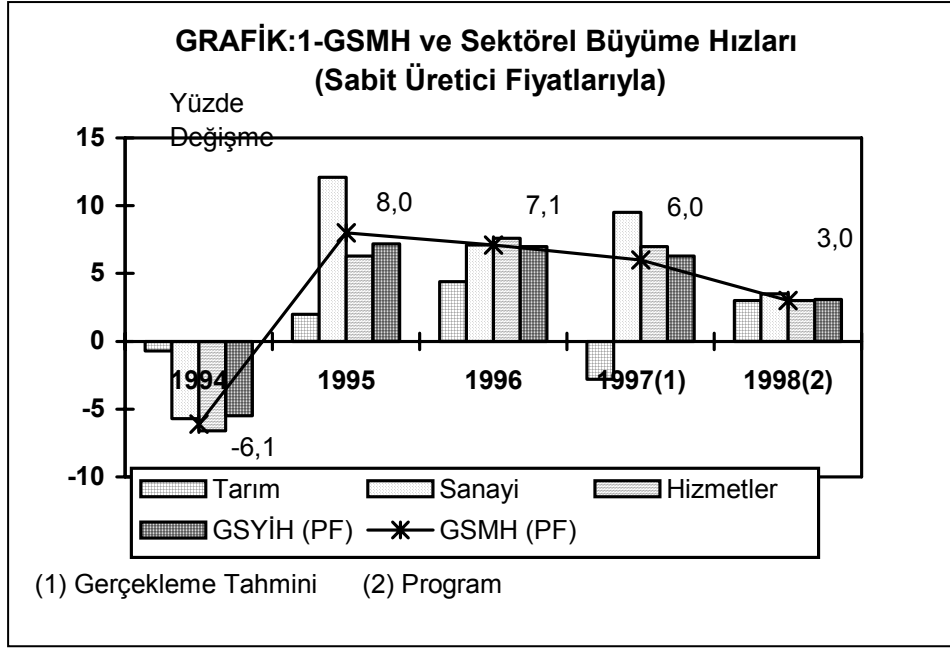
Sanayi sektöründe büyüme eğilimi, 1997 yılında da devam etmiş ve yılın ilk yarısında sanayi katma değeri yüzde 10.1 oranında artmıştır. Sanayi kesimi üretimindeki artış imalat sanayiinden kaynaklanmıştır. 1997 yılının ilk yarısında imalat sanayi büyümesi yüzde 11.2 olarak gerçekleşmiştir. İmalat sanayi üretimindeki artış, özel kesimden kaynaklanmış, bu dönemde kamu kesimi üretimi yüzde 3.1 oranında artarken, özel kesim üretimi yüzde 13.7 oranında artmıştır. Özel kesim imalat sanayi üretimindeki artış özellikle orman ürünleri, makina, metal ana sanayi ve gıda-içki-tütün alt sektörlerinden kaynaklanmıştır. Enerji sektöründe, 1997 yılının ilk yarısında büyüme hızı yüzde 5.2, madencilik sektöründe ise yüzde 1.9 oranında gerçekleşmiştir.

1997 yılının ilk yarısında hizmetler sektörü katma değerindeki artış yüzde 5.9 olarak gerçekleşmiştir. Hizmetler sektörü büyümesi, esas itibarıyla ticaret sektöründe yılın ilk iki çeyreğinde de yüzde 9.7 oranında gerçekleşen reel artıştan kaynaklanmıştır. 1997 yılının ilk yarısında, ithalat artış hızında gözlenen yavaşlamanın etkisiyle ithalat vergisi yüzde 8.6 oranında artmıştır. Sözkonusu oran 1996 yılının ilk yarısında yüzde 30,7, 1996 yılının tamamında ise yüzde 21.3 seviyesinde gerçekleşmişti.

Bu gelişmeler sonucunda, GSYİH büyüme hızı 1997 yılının ilk yarısında yüzde 6.6 olmuştur. Bu dönemde net dış alem faktör gelirleri, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 28.7 oranında azalmıştır. Buna bağlı olarak yılın ilk yarısında GSMH büyüme hızı yüzde 6.0 olarak gerçekleşmiştir.

Kapasite kullanım oranlarının yılın üçüncü çeyreğinde de artış eğilimini koruması ve üretim beklentilerine ilişkin göstergeler sanayi üretimindeki artışın yılın ikinci yarısında da devam ettiğini göstermektedir. Bu kapsamda, tarım sektöründe tahmin edilen daralmaya rağmen GSMH büyüme hızının yılın ikinci yarısında da devam etmesi ve 1997 yılının tamamı için yüzde 6,0 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Sektörler itibarıyla büyüme hızlarının, sanayi sektöründe yüzde 9,5 hizmetler sektöründe ise yüzde 7,0 oranında gerçekleşeceği, tarım sektörü katma değerinin ise geçen yıla göre yüzde 2,8 oranında gerileyeceği tahmin edilmektedir.

Türkiye ekonomisi son üç yıllık dönemde yüksek oranlı bir büyüme performansı göstermiştir. Bu süreçte arz yönünden, sanayi ve ticaret sektörlerindeki büyümenin önemli bir rolü olmuştur. Talep yönünden ise iç talepteki genişleme büyümenin itici gücünü oluşturmuştur. İç talepteki canlılık ise esas olarak bu dönemde gözlenen genişlemeci maliye politikaları ile buna uyum sağlayan para politikasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak fiyat artışları hızlanma eğilimine girmiş, kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH'ya oranı yüzde 10'lar seviyesine çıkmıştır. Son iki yılda fazla veren faiz dışı kamu kesimi dengesi 1997 yılında yeniden açık vermeye başlamıştır.

TABLO: III.1 - Katma Değer Artış Hızları

(Sabit Üretici Fiyatlarıyla, Yüzde Değişme)

Sektörler	1994	1995	1996	1997 (1)	1998 (2)
Tarım	-0,7	2,0	4,4	-2,8	3,0
Sanayi	-5,7	12,1	7,1	9,5	3,5
Hizmetler	-6,6	6,3	7,6	7,0	3,0
GSYİH (PF)	-5,5	7,2	7,0	6,3	3,1
GSMH (PF)	-6,1	8,0	7,1	6,0	3,0

Kaynak: DPT, DİE

(1) Gerçekleme Tahmini

(2) Program.

TABLO: III.2- Sektörlerin GSYİH İçindeki Payları

(Cari Üretici Fiyatlarıyla Yüzde Pay)

Sektörler	1994	1995	1996	1997 (1)	1998 (2)
Tarım	15,5	15,7	16,9	15,8	15,8
Sanayi	26,4	26,3	25,2	25,5	25,7
Hizmetler	58,2	58,0	58,0	58,7	58,6
GSYİH (PF)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: DPT , DİE

(1) Gerçekleme Tahmini.

(2) Program.

TABLO: III.3 - Fert Başına GSMH

Yıllar	Yıl Ortası Nüfusu (1) (Bin Kişi)	Cari Fiyatlarla			1994 Fiyatlarıyla			Satın Alma Gücü Paritesi (SAGP) (Dolar/TL) (3)	SAGP Göre Fert Başına GSYİH (Dolar)
		GSMH (Milyar TL)	Fert Başına TL	GSMH Dolar (2)	GSMH (Milyar TL)	Fert Başına TL	GSMH Dolar (2)		
1976	40 915	868	21 216	1 338	2 137 703	52 247 413	1 759	11,7	1 790,1
1977	41 768	1 108	26 534	1 488	2 201 547	52 708 944	1 774	13,5	1 944,6
1978	42 640	1 646	38 602	1 604	2 228 580	52 265 015	1 760	18,4	2 080,6
1979	43 530	2 877	66 081	1 760	2 217 646	50 945 226	1 715	29,8	2 197,5
1980	44 438	5 303	119 335	1 570	2 156 010	48 517 261	1 633	51,2	2 298,9
1981	45 540	8 023	176 169	1 598	2 259 718	49 620 509	1 670	67,2	2 581,8
1982	46 688	10 612	227 293	1 412	2 329 496	49 894 954	1 680	81,2	2 767,6
1983	47 864	13 933	291 096	1 299	2 427 645	50 719 645	1 708	99,0	2 934,6
1984	49 070	22 168	451 757	1 238	2 600 178	52 989 165	1 784	141,0	3 179,3
1985	50 306	35 350	702 706	1 356	2 712 038	53 910 824	1 815	208,0	3 354,0
1986	51 433	51 185	995 174	1 487	2 895 377	56 294 143	1 895	276,0	3 598,3
1987	52 561	75 019	1 427 282	1 668	3 179 533	60 492 240	2 037	358,0	3 971,0
1988	53 715	129 175	2 404 824	1 693	3 225 677	60 051 701	2 022	584,0	4 119,4
1989	54 893	230 370	4 196 709	1 979	3 278 196	59 719 751	2 010	982,0	4 217,1
1990	56 098	397 178	7 080 066	2 715	3 585 235	63 910 208	2 152	1 491,0	4 699,3
1991	57 305	634 393	11 070 462	2 655	3 597 753	62 782 530	2 114	2 288,0	4 805,9
1992	58 401	1 103 605	18 897 021	2 744	3 828 122	65 548 916	2 207	3 640,0	5 143,3
1993	59 491	1 997 323	33 573 525	3 056	4 139 808	69 587 137	2 343	5 990,0	5 561,6
1994	60 576	3 887 903	64 182 233	2 161	3 887 903	64 182 232	2 161	12 116,0	5 270,8
1995	61 644	7 854 887	127 423 385	2 788	4 197 095	68 086 031	2 292	22 127,0	5 691,0
1996	62 697	14 978 067	238 896 076	2 944	4 495 954	71 709 322	2 414	38 617,0	6 101,2
1997(4)	63 745	29 054 455	455 791 904	2 999	4 765 717	74 762 209	2 517	-	-
1998(4)	64 786	49 078 785	757 552 329	3 156	4 908 689	75 767 735	2 551	-	-

Kaynak: DİE, OECD, DPT.

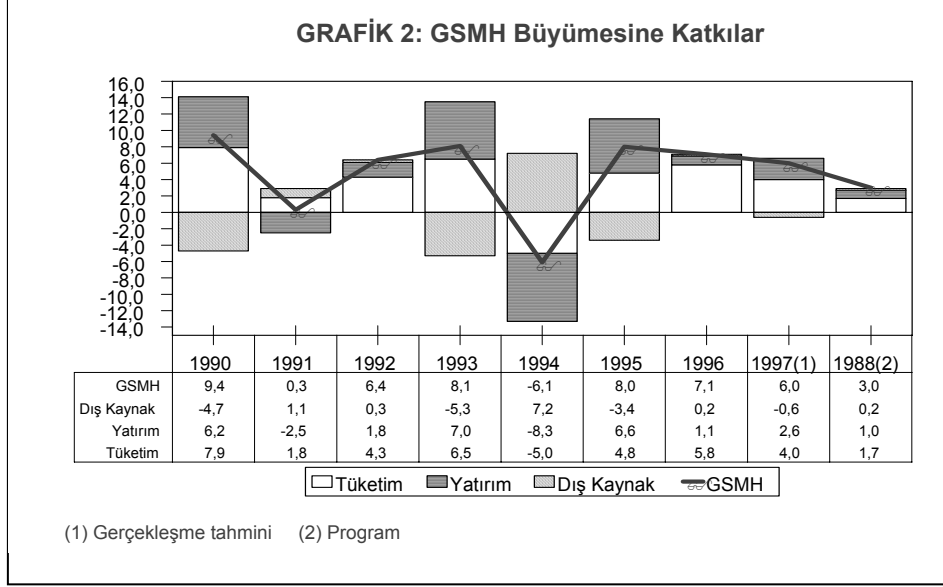
(1) DİE yıl ortası nüfus tahminidir.

(2) Merkez Bankası Döviz Alış Kuru kullanılarak hesaplanmıştır.

(3) OECD tarafından GSYİH için hesaplanan Satın Alma Gücü Paritesidir.

(4) DPT tahminidir.

1998 yılında enflasyonun hızla aşağıya çekilmesi için parasal tedbirlerin yanında kamu açıklarının daraltılması ve faiz dışı dengede fazla verilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda, tarımsal destekleme, maaş ve ücret artışlarının enflasyon hedefi ile uyumlu olarak belirlenmesi, faiz dışı harcamalardaki artışın kontrol altına alınması öngörülmektedir. Bu politikaların iç talebi daraltıcı etkisi dikkate alındığında, 1998 yılında GSMH büyüme hızının yüzde 3,0 seviyesine gerilemesi beklenmektedir. Üretici fiyatlarıyla tarım ve hizmetler sektörlerinin yüzde 3,0, sanayi sektörünün ise yüzde 3,5 oranında büyüyeceği tahmin edilmiştir. Böylece GSYİH'dan tarım sektörü yüzde 15,8, sanayi sektörü yüzde 25,7, hizmetler sektörü ise yüzde 58,6 oranında pay alacaklardır.

2. EKONOMİNİN GENEL DENGESİ

1996 yılında toplam yurtiçi talep yüzde 6,8 oranında artarken, dış dengenin GSMH büyümesine katkısı pozitif 0,2 puan olmuş ve GSMH büyümesi yüzde 7,1 olarak gerçekleşmiştir. 1997 yılında toplam yurtiçi talebin yüzde 6,5 oranında artacağı, dış dengenin GSMH büyümesine katkısının ise negatif 0,6 puan olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1997 yılında toplam yurtiçi talepteki artışın, hem tüketim harcamaları, hem de yatırım harcamalarından kaynaklandığı tahmin edilmektedir. 1996 yılında yüzde 27,8 oranında artış gösteren kamu sabit sermaye yatırımlarının, 1997 yılında da yüksek oranda artması toplam yurtiçi talepteki artışa katkıda bulunmaktadır.

1997 yılında özel tüketimin yüzde 5,2, kamu tüketiminin yüzde 5,6, toplam tüketimin ise yüzde 5,3 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Böylece, 1996 yılında yüzde 80,0 olan cari fiyatlarla toplam tüketimin GSMH'ya oranı, 1997 yılında yüzde 79,9 seviyesinde gerçekleşecektir.

1997 yılında toplam yatırımların yüzde 10,1, sabit sermaye yatırımlarının ise yüzde 7,9 oranında artması beklenmektedir. 1996 yılında yüzde 27,8 oranında artış kaydeden kamu sabit sermaye yatırımlarının 1997 yılında da yüzde 17,7 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Özel sabit sermaye yatırımları artış hızının 1996 yılında yüzde 8,5 olan seviyesinden 1997 yılında yüzde 5,3'e yavaşlaması beklenmektedir. Toplam stok değişiminin GSMH büyümesine olan katkısının ise, 1996 yılında negatif 1,9 puan iken, 1997 yılında pozitif 0,5 puan seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Böylece, 1996 yılında cari fiyatlarla yüzde 24,5 olan toplam yatırımların GSMH içindeki payı, 1997 yılında yüzde 25,4 olacaktır.

1997 yılında kamu harcanabilir gelirinin sabit fiyatlarla yüzde 8,6 oranında artması beklenmektedir. Kamu harcanabilir gelirindeki artış esas itibariyle Hazine'nin borçlanma vadelerinin uzaması nedeniyle yıl içinde faiz ödemelerindeki yavaşlama sonucu cari transferlerdeki azalıştan ve vergi gelirlerindeki artıştan kaynaklanmaktadır. 1997 yılında özel harcanabilir gelirin ise yüzde 5,8 oranında artması beklenmektedir. Memur maaşları ile kamu ve özel kesim işçi ücretlerindeki reel artışlar özel harcanabilir gelirin artmasında etkili olmuştur. Ayrıca tarımsal destekleme fiyatlarında sağlanan yüksek oranlı artışların üretimdeki gerilemenin tarımsal gelirler üzerindeki olumsuz etkisini kısmen telafi ettiği görülmektedir.

1996 yılında cari fiyatlarla yüzde 20,0 olarak gerçekleşen toplam yurtiçi tasarrufların GSMH içindeki payının 1997 yılında da bu seviyesini koruyacağı tahmin edilmektedir.

1998 yılında maaş-ücret ve tarımsal destekleme fiyatlarının enflasyonun aşağıya çekilmesi hedefine paralel olarak belirlenmesi, faiz dışı harcamaların kısılması öngörülmüştür. Bunun yanısıra alınacak tedbirlerin katkısıyla vergi gelirlerinde artış hedeflenmektedir. İzlenecek bu politikaların etkisiyle toplam yurtiçi talepteki artış hızının yüzde 2,7'ye gerilemesi beklenmektedir. Kamu tüketiminin yüzde 3,2, özel tüketimin ise yüzde 2,2 oranında artacağı, böylece, toplam tüketimdeki artışın yüzde 2,3 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Cari fiyatlarla toplam tüketimin GSMH'ya oranının ise yüzde 79,5 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

1998 yılında reel olarak kamu ve özel sabit sermaye yatırımlarında sırasıyla yüzde 4,3 ve yüzde 3,9 oranlarında artış olacağı ve toplam sabit sermaye yatırımlarının yüzde 4,0 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Böylece, cari fiyatlarla toplam yatırımların GSMH içindeki payı yüzde 25,6 seviyesinde olacaktır. 1998 yılında stok değişiminin GSMH içindeki payında önemli bir değişme olmayacağı, toplam yatırımların GSMH içindeki payının da yüzde 25,6 seviyesinde kalacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: III.4- Ekonominin Genel Dengesi

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

	1996	1997 (1)	1998 (2)	Yüzde Pay		
				1996	1997 (1)	1998 (2)
I. 1. GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA	14 978 067	29 054 455	49 078 785	100,0	100,0	100,0
2. Dış Kaynak	672 527	1 517 467	2 464 000	4,5	5,2	5,0
3. Toplam Kaynaklar	15 650 594	30 571 922	51 542 785	104,5	105,2	105,0
4. Toplam Yatırımlar	3 672 127	7 368 402	12 547 269	24,5	25,4	25,6
5. Sabit Sermaye Yatırımı	3 743 233	7 359 769	12 544 305	25,0	25,3	25,6
5.1 Kamu	762 067	1 671 929	2 850 000	5,1	5,8	5,8
5.2 Özel	2 981 166	5 687 840	9 694 305	19,9	19,6	19,8
6. Stok Değişmesi	-71 106	8 633	2 964	-0,5	0,0	0,0
6.1 Kamu	32 549	67 008	390	0,2	0,2	0,0
6.2 Özel	-103 655	-58 376	2 575	-0,7	-0,2	0,0
7. Toplam Tüketim	11 978 467	23 203 520	38 995 516	80,0	79,9	79,5
II. 8. Kamu Harcanabilir Geliri	1 187 251	2 760 738	4 267 576	7,9	9,5	8,7
9. Kamu Tüketimi	1 470 908	3 248 768	5 540 326	9,8	11,2	11,3
10. Kamu Tasarrufu	-283 657	-488 030	-1 272 750	-1,9	-1,7	-2,6
11. KAMU YATIRIMI	794 616	1 738 938	2 850 390	5,3	6,0	5,8
12. Kamu (Tas.-Yat.) Farkı	-1 078 273	-2 226 968	-4 123 140	-7,2	-7,7	-8,4
III. 13. ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	13 790 817	26 293 717	44 811 209	92,1	90,5	91,3
14. Özel Tüketim	10 507 559	19 954 752	33 455 190	70,2	68,7	68,2
15. Özel Tasarruf	3 283 258	6 338 965	11 356 019	21,9	21,8	23,1
16. Özel Yatırım	2 877 511	5 629 464	9 696 879	19,2	19,4	19,8
17. Özel (Tas.-Yat.) Farkı	405 747	709 501	1 659 140	2,7	2,4	3,4
18. Özel Tasarruf Oranı	23,8	24,1	25,3			
19. Toplam Yurtiçi Tasarruflar	2 999 600	5 850 935	10 083 269	20,0	20,1	20,5
20. S.Ser. Yatırımı/GSMH	25,0	25,3	25,6			
21. Yurtiçi Tasarruf./GSMH	20,0	20,1	20,5			

Kaynak: DPT Tahmini.

(1) Gerçekleşme

(2) Program

1998 yılında vergi gelirlerinin GSMH içindeki payında 2,5 puanlık bir artış öngörülmesine rağmen, cari transfer harcamalarında faiz ödemelerindeki artış neticesinde oluşan yükselme, kamu harcanabilir gelirin reel olarak yüzde 11,4 oranında gerilemesine yol açmaktadır. Özel harcanabilir gelirin ise yüzde 4,2 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: III.5- Ekonominin Genel Dengesi

(1994 Fiyatlarıyla, Milyar TL)

	1996	1997 (2)	1998 (3)	Yüzde Değişme		
				1996	1997	1998
				(2)	(3)	(3)
I. 1. GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA	4 495 959	4 765 717	4 908 688	7,1	6,0	3,0
2. Dış Kaynak (1)	66 953	92 530	81 402	0,2	-0,6	0,2
3. Toplam Kaynaklar	4 562 912	4 858 247	4 990 091	6,8	6,5	2,7
4. Toplam Yatırımlar	1 141 225	1 256 196	1 305 201	4,2	10,1	3,9
5. Sabit Sermaye Yatırımı	1 162 955	1 254 735	1 304 895	12,1	7,9	4,0
5.1 Kamu	244 462	287 776	300 122	27,8	17,7	4,3
5.2 Özel	918 492	966 959	1 004 773	8,5	5,3	3,9
6. Stok Değişmesi (1)	-21 730	1 461	306	-1,9	0,5	-0,0
6.1 Kamu	9 947	11 339	40	0,6	0,0	-0,2
6.2 Özel	-31 677	-9 878	266	-2,5	0,5	0,2
7. Toplam Tüketim	3 421 688	3 602 051	3 684 889	7,7	5,3	2,3
II. 8. Kamu Harcanabilir Geliri	341 149	370 547	328 245	-18,7	8,6	-11,4
9. Kamu Tüketim	442 738	467 609	482 718	4,6	5,6	3,2
10. Kamu Tasarruf	-101 589	-97 062	-154 473			
11. Kamu Yatırım	254 410	299 115	300 163	45,2	17,6	0,4
12. S. Sermaye Yatırımı/GSMH	-355 998	-396 177	-454 635			
III. 13. ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	4 154 810	4 395 170	4 580 443	10,0	5,8	4,2
14. Özel Tüketim	2 978 950	3 134 442	3 202 172	8,2	5,2	2,2
15. Özel Tasarruf	1 175 860	1 260 728	1 378 272	14,9	7,2	9,3
16. Özel Yatırım	886 815	957 080	1 005 039	-3,6	7,9	5,0
17. Özel Tasarruf Yatırım Farkı	289 045	303 648	373 233			
18. Özel Tasarruf Oranı	28,3	28,7	30,1			
19. Toplam Yurtiçi Tasarruflar	1 074 272	1 163 666	1 223 799	5,4	8,3	5,2
20. S. Sermaye Yatırımı/GSMH	25,9	26,3	26,6			
21. Yurtiçi Tasarruflar/GSMH	23,9	24,4	24,9			

Kaynak: DPT

(1) Yüzde Değişmeleri GSMH büyümesine katkılarını göstermektedir.

(2) Gerçekleşme Tahmini

(3) Program

1998 yılında sabit fiyatlarla toplam yurtiçi tasarrufların yüzde 5,2 oranında artması beklenmektedir. Cari fiyatlarla toplam yurtiçi tasarrufların GSMH'ya oranının yüzde 20,5, özel tasarrufların özel harcanabilir gelire oranının ise yüzde 25,3 olacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: III.6- Kaynaklar - Harcamalar Dengesi

	1996	1997(2)	1998(3)	Yüzde Değişme		
				1996	1997(2)	1998(3)
(Cari Fiyatlarla Milyar TL)						
1. GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA	14 978 067	29 054 455	49 078 785	90,7	94,0	68,9
2. DIŞ KAYNAK (1)	672 527	1 517 467	2 464 000	-5,3	-5,6	-3,3
3. TOPLAM KAYNAKLAR	15 650 594	30 571 922	51 542 785	93,0	95,3	68,6
4. SABİT SERMAYE YATIRIMI	3 743 233	7 359 769	12 544 305	98,9	96,6	70,4
- Kamu	762 067	1 671 929	2 850 000	130,8	119,4	70,5
- Özel	2 981 166	5 687 840	9 694 305	92,1	90,8	70,4
5. STOK DEĞİŞMESİ (1)	-71 106	8 633	2 964	-2,3	0,5	-0,0
- Kamu	32 549	67 008	390	0,8	0,2	-0,2
- Özel	-103 655	-58 376	2 575	-3,1	0,3	0,2
6. TOPLAM YATIRIMLAR	3 672 127	7 368 402	12 547 269	84,7	100,7	70,3
- Kamu	794 616	1 738 938	2 850 390	164,7	118,8	63,9
- Özel	2 877 511	5 629 464	9 696 879	70,4	95,6	72,3
7. TOPLAM TÜKETİM	11 978 467	23 203 520	38 995 516	95,7	93,7	68,1
- Kamu	1 470 908	3 248 768	5 540 326	96,8	120,9	70,5
- Özel	10 507 559	19 954 752	33 455 190	95,6	89,9	67,7
(1994 Yılı Fiyatlarıyla Milyar TL)						
1. GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA	4 495 959	4 765 717	4 908 688	7,1	6,0	3,0
2. DIŞ KAYNAK (1)	66 953	92 530	81 402	0,2	-0,6	0,2
3. TOPLAM KAYNAKLAR	4 562 912	4 858 247	4 990 091	6,8	6,5	2,7
4. SABİT SERMAYE YATIRIMI	1 162 955	1 254 735	1 304 895	12,1	7,9	4,0
- Kamu	244 462	287 776	300 122	27,8	17,7	4,3
- Özel	918 492	966 959	1 004 773	8,5	5,3	3,9
5. STOK DEĞİŞMESİ (1)	-21 730	1 461	306	-1,9	0,5	-0,0
- Kamu	9 947	11 339	40	0,6	0,0	-0,2
- Özel	-31 677	-9 878	266	-2,5	0,5	0,2
6. TOPLAM YATIRIMLAR	1 141 225	1 256 196	1 305 201	4,2	10,1	3,9
- Kamu	254 410	299 115	300 163	45,2	17,6	0,4
- Özel	886 815	957 080	1 005 039	-3,6	7,9	5,0
7. TOPLAM TÜKETİM	3 421 688	3 602 051	3 684 889	7,7	5,3	2,3
- Kamu	442 738	467 609	482 718	4,6	5,6	3,2
- Özel	2 978 950	3 134 442	3 202 172	8,2	5,2	2,2

Kaynak: DPT

(1) Yüzde Değişmeleri GSMH büyümesine katkılarını göstermektedir.

(2) Gerçekleşme Tahmini

(3) Program

3. SERMAYE BİRİKİMİ

A. SERMAYE BİRİKİMİNİN KAYNAKLARI

1997 yılında sabit sermaye yatırımlarının GSMH'ya oranının yüzde 25,3, toplam yatırımların GSMH'ya oranının ise yüzde 25,4 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bu oranlar 1996 yılında sırasıyla yüzde 25,0 ve yüzde 24,5 oranında gerçekleşmiştir. 1997 yılında özel sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payının 1996 yılına göre 0,3 puan azalarak yüzde 19,6, kamu sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payının ise 0,7 puan artarak yüzde 5,8 olması beklenmektedir.

1998 yılında özel sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payının 0,2 puan artarak yüzde 19,8'e yükselmesi, kamu sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payının ise 1997 yılı seviyesini koruyarak yüzde 5,8 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece, toplam sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payı yüzde 25,6 seviyesine ulaşmaktadır. 1998 yılında Telekom ve enerji özelleştirmelerinden sağlanacak gelirlerin 400 trilyon liraya kadar olan kısmı Konsolide Bütçeden yapılacak kamu sabit sermaye yatırımlarının finansmanında kullanılabilir. Bu durumda Kamu Sabit Sermaye Yatırımlarının GSMH içindeki payının yüzde 6,6'ya yükselmesi sözkonusu olmaktadır.

B. YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

1996 yılında reel olarak yüzde 27,8 oranında artan kamu sabit sermaye yatırımlarının, 1997 yılında yüzde 17,7 oranında artması beklenmektedir. 1997 yılında kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının yüzde 38,4'ünün Genel ve Katma Bütçeli Kuruluşlar, yüzde 24,2'sinin KİT'ler, yüzde 20,4'ünün Mahalli İdareler, yüzde 2,2'sinin İller Bankası, yüzde 1,3'ünün Döner Sermayeli Kuruluşlar tarafından, yüzde 13,5'inin ise Fonlardan sağlanan finansmanla gerçekleştirildiği tahmin edilmektedir.

1997 yılında kamu sabit sermaye yatırımları içinde tarım, madencilik, eğitim ve diğer kamu hizmetleri sektörlerinin payları artarken , enerji ve konut sektörlerinin payı önemli bir değişme göstermemiş, diğer sektörlerin payları ise azalmıştır.

1997 yılında özel kesim sabit sermaye yatırımlarının sabit fiyatlarla yüzde 5,3 oranında arttığı tahmin edilmektedir. Özel sabit sermaye yatırımlarının reel olarak enerji sektöründe yüzde 135,7, ulaştırma-haberleşme sektöründe ise yüzde 11,7 oranında artması beklenmektedir. 1995 ve 1996 yıllarında önemli ölçüde artan özel imalat sanayi yatırımları artış hızının 1997 yılında makina, ulaşım araçları ve kimya alt sektörleri yatırımlarındaki hızlı yükselmeye rağmen özellikle tekstil ve gıda sektörlerinde gözlenen gerileme neticesinde yüzde 0,9 seviyesinde kalacağı tahmin edilmektedir. İnşaat ruhsatnamelerindeki gelişmeler, 1996 yılında özel sektör konut yatırımlarında gözlenen gerilemenin 1997 yılında da devam ettiğini göstermektedir. Eğitim ve sağlık sektörüne yönelik yatırımlarda 1996 yılında meydana gelen hızlı artış eğiliminin bir miktar gerilemekle birlikte 1997 yılında da devam edeceği ve eğitim ve sağlık sektörlerinde sırasıyla yüzde 18,4 ve yüzde 39,1 oranında reel artış gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1996 yılında yüzde 34,5 oranında gerçekleşen ticarete konu mal ve hizmet üreten sektörlerin toplam özel sabit sermaye yatırımları içindeki payının, 1997 yılında yüzde 32,5 olması beklenmektedir. Bu gerilemede, tarım ve imalat sektörlerindeki yatırımlarda gözlenen yavaşlama etkili olmuştur.

1998 yılında kamu sabit sermaye yatırımlarının reel olarak yüzde 4,3 oranında artması öngörülmüştür. Kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının yüzde 37,5'inin Genel ve Katma Bütçeli Kuruluşlar, yüzde 24,5'inin KİT'ler, yüzde 20,0'sinin Mahalli İdareler, yüzde 2,6'sının İller Bankası, yüzde 1,5'inin Döner Sermayeli Kuruluşlar, yüzde 13,9'unun ise Fonlar tarafından gerçekleştirileceği tahmin edilmektedir.

1998 yılında Genel ve Katma Bütçeden büyük ölçüde sekiz yıllık zorunlu eğitimin gerektirdiği yatırımların gerçekleştirilebilmesi için eğitim sektörüne 407,2 trilyon TL'lik yatırım tahsisi yapılmıştır. Bu nedenle, diğer sektörlerin bütçe yatırımları içindeki payında gerileme gözlenmektedir. Ancak 1998 yılında, özelleştirmeden beklenen gelirlerden 400 trilyon liraya kadar olan bir miktar ek olarak bütçe yatırımlarına tahsis edilebilecektir.

TABLO: III.7- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1996)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

Sektörler	Genel+ Katma (1)	KİT	Özelleş. Kap. Kur.	Fonlar	İller Bankası	Döner Sermaye	ALT TOPLAM	Yüzde Dağılım	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Dağılım
Tarım	50 535	1 278	0	0	0	7 058	58 871	10,6	3 958	62 829	8,8
Madencilik	121	8 105	20	0	0	0	8 246	1,5	78	8 324	1,2
İmalat	113	12 759	15 361	0	203	397	28 832	5,2	2 111	30 943	4,4
Enerji	18 652	58 639	0	13 171	0	0	90 462	16,3	452	90 913	12,8
Ulaştırma	53 908	54 654	13 808	68 802	0	551	191 723	34,6	51 052	242 776	34,2
Turizm	3 539	0	1	2 475	216	1 661	7 891	1,4	2 733	10 624	1,5
Konut	1 531	0	0	573	0	0	2 104	0,4	10 255	12 359	1,7
Eğitim	46 304	4	0	12 915	0	4 142	63 365	11,4	8 471	71 836	10,1
Sağlık	19 891	138	0	6 847	0	5 579	32 455	5,9	1 364	33 819	4,8
Diğer Hizmetler	43 490	3 703	3	3 090	19 102	1 191	70 579	12,7	75 656	146 235	20,6
İktisadi	25 224	3 703	3	2 297	574	1 191	32 989	5,9	10 284	43 272	6,1
Sosyal	18 266	0	0	793	18 528	0	66 780	12,0	65 373	132 153	18,6
Toplam	238 085	139 279	29 193	107 873	19 521	20 579	554 259	100,0	156 130	710 659	100,0
Yüzde Dağılım	42,9	25,1	5,3	19,5	3,5	3,7	100,0				
Yüzde Dağılım	33,5	19,6	4,1	15,2	2,7	2,9	78,0		22,0	100,0	

Kaynak: DPT.

(1) Yatırım işçiliği hariçtir

TABLO: III.8- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1997) (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

Sektörler	Genel+		Özelleş.		İller Bankası	Döner Sermaye	ALT		Yüzde Dağılım	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Dağılım
	Katma (2)	KİT	Kap. Kur.	Fonlar			TOPLAM	TOPLAM				
Tarım	128 228	2 948	0	0	0	7 758	138 934	11,2	7 850	146 784	9,4	
Madencilik	1 999	23 559	220	0	0	0	25 777	2,1	153	25 930	1,7	
İmalat	335	26 739	16 988	0	375	131	44 569	3,6	4 148	48 717	3,1	
Enerji	43 195	125 550	0	31 883	0	0	200 628	16,1	888	201 516	12,9	
Ulaştırma	137 888	144 383	28 573	98 320	0	1 240	410 404	33,0	99 943	510 347	32,7	
Turizm	6 929	0	20	1 958	261	350	9 518	0,8	5 423	14 941	1,0	
Konut	7 280	0	0	1 537	0	0	8 817	0,7	20 227	29 044	1,9	
Eğitim	109 884	24	0	53 788	0	3 492	167 188	13,5	19 498	186 686	12,0	
Sağlık	44 497	596	0	8 790	0	3 950	57 833	4,7	2 904	60 738	3,9	
Diğer Hizmetler	119 765	8 400	10	15 024	33 364	2 608	179 171	14,4	158 055	337 226	21,6	
İktisadi	70 776	8 400	10	3 100	530	2 608	85 424	6,9	20 561	105 985	6,8	
Sosyal	48 989	0	0	11 924	32 834	0	93 747	7,5	137 495	231 241	14,8	
Toplam	600 000	332 199	45 811	211 300	34 000	19 529	1 242 839	100,0	319 090	1 561 929	100,0	
Yüzde Dağılım	48,3	26,7	3,7	17,0	2,7	1,6	100,0					
Yüzde Dağılım	38,4	21,3	2,9	13,5	2,2	1,3	79,6		20,4	100,0		

Kaynak: DPT.

(1) Gerçekleşme tahmini.

(2) Yatırım işçiliği hariçtir.

TABLO: III.9- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1998) (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

Sektörler	Genel+ Katma (2)	KİT	Özelleş. Kap. Kur.	Fonlar	İller Bankası	Döner Sermaye	ALT TOPLAM	Yüzde Dağılım	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU (2)	Yüzde Dağılım	Özelleş. Gelir.	TOPLAM KAMU (3)	Yüzde Dağılım
Tarım	137 400	4 740	0	0	0	12 420	154 560	7,2	12 903	167 463	6,3	70 350	237 813	7,7
Madencilik	2 450	37 000	500	0	0	0	39 950	1,9	250	40 200	1,5	1 150	41 350	1,3
İmalat	600	50 700	43 785	0	800	330	96 215	4,5	6 801	103 016	3,9	100	103 116	3,4
Enerji	78 400	275 000	0	50 000	0	0	403 400	18,9	1 456	404 856	15,2	115 850	520 706	17,0
Ulaştırma	139 990	211 200	15 605	196 765	0	3 250	566 810	26,5	163 938	730 748	27,4	64 060	794 808	25,9
Turizm	9 000	0	100	1 500	450	700	11 750	0,6	8 939	20 689	0,8	4 280	24 969	0,8
Konut	2 700	0	0	2 500	0	0	5 200	0,2	33 197	38 397	1,4	1 200	39 597	1,3
Eğitim	407 200	60	0	53 035	0	11 300	471 595	22,1	32 933	504 528	18,9	43 700	548 228	17,9
Sağlık	64 400	1 300	0	22 700	0	6 500	94 900	4,4	4 857	99 757	3,7	27 000	126 757	4,1
Diğer Hizmetler	157 860	15 000	10	44 500	68 750	4 500	290 620	13,6	269 726	560 346	21,0	72 310	632 656	20,6
İktisadi	99 200	15 000	10	7 500	2 000	4 500	128 210	6,0	33 862	162 072	6,1	41 670	203 832	6,6
Sosyal	58 660	0	0	37 000	66 750	0	162 410	7,6	235 864	398 274	14,9	30 550	428 824	14,0
TOPLAM	1 000 000	595 000	60 000	371 000	70 000	39 000	2 135 000	100,0	535 000	2 670 000	100,0	400 000	3 070 000	100,0
Yüzde Dağılım	46,8	27,9	2,8	17,4	3,3	1,8	100,0							
Yüzde Dağılım	37,5	22,3	2,2	13,9	2,6	1,5	80,0		20,0	100,0				

Kaynak: DPT.

(1) Program.

(2) Yatırım işçiliği hariçtir.

(3) Özelleştirme gelirlerinden beklenen 400 trilyon lira yatırım harcamalarına dahil edilmiştir.

TABLO: III.10- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	1996			1997 (1)			1998 (2)		
	Kamu (3)	Özel	Toplam	Kamu (3)	Özel	Toplam	Kamu (3)	Özel	Toplam
Tarım	80 061	140 625	220 686	183 657	257 551	441 208	227 800	428 720	656 520
Madencilik	11 403	32 269	43 672	32 518	61 681	94 199	50 981	106 215	157 196
İmalat	30 943	785 448	816 391	48 717	1 394 212	1 442 929	103 016	2 343 671	2 446 687
Enerji	98 710	54 056	152 766	218 200	228 627	446 826	432 156	656 158	1 088 315
Ulaştırma	261 000	520 572	781 572	549 342	1 001 769	1 551 111	794 558	1 708 618	2 503 175
Turizm	10 729	69 434	80 163	15 166	136 785	151 951	21 057	236 665	257 722
Konut	12 359	1 171 229	1 183 589	29 044	2 169 020	2 198 064	38 397	3 468 263	3 506 660
Eğitim	71 854	33 202	105 056	186 724	70 986	257 710	504 590	121 074	625 664
Sağlık	33 819	54 928	88 748	60 738	141 241	201 979	99 757	243 217	342 974
Diğer Hizmetler	151 188	119 402	270 590	347 823	225 968	573 791	577 688	381 705	959 392
TOPLAM	762 067	2 981 166	3 743 233	1 671 929	5 687 840	7 359 769	2 850 000	9 694 305	12 544 305

Kaynak: DPT.

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

(3) Konsolide Bütçe Personel Harcamaları içinde yer alan Yatırım İşçiliği Kamu Yatırımlarına dahil edilmiştir. 1998 yılında özelleştirme gelirlerinden yapılacak 400 trilyon liralık yatırım dahil değildir.

TABLO: III.11- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

(Cari Fiyatlarda, Yüzde Dağılım)

	1996			1997 (1)			1998 (2)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	10,5	4,7	5,9	11,0	4,5	6,0	8,0	4,4	5,2
Madencilik	1,5	1,1	1,2	1,9	1,1	1,3	1,8	1,1	1,3
İmalat	4,1	26,3	21,8	2,9	24,5	19,6	3,6	24,2	19,5
Enerji	13,0	1,8	4,1	13,1	4,0	6,1	15,2	6,8	8,7
Ulaştırma	34,2	17,5	20,9	32,9	17,6	21,1	27,9	17,6	20,0
Turizm	1,4	2,3	2,1	0,9	2,4	2,1	0,7	2,4	2,1
Konut	1,6	39,3	31,6	1,7	38,1	29,9	1,3	35,8	28,0
Eğitim	9,4	1,1	2,8	11,2	1,2	3,5	17,7	1,2	5,0
Sağlık	4,4	1,8	2,4	3,6	2,5	2,7	3,5	2,5	2,7
Diğer Hizmetler	19,8	4,0	7,2	20,8	4,0	7,8	20,3	3,9	7,6
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: DPT.

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

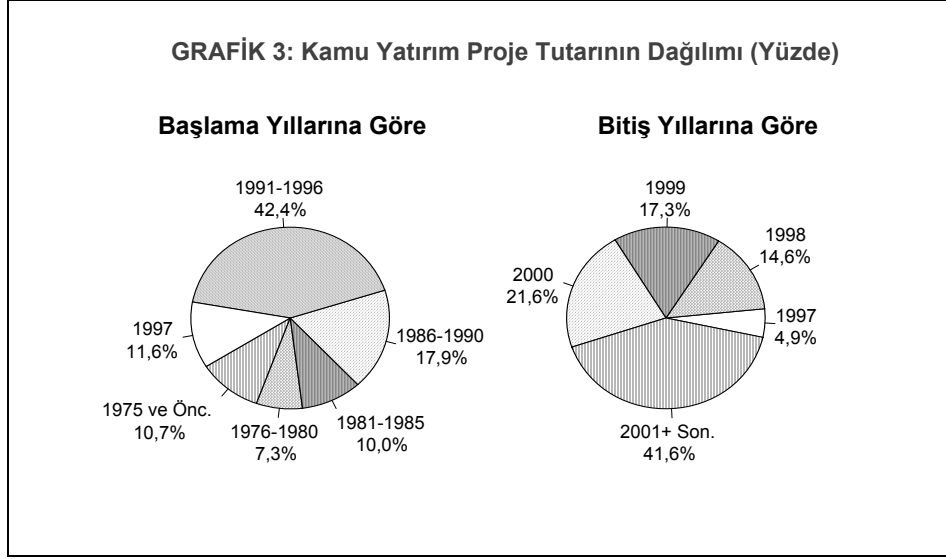
1998 yılında özelleştirme gelirlerinden yapılacak yatırımlar dikkate alındığında kamu sabit sermaye yatırımlarındaki reel artış hızı yüzde 19,1'e kadar yükselmektedir. Kamu sabit sermaye yatırımları içinde, eğitim, imalat ve enerji sektörlerinin paylarının artması, diğer sektörlerin paylarının ise azalması öngörülmüştür.

Özel sabit sermaye yatırımlarının 1998 yılında reel olarak yüzde 3,9 oranında artması öngörülmüştür. Sektörler itibarıyla bakıldığında enerji sektöründe yüzde 75,0 oranında artış beklenmektedir. Enerji sektöründe beklenen yüksek artış hızı Yap-İşlet-Devret ve Yap-İşlet modelleri çerçevesinde gerçekleştirilecek yatırımlardan kaynaklanmaktadır. Madencilik, ulaştırma-haberleşme, turizm, eğitim ve sağlık sektörleri yatırımlarında ortalamanın üzerinde artış öngörülmürken, konut sektörü yatırımlarındaki gerileme eğiliminin devam etmesi beklenmektedir.

C. KAMU YATIRIMLARI UYGULAMASI

1997 Yılı Yatırım Programında, fon yatırımları da dahil olmak üzere, 5.332 projeye 1.008,1 trilyon lira ödenek tahsis edilmiştir. Söz konusu tahsis içinde yüzde 26,6'lık pay ile ulaştırma-haberleşme sektörü ilk sırayı almış, bunu enerji yüzde 20,3, hizmetler yüzde 17,1, eğitim yüzde 12,9 ve tarım yüzde 11,5 ile izlemiştir. Eğitim ve sağlık sektörlerinin toplam ödenek tahsisinden aldıkları paylarda son yıllarda görülen artış eğilimi 1997 yılında da devam etmiş, bu iki sektörün toplam payı yüzde 18,5 olmuştur. Böylece kamu yatırım tahsisleri daha çok ekonomik ve sosyal altyapıyı geliştirme yönünde yapılmıştır.

1997 Yılı Yatırım Programında yer alan projelerin toplam maliyeti 1997 yılı fiyatlarıyla 16.597,4 trilyon liradır. Bunlardan 67 proje 1975 ve öncesinde, 107 proje 1976-80 döneminde, 235 proje 1981-85 döneminde, 509 proje 1986-90 döneminde, 3.000 proje 1991-96 döneminde ve 1.414 proje 1997 yılında başlatılmıştır. Bu projelerin toplam proje stoku içindeki payları sırasıyla yüzde 10,7, yüzde 7,3, yüzde 10,0, yüzde 17,9, yüzde 42,4 ve yüzde 11,6'dır.

TABLO: III.12- 1997 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Başlama Yıllarına Göre Dağılımı (1)

(1997 Yılı Fiyatlarıyla, Milyar TL)

Başlama Yılı	Proje Sayısı	Proje Tutarı	1997 Yılı		Yüzde Pay		
			Program Ödeneği	Haziran Sonu Rev.Öd.	Proje Tutarı	Program Ödeneği	Haziran Sonu Rev.Öd.
1975 ve Öncesi	67	1 782 419	27 898	28 587	10,7	2,8	2,8
1976	40	261 193	10 385	10 994	1,6	1,0	1,1
1977	35	606 781	34 499	34 870	3,7	3,4	3,4
1978	7	18 346	808	788	0,1	0,1	0,1
1979	18	49 094	5 032	5 049	0,3	0,5	0,5
1980	7	283 511	10 864	10 717	1,7	1,1	1,0
1981	7	81 695	7 468	6 879	0,5	0,7	0,7
1982	23	112 688	2 997	2 965	0,7	0,3	0,3
1983	26	132 446	7 019	7 579	0,8	0,7	0,7
1984	88	778 280	66 569	66 338	4,7	6,6	6,4
1985	91	552 166	27 269	27 100	3,3	2,7	2,6
1986	110	1 795 586	80 613	81 260	10,8	8,0	7,9
1987	68	183 658	19 777	19 693	1,1	2,0	1,9
1988	75	125 251	5 917	5 756	0,8	0,6	0,6
1989	61	352 486	28 204	30 398	2,1	2,8	2,9
1990	195	514 782	37 253	38 087	3,1	3,7	3,7
1991	292	1 214 105	84 343	83 522	7,3	8,4	8,1
1992	248	526 677	52 453	52 935	3,2	5,2	5,1
1993	365	1 872 626	89 747	93 389	11,3	8,9	9,0
1994	753	796 659	56 169	61 281	4,8	5,6	5,9
1995	810	1 097 399	56 212	61 197	6,6	5,6	5,9
1996	532	1 526 224	74 279	75 193	9,2	7,4	7,3
1997	1 414	1 933 302	222 325	227 959	11,6	22,1	22,1
TOPLAM	5 332	16 597 376	1 008 100	1 032 534	100,0	100,0	100,0

(1) Mahalli idare yatırımları ile Yatırım Programında toplam dışı tutulan yatırımlar hariçtir.

1997 Yılı Yatırım Programında yer alan 5.332 adet projenin 808,3 trilyon lira tutarındaki 1.783 adedi 1997 yılında tamamlanması programlanan projeler olup, bunların toplam proje stoku büyüklüğü içindeki payı yüzde 4,9'dur. 1997 Yılı Yatırım Programında 2.088 projenin 1998 yılında, 870 projenin 1999 yılında, 343 projenin 2000 yılında ve 248 projenin 2001 ve sonrasında tamamlanması programlanmış olup bunların toplam proje stoku büyüklüğü içindeki payları sırasıyla yüzde 14,6, yüzde 17,3, yüzde 21,6 ve yüzde 41,6 olmuştur.

1997 yılı haziran sonu revize yatırım ödeneğinin yüzde 30,6'sı 1997'de, yüzde 22,1'i 1998'de, yüzde 20,0'si 1999'da, yüzde 14,7'si 2000'de, yüzde 12,6'sı ise 2001 yılı ve sonrasında tamamlanması öngörülen projelere tahsis edilmiştir.

1997 yılının ilk altı ayında, mahalli idareler ve yatırım işçiliği hariç olmak üzere, 306,7 trilyon lira yatırım harcaması yapılmış ve böylece program ödeneğine göre yüzde 30,4, haziran sonu revize ödeneğe göre yüzde 29,7 oranında nakdi gerçekleştirme sağlanmıştır.

TABLO: III.13- 1997 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Bitiş Yıllarına Göre Dağılımı (1)

(1997 Yılı Fiyatlarıyla, Milyar TL)

Bitiş Yılı	Proje Sayısı	Proje Tutarı	1997 Yılı		Yüzde Pay		
			Program Ödeneği	Haziran	Proje Tutarı	Program Ödeneği	Haziran
				Sonu Rev.Öd.			Sonu Rev.Öd.
1997	1 783	808 311	311 064	316 307	4,9	30,9	30,6
1998	2 088	2 427 368	218 911	228 322	14,6	21,7	22,1
1999	870	2 877 085	198 820	206 505	17,3	19,7	20,0
2000	343	3 576 973	152 372	151 276	21,6	15,1	14,7
2001+Sonrası	248	6 907 639	126 932	130 125	41,6	12,6	12,6
TOPLAM	5 332	16 597 376	1 008 100	1 032 534	100,0	100,0	100,0

(1) Mahalli idare yatırımları ile Yatırım Programında toplam dışı tutulan yatırımlar hariçtir.

D. TEŞVİK UYGULAMALARI**a) Yatırım Teşvikleri**

1996 yılında teşvik belgesine bağlanan yatırımlar içinde tarım sektörü yüzde 1,8, madencilik sektörü yüzde 1,3, imalat sektörü yüzde 73,7, enerji sektörü yüzde 3,4, hizmetler sektörü ise yüzde 19,8 oranında pay almıştır. 1997 yılının Ocak-Eylül döneminde 1996 yılına göre imalat sektörünün ve tarım sektörünün payı düşerken diğer sektörlerin payları artmıştır. Bu dönemde toplam içindeki paylar, tarım sektöründe yüzde 0,9, madencilik sektöründe yüzde 1,9, imalat sektöründe yüzde 61,8, enerji sektöründe yüzde 8,3, hizmetler sektöründe ise yüzde 27,2 olarak gerçekleşmiştir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki teşvik belgeli yatırımların toplam yatırımlar içindeki payının 1996 yılında yüzde 13,4 olan seviyesi 1997 yılının ilk dokuz aylık döneminde de değişmemiştir.

1997 yılının ilk dokuz aylık döneminde, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde teşvik belgesine bağlanan yatırımlar içinde imalat sektörünün ve tarım sektörünün payı azalırken diğer sektörlerin payları artmıştır. 1996 yılında imalat sanayiinin toplam içindeki payı yüzde 75,8 iken, 1997 yılının Ocak-Eylül döneminde yüzde 63,8'e gerilemiştir.

1996 yılında teşvik belgesine bağlanan yatırımlar içinde en yüksek payı yüzde 49,2 ile Marmara Bölgesi alırken, Akdeniz Bölgesi yüzde 11,7, İç Anadolu Bölgesi yüzde 11,5, Ege Bölgesi ise yüzde 10,0 oranında pay almıştır. 1997 yılının Ocak-Eylül döneminde ise Marmara Bölgesi yüzde 45,7 oranı ile en yüksek olan payını korurken, Ege Bölgesi yüzde 13,7, İç Anadolu Bölgesi yüzde 13,5, Akdeniz Bölgesi ise yüzde 11,6 oranında paya sahip olmuştur.

1996 yılında teşvik belgesine bağlanan yatırımlar içinde komple yeni yatırımlar yüzde 80,0, tevsiî yatırımları ise yüzde 13,9 ile en yüksek payları alırken, 1997 yılının ilk dokuz aylık döneminde komple yeni yatırımların payı yüzde 80,0 ile değişmezken, tevsiî yatırımlarının payı yüzde 11,1'e gerilemiştir.

TABLO: III.14- Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

Sektörler	1995		1996		1997 (1)	
	Belge Sayısı	Proje Tutarı	Belge Sayısı	Proje Tutarı	Belge Sayısı	Proje Tutarı
Tarım	47	8 490	98	36 261	83	19 794
Madencilik	102	13 467	131	25 085	98	39 969
İmalat	3 746	1 956 709	3 304	1 472 012	2 158	1 319 812
Enerji	27	51 841	36	68 373	57	176 406
Hizmetler	1 033	202 320	1 454	396 261	1 063	581 129
TOPLAM	4 955	2 232 828	5 023	1 997 992	3 459	2 137 110

(1) Ocak-Eylül dönemi

TABLO: III.15- Yatırım Teşvik Belgelerinin Mahiyetlerine Göre Dağılımı

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

Mahiyet	1995		1996		1997 (1)	
	Belge Sayısı	Proje Tutarı	Belge Sayısı	Proje Tutarı	Belge Sayısı	Proje Tutarı
Komple Yeni Yatırım	3 178	1 834 809	3 262	1 599 080	2 384	1 711 265
Tevsii	1 248	310 214	1 151	293 989	403	238 156
Tamamlama	29	5 582	15	3 735	23	13 432
Modernizasyon	172	37 168	155	26 781	120	43 814
Darboğaz Giderme	54	5 682	36	6 807	48	18 113
Yenileme ve Rest.	48	11 584	51	19 041	206	59 281
Kalite Düzeltme	7	1 180	12	927	22	2 361
Entegrasyon	18	4 652	5	1 330	6	2 097
Nakil	8	3 098	8	1 797	5	485
Finansal Kiralama	193	18 858	322	39 547	235	35 486
Devir	0	0	0	0	1	445
Araştırma-Geliştirme	0	0	1	3 321	2	181
Çevre Koruma	0	0	1	33	0	0
Yap İşlet Devret	0	0	4	1 605	3	6 136
Altyapı	0	0	0	0	1	5 857
TOPLAM	4 955	2 232 828	5 023	1 997 992	3 459	2 137 110

(1) Ocak-Eylül dönemi

b) Döviz Kazandırıcı Faaliyetlerin Teşviki

Gümrük Birliği çerçevesinde ülkemiz mevzuatının Topluluk mevzuatına uyumlaştırılması kapsamında ihracat teşvik mevzuatı da Topluluk Gümrük Kodu'na uyumlu hale getirilerek Dahilde ve Hariçte İşleme Rejimleri olarak 1996 yılı başında yürürlüğe konulmuştur. Bu mevzuat çerçevesinde, 1997 yılının Ocak-Eylül döneminde, döviz tahsisi karşılığında 12,4 milyar dolarlık ihracat; vergi, resim ve harç istisnası karşılığında ise 4,0 milyar dolarlık hizmet geliri olmak üzere, toplam 16,5 milyar dolarlık döviz geliri taahhüdü sağlanmıştır.

TABLO: III.16 - Döviz Tahsisleri ve Alınan Taahhüdler

(Milyon Dolar)

Yıllar	Doğrudan Döviz Tahsisi			Doğrudan İhracat Taahhüdü		
	Geçici İthal	Toplam	Geçici İhracat Taahhüdü	Toplam	Geçici İthalde İhracat Taah.	Toplam
1992	4 639	272	4 911	12 557	696	13 253
1993	5 968	252	6 220	15 660	636	16 296
1994	6 534	518	7 052	14 175	759	14 934
1995	10 498	650	11 148	20 765	1 194	21 959
	Döviz Tahsisi	Toplam	Döviz İhracat Taahhüdü	Döviz Geliri Taahhüdü (*)	Toplam	
1996	5 391	5 391	9 649	3 243	12 892	
1997(1)	6 739	6 739	12 427	4 029	16 456	

(1) Ocak-Eylül Dönemi

(*) Vergi, Resim ve Harç İstisnası karşılığında taahhüd edilen Döviz Gelirlerini göstermektedir.

4. ÖDEMELER DENGESİ

1996 yılında yüzde 6,3 oranında artan Dünya ticaret hacminin 1997 yılında yüzde 7,7 oranında artacağı tahmin edilmektedir. İhracatımızın önemli bir kısmının yöneldiği OECD Avrupa Bölgesi'nde 1996 yılında GSYİH bir önceki yıla göre yavaşlama göstererek yüzde 2,1 oranında artmıştır. Bu ülkelerin toplam reel ithalatı ise yüzde 4,6 oranında artış göstermiştir. 1997 yılında OECD Avrupa Bölgesi'nde GSYİH büyümesinin hızlanarak yüzde 2,7 , reel ithalat artışının ise yüzde 7,1 olması beklenmektedir.

Ülkemizde 1996 yılı başından itibaren Gümrük Birliğinin işlerlik kazanması sonucu, AB Ülkelerinden yapılan sanayi malları ithalatında korumalar tamamen kaldırılmış olup, üçüncü ülkelerden yapılan ithalatta ise AB'nin uyguladığı Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) uygulamasına geçilmiştir. Ayrıca, ithalat, ihracat ve tekstil politikalarında Topluluk mevzuatına ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Anlaşmasına uyum çabalarına devam edilmektedir.

1997 yılı ödemeler dengesine ilişkin veriler Ocak-Haziran dönemi itibariyle mevcuttur. Bu dönemde ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 9 oranında artarken ithalat artışı yüzde 4,4 oranında kalmıştır. Böylece dış ticaret açığı bir önceki yılın aynı dönemindeki seviyesini yaklaşık olarak korumuştur. 1997 yılı Ocak-Haziran döneminde net görünmeyen hizmet ve karşılıksız transfer gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 2,1 oranında artarak 6,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Cari işlemler açığı ise 1997 yılının ilk altı ayında bir önceki yıla göre yüzde 1,8 oranında azalarak 2,7 milyar dolar olmuştur. Bavul ticaretine ilişkin düzeltme yapıldığında cari işlemler açığı 1,9 milyar dolara düşmektedir.

1998 yılında Dünya ticaret hacminin yüzde 6,8 oranında artacağı tahmin edilmektedir. OECD Avrupa Bölgesinde GSYİH'nın yüzde 2,9 oranında, toplam reel ithalatın ise yüzde 7,6 oranında artacağı öngörülmektedir. Diğer yandan, Türkiye'nin ihrac pazarlarında 1998 yılında beklenen yüzde 8,8 oranında büyüme dış ticaretimize olumlu katkı sağlayacaktır.

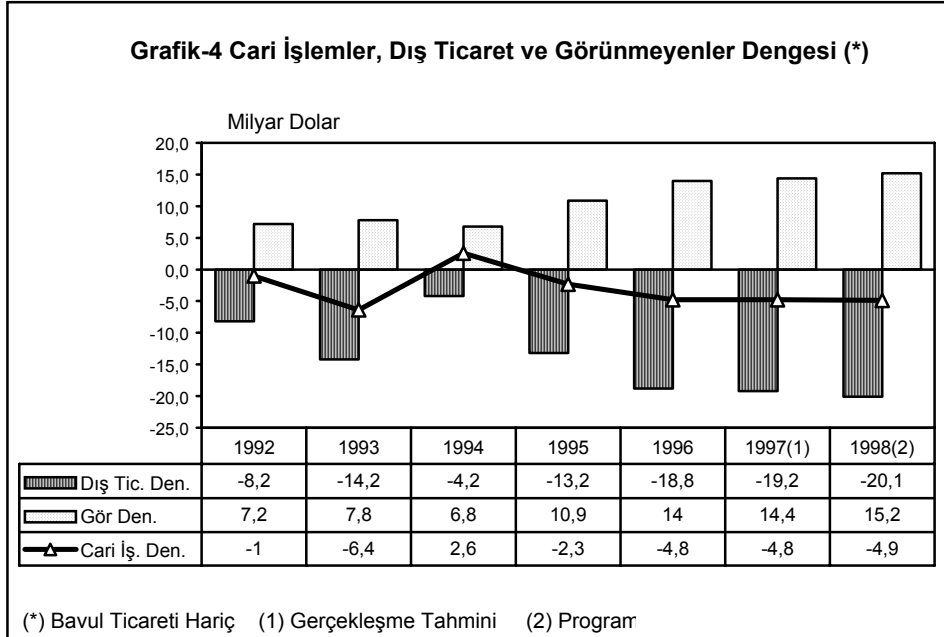
A. DIŞ TİCARET DENGESİ

İhracatın uluslararası yükümlülüklerimize ve AB mevzuatına uygun olarak desteklenmesine 1997 yılında da devam edilmiştir. İhracata yönelik devlet yardımları kapsamında Para ve Kredi Koordinasyon Kurulu'nun Çevre ve Pazar Araştırması Tebliği yeniden düzenlenerek, Yurtdışı Ofis-Depo-Mağaza ve Yurtdışı Fuar Tebliği revize edilerek, Eğitim ve İstihdama "Yol Açma" Yardımlarına ilişkin Tebliği ilk kez hazırlanarak, 31.07.1997 tarihinde yürürlüğe konulmuştur.

Söz konusu Tebliğlerden Pazar araştırması, çevre, eğitim ve istihdam (yol açma) yardımları yalnızca KOBİ'lere yönelik hale getirilmiş, Yurtdışı Fuar Yardımı Tebliğinde KOBİ ve Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDŞ) için, Yurtdışı Ofis-Mağaza Yardımı'nda ise SDŞ'ler için daha yüksek limitler öngörülmüştür.

Tarım ve işlenmiş tarım ürünlerinin ihracatının artırılmasını ve dış piyasalarda rekabet gücü kazandırılmasını sağlamak amacıyla, GATT Tarım Anlaşması taahhütlerimize uygun olarak "Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımları" hakkındaki Para Kredi Kurulu Kararı 4 Nisan 1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yıl içinde söz konusu kararın kapsamı ve uygulamasına ilişkin gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

1997 yılında EXİMBANK ihracat kredisi, ihracatta sigorta ve garanti programları uygulamaları sürdürülmüştür.

Ortaklık Konseyi Kararı çerçevesinde bazı ülkelerle Serbest Ticaret Anlaşması çalışmalarına 1997 yılında da devam edilmiştir. Bu çerçevede, EFTA, İsrail, Macaristan, Romanya, Litvanya, Estonya ve Çek-Slovak Cumhuriyetleri ile Serbest Ticaret Anlaşmaları imzalanmış, Letonya ile anlaşma parafe edilmiştir. Ayrıca, Polonya, Bulgaristan ve Slovenya ile müzakereler devam etmektedir. Fas, Tunus ve Mısır'a taslak anlaşma metinleri tevdi edilmiştir.

TABLO: III.17- Cari ve Reel Dış Ticaret Gelişmeleri

	(Milyon Dolar)				
	1994	1995	1996	1997 (1)	1998 (2)
Cari Fiyatlarla					
İhracat (*)	18 106	21 636	23 167	26 000	29 000
İthalat	23 270	35 709	42 934	46 000	50 000
İhracat / İthalat (%)	77,8	60,6	54,0	56,5	58,0
Dış Ticaret Açığı (**)	5 164	14 073	19 767	20 000	21 000
1994 Yılı Fiyatlarıyla					
İhracat (*)	18 106	19 046	21 603	25 387	28 232
İthalat	23 270	30 468	36 743	41 658	45 191
İhracat / İthalat (%)	77,8	62,5	58,8	60,9	62,5
Dış Ticaret Açığı (**)	5 164	11 423	15 140	16 271	16 958
İhracat Fiyatları	100,0	113,6	107,2	102,4	102,7
İthalat fiyatları	100,0	117,2	116,8	110,4	110,6

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

(*) Bavul Ticareti Hariç

(**) İthalat(CIF)(Altın ithalatı hariç) – İhracat (FOB)

Uluslararası piyasalarda doların değer kazanması, 1997 yılında dolar cinsinden ifade edilen dış ticaret büyüklüklerini önemli ölçüde etkilemektedir. Dış ticaret fiyatlarına ilişkin veri bulunmamakla birlikte, doların değer kazanması, dış ticaret fiyatlarının düşme eğiliminde olduğuna işaret etmektedir. Bu çerçevede, 1997 yılında ihracat fiyatlarının yüzde 4,5, ithalat fiyatlarının ise yüzde 5,5 oranında düşeceği tahmin edilmektedir.

1997 yılının Ocak-Eylül döneminde Türk Lirası'nın reel olarak yüzde 2,3 oranında değer kaybetmesi ve ihracat pazarlarımızın 1997 yılında yüzde 7,8 oranında büyümesi reel ihracat artışını olumlu yönde etkilemiştir. Diğer taraftan, son iki yılda gözlenen yüksek oranlı ithalat artış hızı 1997 yılında önemli ölçüde yavaşlamıştır.

Bu çerçevede, 1997 yılında ihracatın yüzde 12,2 oranında artarak 26 milyar dolar, ithalatın ise yüzde 7,1 oranında artarak 46 milyar dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece, 1996 yılında yüzde 54 olan ihracatın ithalatı karşılama oranının, 1997 yılında yüzde 56,5'e yükselmesi, dış ticaret açığının ise 20 milyar dolar olması beklenmektedir.

a) İthalattaki Gelişmeler

1997 yılı Ocak-Temmuz döneminde ithalat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 3,5 oranında artarak 25,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde bir önceki yılın aynı dönemine göre tüketim malları ithalatı yüzde 17,9, hammadde ithalatı yüzde 2,6 oranında artarken, sermaye malları ithalatı yüzde 0,4 oranında azalmıştır.

Aynı dönem itibarıyla tarım ve ormancılık ürünleri ithalatı yüzde 10,2 oranında gerilerken imalat sanayi ürünleri ithalatı yüzde 3,6, madencilik ürünleri ithalatı ise yüzde 8,5 oranında artmıştır. Tarım ürünleri ithalatındaki düşüş esas itibarıyla canlı hayvan ve hububat ithalatında görülen azalmadan kaynaklanmıştır.

1997 yılı Ocak-Temmuz döneminde, Avrupa Birliği Ülkelerinden yapılan ithalat artışı ortalamanın altında kalmış ve bu ülkelerin payında 1,6 puanlık azalma olmuştur. Diğer taraftan EFTA Ülkelerinin ve Diğer OECD Ülkelerinin payında 0,1, OECD Dışındaki Ülkelere yapılan ithalatın payında ise 1,0 puanlık artış gerçekleşmiştir.

Altın ithalatı 1997 yılı Ocak-Haziran döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 37 oranında artarak 811 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

1997 yılının tamamında toplam ithalatın nominal olarak yüzde 7,1 oranında artarak 46 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Diğer taraftan, ithalat fiyatlarında beklenen yüzde 5,5 oranındaki düşüş dikkate alındığında ithalattaki reel artış yüzde 13,3 olacaktır.

1997 yılında yatırım malları ithalatının 10,5 milyar dolar, petrol dışı ara malları ithalatının 27 milyar dolar, ham petrol ithalatının 3,5 milyar dolar ve tüketim malı ithalatının 5 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. 1997 yılında altın ithalatının ise yüzde 19,6 oranında artarak 2 milyar dolar olması beklenmektedir.

1998 yılında iç talep ve GSMH büyümesinde öngörülen yavaşlamaya paralel olarak ithalatın (CIF) yüzde 8,7 oranında artarak 50 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1998 yılında ithalat fiyatlarının yüzde 0,2 oranında artması ve böylece reel ithalat artışının yüzde 8,5 olması beklenmektedir.

1998 yılında yatırım malları ithalatının 11,5 milyar dolar, petrol dışı ara malları ithalatının 29,2 milyar dolar, ham petrol ithalatının 3,6 milyar dolar ve tüketim malı ithalatının 5,7 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. 1998 yılında altın ithalatının ise yüzde 10 oranında artarak 2,2 milyar dolar olması beklenmektedir.

1996 yılında yüzde 23,3 olarak gerçekleşen altın dışı ithalatın (CIF) GSMH'ya oranının, 1997 yılında yüzde 24,1'e, 1998 yılında ise yüzde 24,5'e yükselmesi beklenmektedir.

TABLO: III.18- İthalatın Mal Grupları İtibariyle Dağılımı (*)

	(Milyon Dolar)			
	1995	1996	1997 (1)	1998 (2)
Sermaye Malları	8 119	10 122	10 500	11 500
Tüketim Malları	2 416	4 216	5 000	5 700
Hammaddeler	25 078	28 195	30 500	32 800
Petrol	2 919	3 417	3 500	3 600
Petrol Dışı	22 159	24 778	27 000	29 200
Diğer	96	401	0	0
Toplam	35 709	42 934	46 000	50 000
Altın	1 322	1 672	2 000	2 200
GENEL TOPLAM	37 031	44 606	48 000	52 200

(*) BEC Sınıflamasına Göre

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

b) İhracattaki Gelişmeler

1997 yılı Ocak-Temmuz döneminde ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 9,2 oranında artarak 13,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. DIE tarafından 1997 yılı Şubat ayından itibaren dış ticarete ilişkin verilerin uluslararası karşılaştırmalara olanak sağlamak amacıyla ISIC Revize 3 esas alınarak yayınlanacağı açıklanmıştır. Buna göre, Ocak-Temmuz döneminde imalat sanayi ürünlerinde yüzde 9,9, tarım ürünleri ihracatında yüzde 5,6 artış gerçekleşirken, madencilik ve taşocakçılığı ürünlerinde yüzde 1,0 oranında azalma kaydedilmiştir.

1997 yılı Ocak-Temmuz döneminde, Avrupa Birliği Ülkelerine yapılan ihracatın artışı ortalamanın altında kalmış ve bu ülkelerin payında 2,6 puanlık azalma olmuştur. Diğer taraftan EFTA Ülkelerinin payında 0,1 puan, Diğer OECD Ülkelerinin payında 0,6 ve OECD Dışındaki Ülkelere yapılan ihracatın payında da 1,8 puanlık artış gerçekleşmiştir.

İhracatçı Birliklerinin kayıtlarına göre ihracattaki artış eğilimi yılın üçüncü çeyreğinde de devam etmiş ve 1997 yılı Ocak-Eylül döneminde ihracat artışı yüzde 15 olmuştur. Bu dönemde, özellikle hazır giyim ve konfeksiyon, deri ve deri mamülleri, ağaç ve orman ürünleri, elektrik-elektronik ve makina sanayii mamülleri, hububat, bakliyat, yağlı tohum ve ürünleri, demir ve demir dışı metaller, tekstil ve hammaddeleri, tütün ve fındık ihracatında ortalamanın üzerinde artışlar sağlanmıştır.

Bavul ticaretine ilişkin veriler 1996 yılından itibaren Merkez Bankası tarafından hesaplanmaya ve yayınlanmaya başlanmıştır. Merkez Bankası 1996 yılında bavul ticaretinin 8,8 milyar dolar olduğunu açıklamıştır. 1997 yılı Ocak-Haziran döneminde ise bavul ticareti bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 36 oranında azalarak 2,4 milyar dolara düşmüştür.

Bu gelişmeler çerçevesinde 1997 yılının tamamında bavul ticareti hariç ihracatın bir önceki yıla göre yüzde 12,2 oranında artarak 26 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1997 yılında bavul ticaretinin 7 milyar dolara ulaşması ve böylece bavul ticareti dahil ihracatın 33 milyar dolar olması beklenmektedir. 1997 yılında ihracat fiyatlarında beklenen yüzde 4,5 oranındaki düşüş dikkate alındığında bavul ticareti hariç reel ihracat artışının yüzde 17,5 olacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: III.19- İhracatın Sektörel Dağılımı (*)

	(Milyon Dolar)		
	1996	1997 (1)	1998 (2)
TOPLAM İHRACAT	23 167	26 000	29 000
Tarım ve Ormancılık	2 447	2 700	3 000
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	365	375	425
İmalat Sanayii	20 312	22 877	25 500
Diğer	43	48	75

(*) ISIC Revize 3 sınıflandırmasına göre, Bavul ticareti hariç

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

1998 yılında bavul ticareti hariç ihracatın (FOB) yüzde 11,5 oranında artarak 29 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği öngörülmüştür. 1998 yılı için öngörülen 7 milyar dolarlık bavul ticareti dikkate alındığında toplam ihracatın 36 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. 1998 yılında ihracat fiyatlarının yüzde 0,3 oranında artması ve böylece bavul ticareti hariç reel ihracat artışının yüzde 11,2 olması beklenmektedir. İç talepte öngörülen daralma, ihracat pazarlarımızda beklenen yüzde 8,8 oranında büyüme 1998 yılı ihracat artışına olumlu yönde katkı sağlayacaktır.

1998 yılında tarım ürünleri ihracatının yüzde 11,1 oranında artarak 3 milyar dolar, madencilik ürünleri ihracatının yüzde 13,3 oranında artarak 0,4 milyar dolar, imalat sanayi ürünleri ihracatının yüzde 11,5 oranında artarak 25,5 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Toplam ihracatın yüzde 10,3'ünü tarım ürünleri, yüzde 1,5'ini madencilik ürünleri ve yüzde 88'ini imalat sanayi ürünleri oluşturacaktır.

1996 yılında yüzde 12,6 olarak gerçekleşen ihracatın GSMH'ya oranının, 1997 yılında yüzde 13,6'ya, 1998 yılında ise yüzde 14,2'ye ulaşacağı tahmin edilmektedir.

B. GÖRÜNMEYEN İŞLEMLER

Turizm gelirleri 1997 yılı Ocak-Haziran döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 49,1 oranında artarak 3 milyar dolara yükselmiştir. Bu gelişmede harcama eğilimi daha yüksek olan OECD bölgesinden gelen turist sayısındaki artış etkili olmuştur. DİE tarafından yayınlanan turizm istatistiklerine göre 1997 yılı Ocak-Ağustos döneminde geçen yılın aynı dönemine göre gelen turist sayısı yüzde 15 oranında artarak 6,5 milyon kişi olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde 1,558 bin kişi ile Almanya, 687 bin kişi ile Rusya Federasyonu, 636 bin kişi ile İngiltere en çok turist gönderen ülkelerdir. 1997 yılının tamamında turizm gelirlerinin yüzde 32,7 oranında bir artışla, 7,5 milyar dolar civarında gerçekleşmesi beklenmektedir. 1998 yılı turizm gelirlerinin ise 8,5 milyar dolar olacağı öngörülmektedir.

1997 yılında 1,8 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilen faiz gelirlerinin, 1998 yılında 2 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Faiz ve turizm dışındaki diğer mal ve hizmet gelirleri, 1997 yılı Ocak-Haziran döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 8,9 oranında artarak 6,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bavul ticareti için yapılan 1,6 milyar dolarlık düzeltme dikkate alındığında diğer mal ve hizmet gelirleri 1997 yılı Ocak-Haziran döneminde bir önceki yıla göre yüzde 38,1 oranında artarak 5,3 milyar dolar olmaktadır. Diğer mal ve hizmet gelirlerinin 1997 yılının tamamında 14,6 milyar dolar, 1998 yılında ise 16 milyar dolar olacağı öngörülmektedir. Bavul ticareti için yapılan düzeltmeler dikkate alındığında diğer mal ve hizmet gelirleri 1997 yılında 10 milyar dolar, 1998 yılında ise 11,4 milyar dolar olmaktadır.

1997 yılı Ocak-Haziran döneminde sırasıyla 0,9 milyar dolar ve 2 milyar dolar olarak gerçekleşen turizm ve faiz giderlerinin, yılın tamamında 2 milyar dolar ve 4,6 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1998 yılında turizm giderlerinin 2,3 milyar dolar, faiz giderlerinin ise 5,1 milyar dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

1997 yılı Ocak- Haziran döneminde 3,2 milyar dolar olarak gerçekleşen diğer mal ve hizmet giderlerinin 1997 yılının tamamında 7,1 milyar dolar, 1998 yılında ise 8,1 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

1997 yılı Ocak- Haziran döneminde toplam transfer hesabı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 13,1 oranında azalarak 1,8 milyar dolar olmuştur. Bu gelişmede diğer resmi transferlerin yüzde 68,9 oranında azalması belirleyici olmuştur. 1997 yılının tamamında işçi gelirlerinin 3,5 milyar dolar, transfer hesabı fazlasının ise 4,1 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. 1998 yılında işçi gelirlerinin 3,6 milyar dolar, transfer hesabı fazlasının ise 4,2 milyar dolar olacağı öngörülmektedir.

Bu gelişmeler çerçevesinde, 1997 yılı Ocak-Haziran döneminde 2,7 milyar dolar açık veren cari işlemler hesabının 1997 yılının tamamında 4,8 milyar dolar açık vermesi beklenmektedir. Cari işlemler açığının 1998 yılında 4,9 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. Bavul ticareti için yapılan düzeltmeler dikkate alındığında cari işlemler açığı 1997 yılında 2,4 milyar dolar, 1998 yılında ise 2,5 milyar dolara düşmektedir.

TABLO: III.20- Ödemeler Dengesi

(Milyon Dolar)

	Bavul Ticareti Hariç			Bavul Ticareti Dahil		
	1996	1997(1)	1998(2)	1996	1997(1)	1998(2)
A. Cari İşlemler						
1. Mal İhracatı (Fob)	23 546	26 500	29 600	32 388	33 500	36 600
İhracat (Fob)	23 167	26 000	29 000	32 009	33 000	36 000
Transit Ticaret	379	500	600	379	500	600
2. Mal İthalatı (Fob)	-42 377	-45 700	-49 700	-42 377	-45 700	-49 700
İthalat (Cif)	-42 934	-46 000	-50 000	-42 934	-46 000	-50 000
Altın (Cif)	-1 672	-2 000	-2 200	-1 672	-2 000	-2 200
Transit Ticaret	-347	-450	-500	-347	-450	-500
İthalat Sigortası Ve Navlunu	2 576	2 750	3 000	2 576	2 750	3 000
Dış Ticaret Dengesi	-18 831	-19 200	-20 100	-9 989	-12 200	-13 100
Diğer Mal Ve Hizmet Gelirleri	20 527	23 900	26 500	14 628	19 300	21 900
Turizm	5 650	7 500	8 500	5 650	7 500	8 500
Faiz	1 577	1 800	2 000	1 577	1 800	2 000
Diğerleri	13 300	14 600	16 000	7 401	10 000	11 400
Diğer Mal Ve Hizmet Giderleri	-10 909	-13 650	-15 450	-10 909	-13 650	-15 450
Turizm	-1 265	-2 000	-2 250	-1 265	-2 000	-2 250
Faiz	-4 200	-4 600	-5 100	-4 200	-4 600	-5 100
Diğerleri	-5 444	-7 050	-8 100	-5 444	-7 050	-8 100
Toplam Mal Ve Hizmet Dengesi	-9 213	-8 950	-9 050	-6 270	-6 550	-6 650
Özel Karşılıksız Transferler (Gelirler)	3 892	3 800	3 800	3 892	3 800	3 800
Göçmen Transferleri	0	0	0	0	0	0
İşçi Gelirleri	3 542	3 400	3 500	3 542	3 400	3 500
Diğerleri	350	400	300	350	400	300
Özel Karşılıksız Transferler (Giderler)	0	0	0	0	0	0
Karşılıksız Resmi Transferler (Net)	555	310	350	555	310	350
İşçi Gelirleri	48	50	50	48	50	50
Diğerleri (Net)	507	260	300	507	260	300
Cari İşlemler Dengesi	-4 766	-4 840	-4 900	-1 823	-2 440	-2 500
B. Sermaye Hareketleri (Rezerv Hariç)	9 779	10 020	8 320	8,779	9,200	7,500
Doğrudan Yatırımlar (Net)	612	600	1 200	612	600	1,200
Portföy Yatırımları (Net)	570	2 500	3 200	570	2,500	3,200
Diğer Uzun Vadeli Sermaye Hareketleri	1 636	1 600	1 800	1,636	1,600	1,800
Kredi Kullanımı	6 048	7 500	8 300	6,048	7,500	8,300
Anapara Geri Ödemesi	-5 685	-7 000	-7 500	-5,685	-7,000	-7,500
Dresdner	1 273	1 100	1 000	1,273	1,100	1,000
Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri	6 961	5 320	2 120	5,961	4,500	1,300
Varlıklar	1 331	1 570	- 730	331	750	-1,550
Verilen Krediler	-125	500	- 100	-125	500	-100
Bankalar Rezervi Ve Diğer Varlıklar	1 456	1 070	- 630	456	250	-1,450
Yükümlülükler	5 630	3 750	2 850	5,630	3,750	2,850
Sağlanan Krediler	4 336	3 300	2 650	4,336	3,300	2,650
Mevduatlar	1 294	450	200	1,294	450	200
C. Net Hata Ve Noksan	-468	320	1 580	-2,411	-1,260	0
D. Ödemeler Dengesi Finansmanı	0	0	0	0	0	0
E. Denge Kalemleri	0	0	0	0	0	0
Genel Denge	4 545	5 500	5 000	4,545	5,500	5,000
F. Rezervlerdeki Toplam Değişme	-4 545	-5 500	-5 000	-4,545	-5,500	-5,000
IMF	0	0	0	0	0	0
Resmi Rezervler	-4 545	-5 500	-5 000	-4,545	-5,500	-5,000

(1) Gerçekleşme Tahmini

(1) Program

C. SERMAYE HAREKETLERİ

Rezerv hariç sermaye hareketlerinde, 1997 yılı Ocak-Haziran döneminde 5 milyar dolar net giriş gerçekleşmiştir. Bavul ticareti dikkate alındığında bu dönemde 4,7 milyar dolar net giriş olmuştur. 1997 yılının tamamında 10 milyar dolarlık net giriş beklenmektedir. 1998 yılında rezerv hariç sermaye hareketlerinde 8,3 milyar dolarlık net sermaye girişi olacağı tahmin edilmektedir. Bavul ticareti dikkate alındığında, rezerv hariç sermaye hareketlerinde 1997 yılının tamamında 9,2 milyar dolar, 1998 yılında ise 7,5 milyar dolar net giriş olması beklenmektedir.

1997 yılı Ocak-Haziran döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 19,7 oranında azalarak 245 milyon dolar düzeyinde gerçekleşen net yabancı sermaye girişinin, 1997 yılının tamamında 600 milyon dolar olacağı tahmin edilmektedir. 1998 yılında 1,2 milyar dolar net yabancı sermaye girişi olması beklenmektedir.

1997 yılı Ocak-Haziran döneminde 1,2 milyar dolarlık net giriş gerçekleşen portföy yatırımlarında, 1997 yılının tamamında 2,5 milyar dolarlık net giriş olması beklenmektedir. 1998 yılında portföy

türündeki yatırımlarda 3,2 milyar dolar net giriş olacağı tahmin edilmektedir.

1997 yılı Ocak- Haziran döneminde 3,9 milyar dolarlık orta ve uzun vadeli kredi kullanımı olmuştur. 1997 yılının tamamı için özel sektörün kullanımlarındaki artışın etkisiyle 7,5 milyar dolarlık orta ve uzun vadeli kredi kullanımı beklenmektedir. 1998 yılında orta ve uzun vadeli kredi kullanımlarının 8,3 milyar dolar olması öngörülmektedir.

1997 yılı Ocak-Haziran döneminde 2,7 milyar dolar olarak gerçekleşen dış borç ana para ödemelerinin yılın tamamında 7 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. 1998 yılında ise dış borç ana para ödemelerinin 7,5 milyar dolar olacağı öngörülmektedir.

Dış borç servisinin ihracata ve toplam döviz gelirlerine oranının 1997 yılında sırasıyla yüzde 44,6 ve 21,4 düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1998 yılında dış borç servisinin ihracata oranının yüzde 43,4, toplam döviz gelirlerine oranının ise yüzde 21 olması beklenmektedir.

1997 yılı Ocak-Haziran döneminde ithalattaki yavaşlama ve kısa vadeli kredilere uygulanan Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu kesintisinin etkisiyle özellikle ticari kredilerde ortaya çıkan azalma sonucunda net kısa vadeli sermaye girişi 1,9 milyar dolar civarında kalmıştır. Bavul ticareti düzeltmeleri dikkate alındığında 1997 yılı Ocak-Haziran döneminde 1,6 milyar dolar net giriş gerçekleşmiştir. 1997 yılının tamamında sağlanan döviz kredilerinin 3,3 milyar dolar olacağı ve böylece 5,3 milyar dolarlık net kısa vadeli sermaye girişi gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1998 yılında 2,1 milyar dolar net kısa vadeli sermaye girişi öngörülmektedir. Bavul ticareti dikkate alındığında, net kısa vadeli sermaye girişinin 1997 ve 1998 yılları için sırasıyla 4,5 milyar dolar ve 1,3 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir.

Hazine Müsteşarlığı tarafından yayınlanan tahmini verilere göre, 1997 yılı Haziran sonu itibariyle dış borç stoku, 1996 yılı sonuna göre reel olarak 2,4 milyar dolar artarak 82,2 milyar dolara yükselmiştir. Bu dönemde reel dış borç artışı kısa vadeli borçlarda 345 milyon dolar, orta ve uzun vadeli borçlarda 2,1 milyar dolardır.

TABLO: III.21- Ödemeler Dengesine İlişkin Değişkenler

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997(1)	1998(2)
Cari İşlemler Dengesi (Milyon \$)	961	-2.625	250	-974	-6.433	2.631	-2.339	-4.766	-4.840	-4.900
Dış Ticaret Dengesi (Milyon \$) (3)	-4.219	-9.555	-7.340	-8.190	-14.160	-4.216	-13.212	-18.831	-19.200	-20.100
Dış Ticaret Dengesi (Milyon \$) (4)	-4.167	-9.343	-7.454	-8.156	-14.083	-5.164	-14.073	-19.767	-20.000	-21.000
Hizmetler Dengesi (Milyon \$)	1.622	2.437	2.491	3.157	3.959	3.755	6.377	9.618	10.250	11.050
Transfer Dengesi (Milyon \$)	3.558	4.493	5.099	4.059	3.768	3.092	4.496	4.447	4.110	4.150
Dış Ticaret Açığı / Dış Ticaret Hacmi (3)	-15,2	-26,8	-21,2	-21,6	-31,2	-10,3	-23,1	-28,6	-26,6	-25,3
Dış Ticaret Açığı / Dış Ticaret Hacmi (4)	-15,2	-26,5	-21,5	-21,7	-31,5	-12,5	-24,5	-29,9	-27,8	-26,6
İhracat (FOB) (Milyon \$)	11.625	12.959	13.593	14.715	15.345	18.106	21.636	23.167	26.000	29.000
İthalat (CIF-Altın hariç) (Milyon \$)	15.792	22.302	21.047	22.871	29.428	23.270	35.709	42.934	46.000	50.000
İhracat / İthalat (CIF-Altın hariç)	73,6	58,1	64,6	64,3	52,1	77,8	60,6	54,0	56,5	58,0
İhracat / GSMH (Cari Fiyatlarla)	10,7	8,5	8,9	9,2	8,4	13,8	12,6	12,6	13,6	14,2
İthalat (CIF-Altın hariç) / GSMH (Cari Fiyatlarla)	14,5	14,6	13,8	14,3	16,2	17,8	20,8	23,3	24,1	24,5
Dış Borç Servisi / İhracat (FOB)	61,7	55,9	55,2	56,5	52,0	51,8	46,1	42,7	44,6	43,4
Dış Borç Servisi / Toplam Döviz Gelirleri	32,4	28,5	29,0	29,1	26,2	28,5	24,0	20,6	21,4	21,0

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

(3) İhracata transit ticaret dahildir, ithalat ödemeler dengesindeki FOB toplamdır.

(4) İhracat FOB, altın ithalatı hariç İthalat CIF olarak ifade edilmiştir.

(*) Bavul ticareti hariç.

1997 yılı Ocak-Haziran döneminde Merkez Bankası rezervlerinde 0,6 milyar dolar artış gerçekleşmiştir. 1997 yılı Ağustos ayından itibaren Merkez Bankası rezervleri hızla artmaya başlamış ve geçen yıl sonuna göre 4,6 milyar dolar artarak 17 Ekim 1997 tarihi itibarıyla 20,9 milyar dolar olmuştur. Bu gelişmede özellikle bankaların Merkez Bankasına sattığı dövizler etkili olmuştur. 1997 yılının tamamında Merkez Bankası rezervlerinin 5,5 milyar dolar civarında artması beklenmektedir. 1998 yılında Merkez Bankası rezervlerindeki artışın 5 milyar dolar olması öngörülmüştür.

D. YABANCI SERMAYE

1997 yılı Ocak-Eylül döneminde yabancı sermaye izinleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 2,4 oranında azalarak 1,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1980-1997 (Eylül sonu itibarıyla) dönemi itibarıyla verilen yabancı sermaye izinleri toplamı 21,6 milyar dolara, faaliyette bulunan firma sayısı ise 3,927'ye ulaşmıştır.

1997 yılı Ocak-Eylül döneminde gerçekleşen yabancı sermaye izinlerinin yüzde 59,7'si imalat, yüzde 37,9'u hizmetler ve yüzde 0,2'si ise tarım sektörüne verilmiştir. 1997 yılı Ocak-Eylül döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre imalat sanayinin gıda, iplik, dokuma örme, hazır giyim, lastik, plastik, seramik, elektrik-elektronik, taşıt araçları ve taşıt araçları yan sanayii alt sektörlerindeki yabancı sermaye izinlerinde artış kaydedilirken, tütün, kimya, endüstriyel kimyasal ürünler, çimento, demir-çelik, madeni eşya alt sektörlerinde azalış kaydedilmiştir. Hizmet sektörlerine verilen yabancı sermaye izinleri arasında ise ticaret, turizm, inşaat taahhüt, haberleşme, bankacılık ve diğer finansal hizmetler sektörleri başta gelmektedir.

TABLO: III.22- Yıllar İtibarıyla İzin Verilen Yabancı Sermaye Miktarının

Sektörel Dağılımı ve Fiili Girişler

(Milyon Dolar)

	İzin Verilen Yabancı Sermaye Miktarı					Girişler
	İmalat	Tarım	Madencilik	Hizmetler	Toplam	
1980	89	0	0	8	97	35
1981	247	1	1	89	338	141
1982	99	1	2	65	167	103
1983	89	0	0	14	103	87
1984	186	6	0	79	271	162
1985	143	6	4	81	234	158
1986	193	17	1	153	364	170
1987	294	13	1	347	655	239
1988	491	27	6	297	821	488
1989	950	9	12	541	1 512	855
1990	1 214	66	47	534	1 861	1 005
1991	1 095	22	40	810	1 967	1 041
1992	1 274	34	19	493	1 820	1 242
1993	1 569	21	11	462	2 063	1 016
1994	1 107	28	6	336	1 478	830
1995	1 996	32	61	849	2 938	1 127
1996	641	64	9	3 123	3 837	964
1997	643	2	24	408	1 077 (1)	343 (2)
TOPLAM	12 320	350	244	8 691	21 604	10 006

(1) Eylül sonu itibarıyla

(2) Haziran sonu itibarıyla

1997 yılı Ocak-Eylül döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre Fransa, A.B.D., Almanya, İtalya, Japonya kaynaklı yabancı sermaye izinlerinde artış kaydedilirken, Belçika, Hollanda, İngiltere ve Güney Kore kaynaklı yabancı sermaye izinlerinde düşüş gerçekleşmiştir.

6244 sayılı "Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu"nun değiştirilmesi hususundaki çalışmalar başlatılmıştır. Bu kapsamda, yabancı sermayeli şirket kurmak için izin alma zorunluluğunun kaldırılması ve yabancı sermaye tanımının genişletilerek yeni sermaye araçlarının sisteme kazandırılması amaçlanmaktadır.

TABLO: III.23- Türkiye'de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayeli Kuruluşların Sektörel Dağılımı (1)

(Milyar TL)

Sektörler	Firma Sayısı	Mevcut Yabancı Sermaye	Toplam İçindeki Pay	Şirketlerin Toplam Sermayesi	Toplam İçindeki Pay
Tarım	92	912	0,4	3 156	28,9
Madencilik	52	2 043	1,0	2 789	73,3
İmalat Sanayii	966	86 921	42,2	191 125	45,5
Hizmetler	2 817	116 346	56,4	187 526	62,0
TOPLAM	3 927	206 222	100,0	384 596	53,6

(1) 1997 Eylül Sonu İtibarıyla.

E. SERBEST BÖLGELER

1997 yılı Ocak-Eylül döneminde serbest bölgelerden gerçekleştirilen ticaret hacmi 1996 yılının aynı dönemine göre yüzde 44 oranında artış göstererek 3,8 milyar dolara ulaşmıştır. Yıl sonu itibariyle işlem hacminin 5 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. 1998 yılında serbest bölgelerde gerçekleştirilen işlem hacminin 7,5 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir.

Halen faaliyette bulunan Mersin, Antalya, Ege, İstanbul Atatürk Havalimanı, Trabzon ve İstanbul Deri, Doğu Anadolu ve Mardin Serbest Bölgelerinde 1997 yılı Eylül ayı sonu itibariyle 288'i yabancı sermayeli, 1305'i yerli olmak üzere toplam 1,593 firma faaliyet göstermektedir. Bu bölgelerde toplam 7,000 kişi istihdam edilmektedir.

Serbest Bölgelerde firmaların 1987-1997 (Eylül sonu itibariyle) döneminde gerçekleştirdikleri ticaret hacmi; Mersin'de 7,2, Ege'de 3,4, İstanbul Atatürk Havalimanı'nda 2,3, Antalya'da 0,7, Trabzon'da 0,4 ve İstanbul-Deri Serbest Bölgesinde 1,1 milyar olmak üzere toplam 15,1 milyar dolara ulaşmıştır.

Resmi açılışı 1995 yılı içerisinde yapılan Erzurum-Doğu Anadolu ve Mardin Serbest Bölgeleri'nin alt ve üst yapı çalışmaları devam etmekte olup, bunun yanında Dünyada ilk örneği olan İstanbul Menkul Kıymetler Borsası ve Uluslararası Menkul Kıymetler Serbest Bölgesinde de ticari faaliyete başlanılmıştır.

Bakanlar Kurulu Kararı ile yer ve sınırları belirlenen Adana-Yumurtalık, Samsun, Zonguldak-Filyos, Trakya, İstanbul-Trakya, İzmir-Menemen, Kayseri ve Rize Serbest Bölgeleri'nin etüd-proje ve inşaat çalışmalarına devam edilmektedir.

TABLO: III.24- Türkiye'de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayeli**Kuruluşların Ükelere Göre Dağılımı (1)**

(Milyar TL)

Sektörler	Firma Sayısı	Mevcut Yabancı Sermaye	Yüzde Dağılım	Şirketlerin Toplam Sermayesi	Toplam İçindeki Pay
I. OECD Ülkeleri	2 351	185 278	89,8	323 593	57,3
A. AT Ülkeleri	1 812	132 515	64,2	222 320	59,6
-Almanya	712	26 876	13,0	56 586	47,5
-Belçika	45	2 491	1,2	4 336	57,4
-Lüksemburg	33	3 858	1,9	5 400	71,5
-Danimarka	30	938	0,5	2 905	32,3
-Fransa	205	27 414	13,3	43 757	62,7
-Hollanda	216	41 053	19,9	56 450	72,7
-İngiltere	249	19 403	9,4	33 181	58,5
-İrlanda	12	631	0,3	918	68,7
-İtalya	137	5 816	2,8	11 097	52,4
-Yunanistan	36	236	0,1	321	73,6
-İspanya	18	272	0,1	371	73,3
-Portekiz	3	10	0,0	13	75,2
-Avusturya	65	1 992	1,0	3 831	52,0
-İsveç	40	741	0,4	1 560	47,5
-Finlandiya	11	785	0,4	1 593	49,3
B. Diğer OECD Ülkeleri	539	52 763	25,6	101 273	52,1
-ABD	264	28 292	13,7	43 013	65,8
-Japonya	48	12 141	5,9	20 927	58,0
-İsviçre	165	8 354	4,1	29 363	28,5
-Diğerleri	62	3 976	1,9	8 290	48,0
II. İslam Ülkeleri	834	11 042	5,4	34 886	31,7
A. Orta-Doğu	752	9 854	4,8	32 772	30,1
-İran	270	1 527	0,7	1 846	82,7
-İrak	107	581	0,3	805	72,2
-Suudi Arabistan	69	2 790	1,4	12 163	22,9
-Kuveyt	10	820	0,4	1 249	65,6
-Lübnan	46	433	0,2	461	93,8
-Suriye	110	163	0,1	231	70,4
-Ürdün	40	48	0,0	112	42,6
-Bahreyn	11	1 791	0,9	2 366	75,7
-Katar	8	132	0,1	258	51,0
-K,K,T,C,	49	1 053	0,5	1 423	74,0
-İKB	10	329	0,2	11 493	2,9
-BAE	12	136	0,1	191	71,2
-Yemen	8	44	0,0	163	26,9
-Güney Yemen	1	5	0,0	6	80,0
-Filistin	1	3	0,0	5	50
B. Kuzey Afrika	46	960	0,5	1 844	52,1
-Libya	15	741	0,4	1 586	46,8
-Mısır	16	123	0,1	136	90,2
-Fas	4	27	0,0	34	78,6
-Cezayir	8	48	0,0	63	76,3
-Tunus	3	21	0,0	25	86,1
C. Diğer İslam Ülkeleri	36	228	0,1	269	84,7
III. Diğer Ülkeler	742	9 902	4,8	26 117	37,9
TOPLAM	3 927	206 222	100	384 596	53,6

(1) 1997 Eylül Sonu İtibariyle,

5. KAMU FİNANSMAN DENGESİ**A. KAMU GELİRLERİ**

1997 yılında toplam kamu gelirlerinin yüzde 93,9 oranında artacağı ve GSMH içindeki payının yüzde 21,8 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Kamu gelirlerinin yüzde 87,1'ini oluşturması beklenen vergi gelirlerinin ise yüzde 104,4 oranında artması ve GSMH içindeki payının yüzde 19,0'a yükselmesi beklenmektedir. Bu artış esas olarak vasıtalı vergi gelirlerindeki yükselmeden kaynaklanmaktadır. 1997 yılında vergi dışı normal gelirlerin yüzde 4,5 oranında artacağı ve GSMH içindeki payının 1996 yılında yüzde 1,0 olan seviyesinden yüzde 0,6'ya gerileyeceği tahmin edilmektedir. Faktör gelirlerinin GSMH içindeki payının bir önceki yıla göre 0,6 puan azalarak yüzde 4,0'a gerilemesi beklenmektedir. Sosyal fonlardaki açığın, 1997 yılında da devam etmesi ve GSMH içindeki payının yüzde 2,4'e yükselmesi beklenmektedir. Sosyal güvenlik kuruluşlarının prim

tahsilatlarının GSMH içindeki payında 0,4 puanlık artış sağlanmasına rağmen, yüksek oranlı maaş ve ücret ayarlamaları sonucunda giderlerdeki yükselme sosyal fonlardaki bozulmada etkili olmuştur.

1998 yılında toplam kamu gelirlerinin cari fiyatlarla yüzde 97,1 oranında artması ve GSMH içindeki payının yüzde 25,4 oranına yükseltilmesi hedeflenmektedir. Kamu gelirlerindeki bu artış esas olarak Konsolide Bütçenin vasitasız vergi gelirlerinde öngörülen yükselmeden kaynaklanmaktadır.

B. KAMU HARCAMALARI

1997 yılında toplam kamu harcamalarının yüzde 97,6 oranında artarak, GSMH içindeki payının yüzde 31,3'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bu gelişmede, cari harcamaların GSMH içindeki payının bir önceki yıla göre 1,4 puan yükselmesi etkili olmuştur. 1997 yılında, sabit sermaye yatırım harcamalarının GSMH içindeki payının da 0,7 puan yükselmesi beklenmektedir. Bütçe faiz ödemelerindeki yavaşlama sonucunda 1997 yılında transfer harcamalarının GSMH içindeki payının 1,6 puan azalarak yüzde 12,9'a gerileyeceği tahmin edilmektedir. 1997 Bütçe faiz ödemelerinin GSMH içindeki payının geçen yıla göre 2,1 puan azalması beklenmektedir. Tarımsal destekleme ve kamulaştırma için yapılan transferlerdeki artışın da etkisiyle, toplam transfer harcamalarının GSMH içindeki payında düşüş 1,6 puan seviyesinde kalmıştır.

1998 yılında toplam kamu harcamalarının GSMH içindeki payının 2,8 puan artarak yüzde 34,1'e çıkacağı tahmin edilmektedir. Bu yükselmeye 1997 yılında borçlanma vadelerinin uzaması ile birlikte 1998 yılına sarkan faiz ödemelerindeki artış nedeniyle transfer harcamalarının GSMH içindeki payında 3,2 puanlık artış etkili olmaktadır. Sabit sermaye yatırımları ve diğer cari harcamaların GSMH içindeki paylarında 1998 yılında önemli bir değişiklik öngörülmemektedir.

a) Yatırım Harcamaları

1997 yılında, kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının bir önceki yıla göre, cari fiyatlarla yüzde 119,4 oranında artarak, GSMH içindeki payının yüzde 5,8 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Kamu stoklarının 34,5 trilyon lira artması sonucunda toplam kamu yatırımlarının GSMH içindeki payının yüzde 6,0 olacağı tahmin edilmektedir.

1998 yılında kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının cari fiyatlarla yüzde 70,5, sabit fiyatlarla ise yüzde 4,3 oranında artması öngörülmüştür. Böylece, kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payının 1997 yılındaki seviyesini koruyarak yüzde 5,8 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir.

TABLO: III.25 - Kamu Kesimi Toplam Gelir ve Harcamaları

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	Cari Fiyatlarla Milyar TL.				GSMH'ya Oranlar (Yüzde)			
	1995	1996	1997(1)	1998(2)	1995	1996	1997(1)	1998(2)
Vergiler	1 353 533	2 698 258	5 515 440	10 561 983	17,2	18,0	19,0	21,5
-Vasıtasız	512 136	967 743	1 955 182	4 135 033	6,5	6,5	6,7	8,4
-Vasıtalı	825 247	1 702 700	3 512 456	6 315 102	10,5	11,4	12,1	12,9
-Servet	16 150	27 815	47 802	111 848	0,2	0,2	0,2	0,2
Vergi Dışı Normal Gelirler	130 436	155 880	162 969	441 093	1,7	1,0	0,6	0,9
Faktör Gelirleri	263 798	683 102	1 175 710	2 138 086	3,4	4,6	4,0	4,4
Sosyal Fonlar	-130 884	-299 792	-707 289	-1 317 234	-1,7	-2,0	-2,4	-2,7
TOPLAM	1 616 883	3 237 448	6 146 830	11 823 927	20,6	21,6	21,2	24,1
-Özelleştirme ve Gayri Men. Sat. Geliri (*)	25 153	29 790	187 922	660 000	0,3	0,2	0,6	1,3
TOPLAM GELİR	1 642 036	3 267 238	6 334 752	12 483 927	20,9	21,8	21,8	25,4
Cari Harcamalar	747 574	1 470 908	3 248 768	5 540 326	9,5	9,8	11,2	11,3
Yatırım Harcamaları	300 202	794 614	1 738 939	2 850 388	3,8	5,3	6,0	5,8
-Sabit Sermaye	330 142	762 067	1 671 929	2 850 000	4,2	5,1	5,8	5,8
-Stok Değişmesi	-29 940	32 547	67 010	388	-0,4	0,2	0,2	0,0
Transfer Harcamaları	914 767	2 170 911	3 761 109	7 895 311	11,6	14,5	12,9	16,1
-Cari Transferler (Net)	858 985	2 022 382	3 338 290	7 444 503	10,9	13,5	11,5	15,2
-Bütçe Faiz Ödemeleri	576 115	1 497 401	2 291 000	5 900 000	7,3	10,0	7,9	12,0
-Sermaye Transferleri	55 782	148 529	422 819	450 808	0,7	1,0	1,5	0,9
Stok Değişim Fonu	87 759	171 563	356 490	428 990	1,1	1,1	1,2	0,9
TOPLAM HARCAMA	2 050 302	4 607 996	9 105 306	16 715 015	26,1	30,8	31,3	34,1
FAİZ DIŞI TOPLAM HARCAMA (3)	1 474 187	3 110 595	6 814 306	10 815 015	18,8	20,8	23,5	22,0
BORÇLANMA GEREĞİ	408 266	1 340 758	2 770 554	4 231 088	5,2	9,0	9,5	8,6
FAİZ DIŞI BORÇLANMA GEREĞİ	-167 849	-156 643	479 554	-1 668 912	-2,1	-1,0	1,7	-3,4

Kaynak: DPT.

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

(3) Konsolide Bütçe faiz ödemeleri hariç.

(*) Özelleştirme ve gayri menkul satış gelirleri, Kamu Kesimi Genel Dengesi tablolarında "Sermaye Transferleri" kalemi altında yer almaktadır.

b) Tüketim Harcamaları

1997 yılında, kamu tüketiminin cari fiyatlarla yüzde 120,9 oranında artması ve GSMH içindeki payının 1996 yılında yüzde 9,8 olan seviyesinden 1997 yılında yüzde 11,2'ye yükselmesi beklenmektedir. Bu gelişmede, Konsolide Bütçe personel harcamalarının GSMH içindeki payının 0,7 puan, diğer cari harcamaların payının ise 0,3 puan artması belirleyici olmaktadır.

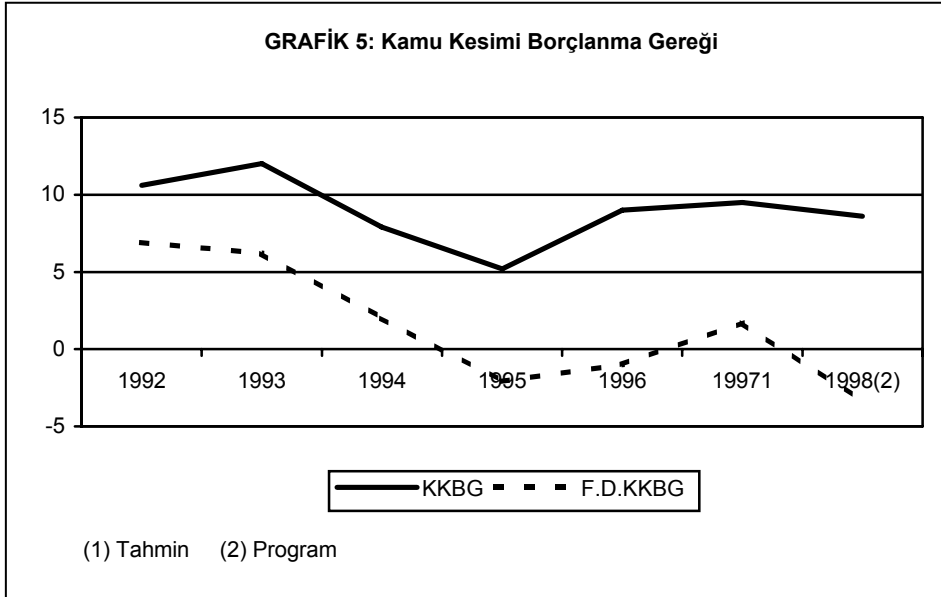
1998 yılında, toplam kamu tüketiminin cari fiyatlarla yüzde 70,5 oranında artması ve GSMH içindeki payının yüzde 11,3 olması programlanmıştır. Personel harcamalarının GSMH'ya oranının, 1997 yılındaki seviyesini koruması, diğer cari harcamaların payının ise 0,2 puan yükselmesi beklenmektedir.

C. KAMU KESİMİ BORÇLANMA GEREĞİ

1997 yılında Kamu Kesimi Borçlanma Gereğinin (KKBG) GSMH'ya oranının yüzde 9,5 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir. Konsolide Bütçe faiz ödemeleri hariç tutulduğunda da kamu kesimi finansman dengesinin GSMH'nın yüzde 1,7'si oranında açık vereceği tahmin edilmektedir.

Bütçe türleri itibariyle incelendiğinde, 1997 yılında kamu kesimi borçlanma gereğindeki bozulmanın esas olarak Konsolide Bütçe'den kaynaklandığı görülmektedir. 1996 yılında yüzde 8,3 oranında gerçekleşen Konsolide Bütçe açığının GSMH'ya oranının, 1997 yılında yüzde 9,0 seviyesine yükselmesi beklenmektedir. Bütçe dengesindeki bozulma faiz dışı harcamaların GSMH'ya oranındaki 3,5 puanlık artıştan kaynaklanmaktadır. 1996 yılında GSMH'nın yüzde 0,4'ü oranında fazla veren işletmeciler KİT finansman dengesinin, 1997 yılında yüzde 0,6 oranında açık vereceği tahmin edilmektedir. Diğer yandan Tasarruflu KİT finansman dengesinin GSMH'nın yüzde 1,2'si oranında fazla vermesi beklenmektedir. Bu gelişmede, kamu bankalarına sermaye artırımı ve görev zararı karşılığı olarak bütçeden yapılan transferlerdeki artış etkili olmuştur.

Son üç yıllık dönemde net dış borç ödeyicisi olan kamu kesimi 1997 yılında GSMH'nın yüzde 0,3'ü oranında net dış borç kullanımı sağlamıştır. Bu gelişmeler sonucunda 1996 yılında yüzde 10,2 olan net iç borçlanmanın GSMH'ya oranının 1997 yılında yüzde 9,3 seviyesine gerilemesi beklenmektedir.

1998 yılında KKBG'nin GSMH'ya oranının 1997 yılına göre 0,9 puan gerileyerek yüzde 8,6 olması hedeflenmiştir. Konsolide Bütçe faiz ödemeleri hariç tutulduğunda ise 1998 yılında kamu kesimi finansmanının GSMH'nın yüzde 3,4'ü oranında fazla vermesi öngörülmektedir.

1998 yılında faiz dışı kamu finansman dengesinde öngörülen uyum, esas olarak vergi gelirlerinde sağlanacak artış ve faiz dışı transfer giderlerinde hedeflenen azalmadan kaynaklanmaktadır. 1998 yılında toplam vergi gelirlerinin GSMH içindeki payının 2,5 puan artması beklenmektedir. Bu gelişmede, devlet iç borçlanma senetlerinden elde edilen faiz gelirleri üzerinden alınan stopaj ve Akaryakıt Tüketim Vergisi oranlarının 1997 yılı Temmuz ayında önemli miktarda artırılması etkili olacaktır. Böylece, toplam kamu gelirlerinin GSMH içindeki payının 1996 yılına göre 3,6 puan artarak yüzde 25,4'e yükselmesi öngörülmektedir.

Toplam kamu harcamalarının GSMH içindeki payının 1997 yılına göre 2,8 puan artarak yüzde 34,2'e çıkacağı tahmin edilmektedir. Kamu harcamalarındaki bu yükselme faiz ödemelerinin GSMH içindeki payında beklenen 4,1 puanlık artıştan kaynaklanmaktadır. Kamu kesimi cari ve sabit sermaye yatırım harcamalarının GSMH içindeki payının 1997 yılı seviyesinde kalması, faiz dışı transfer harcamalarının payının ise 0,9 puan azalması hedeflenmektedir.

1998 yılında kamu kesiminin GSMH'nın yüzde 0,4'ü oranında net dış borç geri ödemesi yapması beklenmektedir. Net iç borçlanmanın GSMH içindeki payının ise yüzde 9,0 seviyesinde olması öngörülmektedir.

TABLO: III.26 - Kamu Kesimi Borçlanma Gereği ve Finansmanı

	1995	1996	1997 (1)	1998 (2)
	Cari Fiyatlarla Milyar TL			
Konsolide Bütçe	316 623	1 238 128	2 625 000	3 993 000
KİT	-15 251	-77 442	-165 353	152 737
-İşletmeci	-48 162	-62 112	172 246	217 705
Mahalli İdareler	16 771	52 984	127 965	38 193
Döner Semaye	3 119	-1 632	-2 235	-5 400
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	49 577	36 957	-3 373	63 347
Fonlar	47 740	17 524	56 117	-100 119
Özelleştirme Kapsamındaki Kur.	-10 314	74 241	132 432	89 327
TOPLAM KAMU	408 265	1 340 760	2 770 553	4 231 085
TOPLAM KAMU (FAİZ HARIÇ)	-167 850	-156 641	479 553	-1 668 915
TOPLAM KAMU (ÖZEL. VE GAYRİ MEN. SAT. HARIÇ)	433 418	1 370 550	2 958 475	4 891 085
TOPLAM KAMU (FAİZ + ÖZEL. + GAY. MEN.S. HARIÇ)	-142 697	-126 851	667 475	-1 008 915
BORÇLANMA GEREĞİNİN FİNANSMANI				
TOPLAM	408 265	1 340 760	2 770 553	4 231 085
Dış Borçlanma (Net)	-87 531	-184 304	82 409	-201 550
-Dış Borç Ödemesi	-337 290	-656 542	-922 362	-2 186 182
-Dış Borç Kullanımı	249 759	472 238	1 004 771	1 984 632
İç Borç/Alacak (Net)	495 795	1 525 064	2 688 144	4 432 635
-Bono (Net)	197 218	792 189	1 071 200	-1 300 000
-Tahvil(Net)	85 657	274 040	1 568 600	5 519 100
-Hazine Kısa Vadeli Avansı	94 723	228 953	133 900	190 000
-Diğer	118 197	229 882	-85 556	23 535
	GSMH'ya Oranlar (Yüzde)			
Konsolide Bütçe	4,0	8,3	9,0	8,1
KİT	-0,2	-0,5	-0,6	0,3
-İşletmeci	-0,6	-0,4	0,6	0,4
Mahalli İdareler	0,2	0,4	0,4	0,1
Döner Semaye	0,0	-0,0	-0,0	-0,0
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	0,6	0,2	-0,0	0,1
Fonlar	0,6	0,1	0,2	-0,2
Özelleştirme Kapsamındaki Kur.	-0,1	0,5	0,5	0,2
TOPLAM KAMU	5,2	9,0	9,5	8,6
TOPLAM KAMU (FAİZ HARIÇ)	-2,1	-1,0	1,7	-3,4
TOPLAM KAMU (ÖZEL. VE GAYRİ MEN. SAT. HARIÇ)	5,5	9,2	10,2	10,0
TOPLAM KAMU (FAİZ + ÖZEL. + GAY. MEN.S. HARIÇ)	-1,8	-0,8	2,3	-2,1
BORÇLANMA GEREĞİNİN FİNANSMANI				
TOPLAM	5,2	9,0	9,5	8,6
Dış Borçlanma (Net)	-1,1	-1,2	0,3	-0,4
-Dış Borç Ödemesi	-4,3	-4,4	-3,2	-4,5
-Dış Borç Kullanımı	3,2	3,2	3,5	4,0
İç Borç/Alacak (Net)	6,3	10,2	9,3	9,0
-Bono (Net)	2,5	5,3	3,7	-2,6
-Tahvil(Net)	1,1	1,8	5,4	11,2
-Hazine Kısa Vadeli Avansı	1,2	1,5	0,5	0,4
-Diğer	1,5	1,5	-0,3	0,0

Kaynak: DPT.

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

TABLO: III.27 - 1996 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	Genel+ Katma	Mahalli İdareler	Döner Sermaye	Sosyal Güvenlik KURULU Ş.	Fonlar	ALT TOPLAM	İşletmeciler	Tasar- rufcu	KİT		TOPLAM KAMU	
									TOPLAM	Öz. Kap. Kur.		
1.Vergiler	2 225 457	307 160			217 716	2 750 333	-47 411	-8 375	-55 786	-24 104	-79 890	2 670 443
a.Vasitasız	864 970	124 381			58 282	1 047 633	-47 411	-8 375	-55 786	-24 104	-79 890	967 743
b.Vasitalı	1 360 487	182 779			159 434	1 702 700						1 702 700
2.Vergi Dışı Normal Gelirler	60 899	75 484			51 453	187 836	-9 456		-9 456	-22 500	-31 956	155 880
3.Faktör Gelirleri	81 079	78 047	14 184	51 922	13 507	238 739	368 830	26 024	394 854	49 509	444 363	683 102
4.Sosyal Fonlar				-299 792		-299 792						-299 792
5.(Cari Transferler)	-2 015 745	-148 865		216 447	-109 397	-2 057 560	9 128	25 969	35 097	81	35 178	-2 022 382
I. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	351 690	311 826	14 184	-31 423	173 279	819 556	321 091	43 618	364 709	2 986	367 695	1 187 251
II. CARİ GİDERLER	-1 231 311	-181 957			-57 640	-1 470 908						-1 470 908
III. KAMU TASARRUFU	-879 621	129 869	14 184	-31 423	115 639	-651 352	321 091	43 618	364 709	2 986	367 695	-283 657
IV. YATIRIMLAR	-289 493	-174 458	-12 659	-7 919	-107 873	-592 402	-152 369	-3 703	-156 072	-46 140	-202 212	-794 614
a.Sabit Sermaye	-289 493	-175 651	-12 659	-7 919	-107 873	-593 595	-135 576	-3 703	-139 279	-29 193	-168 472	-762 067
b.Stok Değişmesi		1 193				1 193	-16 793		-16 793	-16 947	-33 740	-32 547
V. TASARRUF-YATIRIM FARK.	-1 169 114	-44 589	1 525	-39 342	7 766	-1 243 754	168 722	39 915	208 637	-43 154	165 483	-1 078 271
VI.SERMAYE TRANSFERLE.	-69 014	-5 209	108	2 385	-25 290	-97 020	22 540	-24 585	-2 045	8 141	6 096	-90 924
1.Servet Vergileri	18 637	8 942			236	27 815						27 815
2.(Diğer Transferler)	-86 202	-2 250			-16 235	-104 687	38 304	10 958	49 262	10 227	59 489	-45 198
3.(Kamulaştırma ve S.Değer Art.)	-1 449	-11 901	108	2 385	-9 291	-20 148	-15 764	-35 543	-51 307	-2 086	-53 393	-73 541
VII.KASA-BANKA/BORÇLA.	1 238 128	49 798	-1 632	36 957	17 524	1 340 775	-191 262	-15 330	-206 592	35 013	-171 579	1 169 196
1.Kasa-Banka Değişimi		8 291	-350	-24 131	-40 929	-57 119	-118 463	-141 245	-259 708	-58 986	-318 694	-375 813
2.Dış Borçlanma (Net)	-134 410	10 976	94		18 803	-104 537	-90 704	-20 848	-111 552	31 785	-79 767	-184 304
-Dış Borç Ödemesi	-412 097	-29 981			-34 700	-476 778	-122 591	-55 389	-177 980	-1 784	-179 764	-656 542
-Dış Borç Kullanımı	277 687	40 957	94		53 503	372 241	31 887	34 541	66 428	33 569	99 997	472 238
3.İç Borç/Alacak (Net)	1 372 538	33 717	-1 376	61 088	39 650	1 505 617	147 055	146 763	293 818	101 442	395 260	1 900 877
4.Stok Değişim Fonu		-3 185				-3 185	-129 150		-129 150	-39 228	-168 378	-171 563

TABLO: III.28 - 1997 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	Genel+ Katma	Mahalli İdareler	Döner Sermaye	Sosyal Güvenlik KURULU Ş.	Fonlar	ALT TOPLAM	İşletmeci	Tasar- rufcu	KİT		Öz. Kap. Kur.	TOPLAM	TOPLAM KAMU
									TOPLAM				
1.Vergiler	4 514 500	641 000			526 245	5 681 745	-161 905	-6 091	-167 996	-46 111	-214 107	5 467 638	
a.Vasıtasız	1 790 000	266 300			112 989	2 169 289	-161 905	-6 091	-167 996	-46 111	-214 107	1 955 182	
b.Vasıtalı	2 724 500	374 700			413 256	3 512 456						3 512 456	
2.Vergi Dışı Normal Gelirler	60 500	130 531			82 930	273 961	-72 940		-72 940	-38 052	-110 992	162 969	
3.Faktör Gelirleri	163 000	153 055	14 949	72 601	28 155	431 760	668 542	50 203	718 745	25 205	743 950	1 175 710	
4.Sosyal Fonlar				-707 289		-707 289						-707 289	
5.(Cari Transferler)	-3 733 532	-297 135		645 475	-201 993	-3 587 185	3 505	245 200	248 705	190	248 895	-3 338 290	
I.KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	1 004 468	627 451	14 949	10 788	435 337	2 092 993	437 202	289 312	726 514	-58 768	667 746	2 760 739	
II.CARİ GİDERLER	-2 680 000	-387 016			-181 752	-3 248 768						-3 248 768	
III.KAMU TASARRUFU	-1 675 532	240 435	14 949	10 788	253 585	-1 155 775	437 202	289 312	726 514	-58 768	667 746	-488 029	
IV.YATIRIMLAR	-710 000	-348 818	-12 889	-6 640	-211 300	-1 289 647	-412 681	-8 400	-421 081	-28 211	-449 292	-1 738 939	
a.Sabit Sermaye	-710 000	-353 090	-12 889	-6 640	-211 300	-1 293 919	-323 799	-8 400	-332 199	-45 811	-378 010	-1 671 929	
b.Stok Değişmesi		4 272				4 272	-88 882		-88 882	17 600	-71 282	-67 010	
V.TASARRUF-YATIRIM FARKI	-2 385 532	-108 383	2 060	4 148	42 285	-2 445 422	24 521	280 912	305 433	-86 979	218 454	-2 226 968	
VI.SERMAYE TRANSFERLERİ	-239 468	-15 523	175	-775	-98 402	-353 993	76 953	56 687	133 640	33 258	166 898	-187 095	
1.Servet Vergileri	35 500	11 926			376	47 802						47 802	
2.(Diğer Transferler)	-253 468	-3 942			-26 924	-284 334	115 733	128 315	244 048	6 683	250 731	-33 603	
3.(Kamulaştır. ve S.Değer Art.)	-21 500	-23 507	175	-775	-71 854	-117 461	-38 780	-71 628	-110 408	26 575	-83 833	-201 294	
VII.KASA-BANKA/BORÇLAN.	2 625 000	123 906	-2 235	-3 373	56 117	2 799 415	-101 474	-337 599	-439 073	53 721	-385 352	2 414 063	
1.Kasa-Banka Değişimi		69 730	-600	-83 000	5 941	-7 929	-164 912	-278 782	-443 694	1 313	-442 381	-450 309	
2.Dış Borçlanma (Net)	-148 700	15 788	63		99 022	-33 827	65 401	65 293	130 694	-14 459	116 235	82 408	
-Dış Borç Ödemesi	-699 100	-68 827			-43 132	-811 059	-64 989	-23 459	-88 448	-22 855	-111 303	-922 362	
-Dış Borç Kullanımı	550 400	84 615	63		142 154	777 232	130 390	88 753	219 143	8 396	227 539	1 004 771	
3.İç Borç/Alacak (Net)	2 773 700	42 447	-1 698	79 627	-48 847	2 845 229	271 757	-124 110	147 647	145 578	293 225	3 138 454	
4.Stok Değişim Fonu		-4 059				-4 059	-273 720		-273 720	-78 711	-352 431	-356 490	

(1) Gerçekleşme Tahmini

TABLO: III.29 - 1998 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	Genel+ Katma	Mahalli İdareler	Döner Sermaye	Sosyal Güvenlik KURULU Ş.	Fonlar	ALT TOPLAM	İşletmecisi	Tasar- rufcu	KİT		Öz. Kap. Kur.	TOPLAM	TOPLAM KAMU
									TOPLAM				
1.Vergiler	8 835 000	1 246 390			790 414	10 871 804	-338 904	-22 508	-361 412	-60 257	-421 669	10 450 135	
a.Vasıtasız	3 770 000	553 584			233 118	4 556 702	-338 904	-22 508	-361 412	-60 257	-421 669	4 135 033	
b.Vasıtalı	5 065 000	692 806			557 296	6 315 102						6 315 102	
2.Vergi Dışı Normal Gelirler	418 000	218 338			150 723	787 061	-292 450		-292 450	-53 518	-345 968	441 093	
3.Faktör Gelirleri	231 500	278 652	33 142	124 068	1 716	669 078	1 207 000	128 523	1 335 523	133 485	1 469 008	2 138 086	
4.Sosyal Fonlar				-1 317 234		-1 317 234						-1 317 234	
5.(Cari Transferler)	-7 680 028	-534 402		1 143 000	-500 872	-7 572 302	17 509	110 000	127 509	290	127 799	-7 444 503	
I.KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	1 804 472	1 208 978	33 142	-50 166	441 981	3 438 407	593 155	216 014	809 169	20 000	829 169	4 267 576	
II.CARİ GİDERLER	-4 650 000	-640 715			-249 611	-5 540 326						-5 540 326	
III.KAMU TASARRUFU	-2 845 528	568 263	33 142	-50 166	192 370	-2 101 919	593 155	216 014	809 169	20 000	829 169	-1 272 750	
IV.YATIRIMLAR	-1 180 000	-602 383	-28 000	-11 000	-371 000	-2 192 383	-577 251	-15 000	-592 251	-65 754	-658 005	-2 850 388	
a.Sabit Sermaye	-1 180 000	-605 000	-28 000	-11 000	-371 000	-2 195 000	-580 000	-15 000	-595 000	-60 000	-655 000	-2 850 000	
b.Stok Değişmesi		2 617				2 617	2 749		2 749	-5 754	-3 005	-388	
V.TASARRUF-YATIRIM FARKI	-4 025 528	-34 120	5 142	-61 166	-178 630	-4 294 302	15 904	201 014	216 918	-45 754	171 164	-4 123 138	
VI.SERMAYE TRANSFERLERİ	32 528	-1 457	258	-2 182	278 748	307 895	108 750	-136 046	-27 296	40 441	13 145	321 040	
1.Servet Vergileri	65 000	46 218			630	111 848						111 848	
2.(Diğer Transferler)	-77 472	-8 504			333 702	247 726	137 111	7 666	144 777	50 018	194 795	442 521	
3.(Kamulaştır. ve S.Değer Art.)	45 000	-39 171	258	-2 182	-55 584	-51 679	-28 361	-143 712	-172 073	-9 577	-181 650	-233 329	
VII.KASA-BANKA/BORÇLANMA	3 993 000	35 575	-5 400	63 347	-100 119	3 986 404	-124 654	-64 968	-189 622	5 313	-184 309	3 802 095	
1.Kasa-Banka Değişimi		-36 313	-599	-142 100	-5 457	-184 469	-210 374	-230 214	-440 588	-72 923	-513 511	-697 980	
2.Dış Borçlanma (Net)	-416 100	28 313	339		96 018	-291 430	45 606	64 710	110 316	-20 436	89 880	-201 550	
-Dış Borç Ödemesi	-1 764 400	-159 753			-66 956	-1 991 109	-115 358	-65 626	-180 984	-14 089	-195 073	-2 186 182	
-Dış Borç Kullanımı	1 348 300	188 066	339		162 974	1 699 679	160 964	130 336	291 300	-6 347	284 953	1 984 632	
3.İç Borç/Alacak (Net)	4 409 100	46 192	-5 140	205 447	-190 679	4 464 920	382 473	100 536	483 009	182 686	665 695	5 130 615	
4.Stok Değişim Fonu		-2 617				-2 617	-342 359		-342 359	-84 014	-426 373	-428 990	

(1) Program.

D. KONSOLİDE BÜTÇE

1994 ve 1995 yıllarında Konsolide Bütçe harcamalarında sağlanan daralma 1996 yılında sürdürülememiştir. Borç faizi ödemeleri, sosyal güvenlik kuruluşlarına yapılan transferler, savunma ve güvenlik hizmetleri ile ilgili kuruluşların ihtiyaçlarının karşılanması ve kamu personelinin maaşlarında yapılan düzenlemelerin etkisiyle, 1996 yılında harcamaların GSMH'ya oranı 4,5 puan artarak yüzde 26,3 seviyesine yükselmiştir. Harcamalardaki bu artışa karşılık gelirlerin GSMH'ya oranı sadece 0,3 puan artarak yüzde 18 olarak gerçekleşmiştir. Böylece, Konsolide Bütçe açığının GSMH'ya oranı 4,3 puan artarak yüzde 8,3 seviyesine yükselmiştir. Faiz dışı fazlanın GSMH'ya oranı ise 1,6 puanlık azalmayla yüzde 1,7'ye gerilemiştir.

Bütçe açığındaki artışın yanısıra, 1996 yılında da 1994 ve 1995 yıllarında olduğu gibi net dış borç ödemesi yapılması sonucu Bütçe açığının tamamen iç borçlanmayla finanse edilmesi, 1995 yılında 1.361 trilyon lira olan iç borç stokunu 1996 yılında 3.149 trilyon liraya yükseltmiştir. Böylece, iç borç stokunun GSMH'ya oranı yüzde 17,3'den yüzde 21'e çıkmıştır. Bu yükselmeye ödenekle ilişkilendirilmemiş olan bazı harcamaların özel amaçlı tahvil ve bono yoluyla finanse edilmesi de etkili olmuştur. Bu dönemde, nakit borç stoku yüzde 141,3 oranında artarken, nakit dışı borç stoku yüzde 108,4 oranında artmıştır.

1996 yılında iç borçlanma ortalama vadesi 1995 yılındaki 206 günlük seviyesinden 195 güne gerilerken, yıllık ağırlıklı ortalama basit faiz oranı stopaj hariç yüzde 98,9'dan yüzde 106,3'e, yıllık ağırlıklı ortalama bileşik faiz oranı ise stopaj hariç yüzde 121,8'den yüzde 133,5'e çıkmıştır.

Kaynak paketlerinden sağlanacak gelirler dikkate alınarak 1997 yılı bütçesi denk olarak bağlanmıştır. Ancak, kaynak paketlerinden beklenen gelirlerin gerçekleşmemesi nedeniyle bütçe gelirleri programlanan seviyesinin önemli ölçüde gerisinde kalacaktır. Nitekim 1997 yılında yüzde 24,7 olarak hedeflenen Konsolide Bütçe gelirlerinin GSMH'ya oranının yüzde 18,7 seviyesinde kalacağı tahmin edilmektedir. GSMH'ya oran olarak; vergi gelirlerinin Devlet İç Borçlanma Senetlerinin faizlerine getirilen yüzde 12 oranındaki stopajın ve akaryakıt tüketim vergisi oranlarının Temmuz ayında önemli oranda artırılmasının da etkisiyle 0,7 puan artışla yüzde 15,7, yüzde 5,7 olarak hedeflenen vergi dışı normal gelirlerin, lojman, arsa, sosyal tesis satışı ve özelleştirmeden beklenen gelirlerin gerçekleşmemesi sonucu sadece 0,3 puan artışla yüzde 1,4, özel gelir ve fonların ise fon gelirlerindeki azalma nedeniyle 0,2 puan düşüşle yüzde 1,6 olması beklenmektedir.

1997 yılı Konsolide Bütçesinin harcamaları 6.255 trilyon lira olarak programlanmıştır. Ancak, borç faiz ödemeleri, sosyal güvenlik kuruluşlarına yapılan transferler, savunma ve güvenlik hizmetleri ile ilgili kuruluşların ihtiyaçlarının karşılanması, kamu personelinin maaşlarında yapılan yüksek oranlı artışlar, kamu bankalarına sermaye ve görev zararı olarak aktarılan önemli miktardaki transferler ve tarımsal destekleme için yapılan sübvansiyonların etkisiyle Konsolide Bütçe harcamalarının programlanan seviyelerinde tutulmaması, 1997 yılında da ek bütçe ihtiyacı doğurmuştur.

Ek ödenekle birlikte harcamaların GSMH'ya oranının bir önceki yıla göre 1,4 puanlık artışla yüzde 27,7, gelirlerin ise 0,7 puanlık artışla yüzde 18,7 seviyesine çıkacağı tahmin edilmektedir. Böylece, denk olması hedeflenen 1997 yılı Konsolide Bütçesinin, 8.052 trilyon TL'lik harcama ve 5.427 trilyon TL'lik gelir tahmini sonucu, 2.625 trilyon lira açık vermesi beklenmektedir. Konsolide Bütçe açığının GSMH'ya oranının bir önceki yıla göre 0,7 puanlık artışla 1997 yılında yüzde 9 gibi yüksek bir orana ulaşacağı, 1994 yılından bu yana devam eden faiz dışı fazlanın ise GSMH'nın yüzde 1,1'i oranında açığa dönüşeceği tahmin edilmektedir.

1997 yılında, personel harcamalarının GSMH'ya oranının 0,7 puan artışla yüzde 7,2'ye yükselmesi beklenmektedir. Bu gelişmede, maaşların Ocak ayında yüzde 30, Nisan ayında yılbaşından geçerli olmak üzere ortalama yüzde 18 ve Temmuz ayında yüzde 35 olmak üzere yıllık ortalama yüzde 116,3 oranında artırılması ve bağitlanan toplu sözleşmelerde belirlenen yüksek oranlı ücret artışları etkili olmuştur. GSMH'ya oran olarak, diğer cari harcamaların 0,3 puan artışla yüzde 2,4'e, yatırım harcamalarının ise 0,5 puan artışla yüzde 2,1'e çıkacağı tahmin edilmektedir. Transfer harcamalarının GSMH'ya oranının ise, faiz ödemelerindeki 2,1 puanlık düşmeye karşılık, sosyal güvenlik kuruluşlarına yapılan transferlerde 0,5, tarımsal destekleme transferlerinde 0,6 ve devlet işbirliklerine yapılan transferlerde 0,5 puanlık artışın etkisiyle, sadece 0,2 puan azalarak yüzde 16'ya düşmesi beklenmektedir.

İç borç faiz ödemelerinin GSMH içindeki payının 1996 yılındaki yüzde 8,9 seviyesinden 1997 yılında yüzde 6,8'e gerilemesinde vadenin uzatılmasının önemli katkısı olmuştur. Vade uzatımında ise;

-1996 yılının son aylarındaki 2 yıl opsiyonlu 3 yıl vadeli 2,1 milyar dolar tutarındaki dövizli borçlanma,

-iki aşamada gerçekleştirilen ve birinci aşamada 1.773 milyon DM, ikinci aşamada da 273 milyon DM olmak üzere toplam 2.046 milyon DM toplanan bedelsiz ithalat hesabından kullanım,

-Hazine'nin oluşturulan kamu tek hesabından kullanım yapması,

-1997 yılı Mart ayından itibaren tüketici fiyatlarına endeksli ve 2 yıl vadeli yeni bir borçlanma yönteminin uygulanması,
etkili olmuştur.

1997 yılında, 2.625 trilyon TL'lik Bütçe açığı ve 3.214 trilyon TL'lik borç ödemelerinden oluşan toplam 5.839 trilyon TL'lik finansman ihtiyacının, yüzde 9,4'ünün dış borçlanma, yüzde 88,3'ünün iç borçlanma, yüzde 2,3'ünün de Merkez Bankası kaynaklarından karşılanacağı tahmin edilmektedir.

1997 yılı Ocak-Eylül döneminde nakit dışı borç stoku yüzde 25, nakit borç stoku yüzde 79,3 oranında artmış ve iç borç stoku 1996 yıl sonuna göre 2.033,3 trilyon lira artarak 5.182,3 trilyon liraya ulaşmıştır. Bu dönemde, iç borçlanma ortalama vadesi 1996 yılına göre 185 gün artarak 380 güne çıkarken, yıllık ağırlıklı ortalama basit faiz oranı stopaj hariç 7,8 puan azalarak yüzde 98,5'e, ağırlıklı bileşik faiz oranı ise stopaj hariç 28,8 puan azalarak yüzde 104,7'ye gerilemiştir.

1998 yılı Konsolide Bütçe harcamaları 14.793 trilyon lira olarak programlanmıştır. Harcamaların GSMH'ya oranının bir önceki yıla göre 2,4 puan artarak yüzde 30,1 olması hedeflenmiştir. Toplam ödeneklerin yüzde 23,7'si personel, yüzde 9'u diğer cari, yüzde 6,8'i yatırım, yüzde 39,9'u faiz, yüzde 9,5'i sosyal güvenlik kuruluşları, yüzde 11,1'i de diğer transfer ödeneklerine ayrılmıştır.

Maaş ve ücretlerin enflasyon kadar artması ve personel harcamalarının GSMH içindeki payının 0,1 puan azalarak 3.500 trilyon lira olması öngörülmüştür.

Diğer cari harcamalar, savunma ve güvenlik hizmetlerinin ihtiyaçları dikkate alınarak 1.330 trilyon lira olarak belirlenmiştir. Bu durumda, diğer cari harcamaların GSMH içindeki payı bir önceki yıla göre 0,3 puan artarak yüzde 2,7 seviyesine çıkmaktadır.

TABLO: III.30 - Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri

	Cari Fiyatlarla, Trilyon TL			Yüzde Artış		Yüzde Dağılım			GSMH İçindeki Paylar		
	1996	1997 (1)	1998 (2)	1997	1998	1996	1997	1998	1996	1997	1998
HARCAMALAR	3 940	8 052	14 793	104,4	83,7	100,0	100,0	100,0	26,3	27,7	30,1
Cari	1 283	2 790	4 830	117,5	73,1	32,6	34,6	32,7	8,6	9,6	9,8
- Personel	974	2 100	3 500	115,6	66,7	24,7	26,1	23,7	6,5	7,2	7,1
- Diğer Cari	309	690	1 330	123,6	92,8	7,8	8,6	9,0	2,1	2,4	2,7
Yatırım (3)	238	600	1 000	152,0	66,7	6,0	7,5	6,8	1,6	2,1	2,0
Transfer	2 419	4 662	8 963	92,7	92,3	61,4	57,9	60,6	16,2	16,0	18,3
GELİRLER	2 702	5 427	10 800	100,8	99,0	100,0	100,0	100,0	18,0	18,7	22,0
Genel Bütçe	2 676	5 406	10 760	102,0	99,0	99,0	99,6	99,6	17,9	18,6	21,9
- Vergi Gelirleri	2 244	4 550	8 900	102,8	95,6	83,1	83,8	82,4	15,0	15,7	18,1
- Vergi Dışı Normal Gelirler	160	400	702	150,0	75,5	5,9	7,4	6,5	1,1	1,4	1,4
- Özel Gelir ve Fonlar	272	456	1 158	67,7	153,9	10,1	8,4	10,7	1,8	1,6	2,4
Katma Bütçe	26	21	40	-19,3	90,5	1,0	0,4	0,4	0,2	0,1	0,1
BÜTÇE AÇIĞI	- 1 238	- 2 625	- 3 993	112,0	52,1				- 8,3	- 9,0	- 8,1
Emanet ve Avanslardaki Net Değişme	- 30	0	0								
NAKİT AÇIĞI	- 1 268	- 2 625	- 3 993	107,1	52,1				- 8,5	- 9,0	- 8,1
BORÇ İDARESİ											
Borç Ödemeleri	3 196	3 214	8 050	0,6	150,4	100,0	100,0	100,0	21,3	11,1	16,4
- Dış Borç Ödemesi	412	699	1 764	69,6	152,4	12,9	21,7	21,9	2,8	2,4	3,6
- İç Borç Ödemesi	2 783	2 515	6 285	- 9,6	149,9	87,1	78,3	78,1	18,6	8,7	12,8
- Tahvil	309	583	1 269	88,6	117,6	9,7	18,1	15,8	2,1	2,0	2,6
- Bono	2 474	1 932	5 016	- 21,9	159,6	77,4	60,1	62,3	16,5	6,6	10,2
Borçlanma	4 356	5 839	12 043	34,0	106,2	100,0	100,0	100,0	29,1	20,1	24,5
- Dış Borç Kullanımı	278	550	1 348	98,2	145,0	6,4	9,4	11,2	1,9	1,9	2,7
- İç Borçlanma	4 079	5 289	10 695	29,7	102,2	93,6	90,6	88,8	27,2	18,2	21,8
- Tahvil	583	2 152	6 788	268,9	215,5	13,4	36,9	56,4	3,9	7,4	13,8
- Bono	3 266	3 003	3 716	- 8,1	23,7	75,0	51,4	30,9	21,8	10,3	7,6
- Merkez Bankası (Net)	229	134	190	- 41,5	41,9	5,3	2,3	1,6	1,5	0,5	0,4
Diğer	107	0	0			2,5	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0

(1) Geçici

(2) Program

(3) Yatırım işçiliği personel harcamaları içinde yer almaktadır.

TABLO : III.31 - Konsolide Bütçe Temel Göstergeleri

	Cari Fiyatlarla, Trilyon TL							GSMH İçindeki Yüzde Paylar							
	1992	1993	1994	1995	1996	1997(1)	1998(2)	1992	1993	1994	1995	1996	1997(1)	1998(2)	
	Harcamalar	222	485	897	1 711	3 940	8 052	14 793	20,1	24,3	23,1	21,8	26,3	27,7	30,1
Gelirler	174	351	745	1 394	2 702	5 427	10 800	15,8	17,6	19,2	17,7	18,0	18,7	22,0	
Açık	- 47	- 134	- 152	- 317	- 1 238	- 2 625	- 3 993	- 4,3	- 6,7	- 3,9	- 4,0	- 8,3	- 9,0	- 8,1	
Toplam Faiz Ödemeleri	40	116	298	576	1 497	2 291	5 900	3,7	5,8	7,7	7,3	10,0	7,9	12,0	
Faiz Dışı Açık / Fazla	- 7	- 17	146	259	259	- 334	1 907	- 0,6	- 0,9	3,8	3,3	1,7	- 1,1	3,9	
Toplam İç Borç Kullanımı (Bono+Tahvil)	112	236	649	1 370	3 850	5 155	10 505	10,1	11,8	16,7	17,4	25,7	17,7	21,4	
Toplam İç Borç Anapara Ödemesi (Bono+Tahvil)	72	184	475	1 087	2 783	2 515	6 285	6,5	9,2	12,2	13,8	18,6	8,7	12,8	
Hazine Kısa Vadeli Avansı	17	53	52	95	229	134	190	1,6	2,7	1,3	1,2	1,5	0,5	0,4	
İç Borç Servisi (Faiz+Anapara)	103	276	708	1 562	4 112	4 486	11 615	9,3	13,8	18,2	19,9	27,5	15,4	23,7	
Toplam İç Borç Stoku (*)	194	357	799	1 361	3 149	5 182		17,6	17,9	20,6	17,3	21,0	17,8		
	Oranlar Yüzde														
Faiz / Toplam Harcama	18,2	24,0	33,2	33,7	38,0	28,5	39,9								
Yatırım / Toplam Harcama	8,6	7,5	5,6	5,4	6,0	7,5	6,8								
Personel / Toplam Harcama	47,1	38,4	32,9	29,4	24,7	26,1	23,7								
Vergi Gelirleri / Toplam Harcama	63,9	54,5	65,5	63,4	57,0	56,5	60,2								
Vasitasız Vergiler / Toplam Vergiler	50,4	48,6	48,3	42,5	39,4	40,1	43,1								
Vasitalı Vergiler / Toplam Vergiler	49,6	51,4	51,7	57,5	60,6	59,9	56,9								
Net Tahvil+Bono Kull. / Toplam Mevduat Değişimi (**)	32,7	30,8	24,4	23,4	34,9	37,5									
Yıllık Ağırlıklı Ortalama Basit Faiz Oranı (Stopaj Dahil) (***)	74,6	79,3	109,4	98,9	107,8	113,5									
Yıllık Ağırlıklı Ortalama Basit Faiz Oranı (Stopaj Hariç) (***)	74,6	79,3	109,4	98,9	106,3	98,5									
Yıllık Ağırlıklı Ortalama Bileşik Faiz Oranı (Stopaj Dahil) (****)	87,7	87,6	164,4	121,8	135,2	121,7									
Yıllık Ağırlıklı Ortalama Bileşik Faiz Oranı (Stopaj Hariç) (****)	87,7	87,6	164,4	121,8	133,5	104,7									
Yıllık Borçlanma Wade Yapısı (Gün) (*****)	211	257	119	206	195	380									

NOT: Yatırım işçiliği personel harcamaları içinde yer almaktadır.

(1) Geçici

(2) Program

(*) 1997 yılı iç borç stoku Eylül sonu itibariyledir.

(**) 1997 yılı Ağustos ayı sonu itibariyledir.

(***) İhalede satılan devlet iç borçlanma senetlerinin ortalamasıdır. 1997 yılı Ocak-Eylül dönemini kapsamaktadır.

(****) İhalede satılan devlet iç borçlanma senetlerinin ortalamasıdır. 1997 yılı Ocak-Eylül dönemini kapsamaktadır.

(*****) 1997 yılı Ocak-Eylül dönemini kapsamaktadır.

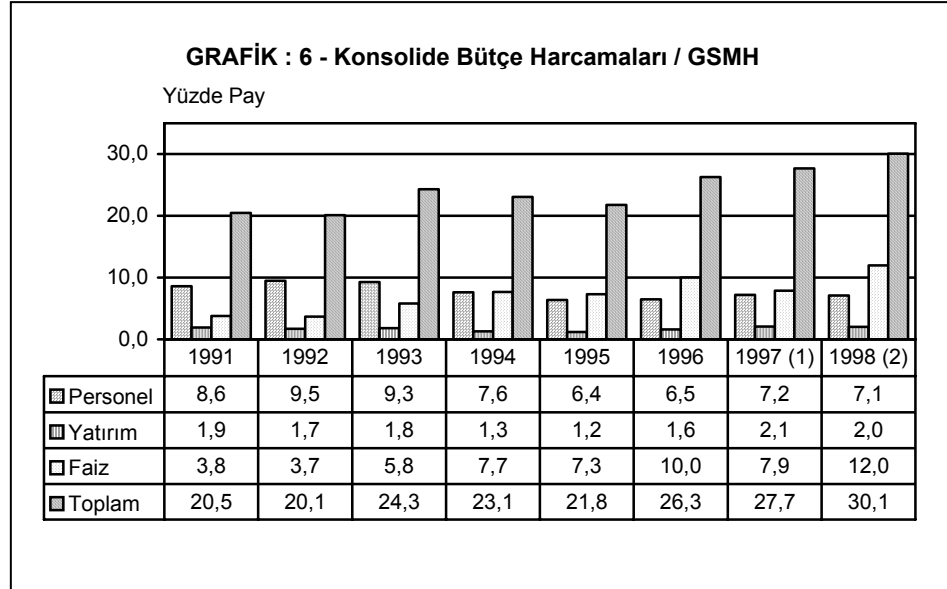
Konsolide Bütçe yatırım ödenekleri yüzde 66,7 oranında artışla, 300 trilyon lirası sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim için olmak üzere toplam 1.000 trilyon lira olarak belirlenmiştir. Böylece, yatırım ödeneğinin GSMH içindeki payı yüzde 2,1'den yüzde 2'ye inmektedir. 1998 yılında yapılacak yeni bir uygulamayla, yıl içinde Telekom hisselerinin satışından ve 3096 sayılı Kanun kapsamında bulunan tabii kaynakların ve tesislerin kullanım haklarının devrinden sağlanacak gelirlere bağlı olarak yatırımlara ilave ödenek verilebilecektir. Yatırımlara ilave edilmesi programlanan ve başlangıç Bütçesinde yer almayan bu tür gelir ve ödenekler 400 trilyon lira olarak tahmin edilmiştir.

1998 yılında transfer harcamaları için ayrılan 8.963 trilyon TL'lik ödeneğin yüzde 65,8'i faiz ödemelerine, yüzde 1,8'i KİT transferlerine, yüzde 3,9'u fon ödeneklerine, yüzde 15,6'sı sosyal güvenlik kuruluşlarına, yüzde 2,2'si tarımsal destekleme ile ilgili sübvansiyonlara, yüzde 10,7'si ise diğer iktisadi ve sosyal transferlere ayrılmıştır. 5.330 trilyon lira olması öngörülen iç borç faiz ödemelerinin GSMH'ya oranı yüzde 6,8'den yüzde 10,9'a yükselmektedir. Bu gelişmede esas itibarıyla, 1997 yılında yapılan iç borçlanmanın ağırlıklı olarak uzun vadeli olması ve yine 1997 yılında faiz dışı dengede ortaya çıkan bozulma sonucunda 1998 yılına önceki yıllardan devreden faiz yükü etkili olmuştur. Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının açıklarını kapatmak için yapılan transferlerin GSMH'ya oranının bir önceki yıla göre yüzde 2,7'den yüzde 2,9'a çıkması, faiz ödemeleri ve Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına yapılan transferler dışındaki diğer transferlerin GSMH'ya oranının ise yüzde 5,5'den yüzde 3,4'e düşmesi öngörülmüştür. Diğer transferlerdeki bu azalma büyük ölçüde, devlet iştrakleri ve kamulaştırma gibi bazı harcamalarda geçmiş yıllardan gelen birikimi temizlemek amacıyla 1997 yılında bir defaya mahsus olmak üzere verilen ek ödeneklerin, 1998 yılında öngörülmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

TABLO : III.32 - İç Borç Stokundaki Gelişmeler

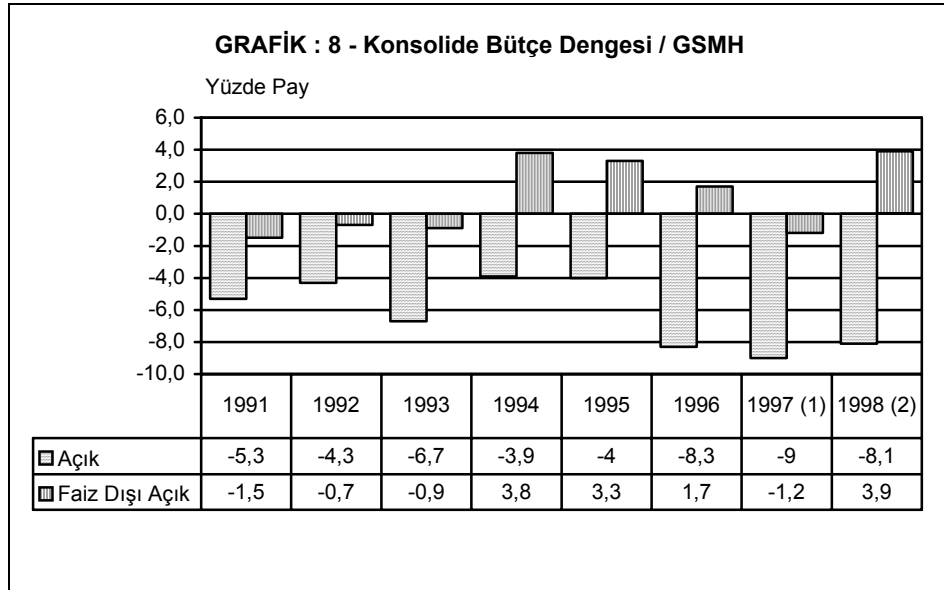
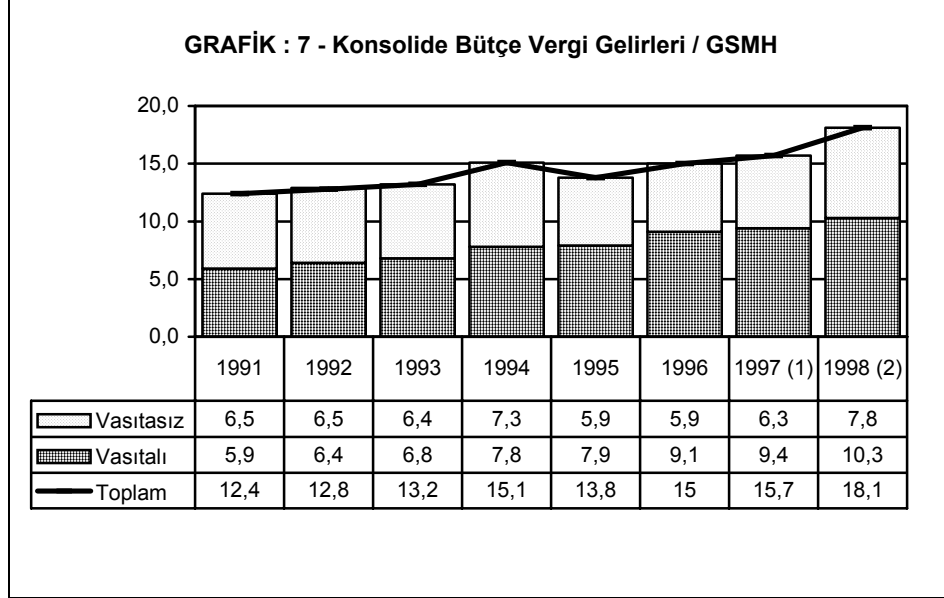
	Cari Fiyatlarla, Trilyon TL				
	1993	1994	1995	1996	1997 (1)
Kağıda Bağlanan	255	544	1 143	2 778	4 845
Tahvil	191	239	512	1 250	3 223
Nakit	73	34	221	603	2 221
Nakit Dışı	118	205	291	647	1 002
Bono	64	305	631	1 528	1 621
Nakit	64	298	512	1 320	1 555
Nakit Dışı	0	7	119	208	66
Kağıda Bağlanmayan	102	255	218	371	338
Kur Farkları	32	133	26	0	0
Avans	70	122	192	371	338
TOPLAM	357	799	1 361	3 149	5 182

(1) Ocak-Eylül dönemini kapsamaktadır.

1998 yılı Konsolide Bütçe gelirleri 10.800 trilyon lira olarak hedeflenmiştir. Böylece, gelirlerin GSMH içindeki payı bir önceki yıla göre 3,3 puanlık artışla yüzde 22'ye yükselecektir. Vergi gelirlerinin GSMH içindeki payının 2,4 puanlık artışla yüzde 18,1 seviyesine çıkarılması hedeflenmiştir. Bu artışta, akaryakıt tüketim vergisi oranlarının 1997 yılı Temmuz ayında yükseltilmesi ile Devlet İç Borçlanma Senetlerinin faizlerine uygulanan stopaj geliri etkili olacaktır. Ayrıca, yeniden değerlendirme katsayısı ve asgari ücret artışına bağlı vergilerdeki yükselme de vergi artışına katkıda bulunacaktır.

1998 yılında Konsolide Bütçe vergi gelirlerinin harcamaları karşılama oranının 3,7 puanlık artışla yüzde 60,2'ye yükselmesi hedeflenmiştir. Vergi gelirleri içinde vasıtasız vergilerin payı yüzde 43,1'e çıkarken, vasıtalı vergilerin payı yüzde 56,9'a gerilemektedir.

1998 yılında vergi dışı normal gelirlerin GSMH içindeki payını koruyarak, 110 trilyon lirası Telekom GSM lisans satışından, 70 trilyon lirası da sosyal tesis, arsa ve diğer taşınmazların satışından sağlanacak gelirlerden olmak üzere toplam 702 trilyon lira olması hedeflenmiştir.

1998 yılında, Bütçe kapsamındaki fon gelirlerinden ve kapsam dışındaki fon kesintilerinden 851 trilyon lira gelir beklenmektedir. Hibe gelirlerinden gelecek 7 trilyon lira ve sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim için toplanması hedeflenen 300 trilyon lirayla birlikte özel gelir ve fon toplamı 1.158 trilyon liraya ulaşacaktır.

Bu harcama ve gelir hedefleri sonucunda 1998 yılı Konsolide Bütçe açığının 3.993 trilyon lira olması öngörülmüştür. Böylece, Konsolide Bütçe açığının GSMH'ya oranının bir önceki yıla göre 0,9

puan azalarak yüzde 8,1 olması, faiz dışı Bütçe fazlasının GSMH'ya oranının ise 5 puan artarak yüzde 3,9 seviyesine çıkması hedeflenmiştir.

Bütçe açığı ile iç ve dış borç anapara ödemelerinden oluşan 12.043 trilyon TL'lik finansman ihtiyacının, yüzde 11,2'sinin dış borçlanmayla, yüzde 87,2'sinin iç borçlanmayla, yüzde 1,6'sinin da Hazine Kısa Vadeli Avansı ile karşılanması öngörülmektedir.

E. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ

KİT mal ve hizmet fiyatlarının uluslararası fiyat hareketlerinden olumlu yönde etkilenmesi ve yurtiçi fiyatların zamanında ayarlanması 1996 yılında bazı kuruluşların karlılıklarını önemli ölçüde artırmış ve performanslarında konjonktürel iyileşmeler sağlamıştır.

Tarımsal destekleme alım fiyatlarında sağlanan yüksek düzeyli reel artışlar nedeniyle, 1996 yılında bir önceki yıla göre hububat, şeker pancarı ve tütün alımı önemli ölçüde artmıştır. Bu gelişmeler, tarımsal destekleme ile görevli kuruluşların stoklama ve finansman maliyetlerinin artmasına yol açmıştır.

KİT'lerin Hazine'ye olan birikmiş borçlarından ve alacaklarından 1996 yıl sonu itibariyle vadesi geçenler tahkim edilerek kuruluşların sermayelerine 79,1 trilyon lira ilave edilmiştir. Ayrıca, Bütçeden kuruluşlara nakden yapılan transferler toplamı 1996 yılında 50,8 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan 1996 yılı Bütçe Kanunu gereğince, TEDAŞ'dan yüzde 8, DMO'dan yüzde 10, TEKEK'den yüzde 10, TELEKOM'dan yüzde 10 ve DHMİ'den yüzde 20 olmak üzere mal ve hizmet satış hasılatlarından yapılan kesintilere karşılık Konsolide Bütçeye toplam 61,3 trilyon lira gelir tahakkuk etmiştir.

1996 yılı Programında 139,9 trilyon lira olarak öngörülen işletmeciler KİT sabit sermaye yatırımları, program hedefleri doğrultusunda 135,6 trilyon lira seviyesinde gerçekleşmiştir.

1995 yılında imzalanan toplu iş sözleşmeleri ile, KİT'lerde çalışan işçilere 1995 yılının birinci ve ikinci dönemlerinde yüzde 16'şar, 1996 yılının birinci dönemi için yüzde 18, ikinci dönemi için yüzde 20 oranında ücret artışı sağlanmıştır.

Bu gelişmeler sonucunda, KİT'ler 1995 yılında GSMH'nın yüzde 0,6'sı, 1996 yılında ise yüzde 0,4'ü kadar fazla vermişlerdir. Bütçe transferleri hariç tutulduğunda ise, finansman fazlalarının GSMH'ya oranının 1995 yılında yüzde 0,03, 1996 yılında ise yüzde 0,1 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

1997 yılında imzalanan toplu iş sözleşmeleri ile, yılın birinci dönemi için yüzde 84 oranında ücret artışı sağlanmış, ikinci dönemdeki ücret artışları ise Tüketici Fiyatları Endeksindeki aylık ortalama artışlara bağlanmıştır. Tarımsal destekleme ürün fiyatları ve alım miktarlarındaki artış ile işçi ücretlerindeki yüksek düzeyde reel artışların ve vergi ve temettü ödemelerinin etkisiyle, 1997 yılında işletmeciler KİT borçlanma gereğinin GSMH içindeki payının Bütçe transferleri dahil yüzde 0,6, Bütçe transferleri hariç yüzde 1 olması beklenmektedir.

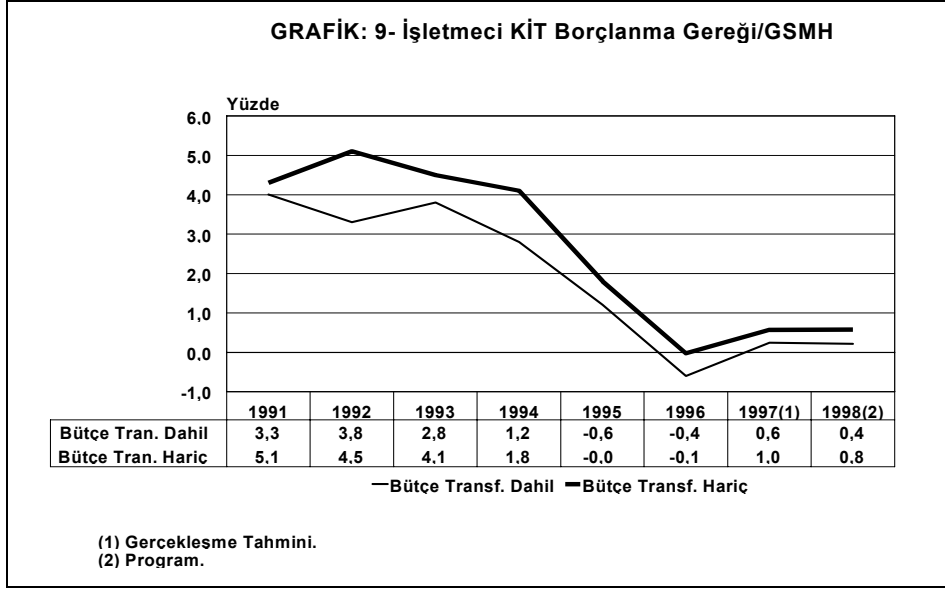
1997 yılında Bütçeden işletmeciler KİT'lere yapılan transferin 126,9 trilyon lira olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Buna karşılık, 1997 yılı Bütçe Kanunu gereğince, TEDAŞ, DMO, TEKEK, TELEKOM ve DHMİ'nin mal ve hizmet satış hasılatlarından yapılan kesintilerden Bütçeye toplam 135,5 trilyon lira tutarında gelir tahakkuk etmesi beklenmektedir.

1997 yılı işletmeciler KİT sabit sermaye yatırımlarının 323,8 trilyon lira olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

1998 yılında işletmeciler KİT borçlanma gereğinin GSMH içindeki payının Bütçe transferleri dahil yüzde 0,4, Bütçe transferleri hariç yüzde 0,8 olması öngörülmektedir.

1998 yılında işletmeciler KİT'lere Bütçeden 162,5 trilyon lira transfer yapılması programlanmıştır. Buna karşılık, 1998 yılı Bütçe Kanunu gereğince, mal ve hizmet satış hasılatlarından yapılacak kesintilerden Bütçeye toplam 241,7 trilyon lira tutarında gelir tahakkuk etmesi beklenmektedir.

1998 yılında işletmeciler KİT'lerin 580 trilyon lira tutarında yatırım yapmaları programlanmıştır. Böylece, KİT sabit sermaye yatırımlarının kamu sabit sermaye yatırımları içindeki payının yüzde 22,3 olması öngörülmüştür. KİT sabit sermaye yatırımları içinde enerji ve ulaştırma-haberleşme sektörlerinin paylarının sırasıyla yüzde 46,2 ve yüzde 35,5 olması hedeflenmiştir.

1996 yılında 187 trilyon lira olarak gerçekleşen işletmeci KİT dönem karının 1997 yılında 428,7 trilyon lira olması beklenmektedir. Bu tutarın 1998 yılında 871,5 trilyon liraya ulaşması öngörülmektedir.

Kamu kesimi genel dengesinde izlenen özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin 1996 yılında GSMH'nin yüzde 0,5'i seviyesinde gerçekleşen finansman açığının, 1997 yılında da aynı seviyede kalacağı tahmin edilmektedir. Finansman açığının 1998 yılında da devam ederek GSMH'nin yüzde 0,2'si seviyesine gerilemesi hedeflenmektedir.

TABLO: III.33- İşletmecî KİT Finansman Dengesi

	(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)				
	1994	1995	1996	1997 (1)	1998 (2)
A. Toplam Gelirler	681 597	1 069 205	1 874 794	3 698 515	6 440 784
I. İşletme Gelirleri	556 917	888 609	1 628 143	3 266 562	5 787 892
1. Mal ve Hiz. Satış Hasılatı	512 342	817 755	1 455 531	3 041 970	5 431 111
2. Diğer Gelirler	44 575	70 853	172 612	224 592	356 781
II. Kurum Bünye. Kalan Fonlar	103 233	134 432	195 850	305 048	490 383
1. Amortismanlar	34 783	80 261	113 745	230 229	376 367
2. Karşılıklar	68 449	54 171	82 105	74 819	114 016
III. Bütçe Transferleri	21 418	45 941	50 801	126 905	162 509
IV. Diğer Gelirler	29	222	0	0	0
B. Toplam Giderler	728 851	1 021 042	1 812 682	3 870 761	6 658 489
I. İşletme Giderleri	638 770	896 387	1 455 162	2 093 067	5 071 275
1. Mal ve Hiz. Satış Maliyeti	334 535	557 632	974 141	2 119 950	3 787 772
2. Diğer Giderler	304 235	338 755	481 021	783 117	1 283 503
II. S.S. Yatırım Harcamaları	45 812	64 328	135 576	323 799	580 000
III. Stok Artışı	34 367	40 830	145 944	362 602	339 610
IV. Diğer Giderler	9 902	19 498	76 004	281 293	667 604
C. Borçlanma Gereği	-47 254	48 162	62 112	-172 246	-217 705
D. Finansman	47 254	-48 162	-62 112	172 246	217 705
I. Kasa Banka Değişimi	-11 525	-44 978	-118 463	-164 912	-210 374
II. İç Borçlanma (Net)	63 789	19 473	147 055	271 757	382 473
III. Dış Borçlanma (Net)	-5 010	-22 657	-90 704	65 401	45 606
Dönem Kar Zararı	-65 111	6 253	186 977	428 656	871 491
Faktör Gelirleri	21 380	126 655	368 830	668 542	1 207 000
Maaş ve Ücret Ödemeleri	123 685	173 355	291 895	597 893	949 559
	(GSMH'ya Oranlar, Yüzde)				
A. Toplam Gelirler	17,5	13,6	12,4	12,7	13,1
I. İşletme Gelirleri	14,3	11,3	10,8	11,2	11,8
1. Mal ve Hiz. Satış Hasılatı	13,2	10,4	9,6	10,5	11,1
2. Diğer Gelirler	1,2	0,9	1,1	0,8	0,7
II. Kurum Bünye. Kalan Fonlar	2,7	1,7	1,3	1,1	1,0
1. Amortismanlar	0,9	1,0	0,8	0,8	0,8
2. Karşılıklar	1,8	0,7	0,5	0,3	0,2
III. Bütçe Transferleri	0,6	0,6	0,3	0,4	0,3
IV. Diğer Gelirler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
B. Toplam Giderler	18,8	13,0	12,0	13,3	13,6
I. İşletme Giderleri	16,4	11,4	9,6	10,0	10,3
1. Mal ve Hiz. Satış Maliyeti	8,6	7,1	6,4	7,3	7,7
2. Diğer Giderler	7,8	4,3	3,2	2,7	2,6
II. S.S. Yatırım Harcamaları	1,2	0,8	0,9	1,1	1,2
III. Stok Artışı	0,9	0,5	1,0	1,3	0,7
IV. Diğer Giderler	0,3	0,3	0,5	1,0	1,4
C. Borçlanma Gereği	-1,2	0,6	0,4	-0,6	-0,4
D. Finansman	1,2	-0,6	-0,4	0,6	0,4
I. Kasa Banka Değişimi	-0,3	-0,6	-0,8	-0,6	-0,4
II. İç Borçlanma (Net)	1,6	0,3	1,0	0,9	0,8
III. Dış Borçlanma (Net)	-0,1	-0,3	-0,6	0,2	0,1
Dönem Kar Zararı	-1,7	0,1	1,2	1,5	1,8
Faktör Gelirleri	0,5	1,6	2,4	2,3	2,5
Maaş ve Ücret Ödemeleri	3,2	2,2	1,9	2,1	1,9

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

TABLO: III.34- İşletmeci KİT Özet Finansal Göstergeleri

Kuruluşlar	Dönem Karı veya Zararı	Bütçe Transfer	Yüzde	(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)			
				Borçlanma Gereği	Yüzde	İstihdam Giderleri	Yüzde
1995 Yılı							
T.Demir ve Çelik İşl.Gn. Md.	-12 038	1 530	3,3	-11 828	-24,6	6 828	3,9
T.Tahtkümü Kur. Gen. Müd.	-20 640	14 285	31,1	-6 244	-13,0	10 567	6,1
T.Elektrik Üretim İletim A.Ş.	4 717	0	0,0	52 176	108,3	11 144	6,4
T.Elektrik Dağıtım A.Ş.	1 892	450	1,0	-8 988	-18,7	13 385	7,7
T.Çeker Fabr. A.Ç. Gen. Müd.	4 512	0	0,0	-10 427	-21,7	8 996	5,2
Toprak Mah.Ofisi Gen. Müd.	5 187	0	0,0	19 128	39,7	2 170	1,3
TEKEL Gen. Müd.	13 205	0	0,0	-11 928	-24,8	17 885	10,3
T.C. D. Demiryol.Gen.Müd.	-38 001	17 970	39,1	-15 883	-33,0	17 189	9,9
Ara Toplam	-41 166	34 235	74,5	6 005	12,5	88 164	50,9
Diğer Kuruluşlar	47 419	11 706	25,5	42 157	87,5	85 192	49,1
İşletmeci KİT Toplamı	6 253	45 941	100,0	48 162	100,0	173 355	100,0
1996 Yılı							
T.Demir ve Çelik İşl. Gn. Md.	-4 319	3 093	6,1	8 367	13,5	9 574	3,3
T.Tahtkümü Kur. Gen. Müd.	-29 735	14 879	29,3	15 388	24,8	15 841	5,4
T.Elektrik Üretim İletim A.Ş.	8 370	0	0	-20 069	-32,3	16 535	5,7
T.Elektrik Dağıtım A.Ş.	73.943	0	0	-52 560	-84,6	29 130	10,0
T.Çeker Fabr. A.Ç. Gen. Müd.	8 301	3.850	7,6	32 250	51,9	15 975	5,5
Toprak Mah.Ofisi Gen. Müd.	10 748	1 000	2,0	26 881	43,3	4 042	1,4
TEKEL Gen. Müd.	7 585	0	0	30 004	48,3	25 023	8,6
T.C. D. Demiryol.Gen.Müd.	-60 785	20 448	40,2	37 462	60,3	29 845	10,2
Ara Toplam	14 108	43 270	85,2	77 723	125,1	145 965	50,0
Diğer Kuruluşlar	172 869	7 531	14,8	-15 611	-25,1	145 930	50,0
İşletmeci KİT Toplamı	186 977	50 801	100,0	62 112	100,0	291 895	100,0
1997 Yılı (1)							
T.Demir ve Çelik İşl. Gn. Md.	-8 357	2 388	1,9	4 744	2,8	18 004	3,0
T.Tahtkümü Kur. Gen. Müd.	-49 609	24 162	19,0	26 863	15,6	25 375	4,2
T.Elektrik Üretim İletim A.Ş.	11 610	1 205	1,0	11 187	6,5	31 568	5,3
T.Elektrik Dağıtım A.Ş.	148 078	430	0,3	-51 235	-29,7	56 249	9,4
T.Çeker Fabr. A.Ç. Gen. Müd.	-357	21 830	17,2	64 290	37,3	30 228	5,1
Toprak Mah.Ofisi Gen. Müd.	17 512	0	0,0	193 259	112,2	10 341	1,7
TEKEL Gen. Müd.	15 215	0	0,0	41 492	24,1	53 611	9,0
T.C. D. Demiryol.Gen.Müd.	-86 229	46 884	36,9	47 679	27,7	56 073	9,4
Ara Toplam	47 863	96 899	76,4	338 279	196,4	281 449	47,1
Diğer Kuruluşlar	380 793	30 006	23,6	-166 033	-96,4	316 444	52,9
İşletmeci KİT Toplamı	428 656	126 905	100,0	172 246	100,0	597 893	100,0

(1) Gerçekleşme Tahmini.

TABLO: III.35- İşletmeciler KİT Kaynak ve Ödemelerinin Yüzde Dağılımı

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997 (1)	1998(2)
ÖDEMELER	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Yatırımlar	53,4	35,8	47,6	-3,6	21,6	32,0	36,4	32,1
-S.S.Yatırımları	45,1	52,1	43,4	45,1	38,0	28,5	28,6	32,3
-Stok Değişimi	8,4	-16,3	4,2	-48,7	-16,4	3,5	7,8	-0,2
Stok Değerleme	38,1	49,0	35,5	82,5	40,5	27,1	24,2	19,0
Sabit Kıymetler	-0,1	1,1	2,6	3,1	-3,8	3,3	3,4	1,6
Kanuni Ödemeler	5,5	5,4	4,7	6,2	14,5	11,9	20,7	35,1
Kasa Banka	3,0	8,3	9,6	11,3	26,5	24,9	14,6	11,7
İstirak.Sermaye Artışı	0,0	0,4	0,0	0,4	0,7	0,7	0,7	0,4
KAYNAKLAR	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Faktör Gelirleri	-18,0	-36,3	-16,7	21,0	74,8	77,5	59,0	67,1
Bütçe	38,9	21,6	34,4	21,0	27,1	10,7	11,2	9,0
Fonlar	3,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Borçlanma	75,7	114,7	82,0	57,9	-1,9	11,8	29,8	23,8
-İç (Net)	81,1	110,8	86,0	62,8	11,5	30,9	24,0	21,3
-Dış (Net)	-11,2	-4,2	-8,9	-15,5	-20,7	-24,9	-1,9	-6,7
-DPK (3)	5,8	8,1	4,9	10,6	7,3	5,8	7,6	9,3

(1) Gerçekleşme tahmini.

(2) Program

(3) Dış Proje Kredisi.

TABLO : III.36 - İşletmeci KİT'lerin Personel Giderleri ve Üretim Değeri

Yıllar	Personel Sayısı (Kişi)				Personel Gideri (Milyar TL)				Üretim Değeri		Per.Gid/ Üretim Değeri (Yüzde)	Yıl. Ort. Maaş ve Ücret (Bin TL.)	Per.Bağ. Üretim Değeri (Bin TL.)
	İşçi	Memur Teknik Personel	Toplam	Yüzde Artış	Ücret	Maaş	Toplam	Yüzde Artış	Milyar TL	Yüzde Artış			
1985	444 347	190 900	635 247	-0,8	775	199	974	35,4	5 044	48,4	19,3	1 533	7 939
1986	455 595	197 363	652 958	2,8	1 025	279	1 304	34,0	6 355	26,0	20,5	1 997	9 732
1987	443 790	204 386	648 176	-0,7	1 544	487	2 031	55,7	10 185	60,3	19,9	3 134	15 713
1987 (1)	404 892	196 684	601 576	-7,9	1 411	465	1 876	43,9	9 455	48,8	19,8	3 119	15 716
1988	404 659	202 543	607 202	0,9	2 215	862	3 077	64,0	13 715	45,1	22,4	5 067	22 587
1989	396 599	205 753	602 352	-0,8	5 131	2 357	7 488	143,4	25 651	87,0	29,2	12 432	42 585
1990	392 128	203 666	595 794	-1,1	10 533	4 498	15 031	100,7	42 958	67,5	35,0	25 228	72 103
1990 (2)	375 565	198 453	574 018	-4,7	9 770	4 410	14 180	89,4	32 456	26,5	43,7	24 703	56 542
1991	362 771	198 818	561 589	-2,2	21 283	7 612	28 895	103,8	57 299	76,5	50,4	51 453	102 031
1992	353 111	192 973	546 084	-2,8	37 525	12 393	49 918	72,8	98 443	71,8	50,7	91 411	180 272
1992 (3)	343 361	189 148	532 509	-5,2	36 581	12 111	48 692	68,5	92 311	61,1	52,7	91 440	173 351
1993	331 382	192 207	523 589	-4,1	64 533	19 681	84 214	68,7	145 522	47,8	57,9	160 840	277 932
1994	299 389	181 041	480 430	-8,2	101 704	28 989	130 694	55,2	279 029	91,7	46,8	272 035	580 789
1994 (4)	281 846	181 026	462 872	-11,6	94 700	28 985	123 685	46,9	265 984	82,8	46,5	267 212	574 638
1995	249 500	170 083	419 583	-9,4	126 468	48 915	175 383	41,8	470 591	76,9	37,3	417 994	1 121 568
1995 (5)	246 045	169 153	415 198	-10,3	124 554	48 803	173 356	40,2	462 394	73,8	37,5	417 526	1 113 671
1996	249 650	168 120	417 770	-0,4	187 844	106 525	294 369	67,8	915 100	97,9	32,2	704 620	2 190 440
1996 (6)	247 180	167 891	415 071	-0,0	185 528	106 367	291 895	68,4	873 089	88,8	33,4	703 241	2 103 469
1997 (7)	234 884	167 737	402 621	-3,6	361 286	236 607	597 893	103,1	1 888 609	116,3	31,7	1 485 002	4 690 786

(1) 1987 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1988 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan SÜMERBANK ve PETKİM hariçtir.

(2) 1990 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1991 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan TÜPRAŞ, Petrol Ofisi A.Ş. ve THY A.O. hariçtir.

(3) 1992 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1993 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan EBK, TSEK, YEMSAN ve ORÜS hariçtir.

(4) 1993 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1994 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan D.B. DEN.NAK., T.GEMİ SAN., TDI, KBI, ÇİNKUR ve HAVAŞ hariçtir.

(5) 1995 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan DİTAŞ ve ÇİTOSAN hariçtir.

(6) 1996 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan Hamitabat, Kemerköy, Soma ve Yeniköy termik santralleri hariçtir.

(7) 1997 yılında tekrar KİT kapsamına alınan Hamitabat, Kemerköy, Soma ve Yeniköy termik santralleri dahildir.

TABLO: III. 37-İşletmeciler Hakkında Özet Bilgiler

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

	Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar Hariç					Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar Dahil				
	1994	1995	1996	1997 (1)	1998 (2)	1994	1995	1996	1997 (1)	1998 (2)
Toplam Personel Adedi (Kişi)	462 872	415 198	415 071	402 621	396 060	555 111	496 352	486 669	463 401	456 6346
-Memur ve Sözleşmeli Personel	181 026	169 153	167 891	167 737	165 388	193 797	178 159	175 439	174 665	172 297
-İşçi	281 846	246 045	247 180	234 884	230 672	361 314	318 193	311 230	288 736	284 337
Toplam Personel Harcamaları	123 685	173 355	291 895	597 893	949 559	156 484	222 903	365 857	747 586	1 189 804
-Memur ve Sözleşmeli Personel	28 985	48 801	106 367	236 607	385 485	31 922	52 927	112 980	250 496	408 228
-İşçi	94 700	124 554	185 528	361 286	564 074	124 562	169 977	252 877	497 090	781 576
Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	512 342	817 755	1 455 531	3 041 970	5 431 111	866 734	1 474 001	2 810 612	5 594 960	9 933 304
Görev Zararı Tahakkukları	16 693	14 030	13 997	65 162	154 874	18 591	16 341	18 407	71 647	166 246
İşletme Faaliyet Kar-Zararı	76 839	119 331	260 118	529 357	989 568	89 579	146 797	276 613	535 304	1 049 110
Faiz Ödemeleri	65 704	74 568	82 526	130 175	169 393	89 119	93 285	115 803	197 434	264 327
Dönem Kar-Zararı	- 65 111	6 253	186 977	428 656	871 491	- 84 439	17 188	200 558	402 437	921 903
Sabit Sermaye Yatırımları	45 812	64 328	135 576	323 799	580 000	53 061	78 589	164 769	369 610	640 000
Bütçe Transferleri	21 370	45 941	50 801	126 905	162 509	24 744	54 874	61 320	131 268	212 799
Borçlanma Gereği	47 254	- 48 162	- 62 112	172 246	217 705	73 396	- 58 476	12 129	304 678	307 032
Borçlanma Gereği (3)	68 624	- 2 221	- 11 311	299 151	380 214	98 140	- 3 602	63 011	431 773	469 831
Pers. Harcamaları/Hasılat (Yüzde)	24,1	21,2	20,1	19,7	17,5	18,1	15,1	13,0	13,4	12,0
Faiz Ödemeleri/Hasılat (Yüzde)	12,8	9,1	5,7	4,3	3,1	10,3	6,3	4,1	3,5	2,7
Borçlanma Gereği/GSMH (Yüzde)	1,2	-0,6	-0,4	0,6	0,4	1,9	-0,7	0,1	1,0	0,6
Borçlanma Gereği/GSMH (Yüzde) (3)	1,8	-0,0	-0,1	1,0	0,8	2,5	-0,1	0,4	1,5	1,0

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program

(3) Bütçe Transferleri Hariçtir.

TABLO: III.38- Özelleştirme Kapsamındaki İşletmeciler KİT Finansman Dengesi

	(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)				
	1994	1995	1996	1997 (1)	1998 (2)
A. Toplam Gelirler	389 830	732 133	1 479 039	2 708 274	4 816 929
I. İşletme Gelirleri	367 116	694 928	1 428 146	2 643 126	4 672 176
1. Mal ve Hiz. Satış Hasılatı	354 392	656 245	1 355 081	2 552 990	4 502 193
2. Diğer Gelirler	12 724	38 683	73 065	90 136	169 983
II. Kurum Bünye. Kalan Fonlar	19 339	27 411	40 339	57 910	94 445
1. Amortismanlar	9 459	19 849	33 411	49 853	81 818
2. Karşılıklar	9 881	7 563	6 928	8 057	12 627
III. Bütçe Transferleri	3 375	8 933	10 519	4 363	50 290
IV. Diğer Gelirler	0	861	35	2 875	18
B. Toplam Giderleri	415 972	721 820	1 553 280	2 840 706	4 906 256
I. İşletme Giderleri	388 342	686 304	1 418 976	2 675 831	4 633 137
1. Mal ve Hiz. Satış Maliyeti	251 539	441 739	929 961	1 650 318	2 741 549
2. Diğer Giderler	136 804	244 565	244 565	415 446	656 693
II. S.S. Yatırım Harcamaları	7 249	14 261	29 193	45 811	60 000
III. Stok Artışı	14 111	15 411	56 175	61 111	89 768
IV. Diğer Giderler	6 269	5 844	48 936	57 953	123 351
C. Borçlanma Gereği	- 26 142	10 314	-74 241	-132 432	-89 327
D. Finansman	26 142	- 10 314	74 241	132 432	89 327
I. Kasa Banka Değişimi	- 6 529	- 11 697	-58 986	1 313	- 72 923
II. İç Borçlanma (Net)	32 457	- 7 748	101 442	145 578	182 686
III. Dış Borçlanma (Net)	213	9 131	31 785	-14 459	-20 436
Dönem Kar Zararı	- 19 328	10 935	13 580	-26 220	50 412
Faktör Gelirleri	- 1 887	36 036	49 509	25 205	133 485
Maaş ve Ücret Ödemeleri	15 362	49 549	73 962	149 693	240 246
	(GSMH'ya Oranlar, Yüzde)				
A. Toplam Gelirler	10,0	9,3	9,8	9,3	9,8
I. İşletme Gelirleri	9,4	8,9	9,4	9,1	9,5
1. Mal ve Hiz. Satış Hasılatı	9,1	8,4	9,0	8,8	9,2
2. Diğer Gelirler	0,3	0,5	0,5	0,3	0,4
II. Kurum Bünye. Kalan Fonlar	0,5	0,4	0,3	0,2	0,2
1. Amortismanlar	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2
2. Karşılıklar	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0
III. Bütçe Transferleri	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
IV. Diğer Gelirler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
B. Toplam Giderleri	10,7	9,2	10,3	9,8	10,0
I. İşletme Giderleri	10,0	8,7	9,4	9,2	9,4
1. Mal ve Hiz. Satış Maliyeti	6,5	5,6	6,2	5,7	5,6
2. Diğer Giderler	3,5	3,1	3,2	3,5	3,9
II. S.S. Yatırım Harcamaları	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1
III. Stok Artışı	0,4	0,2	0,4	0,2	0,2
IV. Diğer Giderler	0,2	0,1	0,3	0,2	0,3
C. Borçlanma Gereği	-0,7	0,1	-0,5	-0,5	-0,2
D. Finansman	0,7	0,1	0,5	0,5	0,2
I. Kasa Banka Değişimi	-0,2	-0,2	-0,4	0,0	-0,2
II. İç Borçlanma (Net)	0,8	-0,1	0,7	0,5	0,4
III. Dış Borçlanma (Net)	0,1	0,1	0,2	-0,0	0,0
Dönem Kar Zararı	-0,5	0,1	0,1	-0,1	0,1
Faktör Gelirleri	0,0	0,5	0,3	0,1	0,3
Maaş ve Ücret Ödemeleri	0,4	0,6	0,5	0,5	0,5

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

Özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin 1996 yılı sabit sermaye yatırımları 29,2 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. 1997 yılında 45,8 trilyon lira olarak gerçekleşmesi beklenen bu tutarın 1998 yılı için 60 trilyon lira olması programlanmıştır.

1996 yılını 13,6 trilyon lira dönem karı ile kapatan özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin, 1997 yılında, Tüpraş'ın zararının artması ve Petkim'in zararının reel olarak azalmasının etkisiyle, 26,2 trilyon lira tutarında zarar etmeleri beklenmektedir. Özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin 1998 yılı dönem karının 50,4 trilyon liraya ulaşması öngörülmektedir.

F. SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞLARI

Aktif sigortalılar ile pasif sigortalılar arasındaki dengenin bozulması ve ödenen prim ile emekli aylığı ilişkisinin sağlanamaması sosyal güvenlik kuruluşlarının mali yapılarının bozulmasına neden olmaktadır. Ayrıca, primlerin zamanında tahsil edilememesi, kurumların organizasyon yapılarının yenilenememesi, fonların verimli alanlara plase edilememesi, prim karşılığı olmadan yapılan ödemeler ve aktüeryal hesaplar dikkate alınmadan yapılan mevzuat düzenlemeleri, son yıllarda bu kuruluşların finansman dengesini ciddi bir biçimde bozmuştur.

Memur maaş katsayısının yanısıra, SSK ve Bağkur'da prim gelirlerinin ve emekli aylıklarının hesabında kullanılan göstergeler artırılarak, gerek emekli aylıklarında gerekse sözkonusu kuruluşların prim gelirlerinde reel artışlar sağlanmıştır. Ayrıca, Sosyal Sigortalar Kurumu emeklilerine ödenen sosyal yardım zammı ödemelerinin son iki yılda artırılmaması kurumun finansman yapısındaki hızlı bozulmayı bir ölçüde yavaşlatmıştır.

1993 yılında yüzde 4,9 olan Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının toplam gelirlerinin GSMH'ya oranı 1995 yılında yüzde 3,6'ya, yüzde 5,6 olan toplam giderlerin GSMH'ya oranı ise yüzde 5,1'e geriledikten sonra, toplam gelirlerinin GSMH'ya oranı 1996 yılında yüzde 4,6'ya, toplam giderlerinin GSMH'ya oranı ise yüzde 6,2'ye yükselmiştir. Bu çerçevede, 1993 yılında yüzde 94,9 olan prim gelirlerinin sigorta giderlerini karşılama oranı 1995 yılında yüzde 76,8'e, 1996 yılında ise yüzde 75,2'ye inmiştir.

Bu gelişmeler sonucunda, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının 1993 yılında GSMH'nın yüzde -0,7'si seviyesinde olan gelir-gider farkı 1995 yılında yüzde -1,5'e, 1996 yılında ise yüzde -1,7'ye yükselmiştir.

22.1.1997 tarih ve 4227 sayılı Kanun ile, Emekli Sandığı'nın emanet hesaplarında kayıtlı olanlar hariç gayrimenkullerinin haczedilemeyeceği hükmü getirilmiş, bunlardan kuruluşun faaliyetleriyle doğrudan ilgili olmayanların satışı konusunda yönetim kuruluna yetki verilmiştir. 5.2.1997 tarih ve 4228 sayılı Kanun ile, Sosyal Sigortalar Kurumu'nun gayrimenkul alımı ve satımı konusunda yönetim kuruluna yetki verilerek bunların değerlendirilmesinin usul ve esasları belirlenmiştir. Ancak, Anayasa Mahkemesi 4227 sayılı Kanun hakkında yürütmeyi durdurma kararı vermiştir. Anayasa Mahkemesinin 4228 sayılı Kanun hakkındaki incelemesi ise halen devam etmektedir.

8.5.1997 tarih ve 4247 sayılı Kanun ile Sosyal Sigortalar Kurumu'na prim ve sosyal yardım zammı borcu ile Bağkur'a prim borcunu zamanında ödemeyenlerin, bu borçlarının tamamını ödemeleri halinde, kendilerine verilen idari para cezası, gecikme zammı ve faiz borçlarında indirim yapılarak bu kurumların vadesi geçmiş alacaklarının tahsilatının hızlandırılmasına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

1997 yılında Sosyal Sigortalar Kurumu ve Emekli Sandığı'nın gayrimenkul satışından 100 trilyon lira, Bağkur'un basamak yükseltilmesinden 40 trilyon lira gelir elde edileceği beklentisiyle Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Bütçeden sağlanacak transfer 530 trilyon lira olarak belirlenmişti. Ancak, bu konuda çıkarılan yasalardan 4227 sayılı Kanunun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi, 4228 sayılı Kanunun da iptal edilme ihtimali ve Bağkur'da basamak yükseltilmesinden dolayı beklenen gelirin 10 trilyon lira olarak gerçekleşmesi, Bütçe transferlerinin artırılmasına yol açmıştır.

Açıklarının karşılanması amacıyla Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Bütçeden yapılan transferler 1996 yılında GSMH'nın yüzde 2,2'si iken 1997 yılında yüzde 2,7'ye yükselmiştir. 1997 yılında Emekli Sandığı'na faturalı ödemeler ve ek karşılıklar için yapılan transferler dahil olmak üzere, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Bütçeden 780 trilyon lira transfer yapılacağı tahmin edilmektedir. Sözkonusu Bütçe transferlerinin 370 trilyon lirasının Sosyal Sigortalar Kurumu'na, 280 trilyon lirasının Emekli Sandığı'na ve 130 trilyon lirasının da Bağkur'a yapılması beklenmektedir.

1997 yılında Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının toplam gelirlerinin 1.352,5 trilyon lira, toplam giderlerinin 1.994,6 trilyon lira ve gelir-gider farklarının -642,1 trilyon lira olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece, toplam gelirlerin GSMH'ya oranı yüzde 4,7'ye, toplam giderlerin GSMH'ya oranı yüzde 6,9'a, gelir-gider farkının GSMH'ya oranı ise geçen yıla göre 0,5 puan artarak yüzde -2,2'ye yükselmektedir. Prim gelirlerinin sigorta giderlerini karşılama oranı ise yüzde 74,7 olmaktadır.

1998 yılında Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının toplam gelirleri 2.483,3 trilyon lira, toplam giderleri 3.689,7 trilyon lira, gelir-gider farkları da -1.206,3 trilyon lira olarak öngörülmüştür. Böylece, prim gelirlerinin sigorta giderlerini karşılama oranı yüzde 72,6'ya gerilerken, gelir-gider farkının GSMH'ya oranı 0,3 puan artarak yüzde -2,5'e yükselmektedir.

Gelir-gider farkının finansmanı için, Emekli Sandığı'na faturalı ödemeler ve ek karşılıklar için yapılan transferler dahil olmak üzere, 1998 yılında Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Bütçe'den 1.400 trilyon lira transfer yapılması öngörülmüştür. Sözkonusu Bütçe transferlerinin 473 trilyon lirasının Sosyal Sigortalar Kurumu'na, 435 trilyon lirasının Bağkur'a, 492 trilyon lirasının da Emekli Sandığı'na yapılmasına karar verilmiştir.

Mevcut sigortalıların kazanılmış hakları korunarak Sosyal Sigortalar Kurumu kapsamında emekli olabilmek için gerekli prim ödeme gün sayısının yükseltilmesine ve emeklilik için asgari yaş sınırı getirilmesine, prime tabi olmayan kazançların prim kapsamına alınmasına, mevcut alt ve üst gösterge tablolarının birleştirilmesine ve mevzuatlarının uyumlaştırılarak Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının tek çatı altında toplanmasına yönelik çalışmalara devam edilmektedir.

TABLO: III.39-Sosyal Güvenlik Kuruluşları Gelir-Gider Dengesi

	1993	1994	1995	1996	1997 (1)	1998 (2)
Cari Fiyatlarla, Milyar TL						
I-Gelirler	98 123	164 793	281 580	691 779	1 352 501	2 483 323
-Prim tahsilatları	78 344	127 822	219 376	504 268	1 144 098	1 936 440
II-Giderler	112 360	206 371	401 746	945 183	1 994 603	3 689 672
-Sigorta giderleri	82 511	147 739	285 817	670 453	1 531 676	2 667 038
III-Gelir-gider farkı	-14 237	-41 579	-120 166	-253 404	-642 102	-1 206 348
-SSK	-8 085	-30 089	-83 569	-143 018	-377 707	-509 822
-Bağkur	-3 841	-10 071	-20 734	-69 807	-137 244	-445 047
-Emekli Sandığı	-2 310	-1 419	-15 863	-40 579	-127 151	-251 479
IV-Bütçe transferleri	2 700	19 010	70 589	216 447	645 475	1 143 000
-Bütçe transferleri (3)			108 200	335 300	780 000	1 400 000
-SSK	0	14 480	59 200	144 383	370 000	473 000
-Bağkur (4)	2 700	4 530	8 000	70 100	130 000	435 000
-Emekli Sandığı	0	0	3 389	1 964	145 475	235 000
-Emekli Sandığı (3)	11 230	21 570	41 000	119 200	280 000	492 000
V-Finansman açığı	-11 537	-22 569	-49 577	-36 957	3 379	-63 348
VI-Bütçe dışı transferler (5)	9 705	10 687	23 869	20 000	0	0
GSMH'ya Oranlar (Yüzde)						
I-Gelirler	4,9	4,2	3,6	4,6	4,7	5,1
-Prim tahsilatları	3,9	3,3	2,8	3,3	3,9	3,9
II-Giderler	5,6	5,3	5,1	6,2	6,9	7,5
-Sigorta giderleri	4,1	3,8	3,6	4,4	5,3	5,4
III-Gelir-gider farkı	-0,7	-1,1	-1,5	-1,7	-2,2	-2,5
-SSK	-0,4	-0,8	-1,1	-0,9	-1,3	-1,0
-Bağkur	-0,2	-0,3	-0,3	-0,5	-0,5	-0,9
-Emekli Sandığı	-0,1	-0,0	-0,2	-0,3	-0,4	-0,5
IV-Bütçe transferleri	0,1	0,5	0,9	1,4	2,2	2,3
-Bütçe Transferleri (3)			1,4	2,2	2,7	2,9
-SSK	0,0	0,4	0,8	1,0	1,3	1,0
-Bağkur (4)	0,1	0,1	0,1	0,5	0,4	0,9
-Emekli Sandığı	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,5
-Emekli Sandığı (3)	0,6	0,6	0,5	0,8	1,0	1,0
V-Finansman açığı	-0,6	-0,6	-0,6	-0,2	0,0	-0,1
VI-Bütçe dışı transferler (5)	0,5	0,3	0,3	0,1	0,0	0,0

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

(3) Ek karşılıklar ve faturalı ödemeler için yapılan transferler dahildir.

(4) 1998 yılında müşterek emeklilik karşılığı SSK'ya transfer edilecek 175 trilyon lira dahildir.

(5) Açığın finansmanı için verilen Devlet Tahvilleridir.

G. FONLAR

Bütçe kapsamında yer alan fonlara ait gelirlerin Bütçeye gelir kaydedilmesi, harcamaların Bütçeden ayrılan ödenekler ile fonların kendi usulleri çerçevesinde yapacakları borçlanmalarla karşılanması ve Bütçe dışı fon gelirlerinden Bütçeye kesinti yapılması uygulamasına 1997 yılında da devam edilmiştir.

Bu çerçevede, 1996 yılında 264,1 trilyon lira Bütçeye gelir kaydedilirken, fonlara kullanılan ödenek 168,5 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. 1997 yılında ise, Bütçeye gelir kaydedilen miktarın 450 trilyon lira, fonlara tahsis edilen ödenek miktarının 380 trilyon lira olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1996 yılında yüzde 1,8 olan Bütçeye gelir kaydedilen fon gelirlerinin GSMH'ya oranının 1997 yılında yüzde 1,5'e düşmesi beklenmektedir. Bu gelişmenin en önemli nedeni, Bütçe dışı bir fon olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu gelirlerinden Bütçeye yapılan yüzde 78 oranındaki kesintinin 1997 yılı başından geçerli olacak şekilde yüzde 20 seviyesine indirilmesinin öngörülmesidir.

Sigortacılığı Geliştirme Fonu'nun kapsam içine alınması, Karayolları Trafik Garanti Fonu'nun ise kapsam dışına çıkarılmasıyla 1997 yılında olduğu gibi 1998 yılında da Bütçe kapsamında 63 adet fon yer alacaktır. 1998 yılında kapsam içi ve kapsam dışı fonlardan Bütçeye 851 trilyon lira gelir kaydedilmesi öngörüldükçe, kapsam içi fon harcamalarını karşılamak üzere 350 trilyon lira ödenek tahsis edilmiştir. Böylece, fon ödeneklerinin GSMH'ya oranı yüzde 1,3'ten yüzde 0,7'ye düşmekte, fon harcamalarının azaltılması ve fon sisteminin zaman içinde tasfiye edilmesi politikasının sonucu olarak fon ödeneklerinde reel bir gerileme öngörülmüş olmaktadır. Bu kapsamda, 1998 yılında fon sisteminde ek yükümlülük getirilmemesi ve mevcut bazı yükümlülüklerin kaldırılması çalışmaları sürdürülecektir.

Kamu kesimi genel dengesinde fon başlığı altında 11 adet fon ve 3074 sayılı Kanun uyarınca akaryakıt tüketimi üzerinden alınarak ilgili kuruluşlar nezdinde dağıtılan vergi ile 3418 sayılı Kanunla eğitim ve sağlık harcamaları için oluşturulan özel hesap takip edilmektedir. Bunlardan Kamu Ortaklığı

Fonu, Toplu Konut Fonu, Geliştirme ve Destekleme Fonu, Gelir İdaresini Geliştirme Fonu, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu, Petrol Arama ve Petrolle İlgili Faaliyetleri Düzenleme Fonu ile Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu Bütçe kapsamında yer almaktadır.

Kamu kesimi genel dengesinde yer alan fonların 1997 yılında 1.110 trilyon lira ile GSMH'nın yüzde 3,8'i seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilen kaynaklarının, 1998 yılında 2.020 trilyon lira ile GSMH'nın yüzde 4,1'ine ulaşması öngörülmektedir. Fon kaynaklarında beklenen bu artış, büyük ölçüde, 480 trilyon lira olması öngörülen özelleştirme gelirlerinden kaynaklanmaktadır. Öte yandan, Akaryakıt Tüketim Vergisi oranlarının artırılması ve Genel Bütçe vergi gelirlerine bağlı fon gelirleri ile Toplu Konut Fonu'nun gayrimenkul satışı gelirlerindeki artış beklentisi de fon kaynaklarında öngörülen yükselmeye etkili olacaktır.

1997 yılında 1.166 trilyon lira ile GSMH'nın yüzde 4'ü seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilen fon harcamalarının 1998 yılında 1.920 trilyon liraya ulaşması ve GSMH içindeki payının, fonların Bütçe ödeneklerindeki reel gerileme, Kamu Ortaklığı Fonu'nun kamulaştırma ödemelerindeki azalma ve Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu'nun gelirlerine bağlı olarak Bütçeye yapacağı aktarmalardaki düşüş beklentisinin de etkisi ile yüzde 3,9'a gerilemesi öngörülmüştür.

1989 yılından itibaren kamu açıklarını artırıcı yönde etkide bulunmaya başlayan fon sisteminin 1997 yılında da GSMH'nın yüzde 0,2'si oranında açık vereceği tahmin edilmektedir. 1998 yılında ise fon sisteminin, hedeflenen özelleştirme gelirlerine bağlı olarak, GSMH'nın yüzde 0,2'si oranında fazla vermesi öngörülmektedir.

TABLO: III.40- Fon Gelir ve Giderleri (1)

	Cari Fiyatlarla, Milyar TL			GSMH içindeki Pay(%)		
	1996	1997(2)	1998(3)	1996	1997(2)	1998(3)
A. Fon Gelirleri	503 713	1 110 196	2 020 226	3,4	3,8	4,1
Vergi Gelirleri	217 952	526 621	791 044	1,5	1,8	1,6
Vergi Dışı Normal Gelirler	51 453	82 930	150 723	0,3	0,3	0,3
Faktör Gelirleri	30 425	38 204	45 723	0,2	0,1	0,1
Cari Transferler	146 144	323 780	446 302	1,0	1,1	0,9
Sermaye Transferleri	57 738	138 661	586 434	0,4	0,5	1,2
B. Fon Giderleri	521 236	1 166 312	1 920 107	3,5	4,0	3,9
Cari Giderler	57 640	181 752	249 611	0,4	0,6	0,5
Faktör Giderleri	16 918	10 048	44 007	0,1	0,0	0,1
Cari Transferler	255 541	525 773	947 174	1,7	1,8	1,9
Sermaye Transferleri	83 264	237 438	308 316	0,6	0,8	0,6
Sabit Sermaye Yatırımları	107 873	211 300	371 000	0,7	0,7	0,8
C. Gelir Gider Farkı	-17 523	-56 117	100 119	-0,1	-0,2	0,2
D. Finansman	17 523	56 117	-100 119	0,1	0,2	-0,2
Dış Borç Kullanımı	53 503	142 154	162 974	0,4	0,5	0,3
Dış Borç Ödemesi	-34 700	-43 132	-66 956	-0,2	-0,1	-0,1
İç Borç - Alacak ilişkisi (Net)	39 650	-48 847	-190 679	0,3	-0,2	-0,4
Kasa Banka Değişmesi	-40 929	5 941	- 5 457	-0,3	0,0	-0,0

(1) Kamu kesimi genel dengesine giren fonları ve 3418 sayılı Kanunla eğitim ve sağlık harcamalarına tahsis edilen gelirlerle kullanımlarını kapsamaktadır. Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar hariçtir.

(2) Gerçekleşme Tahmini

(3) Program

H. MAHALLİ İDARELER

Mahalli idareler dengesi; Belediyeler, İl Özel İdareleri, Su ve Kanalizasyon İdareleri ve İller Bankası hesaplarını kapsamaktadır.

1997 yılında bir önceki yıla göre yüzde 99,4 oranında artarak 936,5 trilyon liraya ulaşması beklenen mahalli idare gelirlerinin GSMH içindeki payının yüzde 3,2 olacağı tahmin edilmektedir. Gelirlerin yüzde 69,7'sini vergiler, yüzde 13,9'unu vergi dışı normal gelirler, yüzde 16,3'ünü faktör gelirleri oluşturmaktadır. Vergi gelirlerinin bir önceki yıla göre yüzde 106,6 oranında artarak 652,9 trilyon liraya, GSMH içindeki payının da 0,1 puan artarak yüzde 2,2 seviyesine çıkması beklenmektedir.

1997 yılı mahalli idare harcamalarının bir önceki yıla göre yüzde 103,7 oranında artarak 1.064,5 trilyon liraya ulaşacağı, GSMH içindeki payının da yüzde 3,7 olacağı tahmin edilmektedir. Harcamaların yüzde 36,4'ünü cari giderler, yüzde 33,2'sini sabit sermaye yatırımları, yüzde 30,4'ünü de diğer harcamalar oluşturmaktadır.

Bu gelişmeler sonucunda mahalli idarelerin 1997 yılında 128 trilyon lira açık vermesi ve açığın GSMH içindeki payının ise yüzde 0,4 olması beklenmektedir.

TABLO : III.41 - Mahalli İdareler Gelir ve Harcamaları (1)

	Cari Fiyatlarla, Milyar TL			GSMH İçindeki Paylar (%)		
	1996 (2)	1997 (3)	1998 (4)	1996 (2)	1997 (3)	1998 (4)
GELİRLER	469 633	936 512	1 789 600	3,1	3,2	3,6
1.Vergiler	316 102	652 926	1 292 609	2,1	2,2	2,6
2.Vergi Dışı Normal Gelir.	75 484	130 531	218 338	0,5	0,4	0,4
3.Faktör Gelirleri	78 047	153 055	278 652	0,5	0,5	0,6
HARCAMALAR	522 617	1 064 477	1 827 792	3,5	3,7	3,7
1.Cari Giderler	181 957	387 016	640 715	1,2	1,3	1,3
2.Yatırım Harcamaları	177 651	352 877	605 000	1,2	1,2	1,2
a.Sabit Sermaye	175 651	353 090	605 000	1,2	1,2	1,2
b.Stok Değişimi	1 993	- 213	0	0,0	0,0	0,0
3.Cari Transferler	148 865	297 135	534 402	1,0	1,0	1,1
4.Kamulaştırma ve						
S.Değer Artışı	11 901	23 507	39 171	0,1	0,1	0,1
5.Sermaye Transferleri	2 250	3 942	8 504	0,0	0,0	0,0
GELİR-GİDER FARKI	-52 983	-127 965	-38 193	-0,4	-0,4	-0,1

(1) Belediyeler, İl Özel İdareleri, İller Bankası ve Su - Kanalizasyon İdarelerini kapsamaktadır.

(2) Geçici

(3) Tahmin

(2) Program

1998 yılında mahalli idare gelirlerinin 1.789,6 trilyon lira, harcamalarının 1.827,8 trilyon lira, GSMH içindeki paylarının ise sırasıyla yüzde 3,6 ve yüzde 3,7 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Böylece, bir önceki yıl yüzde 88 olan gelirlerin harcamaları karşılama oranı 9,9 puan artarak yüzde 97,9'a yükselmektedir. Bunda Genel Bütçe vergi gelirlerindeki artış ile 1998 yılının Emlak Vergisi beyanname dönemi olması nedeniyle emlak vergisi tahsilatında öngörülen artış etkili olmuştur.

1998 yılında, toplam gelirler içerisinde vergi gelirlerinin payının yüzde 72,2'ye yükselmesine karşılık, vergi dışı normal gelirlerin payının yüzde 12,2'ye, faktör gelirlerinin payının ise yüzde 15,6'ya gerilemesi beklenmektedir. Harcamalar içinde en büyük payı yüzde 35,1 ile cari giderler alırken, sabit sermaye yatırımlarının payının yüzde 33,1, diğer harcamaların payının ise yüzde 31,8 olacağı tahmin edilmektedir.

1998 yılında mahalli idare açığının GSMH içindeki payının 0,3 puanlık bir düşüşle yüzde 0,1'e gerilemesi ve 38,2 trilyon lira olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

6. MALİ PİYASALARDA GELİŞMELER

1997 yılında Merkez Bankası para politikası uygulamasında, enflasyonu kontrol etmeye yönelik politikalardan çok, mali piyasalarda istikrarı sağlamaya ve döviz kurlarında aşırı dalgalanmayı önlemeye ağırlık vermiştir.

1997 yılı Eylül ayı sonunda, geçen yılın aynı ayına göre Merkez Bankası'nın net dış varlıkları yüzde 202,8 oranında artarken, net iç varlıkları yüzde 8,7 oranında azalmıştır.

Merkez Bankası net rezervleri, 1996 yılının son üç ayında 1,1 milyar dolar 1997 yılı Ocak-Nisan döneminde ise 883 milyon dolar azalarak 15,0 milyar dolara gerilemiştir. Mayıs ayından itibaren hızlı bir artış eğilimine giren net rezervler, Eylül ayı itibarıyla yılbaşına göre 4,1 milyar dolar artarak 20,0 milyar dolara ulaşmıştır. Diğer taraftan, mark ağırlıklı olan kredi mektuplu döviz tevdiat hesabı, dolar-mark paritesinin 1,56'dan 1,76 seviyesine yükselmesiyle, yılbaşından itibaren 553,1 milyon dolar azalış göstermiştir. Bu gelişmeler sonucunda, 1996 yılı sonunda 611,4 milyon dolar olan Merkez Bankası net döviz pozisyonu, 1997 yılı Eylül ayı sonunda 4,5 milyar dolara çıkmıştır.

1997 yılının ilk üç ayında Hazinesin kısa vadeli avans kullanımıyla artan net iç varlıklar, Temmuz ayından itibaren kamu kesimine açılan kredilerdeki hızlı düşüşe bağlı olarak, Eylül ayı sonunda yılbaşına göre 178,4 trilyon lira azalmıştır. Bu gelişmede, net döviz pozisyonundaki artış nedeniyle değerlendirme hesabının azalmasının yanı sıra 30 Temmuz 1997 tarihinde Hazine ile Merkez Bankası arasında yapılan protokol de etkili olmuştur. Yapılan protokole göre; Hazinesin kısa vadeli avans da dahil olmak üzere her türlü parasal ilişkisini Merkez Bankasını önceden bilgilendirerek uygulaması, Merkez Bankasının kısa vadeli faiz oranlarını belirlemekte yetkili olması ve Merkez Bankasının kamu kurum ve kuruluşlarına Hazinesin bilgisi dahilinde kredi açması hususlarında mutabakata varılmıştır. Bu protokolle birlikte Temmuz ayı sonunda Hazine 1997 yılında kullandığı kısa vadeli avansı geri ödemiş ve Eylül ayı sonu itibarıyla kısa vadeli avans kullanmamıştır.

Bu gelişmeler sonucunda, 1996 yılı Eylül ayında yüzde 54,9 olan net dış varlıkların Merkez Bankası bilançosu içindeki payı 1997 yılı Eylül ayında yüzde 80,1'e yükselirken, net iç varlıkların payı yüzde 45,1'den yüzde 19,9'a düşmüştür.

Merkez Bankası, 1996 yılında olduğu gibi 1997 yılında da para politikası aracı olarak Açık Piyasa İşlemlerini (APİ) yoğun olarak kullanmıştır. Yılın ilk üç ayında, büyük ölçüde kısa vadeli avans kullanımı ve Hazinesin yoğun itfaları nedeniyle artan likidite APİ ile sterilize edilmeye çalışılmış ve bu dönemde Merkez Bankası APİ'den borçlu konumunda olmuştur. Yılın ikinci üç ayından itibaren, Hazinesin itfalarının azalması ve itfadan fazla borçlanmasıyla piyasada oluşan likidite talebi, kısmen rezerv artışıyla kısmen de APİ yoluyla karşılanmıştır. Eylül ayı itibariyle Merkez Bankasının APİ'den alacakları 127,6 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir.

TABLO: III.42- T.C.Merkez Bankası Vaziyeti

(Milyar TL.)

	1995	1996				1997		
	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Aralık	Mart	Haziran	Eylül
Varlıklar								
I.Net Dış Varlıklar	136 150	262 739	461 166	615 430	632 198	738 008	980 242	1 863 415
II.Toplam İç Krediler	523 762	622 626	571 983	643 192	825 380	850 063	791 730	628 520
1.Kamu Sektörüne Açılan Krediler	511 508	610 395	559 765	635 989	817 687	843 163	784 544	620 837
- Kısa Vadeli Avans	192 000	260 783	140 728	168 476	370 953	471 047	420 725	337 623
- Değerleme Hesabı	45 012	45 005	13 534	12 592	-3 574	-20 132	-59 326	-141 940
- Devlet İç Borçlanma Senetleri	272 868	303 465	406 727	455 082	457 306	393 024	431 319	446 248
2.Bankalara Açılan Krediler	12 254	12 231	12 218	7 203	7 693	6 900	7 186	7 683
III.Diğer Kalemler (Net)	- 14 467	- 76 717	- 105 672	- 137 089	- 185 083	-149 693	-137 099	-166 645
IV.Net İç Varlıklar(II+III)	509 295	545 909	466 311	506 103	640 317	700 370	654 631	461 875
V. Toplam Varlıklar(I+IV)	645 445	808 648	927 477	1 121 533	1 272 515	1 438 378	1 634 873	2 325 290
Yükümlülükler								
Emisyon	223 934	242 219	289 341	379 578	382 243	459 439	567 311	702 320
I.Rezerv Para	343 484	381 615	455 898	585 382	621 483	719 404	882 348	1 061 014
- Açık Piy. İşlemlerinden Borçlar	15 926	46 219	26 122	- 81 919	- 51 369	85 457	-54 090	-127 611
II.Parasal Taban	359 410	427 834	482 020	503 463	672 852	804 861	828 258	933 403
- Kamu Mevduatı	13 384	14 618	16 702	20 739	33 242	15 539	28 518	309 396
III.Merkez Bankası Parası	372 794	442 452	498 722	524 202	706 094	820 400	856 776	1 242 799
- Döviz Mevduatı	102 802	165 164	195 708	313 190	212 984	195 098	270 640	440 524
IV.TL.Yükümlülükler	475 596	607 616	694 430	837 392	919 078	1 015 498	1 127 416	1 683 323
- Bankaların Döviz Mevduatları	169 849	201 032	233 047	284 141	353 437	422 880	507 457	641 967
V.Toplam İç Yükümlülükler	645 445	808 648	927 477	1 121 533	1 272 515	1 438 378	1 634 873	2 325 290

Kaynak: T.C. Merkez Bankası Günlük Göstergeler - Ay Sonu İtibariyle

TABLO: III.43- Başlıca Parasal Büyüklükler

(Milyar TL.)

	1995	1996				1997		
	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Aralık	Mart	Haziran	Eylül
Emisyon Hacmi	223 934	242 219	289 341	362 839	395 018	442 749	539 628	686 273
Rezerv Para	343 484	381 615	455 898	555 018	618 329	697 237	841 735	1 026 138
Para Arzı (M1)	396 047	421 300	511 326	620 375	831 415	997 629	1 089 974	1 158 960
Para Arzı (M2)	1270 423	1 435 626	1 825 307	2 253 409	2 801 675	3 232 451	3 768 239	4 484 355
Para Arzı (M2Y)	2 625 517	2 941 222	3 596 559	4 412 845	5 504 597	6 381 505	7 538 027	8 983 852
Merkez Bankası Kredileri	206 126	274 446	154 454	193 098	361 888	484 608	416 106	346 884
Mevduat Bankaları Kredileri	1 297 004	1 582 843	1 827 616	2 138 945	2 775 503	3 482 507	4 389 613	5 332 012
Yatırım ve Kalkınma Bank. Kred.	77 110	101 165	119 481	141 797	173 644	218 519	262 434	299 807
Net Kredi Hacmi	1 567 991	1 946 223	2 089 338	2 465 955	3 303 455	4 177 972	5 060 472	5 971 025
Toplam Mevduat	2 474 849	2 813 863	3 436 516	4 211 177	5 308 496	6 178 685	7 299 459	8 728 653
- TL. Mevduat	1 119 755	1 308 267	1 665 264	2 051 741	2 605 574	3 029 631	3 529 671	4 229 156
- Döviz Tevdiat Hesapları (Yurtiçi Y.)	1 355 094	1 505 596	1 771 252	2 159 436	2 702 922	3 149 054	3 769 788	4 499 497
Mev. Bank. Kredileri/Toplam								
Mevduat (Yüzde)	52,4	56,3	53,2	50,8	52,3	56,4	60,1	61,1
DTH/Toplam Mevduat (Yüzde)	54,8	53,5	51,5	51,3	50,9	51,0	51,6	51,5
Hazine Bonosu Ağırlıklı Dönem								
Ortalama Bileşik Faizi (Yüzde)	144,7	166,0	124,5	126,5	128,2	108,8	128,4	131,9
Hazine Bonosu Ağırlıklı Ortalama Dönem								
Vade Yapısı (Gün)	102,0	134,0	164,0	175,0	299,0	360,0	645,0	318,0
İnterbank O/N Aylık Ortalama Faizi								
(Aylık Ortalama Yüzde)	106,3	90,0	67,0	73,5	74,3	65,5	70,2	75,0

Kaynak: T.C. Merkez Bankası Haftalık Para ve Kredi İstatistikleri Bülteni. Ayın son cuma günü itibarıyla.

TABLO: III.44- Merkez Bankası Net Döviz Pozisyonu

(Milyon USD)

	1995	1996			1997			
	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Aralık	Mart	Haziran	Eylül
Net Döviz Pozisyonu	-2 235,7	-1 467,0	398,9	199,1	611,4	926,9	1 374,6	4 518,9
- Net Dış Varlıklar	2 230,0	3 725,6	5 677,6	6 768,4	5 865,9	5 807,0	6 666,9	10 783,0
Net Rezervler	12 143,3	13 686,0	15 628,6	17 011,1	15 868,2	15 241,6	15 779,6	19 955,7
Kredi Mek. Döv. Tevd. Hes. (-)	11 513,2	11 559,1	11 504,9	12 000,6	11 884,0	11 318,4	11 174,3	11 330,9
Diğer	1 599,9	1 598,7	1 553,9	1 757,9	1 881,7	1 883,8	2 061,6	2 158,2
- İç Döviz Yükümlülükleri	4 465,7	5 192,6	5 278,7	6 569,3	5 254,5	4 880,1	5 292,3	6 264,1
Döviz Olarak Tak. Ed. Kamu Mvd.	1 683,8	2 342,0	2 409,5	3 444,4	1 975,4	1 540,8	1 840,5	2 549,2
Hazine Mevduatı	1 436,1	2 053,6	2 101,3	3 056,9	1 592,2	1 092,0	1 352,8	1 934,7
Bankaların Döviz Mevduatı	2 781,9	2 850,6	2 869,2	3 124,9	3 279,1	3 339,3	3 451,8	3 714,9

Kaynak: T.C. Merkez Bankası. Ayın son günü itibarıyla.

TABLO: III.45- Mali Varlıklar

	Trilyon TL.			Yüzde Pay			Yüzde Artış	
	1995	1996	1997(1)	1995	1996	1997(1)	1996	1997(1)
Mevduat	2 206	5 308	7,299	59,6	62,2	61,9	140,7	37,5
Türk Lirası	1 118	2 606	3 530	30,2	30,5	29,9	133,1	35,5
- Tasarruf Mevduatı	691	1 685	2 230	18,7	19,8	18,9	143,8	32,4
- Diğer	427	921	1 300	11,5	10,8	11,0	115,8	41,1
Döviz Tevdiat Hesapları	1 088	2 703	3 770	29,4	31,7	31,9	148,5	39,5
Menkul Kıymetler	1 498	3 221	4 501	40,4	37,8	38,1	115,0	39,8
Kamu	1 202	2 779	3 849	32,5	32,6	32,6	131,2	38,5
- Hazine Bonosu	631	1 745	715	17,0	20,5	6,1	176,5	-59,0
- Devlet Tahvili	512	987	3 062	13,8	11,6	25,9	92,9	210,2
- Diğer	59	47	72	1,6	0,6	0,6	-20,7	52,6
Özel	296	441	652	8,0	5,2	5,5	49,3	47,8
- Hisse Senedi	224	425	638	6,0	5,0	5,4	89,8	50,3
- Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler	67	8	7	1,8	0,1	0,1	-88,0	-13,4
- Diğer	5	9	7	0,1	0,1	0,1	74,7	-20,3
Toplam	3 704	8 529	11 801	100,0	100,0	100,0	130,3	38,4
TOPLAM MALİ VARLIKLAR / GSMH	47,2	56,6	59,3					
M2 / GSMH	16,0	12,0	18,9					
M2Y / GSMH	30,7	22,1	37,9					

Kaynak: SPK, TCMB
(1) Haziran sonu itibarıyla

TABLO: III.46- Menkul Kıymetler Borsalarında Çeşitli Göstergeler

AYLAR	İMKB Endeksi		Hisse Senetleri Piyasası		Kamu Menk. Kıymetleri		Repo-Ters Repo Piyas.	
	Biletik Endeks (Ocak 1986=100)	ABD Doları Bazında	İşlem Hacmi		Kesin Alım-Satım İşlem Hacmi		İşlem Hacmi	
			(Milyar TL)	(Milyon \$)	(Milyar TL)	(Milyon \$)	(Milyar TL)	(Milyon \$)
1991	4 369	501	35 487	8 502	1 476	312		
1992	4 004	273	56 339	8 567	17 955	2 403		
1993	20 683	833	255 222	21 770	122 738	10 718	59 009	4 794
1994	27 257	413	650 864	23 203	269 940	8 828	756 683	23 704
1995	40 025	383	2 374 055	52 357	739 942	16 509	5 781 776	123 254
1996	97 589	534	3 031 185	37 738	2 710 973	32 737	18 340 481	221 405
1996 Eylül	72 453	465	1 880 145	25 980	1 670 719	22 077	11 484 100	152 267
1997 Eylül (*)	2 593	874	4 854 396	35 354	3 213 673	23 198	35 891 119	255 842
Yüzde Değişme								
1992	-8,4	-45,5	58,8	0,8	1 116,5	670,2		
1993	416,6	205,1	353,0	154,1	583,6	346,0		
1994	31,8	-50,4	155,0	6,6	119,9	-17,6	1 182,3	394,5
1995	46,8	-7,3	264,8	125,7	174,1	87,0	664,1	420,0
1996	143,8	39,4	27,7	-27,9	266,4	98,3	217,2	79,6
96 Eylül-97 Eylül	257,9	88,0	158,2	36,1	92,4	5,1	212,5	68,0

Kaynak: İMKB.

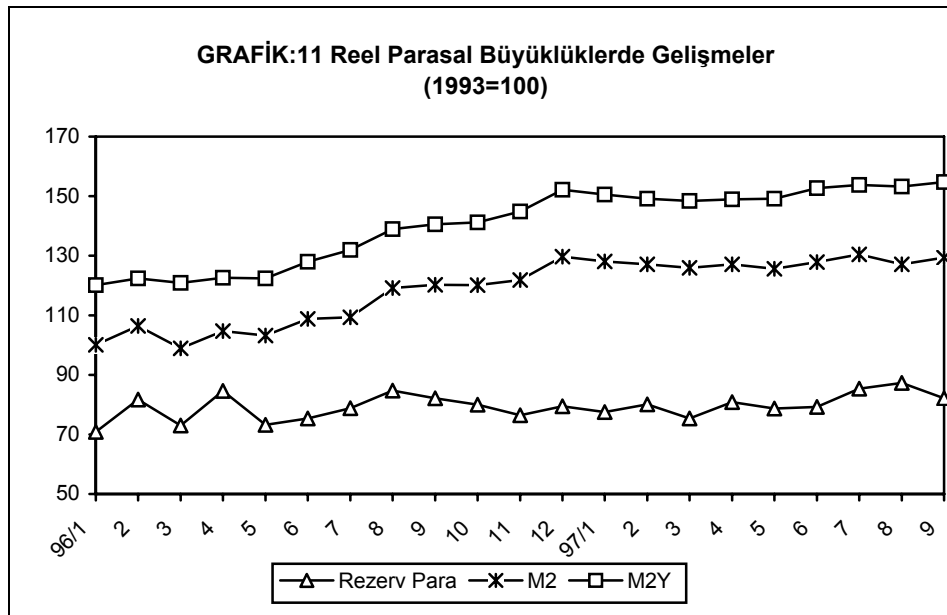
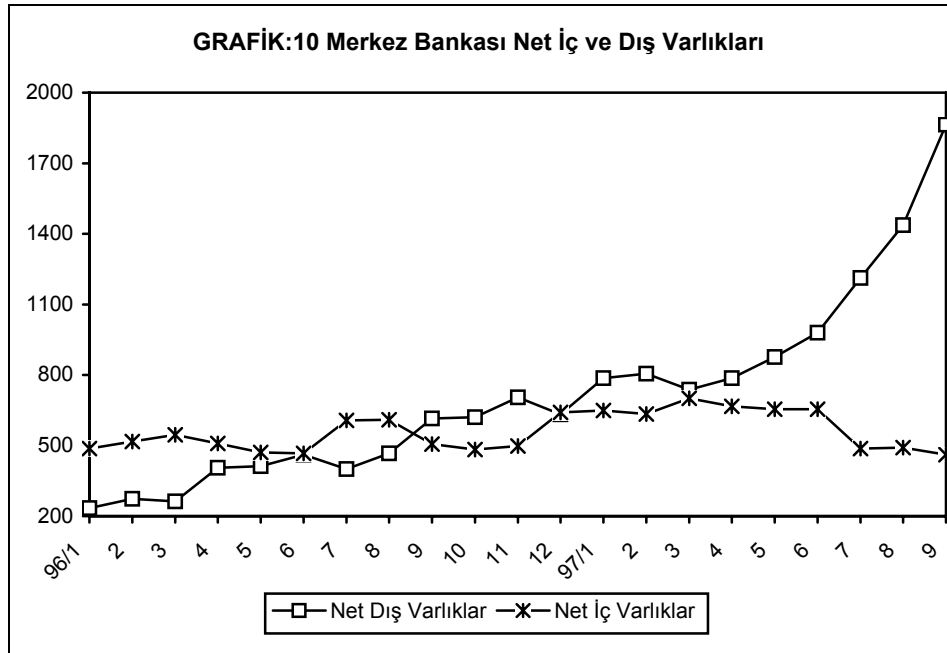
(*) 1997 yılının başından itibaren İMKB endeksi 1/100 düzeyinde izlenmeye başlanmıştır.

Bu gelişmeler sonucunda, emisyon hacmi Ocak-Eylül döneminde yüzde 83,7 rezerv para yüzde 70,7 ve Merkez Bankası parası yüzde 76,0 oranında artış göstermiştir.

1997 yılı Eylül ayı itibariyle, geçen yılın aynı ayına göre toplam Türk Lirası mevduat yüzde 106,1, döviz tevdiat hesapları yüzde 108,4 oranında artış göstermiştir. Bu gelişmeler sonucunda, aynı dönem itibariyle M1 yüzde 86,8, M2 yüzde 99,0, M2Y yüzde 103,6 oranında artmıştır.

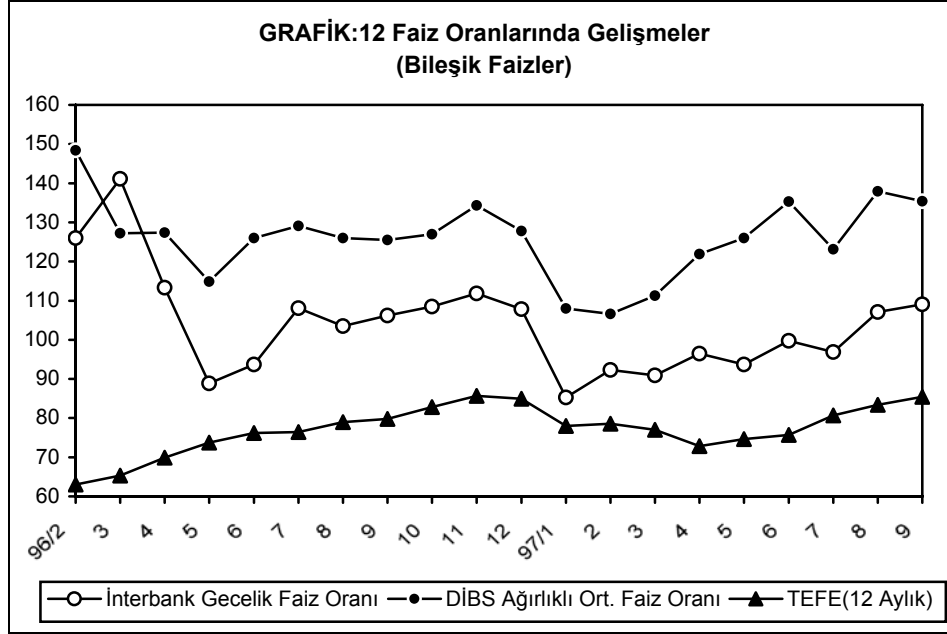
1997 yılında ekonomik aktivitedeki canlılık, kredi talebinde de reel olarak genişlemeye neden olmuştur. Nitekim, 1996 yılı Eylül ayında 2,5 katrilyon lira olan net kredi hacmi, 1997 yılı Eylül ayında yüzde 142,1 oranında artarak 6,0 katrilyon liraya ulaşmıştır. Bu dönemde mevduat bankalarının toplam kredileri yüzde 149,3 oranında artarken, TL cinsinden kredileri yüzde 150,8, yabancı para kredileri yüzde 147,4 oranında artmıştır. Böylece, Eylül 1996'da yüzde 50,8 olan mevduat bankaları kredilerinin toplam mevduata oranı, Eylül 1997'de yüzde 61,1'e yükselmiştir.

1996 yılı Aralık ayında yüzde 127,8 olan Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) ortalama bileşik faiz oranı, 1997 yılı Ocak ayında yüzde 108,0'e Şubat ayında yüzde 106,7'ye gerilemiştir. Mart ayından itibaren siyasi belirsizliklerin de etkisiyle, faiz oranları artma eğilimine girmiştir. Bununla birlikte, 1996 yılında ortalama yüzde 135,2 olan bileşik faiz oranı, 1997 yılı Ocak-Eylül döneminde stopajlı yüzde 121,7, stopajsız 104,7 olarak gerçekleşmiştir.

Mart ayında Hazine, tüketici fiyatlarına endeksli (TÜFEX) 2 yıl vadeli yeni bir borçlanma yöntemi geliştirmiş ve Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında bu aracı yoğun olarak kullanmıştır. Bu gelişmenin de etkisiyle, 1996 yılında 195 gün olan ortalama vade yapısı 1997 yılı Ocak-Eylül döneminde 380 güne çıkmıştır.

Diğer taraftan, Hazine iç borç ödemelerini, nakit ve piyasadaki likidite durumuna göre ayarlamak amacıyla Ağustos ayında geri alım ihalesi uygulamasına başlamıştır. Bunun yanısıra, Eylül ayından itibaren aylık borçlanma programları hazırlanarak kamuoyuna ilan edilmeye başlanmıştır.

1996 yılı son üç aylık döneminde ortalama yüzde 79,6 olan üç ay vadeli mevduat faiz oranları, 1997 yılının ilk üç ayında ortalama yüzde 76,8'e gerilemiştir. Yılın ikinci üç ayında bu seviyesini koruyan üç ay vadeli mevduat faiz oranları, Temmuz-Eylül döneminde yüzde 81,0 düzeyine yükselmiştir.

Ağustos ayında Merkez Bankası reeskont faiz oranlarını yüzde 50,0'den yüzde 67,0 seviyesine, avans işlemleri faiz oranını da yüzde 57,0'den yüzde 80,0 düzeyine yükseltmiştir.

Eylül ayında Ziraat Bankası tarımsal kredi faiz oranlarını 11 ila 20 puan arasında artırarak ortalama yüzde 50'den yüzde 70'e çıkartmıştır. Diğer taraftan Halk Bankası Ekim ayında Esnaf ve Sanatkarlar Kefalet Kooperatifleri'nin kefaletiyle kullandığı kredilerin faiz oranlarını 10 puan, kendi kaynaklarından kullandığı faiz oranlarını 5 puan artırmıştır.

İnterbank gecelik basit faiz oranları 1997 yılının Ocak-Mayıs döneminde ortalama yüzde 65 civarında seyrederken bu oran Haziran-Eylül döneminde ortalama yüzde 72'ye yükselmiştir.

1996 yılı Ocak-Eylül döneminde 1,7 katrilyon lira olan İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) bünyesindeki kamu menkul kıymetlerinin kesin alım satım işlem hacmi 1997 yılının aynı döneminde yüzde 92,4 oranında artarak 3,2 katrilyon lira seviyesinde gerçekleşmiştir.

Repo-ters repo piyasasındaki gelişme hızı, kesin alım satım pazarına göre daha yüksek olmuş, 1996 yılı Ocak-Eylül döneminde 11,5 katrilyon lira olan işlem hacmi 1997 yılının aynı döneminde yüzde 212,5 oranında artarak 35,9 katrilyon liraya çıkmıştır.

İMKB hisse senetleri piyasasında 1996 yılı Ocak-Eylül döneminde 1,9 katrilyon lira olan işlem hacmi 1997 yılının aynı döneminde yüzde 158,2 oranında artarak 4,9 katrilyon lira seviyesinde gerçekleşmiştir. Eylül ayı itibariyle borsada işlem gören şirket sayısı 250'ye ulaşmıştır. 1996 yılı sonunda 976 olan İMKB endeksi 31 Ekim 1997 itibariyle yüzde 191,6 oranında artarak 2.846 seviyesine yükselmiştir. İMKB endeksindeki artış hızı Ağustos ayının sonlarından itibaren ivme kazanmıştır. Nitekim 31 Ağustos-24 Ekim 1997 döneminde İMKB endeksi yüzde 78,9 oranında artmıştır. Ancak, Uzakdoğu Ülkelerinde yaşanan ekonomik kriz nedeniyle dünya borsalarında başlayan hızlı düşüş, İMKB endeksi üzerinde de etkisini göstermiş ve İMKB endeksi 24 Ekim tarihindeki en yüksek seviyesi olan 3.543 puandan yüzde 19,7 oranında düşüş kaydederek 31 Ekim 1997 tarihinde 2.846 puana gerilemiştir.

İstanbul Altın Borsasında (İAB) 1996 yılı Ocak-Temmuz döneminde toplam işlem hacmi 84,1 ton iken, 1997 yılının aynı döneminde 170,2 ton olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca, 1997 yılında İAB bünyesinde vadeli işlemlere başlanmıştır.

7. FİYATLAR VE TARIM ÜRÜNLERİ DESTEKLEME FİYAT VE ALIMLARI

A. FİYATLAR

Ocak-Eylül dönemi itibariyle Toptan Eşya Fiyatları artış hızı 1996 yılında yüzde 60,5 iken 1997 yılında yüzde 60,9 olmuştur. Aynı dönemde fiyat artış hızı kamu kesiminde 1996 yılındaki yüzde 76,2 olan seviyesinden 1997 yılında yüzde 70,6'ya gerilerken, özel kesimdeki fiyat artış hızı yüzde 56,3 olan seviyesinden yüzde 58,0'a yükselmiştir. Kamu kesimi fiyat artış hızındaki düşüşte esas olarak enerji sektöründeki fiyat artış hızının yüzde 100,9'dan yüzde 43,2'ye gerilemesi etkili olmuştur.

1997 yılı Ocak-Eylül döneminde Tarım ve Madencilik sektörlerinde fiyat artış hızı geçen yılki seviyelerinin altında kalarak sırasıyla yüzde 58,3 ve yüzde 55,1 olmuştur. Bu oranlar 1996 yılında yüzde 62,1 ve yüzde 68,0'dır.

İmalat sanayinde Ocak-Eylül döneminde fiyat artış hızı 1996 yılında yüzde 57,6 iken 1997 yılında yüzde 63,3 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde kamu kesimi imalat sanayii fiyat artış hızı yüzde 72,4'ten yüzde 78,7'ye, özel kesim imalat sanayii fiyat artış hızı yüzde 53,1'den yüzde 58,1'e yükselmiştir. Kamu kesimi imalat sanayiinde petrol ürünleri, metalik olmayan diğer mineral ürünleri, makina ve teçhizat imalatı ile elektrikli makina ve cihazları alt sektörlerinde fiyat artışları geçen yılın aynı dönemine göre önemli ölçüde gerilemiştir. Özel sektör imalat sanayiinde ise fiyat artışlarında yavaşlama gözlenen alt sektörler, petrol ürünleri, deri ve mamülleri, ağaç ve mantar ürünleri, metalik olmayan diğer mineral ürünleri, makina ve teçhizat ile büro makinaları alt sektörleridir.

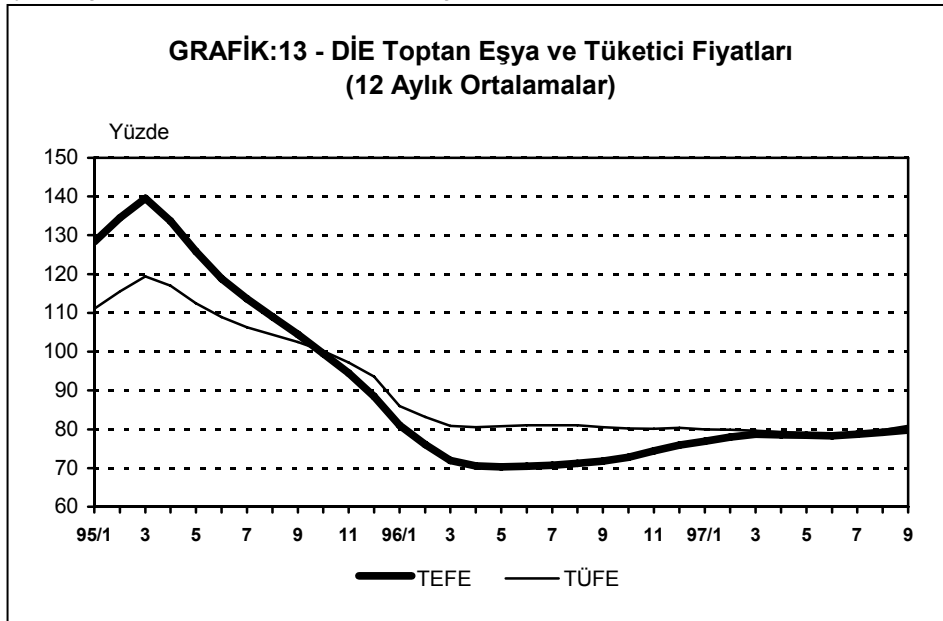
Eylül ayı itibariyle TEFE 12 aylık artış hızı 1996 yılında yüzde 79,8 iken, 1997 yılında yüzde 85,4 olmuştur. Aynı dönem itibariyle 12 aylık ortalama fiyat artış hızı 1996 ve 1997 yılları için sırasıyla, yüzde 71,8 ve yüzde 79,8 olarak gerçekleşmiştir.

1997 yıl sonu itibariyle TEFE 12 aylık artış hızının yüzde 86,3, ortalama artış hızının ise yüzde 80,6 olacağı tahmin edilmektedir.

1997 yılı Ocak-Eylül dönemi Tüketici Fiyatları artış hızı yüzde 63,9 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran 1996 yılının aynı döneminde yüzde 55,2'dir. Bu dönemde, gıda ve ev eşyası alt gruplarındaki fiyat artış hızı geçen yıla göre önemli ölçüde yükselirken, sağlık ve ulaştırma alt gruplarında fiyat artış hızının yavaşladığı gözlenmektedir.

Eylül sonu itibariyle TÜFE 12 aylık artış hızı 1996 yılında yüzde 79,3 iken, 1997 yılında yüzde 89,9'a yükselmiştir. Aynı dönem itibariyle TÜFE yıllık ortalama artış hızı ise 1996 yılında yüzde 80,5 ve 1997 yılında yüzde 80,9 olmuştur.

1997 yılında kamu kesimi açıklarının artmaya devam etmesi ve faiz dışı dengenin yeniden açık vermesi fiyat artışlarının hızlanmasında belirleyici olmuştur. Kamu açıklarındaki yükselme para politikasının enflasyon ile mücadelede etkin bir şekilde kullanılmasını ve enflasyonist beklentilerin kırılmasını da engellemiştir. Ayrıca, tarımsal destekleme fiyatları ile ücret ve maaşlardaki artışlar ve parite etkisiyle dolar kurundaki hızlı yükselme, endeksleme eğiliminin güçlü olması nedeniyle 1997 yılında fiyat artışlarının hızlanmasında etkili olmuştur.

1998 yılında Toptan Eşya Fiyatları Endeksi 12 aylık artış hızının yüzde 50,0, yıllık ortalama artış hızının ise yüzde 64,0 seviyesinde gerçekleşmesi öngörülmektedir.

1998 yılında, maaş-ücret, tarımsal destekleme fiyatları ve döviz kurlarının enflasyon hedefi ile uyumlu bir çerçevede gelişmesi ve faiz oranlarında başlayan düşüş eğiliminin faiz dışı kamu kesimi borçlanma gereğinde öngörülen iyileşme ile birlikte devam etmesi fiyat artış hızının yavaşlamasına katkıda bulunacaktır.

TABL0: III.47 - Eylül Ayı İtibariyle Fiyat Endekslerinde Gelişmeler (1994=100)

	Aylık Yüzde Değişme		Yıl Sonuna Göre Yüzde Değişme		12 Aylık Yüzde Değişme		12 Aylık Ort. Yüzde Değişme	
	1996	1997	1996	1997	1996	1997	1996	1997
DİE								
TEFE								
Genel	5,1	6,3	60,5	60,9	79,8	85,4	71,8	79,8
-Tarım	6,2	6,7	62,1	58,3	89,5	85,3	84,7	85,7
-Madencilik	6,7	7,3	68,0	55,1	101,3	78,7	83,2	82,1
-İmalat	4,7	6,1	57,6	63,3	74,3	87,1	66,2	77,3
-Enerji	4,6	5,6	100,9	43,2	104,7	63,9	84,7	81,8
Özel	5,1	6,1	56,3	58,0	76,4	82,5	71,9	78,4
-Tarım	6,2	6,7	62,1	58,3	89,5	85,3	84,7	85,7
-Madencilik	5,4	3,5	78,3	44,4	108,8	62,9	85,6	79,9
-İmalat	4,6	5,9	53,1	58,1	69,9	81,4	65,8	74,6
Kamu	5,0	6,6	76,2	70,6	92,2	95,0	71,5	84,7
-Madencilik	7,2	8,7	64,4	59,1	98,6	84,9	82,3	83,0
-İmalat	4,8	6,6	72,4	78,7	88,6	103,9	67,6	85,5
-Enerji	4,6	5,6	100,9	43,2	104,7	63,9	84,7	81,8
TÜKETİCİ FİYAT ENDEKSİ								
Genel	6,1	7,3	55,2	63,9	79,3	89,9	80,5	80,9
-Gıda, İçki, Tütün	3,3	6,4	46,6	73,0	70,6	98,8	73,6	82,0
-Giyim ve Ayakkabı	6,7	9,7	37,5	35,0	78,4	76,8	85,2	74,3
-Konut ve Kira	6,1	5,7	59,8	58,2	82,1	82,7	86,4	80,7
-Ev Eşyası	6,5	7,5	44,8	54,5	62,8	74,1	66,7	66,7
-Sağlık	1,3	6,4	87,1	75,4	100,4	89,7	87,3	91,2
-Ulaştırma	7,8	5,8	82,4	78,8	108,8	102,3	88,7	93,1
-Eğlence ve Kültür	3,6	7,9	52,1	59,4	74,9	76,6	88,1	67,2
-Eğitim	57,9	53,4	70,5	70,9	71,0	71,2	104,1	71,0
-Otelb., Pasta., Lokan.	4,5	9,3	63,2	71,8	89,5	90,2	90,2	79,0
-Çeşitli Mal ve Hiz.	9,7	6,9	70,6	80,6	82,2	121,3	66,2	98,4
İTO (1)								
T E F E	5,3	6,9	58,8	61,0	76,9	79,9	69,3	75,6
ÜCRET. GEÇ. END.	1,8	5,0	61,5	73,8	82,3	100,1	84,9	85,8

(1) Sadece İstanbul İlini Kapsamaktadır.

TABLO: III.48 - Toptan Eşya ve Tüketici Fiyat Endekslerindeki Gelişmeler

		(Yüzde Değişmeler, Üçer Aylık ve Yıllık Olarak)					Tüketici
		TEFE				Genel	
		Genel	Tarım	Maden	İmalat	Enerji	Genel
1992	I Dönem	21,5	40,1	10,5	14,4	44,0	20,2
	II Dönem	7,4	-0,0	9,7	10,2	8,2	9,6
	III Dönem	7,8	-12,5	18,2	14,2	11,1	7,2
	IV Dönem	15,5	22,8	9,9	14,2	9,9	18,9
	Yıl Sonu	61,4	49,3	57,1	63,4	94,6	66,0
	Yıllık Ortalama	62,1	62,7	60,3	59,7	97,7	70,1
	1993	I Dönem	14,3	27,8	10,7	9,9	24,4
II Dönem		10,5	10,8	11,7	10,4	9,4	13,1
III Dönem		11,5	7,1	12,6	12,9	11,5	11,7
IV Dönem		13,2	15,6	15,4	12,4	13,6	18,0
Yıl Sonu		60,3	75,6	63,9	54,6	75,1	71,1
Yıllık Ortalama		58,4	62,2	57,9	56,6	67,8	66,1
1994		I Dönem	20,2	24,4	15,3	19,0	22,0
	II Dönem	54,1	26,2	64,7	64,2	42,0	40,5
	III Dönem	8,9	5,5	17,7	9,4	10,1	9,5
	IV Dönem	19,7	36,7	9,9	16,9	4,5	24,2
	Yıl Sonu	149,6	134,0	144,2	159,1	100,9	125,5
	Yıllık Ortalama	120,7	97,8	132,8	129,4	102,3	106,3
	1995(*)	I Dönem	24,7	38,3	20,3	21,3	12,7
II Dönem		13,2	18,2	14,1	11,5	10,2	14,1
III Dönem		7,0	-1,5	10,0	9,8	12,4	11,8
IV Dönem		11,8	17,1	16,5	10,1	6,4	18,2
Yıl Sonu		65,6	86,6	75,4	60,0	40,8	76,0
Yıllık Ortalama		86,0	107,8	85,6	81,0	56,4	89,1
1996(*)		I Dönem	21,4	28,9	20,3	18,2	34,0
	II Dönem	19,4	22,8	17,8	17,7	24,0	16,6
	III Dönem	10,1	3,6	18,2	12,2	15,8	11,0
	IV Dönem	15,6	17,8	18,9	14,7	14,7	17,6
	Yıl Sonu	84,9	89,9	93,6	80,6	129,9	79,8
	Yıllık Ortalama	75,9	86,5	89,3	70,4	101,7	80,4
	1997(*)	I Dönem	17,0	21,1	14,2	15,6	17,1
II Dönem		17,0	25,5	6,2	14,5	10,0	17,0
III Dönem		15,7	3,1	22,6	21,4	10,9	17,3

(*) 1994=100 bazlı endekslere göredir.

TABLO: III.49- Fiyat Artışlarını Etkileyen Faktörlere İlişkin Gelişmeler

(Yıllık Ortalama Artış Oranı, Yüzde)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997(4)
Toptan Eşya Fiy. Endeksi.(1)	55,3	62,1	58,4	120,7	86,0	75,9	79,8
-Kamu Genel	61,3	65,1	54,5	122,5	76,8	81,9	84,7
-Özel İmalat	53,8	59,8	59,3	130,5	81,1	68,2	74,6
Tüketici Fiyatları Endeksi (1)	66,0	70,1	66,1	106,3	89,1	80,4	80,9
-Gıda	67,1	71,0	63,5	110,1	92,1	72,2	82,0
Dolar Kuru	59,9	64,7	59,9	170,4	53,9	77,5	85,2
DM Kuru	55,0	76,0	50,1	178,8	72,7	68,5	62,7
Emisyon Hacmi (2)	47,1	69,2	80,1	90,5	86,3	76,4	89,1
Para Arzı (M2Y) (2)	80,0	74,9	60,9	168,7	106,5	109,7	103,6
Ort.Faiz Oranı (3)	79,7	86,1	87,8	164,4	121,8	135,2	121,7 (5)
Nominal Ücret (Giyinik)							
Kamu	148,9	80,2	78,6	95,5	52,4	38,3	145,5 (6)
Özel	136,7	75,3	69,2	64,9	65,7	86,3	89,0 (6)
Nominal Net Maat	77,9	93,5	69,6	61,0	84,4	94,0	116,4 (6)
Kamu Kesimi Borçlanma							
Gereği/GSMH (Yüzde)	10,2	10,6	12,0	7,9	5,2	9,0	9,5 (6)
İhracat Fiyat Endeksi	-0,9	1,3	-2,8	-3,7	13,6	-5,6	-4,5 (6)
İthalat Fiyat Endeksi	-3,1	-1,9	-6,2	0,9	17,2	-0,3	-5,5 (6)

(1) 1995-1997 yılları 1994=100 bazlı endekse göredir.

(2) 12 aylık yüzde değişme

(3) Devlet iç borçlanma senetleri ortalama faiz oranı (Yıllık bileşik)

(4) Eylül sonu itibarıyla

(5) Ocak-Eylül dönemi itibarıyla

(6) Yıllık tahmin.

B. TARIM ÜRÜNLERİ DESTEKLEME FİYAT VE ALIMLARI

1994 yılından bu yana sürdürülmekte olan hububat, şeker pancarı ve tütün dışındaki ürünlerin destekleme alımları kapsamında tutulması uygulamasına 1997 yılında da devam edilmiştir. Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin (TSKB) daha rasyonel çalışmalarına yönelik uygulamaların sürdürülmesi amacıyla bu kuruluşların faaliyet alanına giren ürünler 1997 yılında da tarımsal destekleme alımları kapsamında tutulmuşlardır.

Destekleme alımları kapsamındaki ürünler için üreticilere yapılan ödemelerin, 1996 yılında 103,5 trilyon liradan, yüzde 220 oranında artarak 1997 yılında 330 trilyon liraya ulaşması beklenmektedir. TSKB'lerin kendi nam ve hesaplarına aldıkları ürünler de dikkate alındığında, 1996 yılında 178 trilyon lira olan üreticilere alımlar karşılığında yapılan ödemelerin 1997 yılında 447 trilyon liraya yükseleceği tahmin edilmektedir.

1995 yılında ortalama yüzde 102,7 oranında artan tarımsal destekleme alım fiyatları, 1996 yılında yüzde 107,2 oranında artmıştır. 1997 yılında ise, destekleme fiyatlarındaki ortalama artış oranının yüzde 94,8 olması beklenmektedir. 1996 yılında TMO tarafından satın alınan buğdayların yüzde 79,4'ünün makarnalık buğday olması ortalama fiyat artışlarındaki eğilimi değiştirmektedir. Makarnalık buğday dikkate alınmadan yapılan hesaplamalara göre 1996 ve 1997 yıllarında destekleme fiyatları ortalama artışı sırasıyla yüzde 102,9 ve yüzde 104,3 olmaktadır. Destekleme başlangıç alım fiyatlarındaki artış oranı ekmeçlik buğdayda yüzde 83,3, şeker pancarında yüzde 150, tütünde yüzde 100 olmuştur. TSKB'lerin satın aldığı ürünlerin başlangıç alım fiyatlarındaki artış oranları; fındıkta yüzde 141, pamukta yüzde 100 ayçiçeğinde yüzde 85,7 olarak belirlenmiştir.

1995 yılında, çeşitli tarım ürünlerinin desteklenmesi, iç talebin karşılanması ve üreticilerin fiyat hareketlerinden korunması amacıyla, TSKB'lere kendi nam ve hesaplarına yaptıkları alımların finansmanında kullanılmak üzere, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan (DFİF) T.C. Ziraat Bankası aracılığıyla yıllık yüzde 50 basit faizli kredi kullanım imkanı getirilmiştir. Bu çerçevede; 97/9526 sayılı Kararname ile tiftik ve yaş koza için 442 milyar lira, 97/9757 sayılı Kararname ile fındık için 30 trilyon lira, 97/9854 sayılı Kararname ile de diğer ürünler için 50 trilyon lira kaynak sağlanmıştır. Ayrıca, 97/9757 sayılı Kararname ile Fiskobirlik'in 1996 yılı ürünü stoklarının yağlığa verilmesi sonucu uğrayacağı zararların DFİF'den karşılanması öngörülmüştür.

1997 yılında bazı ürün alımlarında kademeli fiyat uygulanmıştır. Makarnalık ve ekmeçlik buğdayda üç ay boyunca her ay 2.000 TL/Kg, pamuk ve ayçiçeğinde iki ay boyunca her ay 5.000 TL/Kg, fındıkta ise her ay 25.000 TL/Kg ilave fiyat uygulanması benimsenmiştir.

97/9792 sayılı Kararname ile, 1997 yılında tabii afetlerden ekiliş ve ürünleri ile hayvan varlıkları en az yüzde 40 zarar gören çiftçilerin T.C. Ziraat Bankası, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM) ve Tarım Kredi Kooperatiflerine olan 1997 yılı vadeli zirai kredi borçları vade tarihinden itibaren bir yıl süre ile faizsiz olarak ertelenmiştir.

97/9975 sayılı Kararname ile, 1997 yılında tabii afetlerden zarar gören çiftçilere dağıtılacak tohumluklar için TİGEM'e T.C. Ziraat Bankası tarafından bir yıl vadeli ve faizsiz 9 trilyon liraya kadar kredi açılması öngörülmüştür. Ayrıca, yine bu Kararname ile 1998 yılında en az yüzde 40 oranında zarar görecekt çiftçilerin TİGEM'e olan tohumluk borçlarının vade tarihinden itibaren bir yıl süreyle ertelenmesi kararlaştırılmıştır.

Kaliteli çay üretiminin teşviki amacıyla 1994 yılında uygulamaya konulan ve 5 yıl sürecek budama programı kapsamında, üreticilerin gelir kayıplarının telafi edilmesine yönelik ödeme yapılması uygulamasına 1997 yılında da devam edilmiştir.

1994 yılında başlatılan ve tütün üretiminde uygulanan kota sistemi 1997 yılında uygulanmamıştır.

TABLO: III.50- Bazı Tarımsal Ürünlerin Başlangıç Alım Fiyatları

	Fiyatlar (TL/Kg)			Yüzde Artış	
	1995	1996	1997	1996	1997
1. Buğday (Ekmeklik)	7 000	18 000	33 000	157,1	83,3
3. Arpa (Beyaz)	5 250	14 400	24 750	174,3	71,9
2. Mısır	6 300	17 100	29 700	171,4	73,7
4. Pamuk (Ege)	40 000	70 000	140 000	75,0	100,0
5. Tütün (Ege)	142 000	250 000	500 000	76,1	100,0
6. Şeker Pancarı	2 500	4 400	11 000	76,0	150,0
7. Ayçiçeği	18 000	35 000	65 000	94,4	85,7
8. Fındık	80 000	166 000	400 000	107,5	141,0
9. Kuru İncir	57 000	90 000	220 000	57,9	144,4
10. Çekirdeksiz Kuru Üzüm	40 000	82 500	160 000	106,3	93,9
11. Tiftik	160 000	224 500	475 000	40,3	111,6
12. Haşhaş Kapsülü	25 000	75 000	160 000	200,0	113,3
13. Yağ Koza	200 000	400 000	800 000	100,0	100,0
14. Çay	12 000	25 000	50 000	108,3	100,0

Destekleme alımları nedeniyle oluşan kamu finansman ihtiyacının azaltılması ve üreticilerin pazar sinyallerine göre üretimlerini yönlendirmeleri için, ürünlerin borsalarda daha çok işlem görmesini sağlamaya yönelik mevzuat ve altyapı çalışmaları nihai aşamaya getirilmiş bulunmaktadır.

TABLO: III.51 - Tarımsal Ürün Alım Fiyatlarındaki Gelişmeler

Ürünler	Fiyatlar (TL/Kg.)				Yüzde Artışlar		
	1994	1995	1996	1997	1995	1996	1997
1. Buğday (1) (*) (**)	3 532	7 433	22 093	35 125	110,5	197,2	59,0
2. Arpa (1) (*)	2 729	5 423	15 115	25 484	98,7	178,7	68,6
3. Çavdar (1) (*)	2 754	5 414	13 460	26 788	96,5	148,6	99,0
4. Mısır (1) (*)	2 974	6 769	16 862	29 314	127,6	149,1	73,8
5. Yulaf (1) (*)	2 744	-	14 094	26 985	-	-	91,5
6. Pamuk (2)	25 427	40 440	68 158	134 643	59,0	68,5	70,0
7. Tütün (3) (*)	53 093	100 963	188 619	385 648	90,2	86,8	85,6
8. Şeker Pancarı (4) (*)	1 032	2 750	4 775	12 100	166,5	73,6	153,4
9. Ayçiçeği	9 529	18 001	37 969	70 000	88,9	110,9	94,4
10. Fındık (5)	56 284	81 800	206 248	430 000	45,3	152,1	116,3
11. Kuru İncir (6)	26 504	64 200	84 770	210 000	142,2	32,0	35,9
12. Çekirdeksiz Kuru Üzüm (7)	21 352	38 502	81 311	160 000	80,3	111,2	110,7
13. Zeytinyağı (8)	62 411	148 621	-	-	138,1	-	-
14. Tiftik (9)	67 745	-	221 346	460 000	-	-	-
15. Antepfıstığı (10)	82 086	-	293 871	450 000	-	-	-
16. Soya Fasulyesi	9 497	15 001	41 395	65 000	58,0	176,0	96,7
17. Haşhaş Kapsülü (1) (*)	18 683	24 485	73 718	157 667	31,1	201,1	201,1
18. Çeltik (1)	-	24 232	43 548	90 725	-	79,7	85,7
19. Yarfıstığı (11)	19 071	38 493	63 413	-	101,8	64,7	64,7
20. Yağ Koza	71 927	198 896	382 571	772 735	176,5	102,0	92,3
21. Çöplü Kırmızıbiber	21 994	-	210 227	-	-	-	-
22. Zeytin (12)	44 503	94 259	154 052	-	111,8	63,4	-
23. Gülçiçeği	15 001	35 014	84 019	120 023	133,4	140,0	140,0
24. Kırmızı Mercimek	7 944	24 148	-	-	204,0	-	-

(*) 1995-1997 döneminde Devlet Destekleme Alımları kapsamındaki ürünlerdir. fiyatıdır.

(**) 1997 yılındaki ortalama buğday fiyatındaki düşük artışın nedeni, TMO'nun 1996 yılı alımlarının önemli bir kısmının makarnalık buğdaydan oluşmasıdır.

(1) TMO Gn.Md. ortalama alım fiyatıdır. 1997 yılı tahminidir.

(2) Ege ve Antalya St. 1 beyaz kütlü pamuk fiyatıdır.

(3) Tekel Gn. Md. ortalama alım fiyatıdır. 1997 yılı tahminidir. antepfıstığı fiyatıdır.

(4) T. Şeker Fab. A.Ş. Gn. Md. ortalama alım fiyatıdır. 1997 yılı tahminidir. fiyatıdır.

(5) Yüzde 50 randımanlı tombul kabuklu fındık

(6) 100 gr. rüfuzlu, 53-56 adetli, 6/a işmalı fiyatıdır.

(7) 9 numara naturel çekirdeksiz kuru üzüm fiyatıdır.

(8) 5 asit baz lampant zeytinyağı fiyatıdır.

(9) Birinci kalite oğlak cinsi tiftiğin fiyatıdır.

(10) Yüzde 100 içli ve analizli kuru kırmızı kabuklu

(11) İhraçlık yüzde 75 randımanlı yarfıstığı alım

(12) 220 Kalibranlı sofralık zeytin fiyatıdır.

TABLO:III.52 - Tarımsal Ürün Alım Miktarları ve Üreticilere Yapılan Ödemeler

Ürünler	Alım Miktarı (Bin Ton)				Üret. Yap. Ödemeler (Cari Fiy. Milyar TL)			
	1994	1995	1996	1997 (1)	1994	1995	1996	1997 (1)
1. Buğday (*)	1 356	41	632	3 500	4 787	302	13 972	122 938
2. Arpa (*)	1 100	74	623	1 850	3 002	403	9 416	47 415
3. Çavdar (*)	28	2	28	70	78	12	383	1 875
4. Mısır (*)	0	49	282	450	0	333	4 036	13 191
5. Yulaf (*)	0	-	0	6	1	-	1	162
6. Pamuk	158	305	282	300	4 011	12 318	19 216	43 500
7. Tütün (*)	273	113	105	124	14 509	11 409	19 805	47 860
8. Şeker Pancarı (2) (*)	10 721	8 820	11 414	12 800	11 070	24 247	54 502	96 586
9. Ayçiçeği	114	239	269	375	1 088	4 311	10 228	26 250
10. Fındık	63	34	105	55	3 529	2 805	21 656	23 650
11. Kuru İncir	3	4	3	3	88	246	254	630
12. Çekirdeksiz Kuru Üzüm	7	32	45	75	154	1 223	3 659	12 000
13. Zeytinyağı	6	5	42	-	371	716	12 610	-
14. Tiftik	0	-	0	0	19	-	50	109
15. Antepfıstığı	3	-	5	5	283	-	1 546	2 250
16. Soya Fasulyesi	21	30	1	1	196	454	51	65
17. Haşhaş Kapsülü (*)	12	25	5	12	233	613	349	1 892
18. Çeltik	-	55	31	60	-	1 328	1 350	6 000
19. Yerfıstığı	0	0	0	0	16	3	15	-
20. Yağ Koza	0	0	0	0	11	25	78	117
21. Çöplü Kırmızıbiber	0	-	0	-	11	-	111	-
22. Zeytin	14	28	-	-	616	2 644	-	-
23. Gülçiçeği	0	2	2	2	12	54	169	514
24. Kırmızı Mercimek	0	8	-	-	5	199	-	-
T O P L A M					44 089	63 646	178 107	446 735

(*) 1995-1997 döneminde Devlet Destekleme Alımları kapsamındaki ürünlerdir.

(1) 1997 yılı alım miktar ve ödemeleri geçidir.

(2) Ödeme tutarını göstermektedir. Ürün bedelinin yaklaşık yüzde 40'ı cari yılda, yüzde 60'ı bir sonraki yılda ödenmektedir.

II. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR VE TEDBİRLER

1) Üç yıllık bir enflasyonla mücadele ve yapısal uyum programının ilk yılı olan 1998 yılında kamu gelirlerinin artırılması ve kamu harcamalarında tasarruf ve etkinliğin sağlanması yoluyla kamu açıklarının azaltılması, programın öncelikli hedefidir. Bu gelişme, özelleştirmenin ve vergi tahsilatının hızlandırılması, borçlanma ve nakit yönetiminde etkinliğin artırılması ile desteklenecek, ihracatın geliştirilmesi ve yapısal reformlarla da sürekli hale getirilecektir.

2) Önceden açıklanan bir program çerçevesinde şeffaf bir borç yönetimi hedeflenmesi, ihraç edilen borçlanma senetlerinin likiditesinin geliştirilmesi, yeni borçlanma enstrümanlarının piyasalara gerektiği şekilde tanıtılması ve borçlanma politikalarının Merkez Bankası para politikalarıyla uyumlu olarak yürütülmesi, itfaların düzenlenmesi amacıyla geri alım ihalelerine devam edilmesi, açıkların finansmanında mali piyasalarda istikrarsızlık yaratmayacak faiz ve vade yapısı içeren bir borçlanma politikası izlenmesi, uygulanacak borçlanma programının temel unsurları olacaktır.

3) Hazinesinin nakit yönetimi işlevinin etkinleştirilmesine; ödeneklerin serbest bırakılma oranlarının kuruluşların hazırlayacağı ayrıntılı harcama programlarına bağlanarak belirlenmesi, tüm kamu kuruluşlarının kaynaklarının Merkez Bankası veya Ziraat Bankasındaki hesaplarda toplanma zorunluluğunun getirilmesi suretiyle katkıda bulunulacaktır.

4) Hazinesinin borçlanma ile ilgili mevcut yetkileri mali disiplini sağlamak amacıyla sınırlandırılacaktır. Bu kapsamda, hazine bonosu da dahil olmak üzere net iç borç kullanımına limit getirilecek, bu limit net dış borçlanmada görülecek gelişmelere göre revize edilebilecek ve en fazla yüzde 15 oranında artırılabilir. Ayrıca, Hazinesinin dış borçlanma garantörlüğü ile ilgili kısıtlamalar getirilecektir.

5) Ekonomide enflasyonist beklentilerin ve geçmiş enflasyona endeksleme eğiliminin kırılabilmesi için, maaş-ücret ve tarımsal destekleme fiyatları öngörülen enflasyon hedefi dikkate alınarak belirlenecektir.

6) Personel harcamalarını disipline edecek uygulamalara devam edecek, kuruluşların zorunlu olmadıkça personel alımlarına ve yeni birimler kurarak teşkilatlarını genişletmelerine izin verilmeyecek, yurtdışı teşkilatları yeniden düzenlenecektir. Personel ihtiyacının kuruluşlararası nakil yoluyla veya özelleştirilen kuruluşlardan yapılacak nakillerle karşılanması uygulanması sürdürülecektir.

7) Özelleştirmeden sağlanacak kaynaklar bazı yatırım projelerinin finansmanında kullanılabilir, toplam yatırım ödeneği keşif veya proje bedelinin yüzde 10'undan az olan projelere başlanması engellenerek mevcut yatırımların süratle tamamlanması hedef alınacaktır.

8) İşlevlerini yerine getirmeyen ve kuruluş amacı ortadan kalkan fonlar tasfiye edilecek, bütçe kapsamındaki fonların faaliyetlerinin ilgili genel ve katma bütçeli kuruluşlar tarafından üstlenilmesine yönelik çalışmalara hız verilecektir. Fonların mevcut yükümlülükleri artırılmayacak, birikmiş borçları ise imkanlar ölçüsünde tasfiye edilecektir.

9) Kaynakların kullanımında etkinliği artırmak amacıyla, genel ve katma bütçeli kuruluşların birden fazla döner sermayeye sahip olmaları önlenecek, mevcut döner sermaye sayısı birleştirme yoluyla azaltılacaktır.

10) Vergi oranlarının vergi tabanının genişletilmesine paralel olarak düşürülmesini, vergi yükünün çeşitli kesimler arasında daha adil dağılımını ve üretim faktörleri üzerindeki vergi yükünün hafifletilmesini sağlayacak çalışmalara devam

edilecektir. Vergi kayıp ve kaçığı, vergi idaresi ve denetiminin daha etkin hale getirilmesi ve idarenin yeniden yapılandırılması suretiyle asgariye indirilecektir.

11) Kamu hizmetlerinde kullanıcı harcı uygulaması yaygınlaştırılacak ve mevcut olanların gerçekçi seviyelere çıkarılması sağlanacaktır.

12) Yerel yönetimlerin gelir kaynakları, öz gelirleri artırılarak kamu hizmetlerine ve gerekli mali planlamaya imkan verecek şekilde düzenli ve sürekli hale getirilecektir.

13) Kayıtlı üreticilere doğrudan gelir desteği sağlanarak tarım ürünleri fiyatlarına devlet müdahalesi asgari seviyeye indirilecek, girdi destekleri aşamalı olarak azaltılacak, ürün borsaları geliştirilerek üreticilerin arz fazlası olan ürünler yerine iç ve dış talebi olan ürünlere yönelmeleri özendirilecektir.

14) 1998 uygulanacak para politikasının temel amacı; fiyat istikrarını sağlamak ve mali piyasaların serbest piyasa kuralları çerçevesinde gelişmesini ve derinleşmesini gerçekleştirmektir. Bu amaçla Merkez Bankası makro ekonomik hedeflerle tutarlı para programı hazırlayacaktır. Ayrıca, Hazine Müsteşarlığı para programıyla uyumlu borçlanma programı hazırlayarak uygulayacaktır.

15) 1998 Yılında; üretimi, verimliliği, ekonominin rekabet gücünü ve ihracatı artırıcı, kamu açıklarını ve enflasyon hızını azaltarak sürdürülebilir bir ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlayıcı yatırım politikaları uygulanacaktır.

16) Altyapının ekonomik ve sosyal gelişmenin önünde darboğaz oluşturmasına engel olmak amacıyla altyapı yatırımlarına öncelik verilecektir. Bu bağlamda, kamu kaynak tahsislerinde 8 yıllık kesintisiz ilköğretim uygulamasından doğacak ihtiyaçlar da gözönünde bulundurularak başta eğitim olmak üzere enerji, sağlık, ulaştırma-haberleşme, sulama ile içmesuyu ve kanalizasyon gibi altyapı yatırımlarına ağırlık verilecektir.

17) Başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ile Kalkınmada Öncelikli Yörelere olmak üzere geri kalmış bölgelerin kalkınmasına hız kazandırıcı ekonomik ve sosyal altyapı yatırımları ile istihdam ağırlıklı projelere öncelik verilecektir.

18) Bütün sektörlerde; finansmanı sağlanmış olan ve diğer projelerle bağlantılı ve/veya eşzamanlı olarak yürütülmesi önem taşıyan, uygulamasında önemli aşama kaydedilmiş ve hızlı bir şekilde tamamlanarak ekonomiye katkı sağlayabilecek projelere öncelik tanınacaktır. Yeni projelerin belirlenmesinde, kamu proje stokunun optimum düzeyde tutulması gereği de gözönünde bulundurularak seçici davranılacak, ekonomiye kısa sürede kazandırılacak, yapılabilirliği yüksek ve ülkemiz açısından stratejik öneme sahip projelere yönelmesi esas olacaktır.

19) Önemli boyutlara ulaşan altyapıya ilişkin yatırım ve hizmet ihtiyacının karşılanmasında özel kesim ve dış kaynak katkısını artırabilmek için Yap-İşlet-Devret ve benzeri modellere ağırlık verilecektir.

20) İleri teknoloji sağlamak, uyarlamak ve üretmek için işletmelerin AR-GE faaliyetleri ve bunlarla ilgili yatırımları ile çevre koruma, küçük ve orta boy işletmeleri destekleme ile bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılmasına katkıda bulunacak yatırımlar desteklenecektir.

21) Ödemeler dengesinin sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması temel yaklaşım olacaktır. Bu çerçevede sermaye hareketlerinin ülkenin üretken kapasitesinin güçlendirilmesine katkıda bulunacak bir yapı içinde gelişmesine önem verilecektir.

22) İhracat artışına süreklilik kazandırabilmek için, ihracata dönük kaliteli ve çevreye duyarlı mal üretebilecek bir kapasitenin oluşmasına sanayi rekabet gücünün verimlilik ve yüksek teknoloji kullanımı yoluyla artırılmasına; ihracatta dış talep yapısına uygun ürün geliştirilmesine ve çeşitliliğin artırılmasına, yeni pazarlarda etkinliğin sağlanmasına öncelik verilecektir. Bu kapsamda yüksek teknoloji ihtiva eden, bilgi yoğun ve katma değeri yüksek ürünlerin ihracat içindeki payının artırılması, alım gücü yüksek ve genç nüfuslu pazarlarda nihai tüketiciye ulaşılması sağlanacaktır.

23) KOBİ'lerin ihracata yönlendirilmesi, ihracatın istenilen düzeye ulaşması ve yurtdışında rekabet gücünün artırılabilmesi için, patent, faydalı model ve endüstriyel tasarım tescilli yardımı, Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin (SDŞ) tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi yardımı ve profesyonel danışmanlık yardımı konusunda gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Ayrıca, ihracatta daha etkin rol almalarının sağlanabilmesi için SDŞ'lerin tek çatı altında birleşmeleri temin edilecektir.

24) EXİMBANK kredi, garanti ve sigorta mekanizmalarına yeterli kaynak sağlanarak ihracatın finansmanına katkıda bulunulacaktır. Ayrıca ticari bankaların ihracatın finansmanında daha aktif hale gelmesi sağlanacaktır.

25) İhracatı artırabilmek için serbest bölge imkanlarından yararlanılacak, mevcut serbest bölgelerin altyapıları geliştirilecek ve sektörel ihtisaslaşmaya ağırlık verilecektir.

26) Dış ticarete ilişkin düzenlemelerde, üretim ve ihracata yönelik desteklerin belirlenmesinde, uluslararası yükümlülükler dikkate alınacaktır.

27) İthalatın haksız rekabete neden olmaması, ülke standartları ve sağlık koşullarına uygun olması ve çevreye zarar vermemesi için GATT ve AT ilke ve kurallarına uygun gerekli düzenlemeler yapılacak ve bu konudaki uygulamalara etkinlik kazandırılacaktır.

28) Ekonominin dünya ekonomisiyle entegrasyonunda, dış pazar payının artırılmasında, teknoloji temininde ve dış kaynak sağlanmasında önemli bir işlevi olan yabancı sermaye girişini hızlandırıcı bir ortamın yaratılmasına özen gösterilecektir.

29) Önemli altyapı yatırımlarının Yap-İşlet-Devret ve benzeri modeller çerçevesinde gerçekleştirilmesinde yabancı sermaye katkısından azami ölçüde yararlanılacaktır. Türk müteahhit ve yatırımcılarının ülke dışında yatırım yapmaları teşvik edilecek, yurt içi yatırım imkanlarının yurt dışında en iyi şekilde tanıtılması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

30) Özelleştirme sürecinin hız kazanması ile birlikte artacak olan portföy yatırımları dış borç kullanım gereğini azaltacaktır. Bu çerçevede, dış borç kullanımında orta ve uzun vadeli borçlanmaya önem verilmesi; kısa vadeli sermaye girişlerinin, döviz kurunun rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemeyecek bir yapı içinde gelişmesi sağlanacaktır.

31) Gelir dağılımındaki dengesizliği azaltıcı politikaların uygulanmasına piyasa mekanizması çerçevesinde ağırlık verilecektir. Bu kapsamda, üretken istihdamın artırılması ve kişilerin kendi işlerini kurmaları ve alt gelir gruplarının refah seviyelerinin iyileştirilmesi amacıyla, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, vergi, konut ve diğer sosyal yardım ve hizmetlerin nitelik ve niceliğinin artırılmasına öncelik verilecektir.

32) Sermayenin tabana yaygınlaştırılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve istihdam sorunlarının çözümünde araç olarak kullanılan küçük ve orta boy işletmelerin desteklenmesi politikalarına ağırlık verilecektir.

PROJE ADI: EĞİTİM REFORMU

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanununun yeniden düzenlenmesi.	-Millî Eğitim Bak.		Eğitimde yönetimin etkinleştirilmesi amacıyla 3797 sayılı Kanunda değişiklik yapan Tasarı TBMM'ye sunulacaktır.	1998
Öğrencilerin eğitim harcamalarına katılımlarının sağlanması amacıyla Kanun Tasarısı hazırlanması.	-Millî Eğitim Bak.	-Maliye Bak.	8 yıllık zorunlu temel eğitim dışında kalan üst eğitim kademelerinde öğrencilerin eğitim harcamalarına katılımını sağlayan hukuki düzenleme çalışmaları başlatılacaktır.	1998
Millî Eğitim Bakanlığı Personel Kanunu Tasarısı hazırlanması.	-Millî Eğitim Bak.	-Maliye Bak. -Devlet Personel Bşk..	Millî Eğitim Bakanlığında görevli öğretmen ve yönetici personel ile ilgili özlük hakları, hizmetiçi eğitim, standart kadro v.b. hususları yeniden düzenleyecek Kanun Tasarısı hazırlanarak TBMM'ye sunulacaktır.	1998
625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun yeniden düzenlenmesi.	-Millî Eğitim Bak.		625 sayılı Kanunda ihtiyaç duyulan değişikliklerle ilgili Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1998
193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun yeniden düzenlenmesi.	-Maliye Bak. -Millî Eğitim Bak.		Eğitimle ilgili olarak yapılacak her çeşit harcamanın gelir vergisi matrahından düşülmesi için değişiklik tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1998
Okul Öncesi Eğitim Kanun Tasarısının hazırlanması.	-Millî Eğitim Bak.		Değişik kurumların farklı mevzuatla yürüttüğü okul öncesi eğitim sisteminde bütünlüğü sağlamak amacıyla Okul Öncesi Eğitim Kanun Tasarısı hazırlanacaktır.	1998
3308 sayılı Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanununun yeniden düzenlenmesi.	-Millî Eğitim Bak.	-TOBB -TESK -TİSK	3308 sayılı Kanunda uygulamada görülen aksaklıkların giderilmesi için hazırlanan Tasarı çalışmaları sonuçlandırılıp TBMM'ye sunulacaktır.	1998

PROJE ADI: EĞİTİM REFORMU (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Meslek Standartları Kurumu Kanununun hazırlanması.	-İİBK Gn. Md.	-Milli Eğitim Bak. -TOBB -TESK -TISK	Meslek Standartları Kurumu kurulması ile ilgili Kanun Tasarısı Taslağı TBMM'ye sunulacaktır.	1998
2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda değişiklik yapılması.	-YÖK Bşk..	-Üniversiteler	2547 sayılı Kanunun iyileştirilmesi (Üniversite ve Fakültelerin yetkilerinin artırılması, kaynak yaratılması, üniversite-sanayi işbirliği) ile ilgili düzenlemeler yapan Tasarı hazırlanarak TBMM'ye sunulacaktır.	1998
2809 sayılı Yükseköğretim Teşkilat Kanununda değişiklik yapılması.	-YÖK Bşk..	-Üniversiteler	Üniversite kurulmasında Fen, Edebiyat veya Fen-Edebiyat Fakültesi kurulması zorunluluğu kaldırılması hakkında mevzuat değişikliği çalışmaları başlatılacaktır.	1998
Vakıflar Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında 227 sayılı Kanun Hükmünde Kararıda değişiklik yapılması.	-Vakıflar Gn. Md.		Vakıf eserlerinin bakım ve onarımını kolaylaştıracak mali ve hukuki düzenlemeleri içeren mevzuat değişikliği çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1998
2252 sayılı Kültür Bakanlığı Döner Sermaye Kanununda değişiklik yapılması.	-Kültür Bak.	-Maliye Bak.	Döner sermaye gelirlerinden matbaa ve yayıncılık faaliyetlerine de katkı sağlanması ile ilgili mevzuat değişikliği ile ilgili çalışmalar sonuçlandırılacaktır.	1998
2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanununda değişiklik yapılması.	-Kültür Bak.		Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını ve kişilerin bunlarla ilgili haklarını düzenleyen mevzuat değişikliği çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1998
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 33. maddesinde değişiklik yapılması.	-Kültür Bak.		Yayıncılığın gelişmesi ve telif haklarının desteklenmesini öngören değişiklik sonuçlandırılacaktır.	1998
Telif hakları ile ilgili mevzuatın tamamlanması.	-Kültür Bak.	-İlgili meslek kuruluşları	Mevzuatta gerekli değişiklik ve yönetmelik çalışmaları tamamlanacaktır.	1998

PROJE ADI: EĞİTİM REFORMU (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Serbest zamanların değerlendirilmesindeki insangücü ihtiyacının karşılanması amacıyla üniversitelerde rekreasyon ana bilim dalı açma çalışmalarının başlatılması.	-YÖK Bşk..	-Üniversiteler	Serbest zamanların değerlendirilmesi, yönlendirici insangücü ile mümkündür. Bu insangücü ihtiyacının bir bölümünün sistematik şekilde karşılanabilmesi için üniversitelerde rekreasyon ana bilim dalı açılması gerekmektedir.	Plan Dönemi
Tanıtma Fonu Kurulunda temsil edilen Kurumlar yeniden gözden geçirilerek daha fonksiyonel bir Kurul'un oluşturulması.	-Başbakanlık -Tanıtma Fonu Bşk.	-Maliye Bak. -DPT Müst.	Gelişen fonun daha verimli kullanılmasını sağlamak için bu alandaki kurum ve kuruluş temsilcilerinin yer almasını sağlamak amaçlanmıştır.	1998
3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda değişiklik yapılması ve Federasyonlarla ilgili mevzuat düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi.	-İlgili Devlet Bak.	-Gençlik ve Spor Gn.Md.	Yeni bir teşkilatlanmayı gerçekleştirmek amacıyla gerekli mevzuat değişikliği çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1998

PROJE ADI: NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Hayati olayları kayda geçiren mevcut sistemin, güvenilir ve çok amaçlı bilgi üretebilecek şekilde Başbakanlık bünyesinde yapılandırılması.	-İçişleri Bak.	-H.Ü Nüfus Etüdüleri Ens., -DPT Müst., -DİE Bşk. -Üniversiteler, -TODAİE Gn.Md.	Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün Başbakanlık bünyesinde örgütlenmesi ile ilgili çalışmalar başlatılacaktır.	1998
Nüfus ve aile planlaması hizmetlerini koordine etmek, yönlendirmek ve gerekli denetimi sağlamak amacıyla bir üst kurulun oluşturulması.	-İlgili Devlet Bak.	-İlgili Kamu, Özel ve Gönüllü KURULUŞLAR	Ülkemizde nüfus ve aile planlaması hizmetlerinin sunumunda, devamlılığın temini ve koordinasyonun sağlanmasında etkili olabilecek bir üst kurulun oluşturulabilmesi için çalışmalar başlatılacaktır.	1998
Ülkemize göç eden ve iltica edenlerle ilgili politikaların ve uygulamaların bir sistem içinde ele alacak bir yapılanmanın sağlanması.	-İlgili Devlet Bak.	-İçişleri Bak., -Bayındırlık ve İskan Bak., -Emniyet Gn.Md., -DPT Müst., -Köy Hizmetleri Gn. Md.	Göç yolu ile gelen iltica eden ve vatandaşlığa geçenlerin, demografik, ekonomik ve sosyal niteliklerinin tespiti ve bu kişilere götürülecek hizmetlerin koordinasyonu ile ilgili çalışmalar yapılacaktır.	Plan Dönemi
Alandaki istatistik çalışmalarına kamu ve belediye hizmetlerine temel teşkil eden numaralamaya dayalı, ülke çapında güncel adres kütüğünün oluşturulması.	-İçişleri Bak., -Belediyeler	-DİE Bşk.	Belediyeler tarafından yeniden oluşturulan numaralama cetvellerinin güncelleştirilmesi, meydana gelen değişikliklerin düzenli olarak Devlet İstatistik Enstitüsü'ne bildirilmesi sağlanacaktır.	Plan Dönemi
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün kurulması.	-İlgili Devlet Bak.		Kadına yönelik politikalar ve uygulamaların koordinasyonundan sorumlu genel müdürlüğün kurulmasına ilişkin yasa çalışmaları tamamlanacaktır.	1998
Kadın haklarının geliştirilmesi ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanması.	-Adalet Bak.	-İlgili kurum ve kuruluşlar -Sivil Toplum Örgütleri	Aile içinde karı ve kocanın hak ve sorumlulukları açısından eşit bireyler olarak yaşamaları, evliliğin bozulması halinde eşlerin mağduriyetlerinin engellenmesi, kadına yönelik fiillerin caydırıcılığının artırılması, kadının insanlık onurunun korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesi; zina eden karı ve kocanın cezai yükümlülükleri konusunda ayrımcılığın giderilmesi, çalışan kadının annelik görevlerini yerine getirmesinin sağlanması ve bundan dolayı çalışma hayatından çıkarılmasının engellenmesi, çalışan annelerin çocuklarının yeterli bakımının sağlanması amacıyla Medeni Kanun ve 1475 sayılı İş Kanununda ve Türk Ceza Kanununun 440. ve 441. maddelerinde gerekli değişiklik çalışmaları tamamlanacaktır.	1998

PROJE ADI: NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Çocuğun yasal korunması.	-Adalet Bak.		Çocuk mahkemeleri ve islahahlerinin altyapı ve kadro eksiklikleri giderilerek, tutuklu çocukların yetişkin tutuklu ve hükümlülerden ayrılması için tutuklu çocukların islahahlerinde uygun bir bölüme veya ayrı bir binaya taşınması sağlanacak, bu çalışmalara büyük illerde öncelik verilecektir.	1998
Çocuğun yasal korunması.	-Adalet Bak.	-Yargıtay	Çocuk mahkemelerinde verilen kararların temyiz incelemelerinin yapılması için Yargıtay bünyesinde, bu konuda ihtisas sahibi bir kadronun yer alacağı bir ihtisas dairesinin kurulması hazırlıkları tamamlanacaktır.	1998
Çocuğun çalışma yaşamında korunması.	-Çal. ve Sos. Güv. Bak.	-Milli Eğitim Bak. -TESK	3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu kapsamında verilen eğitimin daha büyük kitleye ulaştırılması ve mesleki eğitim programlarının ülke geneline yaygınlaştırılması sağlanacak, çocuk istihdamında koruyucu yasal düzenleme çalışmaları sürdürülecektir.	2000
Çocuğun korunması.	-İçişleri Bak. (Emniyet Gn.Md.) -Jan. Gen. Komt.	-Milli Eğitim Bak.	Okulların ve okulların çevrelerinin, çocuklar için tehlike oluşturacak her türlü kişi ve uyuşturucu satışı ve trafik gibi tehditlerden arındırılması amacıyla okul polisinin teşkilatlandırılmasına yönelik hazırlık çalışmalarına başlanacaktır.	1998
Çocuğun yasal korunması.	-SHÇEK Gn.Md.	-Emniyet Gn.Md.	SHÇEK ile Emniyet Genel Müdürlüğü arasında 1994 yılında imzalanmış olan ve suç işlemiş, suça maruz kalmış, kimsesiz, terkedilmiş çocuklardan polise intikal etmiş olanlarla ilgili yasal işlemler yerine getirilirken bu çocuklarla uzman personelin ilgilenmesini öngören protokolün yasal bir zemine oturtulmasına ilişkin mevzuat düzenleme hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.	1998
Çocuğun çalışma yaşamında korunması.	-Çal. ve Sos. Güv. Bak.	-TESK., -Türk-İş	1475 sayılı Kanununun 5.maddesi uyarınca kapsam dışında bırakılan 3 kişiye kadar işçi çalıştıran 507 sayılı Kanun kapsamındaki tüm işyerlerinin, İş Kanunu kapsamına alınmasına yönelik yasal düzenleme çalışmaları sürdürülecektir.	1998

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Özel ilgi ve eğitime ihtiyacı olan çocukların korunması.	-Milli Eğitim Bak.	-Sağlık Bak. -SHÇEK Gn.Md. -Aile Araş.Kur. Bşk.. -YÖK Bşk..	Ailelerin çocuklarındaki özürü erken tanımalarına imkan verecek, aileleri özürün nedenleri konusunda aydınlatacak, özürü kabullenmelerine yardımcı olacak, özürü çocukların bakım ve eğitimi konularında ailelere yol gösterecek eğitim programları hazırlanacak, bu konularla ilgili danışmanlık hizmetlerine önem verilecek, bu alanlarla ilgili gönüllü girişimler desteklenecektir.	Plan Dönemi
Ailenin Güçlendirilmesi.	-Aile Araş. Kur. Bşk..	-Üniversiteler	Aile Araştırma Kurumunun teşkilat ve görevleri ile ilgili kanun tasarısı hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.	1998

PROJE ADI: SAĞLIK REFORMU

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Kamu Sağlığı Kanununun çıkarılması.	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çal. ve Sos. Güv. Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk..	Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1998
Hastane ve Sağlık İşletmeleri Kanununun (Örgütlenme, Hizmet Sunumu ve Denetim) çıkarılması.	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çal. ve Sos. Güv. Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk..	Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1998
Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri ve Aile Hekimliği Kanununun (Örgütlenme, Yönetim ve Hizmet Sunumu) çıkarılması.	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çal. ve Sos. Güv. Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk..	Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1998
Sağlık Finansmanı Kurumu Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanunun (Finansman ve Örgütlenme) çıkarılması.	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çal. ve Sos. Güv. Bak. -DPT Müst.	Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1998
Sağlık Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun (Örgütlenme, Denetim, Yönetim) hazırlanması.	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -DPT Müst.	Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1998
Ebelik ve Ebeler Birliği Kanununun (Örgütlenme, Yönetim, Denetim) hazırlanması.	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çal. ve Sos. Güv. Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk..	Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1998

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Hemşire ve Hemşireler Birliği Kanununun (Örgütlenme, Denetim, Yönetim) hazırlanması.	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çal. ve Sos. Güv. Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk..	Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1998
Refik Saydam Ulusal Sağlık Araştırma Kurumu Kanununun (Örgütlenme, Hizmet Sunumu ve Denetim) hazırlanması.	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çal. ve Sos. Güv. Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk..	Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1998
Özel Hastaneler Tüzüğünde değişiklik (Örgütlenme, Hizmet Sunumu ve Denetim) yapılması.	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çal. ve Sos. Güv. Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk..	Tüzük değişikliğiyle ilgili çalışmalar sonuçlandırılacaktır.	1998

PROJE ADI: İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
İstihdamı kısıtlayıcı bir etki yapan ve kayıt dışı çalışmanın büyümesine neden olan istihdamla ilgili aşırı yük ve kesintilerin azaltılması.	-Maliye Bak.	-DPT Müst. -Hazine Müst.	3320 sayılı Memurlar ve İşçiler ile Bunların Emeklilerine Konut Edindirme Yardımı Yapılması Hakkında Kanun ve 3417 sayılı Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair Kanun gözden geçirilecektir.	1998
Standart dışı çalışma biçimlerinin düzenlenmesi.	-Çal. ve Sos. Güv. Bak.	-Maliye Bak. -Devlet Personel Bşk.. -SSK Gn.Md. -İİBK Gn.Md. -İşçi ve İşveren Sendikaları Konfed.	Standart dışı çalışma biçimlerinin hukuki düzenlemeye kavuşturulmasına yönelik olarak yapılacak düzenlemelerin boyutlarını ve ilkelerini belirleyen ve mutabakat altına alan ön çalışmalar başlatılacaktır.	1998
Çalışma mevzuatının Anayasaya uyarlanması.	-Çal. ve Sos. Güv. Bak.	-İlgili Bakanlık ve Kuruluşlar	Anayasa değişikliğinin ve onaylanan ILO sözleşmelerinin çalışma mevzuatına yansıtılmasını sağlayacak çalışmalar yapılacaktır.	1998
Kamu görevlilerinin sendikal haklarında düzenlemelerin yapılması.	-Çal. ve Sos. Güv. Bak.	-Devlet Personel Bşk.. -Maliye Bak.	Kamu görevlilerinin sendikal hak ve yükümlülüklerini tanımlayıp yasal güvenceye kavuşturacak mevzuat hazırlık çalışması, Anayasada yapılan değişikliğin gerektirdiği düzenlemeler dikkate alınarak gözden geçirilecektir.	1998

PROJE ADI: İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
İşçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatının yenilenmesi.	-Çal. ve Sos. Güv. Bak.	-Sağlık Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -Çevre Bak. -SSK Gn.Md. -İşçi ve İşveren Sendikaları Konfed.	İşçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatının teknolojik gelişmeleri izleyebilecek esnekliğe kavuşturulması için mevcut sistemde yapılması gereken değişiklikler sosyal tarafların da katkıları sağlanarak belirlenecek ve bir proje haline getirilecektir.	1998
Tarım İş Kanunu Tasarısının hazırlanması.	-Çal. ve Sos. Güv. Bak.	-Tarım ve Köyüşleri Bak. -Orman Bak.	Tarım kesiminde ücretli çalışanları kapsayacak bir Tarım İş Kanununun prensipleri sosyal tarafların görüşleri de dikkate alınarak kesinleştirilecektir. Bu düzenlemenin gerektirdiği diğer mevzuat değişiklikleri de bu çerçevede belirlenecektir.	1998
Mevsimlik geçici işçilerin, sosyal güvenlik haklarının ve çalışma sürelerinin düzenlenmesi.	-Çal. ve Sos. Güv. Bak. -Maliye Bak.	-Mevsimlik işçi çalıştıran ilgili kamu kurum ve kuruluşlar	Mevsimlik geçici işçilerin üretkenliklerinin artırılması ve çalışma sürelerinin uzatılmasıyla, sosyal güvenlik haklarından daha fazla faydalanmaları sağlanacaktır.	1998
Asgari ücret tespit yönteminin yeniden belirlenmesi.	-Çal. ve Sos. Güv. Bak.	-Tarım ve Köyüşleri Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -Orman Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst. -DİE Bşk. -İşçi ve İşveren Sen.Konf. -TZOB -Tarım ve Orman iş kolu-nda kurulu en çok üyesi bulunan işçi sendikası	Asgari ücret tespit yöntemleri belirlenmiştir. Bu çerçevede mevzuatta gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	1998
İİBK'nın çağdaş istihdam hizmetlerini yerine getirebilecek şekilde yeniden örgütlenmesi ve özel istihdam bürolarının faaliyete geçirilmesine imkan veren Kanun Tasarısı hazırlanması.	-Çal. ve Sos. Güv. Bak.	İİBK Gn. Md.	İİBK yeniden yapılandırılacak ve işe yerleştirme hizmetlerinde etkinliğin artırılması amacıyla Özel İstihdam Bürolarının faaliyet göstermelerine imkan sağlanacaktır.	1998
Meslek Standartları Sınav ve Belgelendirme Kurumu Kanun Tasarısı hazırlanması.	-Çal. ve Sos. Güv. Bak.	-Milli Eğitim Bak., -İİBK Gn. Md., -DPT Müst., -TOBB, -TESK, -TİSK, -Türk-İş	Devlet, İşçi ve İşveren Kesiminin uzlaşmasıyla hazırlanan Meslek Standartları Sınav ve Belgelendirme Kurumu Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1998

PROJE ADI : İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Türkiye'deki yabancı uyrukluların istihdamı ile ilgili mevzuatın günün koşullarına göre yeniden düzenlenmesi.	-İçişleri Bak. -Çal. ve Sos. Güv. Bak. -Adalet Bak.	-Dışişleri Bak., -Milli Eğitim Bak., -Turizm Bak., -Hazine Müst.	Yabancıların istihdamı değişik kanunlarla düzenlenmiş eski ve çok uzun bir liste oluşturduğundan, yabancı uyrukluların hak ve yükümlülüklerine ilişkin farklı kanuni düzenlemeler Bakanlıklararası bir grupla değerlendirilerek, 1998 yılı içerisinde bir bütün haline getirilmesi ve bu alandaki diğer mevzuatla ilişkilendirilmesi sağlanacaktır.	1998
Eğitim Fakültelerinin zorunlu ilköğretimin gerektirdiği öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere yeniden yapılandırılması.	-YÖK Bşk..	-Milli Eğitim Bak.	Zorunlu süresi sekiz yıla çıkartılan ilköğretime nitelik ve nicelik olarak gereken öğretmen ihtiyacının karşılanması için Eğitim Fakültelerinin program, kadro ve nicelik olarak yeniden yapılandırılması.	1998
Yurtdışı Vatandaşlar Üst Kurulu'nun oluşturulması.	-İlgili Devlet Bak., -Çal. ve Sos. Güv. Bak.	-İlgili Bakanlıklar, -Kamu Kuruluşları, -Üniversiteler, -Sivil Top. Örgütleri, -Bankalar	Yurtdışında bulunan vatandaşlarımızın sorunlarının yakından izlenebilmesi ve çözümlenebilmesi amaçlanmaktadır.	1998
Yurtdışındaki vatandaşların oy kullanabilmesi için yasal düzenleme yapılması.	-Adalet Bak.	-İçişleri Bak., -Çal. ve Sos. Güv. Bak., -Dışişleri Bak.	Yurtdışında bulunan vatandaşlarımızın buldukları ülkelerde oy kullanarak politik katılımları sağlanacaktır.	1999

PROJE ADI : TARIMSAL POLİTİKALARLA İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri yönetimlerinin özertleştirilmesi, tesislerinin şirketleştirilmesi, kooperatifçilik itlevlerinin güçlendirilmesi.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	-Tarım ve Köyşleri Bak. -Tarım Satış Koop. Bir.	Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri'nin yönetimleri özertleştirilerek ortaklarına daha iyi hizmet verebilmeleri, kooperatifçilik hizmetlerinin daha etkili bir şekilde yerine getirmeleri ve kendilerine ait işleme tesislerinin şirketleşmesi sağlanacaktır. Bu amaçla hazırlanan yasa taslağı üzerindeki çalışmalar tamamlanacaktır.	1998
Meraların iyileştirilmesi ile ilgili Mera, Yaylak, Kışlak Kanununun çıkarılması.	-Tarım ve Köyşleri Bak.	-Orman Bak. -Köy Hizmetleri Gn. Md.	Bu Kanun ile mera, yaylak ve kışlakların tesbit, tahsis ve amacına uygun kullanımı sağlanacaktır. Yasa taslağı TBMM'nin gündemindedir.	1998

PROJE ADI : TARIMSAL POLİTİKALARLA İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulunun oluşturulması.	-Tarım ve Köyişleri Bak.	-Sanayi ve Ticaret Bak. -DPT Müst. -Dış Tic. Müst. -Hazine Müst. -T.C. Ziraat Bankası -TZOB. -İlgili Sanayi Dernekleri -Üretici Örgütleri	Tarım sektöründe politikaları belirleyici ve faaliyetleri yönlendirici karar almak ve koordinasyon sağlamak üzere kamu ve özel sektör temsilcilerinin katılacakları yetkili bir Kurul oluşturulacaktır.	1998
Tütün Tarımının Düzenlenmesi ile ilgili çeşitli kanunlarda yeniden düzenlemelerin yapılması.	-Tekel Gn. Md.	-Tarım ve Köyişleri Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -TZOB	1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanununun 38. maddesi ile diğer 4 maddesi 1986 yılında yürürlükten kaldırılarak Türkiye'de tütün tekeline son verilmiştir. Buna rağmen Kanunun tütünle ilgili faaliyetleri ve işlemleri düzenleyen bütün hükümleri yürürlüktedir. Devlet tekelinin var olduğu şartlara göre kanunda yer verilmiş olan bu hükümlerin çoğu tütün tekeli kalktığı için işlerliğini kaybetmiştir. Ayrıca Avrupa Topluluğu Mevzuatı ile Türk Mevzuatı arasında uyum sağlamak amacıyla 1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu yürürlükten kaldırılacak ve yerine tütün ile ilgili yeni bir düzenleme yapılacaktır.	1998
Üretici Birliklerinin kurulması için mevzuatın hazırlanması.	-Tarım ve Köyişleri Bak.	-Sanayi ve Ticaret Bak. -TZOB -Kooperatifler	Üreticilerin ilgi alanına giren ürünleri üretme ve pazarlanması konularında devletten bağımsız olarak üreticilere hizmet verebilecek ve tarım politikalarının belirlenmesinde etkin rol oynayacak üretici örgütlerinin oluşturulması için hazırlanan yasa taslağı üzerindeki çalışmalar tamamlanacaktır.	1998
Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin demokratik bir yapıya kavuşturulması.	-TZOB	-Tarım ve Köyişleri Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak.	Ziraat Odalarının demokratik bir yönetim yapısına kavuşması ve görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesine ortam yaratılacaktır. Kanun değişikliği TBMM Tarım Komisyonu'nun gündemindedir.	1998
Tarım ve Köyişleri Bakanlığının yeniden organize edilmesi.	-Tarım ve Köyişleri Bak.		Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın Yeniden Organizasyonu ile ilgili Yasa Tasarısı "Tarımsal Politikalarla İlgili Yapısal Değişim Projesi" kapsamında Bakanlığın üstleneceği görevler, yem denetiminin geliştirilmesi ve 560 sayılı KHK kapsamında gıda denetimi konusundaki görevler de dikkate alınarak yeniden hazırlanacaktır.	1998

PROJE ADI : TARIMSAL POLİTİKALARLA İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Ürün Borsaları ile ilgili alt yapının geliştirilmesi.	-Tarım ve Köyişleri Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak.	-TOBB	5590 sayılı TOBB Kanununda öngörülen değişiklik tamamlanacaktır.	1998
Şeker sanayiinin özelleştirilmesi ile ilgili Şeker Kanununda geçerliliğini kaybeden maddelerin kaldırılması ve günün koşullarına göre yeniden düzenlenmesi.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	-T.Şeker Fab. A.Ş. -Özel Şeker Fabrikaları	6747 sayılı Kanunun halen uygulanan Teşvik ve Özelleştirme Politikaları ve 233 sayılı KHK ile çelişen maddelerinin değiştirilmesi için hazırlanan yasa taslağı üzerindeki çalışmalar tamamlanacaktır.	1998
Tarım Ürünleri Sigortası Kanununun çıkarılması.	-Tarım ve Köyişleri Bak.	-Maliye Bak. -Hazine Müst. -DPT Müst. -Tarım Sigortaları Vakfı -Milli Reasürans Tirketi -TZOB -T.C. Ziraat Bankası	Kanun Taslağı hazırlanacak ve 5254 sayılı Muhtaç Çiftçilere Tohumluk Yardımı ve 2090 sayılı Tabii Afetlere Maruz Kalan Çiftçilere Devlet Yardımı hakkında Kanunların ilgili maddeleri yeniden düzenlenecektir.	1998

PROJE ADI: SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI (MADENCİLİK)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Maden Yasasının revize edilmesi.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. (Maden İşleri Gn.Md.)	-İçişleri Bak. -Maliye Bak. -Çevre Bak. -Orman Bak. -Tarım ve Köyişleri Bak. -DPT Müst. -Tekel Gn.Md. -İlgili Meslek Odaları -Madencilikle ilgili vakıf ve dernekler	Madencilikte mevzuat birliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. 3213 sayılı Maden Kanunu, 3078 sayılı Tuz Kanunu ve Taş Ocakçılığı Nizamnamesi ile düzenlenen hususları da kapsayacak şekilde revize edilmesine yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.	1998
Jeotermal Enerji Kaynakları Yasasının çıkartılması.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. (Maden İşleri Gn.Md.)	-DPT Müst. -MTA -TPAO -EİE -Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. (Enerji İşleri Gn.Md.)	Jeotermal enerjinin aranması, üretilmesi ve işletilmesi konusundaki yasal boşluğun giderilmesi ve kaynakların daha etkin değerlendirilebilmesi için uygun ortamın yaratılması amaçlanmaktadır. Daha önce hazırlanan yasa tasarisına son şekli vermek üzere başlatılan çalışmalar tamamlanacaktır.	1998

PROJE ADI: SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI (MADENCİLİK) (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
MTA Kuruluş Yasasının revize edilmesi.	-MTA Gn.Md.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. -Maliye Bak. -DPT Müst. -Devlet Personel Bşk.. -TKİ -ETİBANK -TTK -TDÇİ -İlgili Meslek Odaları -Madencilikle ilgili vakıf ve dernekler	2804 sayılı MTA Kuruluş Yasası revize edilerek MTA'nın yeniden yapılandırılmasıyla, madenciliğin altyapısının geliştirilmesi konusunda verimlilik ve etkinliğin artırılması amaçlanmaktadır. Söz konusu Yasanın revize edilmesi çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1998
MTA'da oluşturulan Sondaj Karot Bilgi Bankası'na düzenli veri akışının sağlanması amacıyla, yasal veya kurumsal düzenleme yapılması.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. -MTA Gn.Md.	-DPT Müst. -TPAO -ETİBANK -TKİ -TTK -EİE -DSİ -TCK -Köy Hizmetleri Gn.Md. -TDÇİ -KBI	Değişik amaçlarla yapılan sondajlardan en yüksek faydanın elde edilmesi suretiyle, kaynak tasarrufu sağlanması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede yasal düzenleme gerekliliği ve kurumsal düzenleme imkanları araştırılacaktır.	Plan Dönemi

PROJE ADI : SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI (İMALAT SANAYİİ)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Akreditasyon Kurumunun yasal olarak kurulması.	- Sanayi ve Ticaret Bak. - Dış Ticaret Müst. - TSE - TÜBİTAK	- Başbakanlık - DPT Müst.	İhracatımızda teknik engel olarak kullanılabilecek akreditasyon sistemi eksikliğini giderilmesi için Akreditasyon Kurumunun oluşturulması amacıyla hazırlanan kanun tasarısı TBMM'ye sunulmuştur.	1998
Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısının hazırlanması.	- Dış Ticaret Müst.	-Sanayi ve Ticaret Bak. -DPT Müst. -TSE	AT'nin standardizasyon, ölçme, kalite, akreditasyon, test ve belgelendirme konularındaki mevzuatının, mevzuatımıza dahil edilmesi amacıyla Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısı'nın hazırlanması çalışmaları tamamlanacaktır.	1998

PROJE ADI : SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI (İMALAT SANAYİİ) (DEVAM)

Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair 560 sayılı KHK'nin yasalması.	- Tarım ve Köyşleri Bak. - Sağlık Bak.	-İçişleri Bak.	560 Sayılı KHK'nin yasalması öngörülmektedir. Tarım ve Köyşleri Bakanlığında mevcut idari yapının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bakanlığın yeniden yapılandırılması Tarımsal Politikalarla İlgili Yapısal Değişim Projesi kapsamında yürütülmektedir.	1998
Küçük Sanayi Siteleri yatırımıyla ilgili mevzuatın yeniden düzenlenmesi.	- Sanayi ve Ticaret Bak.	-Halk Bankası	Küçük Sanayi Sitelerinin yatırım programlarından çıkarılarak kredi sistemine dahil edilmesi amaçlanmaktadır.	1998
Yan sanayi mevzuat çalışmalarının yapılması.	- Sanayi ve Ticaret Bak.	-TOBB	Büyük sanayi-yan sanayi ilişkilerinin yasal esaslara bağlanması amaçlanmaktadır.	1998
KOBİ'lerin sermaye piyasasına girişlerinin kolaylaştırılması.	- SPK Bşk..	-Sanayi ve Ticaret Bak.	KOBİ'lerin sermaye piyasasından kaynak sağlayabilmeleri amaçlanmaktadır.	1998

PROJE ADI: BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Risk Sermayesi Kanununun çıkarılması.	-Hazine Müst.	-Maliye Bak. -Sanayi ve Tic.Bak. -DPT Müst. -TÜBİTAK -TOBB -TTGV -KOSGEB	AR-GE faaliyetlerini teşvik etmek, sanayinin üniversitelerle birlikte veya kendilerinin yapacakları AR-GE çalışmalarını teşvik etmek için ihtiyaç duyulan finansmanı temin etmek üzere Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanacaktır.	1998
Teknopark ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununun çıkarılması.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	-Maliye Bak. -Sanayi ve Tic.Bak. -DPT Müst. -TÜBİTAK -YÖK Bşk.. -TOBB -ODTÜ -İTÜ -Boğaziçi Üniv. -KOSGEB	AR-GE sonuçlarının sanayiye intikali için kurulacak şirketlerin teşvik edilmesi hususunda yeni bir mevzuat hazırlama çalışmaları başlatılacaktır.	1998

PROJE ADI: BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Araştırmacı Şirketlerin Mevzuatının hazırlanması.	- ODTÜ	- Tic.Bak. - Hazine Müst. - DPT Müst. - TÜBİTAK - TOBB	AR-GE sonuçlarının sanayiye intikali için kurulacak şirketlerin teşvik edilmesi hususunda yeni bir mevzuat hazırlama çalışmaları başlatılacaktır.	1998
Türkiye Metroloji Enstitüsü Kanununun hazırlanması.	- AK TÜBİT	- Tic. Bak. - DPT Müst. - TSE - TOBB - KOSGEB	Birinci dereceden kalibrasyon hizmetlerini verecek şekilde yarı otonom bir Metroloji Merkezi'nin oluşturulması için bir Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanacaktır.	1998
Araştırmacı Personel Mevzuatı hazırlanması.	- AK TÜBİT	- Maliye Bak. - Milli Eğitim Bak. - YÖK Bşk.. - DPT Müst. - ODTÜ - İTÜ - Boğaziçi Üniversitesi	Araştırmacı personel ihtiyacının karşılanmasına yönelik yeni bir mevzuat hazırlanarak 657 sayılı Kanunda değişiklik öngören Taslak çalışmalarına başlanacaktır.	1998

PROJE ADI: BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ

Üniversite-Sanayi İşbirliği Mevzuatının çıkarılması.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	-Milli Eğitim Bak. -YÖK Bşk.. -DPT Müst. -Hazine Müst. -TÜBİTAK -TOBB -ODTÜ -İTÜ -Boğaziçi Üniv.	2547 sayılı Kanunda bu amaçla yapılacak değişiklikleri kapsayacak Kanun Tasarısı Taslağı çalışmaları tamamlanacaktır.	1998
Bilgi Ağları Kanununun çıkarılması.	-Ulaştırma Bak.	-Adalet Bak. -Sanayi ve Tic.Bak. -Kültür Bak. -TRT -YÖK Bşk.. -Ankara Üniversitesi -Gazi Üniversitesi	Bilgi ağlarının kullanım ve yaygınlaştırılmasını, gizliliğin ve patent haklarının korunmasını sağlayacak Bilgi Ağları Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanacaktır.	1998

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Topluluğun 3.ölkelere yönelik olarak uygulamakta olduğu tercihli ticaret rejimlerinin üstlenilmesine yönelik çalışmaların hızlandırılarak sürdürölmesi.	-DıŐıŐleri Bak. -Dış Ticaret Müst.	-DPT Müst. -İlgili Kamu Kuruluşları	Gümrük birliğinin iyi iŐlemesi ve taraflar arasında herhangi bir trafik sapması yaratılmaması amacıyla, Topluluğun dış ticaret mevzuatına ve politikalarına uyum yükümlölüğü çerçevesinde, Türkiye'nin Topluluğun üçüncü ölkelere yönelik tercihli ticaret politikalarını üstlenmesi gerekmektedir.	Plan Dönemi
Topluluk Gümrük Kodunu esas alan yeni bir Gümrük Kanununun çıkarılması.	-Gümrük Müst.		Gümrük birliğinin iyi iŐlemesi için, çıkarılacak yeni gümrük kanunu ile Topluluk gümrükleri ile Türk gümrüklerindeki uygulamalar arasında paralellik sağlanacaktır.	1998
Gümrük Müsteşarlığı Teşkilat Kanununun çıkarılması.	-Gümrük Müst.		Çıkarılacak Gümrük Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu ile Türk Gümrük idaresi, teşkilat ve altyapı alanlarında Topluluk sistemine uyumlu hale getirilecektir.	1998
3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanunda değişiklik yapılması.	-Dış Ticaret Müst.		Bu değişiklik ile üçüncü ölkelerden yapılacak olan dumpingli ve sübvansiyonlu ithalata karşı korunma, Topluluk sistemine uygun hale getirilecektir.	1998
6326 sayılı Petrol Kanununda değişiklik yapılması.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.		Petrol Kanununun 112 inci maddesinin 5 inci fıkrası değiştirilerek rafinerilerin rekabet gücünün korunması amaçlanmaktadır.	1998
3213 sayılı Maden Kanununda değişiklik yapılması.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.		Maden Kanununun 34 üncü maddesinin değiştirilerek, Madencilik Fonuna maden ithalatı ve ihracatından yapılan kesintinin kaldırılması amaçlanmaktadır.	1998
Türk tarım politikasının Topluluk tarım politikasına uyumunun muhtemel etkileri ve alınması gerekli tedbirlerin belirlenmesine yönelik çalışmalara devam edilmesi.	-Tarım ve Köyişleri Bak.	-Maliye Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -DPT Müst. -Dış Ticaret Müst. -Hazine Müst.	Türk tarım politikasının Avrupa Topluluğunun tarım politikasına yaklaŐtırılması hazırlıkları çerçevesinde, Türk tarımının AT tarım politikasına uyumunun muhtemel teknik, ekonomik ve sosyal etkileri belirlenecek ve bu etkilerin olumlu yönde gelişmesine imkan sağlayacak gerekli tedbirler ortaya konulacaktır.	1998
Türk tarım mevzuatının Topluluk tarım mevzuatına yaklaŐtırılmasına ilişkin çalışmalara devam edilmesi.	-Tarım ve Köyişleri Bak.	-DPT Müst. -İlgili Kamu Kuruluşları	Türk tarım politikasının AT'nin tarım politikasına yaklaŐtırılması hazırlıkları çerçevesinde, tarım mevzuatının AT tarım mevzuatına yaklaŐtırılması çalışmaları hızlandırılacaktır.	1998
İŞlenmiş tarım ürünlerindeki sanayi paylarının kaldırılması.	-Dış Ticaret Müst.	-Tarım ve Köyişleri Bak. -DPT Müst..	1/95 sayılı OKK'da öngörölün takvime uygun şekilde işlenmiş tarım ürünleri sanayi payları ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	1998

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Teşebbüslerle tanınan özel veya inhisari hakların tabi olduğu kuralların Topluluk mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi.	-İlgili Kamu Kuruluşları	-DPT Müst.	1/95 sayılı OKK'nın 41 inci maddesinde öngörülen takvime uygun şekilde, bazı teşebbüslerin sahip oldukları imtiyazların tabi olduğu düzenlemeler AT normlarına göre gözden geçirilecektir.	1998
Ticari nitelikli tüm devlet tekellerinin, Avrupa Topluluğuna üye devlet vatandaşları ile Türk vatandaşları arasında, malların üretimi ve pazarlanması koşullarında ayırimcılık bulunmamasını temin edecek biçimde yeniden düzenlenmesi.	-İlgili Kamu Kuruluşları	-DPT Müst.	1/95 sayılı OKK'nın 42 inci maddesi mucibince, program dönemi içerisinde Türkiye-AT Ortaklık Konseyi tarafından belirlenecek takvim ve koşullara uygun düzenlemeler yapılacaktır.	1998
Tekstil ve konfeksiyon dışında kalan sektörlerdeki devlet yardımları mevzuatının, Topluluk mevzuatıyla uyumlaştırılması.	-Hazine Müst. -Dış Ticaret Müst.	-DPT Müst. -İlgili Kamu Kuruluşları	Bu doğrultuda, AR-GE, çevre, istihdam ve firmaların rehabilitasyonu gibi konulardaki yardımlar AT ile uyumlaştırılacak, Topluluğun hassas sektörleri ve KİT yardımları ile ilgili mevzuatına uygun düzenlemeler yapılacaktır.	1998
Az gelişmiş yörelerin kalkınmasını sağlayacak ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu kolaylaştıracak, AT sistemine uygun devlet yardımlarının belirlenmesi.	-Sanayi ve Tic. Bak. -Hazine Müst. -Dış Ticaret Müst. -KOSGEB	-DPT Müst. -İlgili Kamu Kuruluşları	Bölgesel yardımlar, ilgili AT mevzuatındaki bölge tanımlama kriterleri ve azami tavanlar dikkate alınarak sürdürülecek, bunun için AT'nin bölgesel yardım kriterlerine uyum sağlanacaktır.	1998
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda bazı değişikliklerin yapılması.	-Kültür Bak.	-Adalet Bak. -DPT Müst.	Yapılacak değişiklikler ile AT mevzuatına uyum sağlanacaktır.	1998
3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununda bazı değişikliklerin yapılması.	-Kültür Bak.	-Adalet Bak. -DPT Müst.	Yapılacak değişiklikler ile AT mevzuatına uyum sağlanacaktır.	1998
Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline İlişkin Lahey Sözleşmesine Türkiye'nin katılımının sağlanması.	-Türk Patent Ens.	-Dışişleri Bak.	Endüstriyel tasarımlarla ilgili uluslararası başvuru sırasındaki usule ilişkin kuralların düzenlendiği bu sözleşmeye taraf olunması sağlanacaktır.	1998
Avrupa Patent Sözleşmesine Türkiye'nin katılımının sağlanması.	-Türk Patent Ens.	-Dışişleri Bak.	Patent verilmesi işlemlerinde işbirliğinin sağlanmasına yönelik bu sözleşmeye Türkiye'nin taraf olması sağlanacaktır.	1998
Marka Kanunları Harmonizasyonu Antlaşmasına Türkiye'nin katılımının sağlanması.	-Türk Patent Ens.	-Dışişleri Bak.	Markalara ilişkin mevzuatların uyumlu hale getirilmesine yönelik bu Antlaşmaya Türkiye'nin taraf olması sağlanacaktır.	1998
Bitki Türlerinin Korunması Hakkında UPOV Sözleşmesine Türkiye'nin katılımının sağlanması.	-Tarım ve Köyşeri Bak.	-Dışişleri Bak.	OKK, Ek 8, m6'ya göre söz konusu Sözleşmeye gümrük birliğinin gerçekteşmesinden sonra en geç 3 yıl içinde Türkiye'nin katılma yükümlülüğü bulunmaktadır.	1998

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Entegre devreleri topografyalarının korunması amacıyla hukuki düzenleme yapılması.	-Türk Patent Ens.	-DPT Müst.	Türk hukukunda entegre devrelerin topografyalarının AT mevzuatına uygun olarak korunması sağlanacaktır.	1998
Biyoteknolojik buluşların korunması amacıyla hukuki düzenleme yapılması.	-İlgili Kamu Kuruluşları	-DPT Müst.	Uluslararası normlara göre biyolojik esaslara dayanan bitki ve hayvan yetiştirme usullerinin korunmasına ilişkin düzenleme yapılması sağlanacaktır.	1998
Bitki türlerinin korunması amacıyla hukuki düzenleme yapılması.	-Tarım ve Köyişleri Bak.	-DPT Müst.	Bitki türlerinin uluslararası normlara uygun olarak korunması sağlanacaktır.	1998
Ticarette teknik engellerin kaldırılması amacıyla Türk mevzuatının AT mevzuatına uyum çalışmalarının hızlandırılması.	-Sanayi ve Ticaret Bak. -Dış Ticaret Müst. -TSE -TÜBİTAK	-DPT Müst.	Yapılacak mevzuat uyumuyla, Türkiye ile Topluluk arasında malların, teknik engellere konu olmaksızın serbest dolaşımının sağlanması temin edilecektir.	1998
2886 sayılı Devlet İhale Kanununda AT mevzuatına uygun değişikliklerin yapılması.	-Bayındırlık ve İskan Bak. -Maliye Bak.	-İlgili Kamu Kuruluşları	Topluluk ihale mevzuatının ana ilkeleri olarak Türk ihale mevzuatında yer alan rekabet, şeffaflık ve idarenin ihtiyaçlarının en uygun ve ekonomik biçimde karşılanması ilkelerinin tam olarak uygulanabilmesi ve ihale işlemleri ile ilgili hukuki denetimin sağlıklı işleyebilmesi amacıyla AT mevzuatına uygun değişikliklerin yapılması sağlanacaktır.	1998
Tüketicinin ekonomik çıkarlarının ve sağlık ve güvenliğinin korunmasına ilişkin mevzuatın AT mevzuatına uygun hale getirilmesi.	-Sanayi ve Ticaret Bak. -Sağlık Bak. -Tarım ve Köyişleri Bak. -Çevre Bak.	-Adalet Bak. -DPT Müst. -İlgili Kamu ve Özel Kuruluşlar	Türkiye ile AT arasında, tüketicinin korunması alanındaki işbirliği, her iki tarafın da tüketicinin korunması ile ilgili sistemleri arasında bir denklik sağlanmasını hedeflediğinden, bu alanda AT mevzuatına uygun düzenlemeler yapılacaktır. Ayrıca, yapılacak düzenlemelerin Türk hukuk sisteminin genel esasları ile de uyum göstermesi gereklidir.	1998
Özel Tüketim Vergisi Kanununun yürürlüğe sokulması.	-Maliye Bak.	-DPT Müst.	Halen değişik ürünler üzerinde bulunan çok sayıdaki vergi ve benzeri kesintilerin ÖTV çatısı altında toplanarak vergide sadeleőtirme sağlanacaktır.	1998
Türkiye'de uygulanan dolaylı vergi mevzuatının 1/95 sayılı OKK'da yer alan hükümler ışığında gözden geçirilmesi.	-Maliye Bak.	-DPT Müst.	AT mevzuatına uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1998

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Avrupa Birliğinin Bilim Teknoloji Çerçeve Programlarına Türkiye'nin daha etkin katılımına ilişkin çalışmaların hızlandırılması.	-Dışişleri Bak. -TÜBİTAK	-DPT Müst.	AB, bilim ve teknoloji alanında geliştirilen Çerçeve Programları özellikle Beşinci Programın uygulamaya konuğu alanlar incelenecek, Türkiye'nin VII. Plan hedefleri doğrultusunda katılım imkanları aranacaktır.	1998
Avrupa Çevre Ajansına katılımın sağlanabilmesi için gerekli çalışmaların hızlandırılması.	-Çevre Bak.	-DPT Müst. -DİE BŞk.	Çevre konularında AT'ye üye ülkelerde mevcut verileri toplayan, uyumlu hale getiren ve üçüncü ülkelere de açık olan söz konusu Ajansa katılımın sağlanması için Çevre Bakanlığınca gerekli teknik altyapının hazırlanması amaçlanmaktadır.	1998
Türk çevre mevzuatının AT mevzuatına uyum çalışmalarının hızlandırılması.	-Çevre Bak.	-Sağlık Bak. -Sanayi ve Tic. Bak. -Tarım ve KöyiŐ. Bak. -DPT Müst. -Dış Ticaret Müst.	Tarife dışı teknik engellerden olan çevre alanındaki standartlar ve düzenlemeler açısından farklılıkların giderilmesi, mallarımızın AT pazarlarına engelleme görmeden girmelerini sağlayacaktır.	Plan Dönemi
30.9.1957 tarihli "Tehlikeli Maddelerin Karayoluyla Uluslararası Taşınması Hakkında Avrupa Anlaşması"na (ADR) Türkiye'nin katılımının sağlanması.	-Ulaştırma Bak.	-Dışişleri Bak. -Çevre Bak. -Bayındırlık ve İŐkan Bak.	Bu Anlaşmaya katılım ile tehlikeli madde taşımacılığının uluslararası kurallarla uyulaŐtırılması suretiyle yol ve can güvenliğinin artırılmasına katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.	1998
1.7.1970 tarihli "Uluslararası Karayolu Taşımaları Yapan Taşıt Mürettebatının Çalışmasına İlişkin Avrupa Anlaşması"na (AETR) Türkiye'nin katılımının sağlanması.	-Çal. ve Sos. GÜv. Bak	-Dışişleri Bak. -Ulaştırma Bak.	Bu Anlaşmaya katılım ile karayolu taşıt personelinin çalışma koşullarının uluslararası ilkelerle uyumlu olarak iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.	1998
Kombine taşımacılığın AT kuralları ile uyumlu bir şekilde organize edilebilmesi amacıyla gerekli yasal düzenlemelerin yapılması.	-Ulaştırma Bak.	-TCDD Gn. Md. -DLH İnşaatı Gn. Md.	Türkiye'de kombine taşımacılık sektörünün AT kuralları ile uyumlu bir şekilde organize edilebilmesi amaçlanmaktadır.	1998
Tehlikeli madde taşıyan sürücülerin mesleki eğitime tabi tutulmalarına ilişkin bir yönetmelik düzenlenmesi.	-Ulaştırma Bak.	-İçişleri Bak. (Emniyet Gn. Md.) -Bayındırlık ve İŐkan Bak. (Karayolları Gn. Md.)	Karayollarımızda can ve yol güvenliğinin artırılması ve AB'ye uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1998
Araç sürücü belgelerine ilişkin olarak AB normları ile uyumlu yasal düzenlemelerin yapılması.	-İçişleri Bak.	-Ulaştırma Bak.	Araç sürücü belgelerinin tek tip hale getirilmesi ve bunların ulusal-uluslararası kullanılmasına imkan veren AB mevzuatına uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1998
Uluslararası yolcu taŐımacılıĐına ilişkin olarak yasal düzenlemelerin yapılması.	-Ulaştırma Bak.	-UYTAD (Uluslararası Yolcu TaŐımacıları Derneği)	Otobüs ve otokarla yapılan uluslararası yolcu taşımacılığı hakkında ortak kurallar getiren ve bu tip taŐımacılıkta kullanılan dokümanlara ilişkin AB mevzuatına uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1998

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Yük taşımacılığı mesleğine giriŐe ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması.	-Ulaştırma Bak.	-UND (Uluslararası Nakliyeciler Derneği) -UNMAD (Uluslararası Nakliye Mütahhitleri ve Acentalar Derneği)	Ulusal ve uluslararası taşımacılık alanında karayolu ile yapılan yük taşımacılığı mesleğine giriŐin düzenlenmesi ve bu alandaki AB mevzuatına uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1998
Yolcu taşımacılığı mesleğine giriŐe ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması.	-Ulaştırma Bak.	-UYTAD (Uluslararası Yolcu TaŐımacıları Derneği)	Ulusal ve uluslararası taşımacılık alanında karayolu ile yapılan yolcu taşımacılığı mesleğine giriŐin düzenlenmesi ve bu alandaki AB mevzuatına uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1998
Bazı kategorilerde motorlu araçlara hız sınırlayıcı aygıtların takılması ve kullanılması hakkındaki AT mevzuatına uyum sağlanması.	-İçişleri Bak. (Emniyet Gn.Md.)	-Sanayi ve Ticaret Bak. -Bayındırlık ve İŐkan Bak. (Karayolları Gn.Md.) -Ulaştırma Bak. -DPT Müst. -TSE	Karayollarımızda can ve mal güvenliğinin sağlanabilmesini teminen, karayollarının altyapısının etüd edilerek, bazı kategorideki araçlarda hız sınırlayıcı aygıtların kullanımına geçiş sağlanacaktır.	1998-1999
"Denizde Can Güvenliği Uluslararası Sözleşmesi (SOLAS 1974)" tadil protokolünün onaylanması.	-Denizcilik Müst.	-Ulaştırma Bak. -Dışişleri Bak.	Ticari gemilerin güvenliği ile ilgili standartların uluslararası ilkelerle uyumlu olarak iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.	1998
"Denizlerin Gemiler Tarafından Kirlenmesinin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme" ve Ek Protokolü (MARPOL 1974, 1978) tadil eden protokolün onaylanması.	-Denizcilik Müst.	-Ulaştırma Bak. -Dışişleri Bak. -Çevre Bak.	Ticari gemilerden kaynaklanan deniz kirliliğinin önlenmesinde uluslararası ilkelerle uyumlu tedbirlerin alınması amaçlanmaktadır.	1998
"Hidrokarbonlarla Denizin Kirlenmesinden Doğan Zararlara İlişkin Hukuki Sorumluluk Konusunda Uluslararası Sözleşme (CLC 1969)" ve tadil protokollerinin (1984, 1992) onaylanması.	-Denizcilik Müst.	-Ulaştırma Bak. -Dışişleri Bak. -Çevre Bak.	Petrol kirliliğinden kaynaklanan zararlara ilişkin sorumlulukların düzenlenmesinde uluslararası kurallara uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1998
"Hidrokarbonlarla Kirlenmeden Doğan Zararların Tazmini İÇin Uluslararası Bir Fon Kurulması Hakkında Sözleşme (FUND 1971)" ve tadil protokollerinin (1984, 1992) onaylanması.	-Denizcilik Müst.	-Ulaştırma Bak. -Dışişleri Bak. -Çevre Bak.	Petrol kirliliğinden kaynaklanan zararların tazmininde uluslararası kurallara uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	
İŞletme ve personel lisanslarının tahsisinde AT mevzuatı ile uyumlu olarak değişikliklerin yapılması.	-Ulaştırma Bak.	-THY Gn. Md., -ÖŐHİD (Özel Sektör Havacılık İŞl. Derneği)	İŞletme ve personel lisanslarının tahsisindeki mali, teknik ve örgütsel kuralların AT ilkeleri ile uyumlu olarak iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.	1998
Havayolu taşımacılığındaki ücret tarifelerine ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması.	-Ulaştırma Bak.	-THY Gn. Md. -ÖŐHİD (Özel Sektör Havacılık İŞl. Derneği)	Ulaştırma Bakanlığı'nın onayı ile yürürlüğe giren ücret tarifelerine ilişkin bildirim süresinin AB normları ile uyumlu olacak şekilde kısaltılması amaçlanmaktadır.	1998

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Enerji sektöründe AB normlarına uyum sağlanması.	-TEAŞ Gn. Md.	-Çevre Bak.	"Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği"nde yer alan ve enerji tesislerinden kaynaklanan emisyon sınır değerlerinin uygulamaya geçirilmesine yönelik tedbirler alınması amaçlanmaktadır.	Plan Dönemi
Yükseköğretim programlarında uluslararası konulara ağırlık verilecek biçimde gerekli değişikliklerin yapılması.	-YÖK Bşk..	-DPT Müst. -İlgili Kuruluşlar	Türkiye'nin diŐa açılma ve dünyaya entegrasyon sürecinde ihtiyaç duyduğu personelin yetiştirilmesi sağlanacaktır.	1998
Hizmetlerin liberalizasyonu konusunda Toplulukla müzakerelere esas teşkil edecek çalışmaların başlatılması.	-DıŐıŐleri Bak. -Hazine Müst.	-DPT Müst. -İlgili Kuruluşlar	Hizmetlerin liberalizasyonu konusunda GATS'ın V. maddesi ve Ankara Anlaşması ve Katma Protokol hükümleri çerçevesinde Türkiye ile AB ülkeleri arasında hizmet ticaretinin Türkiye'nin Topluluğa tam üyeliği hedefi doğrultusunda serbestleştirilmesi için Toplulukla müzakerelerin başlatılmasını sağlayacak çalışmalar yapılacaktır.	1998
AT ile ilgili teşkilatlanma çalışmalarının yapılması.	-Başbakanlık	-DıŐıŐleri Bak. -DPT Müst.	AB ile bütünleşmeye yönelik politikaların oluşturulması ve hizmetlerin etkili biçimde yürütülmesi amacıyla koordinasyon görevinin tek elden yürütülmesini sağlayacak bir kurumsal düzenlemeye gidilecektir.	1998
ECO Ticaret ve Kalkınma Bankasına Türkiye'nin katılımına ilişkin anlaşmanın onay işlemlerinin tamamlanması (Kanun).	-Hazine Müst.	-DıŐıŐleri Bak. -DPT Müst. -Dış Ticaret Müst.	Bu konudaki Kanun Tasarısı TBMM gündemindedir.	1998
ECO İzmir Andlaşması (Kanun).	-DıŐıŐleri Bak.	-DPT Müst.	Bu konudaki Kanun Tasarısı TBMM Dış İlişkiler Komisyonunda görüşülerek Genel Kurula sevk edilmiştir.	1998
ECO'nun Hukuki Statüsü Andlaşması (Kanun).	-DıŐıŐleri Bak.	-DPT Müst.	Bu konudaki Kanun Tasarısı TBMM Dış İlişkiler Komisyonunda görüşülerek Genel Kurula sevk edilmiştir.	1998
Dış Yardım İstatistiklerinin OECD normlarına göre tutulması (İdari Düzenleme).	-DİE Bşk.	-DıŐıŐleri Bak. -Maliye Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst. -Dış Ticaret Müst. -Diğer Kamu ve Özel Kesim Kuruluşları	Bu konuda DİE bir çalışma başlatmıştır. DPT'de de Türkiye'nin 1992-96 döneminde yaptığı dış yardımlarla ilgili bir rapor hazırlanmıştır.	1998

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (REKABET HUKUKU VE POLİTİKALARI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Uygulamaya yönelik tebliğlerin çıkarılması, muafiyetler ve yasaklara ilişkin düzenlemelerin yapılması.	-Rekabet Kurumu		Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen uygulamalara açıklık getirecek tebliğler çıkartılacak, muafiyetlere ve yasaklara ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.	1998 ve Plan Dönemi
Kurum bünyesinde bir dokümantasyon merkezi oluşturulması.	-Rekabet Kurumu		Rekabet Kurumu bünyesinde, rekabet hukuku ve politikaları alanındaki gelişmelerin izlenebileceği ve bu konudaki literatürün takip edilebileceği bir dokümantasyon merkezi oluşturulacaktır.	1998
Ekonomik birimlere tanıtım ve bilgilendirme mahiyetinde eğitici çalışmaların yapılması.	-Rekabet Kurumu		Kanun kapsamına giren ekonomik birimlere (özellikle küçük ve orta ölçekli sanayici) rekabet hukuku ve politikaları ile ilgili tanıtım ve bilgilendirme mahiyetinde eğitici çalışmalar yapılacaktır.	1998 ve Plan Dönemi
Toplumun rekabet konusunda eğitilmesi ve bilgilendirilmesi.	-Rekabet Kurumu	- TRT - Basın, Yayın ve Enformasyon Gn. Md.	Toplumun rekabet konusunda bilgilendirilmesi amacıyla eğitici yayınlar ve programlar, görsel ve işitsel medya araçları ve yazılı basın vasıtasıyla sunulacaktır.	1998 ve Plan Dönemi
Rekabet konusunun ayrı bir ders olarak eğitim programlarına konulması.	-YÖK Bşk..	- Üniversiteler	Rekabet konusunun, üniversitelerin ilgili fakültelerinin eğitim programı kapsamına alınması sağlanacaktır.	1998

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (FİKRİ VE SINAİ HAKLAR)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Kültür Bakanlığı'nda fikri haklar ile ilgili birimin reorganizasyonu ve nitelikli personel yetiştirilmesi.	-Kültür Bak.	-Maliye Bak., -Devlet Personel Bşk..	Bakanlık bünyesinde fikri haklarla ilgili çalışmalarını yürüten Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü yeniden yapılandırılarak, sadece telif hakları alanına yönelik konularla ilgilenen ve gelişmeleri ilgili kesimlere anında duyurabilen bir yapıya kavuşturulacaktır. Bu amaçla, Genel Müdürlüğün altyapı ve eleman yetersizliğinin giderilmesine yönelik çalışmalar yapılacak, uzman eleman tedarikine ve personelin eğitimine öncelik verilecektir.	1998
3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununda değişiklik yapılması.	-Kültür Bak.		Sinema ve müzik alanında fikri haklarla ilgili sorunların giderilmesi, bu sektörlerin geliştirilmesi ve uluslararası alanda gelişmelere uyum sağlanması yönünde değişiklik yapılacaktır.	1998
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda değişiklik yapılması.	-Kültür Bak.		5846 sayılı Kanun, 4110 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerle birlikte, AT normlarına tam olarak uyumun sağlanması amacıyla yeniden değerlendirilecektir.	1998
Meslek birlikleri altyapısının desteklenmesi ve güçlendirilmesi.	-Kültür Bak.		Meslek birliklerinin Kültür Bakanlığı ile koordineli çalışmalarını ve fikri hakların takibinde daha etkin hizmet vermelerini sağlamak üzere, bu birliklerin altyapıları desteklenecek ve güçlendirilecektir.	1998
"Telif Hakları Bilgi Merkezi"nin oluşturulması.	-Kültür Bak.	-Adalet Bak.	Kurulacak olan bilgi merkezinin, hak sahipleri, uygulayıcılar, kullanıcılar ve ihtisas mahkemeleri için bilgi bankası olarak hizmet görmesi sağlanacaktır.	1998
Telif haklarının korunması konusunda ilgili kesimlerin eğitilmesi.	-Kültür Bak.	-Adalet Bak. -İçişleri Bak. -Gümrük Müst.	Fikri haklar mevzuatı kapsamında görevlendirilecek kamu personeli ile sektör temsilcilerinin eğitilmesi sağlanacaktır.	1998 ve Plan Dönemi
Fikri haklar ile ilgili olarak toplumun eğitimine önem verilmesi ve gelişmelerden haberdar edilmesi.	-Kültür Bak.	-TRT -Basın, Yayın ve Enformasyon Gn. Md.	Toplumun fikri haklar konusunda bilgilendirilmesi ve gelişmelerden haberdar edilmesi amacıyla eğitici yayınlar ve programlar, görsel ve işitsel medya araçları ve yazılı basın vasıtasıyla sunulacaktır.	1998 ve Plan Dönemi
Eserlerin kaydedildiği fiziki ortamlar üzerinde, eserlerin izinsiz ticari kullanımının fikri haklara tecavüz teşkil ettiğinin belirtilmesi.	-Kültür Bak.		İçerisinde eser bulunan kitap, kaset gibi fiziki ortamlar üzerine, burada bulunan eserlerin fikri haklar kapsamında koruma altında olduğu ve izinsiz çoğaltım ve herhangi bir şekilde ticarete konu olmasının yasalara aykırı ve cezayı gerektirici haksız eylemler olduğuna dair halkı aydınlatıcı ibareler konulacaktır.	1998 ve Plan Dönemi

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR) (DEVAM)

Markaların korunmasına ilişkin mevzuatın uygulanmasında karşılaşılan sorunların giderilmesi amacıyla, ilgili mevzuatta yeni düzenlemeler yapılması.	-Türk Patent Ens.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	Markalara ilişkin mevzuatın uygulanmasında karşılaşılan sorunların giderilmesi amacıyla düzenlemeler yapılacaktır.	1998
Entegre devre topografyalarının korunmasına ilişkin mevzuatın hazırlanması.	-Türk Patent Ens.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	Gümrük Birliği yükümlülükleri doğrultusunda, entegre devre topografyalarının korunmasına ilişkin mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilecektir.	1998
Türk Patent Enstitüsü bünyesindeki altyapının kuvvetlendirilmesi ve nitelikli personel yetiştirilmesi.	-Türk Patent Ens.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	Sinai haklar ile ilgili mevzuatın daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi ve gerekli inceleme sürecinin eksiksiz yürütülebilmesi için Türk Patent Enstitüsü'nün altyapısı güçlendirilecek ve nitelikli personel yetiştirilmesi için eğitim faaliyetlerine devam edilecektir.	1998
Türk Patent Enstitüsü'nün, sinai haklar ile ilgili işlemleri ve teknolojik gelişmeleri kullanıcılara sunması.	-Türk Patent Ens.		Türk Patent Enstitüsü, sinai haklar ile ilgili kayıt, belgelendirme ve tescil işlemlerinin yanısıra yurtiçi ve yurtdışı teknolojik gelişmeleri izleyerek bu alandaki bilgileri kullanıcıların yararlanmasına sunacaktır.	1998 ve Plan Dönemi
Sinai haklar alanındaki uluslararası anlaşma ve sözleşmelere katılım sağlanması.	-Türk Patent Ens.		Marka Kanunu Anlaşması (TLT), Avrupa Patenti Sözleşmesi (EPC) ve Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Saklanması'na ilişkin Lahey Anlaşması'na katılım sağlanacaktır.	1998
Sinai haklar ile ilgili olarak toplumun eğitimine önem verilmesi ve gelişmelerden haberdar edilmesi.	-Türk Patent Ens.	-TRT -Basın, Yayın ve Enformasyon Gn. Md.	Toplumun sinai haklar konusunda bilgilendirilmesi ve gelişmelerden haberdar edilmesi amacıyla eğitici yayınlar ve programlar, görsel ve işitsel medya araçları ve yazılı basın vasıtasıyla sunulacaktır.	1998 ve Plan Dönemi
Vekiller Birliği oluşturulması.	-Türk Patent Ens.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	Sinai haklarla ilgili olarak faaliyet gösteren vekillerin oluşturacağı "Vekiller Birliği"nin kurulması amacıyla yasal düzenleme yapılacaktır.	1998

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (TÜKETİCİNİN KORUNMASI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulamasından doğacak ihtilafların çözümü için Tüketici Mahkemelerinin kurulması.	-Adalet Bak.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen Tüketici Mahkemeleri kurulmasına yönelik çalışmalara başlanacaktır. Bu mahkemeler kuruluncaya kadar konuya Ticaret Mahkemeleri bakacak, Ticaret Mahkemelerinin olmadığı yerlerde de Asliye Hukuk Mahkemeleri yetkili olacaktır.	1998
Tüketici Kredileri konusunda Kanun'da yer alan şartları içeren sözleşmelerin hazırlanması.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	-Bankalar Birliği -Tüketici Örgütleri	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da yer alan yıllık faiz oranı, ödeme planı, kredi tutarı, faizle birlikte toplam borç tutarı, teminatlar, gecikme faiz oranı gibi şartları kapsayan sözleşmeler düzenlenecek, sözleşmenin bir nüshası tüketiciye verilecektir. Sözleşmedeki şartlar, sözleşme süresi içinde tüketici aleyhine değiştirilemeyecektir.	1998
Tüketicileri haksız kayıtlara karşı koruyucu standart sözleşmelerin oluşturulmasını sağlayacak Genel İşlem Şartlarına ilişkin düzenlemelerin yapılması.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	-İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları -Tüketici Örgütleri	Borçlar Kanunu ve Medeni Kanun'da yer alan hükümlerin yetersizliği dolayısıyla bankacılık, taksitli-kampanyalı satışlar, kapıdan satışlar, turistik geziler, taşımacılık ile elektrik, su, doğalgaz dağıtım hizmetleri gibi konularda standart sözleşmeler hazırlanması için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca mevzuat çalışması başlatılacaktır.	1998
Turist tüketicilerin korunması amacıyla Turistik Gezi Sözleşmeleri konusunda düzenlemelerin yapılması.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	-Turizm Bak. -Seyahat Acentaları -Tüketici Örgütleri	Mevcut Seyahat Acentaları Yönetmeliği'nin yetersizliği dolayısıyla turist tüketicilerin gezi sözleşmelerini imzalamadan önce aldatici ve yanıltıcı reklamlara karşı korunması, sözleşme esnasında genel işlem şartlarına uyulması ve tatil sonrası tazmin haklarını kullanmalarını sağlayacak bir düzenleme yapılacaktır.	1998
Tüketicilerin hizmetten doğan zararlarının karşılanması ve hizmet sunanların sorumluluğunu içeren hizmetten sorumlulukla ilgili düzenlemelerin yapılması.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	-İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Özellikle doktor, avukat, mali müşavirler ile kendi kanunlarına göre kamu hizmeti niteliği taşıyan diğer hizmet alanlarında çalışanlar mesleki sigortaya kavuşturularak, sunulan hizmetin sonucunda ortaya çıkacak zararlardan dolayı hizmet sunanların sorumluluğunu kapsayan düzenleme çalışmaları yapılacaktır. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'daki yetersizliklerden dolayı ihtiyaç duyulmaktadır.	Plan Dönemi

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (TÜKETİCİNİN KORUNMASI) (DEVAM)

Karşılaştırmalı ürün testlerinin yapılabilmesi amacıyla laboratuvarların kurulması.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	-İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a istinaden (Md.28) laboratuvar kurabilmektedir. Kurulacak laboratuvarlarda karşılaştırmalı ürün testleri yapılarak tüketicilere bilgi verilecek, böylece tüketicilerin doğru tercih yapmaları sağlanacaktır.	Plan Dönemi
Tüketicinin eğitimi, bilgilendirilmesi, sağlığının ve can güvenliğinin korunması amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, iletişim organları ve tüketici örgütleri arasında sürekli ve düzenli bir işbirliğinin geliştirilerek sürdürülmesi.	-Sanayi ve Ticaret Bak. -Milli Eğitim Bak.	-TRT, -TSE, -Tüketici Örgütleri -İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Eğitim programlarıyla tüketiciye ihtiyaç duyduğu bilgileri nasıl ve nerede bulacağı, nasıl değerlendireceği ve kullanabileceği öğretilecek, tüketicilerin ürün veya hizmetleri satın alma ve kullanma becerileri geliştirilecektir. Tüketicilerin hak ve sorumlulukları konusunda özellikle kitle iletişim araçlarından yararlanarak bilgilendirilmeleri sağlanacaktır.	Plan Dönemi

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (BİLGİ SAĞLAMA VE KULLANMA)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Yazılım üreten gerçek kişilerin ücretlerinin telif ücretleri kapsamında ele alınması.	-Maliye Bak.	-İlgili Kamu Kurumları	Yazılım üreten gerçek kişilerin ücretlendirilmesinde yaşanan yasal zorlukların giderilmesi sağlanacaktır.	1998
Kamu bilişim çalışanlarının ünvan ve statülerinin yeniden belirlenmesi.	-Devlet Personel Bşk..	-Maliye Bak. -Meslek Kuruluşları	Mevcut mevzuatta bilişim çalışanlarının ünvan ve statülerinde iyileştirme yapılacaktır.	1998

PROJE ADI: FİNANS REFORMU, MALİ PİYASALARDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI, DÜNYA İLE ENTEGRASYON VE MÜLKİYETİN TABANA YAYILMASI

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
3182 Sayılı Bankalar Kanununda değişiklik yapılması.	-Hazine Müst., -Merkez Bankası		Bankaların sistemden çıkarılmasına ilişkin kriterlerin açıkça belirtilmesi ve TMSF'nin yeniden yapılandırılması.	1998
Bankalar ile Özel Finans Kurumlarının yasal yükümlülüklerinin dengelenmesi.	-Hazine Müst. -Merkez Bankası		Rekabet şartlarının sağlanması.	1998
2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununda değişiklik yapılması.	-SPK		Kuruluşların faaliyet ve denetiminin düzenlenmesi.	1998
Sigortacılığın Denetlenmesi ve Düzenlenmesi Hakkında Kanun çıkarılması.	-Hazine Müst.	-T.Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Kuruluşların faaliyet ve denetiminin düzenlenmesi.	1998
Sigorta Ekspertleri, Sigorta Ekspertleri Odaları, Sigorta Ekspertleri Odaları Birliği Kanununun çıkarılması	-Hazine Müst.	-T.Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Sigorta ekspertlerinin faaliyet ve denetimlerinin düzenlenmesi amacıyla, Kanun tasarısı taslağı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1998
Tarım Sigortalarının Geliştirilmesi Hakkında Kanunun çıkarılması.	-Hazine Müst.	-T.Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Tarımsal üretimin sigorta kapsamına alınması ile ilgili Kanun tasarısı taslağı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1998
Aktüerler Birliği Kanununun çıkarılması.	-Hazine Müst.	-T.Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Aktüerlerin faaliyet ve denetimlerinin düzenlenmesi amacıyla, Kanun tasarısı taslağı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1998

PROJE ADI : VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tek vergi numarası ve kullanma zorunluluğunun yaygınlaştırılması.	-Maliye Bak.	-İçişleri Bak.	18 yaşını doldurmuş her vatandaşın bir vergi numarasına sahip olması sağlanarak, vergi numarasına sahip olmayanların bazı ekonomik faaliyetleri yapamaması esasının getirilmesi.	1998 ve Plan Dönemi
Gelirler Bölge Müdürlüklerinin oluşturulması, vergi idaresinin yeniden yapılandırılması ve otomasyonu.	-Maliye Bak.		Bölge müdürlüklerinin kurulması, otomasyonlu vergi dairesi sayısının artırılması, vergi istihbarat merkezince derlenen verilerin denetim ve yönetim amaçlı kullanılması, taşra teşkilatında vergi toplama başarısına dayalı performans değerlendirme sisteminin uygulanması, yeni vergi dairesi ve başkanlıklarının kurulması.	1998

PROJE ADI : VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER (DEVAM)

Vergisel istatistikler konusunda kamuoyunun bilgilendirilmesi.	-Maliye Bak.	-DİE Bşk.	Toplumda vergi bilincinin artırılması ve böylelikle toplumun çeşitli katmanlarının vergi politikalarını yönlendirebilmesini sağlamak amacıyla kapsamlı bir vergi istatistikleri veri setinin oluşturulması ve düzenli aralıklarla kamuoyunun bilgilendirilmesi.	1998
Özel Tüketim Vergisinin ihdas edilmesi.	-Maliye Bak.		Halen değişik ürünler üzerinde bulunan çok sayıda vergi ve benzeri kesintilerin ÖTV çatısı altında birleştirilmesi suretiyle vergide etkinliğin ve sadeleşirmenin sağlanması ve nakit yönetiminin etkinliğine katkıda bulunulması.	1998
Emlak Vergisinin etkin hale getirilmesi.	-Maliye Bak.	-İçişleri Bak.	1998 yılının genel beyan dönemi olmasından yararlanılarak emlak vergisi değerinin gerçekçi olarak tespit edilmesi ve verginin yeniden değerlendirilmesine.	1998
İstihdam üzerindeki vergi yükünün azaltılması.	-Maliye Bak.	-Hazine Müst. -Sendikalar ve İşveren Kuruluşları	Ücretler üzerindeki vergi yükünün düşürülmesi, istihdam üzerinde yük oluşturan tasarrufu teşvik kesintisinin kaldırılması ve hesabın tasfiye edilmesi yönündeki çalışmaların tamamlanması.	1998 ve Plan Dönemi
Katma Değer Vergisi uygulamasının etkinleştirilmesi.	-Maliye Bak.		Katma Değer Vergisi oran sayısının azaltılması, beyan ve ödeme döneminin öne alınması.	1998
Vergi tabanının genişletilmesi ve vergi oranlarının düşürülmesi.	-Maliye Bak.		Gelir ve kurumlar vergisinde enflasyondan kaynaklanan farkların vergileme kapsamından çıkarılması, menkul sermaye iratlarının adil ve dengeli bir vergilendirme yapısına kavuşturulması, götürü vergileme ve istisnaların gözden geçirilerek kapsamın daraltılması, vergi oranlarının kademeli olarak düşürülmesi.	1998 ve Plan Dönemi

PROJE ADI: SOSYAL GÜVENLİK REFORMU

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
SSK ile ilgili mevzuat düzenlemelerinin yapılması.	-Çal. ve Sos. Güv. Bak.	-Hazine Müst., -SSK Gn.Md.	Kurumun idari ve mali yapısının yeniden düzenlenmesine, finansman problemlerinin çözümüne ve emeklilik sisteminin yeniden yapılandırılmasına ilişkin mevzuat değişikliği yapılacaktır.	1998
BAĞ-KUR ile ilgili mevzuat düzenlemelerinin yapılması.	-Çal. ve Sos. Güv. Bak.	-Hazine Müst., -BAĞ-KUR Gn.Md.	Kurumun idari ve mali yapısının yeniden düzenlenmesine, finansman problemlerinin çözümüne ve emeklilik sisteminin yeniden yapılandırılmasına ilişkin mevzuat değişikliği yapılacaktır.	1998
İşsizlik Sigortası Kanununun çıkarılması.	-Çal. ve Sos. Güv. Bak.	-SSK Gn.Md., -İİBK Gn.Md.	Çalışmakta iken işsiz kalanların gelir kayıplarını kısmen karşılamak üzere İşsizlik Sigortası Kanun Tasarısı hazırlıkları sonuçlandırılacaktır.	1998-1999
Özel Sigortalara ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması.	-Hazine Müst.	-Maliye Bak., -Çal. ve Sos. Güv. Bak.	Kamu sosyal güvenlik kurumlarının yükünü hafifletmek amacıyla, vatandaşların özel sigortalara güvenini artıracak, bu konuda kalifiye eleman yetiştirilmesini sağlayacak ve kamuoyunu aydınlatacak hukuki düzenlemeler yapılacaktır.	1998
Sosyal Güvenlik Temel Yasasının çıkarılması.	-Çal. ve Sos. Güv. Bak.	-Maliye Bak., -DPT Müst., -Hazine Müst., -SSK Gn. Md., -BAĞ-KUR Gn. Md., -Emekli Sandığı Gn.Md., -SHÇEK Gn. Md.	Sosyal güvenlik kuruluşlarında norm ve standart birliğinin sağlanması için sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin temel esaslarını ve kurumlarını düzenleyen mevzuat çalışmaları başlatılacaktır.	Plan Dönemi
Sosyal yardım sisteminde kriter ve tanım birliği oluşturulması.	-DPT Müst.	-Çal. ve Sos. Güv. Bak. -SHÇEK Gn. Md. -Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu -İlgili Kuruluşlar	Sosyal yardımlarda ortak kriter oluşturma ve kaynakların etkin kullanımı amacıyla mevzuat çalışması başlatılacaktır.	1998

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Devletin teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi.	-Başbakanlık	-İlgili Bakanlık ve Kuruluşların katılımıyla oluşturulacak komisyonlar	Kamu kurum ve kuruluşlarında fonksiyonel olmayan birimler ve personel tespit edilecek ve bunlara işlerlik kazandırılmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.	1998-1999
Bakanlar Kurulu'nda görüşülüp karara bağlanacak konuların hukuki çerçevesinin çizilmesi.	-Adalet Bak.	-Bakanlıklar -KIT' ler -İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Konuya ilişkin Kanun tasarısı hazırlanacaktır.	1998
Merkezi yönetim, merkezin taşra teşkilatı ve yerel yönetimler arasında görev, yetki ve kaynak paylaşımı.	-İçişleri Bak.	-Maliye Bak. İlgili Bakanlıklar -DPT Müst.	Mahalli idareler reform paketiyle ilgili Kanun tasarıları, son şekli verilerek TBMM'ye sunulacaktır.	1998
Uzlaşma oluşturmaya yönelik Ekonomik ve Sosyal Konseyin geniş ve eşit temsile dayalı bir yapıya ve yasal dayanağa kavuşturulması.	-Başbakanlık	-Çal. ve Sos. Güv. Bak. -Maliye Bak. -DPT Müst.	Ekonomik ve Sosyal Konseyin etkin bir şekilde çalışması ve yaptırım gücü açısından bir yasanın yürürlüğe girmesi sağlanacaktır.	1998
Performans ölçülmesine yönelik denetim sisteminin oluşturulması.	-Devlet Personel Bşk..	-Sayıştay -Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu -Kamu kurum ve kuruluşlarının denetim birimleri	Performans ölçümüne yönelik mevzuat çalışmalarına devam edilecektir.	1998-1999
Kamu Denetçisi (Ombudsman) sisteminin kurulmasına ilişkin Kanun tasarısının hazırlanması.	-Adalet Bak.	-Bakanlıklar -DPT Müst. -Devlet Personel Bşk.. -TODAİE -Üniversiteler	Kanun tasarısı hazırlık çalışmalarını yürütmek üzere bir komisyon kurulacak ve çalışmalara başlanarak bir taslak hazırlanacaktır.	1998
İdare ile birey arasındaki ilişkilerde uygulanmak ve bireylerin bilgi edinme özgürlüğünü sağlamak üzere bir Kanun Tasarısının hazırlanması.	-Adalet Bak.	-İçişleri Bak., -Danıştay, -DPT Müst., -TODAİE	Konuya ilişkin bir "Genel İdari Usul Yasası" Tasarısı hazırlanacaktır.	1998
Yolsuzluk olaylarıyla etkili mücadele için gerekli yasal düzenlemenin yapılması.	-Adalet Bak.	-Sayıştay, -Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Bşk. -Bayındırlık ve İskan Bak.	Mal Bildiriminde Bulunulması ve Yolsuzlukların Önlenmesine Dair Kanun, Türk Ceza Kanunu, Devlet İhale Kanunu, Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat ve diğer kanunlarda gerekli değişiklikler yapılacaktır.	1998
Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin ücret rejiminin tek ve ortak bir yasayla düzenlenmesi.	-Devlet Personel Bşk..	-Maliye Bak. -DPT Müst. -İlgili Bakanlıklar	Hazırlanmış olan Kanun tasarısı taslağı üzerindeki incelemeler tamamlanarak Taslak Başbakanlığa sunulacaktır.	1998

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Memurlar ile diğer kamu görevlileri arasında ayrımı belirlemek ve ortak görev ünvanlı kadrolara personel alımının merkezi sınavla yapılmasını sağlamak ve üst düzey yöneticilerin yetiştirilme usul ve esaslarını belirlemek üzere bir kanun çıkarılması.	-Devlet Personel Bşk..	Maliye Bak. Bakanlıklar -DPT Müst. -TODAİE -Üniversiteler -İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Hazırlanmış olan Kanun tasarısı taslağı üzerindeki incelemeler tamamlanarak Taslak Başbakanlığa sunulacaktır.	1998
Görev tanımlarının oluşturulması ve iş analizlerine dayalı norm kadroların hazırlanması.	-Maliye Bak. -Devlet Personel Bşk..	-Bakanlıklar -KIT'ler -Milli Prodüktivite Merkezi -Üniversiteler -İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Mevcut durumun tespiti ve değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.	1998
Personel reformu kapsamında bürokrasinin üretken ve rasyonel bir şekilde çalışmasını sağlayacak hukuki altyapı oluşturulması.	-Devlet Personel Bşk..	-Maliye Bak. -Sayıştay -Başbakanlık Yüksek Denetleme Kur. Bşk.. -DPT Müst. -TODAİE	Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması ve personel reformu kapsamında bürokrasinin üretken ve rasyonel bir şekilde çalışmasını sağlayacak hukuki altyapı oluşturulacaktır.	1998 ve Plan Dönemi

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Adliye Mahkemeleri ile Üst Mahkemelerin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı.	-Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1998
Hukuk Yargılama Usulü Kanun Tasarısı.	-Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1998
1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı.	-Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1998
İş Mahkemelerinin Kuruluşu, Görevleri ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun Tasarısı.	-Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1998

**PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI
(ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ) (DEVAM)**

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı.	-Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1998
Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun Tasarısı.	-Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1998
6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı.	-Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1998
Kat Mülkiyeti Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına ve Kanuna Toplu Yapı İle İlgili Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı.	-Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1998
1136 sayılı Avukatlık Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı.	-Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1998
Adli Kolluk Kanun Tasarısı.	-Adalet Bak. -İçişleri Bak.	-Başbakanlık	Tasarı ile ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.	1998-1999
Ceza infaz kurumları ile tutukevlerinin kuruluş ve idaresinin yeniden düzenlenmesi.	-Adalet Bak.		Kanun Tasarısı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1998
Ceza Kanununda yer alan cürüm ve kabahatlerin yeni bir değerlendirmeye tabi tutulması.	-Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Türk Ceza Kanunu Tasarısına ilişkin çalışmalar sonuçlandırılacaktır.	1998
Türk Medeni Kanununun günün ihtiyaç ve şartlarına uygun hale getirilmesi.	-Adalet Bak.		Türk Medeni Kanunu Tasarısı çalışmaları tamamlanacaktır.	1998
5680 sayılı Basın Kanununun yeniden düzenlenmesi.	-Adalet Bak.		Kanun Tasarısına ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır.	1998
Kişisel verilerin kullanılması halinde bu verilerin ve kişi haklarının korunmasına yönelik yasal düzenleme çalışmalarının sürdürülmesi.	-Adalet Bak.		Başlatılmış olan Kanun Tasarısı hazırlama çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1998
Güvenlik kuruluşlarının teşkilatlanma, teknik donanım ve çalışma esaslarının yeniden düzenlenmesi.	-İçişleri Bak.	-DPT Müst. -Emn.Gen.Müd. -Jand. Gen.Komt. -Sahil Güv.Komt.	Avrupa Birliği ülkelerindeki benzer kuruluşlarla etkin ve devamlı işbirliği ile iletişimi sağlamak amacıyla güvenlik hizmeti gören kuruluşların teşkilatlanma, donanım ve çalışma esasları yeniden düzenlenecektir.	1999

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ) (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Sahil Güvenlik Komutanlığında devamlı bir personel yapısının oluşturulması.	-Sahil Gv. Komt.	-İçişleri Bak.	Devamlı çalışan bir personel kadrosunun bulunmamasından doğan sorunları gidermek,devamlı,deneyimli uzman bir kadro oluşturmak ve hizmetlerde etkinliği artırmak üzere mevcut yasanın tadili çalışmaları tamamlanacaktır.	1998
Güvenlik hizmeti veren kuruluşların yeniden yapılandırılması için master plan hazırlanması.	-İçişleri Bak.	-DPT Müst. -Emn.Gen.Müd. -Jand.Gen.Komt. -Sahil Gv. Komt.	İçişleri Bakanlığının 3153 sayılı,Emniyet Genel Müdürlüğünün 3201 sayılı,Jandarma Genel Komutanlığının 2803 sayılı ve Sahil Güvenlik Komutanlığının 2692 sayılı Teşkilat Kanunları, bu kuruluşların bugünün ve geleceğın ortaya koyacağı her ortamda başarılı olmalarını sağlayacak bir yapıya kavuşturulacaktır.	1999
Organize suç örgütleri ile mücadele edilmesi.	-İçişleri Bak.	-Adalet Bak.	Organize suç örgütlerinin oluşması ve faaliyetlerini önleyecek yasa tasarısı hazırlanarak TBMM'ye sunulacaktır.	1998
Halkın ve gençlerin uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklardan korunması için yasal düzenleme yapılması.	-İçişleri Bak. -Aile Araştırma Kurumu	-Adalet Bak.	Türk Ceza Kanununda değişiklik yapacak yasa tasarısı ile aileyi koruyacak yasa tasarısı hazırlanarak TBMM'ye sunulacaktır.	1998

PROJE ADI: MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Mahalli idarelerin yetki, görev, sorumluluk ve kaynak paylaşımı esaslarını belirleyen Çerçeve Kanunun çıkarılması.	-İçişleri Bak.	-Maliye Bak. -Adalet Bak. -DPT Müst.	Çalışmaları devam eden Kanun Tasarısı Taslağı'na son şekli verilerek TBMM'ye sunulacaktır.	1998
Merkezi idarece yürütülen genel nitelikteki hizmetlerin mahalli idarelere devrine ilişkin düzenlemelerin yapılması.	-İçişleri Bak.	-Maliye Bak. -Turizm Bak. -Çevre Bak. -Kültür Bak. -Adalet Bak. -DPT Müst. -Köy Hizmetleri Gn.Md. -Gençlik ve Spor Gn.Md.	Yerel nitelikli kamu hizmetlerinin mahalli idareler tarafından yürütülmesine yönelik mevzuat düzenleme çalışmaları yapılacaktır. Bu kapsamda ilk düzenlemelere turizm, çevre, kültür, spor, köy hizmetleri ve sosyal hizmetlerden başlanılacaktır.	1998

PROJE ADI: MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU (DEVAM)

442 sayılı Köy Kanunu, 1580 sayılı Belediye Kanunu, 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5442 sayılı İller İdaresi Kanunu ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda gerekli düzenlemelerin yapılması.	-İçişleri Bak.	-Maliye Bak. -Adalet Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst. -Mahalli İdareler	Adı geçen kanunlara ilişkin hazırlıkları sürdürülen değişiklik çalışmaları tamamlanarak, tespit edilecek programa göre ilgili Kanun Tasarıları TBMM'ye sunulacaktır.	1998
2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ve 2380 sayılı Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Belediye ve İl Özel İdarelerine Pay Verilmesi Hakkında Kanun'da gerekli düzenlemelerin yapılması.	-Maliye Bak.	-İçişleri Bak. -Bayındırlık ve İskan Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst.	Başlatılan çalışmalar tamamlanarak Kanun Tasarıları TBMM'ye sunulacaktır.	1998

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
İmtiyazla ilgili mevzuatın yeniden düzenlenmesi.	-Başbakanlık/İlgili Devlet Bak.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak., -Ulaştırma Bak., -Bayındırlık ve İskan Bak., -DPT Müst., -Hazine Müst., -Özelleştirme İdaresi Bşk.	Özelleştirme ve YİD uygulamalarında karşılaşılan güçlükler nedeniyle, kamu hizmeti ve imtiyaz konularına yeni bir tanımlama getirilerek, Anayasa ve ilgili mevzuatlarda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	1999
3996 sayılı YİD Yasasının imtiyaz gerektiren faaliyet alanları ile sınırlandırılması.	-Başbakanlık/İlgili Devlet Bak.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak., -Ulaştırma Bak., -Bayındırlık ve İskan Bak., -DPT Müst., -Hazine Müst., -Özelleştirme İdaresi Baş.	3996 sayılı Yasa yeniden düzenlenerek, Yasanın imtiyaz gerektiren faaliyet alanları ile sınırlandırılması, diğer alanlarda serbestleştirilmeye gidilmesi sağlanacaktır.	1998
YİD yatırımlarında yeniden değerlendirme yapılabilmesi.	-Maliye Bak.	-DPT Müst., -Hazine Müst.	Mevcut mevzuata göre yapılamayan yeniden değerlendirme konusunda ilgili mevzuatta gerekli düzenleme yapılarak, yeniden değerlendirme imkanı sağlanacaktır.	1998

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ENERJİ)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Elektrik sektörünün planlanmasına ve yönetimine katkı sağlayacak bir karar mekanizmasının ve kurumsal yapının oluşturulması.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.	-DPT Müst. -TEAŞ -TEDAŞ -DSİ -Diğer ilgili sektör kuruluşları.	Kamu ve özel şirketlerin bir arada faaliyet göstereceği elektrik sektöründe planlama ve yönetim faaliyetlerinin koordineli bir şekilde yürütülmesini sağlayacak bir kurumsal yapı oluşturulacaktır.	1998
Elektrik sektöründe özel sektör faaliyetlerini düzenleyen mevzuattaki çelişkilerin ve yetersizliklerin giderilmesi.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. (Enerji İşleri Gn. Md.)	-DPT Müst. -TEAŞ -TEDAŞ -DSİ	Özelleştirme mevzuatındaki mevcut darboğazlar giderilerek özel şirketlerin elektrik sektöründe faaliyet göstermesini kolaylaştıracak düzenlemeler getirilecektir. Bu çerçevede ilk adım olarak özel sektörün elektrik sektöründe faaliyet göstermesini kolaylaştırmak üzere Yap-İşlet Modeli ile ilgili kanun 1997 yılı içinde çıkarılmış bulunmaktadır.	1998

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Karayolu Taşıma Kanununun hazırlanması.	-Ulaştırma Bak. (Kara Ulaştırması Gn. Md.)	-Maliye Bak. -İçişleri Bak. -Adalet Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -Bayındırlık ve İskan Bak. -Çevre Bak. -Hazine Müst. -Dış Ticaret Müst. -Gümrük Müst. -Mesleki KURULUŞlar	Taşımacılık sektöründe hizmet veren kesimlerin tanımlanması, sorumluluklarının ve taşımacılık koşullarının belirlenmesi için AT normlarına uygun yasa taslağının hazırlanması çalışmalarını tamamlanma aşamasındadır.	1998
Yurtiçi Yük Taşımacılığı Yönetmeliğinin hazırlanması.	-Ulaştırma Bak. (Kara Ulaştırması Gn. Md.)	-İçişleri Bak. -Adalet Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -Bayındırlık ve İskan Bak. -Çevre Bak. -Mesleki KURULUŞlar	Yurtiçi yük taşımacılığında, taşımacıların sorumlulukları, taşıma koşulları ve filo standartlarının düzenlenmesi amacıyla hazırlanacak AT normlarına uygun yönetmelik tasarısı ilgili kuruluşların görüşleri alınarak değerlendirme aşamasına gelmiştir. Karayolu Taşıma Kanun Tasarısının yasallaşması ile yönetmeliğe son şekli verilecektir.	1998

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA) (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Türk Ticaret Kanunu Hükümlerinin CMR Konvansiyonu ile uyumlandırılması.	-Ulaştırma Bak.	-Sanayi ve Ticaret Bak. -Hazine Müst.	Ulusal mevzuatın 1994 yılında taraf olunan CMR (Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı için Mukavele Sözleşmesi) Konvansiyonu hükümleri ile uyumlandırması çalışmaları devam edilmektedir.	1999
Karayolu taşımacılığında sigorta sisteminin düzenlenmesi.	-Hazine Müst.	-İçişleri Bak. T. Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	2918 sayılı Kanunda değişiklik yapan 4199 sayılı Karayolları Trafik Yasasına göre düzenlemeler tamamlanmıştır. Karayolu Taşıma Kanun Tasarısına göre yapılacak düzenlemeler konusunda çalışmalar sürdürülmektedir.	1998
Kamu sorumluluğundaki karayolu ağının kurumsal ve işlevsel olarak yeniden belirlenmesi.	-Bayındırlık ve İskan Bak.	-İçişleri Bak. -Ulaştırma Bak. -DPT Müst. -Köy Hizmetleri Gn. Md. -TCK Gn. Md.	Karayolu ve köy yolu ağının ve ağdan sorumlu kuruluşların görev ve sorumluluklarının yeniden belirlenmesi için teknik bir komite oluşturulması, ilgili mevzuatın analizi ve yapılacak düzenlemeler konusunda çalışmalara devam edilecektir.	Plan Dönemi
TCDD Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılandırılması.	-Ulaştırma Bak., -TCDD Gn. Md.	-DPT Müst. -Hazine Müst.	TCDD'nin mali yapısının düzeltilmesi ve ticari kurallar içinde hizmet vermesini sağlayacak bir yapıya kavuşturulması amacıyla idari, mali ve hukuki düzenleme yapılması öngörülmektedir. Bu amaçla Kuruluşun yeniden yapılanma esaslarını belirleyecek etüd çalışması 1996 yılında tamamlanmıştır. 1997 yılında bu çalışma sonuçlarının uygulamaya aktarılmasını sağlayacak eylem planı çalışmaları ve gerekli yasal düzenlemeler sürdürülecek olup, 1998 yılında tamamlanacaktır.	1999
Ulaştırma Sektöründe koordinasyonun sağlanması amacıyla bir birim oluşturulması.	-Ulaştırma Bak.	-Başbakanlık -Bayındırlık ve İskan Bak. -İçişleri Bak. -Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. -DPT Müst. -Denizcilik Müst. -TCK Genel Md. -Köy Hizmetleri Gn. Md. -BOTAŞ Gn. Md. -Özelleştirme İdaresi Bşk..	Çeşitli bakanlıklara bağlı alt sektör kuruluşları arasında koordinasyon eksikliğinin yarattığı sorunlar sektörün yapısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde bir koordinasyon birimi kurulması ile ilgili hukuki düzenlemeler 1996 yılında başlatılmıştır.	1998
Liman işletmeciliğinin otonom bir yapıya kavuşturulması veya özelleştirilmesi.	-Denizcilik Müst. -Özelleştirme - İdaresi Bşk. -TCDD Gn. Md. -TDİ Gn. Md.	-Ulaştırma Bak. -Hazine Müst. -DPT Müst.	TCDD ve TDİ'ce işletilmekte olan limanların işletme faaliyetlerinin etkin ve verimli bir işletmeciliği sağlamak üzere otonom hale getirilmesi veya özelleştirilmesi için 1998 yılında gerekli idari ve hukuki altyapı düzenlemeleri belirlenecektir.	1998

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA) (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Deniz Sigortaları, Çevre, Finansal Kiralama, Gemi Acentalığına ilişkin düzenlemelerin yapılması, Deniz İhtisas Mahkemelerinin kurulması.	-Hazine Müst. -Denizcilik Müst. -Deniz Ticaret Odası	-Çevre Bak. -Adalet Bak. -Maliye Bak.	Dünya deniz ticareti koşullarına tam uyum sağlayabilmek ve bu alanda aksayan, sorun yaratan boşlukları ortadan kaldırmak üzere mevcut mevzuatta değişiklik ve/veya yeni yasal düzenlemeler yapılması öngörülmektedir. 1998 yılında yapılacak yasal değişiklik ve düzenlemeler belirlenecektir.	1999
Deniz İhtisas Bankasının kurulması.	-Hazine Müst.	-Denizcilik Müst. -Deniz Ticaret Odası -Bankalar Birliği	Denizcilik sektöründe finansman ihtiyacı ve sektörün özelliği çerçevesinde mevcut bir bankanın bu niteliğe kavuşturulması gerekmektedir. Bu kurumun oluşturulmasının esasları 1998 yılında belirlenecektir.	1999
Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanununun hazırlanarak uygulamaya konulması.	-Denizcilik Müst.	-Deniz Ticaret Odası	Deniz Ticaret Filosunun geliştirilmesi amacıyla hazırlanan Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanun Taslağı, ilgili kuruluşların görüşüne sunulmuştur.	1998
Altyapı tesislerinin işletmecilere rayiç bedelle devrini sağlayacak düzenlemelerin yapılması.	-Ulaştırma Bak., -Denizcilik Müst. -DLHİ, -DHMI, -TCDD Gn. Md., -TDİ Gn. Md., -Sivil Havacılık Gn. Md.,	-Maliye Bak. -Turizm Bak. -Tarım ve Köyşleri Bak. -İçişleri Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst.	DLH İnşaatı Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen demiryolu, liman, yat limanı, balıkçı barınağı ve havameydanlarının işletmeciler kuruluşlara rayiç bedeli karşılığı devrini sağlamak üzere 1998 yılında gerekli yasal düzenlemelerin esasları belirlenecektir.	1999
Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün yarı otonom ve yaptırım gücü yüksek bir yapıya kavuşturulması.	-Ulaştırma Bak. -Sivil Havacılık Gn. Md.	-Maliye Bak. -Dışişleri Bak. -THY A.O. Gen.Md. -ÖSHİD (Özel Sivil Havacılık İşl. Derneği)	Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün kadrosunu geliştirebilmesi, faaliyetlerini etkinleştirebilmesi ve kendi gelirini yaratabilecek bir yapıya kavuşabilmesini teminen Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı, özerk statülü bir birim olarak yeniden örgütlenmesi sağlanacaktır.	1998
STOL havaalanlarının yapımı, mülkiyeti ve işletimi konusunda yetki ve sorumlulukların belirlenmesine ilişkin mevzuatın düzenlenmesi.	-Ulaştırma Bak. -DLHİ Genel Md. -DHMI Genel Md. -Sivil Havacılık Gn. Md.	-Milli Savunma Bak. -İçişleri Bak. -Bayındırlık ve İskan Bak. -DPT Müst.	Yapım ve sayıları hızla artan STOL havaalanlarının yapımı, mülkiyeti ve işletilmesi konularında sorumlu olacak kuruluşların belirlenmesine ilişkin yasal düzenlemelere başlanacaktır.	1998

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (HABERLEŞME)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Regülasyonla ilgili mevzuatın oluşturulması.	-Ulaştırma Bak.	-DPT Müst. -Türk Telekom A.Ş. -Özelleştirme İdaresi Bşk. -Rekabet Kurulu Bşk..	Telekomünikasyon sektöründe pazar yapısı, lisans/ruhsat şartları, rekabet hukuku, şebeke erişimi, tarife düzenlenmesi, altyapı kullanım yol hakkı, yeni telekom hizmetlerine ilişkin mevzuat oluşturulacaktır.	1998
Posta İdaresinin yeniden yapılandırılması ve pazarın serbestleştirilmesi.	-Posta İşletmesi Gn.Md.	-Ulaştırma Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst.	Posta İdaresinin verimliliğinin artırılması ve posta pazarının serbestleştirilmesi için mevzuat değişiklikleri yapılacaktır.	1999

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KENTSEL ALTYAPI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Su ve Kanalizasyon İdarelerinin kurulması.	- İçişleri Bak.		Nüfusu 100.000'den fazla belediyelerde su ve kanalizasyon idarelerinin kurulmasına yönelik olarak başlatılan Kanun Tasarısı Taslak çalışmaları tamamlanacaktır.	1998

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KIRSAL ALTYAPI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tarımsal altyapı faaliyetlerine çiftçi katılımının sağlanması.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. -Köy Hizmetleri Gn. Md.nden sorumlu Devlet Bak.	-İçişleri Bak. -Maliye Bak. -T.C. Ziraat Bankası -Devlet Su İşleri Gn. Md. -Köy Hizmetleri Gn. Md.	Sulama yatırımlarında geri ödemenin güncelleştirilmesi, işletme-bakım ücretlerinin tespit ve tahsilatıyla ilgili aksaklıkların giderilmesi, farklı kuruluşlarca gerçekleştirilen benzer ve tamamlayıcı hizmetlerde uygulama bütünlüğünün sağlanması, tesislerin devirlerinin yaygınlaştırılması ve sürekliliğinin sağlanması ile yatırımların faydalananlarca benimsenerek, mevcut altyapının etkin kullanımı temin edilecektir. Diğer yandan yetki ve sorumlulukları artırılmış çiftçi organizasyonları oluşturularak, kamu eliyle gerçekleştirilen hizmetlere faydalananların her türlü katılımının sağlanması ile tarımsal altyapı hizmetlerinin ülke ihtiyacı doğrultusunda yeterli düzeyde gerçekleştirilmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda 1997 yılında Sulama Birliklerinin kurulmasına dair düzenlemelerinin yapılmasına yönelik çalışmalar başlatılmış olup, 1998 yılında tamamlanacaktır.	1998
Toprak Yasasının çıkarılması.	-Köy Hizmetleri Gn. Md.	-Tarım ve Köy İşleri Bak. -İçişleri Bak. -Bayındırlık ve İskan Bak. -Orman Bak. -Çevre Bak. -Tarım Reformu Gn. Md. -Milli Emlak Gn. Md. -DSİ Gn. Md. -Vakıflar Gn. Md. -Tapu ve Kadastro Gn.Md. -Karayolları Gn. Md. -Belediyeler ve toprak kullanımı ile ilgili diğer kuruluşlar	Toprak kaynaklarının rasyonel kullanımının sağlanması amacıyla çıkarılacak çerçeve nitelikli yasanın hazırlanmasına yönelik olarak, 1998 yılında ilgili mevzuatın teşkil edilecek komisyonlar aracılığıyla incelenmesi çalışmaları başlatılacaktır.	Plan Dönemi

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KIRSAL ALTYAPI) (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Arazi Topplulaştırma Mevzuatının hazırlanması.	-Köy Hizmetleri Gn. Md.	-Tarım ve Köyişleri Bak. -DSİ Gn. Md. -Tarım Reformu Gn. Md.	Sulama şebekesi götürülmesi planlanan alanlarda tarım arazilerinin parçalanmış olması, proje maliyetlerinin yükselmesine ve tarımsal faaliyetlerde girdi maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, tarım arazilerinde özellikle sulama projesi uygulanacak alanlarda verim artışı sağlanmasına yönelik olarak arazi toplulaştırmasına gidilmesine gerek duyulmaktadır. Bu hizmetlerin ülke genelinde kapsamlı bir uygulama programı dahilinde hızlandırılarak, gerçekleştirilmesi amacıyla arazi toplulaştırma faaliyetleriyle ilgili mevzuatın ele alınarak yaptırım gücü olan hale getirilmesi sağlanacaktır. Aciliyeti açısından öncelikle ele alınması gereken bu mevzuatın, çıkarılacak Toprak Yasası ile bütünlüğünün sağlanması da temin edilecektir. Bu kapsamda 1997 yılında hazırlanan Arazi Topplulaştırma Kanun Taslağı görüşe sunulmuş olup, bu görüşler çerçevesinde 1998 yılında yeniden hazırlanacaktır.	1998
Su Yasasının çıkarılması.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.	-Maliye Bak. -Tarım ve Köyişleri Bak. -İçişleri Bak. -Çevre Bak. -Köy Hizmetleri Gn. Md. -İller Bankası -DSİ Gn. Md. -Türkiye Elektrik Üretim İletim Anonim Şirketi -Elektrik İşleri Etüd İdaresi ve su kullanımı ile ilgili diğer kuruluşlar	Sulama amaçlı kullanım başta olmak üzere özellikle yerüstü sularının tahsisi, korunması, kullanımının planlanması konularındaki hukuksal boşlukların giderilmesi ve yeraltı sularıyla ilgili mevzuatın güncelleştirilmesi amacıyla, çerçeve nitelikli yasanın hazırlanmasına yönelik; 1998 yılında ilgili mevzuatın, teşkil edilecek komisyon aracılığıyla incelenmesi çalışmaları başlatılacaktır.	Plan Dönemi
Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün yeniden yapılandırılması.	-Köy Hizmetleri Gn. Md.nden sorumlu Devlet Bak.	-Tarım ve Köyişleri Bak. -İçişleri Bak. -Maliye Bak. -Orman Bak. -Devlet Su İşleri Gn. Md. -Tarım Reformu Gn. Md.	Benzer ve tamamlayıcı nitelikteki hizmetlerde bütünlüğün sağlanması ile tarımsal altyapı faaliyetlerinin daha etkin yürütülmesi amacıyla, Genel Müdürlüğün çok yönlü hizmet gören yapısının küçültülerek, etkinleştirilmesi ve mevcut yapısındaki aksaklıkların yeni oluşturulacak yapı içinde giderilmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda 1997 yılında hazırlanan Kanun Taslağı görüşe sunulmuş olup, bu görüşler çerçevesinde 1998 yılında yeniden hazırlanacaktır.	1999

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (TURİZM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununun çıkarılması.	-Turizm Bak.		Bakanlığın sektördeki hızlı gelişmelere ayak uydurabilecek dinamik bir yapıya kavuşturulması amaçlanmaktadır. Tasarı, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülme aşamasındadır.	1998
Türkiye Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanununun günün koşullarına uygun hale getirilmesi.	-Turizm Bak.	-İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Seyahat acentalarını meslek disiplini içine almak ve uluslararası rekabete hazır bir yapıya kavuşturmak amaçlanmaktadır. Taslak Başbakanlığın önerileri doğrultusunda yeniden hazırlanmaktadır.	1998
Türkiye Turistik Otelciler ve Turizm İşletmecileri Birliği Kanununun çıkarılması.	-Turizm Bak.	-İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Yöresel dernekler halinde faaliyet gösteren turistik otelciler ve turizm işletmecilerinin ülke çapında örgütlenmesi amaçlanmaktadır. Taslak yeniden hazırlanmış ve Başbakanlığa gönderilmiştir.	1998
Deniz Turizmi Birliği Kanununun çıkarılması.	-Turizm Bak.	-İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Uluslararası yat trafiğinin getireceği faaliyetlerin sağlıklı bir biçimde düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Taslak yeniden hazırlanmaktadır.	1998
Türkiye Turist Rehberleri Birliği ve Turist Rehber Odaları Kanununun çıkarılması.	-Turizm Bak.	-İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Turist rehberliği hizmetlerinin daha bilgili ve nitelikli kişi ve kuruluşlarca yerine getirilmesi amaçlanmaktadır. Yasa Taslağı yeniden hazırlanmaktadır.	1998
Pansiyon İşletmeleri ve Türkiye Pansiyon İşletmecileri Birliği Kanununun çıkarılması.	-Turizm Bak.	-İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Pansiyon ve ikinci konutların ülke çapında bir hizmet standardına kavuşturularak turizme kazandırılması amaçlanmaktadır. Taslak yeniden hazırlanmaktadır.	1998
Yat Turizmi Yönetmeliğinin Yeniden düzenlenmesi.	-Turizm Bak.	-İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Yönetmelik Taslağı hazırlanmıştır. Maliye Bakanlığının uygun görüşü beklenmektedir.	1998
Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı için Özel Yasa hazırlık çalışmalarının yapılması.	-Orman Bak.	-İlgili Bakanlık ve Kuruluşlar	Özel Yasa Tasarısı hazırlanmış ve TBMM'ye sevk edilmiştir.	1998

PROJE ADI : ÖZELLEŞTİRME

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Doğal tekellerin ve stratejik kuruluşların özelleştirilmesinde düzenleyici kural ve mekanizmaların oluşturulması.	-Özelleştirme İdaresi Bşk.	-Bakanlıklar -DPT Müst. -Hazine Müst. -Yüksek Denetleme Kurulu -KIT'ler	Enerji, telekomünikasyon, petrol arıtma ve doğal gaz sektörlerindeki özelleştirme uygulamalarında rekabetçi bir ortamın oluşturularak tüketici haklarının korunmasına ve gerekli yatırımların yapılmasının sağlanmasına yönelik olarak; fiyatlandırma, dağıtım ve yatırım politikaları konusunda karar mekanizması ve kurumsal yapının oluşturulması için gerekli çalışmaların yapılması amaçlanmaktadır.	1998
Üretim birimleri özelleştirilen ancak tüzel kişiliklerini devam ettiren kuruluşların tasfiyesi için gerekli çalışmaların yapılması.	-Özelleştirme İdaresi Bşk.	-Özelleştirme İdaresi Bşk. -Devlet Personel Bşk.. -KIT'ler	Üretim birimleri özelleştirilmekle birlikte tüzel kişiliği devam eden kuruluşlar idari faaliyetleri ve istihdam yükü nedeniyle zarar etmektedirler. Bu kuruluşların tasfiyesine ilişkin işlemlerin özelleştirme süreci kapsamında değerlendirilerek hızla sonuçlandırılması gerekmektedir.	1998

PROJE ADI : DEVLET İŞLETMELİĞİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
KIT yönetimlerinde özerkliğin sağlanması ve performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesi.	-Hazine Müst.	-Bakanlıklar -DPT Müst. -Yüksek Denetleme Kurulu -KIT'ler	KIT'lerde yönetim özerkliğini ve piyasa şartlarına uygun olarak çalışmayı sağlamak üzere, merkezi yönetim ile KIT'lerin ilişkisinin sadece finansal ve ekonomik verimlilik ve etkinlik denetimi ile sınırlı tutulması, mevcut atama sürecinin değiştirilmesi, etkin bir performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesi ve karar alma özerkliğinin sağlanması amaçlanmaktadır.	1998

PROJE ADI: BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
2981 sayılı İmar ve Gecekondu mevzuatında değişiklik yapan Kanun, 3194 sayılı İmar Kanunu, 3290 sayılı Kanun ile 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri hakkındaki Kanun'ların yeniden düzenlenmesi.	-Bayındırlık ve İskan Bak.	-İçişleri Bak. -Belediyeler	2981 sayılı Kanunun 9, 10, 12 ve 13; 3290 sayılı Kanunun 3, 4, 5 ve 6. maddelerinin uygulamadan kaldırılması için gerekli mevzuat değişikliği hazırlanacaktır. 3194 sayılı Kanunun 7/C maddesi kapsamında mevzii imar planlarının yapım değişikliği işlemleri yeniden düzenlenecektir. 3290 ve 3030 sayılı Kanunların değiştirilmesiyle ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.	1998
Organize Sanayi Bölgeleri Kanununun hayata geçirilmesi.	-Sanayi ve Ticaret -Bak.	-Sanayi ve Ticaret Odaları -Meslek Odaları	Organize Sanayi Bölgelerinin kuruluş ve işleyiş esaslarını düzenleyen Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1998
3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanununda değişiklik yapılması.	-İçişleri Bak.	-Özelleştirme İdaresi Bşk.	Özelleştirme uygulamaları dikkate alınarak, İl Özel İdarelerinin turizm, çevre, kültür, spor, köy hizmetleri ve sosyal hizmetlere yönelik faaliyetleri de içerecek şekilde yetki ve sorumlulukları genişletilecektir.	1998
1580 sayılı Belediye Kanununda değişiklik yapılması.	-İçişleri Bak.		Belediyelerin yetki ve sorumlulukları yerinden yönetim ilkesi çerçevesinde artırılabilecektir. Böylece belediyeler düzeyinde kaynakların en verimli şekilde kullanımı sağlanacaktır.	1998
3194 sayılı İmar Kanununda değişiklik yapılması.	-Bayındırlık ve İskan Bak.		Planlama ve uygulama sürecinde yaşanan yetki karmaşasını gidermek amacıyla düzenleme yapılacaktır. İmar planlarının uygulanmasında etkinliğin sağlanabilmesi için planlara aykırı hareket edenler için uygulanacak müeyyidelerin artırılması sağlanacaktır. Plan kademelerinin yeniden tanımının yapılarak çevre düzeni planlarının yapımı ve onayı konusuna açıklık getirilecektir. İmar planı değişikliklerinin gerekçeleri ile bu değişikliklerin hangi sürelerde yapılabileceği hususuna açıklık getirilecektir.	1998-1999

PROJE ADI: BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Güncelliğini yitirmiş tapulama ve kadaströ paftalarının yenilenmesi ile tesbit dışı Hazine arazilerinin yüzölçümü ve sınırlarının kadaströ paftalarına işlenmesi konusunda Tapu ve Kadaströ Genel Müdürlüğünün görevlendirilmesi.	-Tapu ve Kadaströ Gn. Md.	-Millî Emlak Gn. Md.	Bugüne kadar yapılan tapulama ve kadaströ paftalarından ilk yıllarda yapılanlar güncelliğini yitirmiştir. Taşlık ve verimsiz Hazine arazileri ise kadaströ çalışmaları dışında tutulmuştur. Bu yerler zamanla büyük değer kazanarak gecekondulaşmaya zemin oluşturmaktadır. Bu olumsuzlukları önlemek amacıyla 3402 sayılı Kadaströ Kanununda değişiklik yapılması gerekmektedir. Bununla, daha önce yapılmış olan kadaströ paftalarını güncelleştirmek ve toplu konut arsalarının kolaylıkla temini amaçlanmaktadır. Hazırlanan yasa tasarısı TBMM'ye sunulmuştur.	1999
Konut arz ve talebine yeterli kaynak sağlamak üzere rekabetçi piyasa koşulları içinde yeni finans imkanları ve kurumları geliştirilecek, yapı tasarruf sandığı sistemi uygulamalarına batı standartları ölçüğünde geçilebilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması.	-SPK Bşk. -Toplu Konut İdare Bşk.	-Maliye Bak. -Emlak Bankası Gn.Md. -Bankalar Birliği -T.C.Merkez Bankası	Ülkenin konut sorunu ancak yeterli kaynak yaratılmasıyla çözülebilir. Bunun için batı ülkelerinde kullanılan sistemin ülkemizde de kullanılması kaçınılmaz olduğundan gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.	1998
775 sayılı Gecekondü Kanununun günün şartlarına göre yeniden düzenlenmesi.	-Bayındırlık ve İskan Bak.	-Mahalli İdareler	Kanunda değişiklik yaparak belediyelere arsa üretme imkanı getirecek yeni bir tasarı hazırlanacaktır.	1998
7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısı ile Alınacak Tedbirler ile Yapılacak Yardımlara Dair Kanunun yeniden düzenlenmesi.	-Bayındırlık ve İskan Bak. (Afet İşleri Gn.Md.)		Afetler Kanununda gerekli değişiklik yapan yeni bir tasarı hazırlanacaktır.	1998
Kat Mülkiyeti Kanununun yeniden düzenlenmesi.	-Maliye Bak.		Mevcut Kanun aynı çatı altında yaşayan kat maliklerini ilgilendirmekte olup, site halinde inşa edilen konut topluluklarındaki idare şeklini ve yükümlülüklerini açıklamaktan uzaktır. Bu tür yapılaşmada kat maliklerinin görev ve sorumluluklarının belirlenmesi gereklidir.	1998
2510 sayılı İskan Kanununun yeniden düzenlenmesi	-İlgili Devlet Bak.	-Tarım ve Köy İşleri Bak. -Bayındırlık ve İskan Bak.	Kanun değişikliğini öngören çalışmalar tamamlanacaktır.	1998
6200 sayılı DSİ Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkındaki Kanunun 2. maddesinde değişiklik yapılması.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.	-Köy Hizmetleri Gn. Md.	Kanun değişikliğini öngören çalışmalar tamamlanacaktır.	1998

PROJE ADI : METROPOLLERLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
775 sayılı Gecekondu Kanununda değişiklik yapılması.	-Bayındırlık ve İskan Bak.	-Maliye Bak. -Arsa Ofisi Gn.Md.	775 sayılı Gecekondu Kanunundaki cezai hükümlerin gecekondu ve imara aykırı yapılaşmayı önlemede yaptırım gücü yetersiz kalmıştır. Kamu kurum ve kuruluşlarına ve gerçek kişilere ait arazilerin rızasız ve zor kullanılarak ele geçirilmesinin önlenmesi için caydırıcı önlemlerin uygulamaya konulması ve belediyelere arsa sağlanmasının yeniden düzenlenmesi amacıyla Kanunda gerekli değişiklikler yapılacak ve Kanun güncelleştirilecektir.	1998

PROJE ADI: ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
2872 sayılı Çevre Kanununda değişiklik yapılması.	-Çevre Bak.	-Bakanlıklar -DPT Müst. -Meslek Odaları -Gönüllü KURULUŞlar	Çevre yönetiminde merkezi idare ile yerel yönetimler ve kuruluşlar arasındaki yetki ve sorumluluk dağılımının netleştirilmesi amacıyla Kanunun yeniden düzenlenmesi çalışmaları yapılacaktır.	1999
2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununda değişiklik yapılması.	-Turizm Bak. -Orman Bak.	-Orman Bak. -Tarım ve Köyişleri Bak. -Bayındırlık ve İskan Bak. -İçişleri Bak. -DPT Müst.	Ormanlar ve kamu arazilerinin turizm yatırımlarına tahsisinde doğal çevrenin korunmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılması amacıyla 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununda gerekli değişiklik yapılacaktır.	1998
6831 sayılı Orman Kanununun yeniden düzenlenmesi.	-Orman Bak.	-Çevre Bak. -Tarım ve Köyişleri Bak. -Bayındırlık ve İskan Bak. -Turizm Bak. -İçişleri Bak. -DPT Müst.	Ormanların tahribatına neden olan hususların giderilmesi, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi doğrultusunda 6831 sayılı Orman Kanunu yeniden düzenlenecektir.	1998
2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun yeniden düzenlenmesi.	-Kültür Bak.	-Çevre Bak. -Bayındırlık ve İskan Bak. -Orman Bak. -Tarım ve Köyişleri Bak. -İçişleri Bak. -DPT Müst.	Mevcut mevzuatta kültür varlıklarını korumaya ağırlık verildiğinden, tabiat varlıklarının da korunması doğrultusunda değişiklikler yapılacaktır.	1998

PROJE ADI: ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDINASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Hava Kalitesinin Korunması, Su Kirliliği Kontrol, Gürültü Kontrol ve Çevre Kirliliğini Önleme Fonu Yönetmeliklerinin revizyonunun yapılması.	-Çevre Bak.	-İlgili Bakanlıklar -DPT Müst.	Hava Kalitesinin Korunması, Su Kirliliğinin Kontrolü, Gürültü Kontrol ve Çevre Kirliliğini Önleme Fonu Yönetmelikleri değişen ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenecektir.	1998
Çevre veri tabanı oluşturulması için gerekli kurumsal yapılanmanın oluşturulması.	-DİE Bşk.	-Çevre Bak. -İlgili Bakanlıklar -DPT Müst.	Hemen her sahada ihtiyaç duyulan çevre veri tabanı oluşturmak üzere DİE bünyesinde kurumsal yapılanma sağlanacaktır.	1998
Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planında öngörülen idari ve teknik altyapının oluşturulması.	-Çevre Bak.	-İlgili Bakanlıklar -DPT Müst. -Gönüllü Kuruluşlar	Çevre önceliklerinin ulusal, yerel ve bölgesel ölçekte belirlenmesi, sorunların önlenmesi ve çözümlenmesini sağlamak üzere yapılmakta olan Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı doğrultusunda öngörülen hukuksal ve kurumsal düzenlemelerin idari ve teknik altyapısı oluşturulacaktır.	1999